

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Τμήμα Οργάνωσης & Διοίκησης Επιχειρήσεων

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Διδακτορική Διατριβή

Μιτσκίνης Δημήτριος

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Αναπλ. Καθηγητής Δρογαλάς Γεώργιος (επιβλέπων)

Καθηγητής Μπεκιάρης Μιχαήλ

Αφ. Καθηγητής Καραγιώργος Θεοφάνης

Θεσσαλονίκη, Σεπτέμβριος 2023

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

[Η σελίδα αυτή είναι λευκή σκοπίμως]

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Copyright © Δημήτριος Ν. Μιτσκίνης, Dimitrios N. Mitskinis 2023

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διατριβής εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας δεν υποδηλώνει απαραίτητα και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

[Η σελίδα αυτή είναι λευκή σκοπίμως]

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

... αφιερώνεται στην οικογένειά μου

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

[Η σελίδα αυτή είναι λευκή σκοπίμως]

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της παρούσας διατριβής θα ήθελα να εκφράσω τις πιο θερμές ευχαριστίες μου προς όλους εκείνους που συνέβαλαν στην επιτυχή ολοκλήρωσή της.

Αρχικά, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην οικογένειά μου, που με ενθάρρυνε να ξεκινήσω αυτό το ερευνητικό ταξίδι και με στήριξε ηθικά και οικονομικά, ώστε να φτάσω στον προορισμό του με τη συγγραφή της διδακτορικής διατριβής.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζω στον επιβλέποντα Καθηγητή μου κ. Δρογαλά Γεώργιο, Αναπληρωτή Καθηγητή του τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, της Σχολής Επιστημών Διοίκησης Επιχειρήσεων, του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Οι συμβουλές του, η συνεχής καθοδήγηση και η παρακολούθηση καθ' όλη τη διάρκεια αυτού του ερευνητικού ταξιδιού ήταν καταλυτικά για την ολοκλήρωσή του.

Παράλληλα, εξίσου ευχαριστώ τον κ. Καραγιώργο Θεοφάνη, αφυπηρετήσαντα Καθηγητή του τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, της Σχολής Επιστημών Διοίκησης Επιχειρήσεων, του Πανεπιστημίου Μακεδονίας για την ουσιαστική συμβολή του σε όλη τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας διατριβής. Επίσης, ευχαριστώ θερμά τον κ. Μπεκιάρη Μιχαήλ, Καθηγητή του τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, της σχολής Επιστημών της Διοίκησης, του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Ταυτόχρονα, εκφράζω τις ειλικρινείς ευχαριστίες μου στον κ. Νεραντζίδη Μιχαήλ, Επίκουρο Καθηγητή του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Οι ερευνητικές συμβουλές του ήταν καθοριστικές για την εξέλιξη και την πετυχημένη ολοκλήρωση της παρούσας διδακτορικής διατριβής.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους συναδέλφους μου, υποψήφιους διδάκτορες.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

[Η σελίδα αυτή είναι λευκή σκοπίμως]

Περίληψη

Η καλή Εταιρική Διακυβέρνηση (Ε.Δ.) για τις επιχειρήσεις, ειδικά μετά τα εταιρικά σκάνδαλα και τις οικονομικές καταρρεύσεις εταιρειών παγκοσμίως, ανέδειξε τη σημαντικότητα της σχέσης μεταξύ Ε.Δ. και του εξωτερικού ελεγκτή. Η σχέση αυτή ρυθμίζεται μέσα από τις νέες αρμοδιότητες που λαμβάνει η Επιτροπή Ελέγχου (Ε.Ε.), η ενίσχυση των οποίων αποτελεί σημαντικό στοιχείο στην ατζέντα των ακαδημαϊκών, των επαγγελματιών και των υπευθύνων χάραξης πολιτικής, στην προσπάθειά τους να βελτιώσουν την ποιότητα των οικονομικών πληροφοριών και να προωθήσουν την ποιότητα του ελέγχου.

Η παρούσα έρευνα εξετάζει τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση ελέγχου κατά τα τέσσερα πρώτα χρόνια εφαρμογής του ελληνικού Ν. 4449/2017 που αύξησε τις αρμοδιότητες της Ε.Ε. και της έδωσε ρόλο ρυθμιστή στο έργο και τις αμοιβές του εξωτερικού ελεγκτή.

Η μελέτη της βιβλιογραφίας, αρχικά, περιλαμβάνει μια πλήρη μελέτη των αρμοδιοτήτων και των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. και στη συνέχεια μια ανασκόπηση αναφορικά με τον ρόλο της Ε.Ε. και της σχέσης των χαρακτηριστικών της με τις ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση ελέγχου, δείχνοντας την παγκόσμια εξέλιξη, αλλά και το ερευνητικό κενό στην Ελλάδα. Η εξέλιξη της Ε.Δ., στην Ελλάδα, πραγματοποιήθηκε τα τελευταία χρόνια δημιουργώντας πολλά ερεθίσματα για έρευνα. Η μελέτη αυτή, με βάση τη δυνατότητα συλλογής δεδομένων, επιλέγει τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. που αναφέρονται στο μέγεθος, την ανεξαρτησία των μελών, τη συχνότητα των συνεδριάσεων, τη χρηματοοικονομική γνώση τους, την προηγούμενη εμπειρία τους σε Ε.Ε., καθώς και το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην επιτροπή. Επιπλέον, στις πρόσθετες μεταβλητές που εξετάζονται και αναφέρονται στα οικονομικά στοιχεία της ελεγχόμενης εταιρείας, περιλαμβάνονται χαρακτηριστικά του Δ.Σ. αλλά και της ελεγκτικής εταιρείας.

Η παρούσα έρευνα χρησιμοποιώντας δείγμα 100 εισηγμένων εταιρειών στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, συνολικά 400 παρατηρήσεις, δείχνει ότι το μέγεθος της Ε.Ε., η ανεξαρτησία των μελών της, η επιμέλεια της Ε.Ε. και η χρηματοοικονομική γνώση των μελών της σχετίζονται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές, ενώ αυτές δεν σχετίζονται με την προηγούμενη εμπειρία των μελών σε Ε.Ε. και το φύλο τους. Επιπλέον, οι ελεγκτικές αμοιβές σχετίζονται θετικά με τις πρόσθετες μεταβλητές που αναφέρονται στο μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας, την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

πολυπλοκότητά της και τον δείκτη ανάπτυξής της. Αντίθετα, αρνητική είναι η συσχέτιση των ελεγκτικών αμοιβών με το χαρακτηριστικό του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.) που αναφέρεται στην ανεξαρτησία των μελών του. Εκτός από τις ελεγκτικές αμοιβές, η παρούσα έρευνα εξέτασε σε ένα υπομοντέλο των ελεγκτικών αμοιβών, τις μη ελεγκτικές αμοιβές που αναφέρονται σε μη ελεγκτικές υπηρεσίες. Οι μη ελεγκτικές αμοιβές συσχετίζονται αρνητικά με το ποσοστό παρουσίας των γυναικών στην Ε.Ε., ενώ θετικά συσχετίζονται με τη συχνότητα των συνεδριάσεων του Δ.Σ., το μέγεθος της εταιρείας, το δείκτη μόχλευσής της, το δείκτη ανάπτυξης και τη μεταβλητή που δείχνει ότι η ελεγκτική εταιρεία ανήκει στις τέσσερις μεγαλύτερες του κλάδου.

Αναφορικά, με την καθυστέρηση ελέγχου, η έρευνα δείχνει ότι η συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με αυτή, ενώ δεν επηρεάζεται σημαντικά από το μέγεθος της Ε.Ε., την ανεξαρτησία των μελών, τη χρηματοοικονομική γνώση τους, την προηγούμενη εμπειρία σε Ε.Ε., καθώς και με την παρουσία γυναικών σε αυτές. Επίσης, με βάση τις πρόσθετες μεταβλητές που εξετάστηκαν, η καθυστέρηση ελέγχου συσχετίζεται αρνητικά με το μέγεθος του Δ.Σ., το φύλο του ελεγκτή και το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας. Αντίθετα, η πολυπλοκότητα της ελεγχόμενης εταιρείας και η εμφάνιση ζημιών επιβαρύνουν την καθυστέρηση ελέγχου.

Συνεπώς, η μελέτη αυτή προσφέρει μια χρήσιμη ανατροφοδότηση στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους νομοθέτες που καθορίζουν και διαμορφώνουν τη νομοθεσία της Ε.Δ. ανάλογα με Ευρωπαϊκές Οδηγίες, αλλά και τις ανάγκες για τη προστασία των μετόχων και τη βελτίωση της επικαιρότητας της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Επιπλέον, η μελέτη παρέχει πολλές επιδράσεις στους ελεγκτές, τα συμβούλια και τους μελετητές της Ε.Δ., που μεριμνούν για την βελτίωση των οικονομικών εκθέσεων των εταιρειών.

Τέλος, η έρευνα αυτή προσφέρει ερεθίσματα για μελλοντικές έρευνες που θα μπορούσαν να ασχοληθούν με περισσότερα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. αλλά και της Ε.Δ. γενικότερα, περιλαμβάνοντας ποιοτικά πρωτογενή δεδομένα μέσα από συνεντεύξεις και ερωτηματολόγια.

Abstract

Good Corporate Governance (CG) for businesses highlight the relationship between CG and auditor has become more important, especially in the wake of corporate scandals and global financial collapses. This relationship is regulated through the new responsibilities of Audit Committee (AC), the strengthening of which is an important element in the agenda of academics, practitioners and policy makers, in their effort to improve the quality of financial information and promote audit quality.

This research examines the relationship between the characteristics of the AC with the audit fees and the audit report lag throughout the first four years of the implementation of the Greek Law 4449/2017 which increased the competences of the AC and gave it a regulatory role in the external auditor's fees and work.

The study of the literature, initially includes a complete study of the competences and characteristics of the AC and then a review regarding the role of the AC and the relationship of its characteristics with audit fees and audit report lag, showed the global development and the research gap in Greece. The development of CG, in Greece, took place in recent years, creating many incentives for research. This study, based on the possibility of data collection, selects the characteristics of the AC referring to the size, the independence of its members, the diligence, their financial knowledge, their previous experience in AC as well as the participation of women. In addition, the additional variables examined and reported in the audited firm's financial data include features of the board of directors and also of the auditing firm.

The present research using a unique set of data hand-collected from the annual reports for 100 firms listed on the Athens Stock Exchange, a total of 400 observations, shows that the size of the AC, the independence of its members, the diligence and the financial knowledge of its members are positively associated with audit fees, while they are not related to the members' previous experience in AC and their gender. In addition, audit fees are positively related to additional variables that refer to firm size, its complexity and its growth rate. On the contrary, audit fees are negatively associated with the characteristic of the board of directors that refers to the independence of its members. In addition to audit fees, this research examined in a sub-model of audit fees, non-audit fees referring to non-audit services. Non-audit fees are negatively associated with the female participation in the AC while they are

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

positively related to the diligence of board, the firm size, the leverage ratio, the growth rate and the variable which shows that the auditing firm belongs to the BIG4.

Regarding the audit report lag, the research shows that AC diligence is associated with a shorter audit report lag while it is not significantly affected by the size, the independence of its members, their financial knowledge, their previous experience in the AC and the participation of women. Also, according the additional variables examined, the audit report lag is negatively associated with board size, auditor gender and audit firm size. On the contrary, the complexity of the audited firm and the occurrence of losses add to the audit report lag.

Therefore, this study offers useful feedback to the policy makers, practitioners and legislators who define and shape the CG legislation according to European Directives and also the needs for the protection of shareholders and the improvement of the timeliness of financial reporting. Additionally, the research offers several implications for auditors, boards and CG scholars who ensure the improvement of the firms' financial reports.

Finally, this research offers stimuli for future papers that could deal with more characteristics of the AC and CG more widely, including qualitative primary data through interviews and questionnaires.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	19
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΩΝ ΟΡΩΝ	21
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ	23
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ - ΣΧΗΜΑΤΩΝ	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	27
1.1 Εισαγωγή.....	28
1.2 Το ερευνητικό ερέθισμα	28
1.3 Οφέλη αξιολόγησης του ρόλου της Επιτροπής Ελέγχου.....	30
1.4 Εντοπισμός του προβλήματος.....	30
1.5 Στόχοι διατριβής.....	32
1.6 Συνεισφορά και πρωτοτυπία διατριβής	32
1.7 Δομή διατριβής.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	36
2.1 Εισαγωγή.....	37
2.2 Εμφάνιση της Εταιρικής Διακυβέρνησης.....	37
2.3 Ο ορισμός της Εταιρικής Διακυβέρνησης	39
2.4 Δομή, σκοπός και στόχοι της Εταιρικής Διακυβέρνησης.....	44
2.4.1 Δομή.....	44
2.4.2 Σκοπός - Στόχοι.....	45
2.5 Θεωρίες Εταιρικής Διακυβέρνησης	47
2.5.1 Θεωρία Αντιπροσώπευσης - Agency Theory	47
2.5.2 Θεωρία Εξάρτησης των Πόρων - Resource Dependence Theory	52
2.5.3 Θεωρία της Διαχείρισης - Stewardship Theory	54
2.5.4 Θεωρία των Ενδιαφερόμενων Μερών - Stakeholder Theory.....	57
2.5.5 Θεωρία Κόστους Συναλλαγής - Transaction Cost Theory.....	60
2.6 Συμπεράσματα.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	63
3.1 Εισαγωγή.....	64
3.2 Χρηματοοικονομική πληροφόρηση και γνωστοποιήσεις.....	64
3.2.1. Θεωρητικό υπόβαθρο γνωστοποιήσεων.....	65

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

3.2.1.1 Θεωρίες κόστους	65
3.2.1.2 Θεωρία της αποτελεσματικότητας της αγοράς	66
3.2.1.3 Θεωρία σηματοδότησης.....	67
3.2.1.4 Θεωρία νομιμότητας.....	68
3.2.2 Διάκριση χρηματοοικονομικών γνωστοποιήσεων	69
3.2.2.1 Υποχρεωτικές γνωστοποιήσεις	69
3.2.2.2 Εθελοντικές ή προαιρετικές γνωστοποιήσεις.....	70
3.2.2.3 Σχέση υποχρεωτικών και εθελοντικών ή προαιρετικών γνωστοποιήσεων	71
3.3 Ασυμμετρία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.....	73
3.4 Χρηματοοικονομικές αναφορές	75
3.4.1 Έννοια, περιεχόμενο και χρήστες	75
3.4.2 Ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς	76
3.4.3 Παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς	77
3.4.4 Επιτροπή Ελέγχου και ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς.....	79
3.5 Απάτη χρηματοοικονομικής αναφοράς	80
3.5.1 Ανίχνευση απάτης χρηματοοικονομικής αναφοράς	82
3.6 Το μέλλον της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	88
4.1. Εισαγωγή.....	89
4.2 Η Ελληνική χρηματιστηριακή αγορά	90
4.3 Η Εταιρική Διακυβέρνηση στην Ελλάδα.....	91
4.4 Η ανάπτυξη της Εταιρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα μέσω των ερευνών.....	96
4.5 Η Ελληνική Νομοθεσία	98
4.5.1 Νόμος 3016/2002.....	98
4.5.2 Νόμος 3429/2005.....	100
4.5.3 Νόμος 3693/2008.....	101
4.5.4 Νόμος 3873/2010.....	103
4.5.5 Νόμος 3884/2010.....	104
4.5.6 Νόμος 4449/2017.....	106
4.5.7 Νόμος 4706/2020.....	110
4.6 Το μέλλον της Εταιρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα	112
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	114
5.1 Εισαγωγή.....	115

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

5.2. Έννοια της Επιτροπής Ελέγχου.....	116
5.3 Ιστορική Αναδρομή.....	118
5.4 Σκοπός της Επιτροπής Ελέγχου.....	120
5.5 Ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου.....	122
5.6 Αρμοδιότητες και καθήκοντα Επιτροπής Ελέγχου.....	123
5.6.1 Επιτροπές Ελέγχου και υποχρεωτικός έλεγχος.....	125
5.6.2 Επιτροπές Ελέγχου και λειτουργία εσωτερικού ελέγχου.....	127
5.6.3 Επιτροπές Ελέγχου και ποιότητα χρηματοοικονομικών καταστάσεων.....	128
5.7 Βασικά χαρακτηριστικά Επιτροπής Ελέγχου.....	129
5.7.1 Μέγεθος.....	130
5.7.2 Ανεξαρτησία.....	134
5.7.3 Αριθμός συναντήσεων.....	139
5.7.4 Χρηματοοικονομική γνώση και εμπειρία των μελών.....	144
5.8 Νέα πρόσθετα χαρακτηριστικά των Επιτροπών Ελέγχου.....	151
5.8.1 Προηγούμενη εμπειρία μελών της Επιτροπής Ελέγχου.....	151
5.8.2 Φύλο μελών της Επιτροπής Ελέγχου.....	155
5.8.3 Κατοχή πολλαπλών θέσεων από τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου – Αλληλοεπικάλυψη.....	159
5.8.4 Θητεία μελών της Επιτροπής Ελέγχου.....	163
5.8.5 Αποζημίωση μελών Επιτροπής Ελέγχου – Κατοχή ιδίων μετοχών.....	166
5.8.6 «Προβληματικό ή Μολυσμένο» μέλος στην Επιτροπή Ελέγχου.....	168
5.8.7 Δημογραφικά και πολιτισμικά στοιχεία μελών Επιτροπής Ελέγχου.....	173
5.9 Τα μελλοντικά χαρακτηριστικά των Επιτροπών Ελέγχου.....	176
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	178
6.1 Εισαγωγή.....	179
6.2 Ελεγκτικές δαπάνες ή τέλη ελέγχου.....	179
6.3 Ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου στις δαπάνες ελέγχου.....	181
6.4 Βιβλιογραφική επισκόπηση του θέματος.....	182
6.4.1 Επιτροπή Ελέγχου και ελεγκτικές δαπάνες στην Αμερική.....	183
6.4.2 Επιτροπή Ελέγχου και ελεγκτικές δαπάνες στην Ευρώπη.....	196
6.4.3 Επιτροπή Ελέγχου και ελεγκτικές δαπάνες στην Ωκεανία.....	203
6.4.4 Επιτροπή Ελέγχου και ελεγκτικές δαπάνες στην Ασία.....	208
6.4.5 Επιτροπή Ελέγχου και ελεγκτικές δαπάνες στην Αφρική.....	215
6.5 Βιβλιογραφικό κενό.....	215

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

6.6 Συμπεράσματα.....	216
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.....	219
7.1. Εισαγωγή.....	220
7.2 Καθυστέρηση ελέγχου.....	221
7.3 Ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου στην καθυστέρηση ελέγχου	222
7.4 Βιβλιογραφική επισκόπηση του θέματος	224
7.4.1 Επιτροπή Ελέγχου και καθυστέρηση ελέγχου στην Αμερική	225
7.4.2 Επιτροπή Ελέγχου και καθυστέρηση ελέγχου στην Ευρώπη	227
7.4.3 Επιτροπή Ελέγχου και καθυστέρηση ελέγχου στην Ωκεανία	228
7.4.4 Επιτροπή Ελέγχου και καθυστέρηση ελέγχου στην Ασία.....	229
7.4.5 Επιτροπή Ελέγχου και καθυστέρηση ελέγχου στην Αφρική.....	238
7.5 Βιβλιογραφικό κενό.....	240
7.6 Συμπεράσματα.....	242
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.....	244
8.1 Συμβολή της παρούσας έρευνας στη διεθνή αρθρογραφία	245
8.2 Ανάπτυξη υποθέσεων	246
8.2.1 Ερευνητικές υποθέσεις σχέσης των χαρακτηριστικών της Επιτροπής Ελέγχου με τις ελεγκτικές αμοιβές	247
8.2.1.1 Μέγεθος.....	247
8.2.1.2 Ανεξαρτησία.....	248
8.2.1.3 Συχνότητα συνεδριάσεων	249
8.2.1.4 Χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη.....	250
8.2.1.5 Προηγούμενη εμπειρία	252
8.2.1.6 Φύλο μελών.....	253
8.2.2 Ερευνητικές υποθέσεις σχέσης των χαρακτηριστικών της Επιτροπής Ελέγχου με την καθυστέρηση ελέγχου	255
8.2.2.1 Μέγεθος.....	255
8.2.2.2 Ανεξαρτησία.....	256
8.2.2.3 Συχνότητα συνεδριάσεων	257
8.2.2.4 Χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη.....	258
8.2.2.5 Προηγούμενη εμπειρία	260
8.2.2.6 Φύλο.....	261
8.3 Πρόσθετες μεταβλητές ελέγχου	262
8.3.1 Χαρακτηριστικά Διοικητικού Συμβουλίου	263

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

8.3.2 Μέγεθος ελεγχόμενης εταιρείας - πελάτη	268
8.3.3 Πολυπλοκότητα ελεγχόμενης εταιρείας – πελάτη	270
8.3.4 Ρευστότητα ελεγχόμενης εταιρείας – πελάτη	271
8.3.5 Κίνδυνος ελεγχόμενης εταιρείας – πελάτη	273
8.3.6 Μέγεθος ελεγκτικής εταιρείας	277
8.3.7 Φύλο εξωτερικού ελεγκτή	279
8.3.8 Διαχειριστική χρήση	280
8.3.9 Ελεγκτική γνώμη	281
8.3.10 Ελεγκτικές δαπάνες	283
8.3.11 Μη ελεγκτικές δαπάνες	284
8.3.12 Καθυστέρηση έκθεσης ελέγχου	285
8.4 Σύνοψη κεφαλαίου	286
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9	287
9.1 Εισαγωγή	288
9.2 Φιλοσοφία Έρευνας	288
9.3 Ερευνητική προσέγγιση	291
9.3.1 Ποσοτική προσέγγιση	292
9.3.2 Ποιοτική προσέγγιση	293
9.4 Επιλογή ερευνητικής προσέγγισης	295
9.5 Ετήσιες εκθέσεις και συλλογή δεδομένων	297
9.5.1 Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις	297
9.5.2 Επιλογή δείγματος	298
9.5.3 Συλλογή δεδομένων	301
9.6 Ερευνητική ανάλυση και διαδικασίες	303
9.6.1 Μοντέλα έρευνας	303
9.6.2 Έλεγχος υποθέσεων	303
9.6.3 Τυχαίο αποτέλεσμα έναντι σταθερού αποτελέσματος - Random-Effect versus Fixed-Effect	306
9.6.4 Στατιστικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται για τη διεξαγωγή μονομεταβλητής και διμεταβλητής ανάλυσης	308
9.7 Μέτρηση όλων των μεταβλητών	309
9.8 Μοντέλα και δοκιμές εμπειρικής έρευνας	323
9.9 Σύνοψη κεφαλαίου	324
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10	325

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

10.1 Εισαγωγή.....	326
10.2 Περιγραφική στατιστική	327
10.3 Συντελεστές συσχέτισης	342
10.4 Πολυμεταβλητή ανάλυση παλινδρόμησης.....	358
10.4.1 Ανάλυση παλινδρόμησης για τις ελεγκτικές δαπάνες.....	359
10.4.1.1 Ανάλυση παλινδρόμησης για τις μη ελεγκτικές δαπάνες	363
10.4.2 Ανάλυση παλινδρόμησης για την καθυστέρηση ελέγχου	366
10.5 Σύνοψη κεφαλαίου	369
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11.....	372
11.1 Εισαγωγή.....	373
11.2 Σύνοψη εμπειρικών ευρημάτων	375
11.3 Συνεισφορά της έρευνας.....	377
11.4 Θεωρητικές και πολιτικές επιπτώσεις	378
11.5 Περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.....	379
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	382
Ξενόγλωσση.....	383
Ελληνική.....	439
Νομοθεσία.....	439
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	442

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Συντομογραφία

Πλήρης Ερμηνεία

A.E.	Ανώνυμη Εταιρεία
Γ.Σ.	Γενική Συνέλευση
ΔΛΠ	Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα
ΔΠΕ	Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου
ΔΠΧΑ	Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς
ΔΠΧΠ	Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης
Δ.Σ.	Διοικητικό Συμβούλιο
Ε.Δ.	Εταιρική Διακυβέρνηση
Ε.Ε.	Επιτροπή Ελέγχου
ΕΛΠ	Ελληνική Λογιστική Πρότυπα
ΕΛΤΕ	Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχου
H.B.	Ηνωμένο Βασίλειο
H.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
M.M.E.	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
N.	Νόμος
N.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΟΕΛ	Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΣΕΒ	Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων
ΣΛΟΤ	Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης
ΣΟΕΛ	Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών
X.A.A.	Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών
AC	Audit Committee
AICPA	Association of International Certified Professional Accountants
CEO	Chief Executive Officer
CG	Corporate Governance
CPA	Certified Professional Accountants
FASB	Financial Accounting Standards Board
FRC	Financial Reporting Council
IASB	International Accounting Standards Board
IIA	Institute of Internal Auditors
ISA	International Standard of Auditing
KPI	Key Performance Indicators
LL	Log Likelihood
NASD	National Association of Securities Dealers
NYSE	New York Stock Exchange
OECD	Organization for Economic Co-Operation and Development
OLS	Ordinary Least Squares
ROA	Return on Assets
SEC	Securities and Exchange Commission

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

[Η σελίδα αυτή είναι λευκή σκοπίμως]

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΩΝ ΟΡΩΝ

Ξενόγλωσσος όρος	Ελληνική απόδοση
Actor – Network theory	Θεωρία των δρώντων δικτύων
Ad hoc	Επί τούτω
Agency	Αντιπροσώπευση
Agency cost	Κόστος αντιπροσώπευσης
Agency theory	Θεωρία αντιπροσώπευσης
Agent	Αντιπρόσωπος
Agent problems	Προβλήματα αντιπροσώπευσης
Association of International Certified Professional Accountants	Αμερικανικό Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών
Audit Committee	Επιτροπή Ελέγχου
Bargaining theory	Θεωρία διαπραγμάτευσης
Behavior theory	Θεωρία συμπεριφοράς
Board of directors	Διοικητικό συμβούλιο
Capital Reputational theory	Θεωρία της φήμης του κεφαλαίου
Chief Executive Officer	Διευθύνων Σύμβουλος
Corporate Governance	Εταιρική Διακυβέρνηση
Duality	Διαδικτικότητα
Economic theory	Οικονομική θεωρία
Federation of European Accountants	Ομοσπονδία Ευρωπαϊκών Λογιστών
Financial Accounting Information Standards Board	Χρηματοοικονομική Λογιστική Πληροφορία Συμβούλιο Προτύπων Χρηματοοικονομικής Λογιστικής
Financial Disclosures	Χρηματοοικονομικές Γνωστοποιήσεις
Financial Reporting Council	Συμβούλιο Οικονομικών Αναφορών
Institute of Internal Auditors	Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών
Institutional theory	Θεσμική θεωρία
International Accounting Standards Board	Συμβούλιο Διεθνών Λογιστικών Προτύπων
Log Likelihood	Λογάριθμος Πιθανοφάνειας
Management	Διεύθυνση - Διαχείριση
Manager	Διευθυντής – Διαχειριστής
Mandatory	Υποχρεωτικός
National Association of Securities Dealers	Εθνική Ένωση Διαπραγματευτών Αξιών
New York Stock Exchange	Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης
Opportunism	Καιροσκοπικός
Organizational theory	Οργανωτική θεωρία
Political theory	Πολιτική θεωρία
Resource Dependence theory	Θεωρία εξάρτησης των πόρων
Ritualism	Τυποκρατικός
Securities and Exchange Commission	Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α.
Signaling theory	Θεωρία σηματοδότησης
Shareholder	Μέτοχος
Split	Διάσπαση

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Stakeholder	Ενδιαφερόμενο μέρος
Stakeholder theory	Θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών
Stewardship theory	Θεωρία της διαχείρισης
Supply and Demand theory	Θεωρία προσφοράς και ζήτησης
Theory of firm	Θεωρία της εταιρείας
Transaction Cost theory	Θεωρία κόστους συναλλαγής
Voluntary	Εθελοντικός

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 5.1	Έρευνες που διαπίστωσαν τη σημαντικότητα του μεγέθους της Ε.Ε.	132
Πίνακας 5.2	Έρευνες που διαπίστωσαν τη σημαντικότητα της ανεξαρτησίας της Ε.Ε.	136
Πίνακας 5.3	Έρευνες που διαπίστωσαν τη σημαντικότητα της συχνότητας των συνεδριάσεων της Ε.Ε.	142
Πίνακας 5.4	Έρευνες που διαπίστωσαν τη σημαντικότητα της χρηματοοικονομικής γνώσης και εμπειρίας των μελών της Ε.Ε.	148
Πίνακας 9.1	Δείγμα εταιρειών	300
Πίνακας 9.2	Οι εταιρείες ανά κλάδο	302
Πίνακας 9.3	Συμβολισμός και μέτρηση των μεταβλητών	318
Πίνακας 10.1	Περιγραφική στατιστική του 2017	329
Πίνακας 10.2	Περιγραφική στατιστική του 2018	331
Πίνακας 10.3	Περιγραφική στατιστική του 2019	334
Πίνακας 10.4	Περιγραφική στατιστική του 2020	336
Πίνακας 10.5	Περιγραφική Στατιστική για το διάστημα 2017 – 2020	341
Πίνακας 10.6	Συντελεστές συσχέτισης Pearson για την εξαρτημένη μεταβλητή LN_ΕΛΔΑΠ	346
Πίνακας 10.7	Συντελεστές συσχέτισης Pearson για την εξαρτημένη μεταβλητή LN_ΜΕΛΔΑΠ	350
Πίνακας 10.8	Συντελεστές συσχέτισης Pearson για την εξαρτημένη μεταβλητή ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	355
Πίνακας 10.9	Αποτελέσματα εκτίμησης μοντέλου panel για το μοντέλο 1 ^α	362
Πίνακας 10.10	Αποτελέσματα εκτίμησης μοντέλου panel για το μοντέλο 1 ^β	365
Πίνακας 10.11	Αποτελέσματα εκτίμησης μοντέλου panel για το μοντέλο 2	368

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

[Η σελίδα αυτή είναι λευκή σκοπίμως]

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ - ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Εικόνα 7.1	Στάδια καθυστέρησης ελέγχου	221
Σχήμα 9.1	Σύνοψη ερευνητικής μεθοδολογίας	291

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

[Η σελίδα αυτή είναι λευκή σκοπίμως]

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Το κεφάλαιο αυτό, αντί προλόγου, αναφέρεται στο ερευνητικό ερέθισμα του συγγραφέα, για τον λόγο ενασχόλησής του με το εξεταζόμενο θέμα, τον εντοπισμό του προβλήματος, τους στόχους, τη συνεισφορά και τη δομή της διδακτορικής διατριβής.

1.1 Εισαγωγή

Η εξέλιξη της Εταιρικής Διακυβέρνησης (εφεξής Ε.Δ.), διεθνώς γνωστή ως «Corporate Governance», έδωσε ιδιαίτερη σημασία στην αποτελεσματικότητα των επιτροπών του Δ.Σ. και συγκεκριμένα στην Ε.Ε., που αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και του ελέγχου (Cohen et al., 2002; Cohen et al., 2004; Larcker & Richardson, 2004; Turley & Zaman, 2004; Beasley et al., 2009; Krishnan & Visvanathan, 2009). Η Ε.Ε., ως βασικός μηχανισμός της εταιρικής διακυβέρνησης έλαβε ιδιαίτερο ενδιαφέρον μετά τις καταρρεύσεις παγκόσμιων εταιρικών κολοσσών, όπως η Enron και η Worldcom στις ΗΠΑ και η OneTel, η Harris Scarfe και η HIH Insurance στην Αυστραλία (Ali et al., 2018). Η οικονομική κατάρρευση των εταιρειών αυτών επέφερε ντόμινο εξελίξεων, που επηρέασε και την ελληνική αγορά, η οποία σταδιακά προσαρμόστηκε στις διεθνείς εξελίξεις.

Οι παγκόσμιοι κώδικες εταιρικής διακυβέρνησης, οι νόμοι περί εταιρικής διακυβέρνησης και άλλοι φορείς αναφέρονται στις αρμοδιότητες, τον ρόλο και τις ευθύνες της Ε.Ε. Αντίστοιχα, στην Ευρώπη, οι Κοινοτικές Οδηγίες μαζί με τις τροποποιήσεις τους αναφέρονται στον ρόλο της Ε.Ε. Η Ελληνική Νομοθεσία ακολουθώντας τις Οδηγίες ενσωμάτωσε τον ρόλο, τις αρμοδιότητες και τις ευθύνες της Ε.Ε., που εκτός των άλλων είναι να διορίζει, να απολύει, να επιβλέπει το έργο και να καθορίζει την αμοιβή του εξωτερικού ελεγκτή.

Ο διευρυμένος ρόλος των Ε.Ε., αλλά και γενικότερα η σχέση των μηχανισμών της Ε.Δ., όπως η Ε.Ε., με τις ελεγκτικές δαπάνες και την έγκαιρη χρηματοοικονομική πληροφόρηση αποτέλεσαν θέματα για αρκετές έρευνες παγκοσμίως. Το ερευνητικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται κυρίως σε δείγμα εταιρειών από την Αμερική, την Ωκεανία, την Ασία και λιγότερο από την Ευρώπη ή την Αφρική. Στην Ελλάδα, δεν έχει πραγματοποιηθεί κάποια μελέτη που να εξετάζει τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών των Ε.Ε. με τις ελεγκτικές δαπάνες ή την καθυστέρηση ελέγχου, ειδικά κατά την περίοδο που εφαρμόζεται για πρώτη φορά ο ελληνικός Ν.4449/2017, που προσδίδει στην Ε.Ε. αυξημένες αρμοδιότητες.

1.2 Το ερευνητικό ερέθισμα

Η πραγματοποίηση της παρούσας διδακτορικής διατριβής αποτελεί εξέλιξη των γνώσεων του ερευνητή, που έλαβε από το μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

στην Εφαρμοσμένη Οικονομική και Χρηματοοικονομική με κατεύθυνση την Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική. Το μεταπτυχιακό προσέφερε εξειδικευμένες γνώσεις στη λογιστική και την ελεγκτική, καθώς και την πρώτη τριβή του ερευνητή με την Ε.Δ. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη μελέτη της Ε.Δ., καθώς και για το πώς επικοινωνεί μια επιχείρηση με τον εξωτερικό ελεγκτή οδήγησε τον ερευνητή στην Ε.Ε.

Η Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια έλαβε ιδιαίτερης ερευνητικής προσοχής από μελετητές ανά τον κόσμο που μελέτησαν την αποτελεσματικότητά της, καθώς και την επίδραση των βασικών χαρακτηριστικών της, στις αμοιβές του εξωτερικού ελεγκτή, στην έγκαιρη χρηματοοικονομική πληροφόρηση μέσω της καθυστέρησης ελέγχου, στις πιθανές διορθώσεις που χρειάζονται εκ των υστέρων οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μέσω των επαναδιατυπώσεων κ.α. Η βιβλιογραφία αναφορικά με τα παραπάνω αντικείμενα, με επίκεντρο τις ελληνικές επιχειρήσεις είναι σχεδόν ανύπαρκτη και αυτό, διότι οι αρμοδιότητες της Ε.Ε. αναβαθμίστηκαν μετά το 2017.

Παράλληλα, η γενικευμένη αύξηση της ανησυχίας σχετικά με την Ε.Δ. και τη συμβολή των εξωτερικών ελεγκτών στη διασφάλιση της διαφάνειας των οικονομικών καταστάσεων, καθώς και η κατανόηση της σχέσης μεταξύ των σχετικών χαρακτηριστικών διακυβέρνησης και της ποιότητας του ελέγχου οδηγεί στην ανάγκη για τη μελέτη της συσχέτισης αυτών με τις ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση ελέγχου. Ωστόσο, δεν εντοπίζονται μελέτες που να ασχολούνται με το θέμα αυτό και έτσι η απουσία βιβλιογραφίας αποτέλεσε ένα ακόμα κίνητρο για την πραγματοποίηση της παρούσας διδακτορικής διατριβής. Άλλωστε, η πρόσφατη εφαρμογή του Νόμου περί εταιρικής διακυβέρνησης δημιούργησε πεδίο έρευνας, εξαιτίας της υποχρεωτικής δημοσίευσης των βιογραφικών των μελών της Ε.Ε., καθώς και της γνωστοποίησης των αμοιβών του εξωτερικού ελεγκτή.

Συνεπώς, αυτά που επιτάσσει ο πρόσφατος Ελληνικός Νόμος περί Ε.Δ. για τις εισηγμένες στο Χ.Α.Α. εταιρείες αναφορικά με τη δημοσιοποίηση πρόσθετων πληροφοριών, που πριν το 2017 δεν παρέχονταν στο κοινό, αλλά και του αυξημένου ρόλου της Ε.Ε. δημιουργούν ευρύ πεδίο έρευνας με βάση την ελληνική αγορά. Το κενό αυτό έρχεται να καλύψει η παρούσα διδακτορική διατριβή, που στηρίζεται κατά βάση στην επεξεργασία των νέων αυτών στοιχείων.

1.3 Οφέλη αξιολόγησης του ρόλου της Επιτροπής Ελέγχου

Η ανάπτυξη της Ε.Δ. έφερε στο προσκήνιο την Ε.Ε., που σε συνδυασμό με τα χαρακτηριστικά της αποτελεί βασικό μηχανισμό της εσωτερικής διακυβέρνησης, που χρησιμοποιεί το Δ.Σ., ώστε να επικοινωνεί, να ελέγχει το έργο και να διαμορφώνει την ελεγκτική αμοιβή (Hay et al., 2006; Hay, 2013). Παράλληλα, η Ε.Ε. είναι υπεύθυνη για την επίβλεψη της ακεραιότητας του έργου του εξωτερικού ελέγχου (Draeger et al., 2022), την έγκαιρη δημοσιοποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, αφού πρώτα έχουν εγκριθεί τόσο από τον εξωτερικό ελεγκτή, όσο και από αυτή, ώστε να τεθούν στη διάθεση όλων των ενδιαφερόμενων (Habib et al., 2021). Ταυτόχρονα, πληθώρα εθνικών και διεθνών κωδίκων Ε.Δ. αναφέρεται στον ρόλο και τις αρμοδιότητες της Ε.Ε. ως μέσο για την ενίσχυση της χρηστής διακυβέρνησης και του εταιρικού ελέγχου (Nerantzidis, 2015).

Η σημαντικότητα του ρόλου της Ε.Ε, η αξιολόγηση της σημαντικότητας των χαρακτηριστικών της και η επίδραση αυτών στις ελεγκτικές και μη αμοιβές, καθώς και στην καθυστέρηση ελέγχου την καθιστά μια από τις βασικές επιτροπές του Δ.Σ., που ενδιαφέρονται για το συμφέρον και την ορθή ενημέρωση των μετόχων. Η αξιολόγηση του έργου της, των αρμοδιοτήτων της και της συμμετοχής της στην επικοινωνία και την επίβλεψη του έργου του εξωτερικού ελεγκτή επιφέρουν οφέλη για την επιχείρηση, τους μετόχους και όλους τους άλλους ενδιαφερόμενους.

Συνεπώς, η αξιολόγηση του ρόλου και των αρμοδιοτήτων της Ε.Ε. συμβάλει αποτελεσματικά στη βελτίωση των μηχανισμών εσωτερικής Ε.Δ., στην έγκαιρη και ορθή χρηματοοικονομική πληροφόρηση, καθώς και στην αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ επιχείρησης και εξωτερικού ελεγκτή, με απώτερο στόχο το συμφέρον των μετόχων.

1.4 Εντοπισμός του προβλήματος

Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, όπως αυτή παρουσιάζεται στα Κεφάλαια 6 και 7, δείχνει ότι εντοπίζονται πάρα πολλές μελέτες για τον ρόλο της Ε.Ε. στις ελεγκτικές και μη αμοιβές, καθώς και στην καθυστέρηση ελέγχου για όλες τις μεγάλες ανεπτυγμένες χώρες. Οι προηγούμενες έρευνες, κατά κύριο λόγο, χρησιμοποιούν δεδομένα από Αμερική, Αυστραλία, Ασία, λιγότερο από ευρωπαϊκές χώρες, ενώ δεν εντοπίστηκαν μελέτες με δείγμα την Ελλάδα. Συνεπώς, το πρώτο

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

πρόβλημα που εντοπίστηκε έρχεται μέσα από το κενό της βιβλιογραφίας και αναφέρεται στην έλλειψη τουλάχιστον μιας τεκμηριωμένης μελέτης που να μελετά τον ρόλο και την επίδραση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. είτε στις ελεγκτικές αμοιβές είτε στην καθυστέρηση ελέγχου.

Παράλληλα, η μελέτη της κείμενης νομοθεσίας και του ελληνικού θεσμικού πλαισίου, όπως αυτά περιγράφονται στο Κεφάλαιο 4, έδειξαν ότι το εξεταζόμενο θέμα βρίσκεται σε εμβρυακή κατάσταση, εξαιτίας της αργής ενσωμάτωσης των Κοινοτικών Οδηγιών από την ελληνική νομοθεσία. Επίσης η μη υποχρεωτικότητα συγκρότησης Ε.Ε. από τις ελληνικές εταιρείες τα χρόνια πριν την εφαρμογή του Ν. 4449/2017 περιόριζε τη δυνατότητα ερευνών. Συνεπώς, το δεύτερο πρόβλημα εντοπίζεται στην απουσία πεδίου έρευνας, εξαιτίας της απουσίας Ε.Ε., με αποτέλεσμα τις αυξημένες αρμοδιότητες του διοικητικού συμβουλίου σε θέματα που άπτονται του εξωτερικού ελεγκτή. Ταυτόχρονα, η πρώτη εφαρμογή του νόμου 4449/2017 δημιουργεί προβλήματα ελέγχου της έγκαιρης και ορθής συγκρότησης της Ε.Ε., καθώς και της μεταβίβασης σε αυτή όλων των αρμοδιοτήτων που προβλέπει ο νόμος, με σκοπό την αποφόρτιση του διοικητικού συμβουλίου.

Επιπλέον, η μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. μας δείχνει ότι οι μελέτες επικεντρώνονται στα βασικά χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όταν πραγματοποιείται για πρώτη φορά αντίστοιχη μελέτη στη συγκεκριμένη χώρα, καθώς και όταν η εξεταζόμενη περίοδος αναφέρεται στην πρώτη εφαρμογή της υποχρεωτικότητας συγκρότησής της. Παράλληλα, παρατηρείται ότι οι μελέτες που ακολουθούν και αναφέρονται στο πρόσφατο παρελθόν επικεντρώνονται σε νέα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όπως η εμπειρία των μελών από συμμετοχή σε ελεγκτικές επιτροπές, η παρουσία γυναικών σε αυτές, η πολιτιστική ποικιλομορφία κ.α. Συνεπώς, στο σημείο αυτό εντοπίσαμε ότι ένα πρόβλημα είναι πως δεν εξετάζονται ούτε τα βασικά χαρακτηριστικά για τις ελληνικές ελεγκτικές επιτροπές, αλλά και ότι η μελέτη ενός πρόσθετου νέου χαρακτηριστικού είναι εξίσου αναγκαία.

Ανακεφαλαιώνοντας, η έρευνα επιχειρεί να δώσει λύσεις στα ανωτέρω προβλήματα μέσα από το βασικό ερώτημα που θέτει, για το αν τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. επηρεάζουν τις ελεγκτικές και μη αμοιβές, καθώς και την καθυστέρηση ελέγχου.

1.5 Στόχοι διατριβής

Οι στόχοι της παρούσας διατριβής διαμορφώθηκαν με βάση το κενό που εντοπίζεται στην προηγούμενη βιβλιογραφία αναφορικά με τη σχέση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Βασικός στόχος της μελέτης είναι να διερευνήσει την επίδραση των χαρακτηριστικών της εσωτερικής διακυβέρνησης των εταιρειών στην ποιότητα του ελέγχου, που αποτυπώνεται μέσα από τις ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση ελέγχου με δείγμα έρευνας τις εισηγμένες εταιρείες στο Χ.Α.Α. Ουσιαστικά, η παρούσα έρευνα επιδιώκει στο τέλος της να έχουν επιτευχθεί οι ακόλουθοι ερευνητικοί στόχοι:

- Η ανάλυση της επίδρασης των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. αφενός στις ελεγκτικές αμοιβές, αφετέρου δε, στην καθυστέρηση ελέγχου.
- Η ανάλυση, σε δευτερεύουσα κατάσταση, των χαρακτηριστικών του διοικητικού συμβουλίου αφενός στις ελεγκτικές αμοιβές, αφετέρου δε, στην καθυστέρηση ελέγχου.
- Η απάντηση στο αν οι αλλαγές που επέφερε ο Νόμος για τις επιτροπές ελέγχου πέτυχε τον στόχο, που είναι να αποφορτιστούν τα διοικητικά συμβούλια από τον ρόλο που ανατέθηκε στις Ε.Ε.
- Η πρόσθετη ανάλυση της επίδρασης των χαρακτηριστικών της εσωτερικής διακυβέρνησης των εταιρειών στις μη ελεγκτικές αμοιβές.

1.6 Συνεισφορά και πρωτοτυπία διατριβής

Η παρούσα διδακτορική διατριβή είναι η πρώτη που εξετάζει την αποτύπωση της υποχρεωτικότητας των άρθρων του Νόμου 4449/2017 για τις Ε.Ε. των εισηγμένων εταιρειών στο Χ.Α.Α. Συγκεκριμένα, εξετάζονται για πρώτη φορά πώς τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. συσχετίζονται με τις ελεγκτικές αμοιβές, τις μη ελεγκτικές αμοιβές, αλλά και με την καθυστέρηση ελέγχου. Ουσιαστικά, η διδακτορική διατριβή εξετάζει αν ο βασικός στόχος του Νόμου 4449/2017 για την απαλλαγή του διοικητικού συμβουλίου από την εποπτεία του έργου και την αποζημίωση των εξωτερικών ελεγκτών επιτυγχάνεται μέσα από την ανάθεση της ευθύνης στην Ε.Ε. Συνοψίζοντας, η διδακτορική διατριβή συνεισφέρει διότι:

- Αποτυπώνει την εξέλιξη της έννοιας της Ε.Δ., καθώς και το μέλλον αυτής.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Μελετά την εξέλιξη της Ελληνικής Νομοθεσίας περί Ε.Δ., σημειώνοντας τη σημαντικότητα του Νόμου 4449/2017 που αποτυπώνει όλες τις πρόσφατες Ευρωπαϊκές Οδηγίες.
- Εξετάζει την εφαρμογή του πρόσφατου Ν. περί Ε.Δ. στις εισηγμένες εταιρείες στο Χ.Α.Α. Η λήψη δείγματος από την ελληνική αγορά είναι αρκετά δύσκολη, εξαιτίας της μη ολοκληρωμένης και συνεχούς παροχής δεδομένων από τις ελληνικές εταιρείες στις παγκόσμιες βάσεις δεδομένων.
- Αναλύει αν τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. συμβάλουν στον περιορισμό ή όχι των ελεγκτικών και μη αμοιβών, καθώς και στη μείωση ή όχι της καθυστέρησης ελέγχου.
- Ενσωματώνει περισσότερα χαρακτηριστικά εταιρικής διακυβέρνησης με βασικό αυτό της παρουσία ή μη των γυναικών στην Ε.Ε. και στο Δ.Σ., σε σύγκριση με προηγούμενες μελέτες.
- Παρέχει σε όλους τους ενδιαφερόμενους πληροφορίες και ερμηνείες, ώστε να κατανοήσουν καλύτερα την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών της Ε.Ε.
- Πραγματοποιεί panel data ανάλυση με πολύ πρόσφατα δεδομένα, που ενσωματώνουν τις υποχρεωτικές αλλαγές της Ελληνικής Νομοθεσίας και αναλύει για πρώτη φορά τη συσχέτιση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές και μη δαπάνες, καθώς και με την καθυστέρηση ελέγχου.
- Συμπληρώνει τις παλαιότερες μελέτες (Leventis et al., 2005; Owusu-Ansah & Leventis, 2006), αναγνωρίζοντας και συζητώντας τα μοναδικά χαρακτηριστικά των ελληνικών επιχειρήσεων σε συνδυασμό με τα πρόσθετα χαρακτηριστικά της Ε.Ε.
- Παρέχει προτάσεις για την εξέλιξη του ρόλου, των αρμοδιοτήτων και των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. στους νομοθέτες, τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τα διοικητικά συμβούλια και τους μελετητές της Ε.Δ.
- Προσθέτει ένα λιθαράκι γνώσης σχετικά με τη μελλοντική ερευνητική ατζέντα της Ε.Δ. στην Ευρώπη.

1.7 Δομή διατριβής

Η διδακτορική διατριβή, στα επόμενα κεφάλαια, διαμορφώνεται ως εξής:

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Στο κεφάλαιο 2 παρουσιάζεται η έννοια της Ε.Δ.. μέσα από μια εκτεταμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση, καθώς και οι θεωρίες που την πλαισιώνουν.
- Στο κεφάλαιο 3 παρουσιάζεται η έννοια της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, των γνωστοποιήσεων, το θεωρητικό τους υπόβαθρο, καθώς και η διάκρισή τους. Επίσης το κεφάλαιο αυτό συζητά την ασυμμετρία της πληροφόρησης και την ποιότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών, ενώ γίνεται ερμηνεία της απάτης για τις χρηματοοικονομικές αναφορές και δίνεται μια νότα ερμηνείας για το μέλλον τους.
- Στο κεφάλαιο 4 αναλύεται η Ε.Δ. στο πλαίσιο της ελληνικής αγοράς, η εξέλιξή της, καθώς και η νομοθεσία που την πλαισιώνει. Ουσιαστικά, πραγματοποιείται μια ιστορική αναδρομή της εξέλιξης της Ε.Δ. μέσα από την εφαρμογή των ελληνικών νομών που ακολουθούν τις προσταγές των Ευρωπαϊκών Οδηγιών.
- Στο κεφάλαιο 5 γίνεται εκτενής ερμηνεία των αρμοδιοτήτων και των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. Μέσα από μια λεπτομερή βιβλιογραφική ανασκόπηση παρουσιάζεται ο ρόλος και η λειτουργία της Ε.Ε., καθώς και τα χαρακτηριστικά της.
- Στο κεφαλαίο 6 παρουσιάζονται οι κυριότερες εμπειρικές έρευνες που αναφέρονται στον ρόλο της Ε.Ε. και των χαρακτηριστικών αυτής στις ελεγκτικές δαπάνες.
- Στο κεφάλαιο 7 παρουσιάζονται οι κυριότερες εμπειρικές έρευνες σχετικά με το ρόλο της Ε.Ε. και των χαρακτηριστικών της στην καθυστέρηση ελέγχου.
- Στο κεφάλαιο 8 παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο και η ανάπτυξη των υποθέσεων καθώς επίσης περιγράφονται και οι μεταβλητές που θα χρησιμοποιηθούν.
- Στο κεφάλαιο 9 περιγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας καθώς και όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για τον σχεδιασμό της έρευνας, την ερευνητική προσέγγιση, την επιλογή του δείγματος, τη συλλογή των δεδομένων και τη μέτρηση των μεταβλητών.
- Στο κεφάλαιο 10 αναλύονται τα δεδομένα και αναπτύσσονται τα αποτελέσματα με τη βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής, των συσχετίσεων και της ανάλυσης των Panel Data.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Στο κεφάλαιο 11 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα, τα εμπόδια που αντιμετωπίστηκαν καθώς και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝΟΥΝ

Το κεφάλαιο αυτό μέσα από μια εκτεταμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση παρουσιάζει μια πλειάδα ορισμών της Ε.Δ., ενώ παράλληλα αναφέρεται και στις θεωρίες που πλαισιώνουν την Ε.Δ. Απώτερος σκοπός του κεφαλαίου είναι να δώσει το βασικό θεωρητικό υπόβαθρο της Ε.Δ., το οποίο και αποτέλεσε τη βάση της έρευνας.

2.1 Εισαγωγή

Ο 21^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται ως η εποχή της Ε.Δ. (Tricker, 2009, σελ. 4). Συνεπώς, δεν θα μπορούσε να παραληφθεί μια αναφορά στην εμφάνιση της Ε.Δ. στην πλειάδα των ορισμών της, αλλά και στις θεωρίες¹ που την πλαισιώνουν και αποτέλεσαν θεωρητικό υπόβαθρο της παρούσας έρευνας.

Η Ε.Δ. έλαβε ιδιαίτερη προσοχή από τις ρυθμιστικές αρχές (Hassan et. al, 2017) και το κοινό (Soh & Martinov – Bennie, 2011), αφενός μετά το κύμα των εταιρικών σκανδάλων (Sellammi & Fendri, 2017), (π.χ. Enron, Madera, Adelphia, Rite Aid, Chancellor House, Tyco, Hollinger), στις Η.Π.Α., στο Η.Β., καθώς και σε άλλα μέρη του κόσμου, αφετέρου δε, εξαιτίας της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης (Gouiaa & Zéghal, 2014). Η οικονομική κρίση και τα εταιρικά σκάνδαλα δημιούργησαν την ανάγκη για αποτελεσματικά συστήματα διακυβέρνησης, τα οποία θα περιλαμβάνουν μηχανισμούς ελέγχου και παρακολούθησης (Eulerich et al., 2017).

Παράλληλα, η αύξηση του μεγέθους των επιχειρήσεων, η ιδιοκτησιακή αλλά και οργανωτική πολυπλοκότητά τους σε συνδυασμό με την αυξανόμενη διαφοροποίηση των επιχειρησιακών στόχων των εμπλεκόμενων, στη λειτουργία τους μερών, έθεσαν τις βάσεις για την ανάπτυξη της Ε.Δ. ως του βασικότερου πυλώνα της σύγχρονης οικονομικής οντότητας.

Το παρόν κεφάλαιο αρχικά αναφέρεται στην εμφάνιση της Ε.Δ. και στη συνέχεια στον ορισμό της, μέσα από μια εκτεταμένη βιβλιογραφική επισκόπηση αναφορικά με τους ορισμούς που έχουν διατυπωθεί παγκοσμίως. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται ο σκοπός και η δομή της, ενώ το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την ανάπτυξη των σημαντικότερων θεωριών της Ε.Δ., οι οποίες αποτέλεσαν τη βάση για την ανάπτυξη αρκετών ερευνητικών υποθέσεων της παρούσας διατριβής.

2.2 Εμφάνιση της Εταιρικής Διακυβέρνησης

Η Ε.Δ. μέχρι και τις αρχές του 1980 αποτελούσε μία έννοια για την οποία δεν είχε δοθεί η δέουσα σημασία από τη διεθνή βιβλιογραφία. Η δεκαετία του 1980 αποτελεί ορόσημο για την Ε.Δ., η οποία έλαβε την προσοχή που της άρμοζε από ακαδημαϊκούς, επαγγελματίες και άλλες ομάδες. Οι λόγοι που προκάλεσαν την εξάπλωση της Ε.Δ. εντοπίζονται, ενδεικτικά κυρίως, στην αυξανόμενη σημασία των

¹ Οι θεωρίες αυτές που αναλύονται στις επόμενες υποενότητες είναι: Agency Theory, Resource Dependence Theory, Stakeholder Theory, Transaction Cost Theory.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

θεσμικών επενδύτων και την εστίαση στις νομικές υποχρεώσεις των διευθυντών. Επιπλέον, ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας που προκάλεσε την προσεκτική εξέταση της Ε.Δ. είναι το αυξανόμενο άνοιγμα και η τεχνολογική πρόοδος του επιχειρηματικού κόσμου, που παρατηρήθηκε από τις αρχές της δεκαετίας το '80 μέχρι σήμερα, γεγονός που με τη σειρά του προσέφερε περισσότερες πιέσεις στις επιχειρήσεις. Συνεπώς, οι εταιρείες ανέπτυξαν την Ε.Δ., έτσι ώστε να διασφαλίσουν ότι λειτουργούν με αποτελεσματικό τρόπο και ότι είναι σε θέση να ανταγωνίζονται με επιτυχία (Leblanc & Gillies, 2005).

Η Ε.Δ. ως εργαλείο προστασίας των μετόχων εμφανίστηκε για πρώτη φορά στις ώριμες κεφαλαιαγορές (Tsirouri & Xanthakis, 2004) και αναπτύχθηκε βασισμένη στο γεγονός, πως η διοίκηση της οικονομικής οντότητας διαφοροποιείται από την ιδιοκτησία της. Συγκεκριμένα, ο ιδιοκτήτης της οικονομικής μονάδας δεν σημαίνει πως απαραίτητα ταυτίζεται και με τη διοίκησή της. Παράλληλα, η μεγαλύτερη μερίδα των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στις κεφαλαιαγορές χαρακτηρίζεται από ιδιοκτησιακή πολυπλοκότητα, δηλαδή οι οικονομικές οντότητες αποτελούνται από πολυμετοχικά σχήματα, στα οποία είναι έκδηλη η ανάγκη για την ύπαρξη κλίματος εμπιστοσύνης και συνεργασίας. Η ανάγκη αυτή αποτέλεσε το έναυσμα για να δημιουργηθεί η Ε.Δ., κατά τρόπο που να ταιριάζει στις επιχειρηματικές συνθήκες της κάθε επιχείρησης (Demsetz, 1983; Fama & Jensen, 1983).

Παράλληλα, ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στην Ε.Δ., εξαιτίας της οικονομικής κρίσης της Ανατολικής Ασίας το 1997 (Hasan et. al., 2017), η οποία επηρέασε τις οικονομίες της Ινδονησίας, της Μαλαισίας, της Νότιας Κορέας, της Ταϊλάνδης και των Φιλιππίνων. Αντίστοιχα, η δέουσα προσοχή δόθηκε και από τους ερευνητές της δύσης μετά το κύμα των εταιρικών σκανδάλων στις Η.Π.Α., στο Η.Β., καθώς και σε άλλα μέρη του δυτικού κόσμου, εξαιτίας της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Η αντίδραση στο κύμα των σκανδάλων έρχεται μέσα από τη διαμόρφωση κανονισμών και κωδίκων Ε.Δ. σε διάφορες ανεπτυγμένες και αναδυόμενες χώρες, ώστε να βελτιωθούν οι πρακτικές της Ε.Δ. Για παράδειγμα ο κώδικας Cadbury του 1992 αναφέρεται στις οικονομικές πτυχές της Ε.Δ. (Cadbury Committee, 1992). Αντίστοιχα, η έκθεση Greenbury 1995 για την αμοιβή των διευθυντών (Greenbury, 1995), η έκθεση Hampel του 1998 για την Ε.Δ. (Hampel, 1998), η έκθεση του Turnbull του 1999 παρέχει οδηγίες και καθοδήγηση στους υπευθύνους της Ε.Δ. (Turnbull, 1999), ενώ η έκθεση του Higgs του 2003 αναφέρεται στον ρόλο και την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αποτελεσματικότητα των μη εκτελεστικών διευθυντών (Higgs, 2003). Η διαμόρφωση και η υιοθέτηση κωδίκων καλής Ε.Δ. μπορεί να χρησιμεύσει ως μηχανισμός για την ανάπτυξη μέσων που αυξάνουν την αποτελεσματικότητα της Ε.Δ. μιας χώρας, προωθώντας σταθερή διαφάνεια και λογοδοσία απέναντι τόσο στους εσωτερικούς, όσο και στους εξωτερικούς μετόχους και ενδιαφερόμενους (Aguilera & Cuervo Cazurra, 2004). Ο σκοπός των κωδίκων δεν είναι μόνο η αύξηση της αποτελεσματικότητας των κανόνων διακυβέρνησης, αλλά και η εναρμόνιση του κάθε εθνικού συστήματος Ε.Δ. με τη διεθνή βέλτιστη πρακτική (Zattoni & Cuomo, 2008).

Η καλή Ε.Δ. επικεντρώνεται στις αρχές της λογοδοσίας, της διαφάνειας, της δικαιοσύνης και της ευθύνης στη διαχείριση της επιχείρησης. Συζητώντας το θέμα με περισσότερες λεπτομέρειες, οι Barnhart και Rosenstein (1998) εξήγησαν επίσης ότι οι δομές Ε.Δ. ασχολούνται με τη δομή ιδιοκτησίας, όπως το ποσοστό των εσωτερικών και εξωτερικών εκμεταλλεύσεων. Επίσης ασχολείται με τη σύνθεση του Δ.Σ., όπως το ποσοστό των μη εκτελεστικών διευθυντών, τις διοικητικές δεξιότητες και το μέγεθος του Δ.Σ.. Παράλληλα, οι μηχανισμοί Ε.Δ. ασχολούνται με τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. και των υποεπιτροπών του, όπως είναι η Ε.Ε.

Συνοψίζοντας, η Ε.Δ. θεωρείται ως ένα αναδύομενο φαινόμενο στον εταιρικό κόσμο, λόγω της επικράτησης των εταιρικών αποτυχιών και των οικονομικών κρίσεων. Η Ε.Δ. λειτουργεί ως ο κατάλληλος μηχανισμός για την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των συμμετεχόντων στην αγορά, προκειμένου να οικοδομηθεί η αγορά και η οικονομία. Πέραν τούτου, οι ρυθμιστικές αρχές ενθαρρύνονται έντονα να υιοθετήσουν ορισμένους μηχανισμούς Ε.Δ. στις χώρες τους, λόγω πολλών παραγόντων, όπως η δραστηριότητα των επενδυτών, η ανάγκη ενίσχυσης της εμπιστοσύνης του κοινού και ο ανταγωνισμός σε μια οικονομία χωρίς σύνορα. Τέλος, η καλή Ε.Δ. υποδηλώνει θετικά τις προοπτικές ανάπτυξης μιας οικονομίας (Spanos, 2005).

2.3 Ο ορισμός της Εταιρικής Διακυβέρνησης

Η Ε.Δ. πρωτοαναπτύχθηκε ως έννοια από τους επαγγελματίες, οι οποίοι ανέπτυξαν κανόνες και ad hoc εργαλεία πολύ πριν από συστηματική ακαδημαϊκή έρευνα (California Public Employees 'Retirement System, 1998). Βέβαια, καθώς οι χρηματιστηριακές αγορές εξαντλούνταν και η νέα οικονομία ενεθάρρυνε τα agent problems, το ζήτημα της Ε.Δ. άρχισε να απασχολεί την ακαδημαϊκή κοινότητα πρώτα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

στον αγγλοσαξονικό κόσμο, διαδίδοντας την γρήγορα στις μεγάλες παγκόσμιες οικονομίες και έπειτα μέσω του ΟΟΣΑ προς τα υπόλοιπα μέρη του κόσμου.

Ο όρος Ε.Δ. αποτελεί μια πολυδιάστατη έννοια, που έχει εισέλθει στη ζωή όλων των μεγάλων επιχειρήσεων τα τελευταία χρόνια. Η Ε.Δ. ορίζεται είτε με τη στενή είτε με την ευρεία έννοια με ορισμούς που βασίζονται στην ικανοποίηση των συμφερόντων των μετόχων και ευρύτερα με ορισμούς που βασίζονται στην ικανοποίηση των συμφερόντων των ενδιαφερομένων² (Gillan, 2006).

Βέβαια, αξίζει να αναφερθεί ότι ακόμα δεν υφίσταται ένα συγκεκριμένος ορισμός που να ενσωματώνει όλες τις διαφορετικές καταστάσεις της Ε.Δ.. Όπως θα περιγραφεί και στη συνέχεια, υπάρχουν διάφοροι ερευνητές που έχουν δώσει διαφορετικούς ορισμούς για την έννοια της Ε.Δ., η συνδυασμένη έννοια της οποίας συνοψίζει το σύνολο κωδίκων και κανόνων που ελέγχουν τις συγκρούσεις συμφερόντων και ενισχύει τις σχέσεις μεταξύ της διαχείρισης μιας επιχείρησης, του Δ.Σ., τους μετόχους και όλα τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη.

Ως έννοια προσεγγίζεται τόσο πρακτικά, όσο και επιστημονικά μέσα από πέντε βασικές οπτικές, που είναι η Λογιστική, η Ελεγκτική, η Διοίκηση Επιχειρήσεων, η Χρηματοοικονομική και το Δίκαιο. Η οπτική της Ελεγκτικής σχετίζει την Ε.Δ. με την έννοια του ελέγχου, διότι ο έλεγχος μπορεί να θεωρηθεί ως ένας μηχανισμός Ε.Δ. Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ότι η έννοια της Ε.Δ. είναι σχετικά νέα στον τεράστιο και πολύπλοκο τομέα της επιχειρηματικής οργάνωσης, που έχει ήδη καταφέρει να γίνει ένα πολύ δημοφιλές θέμα για τους ακαδημαϊκούς, τους επαγγελματίες, τις ρυθμιστικές αρχές και τον επιχειρηματικό κόσμο (Bozec et al., 2004). Βέβαια, μέχρι και σήμερα δεν έχει αποδοθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας Ε.Δ.

Οι Berle & Means (1932) ήταν οι πρώτοι που έθεσαν τις βάσεις για την Ε.Δ., αναπτύσσοντας τον διαχωρισμό της ιδιοκτησίας και του ελέγχου. Η έννοια της Ε.Δ. άρχισε να αναφέρεται από την δεκαετία του '70, ως αποτέλεσμα των γνωστοποιήσεων των οικονομικών σκανδάλων και αντίστοιχα των πτωχεύσεων των επιχειρήσεων, που χαρακτηρίζονταν από παρόμοια σκάνδαλα, ενώ τη δεκαετία του '80, ο όρος Ε.Δ. εμφανίστηκε για πρώτη φορά σε δημοσιευμένο κείμενο (Earl, 1983). Οι πρώιμες αυτές εξελίξεις οδήγησαν στην ανάπτυξη προτάσεων, που αναφέρονταν

---

² Ενδιαφερόμενοι χαρακτηρίζονται οι εργαζόμενοι, οι πελάτες, οι προμηθευτές και η κυβέρνηση.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

στην οργάνωση των επιχειρήσεων βάσει της δύναμης, που στοχεύει συνήθως στην εξισορρόπηση της εξουσίας μεταξύ της διοίκησης και των μετόχων.

Ο πιο ευρέως χρησιμοποιούμενος ορισμός της Ε.Δ. την ορίζει ως «το σύστημα με το οποίο οι εταιρείες κατευθύνονται και ελέγχονται» (Έκθεση Cadbury, 1992; OECD, 1999), ο οποίος συμπληρώθηκε και εξελίχθηκε ορίζοντας πλέον την Ε.Δ. ως ένα σύνολο σχέσεων μεταξύ μιας διοίκησης της εταιρείας, του συμβουλίου της, των μετόχων της και άλλων ενδιαφερομένων (OECD, 2015). Βέβαια, η ανασκόπηση έδειξε ότι ο πρώτος ορισμός εντοπίζεται το 1990 και ορίζει την Ε.Δ. ως «τη δομή μέσω της οποίας οι διευθυντές της οργανωτικής κορυφής ελέγχονται μέσω του διοικητικού συμβουλίου, των σχετικών δομών του, του εκτελεστικού κινήτρου και άλλων σχεδίων παρακολούθησης και σύνδεσης» (Donaldson (1990). Η δεκαετία του '90 χαρακτηρίζεται από πολλούς ορισμούς που δόθηκαν, άλλοι σύντομοι και άλλοι πιο εκτενείς.

Οι Demb και Neubauer (1992) ορίζουν σύντομα την Ε.Δ. ως «μια διαδικασία με την οποία οι εταιρείες ανταποκρίνονται στα δικαιώματα και τις επιθυμίες των ενδιαφερομένων μερών», ενώ οι Keasey και Wright (1993) την ορίζουν ως «τις δομές, τη διαδικασία, τις κουλτούρες και τα συστήματα που δημιουργούν την επιτυχή λειτουργία του οργανισμού». Αντίθετα, ο κώδικας περί Ε.Δ. του Η.Β. ορίζει την Ε.Δ. ως «το τι κάνει το Δ.Σ. μιας εταιρείας και πώς καθορίζει τις αξίες της εταιρείας (Financial Reporting Council, 2010).

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1997, χαρακτηρίζεται από αρκετούς ορισμούς με πιο δημοφιλή αυτόν των Schleifer και Vishny (1997), ο οποίος ορίζει την Ε.Δ. ως «τους τρόπους με τους οποίους οι χρηματοδότες μιας επιχείρησης διασφαλίζονται ως προς την απολαβή μιας λογιστικής απόδοσης από τα κεφάλαιά της».

Η προσπάθεια απόδοσης ορισμού της Ε.Δ. συνεχίστηκε και τη νέα χιλιετία με τον χαρακτηριστικό ορισμό αυτό των La Porta et al. (2000), που αναφέρουν την Ε.Δ. ως «ένα σύνολο μηχανισμών μέσω των οποίων οι εξωτερικοί επενδυτές προστατεύονται από την απαλλοτρίωση από τους εμπλεκόμενους», δηλαδή τους εσωτερικούς μετόχους και διαχειριστές. Η Ε.Δ., σε έναν πιο πλατύ ορισμό, ορίζεται ως «το σύνολο των μηχανισμών - τόσο θεσμικών, όσο και βασισμένων στην αγορά - που προκαλούν τους αυτοτελείς ελεγκτές μιας εταιρείας για τη λήψη αποφάσεων, που μεγιστοποιούν την αξία της εταιρείας στους ιδιοκτήτες της» (Denis & McConnel, 2003). Ως ελεγκτές της εταιρείας αναφέρονται αυτοί που λαμβάνουν αποφάσεις

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας της εταιρείας, ενώ ως ιδιοκτήτες είναι όλοι αυτοί που την προμηθεύουν με κεφάλαια.

Οι Child και Rodrigues (2003) στον ορισμό που δίνουν αναφέρουν ότι η Ε.Δ. ασχολείται πλέον με τη διασφάλιση, ότι αυτοί που διοικούν την εταιρεία διακατέχονται από ειλικρίνεια και αποτελεσματικότητα, έτσι ώστε να παρέχουν μια δίκαιη και αντικειμενική εικόνα στους επενδύτες της. Στα ίδια μήκη κύματος τάσσεται και ο Monks (2005), που αναφέρει ότι «η εταιρική διακυβέρνηση διασφαλίζει την ακεραιότητα της κουλτούρας των μετοχών, που παρέχει ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο μπορούν να συνεχίσουν να επιτυγχάνονται τα παραδοσιακά ποσοστά απόδοσης».

Αντίθετα, ο Nelson (2005) βλέπει την Ε.Δ. ως «ένα σύνολο περιορισμών, οι οποίοι επηρεάζουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τους διευθυντές των επιχειρήσεων, όταν υπάρχει διαχωρισμός της ιδιοκτησίας και του ελέγχου της επιχείρησης». Την ίδια χρονιά ένα σύντομο και διαφορετικό ορισμό δίνει ο Davis (2005), που περιγράφει την Ε.Δ. ως «το θεσμικό πλαίσιο που διοχετεύει τις χρηματοοικονομικές ροές».

Το 2007 χαρακτηρίζεται από αρκετούς ορισμούς μέσα στους οποίους διατυπώθηκε εξίσου ένας ακόμα δημοφιλής πλέον ορισμός, που αναφέρει την Ε.Δ. ως «το σύνολο των μηχανισμών που επηρεάζουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τους διαχειριστές, όταν υπάρχει διαχωρισμός ιδιοκτησίας και ελέγχου» Larcker, et al. (2007). Αντίστοιχα ένας πιο εκτενής ορισμός αναφέρει ότι η Ε.Δ. «μπορεί να θεωρηθεί ως το μέσο μείωσης του κόστους της αντιπροσωπείας που παράγεται με την ευθυγράμμιση των συμφερόντων των διευθυντών και των μετόχων, κάτι που θα οδηγήσει σε υψηλότερη αποτίμηση της επιχείρησης» (Sanchez-Ballesta & Garcia-Meca, 2007).

Η σύγχρονη έννοια της Ε.Δ. επηρεάστηκε από τη σύγκρουση των συμφερόντων μεταξύ των ιδιοκτητών και των διευθυντών μιας επιχείρησης. Σύμφωνα με τον Καραμάνη (2008), η Ε.Δ. είναι ένα σύστημα κανόνων, διαδικασιών και δομών (δικλίδες), με το οποίο μια επιχείρηση διοικείται και κατευθύνεται, για την αύξηση της παρουσίας των μετόχων και τη διασφάλιση των θεμιτών συμφερόντων άλλων ομάδων ενδιαφερομένων. Ουσιαστικά, η έννοια της Ε.Δ. καθορίζει τις σχέσεις μεταξύ διοίκησης, ιδιοκτησίας και άλλων ενδιαφερομένων μερών του οργανισμού και θέτει τους εταιρικούς στόχους (Broni & Velentzas, 2012). Ο όρος αυτός καλύπτει τόσο τη

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

σχέση μεταξύ της επιχείρησης και της διοίκησης, όσο και με τις άλλες ομάδες ενδιαφερομένων³.

Οι Brickley και Zimmerman (2010) ορίζουν την Ε.Δ. ως «ένα σύστημα νόμων, κανονισμών, θεσμών, αγορών, συμβάσεων και εταιρικών πολιτικών και διαδικασιών (όπως το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, εγχειρίδια πολιτικής και προϋπολογισμοί), που κατευθύνουν και επηρεάζουν τις ενέργειες των υπευθύνων λήψης αποφάσεων ανώτατου επιπέδου στην εταιρεία (μέτοχοι, διοικητικά συμβούλια και στελέχη)». Οι Aguilera και Jackson (2010) σε έναν πιο σύντομο ορισμό περιγράφουν την Ε.Δ., ευρέως, ως «τη μελέτη της εξουσίας και της επιρροής στη λήψη αποφάσεων εντός της εταιρείας».

Οι Boytsun, Deloof, και Matthyssens (2011) βλέπουν μια διαφορετική διάσταση της Ε.Δ. και τη διακρίνουν σε ανοιχτή και κλειστή. Ως ανοιχτή Ε.Δ. αναφέρονται «στη διαφάνεια, στην εξωτερική παρακολούθηση και στον πιο ανεπτυγμένο δεσμό μεταξύ της διοίκησης και των μετόχων (και είναι γενικά συνεπής με τη διασπαρμένη ιδιοκτησία)». Αντίθετα, ως κλειστή Ε.Δ. αναφέρονται στην «αδιαφάνεια, εσωτερική παρακολούθηση και μικρή συγκόλληση (και συνάδει με τη συμπυκνωμένη ιδιοκτησία)». Αντίστοιχα, και ο ορισμός των Abor, Graham και Yawson (2011) αναφέρει την Ε.Δ. ως «έναν πολύπλευρο μηχανισμό παρακολούθησης, που, από κοινού, μπορεί να εξηγήσει τις επιλογές αναδιάρθρωσης της νέας συνδυασμένης εταιρείας».

Οι πιο πρόσφατοι ορισμοί που εντοπίζονται για την Ε.Δ. ουσιαστικά συνοψίζουν και προσθέτουν ελάχιστα στους προγενέστερους. Οι Desender et al. (2013) αναφέρουν ότι Ε.Δ. είναι «ένα σύστημα αλληλένδετων πρακτικών με στρατηγικές ή θεσμικές συμπληρωματικότητες, όπου οι πρακτικές διακυβέρνησης θα είναι αποτελεσματικές μόνο σε ορισμένους συνδυασμούς». Ένα χρόνο αργότερα ο Zahra (2014) όρισε την Ε.Δ. ως «το σύνολο κανόνων, συστημάτων και κανονισμών που αποσκοπούν στην προστασία των συμφερόντων των ενδιαφερομένων, ιδίως των μετόχων». Οι Schneider και Scherer (2015) αναφέρουν την Ε.Δ. ως «ένα μηχανισμό που σηματοδοτεί την ικανότητα μιας εταιρείας να ελέγχει και να περιορίζει τους κινδύνους για τα ενδιαφερόμενα μέρη και έτσι συμβάλλει στην οργανωτική νομιμότητα». Αντίστοιχα, οι Collie και Colpan (2016), ορίζουν την Ε.Δ. ως «τον

---

³ Όπως δανειστές, εργαζόμενοι και το ευρύτερο κοινό.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

τρόπο με τον οποίο οι εταιρείες κατέχονται, ελέγχονται, συντονίζονται και θέτουν τους στόχους τους».

Γενικά, σύμφωνα με τον πιο πρόσφατο ορισμό των Wang et al. (2020) η Ε.Δ. είναι ένα σύνολο ρυθμίσεων ενός συστήματος επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, που στοχεύει στη διαχείριση και τον συντονισμό της σχέσης μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών της εταιρείας.

Αυτό που παρατηρείται είναι ότι το βασικό χαρακτηριστικό κάθε συστήματος Ε.Δ. είναι η επίβλεψη των πάσης φύσεως ενεργειών της διοίκησης και η καθιέρωση διαφάνειας στη λήψη αποφάσεων και στη λειτουργία της επιχείρησης. Σε ένα τέτοιο σύστημα κεντρικό ρόλο παίζουν συλλογικά όργανα, όπως τα μέλη της εκτελεστικής διοίκησης, το Δ.Σ., η Ε.Ε., η επιτροπή αποδοχών και άλλες επιτροπές του Δ.Σ. με συναφές αντικείμενο, οι εσωτερικοί ελεγκτές και εξωτερικοί ελεγκτές.

Τέλος, συνοψίζοντας ο όρος της Ε.Δ. αποτελεί ένα ευρέως συζητημένο θέμα μεταξύ των ακαδημαϊκών, των διεθνών οργανισμών και του επιχειρηματικού κόσμου. Ωστόσο, δεν υπάρχει ένας γενικά αποδεκτός ορισμός της Ε.Δ., αφού ποικίλει μεταξύ των διαφόρων χωρών. Με τη σειρά του ο ερευνητής θα ορίσει την Ε.Δ. ως μια σειρά νόμων, κωδίκων, κανόνων και κανονισμών που διασφαλίζουν την ποιοτική εργασία του Δ.Σ. και των υποεπιτροπών του, με απώτερο στόχο το συμφέρον των ενδιαφερόμενων μελών της επιχείρησης.

2.4 Δομή, σκοπός και στόχοι της Εταιρικής Διακυβέρνησης

2.4.1 Δομή

Σύμφωνα με τον Hart (1995), η Ε.Δ. αποτελείται από πέντε στοιχεία, τα οποία τα παρουσιάζει ως τις διάφορες πτυχές της, οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη δομή της. Τα στοιχεία αυτά αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον του οργανισμού, όπως οι μακροπρόθεσμοι στρατηγικοί στόχοι και οι ανθρώπινοι πόροι και το εξωτερικό περιβάλλον, όπως η κοινωνική ευθύνη, η σχέση με τους προμηθευτές και τους πελάτες και η συμμόρφωση με κανόνες και κανονισμούς. Άλλωστε, όπως περιγράφεται και μέσα από τους ορισμούς, οι πτυχές αυτές αποτέλεσαν τη βάση για αρκετούς από αυτούς.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Η Ε.Δ. χαρακτηρίζεται από δύο βασικά διαφορετικά μοντέλα ανάλογα με τη χώρα και τη σύνθεση των συμβουλίων της εταιρείας. Σύμφωνα με το «αγγλοαμερικανικό» μοντέλο υπάρχει ένα ενιαίο Δ.Σ., που αποτελείται από εκτελεστικά και μη εκτελεστικά μέλη που επιλέγονται από τους μετόχους. Συνήθως τα εκτελεστικά μέλη είναι λιγότερα από τα μη εκτελεστικά και είναι αυτά που αποτελούν την Ε.Ε. Η υπόλοιπη Ευρώπη ακολουθεί ένα διττό μοντέλο Ε.Δ., στο οποίο υπάρχει το εκτελεστικό συμβούλιο που απαρτίζεται από εκτελεστικά μέλη της εταιρείας και το εποπτικό συμβούλιο που απαρτίζεται από μη εκτελεστικά μέλη, που εκπροσωπούν τους μετόχους και έχουν παρόμοια δικαιώματα και ευθύνες με την Ε.Ε. (Broni and Velentzas, 2012).

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, το 2004, υπάρχουν έξι αρχές που αναφέρονται στην Ε.Δ. Η πρώτη αρχή ορίζει ότι η Ε.Δ. πρέπει να βασίζεται σε ένα πλαίσιο νόμων και κανονισμών που επιβάλλονται από τις αρχές. Επιπλέον, από τη δεύτερη υπογραμμίζεται η ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων των μετόχων, καθώς και η δίκαιη μεταχείριση των μετόχων. Η τρίτη αρχή ασχολείται με τον ρόλο και τα δικαιώματα των ενδιαφερομένων στο πλαίσιο της δομής της Ε.Δ. Παράλληλα, στις αρχές συμπεριλαμβάνεται η έγκαιρη και έγκυρη γνωστοποίηση των οικονομικών πληροφοριών και η διαφάνεια σχετικά με τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση, οι οποίες αποτελούν ένα επιπλέον θέμα ανησυχίας όσον αφορά τη διάρθρωση της Ε.Δ. Τέλος, έχει ιδιαίτερη σημασία ο ρόλος και οι ευθύνες του Δ.Σ. και οι μηχανισμοί ελέγχου του για τη διοίκηση και τους μετόχους (Robertson et al., 2013).

2.4.2 Σκοπός - Στόχοι

Ένας από τους βασικούς σκοπούς της Ε.Δ. είναι η επίλυση του προβλήματος που διεθνώς αναφέρεται ως (agency problem), δηλαδή της διαφοράς που προκύπτει από το διαχωρισμό ιδιοκτησίας και ελέγχου, καθώς και της αβεβαιότητας που προκύπτει από τους χρηματοδότες, ότι τα κεφάλαιά τους θα επενδυθούν σε ελκυστικά έργα. Το agency problem αποτελεί βασικό στοιχείο της αποκαλούμενης συμβατικής άποψης της επιχείρησης (Coase, 1937; Jensen and Meckling, 1976; Fama and Jensen, 1983). Σύμφωνα με τους Jensen & Meckling (1976), η Ε.Δ. πρέπει να αφιερωθεί στην επίλυση προβλημάτων στις σχέσεις μεταξύ ιδιοκτήτη και διοίκησης. Αντίστοιχα, οι Fama & Jensen (1983) επεσήμαναν περαιτέρω ότι το κεντρικό ζήτημα της Ε.Δ. είναι ο τρόπος μείωσης του κόστους γραφείου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που καλείται να λύσει η Ε.Δ. είναι εκείνο των δικαιωμάτων ελέγχου του χρηματοδότη και της νομικής προστασίας τους. Το πιο σημαντικό νομικό δικαίωμα των μετόχων είναι η ψηφοφορία επί εταιρικών θεμάτων, όπως οι συγχωνεύσεις, οι εκκαθαρίσεις, οι αποφάσεις για αναδιοργανώσεις και οι εκλογές του διευθυντή. Ο ρόλος της νομικής προστασίας είναι να διασφαλίσει ότι οι επενδυτές θα πάρουν τα χρήματά τους πίσω. Ωστόσο, ο νόμος δεν μπορεί να είναι ο μόνος τρόπος για να διασφαλιστεί αυτό το αποτέλεσμα. Η συγκέντρωση της κυριότητας μπορεί να έχει το ίδιο αποτέλεσμα. Όσο μεγαλύτερη είναι η συγκέντρωση ιδιοκτησίας, τόσο ισχυρότερος είναι ο έλεγχος των ψηφοφόρων από μεγάλους επενδυτές, που μπορούν να πιέσουν τη διοίκηση στη μεγιστοποίηση του κέρδους, αντιμετωπίζοντας έτσι το πρόβλημα της αντιπροσώπευσης. Από την άλλη πλευρά, η συγκεντρωμένη ιδιοκτησία μπορεί να δημιουργήσει ένα διαφορετικό πρόβλημα, δηλαδή την πιθανή απαλλοτρίωση των μειοψηφούντων μετόχων. Οι Shleifer και Vishny (1997) στην έρευνά τους ανέφεραν ότι ο βασικός στόχος της Ε.Δ. είναι να εγγυηθεί τα συμφέροντα των προμηθευτών κεφαλαίου.

Ο βασικός στόχος της Ε.Δ. είναι στενά συνδεδεμένος με το μοντέλο της. Το μοντέλο της Ε.Δ. διαμορφώνεται από κάθε χώρα ανάλογα με το στάδιο της οικονομικής ανάπτυξης. Οι Solomon & Solomon (2004) επεσήμαναν ότι η δομή ιδιοκτησίας της εταιρείας αποτελεί βασικό παράγοντα για μια κυβέρνηση κατά τον προσδιορισμό του μοντέλου της Ε.Δ.. Σύμφωνα με τους La Porta et al. (2002) υφίστανται δύο είδη μοντέλων Ε.Δ. στον κόσμο. Τα μοντέλα αυτά είναι της διασκορπισμένης ιδιοκτησίας και το μοντέλο της ενοποιημένης ιδιοκτησίας. Βασικός παράγοντας για την ερμηνεία αυτών των μοντέλων είναι το νομικό σύστημα, διότι, όπως τόνισαν, η παροχή νομικής προστασίας στους επενδυτές, ειδικά για μετόχους μειοψηφίας, είναι ο βασικότερος στόχος της Ε.Δ.

Παράλληλα, η Ε.Δ. ασχολείται με το ζήτημα της αποτυχίας των εταιρειών μέσω της λογοδοσίας και της διαφάνειας στα επίπεδα της Ε.Ε. (Kirk 2009; Ghabayen 2012; OECD 2015). Επιπλέον, ένας από τους στόχους της Ε.Δ. είναι η ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη μια χώρας (Clarke, 2004). Άλλωστε η Ε.Δ., εδώ και πολύ καιρό, έχει αποδείξει ότι έχει σημαντικές επιπτώσεις στις προοπτικές ανάπτυξης μιας οικονομίας, επειδή οι αποτελεσματικές πρακτικές της Ε.Δ. μειώνουν τους κινδύνους για τους επενδυτές, προσελκύουν επενδυτικά κεφάλαια και βελτιώνουν τις επιδόσεις των επιχειρήσεων (Spanos, 2005).

2.5 Θεωρίες Εταιρικής Διακυβέρνησης

Μια σειρά από θεωρίες και πλαίσια έχουν αναπτυχθεί για να καθοδηγήσουν τη μελέτη της Ε.Δ. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, υπάρχουν πέντε θεμελιώδεις θεωρίες που αναφέρονται στην Ε.Δ. Αρχικά είναι η θεωρία της αντιπροσώπευσης (Agency Theory) (Berle & Means, 1932; Jensen & Meckling, 1976), η θεωρία της εξάρτησης των πόρων (Resource Dependence Theory) (Thompson, 1967; Pfeffer & Salancik 1978), η θεωρία της διαχείρισης (Stewardship Theory) (Barney, 1990; Donaldson, 1990), η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών (Stakeholder Theory) (Freeman, 1984) και η θεωρία του κόστους συναλλαγής (Transaction Cost Theory) (Williamson, 1978; 1985; 1993). Οι θεωρίες αυτές συνδέονται με αρκετές από τις επιλεγείσες μεταβλητές της Ε.Δ., όπως για παράδειγμα με το Δ.Σ. και τις Ε.Ε. (Abdullah & Valentine, 2009).

Οι θεωρίες αυτές, σύμφωνα με τον Mallin (2016), έχουν εφαρμοστεί στην οικονομία, τη λογιστική, τη διοίκηση, αλλά και τη νομοθεσία και έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη των θεωρητικών πτυχών της Ε.Δ. Η παρούσα διατριβή χρησιμοποιεί τη θεωρία της αντιπροσώπευσης – Agency Theory, καθώς και τη θεωρία της εξάρτησης των πόρων - Resource Dependence Theory, οι οποίες αποτελούν τη βάση για την κατανόηση του ρόλου της εταιρικής διακυβέρνησης και των μεταβλητών που θα χρησιμοποιηθούν στην παρούσα έρευνα. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί πως τόσο η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών - Stakeholder Theory, όσο και θεωρία της διαχείρισης - Stewardship Theory αντικατοπτρίζουν μια κοινωνικά προσανατολισμένη προοπτική με βάση την ψυχολογία και την κοινωνιολογία (Abdullah & Valentine, 2009). Διεθνώς, οι περισσότερες μελέτες που εξετάζουν χαρακτηριστικά της Ε.Δ. χρησιμοποιούν κατά κύριο λόγο τις δύο θεωρίες, που θα χρησιμοποιηθούν και από τον ερευνητή. Παρακάτω εξετάζονται τόσο οι θεωρίες που θα χρησιμοποιήσει η μελέτη, όσο και οι υπόλοιπες τρεις αναφερθείσες θεωρίες.

2.5.1 Θεωρία Αντιπροσώπευσης - Agency Theory

Η Agency Theory, είναι η πιο δημοφιλής από όλες τις θεωρίες Ε.Δ. Η πρώτη εμφάνιση της θεωρίας έγινε περίπου τον δέκατο όγδοο αιώνα, όταν ο Adam Smith (1776) ανέφερε για πρώτη φορά το πρόβλημα του διαχωρισμού της ιδιοκτησίας και του ελέγχου. Πολλά χρόνια αργότερα, οι Berle & Means (1932), στο έργο τους,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αναφέρθηκαν σχετικά με τον διαχωρισμό της εταιρικής ιδιοκτησίας από τη διοίκηση. Οι ερευνητές αυτοί υποστήριξαν ότι η θεωρία αυτή εξηγεί τη σχέση ανάμεσα στις επιχειρηματικές αρχές, δηλαδή τους ιδιοκτήτες και τους διευθυντές, οι οποίοι μπορούν να επηρεαστούν από το Δ.Σ., ώστε να λάβουν τις σωστές αποφάσεις για την επιχείρηση.

Στη συνέχεια, η θεωρία αυτή αναπτύχθηκε τόσο από τους Alchian & Demsetz (1972), όσο και από τους Jensen & Meckling (1976), οι οποίοι προσδιόρισαν τη σχέση μεταξύ των ιδιοκτητών ή μετόχων και της διοίκησης, στην οποία οι πρώτοι αναθέτουν στη διοίκηση την εντολή να εκτελεί όλες τις υπηρεσίες εξ ονόματός τους. Σύμφωνα με τους Jensen & Meckling (1976), η διοίκηση είναι υποχρεωμένη να μεγιστοποιήσει τον πλούτο του μετόχου, με σκοπό την μακροχρόνια επιβίωση της επιχείρησης. Η επίτευξη του σκοπού της διοίκησης για το σύνολο των προσπαθειών της ανταμείβεται με καλά πακέτα αποδοχών και κίνητρα. Αυτή η θεωρία προϋποθέτει ένα μοντέλο ανθρώπου, του διευθυντή, που είναι αυτοεξυπηρετικός, ατομικιστικός και ευκαιριακός, ο οποίος προτιμά να μεγιστοποιεί τις δικές του λειτουργίες χρησιμότητας εις βάρος των ιδιοκτητών. Ως αποτέλεσμα, η θεωρία βασίζεται στην υπόθεση ότι υπάρχει σχεδόν πάντα μια απόκλιση στόχων, μεταξύ των στόχων της διοίκησης και των στόχων των μετόχων.

Γενικά, οι σχέσεις αντιπροσώπευσης υφίστανται όταν οι ιδιοκτήτες ή κύριοι ενδιαφερόμενοι επιβλέπουν έναν εκπρόσωπο, που έχει εντολή να εκτελέσει μια υπηρεσία για λογαριασμό τους ή για λογαριασμού του εντολέα τους. Οι διευθυντές συνήθως δίνουν την εξουσία λήψης αποφάσεων στους πράκτορες και τα προβλήματα διοίκησης μπορούν να προκύψουν εξαιτίας αυξημένων αναποτελεσματικών και ελλιπών πληροφοριών (Fama & Jensen 1983). Βασικό μέλημα αυτής της θεωρίας είναι η επίλυση των προβλημάτων που υπάρχουν στις σχέσεις αντιπροσωπείας μεταξύ των εντολέων (π.χ. μετόχων) και των αντιπροσώπων των διευθυντών (π.χ., του γενικού διευθυντή). Χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός προβλήματος που πρέπει να αντιμετωπιστεί είναι το ζήτημα που τίθεται, όταν οι επιθυμίες ή οι στόχοι του εντολέα έρχονται σε αντιπαράθεση με αυτούς του εκπροσώπου και ο εντολέας δεν είναι σε θέση να επαληθεύσει τις ενέργειες του εκπροσώπου του. Το δεύτερο πρόβλημα που συνήθως προκύπτει, είναι όταν ο εντολέας και ο εκπρόσωπος έχουν διαφορετική στάση απέναντι στον κίνδυνο, λόγω διαφορετικών ανοχών κινδύνου, με αποτέλεσμα αμφότεροι να προσπαθήσουν να ενεργήσουν διαφορετικά (Jensen & Meckling 1976).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Τα προβλήματα αυτής της θεωρίας διαφέρουν μεταξύ των χωρών ανάλογα με τα χαρακτηριστικά ιδιοκτησίας της κάθε χώρας. Χώρες όπως οι Η.Π.Α. και το Η.Β. έχουν διασκορπισμένες δομές ιδιοκτησίας, όπου η ιδιοκτησία διαχωρίζεται από τον έλεγχο όσον αφορά την εγγενή σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ ευκαιριακών διαχειριστών και ιδιοκτητών (Berle & Means, 1932; Fama & Jensen 1983; Williamson, 1985; Grossman & Hart, 1986). Αντίθετα, η Ιαπωνία, οι χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης και άλλες χώρες του ΟΟΣΑ. έχουν συγκεντρώσει δομές ιδιοκτησίας, όπου οι διαχειριστές ελέγχονται συνήθως από τους μεγάλους κυρίαρχους μετόχους, οι οποίοι απαλλοτριώνουν και τους μετόχους της μειοψηφίας, για να καρπωθούν προσωπικά οφέλη ελέγχου. Ως εκ τούτου, το πρόβλημα της υπηρεσίας σε αυτή την περίπτωση βρίσκεται στο επίκεντρο της ευθυγράμμισης των συμφερόντων μεταξύ ισχυρών μετόχων και αδύναμων μετόχων μειοψηφίας (Becht, 1997).

Το κόστος της θεωρίας οφείλεται στις συγκρούσεις συμφερόντων που συμβαίνουν στις εταιρικές σχέσεις ως αποτέλεσμα του διαχωρισμού των συμφερόντων των μετόχων και της διοίκησης. Αυτές οι συγκρούσεις συνήθως περιλαμβάνουν ηθικά άτομα με ευκαιρίες για ηθικό κίνδυνο (Jensen, 1993). Η σύγκρουση του ηθικού κινδύνου μπορεί να συμβεί, όταν οι διευθυντές ή εκπρόσωποι τείνουν να επιλέγουν μορφές επενδύσεων προσαρμοσμένες στις προσωπικές τους δεξιότητες, οι οποίες μπορούν να αυξήσουν τη δική τους αξία σε βάρος της επιχείρησης, γεγονός που αυξάνει το πιθανό κόστος αντικατάστασής τους. Κατά συνέπεια, αυτό επιτρέπει σε αυτούς να αποκτήσουν υψηλό βαθμό αποζημίωσης από τις επιχειρήσεις που διευθύνουν (Shleifer & Vishny, 1997). Τέτοιες συγκρούσεις ηθικού κινδύνου εντοπίζονται συνήθως σε πολυεθνικές εταιρείες, όπου οι μεγάλες ταμειακές ροές είναι πιο δύσκολες στον έλεγχο και ο εξωτερικός έλεγχος και η πολυπλοκότητα των συμβάσεων επεκτείνονται εκθετικά, οδηγώντας έτσι σε αυξημένο κόστος (Jensen 1993).

Η συγκεκριμένη θεωρία επικεντρώνεται πρωταρχικά στη σύγκρουση συμφερόντων, όπου εκείνοι που ελέγχουν τις δραστηριότητες της εταιρείας λαμβάνουν αποφάσεις για να ενισχύσουν τη δική τους εξουσία και πλούτο, που μπορεί να μην οδηγήσει απαραίτητα στη μεγιστοποίηση του πλούτου των μετόχων (Abdullah & Valentine 2009; Bosse & Phillips, 2016). Σύμφωνα με αυτή την άποψη, η Ε.Δ. στην Ελλάδα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αλλάξει τους κανόνες, βάσει των οποίων ο αντιπρόσωπος λειτουργεί για την αποκατάσταση των συμφερόντων των εντολέων του. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η παρούσα θεωρία ενσωματώνει τα κίνητρα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

των αντιπροσώπων, οι πολιτικές της Ε.Δ. μπορούν να σχεδιαστούν, έτσι ώστε τα κίνητρα να αποθαρρύνουν την ακατάλληλη συμπεριφορά και να ενθαρρύνουν συμπεριφορά που είναι προς το συμφέρον του κύριου εντολέα ή ιδιοκτήτη της επιχείρησης. Οι βασικές υποθέσεις αυτής της θεωρίας σύμφωνα με τους Fama & Jensen (1983) είναι ότι:

- οι διευθυντές μπορούν να μεγιστοποιήσουν το δικό τους όφελος, αντί να βελτιώσουν την εταιρική αξία
- οι διαφορές δεν είναι απεριόριστες, όταν γράφονται και εφαρμόζονται
- οι πληροφορίες κατανέμονται ασύμμετρα μεταξύ μετόχων και διαχειριστών - αντιπροσώπων
- τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν περιορισμένη ορθολογικότητα

Σύμφωνα με τους Jensen & Meckling (1976), τα έξοδα αντιπροσώπευσης είναι το άθροισμα των δαπανών παρακολούθησης από τον κύριο υπόχρεο για τον περιορισμό των ασυνήθιστων δραστηριοτήτων του αντιπροσώπου. Για παράδειγμα, λόγω των ασύμμετρων πληροφοριών μεταξύ διαχειριστών και ιδιοκτητών, οι μέτοχοι των επιχειρήσεων δεν μπορούν να αξιολογήσουν με ακρίβεια το έργο των διευθυντικών στελεχών, που γνωρίζουν τις λεπτομερείς λειτουργίες της επιχείρησης (Fama & Jensen 1983). Συνεπώς, προκύπτει ότι το Δ.Σ. έχει καθήκον να περιορίσει τα ανωτέρω προβλήματα, ώστε να πετύχει τις μέγιστες οικονομικές επιδόσεις για την επιχείρηση. Παράλληλα, τα χαρακτηριστικά της Ε.Δ. έχουν σκοπό να προστατεύσουν τα συμφέροντα των μετόχων, να μειώσουν τα έξοδα της διοίκησης και να διασφαλίσουν ότι οι διαχειριστές και οι ιδιοκτήτες ενεργούν όμοια για το κοινό καλό της επιχείρησης και των μετόχων. Συνεπώς, η Agency Theory, δίνει έμφαση στην ανάγκη, ώστε μέσα από τα χαρακτηριστικά της Ε.Δ. να μειωθούν τα αναφερθέντα προβλήματα.

Σύμφωνα με την συγκεκριμένη θεωρία, τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. και της Ε.Ε. είναι σημαντικά για τη διαχείριση της δραστηριότητας παρακολούθησης των αντιπροσώπων, η οποία, όπως ανέφερε ο Roberts (2005), είναι ισχυρός συντελεστής σταθερής οικονομικής απόδοσης. Οι εμπειρικές μελέτες αναγνωρίζουν ολοένα και περισσότερο ότι το Δ.Σ. διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην αντιμετώπιση του κόστους των υπηρεσιών, τα οποία προκύπτουν από το διαχωρισμό της ιδιοκτησίας και του ελέγχου της αντιπροσώπευσης. Τα συμβούλια παρακολουθούν τη διοίκηση για λογαριασμό των μετόχων, επιδιώκοντας να ανιχνεύσουν και να διορθώσουν τη διοικητική αναποτελεσματικότητα (Onetto, 2007). Οι Pincus et al. (1989)

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

υποστήριξαν ότι οι Ε.Ε. χρησιμοποιούνται κυρίως σε περιπτώσεις όπου το κόστος αντιπροσωπείας είναι υψηλό, με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας των ροών πληροφοριών από τον αντιπρόσωπο στον κύριο εντολέα. Σύμφωνα με τη θεωρία των οργανισμών, για να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα μιας Ε.Ε., οι διευθυντές θα πρέπει να καταρτίζουν κατάλληλα τις οικονομικές καταστάσεις για να καθορίσουν την απόδοση των εταιρειών. Έτσι, οι Ε.Ε. έχουν κεντρικό ρόλο στη μείωση των προβλημάτων των οργανισμών (Zahra & Pearce, 1989). Όλα τα ανωτέρω αποσκοπούν στην εξασφάλιση αποτελεσματικής παρακολούθησης και επίβλεψης (Dalton et al., 1998; Coles & Hesterly, 2000; Daily et al., 2003).

Αναλυτικότερα, η θεωρία αυτή υποστηρίζει τη θέσπιση ενός θεσμικού οργάνου δομών διακυβέρνησης, που θα εφαρμόζεται μέσα από μια σειρά νόμων και συμβάσεων από τους μετόχους για την παρακολούθηση των διαχειριστών. Αρχικά, η θεωρία προτείνει μείωση του αριθμού των μελών του Δ.Σ., γεγονός που θα μπορούσε να ενισχύσει την ανεξαρτησία του Δ.Σ. (Berle & Means, 1932). Δεύτερον, οι υποεπιτροπές του Δ.Σ., όπως οι επιτροπές ελέγχου, αμοιβών και διορισμού αποτελούν σημαντικά μέσα για την παρακολούθηση της διαχειριστικής συμπεριφοράς (Klein, 1998). Τρίτον, η δημιουργία ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου μπορεί να συμβάλει στον περιορισμό της απαλλοτρίωσης του πλούτου από τη διοίκηση μιας επιχείρησης (Jensen & Meckling, 1976). Τέταρτον, ο σχεδιασμός συστήματος αντιστάθμισης και διευθυντικών κινήτρων, που συνδέεται με την οικονομική απόδοση, μπορεί να ενθαρρύνει τα κορυφαία στελέχη να βελτιώσουν την απόδοσή τους (Chalevas, 2011). Αυτό μπορεί στη συνέχεια να περιορίσει την εκμετάλλευση των πόρων της επιχείρησης από τους διαχειριστές για το προσωπικό τους συμφέρον (Jensen & Meckling, 1976).

Παράλληλα, οι Coleman et al. (2007) παρουσίασαν στην έρευνά τους τρόπους με τους οποίους θα ελαχιστοποιηθούν οι ευκαιριακές συμπεριφορές του αντιπροσώπου. Ο πρώτος τρόπος αναφέρεται στην παρουσία μη εκτελεστικών διευθυντών στο Δ.Σ, έτσι ώστε να υφίσταται ένα αποτελεσματικό Δ.Σ. Σύμφωνα με τους ερευνητές, η ανεξαρτησία του Δ.Σ. θα διασφαλίζει μια δίκαιη και αμερόληπτη κρίση στην παρακολούθησή του, μειώνοντας έτσι τη σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των διευθυντικών στελεχών και των μετόχων. Ο δεύτερος τρόπος αναφέρεται

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

στη δυαδικότητα του Δ.Σ⁴. Σύμφωνα με τη θεωρία του οργανισμού, η ανάθεση της θέσης του διευθύνοντος συμβούλου και της προεδρίας σε διαφορετικά άτομα μειώνει την πιθανότητα ένα άτομο να επιβάλει τη δύναμή του στα μέλη της διοίκησης και του Δ.Σ. της επιχείρησης.

Συνοψίζοντας, η θεωρία αυτή δίνει έμφαση στις σχέσεις μεταξύ των βασικών παραγόντων της Ε.Δ., όπως τα μέλη του Δ.Σ., τα οποία επηρεάζουν σημαντικά τους ρόλους και τη σύνθεσή του. Επιπλέον, μια αποτελεσματική δομή Ε.Δ. θα μπορούσε να είναι ένα εργαλείο παρακολούθησης, που να ταιριάζει με τους στόχους της διοίκησης με τους στόχους των μετόχων (Erpps & Cereola, 2008). Τέλος, η θεωρία αυτή παρέχει λύσεις για τη μείωση των συγκρούσεων των υπηρεσιών και τη βελτίωση των αποδόσεων των μετόχων, με αποτέλεσμα τη βελτίωση της σταθερής οικονομικής απόδοσης (Jensen & Meckling 1976).

2.5.2 Θεωρία Εξάρτησης των Πόρων - Resource Dependence Theory

Η Resource Dependence Theory αποτελεί μια από τις σημαντικότερες οργανωτικές θεωρίες (Pfeffer & Salancik, 2003). Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, η εταιρεία είναι ανοιχτό σύστημα που εξαρτάται από το απρόβλεπτο εξωτερικό περιβάλλον. Η ανάλυση της εξάρτησης από τους πόρους αρχίζει με τον εντοπισμό των απαιτούμενων πόρων ενός οργανισμού και στη συνέχεια τα εντοπίζει στην πηγή τους (Hatch, 2018). Σύμφωνα με τους Yusoff & Alhaji (2012), η θεωρία αυτή τονίζει τον ρόλο των συμβουλίων στην απόκτηση πόρων. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία οι διευθυντές επιχειρούν να συνδέσουν την εταιρεία με τους εξωτερικούς παράγοντές της, επιλέγοντας τους πόρους που χρειάζονται για να επιβιώσουν.

Μια από τις σημαντικότερες λειτουργίες του Δ.Σ. είναι η παροχή πόρων (Hillman et al., 2009). Οι πόροι αυτοί, σύμφωνα με τους Pfeffer & Salancik (1978), είναι τέσσερις και αναφέρονται σε συμβουλές και τεχνογνωσία, στη νομιμότητα, σε διαύλους επικοινωνίας μεταξύ των εξωτερικών οργανώσεων και της επιχείρησης και τέλος στην επιλεκτική πρόσβαση σε δεσμεύσεις ή την υποστήριξη από σημαντικούς παράγοντες εκτός της επιχείρησης. Αντίστοιχα, σύμφωνα με τον Daft (2006), οι πόροι

---

⁴ Διεθνώς αναγνωρίζεται με την έννοια duality που δείχνει ότι ένα άτομο του Δ.Σ. είναι ταυτόχρονα πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

μπορεί να αναφέρονται στα περιουσιακά στοιχεία, σε ικανότητες, σε οργανωτικές διαδικασίες, καθώς και σε πληροφορίες και γνώσεις που ελέγχονται από έναν οργανισμό.

Η λειτουργία της παροχής πόρων αποτελεί την κυρίαρχη προοπτική που υιοθετεί η πλειοψηφία των μελετητών για τη θεωρία της εξάρτησης πόρων (Daily & Dalton, 1992; Hillman et al., 2000; Pfeffer & Salancik, 2003). Οι υποστηρικτές της θεωρίας αυτής προτείνουν ότι η παροχή πόρων από ένα Δ.Σ. συνδέεται άμεσα με σταθερές οικονομικές επιδόσεις, με τους πόρους αυτούς να βοηθούν την επιχείρηση να μειώσει την αβεβαιότητα και να μειώσει το κόστος συναλλαγής και τελικά να συμβάλει στην επιβίωση της επιχείρησης. Παράλληλα, αυτή η θεωρία έχει επιπτώσεις σε ορισμένες οργανωτικές πτυχές και δράσεις, όπως η οργανωτική δομή, η πρόσληψη μελών του Δ.Σ. και των εργαζομένων, η δομή των συμβάσεων και οι οργανωτικές στρατηγικές (Pfeffer & Salancik, 2003).

Η Resource Dependence Theory μαζί με τη θεωρία την Agency Theory χρησιμοποιείται για να στηρίζει τα μεγάλα Δ.Σ., τα οποία με τη σειρά τους μπορούν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της θεωρίας των οργανισμών και να ενισχύσουν τη σταθερή οικονομική επίδοση, υπερβαίνοντας τις προκλήσεις της αγοράς (Goodstein et al., 1994). Οι καλές επιδόσεις πετυχαίνονται όταν στο Δ.Σ. διορίζονται ανεξάρτητα μέλη και ο ρόλος του διευθύνοντος συμβούλου δεν συμπίπτει με τον πρόεδρό του Δ.Σ. (Bathula, 2008). Σύμφωνα με αυτή την άποψη, στην οποία στηρίζεται και μια υπόθεση της έρευνας, μπορεί να προβλεφθεί ότι ένα καλά διαφοροποιημένο συμβούλιο θα βελτιώσει τη σταθερή οικονομική απόδοση.

Παράλληλα, η θεωρία αυτή τονίζει ότι όσο μεγαλύτερη είναι η θητεία ενός μέλους στο Δ.Σ., τόσο υψηλότερη θα είναι η εμπειρία του και οι γνώσεις του, που οδηγούν σε βελτιωμένη σταθερή οικονομική απόδοση. Συνεπώς, η θεωρία αυτή θεωρεί το Δ.Σ. ως έναν πόρο που δεν μπορεί μόνο να συμπληρώσει την ανάγκη του για άλλους πόρους, αλλά μπορεί επίσης να επηρεάσει το περιβάλλον προς όφελός του και, ως εκ τούτου, να βελτιώσει τη σταθερή οικονομική απόδοση. Η θεωρία αυτή υποστηρίζει ότι οι εταιρείες εξαρτώνται από τους πόρους, γεγονός που παρέχει ευκαιρίες στους παρόχους των πόρων, ώστε να αποκτήσουν τον έλεγχο των εταιρειών (Pfeffer & Salancik, 1978).

Το Δ.Σ., σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, όχι μόνο διαδραματίζει ρόλο παρακολούθησης, αλλά παρέχει επίσης και τους απαιτούμενους κρίσιμους πόρους, όπως επιχειρηματικές επαφές, γνώση, εμπειρία και εμπειρογνωμοσύνη (Nicholson &

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Kiel, 2007; Chen, 2011). Επομένως, αυτό μπορεί να βελτιώσει τη σταθερή οικονομική απόδοση και να αυξήσει τον πλούτο των μετόχων (Pearce Li & Zahra 1992). Επίσης, το Δ.Σ. έχει τη δυνατότητα να εκπροσωπεί τα συμφέροντα διαφόρων ενδιαφερομένων, όπως η κυβέρνηση, οι εργαζόμενοι, οι προμηθευτές, οι πελάτες, οι πιστωτές, οι ρυθμιστικές αρχές και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής (Hillman et al., 2009). Κατά συνέπεια, το Δ.Σ. θα υποστηρίξει την επιχείρηση να επιτύχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, λειτουργώντας ως άμεση σύνδεση μεταξύ της επιχείρησης και του περιβάλλοντος, εντός του οποίου λειτουργεί.

Το Δ.Σ. στις ελληνικές εισηγμένες εταιρείες του Χ.Α.Α. διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση οικονομικών και μη χρηματοοικονομικών πόρων, όπως η εξωτερική χρηματοδότηση, η εμπειρία και η μεταφορά γνώσεων από ξένους επενδυτές. Επιπλέον, το Δ.Σ. είναι αυτό που εκλέγει τα μέλη, τα οποία θα στελεχώνουν όλες τις υποεπιτροπές του σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Ε.Δ. και της Ελληνικής Νομοθεσίας.

2.5.3 Θεωρία της Διαχείρισης - Stewardship Theory

Η Stewardship Theory αναπτύχθηκε από τους Donaldson & Davis (1991) ως μια εναλλακτική προοπτική για την κατανόηση των υπαρχουσών σχέσεων μεταξύ ιδιοκτησίας και διαχείρισης της εταιρείας. Αυτή η θεωρία προκύπτει ως ένα σημαντικό αντίβαρο στη θεωρία των οργανισμών. Αυτή η θεωρία βασίζεται στην οργανωτική ψυχολογία, όπου η αυτοεκτίμηση, ανεξάρτητα από τα ατομικά κίνητρα, επηρεάζει σημαντικά τη διοικητική λήψη αποφάσεων μιας επιχείρησης (Donaldson & Davis, 1991).

Σύμφωνα με τους Davis et al. (1997) η Stewardship Theory υποδεικνύει ότι, καθώς οι διαχειριστές προστατεύουν και μεγιστοποιούν τον πλούτο των μετόχων μέσω της απόδοσης της εταιρείας, μεγιστοποιώντας τη χρησιμότητα του διαχειριστή. Ειδικότερα, ο ορισμός αυτός αναγνωρίζει την εκτελεστική εξουσία της εταιρείας, όπου ο διαχειριστής ενεργεί ή εργάζεται για τον κύριο εντολέα. Συνεπώς, οι διαχειριστές της επιχείρησης είναι αυτοί που ελέγχουν και διαχειρίζονται την επιχείρηση υπεύθυνα, για να ενισχύσουν τις οικονομικές επιδόσεις, διότι αυτοί τοποθετούν την αξία της επιχείρησης υψηλότερα από τα ατομικά συμφέροντά τους (Abdullah & Valentine, 2009). Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, η συμπεριφορά των

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

διαχειριστών είναι σαν αυτή των διευθυντών εντολέων τους, οι οποίοι δεν παρακινούνται από τους μεμονωμένους στόχους, αλλά είναι οι διαχειριστές, των οποίων τα κίνητρα ευθυγραμμίζονται με τους στόχους των εντολέων τους. Στόχος τους είναι να αυξήσουν την αύξηση των πωλήσεων της επιχείρησης, γεγονός που οδηγεί στην ικανοποίηση των διευθυντών τους λόγω της αυξημένης απόδοσης (Donaldson & Davis, 1991).

Η Stewardship Theory προτείνει ότι οι ρόλοι των εκτελεστικών διευθυντών δεν είναι αυτοί ενός εγωιστή ή ομορτοουνιστή. Αντίθετα, οι εκτελεστικοί διευθυντές επιδιώκουν να επιτύχουν έναν επιτυχημένο ρόλο του καλού διαχειριστή των εταιρικών περιουσιακών στοιχείων. Όταν το Δ.Σ., οι υποεπιτροπές του και οι διευθυντές συνεργάζονται ορθά, τότε αυτό οδηγεί σε ενισχυμένη σταθερή μη χρηματοοικονομική απόδοση με μεγαλύτερη εμπιστοσύνη, ενδυνάμωση, βάθος εμπειρίας, τεχνικές δεξιότητες και ευκολία επικοινωνίας μεταξύ τους. Έτσι λοιπόν, η θεωρία αυτή διευκρινίζει ότι οι ανώτεροι υπάλληλοι έχουν μη οικονομικά κίνητρα, που περιλαμβάνουν την ανάγκη για σεβασμό, για αρχή και εργασιακή ηθική, καθώς και για ικανοποίηση μέσα από επιτυχημένες επιδόσεις (Muth & Donaldson, 1998).

Σε αντίθεση με τις προβλέψεις της Agency Theory, η Stewardship Theory βασίζεται στην ιδέα ότι οι διευθυντές δεν ενθαρρύνονται από το ατομικό συμφέρον, αλλά από τους στόχους των διευθυντών (Davis et al., 1997). Επομένως, οι υποστηρικτές της θεωρίας αυτής υποστηρίζουν ότι οι διαχειριστές των επιχειρήσεων είναι αξιόπιστοι (Siebels & Knyphausen, 2012). Η Stewardship Theory έχει αναπτυχθεί με βάση ορισμένες υποθέσεις, οι οποίες είναι:

- Τα συμφέροντα των διευθυντών ευθυγραμμίζονται με τα συμφέροντα των μετόχων (Davis et al., 1997).
- Εφόσον οι διαχειριστές είναι αξιόπιστοι, η δυαδικότητα των CEO θα μπορούσε να είναι το καταλληλότερο σύστημα για τη διοίκηση μιας εταιρείας (Donaldson & Davis, 1991). Σύμφωνα με τους Nicholson & Kiel (2007), οι διαχειριστές έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με την επιχείρηση, γεγονός που τους καθιστά ικανούς να εργάζονται για την ευημερία της επιχείρησης.
- Οι διαχειριστές προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τους πόρους της επιχείρησης με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για να μεγιστοποιήσουν την αξία της εταιρείας (Nicholson & Kiel, 2007), διότι οποιαδήποτε παράβαση στη

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

χρήση αυτών των πόρων μπορεί να επηρεάσει τη φήμη τους, καθώς και τις μελλοντικές προοπτικές σταδιοδρομίας τους (Conyon & He, 2011).

Σύμφωνα με τους Donaldson & Davis (1991), η έρευνα για την Ε.Δ. εξαρτάται υπερβολικά από ένα οργανωτικό οικονομικό μοντέλο, που απεικονίζει πολύ στενά τα ανθρώπινα κίνητρα και τη συμπεριφορά, όπου η οικονομική οργάνωση περιορίζει τη συμπεριφορά των ανθρώπων, που δε μπορεί να ερμηνευθεί από την οικονομική θεωρία. Η έρευνα αυτή αναφέρει ότι η διοίκηση και τα μέλη του Δ.Σ. σε μια επιχείρηση μπορεί να παρακινηθούν από άλλες πτυχές, εκτός από την επιθυμία για προσωπικό κέρδος (Keay, 2016).

Επιπλέον, η Stewardship Theory υποστηρίζει ότι η σύνθεση του Δ.Σ., η θέση του διευθύνοντος συμβούλου και το μέγεθος του Δ.Σ. είναι κρίσιμα στοιχεία για να διασφαλιστεί ότι μια οργάνωση διέπεται από αποτελεσματική Ε.Δ. Σύμφωνα με αυτό, μια επιχείρηση είναι πιο πιθανό να εκτελέσει ανώτερα, αν έχει τους περισσότερους εσωτερικούς διευθυντές στο Δ.Σ., καθώς είναι αυτοί που κατανοούν καλύτερα την επιχείρηση και κατανοούν τις λειτουργίες της. Προτείνει επίσης ότι οι εσωτερικοί διευθυντές είναι πιο κατάλληλοι από τους εξωτερικούς για να διευθύνουν το Δ.Σ. και, ως εκ τούτου, αυτοί, οι εσωτερικοί διευθυντές, θα μπορούσαν να λάβουν καλύτερες αποφάσεις (Donaldson, 1990; Donaldson & Davis, 1991). Επίσης οι Donaldson & Davis (1991) και Davis et al. (1997) προτείνουν ότι η δυαδικότητα των διευθύνοντων συμβούλων είναι περισσότερο ευνοημένη σε σχέση με τον διαχωρισμό των δύο ρόλων.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον Ν. 3016/2002, το Δ.Σ. αποτελείται από εκτελεστικά και μη εκτελεστικά μέλη. Εκτελεστικά μέλη θεωρούνται τα μέλη που ασχολούνται με τα καθημερινά θέματα διοίκησης της εταιρείας, ενώ μη εκτελεστικά είναι τα μέλη που είναι επιφορτισμένα με την προαγωγή όλων των εταιρικών ζητημάτων. Ο αριθμός των μη εκτελεστικών μελών του Δ.Σ. δεν πρέπει να είναι μικρότερος του 1/3 του συνολικού αριθμού των μελών. Μεταξύ των μη εκτελεστικών μελών πρέπει να υπάρχουν δύο τουλάχιστον ανεξάρτητα μέλη, κατά την έννοια του άρθρου 4 του νόμου αυτού. Η ύπαρξη ανεξαρτήτων μελών δεν είναι υποχρεωτική, όταν το Δ.Σ. απαρτίζεται από μέλη που είναι εκπρόσωποι της μειοψηφίας των μετόχων. Η θεωρία αυτή ταιριάζει με το ελληνικό εταιρικό πλαίσιο, διότι αποτελείται από εταιρείες κυρίως οικογενειακές, που συνήθως διορίζουν τους δικούς τους συγγενείς ως διευθυντές και στελέχη. Επομένως, ορισμένοι διευθύνοντες σύμβουλοι και διευθυντές είναι πιθανόν να θεωρηθούν αναξιόπιστοι.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Συνοψίζοντας σύμφωνα με τους Coleman et al. (2007), η θεωρία αυτή περιλαμβάνει τρεις βασικούς παράγοντες. Ο πρώτος παράγοντας αναφέρεται στο μέγεθος του Δ.Σ., τα μικρά Δ.Σ. είναι πιο αποτελεσματικά στην επικοινωνία και στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Ο δεύτερος παράγοντας αναφέρει ότι το Δ.Σ. θα πρέπει να αποτελείται από εκτελεστικά μέλη, καθώς η συμμετοχή τους ενισχύει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και εγγυάται τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Τέλος, ο τρίτος παράγοντας αναφέρεται στη δυαδικότητα του διευθύνοντος συμβούλου, έτσι επιτυγχάνεται ταχύτερη λήψη αποφάσεων από τους διευθύνοντες συμβούλους, χωρίς να χρειάζεται να υποβάλλουν έκθεση στο Δ.Σ.

2.5.4 Θεωρία των Ενδιαφερόμενων Μερών - Stakeholder Theory

Η Stakeholder Theory θεωρεί απόλυτη φυσιολογική τη σχέση μεταξύ των επιχειρήσεων και όσων επηρεάζουν τις διαδικασίες και τα αποτελέσματα της επιχείρησης, καθώς και των ενδιαφερόμενων της ή συμμετεχόντων της (Freeman, 1984). Η θεωρία εξετάζει πώς μια επιχείρηση δημιουργεί αξία και πλούτο για τους ενδιαφερόμενους φορείς⁵, μετατρέποντας τα μερίδιά τους σε αγαθά ή υπηρεσίες. Έτσι, οι ενδιαφερόμενοι έχουν ουσιαστική αξία και τη δύναμη να πιάσουν την επιχείρηση για να επιτύχει τους στόχους της.

Η θεωρία αυτή υποστηρίζει ότι η εξισορρόπηση των αντικρουόμενων ισχυρισμών πολλών ενδιαφερομένων σε μια επιχείρηση πρέπει να απορρέει από τον στόχο της επιχείρησης, καθώς και από το εσωτερικό και το εξωτερικό της επιχείρησης (Freeman, 1984). Οι Mitchell et al. (1997) πρότειναν ότι τα ενδιαφερόμενα μέρη χαρακτηρίζονται από νομιμότητα, εξουσία, επείγουσα ανάγκη (όπου το επείγον υποδεικνύει τη σημασία του θέματος για τον ενδιαφερόμενο) ή ένα μείγμα αυτών των χαρακτηριστικών. Ο Clarkson (1995) δήλωσε ότι οι ενδιαφερόμενοι φορείς είναι εθελοντικοί ή ακούσιοι φορείς των κινδύνων. Σύμφωνα με τους Abdullah & Valentine (2009), η Stakeholder Theory σχετίζεται με ομάδες που θα πάψουν να επιβιώνουν χωρίς την υποστήριξη των εταιρειών.

Συνεπώς, η θεωρία αυτή παραπέμπει στις σχέσεις μεταξύ κάθε επιχείρησης και άλλων ομάδων στο εσωτερικό και εξωτερικό της περιβάλλον. Επιπλέον, η

---

⁵ Αναφέρεται στους πελάτες, προμηθευτές, εργαζόμενους, κοινότητες, χρηματοδότες, μετόχους, τράπεζες κ.α.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

συγκεκριμένη θεωρία εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι σχέσεις αυτές επηρεάζουν τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και τον τρόπο με τον οποίο η επιχείρηση διεξάγει τις δραστηριότητές της για τη δημιουργία υψηλής αξίας για τους ενδιαφερόμενούς της. Σύμφωνα με τους Duckworth & Moore (2010), η θεωρία αυτή έχει καταφέρει να γίνει μια γνωστή θεωρία στους τομείς της ηθικής δεοντολογίας, αποτελώντας ένα βασικό πλαίσιο για τις μεθόδους εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, ενώ ταυτόχρονα παρέχει έναν τρόπο σύνδεσης της ηθικής και της στρατηγικής.

Σύμφωνα με τον Deegan (2012), η βασική μέριμνα της θεωρίας είναι ότι όλες οι ενδιαφερόμενες ομάδες, που σχετίζονται με την επιχείρηση, έχουν το πλήρες δικαίωμα να λαμβάνουν σημαντικές πληροφορίες, που σχετίζονται τόσο με το πώς επηρεάζεται η επιχείρηση, όσο και με την πορεία της. Αυτό το είδος πληροφοριών πρέπει να παρέχεται στους ενδιαφερόμενους, ακόμη και αν αποφασίσουν να μην χρησιμοποιήσουν αυτές τις πληροφορίες και ακόμη και αν δεν είναι άμεσα αναγκαίες για την επιβίωση της εταιρείας. Η διασύνδεση μεταξύ διαφόρων ενδιαφερομένων αυξάνει τη διαφάνεια των δραστηριοτήτων και των επιδόσεων των εταιρειών. Από την άποψη αυτή, η συγκεκριμένη θεωρία βοηθά τις εταιρείες να πετύχουν τους στόχους τους, κυρίως την αύξηση της κερδοφορίας, μέσα από τα χαρακτηριστικά της Ε.Δ. (Deegan, 2012).

Επίσης, σύμφωνα με την άποψη των O'Toole & Mayer (2013), η παραγωγή κερδών πρέπει να είναι αποτέλεσμα μιας καλά διαχειριζόμενης επιχείρησης. Βέβαια, σε αντίθεση με τους O'Toole & Mayer (2013) τόσο οι Herciu & Serban (2016), όσο και ο Carroll (1979) ισχυρίστηκαν ότι αν μια επιχείρηση δημιουργήσει αξία για όλους τους ενδιαφερόμενους, θα δημιουργήσει αξία και για τους μετόχους της. Επομένως, οι υποστηρικτές της θεωρίας αυτής πιστεύουν ότι η εξέταση όλων των ενδιαφερόμενων ομάδων είναι ο βέλτιστος τρόπος, για να μεγιστοποιηθεί η συνολική σταθερή οικονομική απόδοση (Deegan, 2012).

Η Stakeholder Theory έχει τις παρακάτω υποκείμενες υποθέσεις:

- Οι επιχειρήσεις πρέπει να λειτουργούν όχι μόνο για οικονομικό όφελος των ιδιοκτητών τους, αλλά και για τα συμφέροντα της ευρύτερης κοινωνίας (Kamla & Roberts, 2010).
- Οι εκτελεστικοί διευθυντές είναι εξίσου υπεύθυνοι μαζί με όλους τους ενδιαφερόμενους, όχι μόνο τους ιδιοκτήτες και τους πιστωτές της επιχείρησης, αλλά και άλλους εταιρικούς παράγοντες, όπως οι εργαζόμενοι, οι πελάτες και οι προμηθευτές (Clarke, 1998).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Οι επιχειρήσεις πρέπει να συνδέονται στενά με τις έννοιες της ηθικής στις επιχειρήσεις, καθώς και την εταιρική κοινωνική ευθύνη (Westphal & Zajac, 2013).

Σύμφωνα με τους Aguilera & Cuervo-Cazurra (2009), η Stakeholder Theory έχει ενσωματωθεί ευρέως στους κώδικες και στις μελέτες που αναφέρονται στην Ε.Δ. Σύμφωνα με τον Sternberg (1997), οι υποθέσεις της θεωρίας συγκρούονται με τον κεντρικό στόχο της επιχείρησης, δηλαδή τη μεγιστοποίηση του πλούτου των μετόχων. Επιπλέον, ο ίδιος ο ερευνητής υποστηρίζει ότι η θεωρία αυτή συγκρούεται με τη σχέση μεταξύ αντιπρόσωπου και εντολέα, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι διαχειριστές είναι κατά κύριο λόγο υπεύθυνοι έναντι των μετόχων. Συνεπώς, ο Sternberg (1997) κατέληξε ότι η θεωρία αυτή είναι ασυμβίβαστη με τις βασικές αρχές της Ε.Δ. Επιπλέον, η αδυναμία αυτής της θεωρίας είναι ότι τα συμφέροντα των διαφόρων ενδιαφερομένων μπορούν, στην καλύτερη περίπτωση, να υπονομευθούν ή να εξισορροπηθούν μεταξύ τους. Παρ' όλα αυτά, η Stakeholder Theory παραμένει βασική θεωρία της Ε.Δ. (Solomon, 2010).

Σύμφωνα με τους Hosseini & Brenner (1992) και Oates (2013), αυτή η θεωρία προϋποθέτει ότι οι διαχειριστές επιτυγχάνουν ισορροπία μεταξύ των ανταγωνιστικών απαιτήσεων διαφόρων ομάδων ενδιαφερομένων και κατανέμουν αποτελεσματικά τις ανταγωνιστικές απαιτήσεις στους πόρους και τα αποτελέσματα της επιχείρησης. Όλες οι ομάδες των ενδιαφερομένων μερών διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις επιχειρηματικές δραστηριότητες μιας επιχείρησης, όπου καμία ομάδα δεν είναι επικρατέστερη της άλλης (Clarkson, 1995; Hult et al., 2011). Επιπλέον, η συγκεκριμένη θεωρία αποκλείει την έννοια των ευκαιριακών διαχειριστών που ενεργούν με το δικό τους συμφέρον, υποστηρίζοντας ότι οι αποφάσεις τους παρέχουν οφέλη σε συγκεκριμένες ομάδες ενδιαφερομένων (Phillips et al., 2007).

Οι Pesqueux & Damak-Ayadi (2005) δήλωσαν ότι η πρακτική της διαχείρισης των ενδιαφερομένων μερών μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη σταθερότητα και ανάπτυξη, γεγονός που επηρεάζει τη σταθερή οικονομική απόδοση. Ως εκ τούτου, η καλή Ε.Δ. πρέπει να επικεντρωθεί στη δημιουργία ενός αισθήματος ασφάλειας, όπου μια επιχείρηση θα εξετάσει τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων, διότι το Δ.Σ. είναι υπεύθυνο για την επιχείρηση και τους φορείς της. Έτσι, από την άποψη της θεωρίας αυτής, η αντικειμενική λειτουργία της επιχείρησης είναι να μεγιστοποιήσει τη συνολική μακροπρόθεσμη (και όχι βραχυπρόθεσμη) σταθερή αγοραία αξία (Jensen, 2001). Εδώ, η μακροπρόθεσμη αγοραία αξία της επιχείρησης είναι η βάση

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αποτελεσμάτων με την οποία μετριέται η επιτυχία. Επίσης, ο Jensen (2001) δήλωσε ότι αυτό μπορεί να επιτευχθεί ρεαλιστικά με τη λήψη διαχειριστικών αποφάσεων, που εξετάζουν τα συμφέροντα όλων των ενδιαφερόμενων μερών της επιχείρησης να μεγιστοποιήσουν την αξία τους.

Τέλος, σύμφωνα με όλους τους ελληνικούς νόμους που αναφέρονται στην Ε.Δ., τα μέλη του Δ.Σ. των εταιρειών πρέπει να γνωρίζουν τα συμφέροντα της εταιρείας και των μετόχων της και να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να συμμορφωθούν με την κείμενη νομοθεσία, καθώς και με τα καταστατικά, αλλά και τους εσωτερικούς κανονισμούς των εταιρειών.

2.5.5 Θεωρία Κόστους Συναλλαγής - Transaction Cost Theory

Η Transaction Cost Theory στηρίζεται στην ιδέα ότι το κόστος συναλλαγής ορίζει τα φυσικά όρια για μια επιχείρηση. Στόχος της κάθε επιχείρησης είναι να ελαχιστοποιήσει το κόστος της και άρα τα φυσικά όρια του κόστους είναι όταν αυτό ελαχιστοποιείται (Geyskens et al., 2006).

Η βασική προϋπόθεση αυτής της θεωρίας και η προέλευσή της παρουσιάστηκαν από τον Coase (1937) και στη συνέχεια τον Cyert (1963), οι οποίοι ήταν μεταξύ των πρώτων μελετητών που επεδίωξαν να διατυπώσουν αυτή τη θεωρία, η οποία περιγράφηκε αργότερα και από τον Williamson (1996a). Ο Coase (1937) υποστήριξε ότι το κόστος συναλλαγών εξηγεί τόσο την ύπαρξη των επιχειρήσεων, όσο και το βέλτιστο μέγεθός τους. Όσον αφορά τη φύση της επιχείρησης, ο Coase (1937) προσδιόρισε ορισμένες συναλλαγές που είναι απαγορευτικά δαπανηρές με την προϋπόθεση όμως, ότι τα εμπλεκόμενα μέρη μπορούν να ασχοληθούν μόνο με τις άμεσες συναλλαγές στην αγορά. Για να πραγματοποιηθεί μια συναλλαγή στην αγορά είναι απαραίτητο να προσδιοριστεί το μέρος με το οποίο κάποιος επιθυμεί να ασχοληθεί και στη συνέχεια να καθορίσει τους όρους και τις προϋποθέσεις, να διεξαγάγει διαπραγματεύσεις και να συνάψει σύμβαση. Η έννοια αυτής της θεωρίας βελτιώθηκε και αναδιατυπώθηκε για να την επεκτείνει, ώστε να ακολουθήσουν νέες θεωρητικές και εμπειρικές εξελίξεις (Geyskens et al., 2006).

Σύμφωνα με τη Transaction Cost Theory, μια επιχείρηση θεωρείται ως ένας οργανισμός που περιλαμβάνει ανθρώπινους πόρους με διαφορετικές απόψεις και στόχους. Σύμφωνα με τον Abdullah & Valentine (2009), η θεωρία αυτή αναφέρει ότι

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ο στόχος της εταιρείας είναι να ελαχιστοποιήσει το κόστος ανταλλαγής πόρων στο επιχειρηματικό περιβάλλον και να μειώσει το κόστος διαχείρισης των συναλλαγών μέσα στην εταιρεία. Επίσης η θεωρία υποθέτει ότι οι επιχειρήσεις έχουν γίνει τόσο μεγάλες, ώστε να αντικαταστήσουν αποτελεσματικά την αγορά κατά τον προσδιορισμό της κατανομής των πόρων. Με άλλα λόγια, η οργάνωση και η δομή μιας επιχείρησης μπορεί να καθορίσει την τιμή και την παραγωγή (Abdullah & Valentine, 2009). Αξίζει να αναφερθεί ότι η θεωρία αυτή χρησιμοποιεί ως μονάδα ανάλυσης τη συναλλαγή. Συνεπώς, ο συνδυασμός ατόμων με συναλλαγές συνεπάγεται ότι ο διαχειριστής της θεωρίας είναι ένας ομορτιστής, που οργανώνει σταθερές συναλλαγές σε σχέση με τα συμφέροντά τους (Williamson, 1996b).

Η παρούσα θεωρία στηρίζεται σε δύο βασικές παραδοχές. Πρώτον, οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων λειτουργούν μέσα σε ένα πλαίσιο περιορισμένης λογικής (Simon, 1982). Αυτό σημαίνει ότι, παρά τις προσπάθειες των υπευθύνων να αντιμετωπίσουν την πολυπλοκότητα και την απρόβλεπτη κατάσταση του κόσμου γύρω τους, οι προσπάθειες αυτές είναι περιορισμένες στην ικανότητά τους να προβλέπουν με ακρίβεια τις διάφορες ενδεχόμενες πιθανότητες (Simon, 1982). Η δεύτερη υπόθεση, που βασίζεται στο πλαίσιο του κόστους των συναλλαγών, είναι αυτή του ομορτισμού, η οποία υποδηλώνει ότι ορισμένοι οικονομικοί παράγοντες υπόκεινται σε «αδυναμίες κινήτρου» (Simon, 1982).

Σύμφωνα με τον Leiblein (2003), υπάρχουν δύο σημαντικές επιπτώσεις που συνδέονται με αυτές τις υποθέσεις. Πρώτον, οι διαχειριστές, που υπόκεινται σε οριοθετημένους ορθολογισμούς, θεωρούν δαπανηρό να διαπραγματεύονται και να γράφουν συμβάσεις συνολικών ενδεχόμενων απαιτήσεων, οι οποίες περιγράφουν πλήρως τις ευθύνες και τα δικαιώματα κάθε μέρους για όλες τις μελλοντικές ενδεχόμενες περιστάσεις, που θα μπορούσαν να προκύψουν κατά τη διάρκεια μιας συναλλαγής. Δηλαδή, οι συμβάσεις αγοράς είναι ελλιπείς. Η έννοια των ελλιπών συμβάσεων υποδηλώνει ότι, όταν προκύπτουν περιστάσεις που δεν έχουν ληφθεί υπόψη στην αρχική συμφωνία, τα άτομα θα πρέπει να διαπραγματευτούν αναθεωρημένους όρους που καλύπτουν το πρόσφατα αποκαλυφθέν συμβάν (Leiblein 2003). Αυτές οι επαναδιαπραγματεύσεις μπορούν να οδηγήσουν σε υπολογισμένες προσπάθειες να αξιοποιηθούν τα τρωτά σημεία του εμπορικού εταίρου, με την ελπίδα να επιτευχθεί ευνοϊκότερη κατανομή των κοινών οικονομικών κερδών που προκύπτουν από την ανταλλαγή. Κατά συνέπεια, τα διευθυντικά στελέχη θα είναι πολύτιμα για την καθιέρωση δαπανηρών χαρακτηριστικών, για την παρακολούθηση

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

και την επιβολή συμβατικών επιδόσεων, που τους επιτρέπει να εντοπίζουν τη μη συμμόρφωση και να την κοινοποιούν στους αρμόδιους φορείς (Leiblein, 2003).

Τέλος, η θεωρία αυτή αποτελεί θεωρία της Ε.Δ., γιατί εξηγεί προβλήματα του κύριου παράγοντα και τη δομή ιδιοκτησίας. Συγκεκριμένα, τα εργαλεία της Ε.Δ. θα πρέπει να συνδυαστούν για να αναλύσουν το κόστος ευκαιρίας και το κόστος μέτρησης κάθε πτυχής της απόδοσης του αντιπροσώπου, για την επίτευξη της χαμηλότερης αβεβαιότητας και του κόστους (Holmstrom & Milgrom, 1991; Heide et al., 2014).

2.6 Συμπεράσματα

Τα τελευταία χρόνια, το θέμα της Ε.Δ. είναι στην επικαιρότητα και απασχολεί πολλούς ερευνητές. Αρχικά, εξαιτίας των αποτυχιών της παγκόσμιας Ε.Δ. και των λογιστικών σκανδάλων, υπάρχει ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη μελέτη των επιπτώσεων της Ε.Δ στις σταθερές επιδόσεις (Gompers et al., 2003; Brown & Caylor, 2006; Dittmar & Mahrt - Smith, 2007; Zhon et al., 2018). Επιπλέον, ένας ακόμη λόγος είναι η αυξανόμενη επιρροή στις εταιρικές υποθέσεις διαφόρων εξωτερικών ομάδων συμφερόντων, των Μ.Μ.Ε. και γενικότερα της κοινής γνώμης. Ένας τρίτος λόγος είναι η παγκοσμιοποίηση των διεθνών χρηματαγορών, των επιχειρήσεων και των ρυθμιστικών αρχών.

Τέλος, το κεφάλαιο αυτό αναφέρθηκε και περιέγραψε την Ε.Δ. και κυρίως πώς ορίζεται αυτή. Στη συνέχεια, έδωσε μια εικόνα της δομής, του σκοπού και των στόχων της και στο τελευταίο μέρος περιέγραψε τις πέντε κύριες θεωρίες της εταιρικής διακυβέρνησης. Κάθε μια από αυτές τις θεωρίες δίνει μια διαφορετική προσέγγιση στη σχέση μεταξύ του αντιπροσώπου και του εντολέα, και κατά συνέπεια, όταν προκύπτει σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ τους, τότε κάθε θεωρία παρέχει μια ιδέα για το πώς μπορούσε να επιλυθεί αυτό το ζήτημα.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Το κεφάλαιο αυτό επιδιώκει να διερευνήσει την έννοια της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, των γνωστοποιήσεων, καθώς και το θεωρητικό τους υπόβαθρο. Επίσης, συζητά τη διάκριση των γνωστοποιήσεων, την ασυμμετρία της πληροφόρησης, τις χρηματοοικονομικές αναφορές και την ποιότητά τους. Παράλληλα, αναφέρεται η απάτη της χρηματοοικονομικής αναφοράς και δίνεται μια νότα ερμηνείας για το μέλλον της.

3.1 Εισαγωγή

Η χρηματοοικονομική λογιστική πληροφορία, που διεθνώς αποδίδεται με τον όρο Financial Accounting Information, ορίζεται ως «το τελικό αποτέλεσμα της λογιστικής των εταιρειών και των εξωτερικών συστημάτων αναφορών, τα οποία μετρούν και σε επαναλαμβανόμενη βάση γνωστοποιούν ελεγμένα ποσοτικά δεδομένα, τα οποία αφορούν τη χρηματοοικονομική θέση και την απόδοση των εταιρειών» (Bushman & Smith, 2003, σελ. 65). Η χρηματοοικονομική πληροφόρηση αποτελεί σημαντική πηγή αξιολόγησης των αποφάσεων της διοίκησης της εταιρείας, καθώς και της απόδοσής της. Η ουσιαστική χρηματοοικονομική πληροφόρηση θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις συνθήκες που επικρατούν και στις απαιτήσεις για εύλογη πληροφόρηση όλων των ενδιαφερόμενων μερών της επιχείρησης.

Αντίστοιχα, οι χρηματοοικονομικές γνωστοποιήσεις αποδίδονται ως κοινοποιήσεις της χρηματοοικονομικής πληροφορίας, η οποία μπορεί να είναι υποχρεωτική ή εθελοντική, να έχει περιεχόμενο αριθμητικό ή ποιοτικό και να προκύπτει από επίσημους ή ανεπίσημους δίαυλους πληροφόρησης (Richardson & Waterhouse, 1990). Οι εταιρικές γνωστοποιήσεις αποτελούν το μέσο επικοινωνίας μεταξύ διοίκησης και επενδυτών (Hassan & Marston, 2010), ενώ είναι σημαντικές εξαιτίας του προβλήματος της ασυμμετρίας στην πληροφόρηση, αλλά και της αντιπροσώπευσης μεταξύ της διοίκησης της εταιρείας και των επενδυτών (Healy & Palepu, 2001).

3.2 Χρηματοοικονομική πληροφόρηση και γνωστοποιήσεις

Η χρηματοοικονομική λογιστική πληροφορία ορίζεται ως «το προϊόν της λογιστικής των εταιρικών και εξωτερικών συστημάτων αναφοράς, τα οποία μετρούν και σε επαναλαμβανόμενη βάση δημοσιοποιούν τα ελεγμένα ποσοτικά δεδομένα, τα οποία αφορούν την χρηματοοικονομική θέση και την απόδοση των μετοχικών εταιριών» (Bushman & Smith, 2001, σελ. 238). Αντίστοιχα, οι χρηματοοικονομικές γνωστοποιήσεις ορίζονται ως «οποιαδήποτε εσκεμμένη κοινοποίηση χρηματοοικονομικής πληροφορίας είτε αριθμητικής ή ποιοτικής, υποχρεωτικής ή εθελοντικής, μέσω επίσημων ή ανεπίσημων καναλιών» (Gibbins et al., 1990, σελ. 122).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι γνωστοποιήσεις είναι σημαντικές, διότι αποτελούν το μέσο επικοινωνίας μεταξύ διοίκησης και επενδυτών, καθώς και λοιπών ενδιαφερόμενων (Hassan & Marston, 2010). Η αξιοπιστία αλλά και η σημαντικότητα των γνωστοποιήσεων ενισχύεται από τις ρυθμιστικές αρχές, τους ελεγκτές, καθώς και από τους διαμεσολαβητές της κεφαλαιαγοράς (Healy & Palepu, 2001).

3.2.1. Θεωρητικό υπόβαθρο γνωστοποιήσεων

Οι παρακάτω ενότητες συζητούν μερικές από τις βασικές θεωρίες που ερμηνεύουν τις εταιρικές γνωστοποιήσεις. Οι θεωρίες αυτές αναφέρονται στις θεωρίες κόστους, τη θεωρία της αποτελεσματικότητας της αγοράς, της σηματοδότησης και της νομιμότητας.

3.2.1.1 Θεωρίες κόστους

Οι θεωρίες του κόστους αποτελούνται από τη θεωρία του πολιτικού κόστους και τη θεωρία του κόστους κεφαλαίου. Η θεωρία του πολιτικού κόστους ή θεωρία της θετικής λογιστικής, όπως αναφέρεται από τους Watts και Zimmerman (1978; 1979), μπορεί να επηρεάσει τη μεταφορά πλούτου μεταξύ των διαφόρων ομάδων, με τον τομέα των επιχειρήσεων να είναι ιδιαίτερος ευάλωτος στις αναδιανομές αυτές. Η θεωρία αυτή αποτελεί κίνητρο της χειραγώγησης των λογιστικών πληροφοριών εντός των εταιρειών, για να επηρεάσει την ποιότητά τους. Η θεωρία του πολιτικού κόστους προτείνει ότι οι μεγάλες, αναπτυσσόμενες και κερδοφόρες επιχειρήσεις εκτίθενται σε υψηλό πολιτικό κόστος, με αποτέλεσμα οι διαχειριστές αυτών των εταιρειών να προσπαθούν να χειραγωγήσουν το κοινό και τις κανονιστικές αντιλήψεις της εταιρείας τους μέσω της χειραγώγησης των κερδών τους. Η χειραγώγηση των κερδών γίνεται μέσα από την αλλαγή των λογιστικών αποτελεσμάτων (Deegan & Hallam, 1991), κάτι που σημαίνει την πιθανή εμφάνιση απάτης στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Οι εταιρείες που ενδέχεται να υπόκεινται σε υψηλό πολιτικό κόστος είναι πιθανό να χειραγωγούν τα αναφερόμενα κέρδη, για να αποτρέψουν τόσο υψηλές απαιτήσεις από πολιτικές αρχές και ενδιαφερόμενα μέρη, δηλαδή να μειώσουν το πολιτικό τους κόστος. Οι εταιρείες αυτές προσπαθούν να μειώσουν το πολιτικό κόστος, υιοθετώντας λογιστικές μεθόδους, πολιτικές και όλες τις απαραίτητες

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

γνωστοποιήσεις που μειώνουν το εισόδημα με τις λογιστικές τους επιλογές (Houque et al., 2015).

Αντίστοιχα, σύμφωνα με τη θεωρία του κόστους κεφαλαίου, η μείωση του κινδύνου της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης μειώνει και το κόστος κεφαλαίου για την εταιρεία, με αποτέλεσμα οι επενδυτές να αποδεχτούν μια μικρότερη απόδοση (Gray et al., 1995). Οι γνωστοποιήσεις της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης συσχετίζονται αρνητικά με το κόστος κεφαλαίου, δημιουργώντας δύο ερευνητικά ρεύματα (Botosan, 1997). Το πρώτο ρεύμα αναφέρει ότι οι μεγαλύτερες γνωστοποιήσεις βελτιώνουν τη ρευστότητα της μετοχής, μειώνοντας συνεπώς το κόστος κεφαλαίου μέσω του μειωμένου κόστους συναλλαγών. Το δεύτερο ρεύμα αναφέρει ότι οι μεγαλύτερες γνωστοποιήσεις μειώνουν τον κίνδυνο των εκτιμήσεων, οι οποίες προκύπτουν από τις εκτιμήσεις των επενδυτών για τις παραμέτρους της απόδοσης ενός περιουσιακού στοιχείου ή τη διανομή των κερδών των επιχειρήσεων. Συνολικά, οι εταιρείες για να συγκεντρώσουν κεφάλαια από τις αγορές αυξάνουν τις εθελοντικές γνωστοποιήσεις και αυξάνουν το βαθμό συμμόρφωσης με τις υποχρεωτικές γνωστοποιήσεις, ώστε να μειώσουν το κόστος κεφαλαίου.

3.2.1.2 Θεωρία της αποτελεσματικότητας της αγοράς

Η θεωρία της αποτελεσματικότητας της αγοράς υποστηρίζει ότι οι τιμές της αγοράς αντικατοπτρίζουν πλήρως τις διαθέσιμες πληροφορίες. Η θεωρία αυτή αναφέρθηκε για πρώτη φορά το 1965 από τον Samuelson (Lo, 2008), ενώ κυριάρχησε στον ακαδημαϊκό χώρο το 1970 (Shiller, 2003). Ο Lo (2008) αναφέρει το ενδιαφέρον του Samuelson για τους μηχανισμούς των τιμών, με και χωρίς αβεβαιότητα, που τον οδήγησαν τόσο τον ίδιο, όσο και τους μαθητές του σε μια αρκετά παραγωγική θεματολογία, η οποία περιλάμβανε λύσεις σε προβλήματα κατανάλωσης – αποταμίευσης και δυναμικού επιμερισμού των επενδύσεων, σε πολιτικές αριστοποίησης των επενδύσεων, στην ανάλυση τιμολόγησης των δικαιωμάτων επιλογής ή προαίρεσης και τελικά, στα μοντέλα των Black και Scholes (1973) και Merton (1973).

Ο Fama (1970) αναφέρει ότι εντοπίζονται τρία είδη αποτελεσματικότητας της αγοράς. Το πρώτο αφορά την ασθενή τιμή στην οποία η τιμή ενός χρεογράφου μιας εταιρείας δείχνει τις τιμές του παρελθόντος του. Το δεύτερο είδος αναφέρεται σε μια ημι - ισχυρή μορφή, κατά την οποία η τιμή του χρεογράφου δείχνει την προσαρμογή

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

σε όλη την εμφανώς δημόσια διαθέσιμη πληροφορία για την εταιρία (π.χ. ανακοινώσεις ετήσιων κερδών, split της μετοχής κ.α.). Τέλος, η τελευταία μορφή αναφέρεται στην ισχυρή αποτελεσματικότητα, κατά την οποία η τιμή ενός χρεογράφου αντιπροσωπεύει όλη τη διαθέσιμη πληροφορία για την επιχείρηση αυτή.

Οι μορφές αυτές έχουν δεχθεί αρκετό σχολιασμό και κριτική. Σύμφωνα με τον Rosenfield (2006) στην περίπτωση της δεύτερης μορφής, η αγορά δεν μπορεί να παραπλανηθεί από την επιλογή μιας μεθόδου χρηματοοικονομικών αναφορών σε σχέση με μια άλλη, λαμβάνοντας υπόψη ότι γνωστοποιείται η πληροφορία. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι δεν υφίσταται οικονομικές συνέπειες, ενώ στην περίπτωση που η πληροφορία ενσωματώνεται στην τιμή, κανείς δεν μπορεί να επωφεληθεί πρόσθετων πλεονεκτημάτων. Ομοίως, σχεδόν ίδια είναι τα επιχειρήματα και για την περίπτωση της τρίτης μορφής αποτελεσματικότητας. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις μέρες μας μεγάλη μερίδα χρηματοοικονομικών αλλά και στατιστικών υποστηρίζουν ότι οι τιμές των μετοχών μπορούν μερικώς να προβλεφθούν. Επίσης, μια νέα γενιά οικονομολόγων με γνώσεις ψυχολογίας υποστηρίζει ότι ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζουν τα ψυχολογικά και συμπεριφοριστικά στοιχεία για τον προσδιορισμό των τιμών των μετοχών (Malkiel, 2003).

3.2.1.3 Θεωρία σηματοδότησης

Η θεωρία σηματοδότησης ασχολείται ουσιαστικά με τη μείωση της ασυμμετρίας της πληροφόρησης μεταξύ δύο μερών (Spence, 2002). Συγκεκριμένα, η θεωρία αυτή βοηθάει στην περιγραφή της συμπεριφοράς δύο μερών, που στην περίπτωσή μας το ένα μέρος είναι οι λήπτες της πληροφόρησης και το άλλο οι πομποί, που είναι οι εταιρείες. Οι εταιρείες ως πομποί της πληροφορίας επιλέγουν τον τρόπο που θα δώσουν την πληροφορία, ενώ οι ενδιαφερόμενοι της πληροφορίας δέχονται το σήμα αυτό και το ερμηνεύουν (Connolly et al., 2011). Η χρηματοοικονομική πληροφορία χρησιμοποιείται από τις εταιρείες για να υποδείξει την υποκείμενη πραγματικότητα, ώστε να επηρεάσει τους εξωτερικούς χρήστες για τη λήψη αποφάσεων.

Η θεωρία των κινήτρων σηματοδοσίας εισήχθη από τον Ross (1976), ο οποίος επηρεάστηκε από τη μελέτη του Spence (1973) στη χρηματοοικονομική, γονιμοποιώντας ένα ερευνητικό ρεύμα, το οποίο ασχολείται με τις εθελοντικές γνωστοποιήσεις στις χρηματοοικονομικές αναφορές. Σύμφωνα με αυτό το ρεύμα, η

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

θεωρία της σηματοδοσίας παρέχει χρήσιμα στοιχεία για την ερμηνεία του επιπέδου των γνωστοποιήσεων, δεδομένου του ανταγωνισμού των επιχειρήσεων στην αγορά κεφαλαίων για τα χρεόγραφα τους και τις αναμενόμενες αποδόσεις τους, αλλά και την αβεβαιότητα που υπάρχει για την ποιότητα της εταιρείας και τα χρεόγραφα της (Gray et al., 1995). Επίσης, οι πολυμετοχικές εταιρίες μπορεί να παρέχουν πρόσθετη πληροφόρηση, προκειμένου να σηματοδοτήσουν ότι τα διοικητικά τους στελέχη ενεργούν για το καλύτερο δυνατό συμφέρον των εντολέων τους (Ghazali & Weetman 2006).

3.2.1.4 Θεωρία νομιμότητας

Η θεωρία της νομιμότητας ή ορθότητας αναγνωρίζεται ως μια ευρύτερη αντίληψη ή υπόθεση, ότι οι δραστηριότητες μιας οικονομικής οντότητας είναι οι αναμενόμενες και οι επιζητούμενες μέσα σε ένα κοινωνικά δομημένο πλαίσιο που απαρτίζεται από αξίες, πρότυπα, πεποιθήσεις και ορισμούς (Suchman, 1995, σελ. 574). Η θεωρία αυτή υποθέτει ότι οι οργανισμοί έχουν ως στόχο να διασφαλίσουν ότι λειτουργούν μέσα στα αποδεκτά όρια της κοινωνίας και ότι οι ενέργειές τους γίνονται αντιληπτές από το εξωτερικό περιβάλλον ως κατάλληλες. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, οι εταιρικές γνωστοποιήσεις αποτελούν έναν ουσιαστικό δίαυλο με τη βοήθεια του οποίου οι εταιρείες μπορούν να δημοσιοποιήσουν τη νομιμότητα - ορθότητα των ενεργειών τους. Οι Dowling και Pfeffer (1975) αναφέρουν ότι η νομιμότητα αποτελεί έναν κοινό αποδεκτό περιορισμό για όλους τους οργανισμούς. Ο περιορισμός αυτός επηρεάζει κάποιους λιγότερο και κάποιους περισσότερο, που είναι περισσότερο εμφανείς και βασίζονται περισσότερο στην κοινωνική και πολιτική υποστήριξη.

Οι Haniffa και Cooke (2005) στην έρευνά τους αναφέρουν ότι εντοπίζονται τέσσερις στρατηγικές, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τις επιχειρήσεις, ώστε να διασφαλίσουν την επιχειρηματική τους νομιμότητα. Η πρώτη στρατηγική αναφέρεται στην πληροφόρηση των μετόχων αναφορικά με τις προτιθέμενες αναβολές στην απόδοση. Η δεύτερη αφορά την επιδίωξη των επιχειρήσεων να αλλάξουν τις προσδοκίες των μετόχων ως προς κάποιο γεγονός. Η τρίτη στρατηγική ορίζει την απόσπαση της προσοχής αναφορικά με κάποιο ζήτημα. Τέλος, η τέταρτη στρατηγική αναφέρεται στην αλλαγή των εξωτερικών προσδοκιών σχετικά με την απόδοσή τους.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Αντίστοιχα, οι Dowling και Pfeffer (1975) στην έρευνά τους προτείνουν τρεις λύσεις με τις οποίες ένας οργανισμός μπορεί να βελτιώσει την επιχειρηματική νομιμότητα. Αρχικά, μια λύση εντοπίζεται στην προσαρμογή των εκροών, των στόχων και των μεθόδων λειτουργίας από πλευράς του οργανισμού, έτσι ώστε να συμμορφώνονται με τους ισχύοντες ορισμούς της νομιμότητας. Στη συνέχεια, μια δεύτερη μέθοδος είναι να επιχειρήσει ο οργανισμός, μέσω της επικοινωνίας, να μεταβάλλει τον ορισμό της κοινωνικής νομιμότητας, ώστε να συμμορφώνεται με τις τρέχουσες πρακτικές, εκροές και αξίες του. Τέλος, η τρίτη λύση αναφέρεται στην προσπάθεια από την πλευρά του οργανισμού, ώστε, μέσω της επικοινωνίας, να ταυτιστεί με σύμβολα, αξίες ή θεσμούς, οι οποίοι έχουν ισχυρές βάσεις κοινωνικής νομιμότητας.

3.2.2 Διάκριση χρηματοοικονομικών γνωστοποιήσεων

Ο τρόπος διαχείρισης των γνωστοποιούμενων πληροφοριών αναφέρεται από τους Gibbins et al. (1990) ως «θέση γνωστοποίησης» και λαμβάνει δύο διαστάσεις. Η πρώτη είναι η τυποκρατική (ritualism) και η δεύτερη η καιροσκοπική (opportunism). Η βασική διαφορά των δύο αυτών διαστάσεων έγκειται στον αν η διοίκηση της εταιρείας έχει ενεργό ή παθητικό ρόλο στη διαχείριση των γνωστοποιήσεων (Hassan & Marston, 2010).

Οι εταιρείες, μέσω των χρηματοοικονομικών τους αναφορών, γνωστοποιούν στους μετόχους, καθώς και σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, πληροφορίες που σχετίζονται με λειτουργία της επιχείρησης, τα περιουσιακά της στοιχεία, καθώς και όποια έκτακτη πληροφορία προκύπτει, την οποία χρειάζεται να γνωρίζουν αυτοί. Οι γνωστοποιήσεις αυτές διακρίνονται σε δύο είδη τις υποχρεωτικές (mandatory) και τις εθελοντικές (voluntary) γνωστοποιήσεις. Οι παρακάτω υποενότητες συζητούν την κάθε κατηγορία και τέλος γίνεται μια σύγκριση των δύο αυτών κατηγοριών.

3.2.2.1 Υποχρεωτικές γνωστοποιήσεις

Η αγορά δημιουργεί ένα αποτελεσματικό περιβάλλον και παρέχει κίνητρα για τις εταιρείες, ώστε να αποκαλύψουν πληροφορίες που χρειάζονται οι επενδυτές. Αυτές οι πληροφορίες που δίνονται υποχρεωτικά στο κοινό, λόγω της επιβολής τους από τους αντίστοιχους νόμους, τις κεφαλαιαγορές, καθώς και τα λογιστικά πρότυπα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

της κάθε χώρας περιλαμβάνονται στις υποχρεωτικές γνωστοποιήσεις (Wallace & Nasser, 1995). Διαχρονικά, ειδικά σε περιπτώσεις ασυμμετρίας των πληροφοριών, οι υποχρεωτικές γνωστοποιήσεις ευνοούν την προώθηση της διαφάνειας των πληροφοριών, τη μείωση της απόκλισης της αξίας της αγοράς και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της κατανομής της κεφαλαιαγοράς (Coffee, 1984). Συνεπώς, η πλήρης συμμόρφωση των εταιρειών με τις απαιτήσεις των ρυθμικών φορέων και των νομικών απαιτήσεων αποτρέπει φαινόμενα ασύμμετρης πληροφόρησης. Η συνέπεια της τήρησης των νόμων, κανόνων και λοιπών απαιτήσεων εξαρτάται από τον βαθμό αυστηρότητας των ρυθμιστικών, κυβερνητικών, επαγγελματικών και λοιπών φορέων.

Οι Zhang et al. (2021) στην έρευνά τους τόνισαν ότι, σε αντίθεση με τους επιχειρηματίες, οι ρυθμιστικές αρχές δεν δεσμεύονται από τον ανταγωνισμό και τα δικαιώματα ιδιωτικής ιδιοκτησίας και έτσι καθιστούν υποχρεωτικούς τους κανονισμούς γνωστοποίησης. Επίσης, οι ρυθμιστικές αρχές δεν έχουν κάποιο κίνητρο, ώστε να μετρήσουν προσεκτικά το κόστος και τα οφέλη της αποκάλυψης της πληροφορίας, κάτι που είναι πιο πιθανό να οδηγήσει σε υπερβολική ή και ανεπαρκή αποκάλυψη. Η έρευνα του Bonaime (2015) έδειξε ότι η υποχρεωτική γνωστοποίηση ενισχύει το επίπεδο αποκάλυψης πληροφοριών των εταιρειών, βελτιώνοντας έτσι το ποσοστό ολοκλήρωσης της ανοικτής αγοράς και μειώνοντας το κόστος κεφαλαίου. Αντίστοιχα, η έρευνα του Glaeser (2018) έδειξε ότι οι εταιρείες που βασίζονται στο εμπορικό απόρρητο είναι πιθανότερο να υποκαταστήσουν την αυξημένη εθελοντική αποκάλυψη μη ιδιοκτησιακών πληροφοριών με την υποχρεωτική αποκάλυψη ιδιοκτησιακών πληροφοριών.

3.2.2.2 Εθελοντικές ή προαιρετικές γνωστοποιήσεις

Οι εθελοντικές ή προαιρετικές γνωστοποιήσεις παρέχουν πρόσθετες πληροφορίες πέρα από αυτές που απαιτούνται από τους νόμους, τις κεφαλαιαγορές και τα λογιστικά πρότυπα. Οι γνωστοποιήσεις αυτές αποτελούν ελεύθερη επιλογή από την πλευρά της κάθε εταιρείας στο να παρέχει λογιστικές και λοιπές πληροφορίες συναφείς για τις ανάγκες αποφάσεων των χρηστών των ετήσιων χρηματοοικονομικών αναφορών (Meek et al., 1995).

Η θεωρία της εκούσιας αποκάλυψης αναφέρει πως η διοίκηση της εταιρείας μπορεί να παρέχει πληροφορίες εθελοντικά για διάφορους λόγους, για παράδειγμα, για τη μείωση του κόστους συναλλαγής της αγοράς, τη διατήρηση του ελέγχου σε

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ανταγωνιστικές θέσεις, την εφαρμογή σχεδίων αποζημίωσης μετοχών, την αποφυγή κινδύνων δικαστικών διαφορών και την προβολή της καλής εταιρικής εικόνας για την αγορά (Healy & Palepu 2001). Επιπλέον, σύμφωνα με τους Gray et al. (1995), οι επιχειρήσεις ωθούνται στις εθελοντικές γνωστοποιήσεις, με σκοπό την πληροφόρηση των ιδιοκτητών της επιχείρησης και των λοιπών ενδιαφερόμενων μερών για τη διαχείριση των πόρων της επιχείρησης, την υπέρβαση των απαιτήσεων γνωστοποίησης, εάν αντιλαμβάνονται ότι θα έχουν οφέλη από αυτό, καθώς και εξαιτίας των πιέσεων που δέχονται από τις αντίστοιχες κεφαλαιαγορές.

Οι Ball et al. (2012) στην έρευνά τους προτείνουν ότι οι ελεγμένες χρηματοοικονομικές αναφορές και η εθελοντική γνωστοποίηση είναι συμπληρωματικά μέσα επικοινωνίας με τους επενδυτές. Οι Guay et al. (2016) μελέτησαν τη σχέση μεταξύ των εθελοντικών γνωστοποιήσεων των εταιρειών με τη διάρκεια και την πολυπλοκότητα των υποχρεωτικών γνωστοποιήσεών τους. Οι ερευνητές αυτοί διαπίστωσαν ότι η συχνότητα των εθελοντικών γνωστοποιήσεων αυξάνεται με την πολυπλοκότητα των προηγούμενων οικονομικών καταστάσεων των εταιρειών, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι εταιρείες χρησιμοποιούν εθελοντική γνωστοποίηση για να ξεπεράσουν την απώλεια ποιότητας πληροφοριών, που συνοδεύει τις πιο μακροχρόνιες και πιο περίπλοκες υποχρεωτικές γνωστοποιήσεις. Αναφορικά με την υποκατάσταση της υποχρεωτικής και της εθελοντικής γνωστοποίησης, η έρευνα των Heinle et al. (2018) έδειξε ότι το ιδιόκτητο κόστος της αναλυτικής υποχρεωτικής γνωστοποίησης παρακινεί τους διαχειριστές να υποκαταστήσουν την ποιότητά της με την ποσότητα της εθελοντικής γνωστοποίησης.

Συνεπώς, η διοίκηση της κάθε εταιρείας, ανάλογα με τις ανάγκες της και προκειμένου να μεγιστοποιήσει τα συμφέροντά της, επιλέγει ανάλογα με την περίπτωση την εθελοντική πληροφόρηση, ώστε να παρέχει ιδιωτικές πληροφορίες, των οποίων η γνωστοποίηση δεν είναι υποχρεωτική.

3.2.2.3 Σχέση υποχρεωτικών και εθελοντικών ή προαιρετικών γνωστοποιήσεων

Η έρευνα που εξετάζει τη σχέση μεταξύ υποχρεωτικών και εθελοντικών γνωστοποιήσεων δίνει μικτά αποτελέσματα (Healy & Palepu 2001; Noh, et al., 2019; Bertomeu et al., 2021; Zhang et al., 2021). Η βιβλιογραφία της λογιστικής δείχνει ότι οι εταιρείες χρησιμοποιούν συνήθως ένα μείγμα υποχρεωτικών και εθελοντικών

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

γνωστοποιήσεων για να μεταφέρουν πληροφορίες εκτός εταιρείας (Noh et al., 2019). Για παράδειγμα, το μοντέλο που πρότεινε η Verrecchia (1990) δείχνει την πιθανή υποκατάστατη σχέση μεταξύ εθελοντικών και υποχρεωτικών γνωστοποιήσεων. Η έρευνα αυτή καταδεικνύει ότι, εάν οι επενδυτές γνωρίζουν περισσότερα για την εταιρική αξία, ασκούν λιγότερη πίεση (δηλαδή, χαμηλότερη προεξόφληση της εταιρικής αξίας, όταν παρακρατούνται οι πληροφορίες) στον διαχειριστή για να αποκαλύψει ιδιωτικές πληροφορίες από ό, τι όταν ξέρουν λιγότερα. Παράλληλα, οι εταιρείες χρησιμοποιούν είτε το ένα είδος γνωστοποίησης, ως υποκατάστατο η μια της άλλης, ανάλογα με τις ανάγκες τους.

Οι Zhang et al. (2021) σημειώνουν ότι η ακρίβεια, η διαφάνεια και η επικαιρότητα των προαιρετικών γνωστοποιήσεων είναι σημαντικά υψηλότερου επιπέδου από αυτές που αναφέρονται υποχρεωτικά. Επιπλέον, οι ερευνητές αυτοί δείχνουν στα ευρήματά τους ότι στις χρηματιστηριακές αγορές της Κίνας η ποιότητα της πρόβλεψης διαχείρισης υπό την εθελοντική γνωστοποίηση είναι υψηλότερη από εκείνη της υποχρεωτικής γνωστοποίησης. Οι εθελοντικές ή προαιρετικές γνωστοποιήσεις χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις, όταν αυτές παρέχουν περισσότερα οφέλη, σε σχέση με τα αντίστοιχα άμεσα και έμμεσα κόστη (Meek et al., 1995).

Αντίθετα, οι Bertomeu et al. (2021), αναπτύσσοντας τη θεωρία της ασυμμετρίας μεταξύ της εθελοντικής και της υποχρεωτικής γνωστοποίησης, βρήκαν ότι οι αποτελεσματικά σχεδιασμένες υποχρεωτικές πολιτικές αποκάλυψης υποκαθιστούν τις υπερβολικές εθελοντικές γνωστοποιήσεις. Συγκεκριμένα, στην ανάλυσή τους δείχνουν ότι η υπερβολική αποκάλυψη καλών ειδήσεων μέσω των εθελοντικών γνωστοποιήσεων μπορεί να μην είναι ικανοποιητική, εξαιτίας της ανεπαρκούς αποκάλυψης των κακών ειδήσεων.

Οι Noh, et al. (2019) σημειώνουν ότι υπάρχουν αρκετές έρευνες που αναφέρουν συμπληρωματικές σχέσεις μεταξύ των γνωστοποιήσεων, όπου οι υψηλής ποιότητας υποχρεωτικές γνωστοποιήσεις αυξάνουν την αξιοπιστία και τη χρησιμότητα της εθελοντικής αποκάλυψης και αυξάνουν τα κίνητρα των διαχειριστών για έκδοση οδηγιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έρευνα των Li και Yang (2016), που θεωρούν ότι η υιοθέτηση των ΔΠΧΑ αυξάνει τη συχνότητα καθοδήγησης, διότι βελτιώνει την ποιότητα των κερδών και φέρνει περισσότερους σοφιστικούς επενδυτές με υψηλότερες απαιτήσεις για εθελοντική αποκάλυψη.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Συνοπτικά, η προηγούμενη βιβλιογραφία (Meek et al., 1995; Healy & Palepu 2001; Bertomeu et al., 2021; Zhang et al., 2021) έχει δείξει ότι παρά τις διαφορές στον σχεδιασμό και την εστίαση της κάθε έρευνας, το κάθε είδος γνωστοποίησης είναι χρήσιμο ανάλογα με την περίπτωση. Βέβαια, οι περισσότερες τονίζουν την ανωτερότητα των εθελοντικών έναντι των υποχρεωτικών γνωστοποιήσεων, αρκεί η χρήση τους να είναι η ενδεδειγμένη και να περιλαμβάνει όλη την αναγκαία πληροφόρηση, είτε θετική είτε αρνητική, ώστε να υπάρχουν και καλά ενημερωμένοι επενδυτές.

3.3 Ασύμμετρία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης

Οι πληροφορίες αποτελούν το σημαντικότερο παράγοντα για τη διαδικασία λήψης μιας απόφασης. Ένα άτομο, είτε ένα μέλος ενός νοικοκυριού είτε μιας επιχείρησης ή ακόμα και αν είναι μέλος μιας κυβέρνησης, λαμβάνει αποφάσεις με βάση τις δημόσιες πληροφορίες, οι οποίες είναι ελεύθερα διαθέσιμες, και τις ιδιωτικές πληροφορίες, οι οποίες είναι διαθέσιμες μόνο σε ένα υποσύνολο του κοινού. Συνεπώς, η σωστή απόφαση λαμβάνεται μόνο όταν υπάρχει μια ξεκάθαρη πληροφορία που δεν γεννά αμφιβολίες.

Ο Stiglitz (2002) ανέφερε στην έρευνά του ότι οι ασύμμετρες πληροφορίες συμβαίνουν, όταν διαφορετικοί άνθρωποι γνωρίζουν διαφορετικά πράγματα. Οι ασύμμετρες πληροφορίες συναντώνται κυρίως στην περίπτωση των ιδιωτικών πληροφοριών και συγκεκριμένα μεταξύ εκείνων που τηρούν αυτές τις πληροφορίες και εκείνων που θα μπορούσαν ενδεχομένως να λάβουν καλύτερες αποφάσεις, εάν τις γνώριζαν. Τα επίσημα οικονομικά μοντέλα των διαδικασιών λήψης αποφάσεων βασίστηκαν στην υπόθεση της χρήσης μόνο τέλειων πληροφοριών, αγνοώντας τις ασύμμετρες (Stiglitz, 2002). Το θέμα της πληροφορίας και η κατανόηση του βαθμού στον οποίο οι ατελείς πληροφορίες επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων απασχόλησε πολλούς ερευνητές. Οι σημαντικότεροι ερευνητές, που απέσπασαν και το βραβείο Νόμπελ το 2001, είναι οι George Akerlof, ο Michael Spence και ο Joseph Stiglitz για το έργο τους στην οικονομία της πληροφορίας.

Σύμφωνα με τον Stiglitz (2000) εντοπίζονται δύο βασικοί τύποι πληροφοριών, πληροφορίες για την ποιότητα και πληροφορίες σχετικά με την πρόθεση, όπου η ασύμμετρία είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η ασύμμετρία πληροφοριών, για τον πρώτο τύπο, είναι σημαντική, όταν ένα μέρος δεν γνωρίζει πλήρως τα χαρακτηριστικά ενός

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

άλλου μέρους. Αντίστοιχα, στη δεύτερη περίπτωση, η ασυμμετρία πληροφοριών είναι επίσης σημαντική, όταν ένα μέρος ανησυχεί για τη συμπεριφορά ενός άλλου μέρους.

Οι ασύμμετρες πληροφορίες δημιουργούν το πρόβλημα της ορθής και ξεκάθαρης πληροφόρησης, γνωστό ως «lemon problem», το οποίο προκύπτει από τις διαφορές πληροφοριών και τα συγκρουόμενα κίνητρα μεταξύ επιχειρηματιών και επενδυτών. Δυνητικά το πρόβλημα αυτό μπορεί να οδηγήσει σε δυσλειτουργία της κεφαλαιαγοράς (Akerlof, 1970). Το δημοφιλές αυτό πρόβλημα βρίσκει πολλές λύσεις. Μια λύση έγκειται στη ρύθμιση που απαιτεί από τους διαχειριστές να αποκαλύψουν πλήρως τις προσωπικές τους πληροφορίες, ενώ μια άλλη δίνει κίνητρα για πλήρη αποκάλυψη ιδιωτικών πληροφοριών, μετριάζοντας έτσι το πρόβλημα της εσφαλμένης αξιολόγησης (Healy & Palepu, 2001).

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι εντοπίζονται και άλλες λύσεις για την επίλυση των προβλημάτων που προκύπτουν λόγω της ασυμμετρίας. Σύμφωνα με τους Healy και Palepu (2001), μια λύση αποτελεί η θέσπιση καλύτερων γραπτών συμφωνιών μεταξύ επενδυτών και επιχειρηματιών, που θα παρέχουν κίνητρα διαφάνειας και πλήρους γνωστοποίησης. Επιπλέον, οι ίδιοι ερευνητές αναφέρουν ως λύση τις ρυθμίσεις, οι οποίες απαιτούν την πλήρη γνωστοποίηση της ιδιωτικής πληροφόρησης των διοικητικών στελεχών. Η τελευταία πρότασή τους για την επίλυση των προβλημάτων της ασυμμετρίας αναφέρεται στα ενδιάμεσα μέρη της πληροφόρησης, που εμπλέκονται στην παραγωγή της ιδιωτικής πληροφόρησης, για την αποκάλυψη της ανώτερης πληροφόρησης των διοικητικών στελεχών. Τα ενδιάμεσα μέρη της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης είναι κατά κύριο λόγο οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές της ίδιας της επιχείρησης, καθώς και οι οίκοι αξιολόγησης.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι οι Ε.Ε. αποτελούν μηχανισμό παρακολούθησης για τη διασφάλιση διαφανών αναφορών μεταξύ διαχειριστών ή επιχειρηματιών και μετόχων. Επιπλέον, προσπαθούν οι επιτροπές αυτές, μέσω της αποτελεσματικής παρακολούθησης, να μειώσουν τις ασυμμετρίες πληροφοριών μεταξύ των διευθυντών και του Δ.Σ. (Eisenhardt, 1989; Pincus et al., 1989).

3.4 Χρηματοοικονομικές αναφορές

3.4.1 Έννοια, περιεχόμενο και χρήστες

Όλες σχεδόν οι εταιρείες υπόκεινται σε υποχρέωση παροχής χρηματοοικονομικών αναφορών. Οι χρηματοοικονομικές αναφορές ποικίλουν ανάλογα με το μέγεθος της εταιρείας και με το αν αυτή είναι ή όχι εισηγμένη σε κάποια οργανωμένη αγορά. Οι χρηματοοικονομικές αναφορές, σύμφωνα με τη λογιστική βιβλιογραφία, ερμηνεύονται μέσα από δύο διαστάσεις και επιτελούν αντίστοιχα δύο θεμελιώδεις λειτουργίες, της λογοδοσίας και της χρησιμότητας λήψης των οικονομικών αποφάσεων (Mellemvik et al., 1988; Rosenfield, 2006).

Η λογοδοσία βασίζεται στη θεωρία της διαχείρισης και αντιπροσωπεύει όλα εκείνα τα αρχεία, τους φακέλους και τις αναφορές που ετοιμάζονται από τους εντολοδόχους, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν από τους εντολείς για την αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο αυτοί άσκησαν τις αρμοδιότητές τους (Rosenfield, 2006). Η προοπτική της λογοδοσίας, παρόλο που υποστηρίζεται ότι είναι εξίσου σημαντικός στόχος της χρηματοοικονομικής αναφοράς (Pelger, 2016), δεν έχει λάβει τη δέουσα προσοχή από τις ρυθμιστικές αρχές, που στρέφονται συνεχώς υπέρ της χρησιμότητας της λήψης των αποφάσεων (O'Connell, 2007). Παράλληλα, σύμφωνα με την πρόσφατη έρευνα του Pelger (2020), η προοπτική της λογοδοσίας δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ανεξάρτητη ανησυχία και ξεχωριστός στόχος, αλλά ως επέκταση του στόχου χρησιμότητας αποφάσεων.

Η προοπτική της λήψης των οικονομικών αποφάσεων έχει λάβει ιδιαίτερης προσοχής από τους ρυθμιστές των λογιστικών προτύπων, όπως το Συμβούλιο Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB) και το Συμβούλιο Χρηματοοικονομικών Λογιστικών Προτύπων (FASB) (Young, 2006; Pelger, 2016). Σύμφωνα με το Συμβούλιο Χρηματοοικονομικών Λογιστικών Προτύπων (FASB, 1978), οι χρηματοοικονομικές αναφορές αποσκοπούν στην παροχή πληροφορίας χρήσιμης για τη λήψη επιχειρηματικών και οικονομικών αποφάσεων. Επίσης, σκοπός των χρηματοοικονομικών αναφορών αποτελεί η παροχή ποσοτικής χρηματοοικονομικής πληροφορίας σχετικά με μια επιχειρηματική οντότητα, χρήσιμη για τη λήψη αποφάσεων (AICPA, 1970). Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τη λογιστική βιβλιογραφία, η προοπτική χρησιμότητας λήψης των αποφάσεων τίθεται ενάντια στη λειτουργία της λογοδοσίας (Kuhner & Pelger, 2015).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Σύμφωνα με τα ΔΛΠ και συγκεκριμένα το ΔΛΠ 1, οι υποχρεωτικές χρηματοοικονομικές αναφορές που πρέπει να ετοιμάσει μια επιχείρηση είναι: η κατάσταση οικονομικής θέσης, η κατάσταση συνολικών εισοδημάτων, η κατάσταση μεταβολών ιδίων κεφαλαίων, η κατάσταση ταμιακών ροών και οι σημειώσεις επί των οικονομικών καταστάσεων. Αντίστοιχα, σύμφωνα με τα ΕΛΠ (Ν. 4308/2014), οι ελληνικές εταιρείες που είναι εισηγμένες στο Χ.Α.Α. πρέπει να ετοιμάζουν τις εξής καταστάσεις: κατάσταση χρηματοοικονομικής θέσης ή ισολογισμός, κατάσταση αποτελεσμάτων, κατάσταση μεταβολών καθαρής θέσης, κατάσταση χρηματοροών και το προσάρτημα με τις σημειώσεις.

Γενικός στόχος της χρηματοοικονομικής αναφοράς, σύμφωνα με τη λογιστική βιβλιογραφία, είναι η παροχή χρηματοοικονομικών πληροφοριών στους ενδιαφερόμενους της οικονομικής οντότητας (Young, 2006; Zeff, 2013). Οι κύριοι χρήστες ή ενδιαφερόμενοι των χρηματοοικονομικών αναφορών είναι οι επενδυτές, πιστωτές και αναλυτές (IASB, 2008; 2010; Georgiou, 2018). Αυτοί οι χρήστες χρησιμοποιούν όλο το φάσμα των πληροφοριών, που τους παρέχεται από τις χρηματοοικονομικές αναφορές, ώστε να λάβουν αποφάσεις για μελλοντικές κινήσεις και επενδύσεις (Cascino et al., 2014). Επιπλέον, οι πληροφορίες μιας εταιρείας ενδιαφέρουν και άλλες ομάδες χρηστών, όπως οι νομοθέτες, οι ερευνητές, οι ανταγωνιστές, καθώς και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπως οικονομικές εφημερίδες και σχετικές ιστοσελίδες.

3.4.2 Ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς

Η ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς αναφέρεται στην ακρίβεια με την οποία οι αναφορές αυτές αποδίδουν τις πληροφορίες σχετικά με τις λειτουργίες της εταιρείας και ειδικότερα τις αναμενόμενες ταμειακές ροές, προκειμένου να πληροφορήσουν τους επενδυτές κεφαλαίων. Παράλληλα, η ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς έγκειται στην πληρότητα και τη διαφάνεια της πληροφορίας, η οποία δεν είναι σχεδιασμένη να παραπλανά ή να μπερδεύει τους χρήστες (Jonas & Blanchet, 2000). Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι αναφορικά με τη μέτρηση της ποιότητας των χρηματοοικονομικών αναφορών δεν υπάρχει κάποιος ξεκάθαρος ορισμός (Dechow et al., 2010; Dichev et al., 2013).

Η ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς περιέχει κυρίως πληροφορίες αναφορικά με τα κέρδη της εταιρείας. Τα κέρδη συχνά θεωρούνται συνοπτικός

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

δείκτης της χρηματοοικονομικής αναφοράς και έγκειται στο πιο σημαντικό αποτέλεσμα της διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναφοράς (Francis et al., 2006). Η ποιότητα των κερδών χρησιμοποιείται συχνά για τη μέτρηση της ποιότητας των αναφορών αυτών. Η έννοια της ποιότητας των κερδών είναι μια έννοια με τεράστιο εύρος, και έτσι παρά την εκτεταμένη εφαρμογή αυτής της έννοιας, τόσο στην ακαδημαϊκή, όσο και στην επιχειρηματική πρακτική, δεν έχει εντοπιστεί κάποιος ακριβής ορισμός στη βιβλιογραφία (Givoly et al., 2010). Η έννοια αυτή λαμβάνει διαφορετικές διαστάσεις ανάλογα με τον χρήστη των χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Γενικά όμως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ποιότητα των κερδών καθορίζεται κυρίως από τις ιδιότητες των κερδών, τη βιωσιμότητα, την ακρίβεια στην παρουσίαση των επιπτώσεων των συναλλαγών και των οικονομικών γεγονότων, καθώς και από τη σχέση μεταξύ των δεδουλευμένων και των ταμειακών ροών (McNichols, 2002).

Η ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς ακολουθεί δύο γενικές προσεγγίσεις (Jonas & Blanchet, 2000). Η πρώτη προσέγγιση αναφέρεται στις ανάγκες των χρηστών και υποστηρίζει ότι η ποιότητα στις χρηματοοικονομικές αναφορές προσδιορίζεται στη βάση της χρησιμότητας της πληροφορίας για τους χρήστες της. Επιπλέον, αυτή η προσέγγιση ασχολείται με την παροχή της σχετικής πληροφορίας στους χρήστες για τη λήψη αποφάσεων (Jonas & Blanchet, 2000). Αντίστοιχα, η δεύτερη προσέγγιση επικεντρώνεται στην έννοια της προστασίας των μετόχων και αποσκοπεί στη διασφάλιση, ότι η πληροφορία που παρέχεται στους χρήστες είναι επαρκής για τις ανάγκες τους, διαφανής, ποιοτική και αποτελεσματική (Jonas & Blanchet, 2000).

3.4.3 Παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς

Οι μελέτες σχετικά με την επίδραση των πρακτικών χρηματοοικονομικής αναφοράς εξετάζουν ως επί το πλείστον την επίδραση διαφορετικών λογιστικών μεθόδων και προτύπων, τόσο εντός των επιχειρήσεων, όσο και μεταξύ των χωρών. Ορισμένες μελέτες υποστηρίζουν ότι η υιοθέτηση προτύπων βασισμένων σε αρχές, όπως τα ΔΠΧΠ, βελτιώνει την ποιότητα των πληροφοριών (Barth et al. 2008; Horton et al., 2013; Christensen et al., 2015). Άλλοι ερευνητές θεωρούν ότι η ποιότητα των

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

κερδών και άρα και των χρηματοοικονομικών πληροφοριών μειώνεται, αφού οι εταιρείες υιοθετήσουν τα ΔΠΧΑ (Paananen & Lin, 2009; Ahmed et al., 2013).

Οι Dechow et al. (2010) υποδηλώνουν ότι, σε γενικές γραμμές, τα ειδικά χαρακτηριστικά της εταιρείας, οι πρακτικές χρηματοοικονομικής αναφοράς, τα συστήματα εταιρικής διακυβέρνησης και ελέγχου, οι εξωτερικοί ελεγκτές, τα κίνητρα της κεφαλαιαγοράς και άλλοι εξωτερικοί παράγοντες επηρεάζουν την ποιότητα των κερδών των επιχειρήσεων και άρα κατ' επέκταση την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Η ποιότητα των κερδών επηρεάζεται από την απόδοση των επιχειρήσεων, το εταιρικό χρέος, την ανάπτυξη, τις επενδύσεις, καθώς και από το μέγεθος της εταιρείας. Οι εταιρείες με χαμηλή απόδοση, οι εταιρείες με υψηλή μόχλευση και οι εταιρείες υψηλότερης ανάπτυξης τεκμηριώνονται ότι έχουν χαμηλότερη ποιότητα κερδών (Dechow & Dichev, 2002; Francis et al., 2004; Doyle et al., 2007; Gao , 2010). Επιπλέον, η μεταβλητότητα των ταμειακών ροών των επιχειρήσεων, η μεταβλητότητα των πωλήσεων, ο κύκλος λειτουργίας, η επίπτωση των αρνητικών κερδών, η ένταση των άυλων αγαθών, η ένταση κεφαλαίου και η βιομηχανία αποδεικνύονται επίσης ότι σχετίζονται με την ποιότητα των κερδών (Dechow & Dichev, 2002; Francis et al., 2004; Francis et al., 2008). Τα υψηλότερα (χαμηλότερα) μεγέθη αυτών των συγκεκριμένων μεταβλητών έχουν ως αποτέλεσμα την κακή (καλύτερη) ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς.

Η ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς επηρεάζεται από τη δομή και τους μηχανισμούς του διοικητικού συμβουλίου, την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου, καθώς και από το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Οι έρευνες των Abbott et al. (2004) και Vafeas (2005) δείχνουν ότι οι ανεξάρτητοι διευθυντές και οι υψηλής ποιότητας ελεγκτικές επιτροπές διαχειρίζονται λιγότερα κέρδη. Συνεπώς, όπως σημειώνει και η μελέτη των Larcker et al. (2007), αυτά τα χαρακτηριστικά της διακυβέρνησης έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση της ποιότητας της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Αναφορικά με τις διαδικασίες του εσωτερικού ελέγχου, οι έρευνες των Doyle et al. (2007) και Ashbaugh-Skaife et al. (2008) δείχνουν ότι σχετίζονται θετικά με την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Επιπλέον, η έρευνα των Lafond και Roychowdhury (2008) σημειώνει τη σημαντικότητα της επιρροής του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς.

Τέλος, άλλες μελέτες εξετάζουν την προφανή σχέση μεταξύ της επιχειρηματικής στρατηγικής και της ποιότητας των κερδών, προτείνοντας την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

επιχειρηματική στρατηγική ως άμεσο προηγούμενο των διακυμάνσεων στην ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς των εταιρειών (Collins et al., 2011; Bentley et al., 2013; Houqe et al., 2015). Οι μελέτες αυτές, αν και δεν παρέχουν ξεκάθαρα αποτελέσματα, δείχνουν ότι οι εταιρείες με καινοτόμο προσανατολισμό συνδέονται με χαμηλότερη ποιότητα πληροφοριών, ενώ οι εταιρείες με γνώμονα την αποδοτικότητα έχουν υψηλότερη ποιότητα κερδών με βάση τα χαρακτηριστικά τους και άρα υψηλότερη ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς.

3.4.4 Επιτροπή Ελέγχου και ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς

Οι Ε.Ε. αναλαμβάνουν όλο και περισσότερο την ευθύνη για την ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Βασικό ρόλο στην ευθύνη αυτή παίζουν τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., ο αντίκτυπος των οποίων επιδρά στα αποτελέσματα της χρηματοοικονομικής αναφοράς (Beasley et al., 2009). Εντοπίζονται αρκετές έρευνες (βλ. Krishnan & Visvanathan, 2008; Dhaliwal et al., 2010; Lary & Taylor, 2012; Sun et al., 2012) που προσπάθησαν να αποτυπώσουν την έννοια της ποιότητας της χρηματοοικονομικής αναφοράς, σε σχέση με τον ρόλο των Ε.Ε.

Η παρουσία της Ε.Ε. είναι σημαντική για την καταπολέμηση της απάτης και των πιθανών παρατυπιών που μπορούν να εμφανιστούν στις οικονομικές καταστάσεις (Beasley et al., 2000). Επιπλέον, η απάτη, οι ανακρίβειες και επαναδιατυπώσεις και ο ρόλος της Ε.Ε. στην αποφυγή τους απασχόλησε αρκετές μελέτες (βλ. Abbott et al., 2004; Archambeault et al., 2008). Οι μελέτες που επικεντρώνονται στη συσχέτιση μεταξύ των διαφόρων χαρακτηριστικών των Ε.Ε. και της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις τεκμηριώνουν επίσης παρόμοια αποτελέσματα αναφορικά με την αποτελεσματικότητα της παρουσίας της Ε.Ε. (Bedard et al., 2008). Η εμφάνιση στην ανακρίβεια ή την αναδιατύπωση των οικονομικών καταστάσεων δεν είναι μόνο δαπανηρή για τους επενδυτές (Archambeault et al., 2008), αλλά έχει επίσης συνέπειες για τη φήμη των μελών της Ε.Ε. (Srinivasan, 2005). Πρόσφατα στοιχεία υποδηλώνουν ότι ορισμένα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όπως η ανεξαρτησία, η δραστηριότητά της και η τεχνογνωσία, έχουν αρνητική συσχέτιση με τα περιστατικά επαναδιατυπώσεων (Abbott et al., 2004).

Η επίβλεψη της διαδικασίας της χρηματοοικονομικής αναφοράς είναι άμεση ευθύνη των Ε.Ε., τυχόν εμφανίσεις επαναδιατυπώσεων μπορεί να υπογραμμίσουν

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

πιθανές αδυναμίες σε αυτόν τον εποπτικό ρόλο, εκθέτοντας έτσι τα μέλη της σε κινδύνους φήμης και δικαστικής διαμάχης. Η έρευνα του Srinivasan (2005) εξέτασε τις συνέπειες σταδιοδρομίας των μελών της Ε.Ε. σε σχέση με τις λογιστικές επαναδιατυπώσεις, ο ερευνητής ανέφερε ότι για σοβαρές επαναδιατυπώσεις ο συνολικός κύκλος εργασιών των μελών της Ε.Ε. είναι υψηλότερος σε σύγκριση με τους άλλους διευθυντές. Η απώλεια θέσεων σε άλλα συμβούλια είναι επίσης υψηλότερη για τα μέλη της Ε.Ε, σε σύγκριση με άλλα στελέχη που δεν είναι μέλη της.

Τέλος, ένας ακόμα τομέας που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι ο αντίκτυπος της παρακολούθησης της Ε.Ε. στις πρακτικές χειραγώγησης των κερδών των εταιρειών. Η διαχείριση κερδών αποτελούσε ανέκαθεν μείζον μέλημα και κεντρικό στοιχείο σημαντικών ρυθμιστικών μεταρρυθμίσεων σε όλο τον κόσμο (Smith, 2003). Μεγάλο μέρος της έρευνας σε αυτόν τον τομέα έχει επιδιώξει να εξετάσει τον αντίκτυπο των διαφόρων χαρακτηριστικών των Ε.Ε., αναπτύσσοντας και εξετάζοντας εμπειρικά μια ποικιλία υποθέσεων για τη διαχείριση κερδών.

3.5 Απάτη χρηματοοικονομικής αναφοράς

Τα μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα, όπως αυτά της Enron και της WorldCom, ξεκίνησαν από φαινόμενα χρηματοοικονομικής απάτης (Soltani, 2014), τα οποία αποδίδονται στη διοίκηση και τα στελέχη της κάθε εταιρείας. Τα Δ.Σ. είναι υπεύθυνα για τη διακυβέρνηση των εταιρειών τους, μέσω της καθιέρωσης επίσημων και διαφανών διαδικασιών για τη διατήρηση δίκαιης χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, αποτελεσματικής διαχείρισης κινδύνων και συστήματος εσωτερικού ελέγχου και για τη διατήρηση καλών σχέσεων με τους ελεγκτές της εταιρείας. Ο Rezaee (2005) διαπίστωσε ότι η έλλειψη υπεύθυνης Ε.Δ. αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες που προκαλούσαν απάτη στις χρηματοοικονομικές αναφορές. Ο λόγος αυτός σε συνδυασμό με την κρίση που προκάλεσαν τα οικονομικά σκάνδαλα αποτέλεσαν την αφορμή για την εξέλιξη της Ε.Δ., την ανάπτυξη των οργάνων του Δ.Σ. - όπως η Ε.Ε. - και την πλήρη αφοσίωση στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση.

Η απάτη της χρηματοοικονομικής αναφοράς αναφέρεται στη σκόπιμη απόπειρα, από πλευράς των εταιρειών, να εξαπατήσουν τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων και τους μετόχους τους με τη σύνταξη σημαντικών

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ανακριβών οικονομικών καταστάσεων (Rezaee, 2005). Επιπλέον, η απάτη της χρηματοοικονομικής αναφοράς αναφέρεται και στην απάτη διαχείρισης, διότι, όπως θα εξηγήσουμε παρακάτω, είναι πιο πιθανό να διαπραχθεί από τη διοίκηση της επιχείρησης (Goel & Gangolly, 2012). Ενδεικτικά, οι πιο συνηθισμένες κατηγορίες απάτης χρηματοοικονομικής αναφοράς είναι η ακατάλληλη αναγνώριση εσόδων και η χρονική διαφορά, οι κρυφές υποχρεώσεις και τα έξοδα, η ακατάλληλη αποτίμηση περιουσιακών στοιχείων και η ακατάλληλη αποκάλυψη (Weld et al., 2004)

Σύμφωνα με το ΔΠΕ 240, (ISA 240, 2009, σελ. 167), η απάτη της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης μπορεί να πραγματοποιηθεί με χειραγώγηση, παραποίηση ή αλλοίωση λογιστικών αρχείων ή δικαιολογητικών, από τα οποία καταρτίζονται οι οικονομικές καταστάσεις, με παραπλανητική αναφορά ή σκόπιμη παράλειψη γεγονότων, συναλλαγών ή άλλων σημαντικών πληροφοριών, καθώς και με εκ προθέσεως εσφαλμένη εφαρμογή λογιστικών αρχών, που αναφέρονται σε ποσά, ταξινόμηση, τρόπο παρουσίασης και γνωστοποίηση.

Η κατανόηση, η φύση και η εμβέλεια της απάτης της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης απασχόλησε αρκετές έρευνες, που ανέφεραν ότι η σωστή αντίληψη της ενδέχεται να αυξήσει την πιθανότητα εντοπισμού της (Carpenter, 2007). Ειδικότερα, ο Carpenter (2007) ανέφερε ότι η κατανόηση των διαφόρων κατηγοριών απάτης, που μπορούν να διαπραχθούν εναντίον μιας εταιρείας, θα βοηθήσει τους εξωτερικούς ελεγκτές στην κατανόηση των κινδύνων απάτης που είναι εγγενείς σε αυτήν την εταιρεία.

Βασικός υπεύθυνος της απάτης της χρηματοοικονομικής αναφοράς είναι η διοίκηση της εταιρείας. Η διοίκηση, λόγω της θέσης που κατέχει, είναι σε θέση να διαπράξει απάτη, λόγω της αρμοδιότητάς της να διαχειρίζεται λογιστικά αρχεία και να προετοιμάζει δόλιες οικονομικές καταστάσεις, παρακάμπτοντας ελέγχους, που διαφορετικά φαίνεται να λειτουργούν αποτελεσματικά (ISA 240, 2009). Συνεπώς, είναι αναγκαίο να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη της απάτης, στη μείωση των πιθανοτήτων για διενέργεια αυτής, καθώς και στην εκπαίδευση των αρμόδιων ατόμων να μην διαπράξουν απάτη, λόγω της πιθανότητας ανίχνευσής της και άρα της παραδειγματικής τιμωρίας τους.

Οι πιο συνηθισμένες κατηγορίες απάτης χρηματοοικονομικής αναφοράς με βάση τις πραγματικές περιπτώσεις απάτης είναι: η ακατάλληλη αναγνώριση εσόδων και η χρονική διαφορά, οι κρυφές υποχρεώσεις και τα έξοδα, η ακατάλληλη αποτίμηση περιουσιακών στοιχείων και η ακατάλληλη αποκάλυψη (Weld et al.,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

2004). Επίσης, ο Jones (2010) υποστήριξε ότι η απάτη χρηματοοικονομικής αναφοράς μπορεί να κατηγοριοποιηθεί με δύο βασικούς τρόπους. Ο πρώτος τρόπος αναφέρεται όταν μια εταιρεία χρησιμοποιεί λογιστικές πρακτικές, που είναι εκτός εκείνων που επιτρέπονται από το κανονιστικό πλαίσιο. Αντίστοιχα, ο δεύτερος τρόπος αναφέρεται στην περίπτωση όπου οι συναλλαγές έχουν καταγραφεί στα βιβλία, όπως πλασματικές πωλήσεις ή πλασματικές απογραφές.

Σημαντικό ρόλο στην παρακολούθηση του εσωτερικού ελέγχου, αλλά και στην συνολική επίβλεψη της διαδικασίας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης παίζει η Ε.Ε. Η Ε.Ε. είναι υπεύθυνη για τη διαφάνεια της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και για την αποφυγή της απάτης. Ιδιαίτερο ρόλο στη διαδικασία αυτή παίζουν τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε.⁶ Αντίστοιχα, οι εξωτερικοί ελεγκτές είναι υπεύθυνοι για την απόκτηση εύλογης διασφάλισης, ότι οι οικονομικές καταστάσεις που λαμβάνονται στο σύνολό τους είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη ανακρίβεια, απάτη ή λάθος (ISA 200, 2010). Τέλος, οι εξωτερικοί ελεγκτές είναι υπεύθυνοι να διενεργήσουν όλους τους απαραίτητους ελέγχους, ώστε να διαβεβαιωθούν ή να εντοπίσουν και να αξιολογήσουν τους κινδύνους ουσιώδους ανακρίβειας των οικονομικών καταστάσεων λόγω απάτης (ISA 240, 2009).

3.5.1 Ανίχνευση απάτης χρηματοοικονομικής αναφοράς

Η ανίχνευση της απάτης στις χρηματοοικονομικές αναφορές αποτελεί μια δύσκολη εργασία, που απαιτεί αναλυτικές διαδικασίες, που περιλαμβάνουν είτε την πιο απλή διαδικασία είτε την πιο περίπλοκη. Οι απλές διαδικασίες περιλαμβάνουν ανάλυση αναλογιών και τάσεων, ενώ οι περίπλοκες αναφέρονται σε στατιστικά μοντέλα. Οι διαδικασίες αξιολόγησης των χρηματοοικονομικών πληροφοριών προσδιορίζονται από το ΔΠΕ 520 (ISA 520, 2009).

Οι ερευνητές (βλ. Bell & Carcello, 2000; Chen & Sennetti, 2005) προτείνουν για την ανίχνευση της απάτης τη χρήση μοντέλου λογιστικής παλινδρόμησης, δηλαδή διαδικασιών που περιλαμβάνουν χρηματοοικονομικά μέτρα. Συγκεκριμένα, οι Chen et al., (2013) έδειξαν, μέσα από την έρευνά τους, ότι η χρήση του μοντέλου της λογιστικής παλινδρόμησης έχει ποσοστό επιτυχίας 91% για την ανίχνευση της απάτης. Αντίστοιχα, οι Bell και Carcello (2000) διερεύνησαν εάν ένα μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης, που περιλαμβάνει σημαντικούς παράγοντες κινδύνου,

⁶ Τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. μελετώνται στο κεφάλαιο 5.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

έχει καλή απόδοση στην πρόβλεψη της απάτης, δείχνοντας ότι ένα απλό λογιστικό μοντέλο ξεπερνά τους ελεγκτές στην αξιολόγηση του κινδύνου απάτης. Ο McAteer (2009) ανέπτυξε ένα μοντέλο για τον εντοπισμό και την πρόληψη της απάτης, χρησιμοποιώντας τρεις ομάδες οικονομικών δεικτών. Η μελέτη του έδειξε ότι ορισμένες αναλογίες απόδοσης είναι προγνωστικές για συνθήκες που αυξάνουν την πιθανότητα εμφάνισης απάτης στη διαχείριση. Οι Yue et al. (2009) χρησιμοποίησαν και αυτοί λογιστική παλινδρόμηση, για να αναπτύξουν ένα μοντέλο για τον εντοπισμό δόλιων οικονομικών καταστάσεων σε εισηγμένες εταιρείες της Κίνας. Τα αποτελέσματά τους έδειξαν ότι η προγνωστική ικανότητα του μοντέλου τους προσεγγίζει το 90%.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η χρήση των χρηματοοικονομικών δεικτών έχει περιορισμούς για τους χρήστες και επομένως δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για τον εντοπισμό απάτης όσον αφορά τις οικονομικές αναφορές. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Kaminiski και Wetzel (2004) η χρήση χρηματοοικονομικών δεικτών δεν αποκαλύπτει διαφορά στη δυναμική μεταξύ δόλιων και μη δόλιων επιχειρήσεων, γεγονός που υποδηλώνει την περιορισμένη ικανότητά τους για την ανίχνευση της απάτης. Ομοίως, οι Churyk et al. (2009) σημειώνουν ότι η χρήση ποσοτικών μοντέλων δεν βοηθά στην ανίχνευση της απάτης, διότι η χρήση του πιο επιτυχημένου δείκτη μπορεί να αγνοεί στάσεις και προθέσεις, που μπορεί να είναι ενδείξεις για δόλιες συμπεριφορές.

Άλλες διαδικασίες περιλαμβάνουν τη χρήση μη χρηματοοικονομικών μέτρων για την αξιολόγηση της οικονομικής απόδοσης, με απώτερο στόχο τη βοήθεια στην ανίχνευση της απάτης των χρηματοοικονομικών αναφορών (βλ. Brazel et al, 2009; Dechow et al., 2011). Βέβαια, η χρήση μη χρηματοοικονομικών μέτρων δεν παρέχει στους χρήστες, όπως είναι οι ελεγκτές, ένα συγκεκριμένο μοντέλο ή μεταβλητή για τον εντοπισμό απάτης παρά μόνο στοιχεία, που είναι δημοσίως διαθέσιμα στους μετόχους. Επίσης, η χρήση μη χρηματοοικονομικών μέτρων διαφέρει ανάλογα με την εταιρεία, επομένως οι ελεγκτές μπορεί να χρειαστεί να αναπτύξουν διαφορετικές προσεγγίσεις για τη χρήση μη χρηματοοικονομικών μέτρων για τον καλύτερο εντοπισμό της απάτης (Brazel et al, 2009). Από την άλλη πλευρά, η διοίκηση της επιχείρησης μπορεί να χειραγωγήσει τα μη χρηματοοικονομικά μέτρα, ώστε να είναι συνεπή με τα αναφερόμενα οικονομικά αποτελέσματα, δυσκολεύοντας τον ρόλο του εξωτερικού ελεγκτή. Η έρευνα των Dechow et al. (2011) αναφέρει τη χρήση χρηματοοικονομικών δεικτών, που περιλαμβάνουν δύο μη χρηματοοικονομικά μέτρα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

και δείκτες απόδοσης της αγοράς, για να προβλέψουν τις τάσεις χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Οι ερευνητές αυτοί διαπίστωσαν ότι οι εταιρείες με απάτη στις χρηματοοικονομικές αναφορές τους είχαν αύξηση του λόγου χρέους προς ίδια κεφάλαια και μείωση των ελεύθερων ταμειακών ροών.

Η έρευνα των Grove και Basilico (2008) αναφέρεται στη μεικτή χρήση τόσο χρηματοοικονομικών, όσο και μη χρηματοοικονομικών μέτρων. Συγκεκριμένα, οι ερευνητές αυτοί ανέπτυξαν ένα μοντέλο, που χρησιμοποιεί τόσο χρηματοοικονομικούς, όσο και μη χρηματοοικονομικούς δείκτες για τον εντοπισμό απάτης όσον αφορά τις οικονομικές αναφορές. Τα αποτελέσματά τους έδειξαν ότι το μοντέλο λειτούργησε πολύ καλά στον εντοπισμό δόλιων οικονομικών αναφορών με συνολική ακρίβεια 76%.

Συνοψίζοντας, να σημειώσουμε ότι οι επικριτές της ανάλυσης αναλογιών και τάσεων πρόσθεσαν ότι δεν επαρκούν για τον εντοπισμό της απάτης (Brazel et al., 2010). Τέλος, η υποκειμενικότητα στον προσδιορισμό των αναλογιών, που είναι πιθανό να υποδηλώνουν απάτη (Hogan et al., 2008), οδηγεί σε υψηλά ποσοστά εσφαλμένης ταξινόμησης και επομένως αποφέρουν περιορισμένη επιτυχία στον εντοπισμό της απάτης (Brazel et al., 2009).

3.6 Το μέλλον της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης

Η Ομοσπονδία Ευρωπαίων Λογιστών (Federation of European Accountants, 2015) έκδωσε ένα κείμενο, το οποίο αναφέρεται στο μέλλον της Ε.Δ. Το κείμενο αυτό εκθέτει μια σειρά από σκέψεις και ιδέες αναφορικά με το λογιστικό επάγγελμα, με στόχο την ενίσχυση της καινοτομίας και τη συμβολή τόσο στις επιχειρήσεις, όσο και στην κοινωνία. Οι σκέψεις και οι ιδέες αναφέρονται στην ανάπτυξη των εταιρικών εκθέσεων με τέτοιο τρόπο, ώστε να συμβαδίζουν με την αναπτυσσόμενη πραγματικότητα και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες όλων των ενδιαφερόμενων.

Η Εταιρική Αναφορά αποτελεί για την Ομοσπονδία Ευρωπαίων Λογιστών μια από τις τρεις βασικές στρατηγικές προτεραιότητές της. Οι εταιρικές εκθέσεις αποτελούν το βασικό εργαλείο επικοινωνίας μεταξύ των εταιρειών και των ενδιαφερόμενων μελών τους. Οι ταχύτατες αλλαγές που συμβαίνουν στον κόσμο των επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με τη διέλευση της χρηματοπιστωτικής κρίσης

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αποτελέσαν κίνητρο για σκέψη σχετικά με το κατά πόσον η εταιρική πληροφόρηση συνεχίζει να εκπληρώνει τους στόχους της.

Αρχικά, σύμφωνα με το κείμενο στη χρηματοοικονομική πληροφόρηση περιλαμβάνεται μια ποικιλία χρηματοοικονομικών πληροφοριών, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται πάντα στις οικονομικές καταστάσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι ανακοινώσεις κερδών, οι προϋπολογισμοί κ.α. Οι πρόσθετες αυτές πληροφορίες, σε συνδυασμό με τις πληροφορίες που προσφέρουν τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας, αλλά και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν κατά πολλούς το βασικό κορμό πληροφόρησης αρκετών χρήσεων σε σχέση με την πληροφόρηση που δίνεται από τις οικονομικές καταστάσεις.

Η στροφή των περισσότερων ενδιαφερόμενων σε αυτού του είδους την πληροφόρηση γίνεται, διότι αναζητούν πληροφορίες το συντομότερο δυνατό, γνωρίζοντας ότι αυτές μπορεί να μην έχουν περάσει από την ίδια διαδικασία αναφοράς όπως οι οικονομικές καταστάσεις. Αυτό δείχνει ότι το κοινό αναζητά άμεση και ουσιαστική πληροφόρηση, με απώτερο σκοπό τον εντοπισμό μιας καλής επενδυτικής ευκαιρίας. Η χρήση της τεχνολογίας αποτελεί λύση, διότι μειώνει την επιβάρυνση του χρόνου για τους χρήστες και τους επιτρέπει να επεξεργάζονται περισσότερες πληροφορίες σε λιγότερο χρόνο. Βέβαια, δεν παύει η τεχνολογία να έχει και τα μειονεκτήματά της, τα οποία και πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη.

Η έρευνα αντίστοιχα, οι σκέψεις και ιδέες που διατυπώνονται, βασίζονται κυρίως στο θέμα του χρόνου και την αναγκαιότητα να προσφέρονται αξιόπιστες και ουσιαστικές πληροφορίες. Η διατύπωση των σκέψεων στηρίζεται κυρίως στη συνάφεια και την επικαιρότητα των οικονομικών καταστάσεων, την απουσία βασικών πληροφοριών από αυτές και τον μεγάλο και σύνθετο όγκο των οικονομικών στοιχείων. Αναφορικά με τη συνάφεια των οικονομικών καταστάσεων, η σκέψη που εκφράζεται έγκειται στον ρόλο τους και συγκεκριμένα εξετάζεται αν ο τρόπος παρουσίασης των πληροφοριών είναι ο επιθυμητός. Ουσιαστικά, οι νέες συνθήκες και απαιτήσεις καλούν τους συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων να παρέχουν μια πιο φιλική απεικόνιση και απόδοση των παρεχόμενων πληροφοριών προς τους χρήστες. Επιπλέον, οι χρήστες επιθυμούν την έγκαιρη παροχή πληροφοριών και όχι μόνο την παρουσίασή τους ανά τακτά περιοδικά διαστήματα. Συνεπώς, πέρα από τις περιοδικές οικονομικές εκθέσεις, που είναι και αυτές απαραίτητες, υπάρχει η ανάγκη για παροχή και άλλων πρόσθετων πληροφοριών, που θα βελτίωναν την αξία

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

πρόβλεψης των οικονομικών καταστάσεων και φυσικά θα προσέφεραν και την απαιτούμενη αξία στους χρήστες.

Σχετικά με την επικαιρότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, η οποία κρίνεται ως καθοριστική για όλους τους ενδιαφερόμενους, αποτελεί φλέγον ζήτημα. Η επικαιρότητα είναι ένα φλέγον ζήτημα, το οποίο αναζητά ιδέες και λύσεις, διότι από τη μια πλευρά οι χρήστες, προκειμένου να αποκτήσουν έγκαιρη πληροφόρηση, αναλαμβάνουν κινδύνους στηριζόμενοι σε ελλιπείς και αναξιόπιστες πληροφορίες. Αντίστοιχα, από την άλλη πλευρά οι επιχειρήσεις καλούνται να παρουσιάσουν άμεσα πληθώρα πληροφοριών, αρκετές εκ των οποίων χρειάζονται και περισσότερο χρόνο. Συνεπώς, οι σκέψεις για το μέλλον που γίνονται αναφέρονται στο αν θα πρέπει να καταρτίζεται και να εκδίδεται ταυτόχρονα όλη η εταιρική έκθεση ή αν θα είναι καλύτερα να εκδίδονται σε πρώτο χρόνο ορισμένες βασικές πληροφορίες, οι οποίες θα μπορούσαν για παράδειγμα να αντικαταστήσουν τις ανακοινώσεις των κερδών. Αυτό πρακτικά δείχνει ότι, όταν οριστικοποιηθούν οι λεπτομερείς γνωστοποιήσεις, τότε θα μπορούν να δημοσιευτούν ως συμπλήρωμα των εταιρικών αναφορών μαζί με τις πρόσθετες πληροφορίες για όλο το εύρος χρηστών.

Οι οικονομικές καταστάσεις παρέχουν μια σειρά πληροφοριών, όμως ορισμένοι χρήστες θεωρούν ότι από αυτές απουσιάζουν ορισμένες βασικές πληροφορίες, που άπτονται κυρίως σε μη κερδοσκοπικά θέματα. Προφανώς, οι εξελίξεις απαιτούν στο μέλλον να αντιμετωπιστεί αυτό το ζήτημα, κάτι που μπορεί να συμβεί μέσω της ενσωμάτωσης μέρους της έκθεσης διαχείρισης στις οικονομικές καταστάσεις, με αναδιάρθρωση των σημειώσεων, καθώς και με συνέπεια της χρήσης των KPIs, αλλά και άλλων χρηματοοικονομικών πληροφοριών που δεν αποτελούν μέρος των οικονομικών καταστάσεων. Οι απαιτήσεις για την ολοκλήρωση της έκθεσης διαχείρισης διαφέρουν από χώρα σε χώρα, με αποτέλεσμα πληθώρα οικονομικών πληροφοριών, όπως για παράδειγμα τα σχόλια της διοίκησης, να μην αιτιολογούνται επαρκώς. Συνεπώς, προτείνεται τα σχόλια να περιλαμβάνουν εκτός από κείμενο και άλλα οπτικά βοηθήματα, όπως συγκριτικούς πίνακες και γραφήματα. Οι σημειώσεις προτείνεται να είναι ομαδοποιημένες, να είναι δομημένες ανάλογα με τη σημασία και τη σημαντικότητά τους, ενώ συνολικά να αιτιολογούνται από κατάλληλες, σύντομες και συνοπτικές λογιστικές πολιτικές και σχόλια. Αναφορικά με

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

τη χρήση δεικτών KPI⁷ και άλλων χρηματοοικονομικών πληροφοριών, που δεν σχετίζονται με τις οικονομικές καταστάσεις, θα πρέπει να υπάρξει μια πιο δομημένη προσέγγιση. Έτσι, θα διασφαλιστεί ότι η χρηματοοικονομική πληροφόρηση παρέχει ουσιαστικές πληροφορίες, μη αποκαλυπτικές και ότι είναι σύμφωνες με τις αρχές των ΔΠΧΠ.

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις χαρακτηρίζονται για το μεγάλο και σύνθετο όγκο τους, ο οποίος δεν είναι πάντα και ποιοτικός, αφού εντοπίζονται αρκετά κενά σε βασικές πληροφορίες που χάνονται στις λεπτομέρειες. Οι χρήστες χωρίζονται σε δυο ομάδες, σε αυτούς που πιστεύουν ότι όλες οι πληροφορίες είναι χρήσιμες και ικανοποιητικές και σε αυτούς που θεωρούν ότι οι πληροφορίες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι υπερβολικές και περιττές. Συνεπώς, κρίνεται αναγκαία η ορθή υιοθέτηση των ΔΠΧΠ, ενώ παράλληλα θα πρέπει να βρεθεί η βέλτιστη ισορροπία μεταξύ όγκου και συνάφειας της παρεχόμενης πληροφόρησης. Επομένως, πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη παράγοντες που σχετίζονται με την αύξηση της συνάφειας, με τις πληροφορίες στις σημειώσεις των οικονομικών καταστάσεων και με την παρουσίαση των λογιστικών πολιτικών. Η επίτευξη της συνάφειας της πληροφορίας θα πραγματοποιηθεί μέσω της χρήσης τυποποιημένων μεθόδων και πρακτικών κανόνων από τους αρμόδιους συντάκτες. Οι πληροφορίες που γνωστοποιούνται από τις σημειώσεις θα πρέπει να είναι χρήσιμες και ουσιώδεις, ενώ αντίστοιχα τα ΔΠΧΠ να παρέχουν αρχές σχετικά με την κατάλληλη δόμηση αυτών, ώστε να αποφεύγονται ανούσιες λεπτομέρειες. Τέλος, σχετικά με την παρουσίαση των λογιστικών πολιτικών είναι αναγκαίο να δίνονται μόνο οι βασικές στην πρώτη σημείωση ή να παρουσιάζονται προς το τέλος ή και ξεχωριστά στην ιστοσελίδα της επιχείρησης, υπό την προϋπόθεση ότι η οικονομική οντότητα θα κάνει χρήση σωστών παραπομπών.

---

⁷ Αναφέρονται σε βασικούς δείκτες απόδοσης που αποτελούν εργαλεία επιμέτρησης επιδόσεων για πρόσωπα ή δραστηριότητες για μια επιχείρηση ή οργανισμό. Οι δείκτες αυτοί χρησιμοποιούνται για την επίτευξη ποσοτικών, επιχειρησιακών και στρατηγικών στόχων.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΤΗ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ε.Δ. προχωράει συνεχώς και μαζί με αυτήν εξελίσσεται και η νομοθεσία που διέπει την εφαρμογή της. Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει την Ε.Δ. στην ελληνική αγορά, την εξέλιξή της, καθώς και τη νομοθεσία που την πλαισιώνει. Σκοπός του κεφαλαίου να ερμηνεύσει την εξέλιξη της Ε.Δ. μέσα από την εφαρμογή των ελληνικών νομών που ακολουθούν τις προσταγές των Ευρωπαϊκών Οδηγιών.

4.1. Εισαγωγή

Το ελληνικό εταιρικό περιβάλλον και κατ' επέκταση η ελληνική χρηματιστηριακή αγορά χαρακτηρίζεται από μια ιεραρχική κοινωνική δομή που επικρατεί η παρουσία των οικογενειακών επιχειρήσεων (Nerantzidis & Filos, 2014). Η αναβάθμιση της ελληνικής κεφαλαιαγοράς σε ώριμη αγορά και ο παγκόσμιος ανταγωνισμός για κεφάλαια έχει ενισχύσει τη συζήτηση για την Ε.Δ. στην Ελλάδα (Spanos, 2005). Ένας ακόμα λόγος της εξέλιξης της Ε.Δ. είναι οι πρόσφατες εταιρικές αποτυχίες και τα οικονομικά σκάνδαλα σε όλο τον κόσμο, που έχουν οδηγήσει στην ευαισθητοποίηση ότι η σωστή Ε.Δ. είναι θεμελιώδης για την αποτελεσματική λειτουργία των κεφαλαιαγορών.

Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο αποτελείται από μια σειρά νόμων που αναφέρονται στην Ε.Δ. και δείχνουν ότι το νομικό πλαίσιο της Ελλάδας είναι πλέον πλήρως εναρμονισμένο με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Spanos, 2005). Αρχικά, ο Ν. 3016/2002 έθεσε το πρώτο πλαίσιο για την Ε.Δ. στην Ελλάδα. Στη συνέχεια, οι πιο ενδεικτικοί νόμοι σύμφωνα με τον Nerantzidis (2015) που αναφέρονται στην Ε.Δ. είναι: ο Ν. 3693/2008 που σηματοδοτεί την πρώτη ευθυγράμμιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2006/43/EK, η οποία απαιτεί τη σύσταση Ε.Ε. και επιβάλλει σημαντικές υποχρεώσεις σχετικά με τις κοινοποιήσεις. Στη συνέχεια, ο Ν. 3873/2010 ενσωματώνει τις οδηγίες 2006/46/EK, 2007/63/EK και απαιτεί την αποκάλυψη ετήσιων καταστάσεων Ε.Δ. από τις εισηγμένες εταιρείες. Επιπλέον, ο Ν. 3884/2010 ενσωματώνει την Οδηγία 2007/36/EK και περιλαμβάνει υποχρεώσεις σχετικά με την αποκάλυψη πληροφοριών στους μετόχους πριν από τις γενικές συνελεύσεις.

Στη συνέχεια, με τον Ν. 4449/2017, η ελληνική νομοθεσία ευθυγραμμίζεται με τις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Συγκεκριμένα, ενσωματώνει τις απαιτήσεις της οδηγίας 2006/43/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 2006 (EE L157 της 9.6.2006), όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2014/56/EK της 16ης Απριλίου 2014 (EE L 158, 27.5.2014). Τέλος, ο πιο πρόσφατος Ν. 4706/2020 αναφέρεται στην Ε.Δ. των Α.Ε., τη σύγχρονη αγορά κεφαλαίου και ενσωματώνει τις οδηγίες 2017/828/EK και 2017/1131/EK.

4.2 Η Ελληνική χρηματιστηριακή αγορά

Το Χ.Α.Α. ιδρύθηκε από την κυβέρνηση του Αλέξανδρου Κουμουνδούρου στις 30 Σεπτεμβρίου 1876 και η λειτουργία του θεσμοθετήθηκε στις 12 Νοεμβρίου του ίδιου έτους με τη δημοσίευση στην εφημερίδα της κυβερνήσεως του πρώτου κανονισμού λειτουργίας του (Μιχαλοπούλου κ.α., 2001). Το Χ.Α.Α. μετατράπηκε σε Α.Ε. το 1995, ενώ μετά από πέντε χρόνια το 2000 ιδρύθηκε η εταιρεία Ελληνικά Χρηματιστήρια Α.Ε., η οποία και είναι εισηγμένη στην ελληνική χρηματιστηριακή αγορά. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που δίνονται από την ιστοσελίδα⁸ του Ελληνικού Χρηματιστηρίου, το Χ.Α.Α. αποτελείται από διάφορες αγορές που λειτουργούν σε αυτό, όπως η οργανωμένη αγορά αξιών, η οργανωμένη αγορά παραγώγων, η εναλλακτική αγορά και η έξω χρηματιστηριακή αγορά, δηλαδή η δυνατότητα πρόσβασης σε ξένα χρηματιστήρια. Επίσης, ο κανονισμός λειτουργίας του Χρηματιστηρίου Αθηνών προβλέπει τέσσερις κατηγορίες διαπραγμάτευσης μετοχών. Οι κατηγορίες αυτές είναι: η κύρια αγορά, η αγορά χαμηλής διασποράς, η κατηγορία επιτήρησης και η κατηγορία διαγραφής. Επιπλέον, υφίσταται η εναλλακτική αγορά και η αγορά αμοιβαίων κεφαλαίων.

Το Χ.Α.Α. αποτελεί μια μικρή χρηματιστηριακή αγορά σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χρηματιστηριακές αγορές. Αυτό σημαίνει ότι το Χ.Α.Α. είναι μικρό όσον αφορά την κεφαλαιοποίηση και τον αριθμό των εισηγμένων εταιρειών (Sikalidis & Leventis, 2017), ενώ παράλληλα χαρακτηρίζεται από την ολιγοπωλιακή συμπεριφορά, διότι κυριαρχούν λιγосτές μεγάλες εμπορικές τράπεζες. Η πλειονότητα των ελληνικών εταιρειών έχει μεσαία ή μικρή κεφαλαιοποίηση και είναι κυρίως οικογενειακές επιχειρήσεις (Spanos, 2005). Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι το κύριο χαρακτηριστικό των ελληνικών εταιρειών είναι η παρουσία της οικογένειας ή μιας μικρής ομάδας μετόχων που είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση και τον έλεγχο (Mavridis, 2002), με συνέπεια η κεφαλαιαγορά να έχει περιορισμένο ρόλο (Lazarides & Drimpetas, 2011).

Η Ελλάδα αντιμετώπισε στασιμότητα και διαρθρωτικά οικονομικά προβλήματα μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Το Χ.Α.Α. αναβαθμίστηκε σε ώριμη κεφαλαιαγορά μετά το 2001, όταν η ελληνική οικονομία πλησίασε τα κριτήρια του Μάαστριχτ και η Ελλάδα εντάχθηκε στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (Tsipouri & Xanthakis, 2004). Ο υψηλός ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής

⁸ <https://www.athexgroup.gr/el/>

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

οικονομίας και η ταχεία ανάπτυξη των ελληνικών επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων (Αθήνα, 2004) διακόπηκαν από την παγκόσμια οικονομική ύφεση. Το έντονο σοκ της κρίσης έπληξε την πλειάδα των ελληνικών εταιρειών και ιδιαίτερα αυτές με μικρή και μεσαία κεφαλαιοποίηση. Αυτό το οικονομικό σοκ έπληξε την ελληνική χρηματιστηριακή αγορά με αποτέλεσμα να έχουμε μείωση των εταιρειών που διαπραγματεύονταν στην κύρια αγορά, καθώς και πολλές εταιρείες να βρίσκονται σε καθεστώς επιτήρησης. Το αποτέλεσμα αυτό συνεχίζει να υφίσταται ακόμα και σήμερα, αφού η αγορά πλέον έχει να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση που προκάλεσε ο COVID-19.

Το νομοθετικό πλαίσιο της ελληνικής κεφαλαιαγοράς είναι πλήρως εναρμονισμένο με τις κατευθυντήριες γραμμές και τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα τελευταία χρόνια, το Δ.Σ. της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς εξέδωσε αρκετούς κανόνες και κανονισμούς, με σκοπό την ενίσχυση της προστασίας των επενδυτών, τη διασφάλιση της κανονικής λειτουργίας και ρευστότητας της Κεφαλαιαγοράς, την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των συναλλαγών και για θεσμικά ζητήματα, όπως οι ανοικτές πωλήσεις, το περιθώριο κέρδους και τη διαμόρφωση της αγοράς, και φυσικά την Ε.Δ.. Η Ε.Δ. στην Ελλάδα, η ανάπτυξή της και η εξέλιξη της νομοθεσίας που διαμορφώθηκε γύρω από αυτή θα συζητηθεί παρακάτω.

4.3 Η Εταιρική Διακυβέρνηση στην Ελλάδα

Η έντονη παρουσία της οικογένειας στις εισηγμένες εταιρείες στο Χ.Α.Α. και η συγκέντρωση των μετοχών και άρα της ιδιοκτησίας στα μέλη των οικογενειών έχει ως αποτέλεσμα η οργανωτική δομή της ελληνικής αγοράς να είναι ίδια με εκείνη των μεσογειακών χωρών (Ιταλία, Ισπανία), που ταξινομούνται στο σύστημα της Ε.Δ. ηπειρωτικής Ευρώπης (Weimer & Pape, 1999).

Τα περισσότερα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσαν τους δικούς τους κώδικες Ε.Δ., επηρεαζόμενα κυρίως από τον Νόμο SOX της Αμερικής, με αποτέλεσμα να προσαρμοστούν αρκετά γρήγορα στις απαιτήσεις των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αντίθετα, η Ελλάδα δεν πήρε τέτοια πρωτοβουλία και έτσι η απουσία κώδικα Ε.Δ. κατέστησε πιο δύσκολο για τις ελληνικές επιχειρήσεις να συμμορφωθούν με τις Κοινοτικές Οδηγίες. Η Ε.Δ. στην Ελλάδα διευθετείται μέσα από τη νομοθεσία της κεφαλαιαγοράς, καθώς και από το εταιρικό δίκαιο.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Πριν προχωρήσουμε στην πρώτη εμφάνιση της Ε.Δ. στην Ελλάδα, αξίζει να σημειώσουμε ότι η Ελληνική Χρηματιστηριακή αγορά αποτελούσε μέχρι και το 1991 μια μη ρυθμισμένη αγορά μετοχών, που την επόπτευε ο υπουργός οικονομικών και η μοναδική υποχρέωση ως προς την χρηματοοικονομική πληροφόρηση των μετόχων σχετιζόταν μόνο για φορολογικούς λόγους (Dimitropoulos et al., 2013). Το 1991, συστάθηκε η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ως Ν.Π.Δ.Δ. με βάση το Ν. 1969/1991. Κύρια αρμοδιότητα της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς είναι η εποπτεία της εφαρμογής της νομοθεσίας για την κεφαλαιαγορά, ενώ στόχος της είναι η διασφάλιση της ακεραιότητας της αγοράς, ο περιορισμός του συστημικού κινδύνου και η προστασία των επενδυτών.

Οι ελληνικές ρυθμιστικές αρχές, κατέβαλαν σημαντικές προσπάθειες στο παρελθόν για τη βελτίωση των πρακτικών Ε.Δ. πέρα από τα νομικά πρότυπα. Οι πρώτες αρχές για την Ε.Δ. στην Ελλάδα εισήχθησαν με το Κ.Ν. 2190/1920 (όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3604/2007), αποτελώντας τον νόμο που ενέπνευσε όλους τους άλλους νόμους. Η Ε.Δ. εισήχθη για πρώτη φορά στην ελληνική κεφαλαιαγορά ως μια αναγκαία κίνηση από τις ρυθμιστικές αρχές, με στόχο τον έλεγχο της άνευ προηγουμένου αύξησης των τιμών των μετοχών και του δημόσιου συμφέροντος (Groce et al., 2014). Ουσιαστικά, η κίνηση αυτή αποτελεί την πρώτη προσπάθεια των ελληνικών αρχών να θέσουν ορισμένους κοινούς κανόνες για όλες τις εισηγμένες εταιρείες. Οι κανόνες αυτοί σχετιζόνταν με την επιβολή κριτηρίων ποιότητας στις πρακτικές των εταιρειών για τη σχέση τους με τους μετόχους.

Η Ε.Δ. εμφανίστηκε ως θέμα στην Ελλάδα στο τέλος της δεκαετίας του '90 με πρωτοβουλία του Χ.Α.Α. το 1998, για να συζητήσει και να μελετήσει από κοινού το θέμα με την Systems Development and Support Capital Inc (Nerantzidis & Filos, 2014). Στη συνέχεια, τον Απρίλιο του 1999, με αφορμή τη δημοσίευση του κείμενου του ΟΟΣΑ προς τα μέλη με τίτλο «Αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης», η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς συνέταξε τη Λευκή Βίβλο με τίτλο «Αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα - Συστάσεις για την Ανταγωνιστική Μετατροπή». Το κείμενο αυτό αποτελούταν από 44 συστάσεις που οργανώθηκαν σε επτά βασικές κατηγορίες. Δύο χρόνια αργότερα, ο ΣΕΒ, τον Αύγουστο του 2001, ανέπτυξε έναν περιορισμένο αριθμό γενικών αρχών εταιρικής διακυβέρνησης, ο οποίος είχε επηρεαστεί από το κείμενο που είχε συντάξει η Επιτροπή Κεφαλαιαγορών. Αξίζει να σημειωθεί πως η τήρηση των αρχών αυτών ήταν προαιρετική.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Το πλαίσιο Ε.Δ. στην Ελλάδα αναπτύχθηκε κυρίως μέσα από την υποχρεωτική εφαρμογή του Ν. 3016/2002. Ο νόμος αυτός μέσα από τα άρθρα 1 – 8 ρύθμισε θέματα που αφορούν τη δομή και τη λειτουργία των Δ.Σ. των εισηγμένων εταιρειών στην Ελλάδα, καθώς επίσης και την καθιέρωση τμήματος εσωτερικού ελέγχου, κανονισμού λειτουργίας και τις αρμοδιότητές του. Επιπλέον, ο νόμος αποτέλεσε τον προπομπό για αρκετές διακριτές νομοθετικές πράξεις, οι οποίες ενσωματώνουν τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες στη Νομοθεσία της Ελλάδας, με αποτέλεσμα τη θέσπιση νέων νόμων που αναφέρονται στην Ε.Δ.

Ακολουθώντας τη χρονική σειρά θέσπισης των νόμων, αξίζει να αναφερθούμε και στον Ν. 3429/2005. Η συμβολή του νόμου αυτού αναφέρεται κυρίως στις δημόσιες επιχειρήσεις, δηλαδή σε αυτές που συμμετέχει το κράτος, οι οποίες είτε είναι εισηγμένες είτε όχι. Ο νόμος αυτός αποτέλεσε ώθηση για τη θέσπιση των μετέπειτα νόμων ειδικά αυτών του 2010, ενώ παράλληλα αποτελεί τη γενναία εξέλιξη του πλαισίου Ε.Δ. στην Ελλάδα (Nerantzidis, 2015).

Στη συνέχεια, ο Ν. 3693/2008, «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή οδηγία 2006/43/EK για τους υποχρεωτικούς ελέγχους των ετήσιων και ενοποιημένων λογαριασμών», που επιβάλλει τη δημιουργία των Ε.Ε., καθώς και κάποιες σημαντικές υποχρεώσεις γνωστοποίησης όσον αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς και τη διακυβέρνηση μιας εταιρείας. Ο νόμος αυτός περιλαμβάνει στο περιεχόμενό του την υποχρεωτική σύσταση των Ε.Ε., το μέγεθος, τις γνώσεις που πρέπει να έχουν, καθώς και τη σχέση τους με το Δ.Σ.

Δύο χρόνια αργότερα, ο Ν. 3873/2010 «Η ενσωμάτωση στις ελληνικές νομοθεσίες των Οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2006/46/EK και 2007/63/EK για τους υποχρεωτικούς ελέγχους των ετήσιων και ενοποιημένων λογαριασμών ορισμένων τύπων» μέσα από τα άρθρα του αναφέρεται στην απαίτηση της νομοθεσίας για τη γνωστοποίηση της ετήσιας δήλωσης Ε.Δ. από τις εισηγμένες στο Χ.Α.Α. εταιρείες, ενσωματώνοντας παράλληλα τις αναφερθείσες Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι ο ΣΕΒ, με την επιβολή του Ν. 3873/2010, εξέδωσε τον πρώτο εθνικό κωδικό στην Ελλάδα το 2011, με βάση την προσέγγιση «συμμορφώστε ή εξηγήστε». Αυτός ο κώδικας με τίτλο, «Κώδικας εταιρικής διακυβέρνησης για τις εισηγμένες εταιρίες», αποσκοπεί στην ευρεία προβολή του τόσο ως εργαλείο βέλτιστης πρακτικής, όσο και ως σημείο αναφοράς για τις εισηγμένες εταιρείες, έτσι ώστε να συμμορφώνεται με τον προαναφερθέντα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

νόμο. Επιπλέον, ενισχύει το ελληνικό εταιρικό θεσμικό πλαίσιο, τη διεύρυνση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μελών της και της ελληνικής οικονομίας (SEV, 2011, σελ. 3). Ο κώδικας SEV αποτελείται από 64 συστάσεις βέλτιστης πρακτικής και κατηγοριοποιείται σε πέντε γενικές αρχές εταιρικής διακυβέρνησης. Αυτό σημαίνει ότι κάθε εταιρεία που επιλέγει να εφαρμόσει τον κώδικα SEV (2011) πρέπει είτε να συμμορφώνεται με τις συγκεκριμένες διατάξεις είτε να εξηγεί τους λόγους μη συμμόρφωσης (Nerantzidis et al., 2014). Επίσης στο τέλος του 2012, ο σύνδεσμος αυτός σε συνεργασία με τα Ελληνικά Χρηματιστήρια σύστησαν το Ελληνικό Συμβούλιο Εταιρικής Διακυβέρνησης, το οποίο ανέλαβε την προαγωγή των αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης στην Ελλάδα.

Στη συνέχεια, ο Ν. 3884/2010 «Ενσωμάτωση στην Ελληνική Νομοθεσία της Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2007/36/EK σχετικά με την άσκηση ορισμένων δικαιωμάτων των μετόχων σε εισηγμένες εταιρείες» περιλαμβάνει περαιτέρω υποχρεώσεις σχετικά με τη γνωστοποίηση πληροφοριών στους μετόχους πριν από τις γενικές συνελεύσεις (Nerantzidis & Filos 2014). Ο νόμος αυτός με την ενσωμάτωση της ανωτέρω Οδηγίας παρείχε σημαντική ώθηση και αποτέλεσε ακρογωνιαίο λίθο για την προετοιμασία του Ελληνικού Κώδικα.

Το 2017 θεσπίστηκε ο Ν. 4449/2017 σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Οδηγίας 2006/43/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η οποία Οδηγία ισχύει μετά την τροποποίησή της με την Οδηγία 2014/56/EE. Αναλυτικότερα, ο Ν. αυτός ενσωματώνει τις απαιτήσεις της Οδηγίας 2006/43/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 2006 (EE L157 της 9.6.2006), όπως η ανωτέρω Οδηγία ισχύει μετά την τροποποίησή της με την Οδηγία 2014/56/EE της 16ης Απριλίου 2014 (EE L 158 της 27.5.2014). Ο Ν. στο άρθρο 44 αναφέρεται στις Ε.Ε., ενισχύοντας τον ρόλο και τις αρμοδιότητές τους με διευρυμένες ευθύνες. Η σταδιακά αυστηρότερη νομοθεσία επέβαλε την υποχρεωτική ύπαρξη των Ε.Ε., αποτελώντας μια βέλτιστη πρακτική της Ε.Δ. (Grose et al., 2014). Πλέον, η Ε.Ε. εκπροσωπεί την ελεγχθείσα εταιρεία στους εξωτερικούς ελεγκτές και είναι άμεσα υπεύθυνη για τον διορισμό, την αποζημίωση, τη διατήρηση και την εποπτεία των ανεξάρτητων ελεγκτών, οι οποίοι τώρα πρέπει να υποβάλλουν απευθείας έκθεση στην Ε.Ε. Οι αλλαγές αυτές θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις σχέσεις που υπήρχαν προηγουμένως μεταξύ των χαρακτηριστικών των Ε.Ε. και της αποζημίωσης και διατήρησης των ελεγκτών. Επιπλέον, να σημειώσουμε, πως ο Ν. 4449/2017 στο άρθρο 44

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

παράγραφος 1 αναφέρει πως οι επιτροπές πρέπει να αποτελούνται από τουλάχιστον τρία μέλη, τα οποία στην πλειονότητά τους πρέπει να είναι ανεξάρτητα από την ελεγχόμενη οντότητα. Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται πως τουλάχιστον ένα μέλος της Ε.Ε. θα πρέπει να είναι ΟΕΛ σε αναστολή ή συνταξιούχος ή να διαθέτει επαρκή γνώση στην ελεγκτική και λογιστική.

Ο Ν. 4449/2017 συμπληρώνεται από τον πιο πρόσφατο Ν. 4706/2020, που αφενός επιβεβαιώνει τα όσα ήδη έχει θεσπίσει ο προηγούμενος νόμος, αφετέρου δε, παρεμβαίνει στο κομμάτι της ισότητας των φύλων. Συγκεκριμένα, η καίρια παρέμβαση του νόμου αναφέρεται στην υποχρεωτική παρουσία των γυναικών στα Δ.Σ. σε ποσοστό τουλάχιστον στο 25% των μελών. Ταυτόχρονα, ο νόμος αυτός κάνει προσθήκες αναφορικά με την εκλογή και τη διατήρηση της ιδιότητας των μελών, τα καθήκοντά τους, την παύση και την αντικατάστασή τους.

Βέβαια, παρόλο που η Ελλάδα ακολουθεί τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες και τις διεθνείς πρακτικές, η θέσπιση των νόμων περί εταιρικής διακυβέρνησης δημιουργεί κενά και προβλήματα. Επιπλέον, σύμφωνα με τους Lazarides & Drimpetas (2010), λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι εξωτερικοί μηχανισμοί στην Ελλάδα δεν είναι τόσο δραστήριοι και αποτελεσματικοί, όσο και στις αγγλοσαξονικές χώρες, γίνεται σαφές ότι το κύριο πρόβλημα της Ε.Δ. στην Ελλάδα, όσον αφορά την προστασία των μειοψηφούντων μετόχων, αποτελεί ένα δύσκολο έργο. Συνεπώς, η ανάγκη για διορθωτικές παρεμβάσεις στη βελτίωση της ποιότητας στο σύστημα Ε.Δ. στην Ελλάδα έχει γίνει ο κύριος λόγος για την υιοθέτηση της «έννοιας» των κωδίκων καλής διακυβέρνησης ως μέσου προστασίας των μετόχων (Dzierzanowski & Tamowicz, 2003; Zattoni & Cuomo, 2008).

Στην Ελλάδα, η ΕΛΤΕ αποτελεί την εθνική εποπτική αρχή του ελεγκτικολογιστικού επαγγέλματος και είναι αρμόδια για τη θέσπιση και την εποπτεία της ορθής και αποτελεσματικής εφαρμογής των λογιστικών και ελεγκτικών προτύπων. Παράλληλα, μέσω του ΣΛΟΤ, αποτελεί οιοονεί σύμβουλο του Υπουργού Οικονομικών. Σχετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές ελέγχει, επιβλέπει και συμβουλεύει μέσω παρεμβάσεών της τα ελεγκτικά γραφεία και τους εξωτερικούς ελεγκτές, ώστε να είναι σύμφωνες με τις απαιτήσεις, αλλά και τους περιορισμούς που θέτει τόσο η Ελληνικά Νομοθεσία (4449/2017), όσο και οι Ευρωπαϊκός Κανονισμός (537/2014).

4.4 Η ανάπτυξη της Εταιρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα μέσω των ερευνών

Η προηγούμενη βιβλιογραφία δείχνει ότι η επιστημονική κοινότητα ασχολήθηκε για πρώτη φορά με την Ε.Δ. στην Ελλάδα το 2001 με την έρευνα του Mertzanis (2001). Η έρευνα αυτή παρουσίασε τους λόγους που οδήγησαν την επιχειρηματική κοινότητα στην Ελλάδα να επανεξετάσει τις υφιστάμενες πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης των εισηγμένων εταιρειών στο Χ.Α.Α., σκιαγραφώντας το γενικό σκεπτικό για τη δημιουργία και την υιοθέτηση συγκεκριμένων συστάσεων για βέλτιστη εταιρική πρακτική (Mertzanis, 2001). Τα θεμέλια για την εξέλιξη της Ε.Δ. στην Ελλάδα τέθηκαν από την αυξανόμενη ωριμότητα των συνθηκών της κεφαλαιαγοράς και τη σταδιακή παγκοσμιοποίηση των χρηματοοικονομικών συναλλαγών.

Η έρευνα των Tsiourgi και Xanthakis (2004) παρουσίασε για πρώτη φορά τη συμμόρφωση των ελληνικών επιχειρήσεων με τις κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ. Η μελέτη τους βοήθησε στην εξέλιξη της Ε.Δ. στην Ελλάδα, διότι μέσα από το δείγμα τους εντόπισαν ότι ακόμα για τις ελληνικές επιχειρήσεις αποτελεί αδύνατο σημείο η οργάνωση της Ε.Δ., ο αποτελεσματικός ρόλος των ανεξάρτητων μελών του Δ.Σ., η γνωστοποίηση των αποδοχών και η διαχείριση των κινδύνων. Η αποδοχή των νέων πλαισίων που θέτει η Ε.Δ. είναι αποδεκτή από τις ελληνικές επιχειρήσεις, που έδειξαν να συμμορφώνονται σε ικανοποιητικό βαθμό σε αυτό το πρώιμο στάδιο. Η διάθεση αυτή από την πλευρά των εισηγμένων εταιρειών αποτέλεσε ενθαρρυντικό στοιχείο για τη συνέχεια, ώστε η εξέλιξη και η αφομοίωση των αρχών της Ε.Δ. να γίνει πιο εύκολα και γρήγορα, ώστε να συμβαδίσουν με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις ανά τον κόσμο.

Μια πρώτη ολοκληρωμένη επισκόπηση των εξελίξεων της Ε.Δ. στην Ελλάδα παρουσίασε με την έρευνά του ο Spanos (2005), ο οποίος προσπάθησε να εμπλουτίσει τη συζήτηση σε αυτόν τον τομέα και να συμβάλει στην παρουσίαση των κύριων πτυχών του ελληνικού πλαισίου για την Ε.Δ. Η ανάπτυξη των ελληνικών ρυθμιστικών μεταρρυθμίσεων αποτέλεσε μια ενδογενή διαδικασία, η οποία επηρεάστηκε κυρίως από τα κερδοσκοπικά γεγονότα που συνέβησαν στην ελληνική κεφαλαιαγορά του 1999. Η διαπίστωση του Spanos (2005) αναφέρει ότι η ελληνική αγορά αποτελεί μια πρόσφατα ώριμη αγορά της ευρωζώνης, η οποία μέσω της εξελεγκτικής πορείας της Ε.Δ. κατάφερε να έχει σημαντικές επιπτώσεις για τα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

υπόλοιπα νέα κράτη μέλη της ευρωζώνης. Επιπλέον, όπως σημειώνουν οι Alexakis et al. (2006), τα πρώτα χρόνια της δεύτερης χλιετίας έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στο νομικό πλαίσιο που διέπει τις λειτουργίες και τη συμπεριφορά των ελληνικών επιχειρήσεων, καθώς και στο νομικό πλαίσιο που αναφέρεται στην Ε.Δ.

Η έρευνα στην Ελλάδα, αναφορικά με την εξέλιξη της Ε.Δ., συνεχίστηκε και επικεντρώθηκε στις εισηγμένες οικογενειακές εταιρείες, που κατά βάση είναι και οι περισσότερες που συμμετέχουν στο Χ.Α.Α. Η έρευνα των Spanos et al. (2008) στάθηκε στις οικογενειακές ελληνικές επιχειρήσεις και προσπάθησε να θέσει τις πρακτικές που θα έπρεπε να ακολουθηθούν από αυτές στο πλαίσιο μιας μικρής ανοιχτής κεφαλαιαγοράς. Ο διαχωρισμός οικογενειακές και μη επιχειρήσεις έδειξε ότι στην Ελλάδα οι πρώτες δεν διαθέτουν αποτελεσματικό μηχανισμό Ε.Δ. σε σχέση με τις μη οικογενειακές (Spanos et al., 2008). Αντίστοιχα, η έρευνα των Lazarides και Drimpetas (2011) έδειξε ότι η ποιότητα της Ε.Δ., που απεικονίζεται μέσα από την ηγεσία και το Δ.Σ. στην Ελλάδα, είναι αρκετά χαμηλή, όσον αφορά τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση επέφερε εξελίξεις στην Ε.Δ. που επηρέασαν και την Ελλάδα. Η μελέτη των Nerantzidis και Filos (2014) παρέχει σύνοψη όλων αυτών των εξελίξεων που εισάγουν νέους εθελοντικούς κώδικες Ε.Δ. Η ελληνική νομοθεσία, όπως θα δούμε στη συνέχεια, ενσωμάτωσε σταδιακά τις εξελίξεις και κυρίως μετά το πέρας της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007 – 2010. Οι έρευνες στην Ελλάδα αναφορικά με την Ε.Δ. συνεχίστηκαν με επικέντρωση στις δηλώσεις της Ε.Δ. και στον ρόλο του εσωτερικού ελέγχου σε αυτές (βλ. Koutourpis et al., 2018), στην επίδραση της Ε.Δ., στον φορολογικό σχεδιασμό κατά τις αντίξοες συνθήκες που δημιουργήθηκαν από την οικονομική κρίση (βλ. Chytis et al., 2020), στον ρόλο της Ε.Ε. ως εργαλείου της Ε.Δ. (βλ. Drogalas et al., 2021) κ.α.

Συνοψίζοντας, η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη τον Ιανουάριο του 2001 σηματοδότησε την έναρξη μιας νέας εποχής για τη χώρα. Η αρχή της δεύτερης χλιετίας αποτέλεσε και αρχή για την ανάπτυξη της Ε.Δ. στη χώρα, που ακολουθώντας τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαμόρφωσε σταδιακά τη δική της νομοθεσία, η οποία και αναλύεται στη συνέχεια. Η ακαδημαϊκή έρευνα έδωσε το έναυσμα, αλλά και την κατάλληλα ανατροφοδότηση, ώστε να διαμορφωθούν οι κατάλληλοι νόμοι για την Ε.Δ., ώστε να συμβαδίζουν τόσο με τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες, όσο και με τις ανάγκες των ελληνικών επιχειρήσεων. Τέλος, οι έρευνες δείχνουν τη σταδιακή ενσωμάτωση και προσαρμογή των ελληνικών

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

επιχειρήσεων στα νέα πλαίσια που θέτει η Ε.Δ., ενώ παράλληλα αποκαλύπτουν και πιθανές αδυναμίες, οι οποίες μπορούν να βελτιωθούν στο μέλλον.

4.5 Η Ελληνική Νομοθεσία

Η ελληνική νομοθεσία με την πάροδο των ετών προσπαθεί να εναρμονίζεται με τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές και οδηγίες. Η τελευταία εικοσαετία χαρακτηρίζεται από τη θέσπιση αρκετών νόμων που αναφέρονται στην Ε.Δ., είτε μέσα από το σύνολο των άρθρων τους είτε σε κάποια από αυτά. Όπως εξηγείται και στη συνέχεια, ο κάθε νόμος, ουσιαστικά ενσωματώνει κάποια ή κάποιες κοινοτικές οδηγίες, οι οποίες αναφέρονται στην Ε.Δ. των εταιρειών, καθώς και στα όργανα και της επιτροπής που πρέπει να έχει η κάθε επιχείρηση.

Οι παρακάτω υποενότητες εξηγούν σημεία και άρθρα των νόμων που λήφθηκαν υπόψη για την πραγματοποίηση της παρούσας μελέτης. Ο πρώτος νόμος θεσπίστηκε το 2002 και τον ακολούθησαν ανά τακτά χρονικά διαστήματα αρκετοί νόμοι, που προσάρμοζαν την ελληνική νομοθεσία στις ευρωπαϊκές απαιτήσεις. Οι νόμοι αυτοί αναφέρονται στην πληροφόρηση των μετόχων, τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων, τη λειτουργία των Δ.Σ., την πραγματοποίηση των γενικών συνελεύσεων και του τρόπου εκπροσώπησης και ψηφοφορίας, καθώς και στην Ε.Ε. που απασχολεί την παρούσα μελέτη.

4.5.1 Νόμος 3016/2002

Η εφαρμογή του Ν. 3016/2002 (όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 26 του Ν. 3091/2002) αποτελεί το εισαγωγικό πλαίσιο της Ε.Δ. στην Ελλάδα. Τα άρθρα που αναφέρονται κυρίως στην Ε.Δ. είναι αυτά του Κεφαλαίου Α' (άρθρα 1-11) με ιδιαίτερη σημασία να παρουσιάζουν τα άρθρα 1-8. Όπως θα αναφερθεί σε επόμενη υποενότητα, τα άρθρα 1-11 θα καταργηθούν και θα αντικατασταθούν με άρθρα του πρόσφατου Ν. 4706/2020.

Μια σύντομη ερμηνεία του πρώτου άρθρου μας λέει ότι αναφέρεται στις Α.Ε., που έχουν εισάγει τις μετοχές τους σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά. Το δεύτερο άρθρο αναφέρεται στις υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των μελών του Δ.Σ. των εταιρειών αυτών. Βασική υποχρέωσή τους, σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο του άρθρου, είναι «η διαρκής επιδίωξη της ενίσχυσης της μακροχρόνιας οικονομικής

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αξίας της εταιρείας και η προάσπιση του γενικού εταιρικού συμφέροντος». Τα μέλη αυτά θα πρέπει να υπερασπίζονται τα συμφέροντα της εταιρείας και όχι τα δικά τους, καθώς και να αποκαλύπτουν στα υπόλοιπα μέλη τα συμφέροντά τους, τα οποία μπορεί να προκύπτουν από συναλλαγές της εταιρίας. Επιπλέον, το Δ.Σ. πρέπει κάθε έτος να συντάσσει έκθεση, στην οποία αναφέρονται αναλυτικά οι συναλλαγές της εταιρίας με τις συνδεδεμένες με αυτήν επιχειρήσεις και να γνωστοποιείται στις αρμόδιες αρχές.

Στη συνέχεια, το άρθρο 3 αναφέρεται στα εκτελεστικά και μη εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ. Τα εκτελεστικά μέλη είναι αυτά που ασχολούνται με τα καθημερινά θέματα διοίκησης της εταιρείας, ενώ τα μη εκτελεστικά είναι αρμόδια για την προαγωγή όλων των εταιρικών ζητημάτων. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, ο αριθμός των μη εκτελεστικών μελών δεν θα πρέπει να είναι μικρότερος από το 1/3 των μελών του Δ.Σ. Μεταξύ των μη εκτελεστικών μελών θα πρέπει να υπάρχουν δύο τουλάχιστον ανεξάρτητα μέλη, αν στο Δ.Σ. δεν συμμετέχουν εκπρόσωποι της μειοψηφίας των μετόχων. Επίσης το άρθρο αυτό αναφέρει ότι το Δ.Σ. είναι αρμόδιο για την πολιτική των αμοιβών, καθώς και για τις αμοιβές των διευθυντικών στελεχών και των εσωτερικών ελεγκτών. Αναφορικά με την ανεξαρτησία των μελών του Δ.Σ., το άρθρο 4 ορίζει πότε ένα μέλος είναι ανεξάρτητο ή όχι. Ανεξάρτητα μέλη έχουμε, όταν τα άτομα αυτά δεν είναι ούτε μέτοχοι ούτε έχουν σχέση εξάρτησης με την εταιρεία ή με συνδεδεμένα με αυτήν πρόσωπα. Αντίθετα, όλα τα υπόλοιπα πρόσωπα δεν είναι ανεξάρτητα στην πλειονότητά τους. Επιπλέον, η εταιρεία θα πρέπει εντός εύλογου χρονικού διαστήματος (20 ημερών) να γνωστοποιεί στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς το πρακτικό, όπου θα αναφέρεται η ιδιότητα του κάθε μέλους.

Η αμοιβή των μη εκτελεστικών μελών, καθώς και οι πιθανές αποζημιώσεις που μπορεί να λάβουν, σύμφωνα με το άρθρο 5, θα πρέπει να είναι σύμφωνες με τον Κ.Ν. 2190/1920 και να αναφέρονται σε χωριστή κατηγορία στο προσάρτημα των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων. Το άρθρο 6 αναφέρεται στο τι πρέπει να περιλαμβάνει ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας μιας επιχείρησης που διαπραγματεύεται σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά. Ο κανονισμός αυτός καταρτίζεται από το Δ.Σ. και πρέπει τουλάχιστον να προβλέπει υπηρεσίες Εσωτερικού Ελέγχου, Εξυπηρέτησης Μετόχων και Εταιρικών Ανακοινώσεων. Το άρθρο 7 αναφέρεται στην οργάνωση του εσωτερικού ελέγχου, η λειτουργία του οποίου είναι απαραίτητη για τις εισηγμένες σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά επιχειρήσεις. Οι παράγραφοι του άρθρου αυτού κάνουν ειδική μνεία αναφορικά τον

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ορισμό τους, τα καθήκοντα των εσωτερικών ελεγκτών, καθώς και με την υποχρέωση της εταιρείας για ενημέρωση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, αναφορικά με οποιαδήποτε αλλαγή στα πρόσωπα ή την οργάνωση του εσωτερικού ελέγχου. Αντίστοιχα, το άρθρο 8 αναφέρεται στις αρμοδιότητες της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου, αναφορικά με την παρακολούθηση και εφαρμογή του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας, τις αναφορές που υποβάλλουν στο Δ.Σ. και τη συνεργασία τους με τις εποπτικές αρχές.

Τέλος, το άρθρο 9 αναφέρεται στις αυξήσεις του μετοχικού κεφαλαίου με καταβολή μετρητών, το άρθρο 10 στις συνέπειες παραβίασης των διατάξεων των ανωτέρω άρθρων και το άρθρο 11 σε λοιπές μεταβατικές διατάξεις.

4.5.2 Νόμος 3429/2005

Η ψήφιση του Ν. 3429/2005 για εισηγμένες και μη εισηγμένες στο χρηματιστήριο επιχειρήσεις αποτελεί σκαλοπάτι για τη θέσπιση των μετέπειτα νόμων, ειδικά αυτών του 2010. Επιπλέον, ο νόμος αυτός έχει ιδιαίτερη αξία, διότι εισάγει για πρώτη φορά την έννοια της Ε.Δ. για τις δημόσιες εισηγμένες και μη επιχειρήσεις. Τα άρθρα 1-4 και 8, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως προς το περιεχόμενό τους, διότι αναφέρονται στην ερμηνεία της δημόσιας επιχείρησης, την οργάνωση του Δ.Σ. τους, καθώς και της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου.

Το άρθρο 1 ορίζει ότι ως «δημόσια επιχείρηση νοείται κάθε Α.Ε., στην οποία το ελληνικό δημόσιο δύναται να ασκεί άμεσα ή έμμεσα αποφασιστική επιρροή, λόγω της συμμετοχής του στο μετοχικό της κεφάλαιο ή της χρηματοοικονομικής συμμετοχής του ή των κανόνων που τη διέπουν». Οι επιχειρήσεις αυτής της μετοχικής σύνθεσης έχουν παρουσία στην χρηματιστηριακή αγορά και αποτελεί σύνηθες φαινόμενο η συμμετοχή του κράτους σε αυτές.

Αντίστοιχα, το άρθρο 2 αναφέρεται στην οργάνωση, λειτουργία και διοίκηση της δημόσιας επιχείρησης. Οι επιχειρήσεις αυτές διοικούνται σύμφωνα με τον νόμο αυτόν, τις διατάξεις που διέπουν τις Α.Ε., καθώς και λοιπές διατάξεις, με την προϋπόθεση ότι δεν έρχονται σε αντίθεση με κάποια από τις διατάξεις του νόμου αυτού. Οι δημόσιες επιχειρήσεις πρέπει να προσαρμόσουν το καταστατικό τους στις διατάξεις αυτού του νόμου εντός έξι μηνών από την ισχύ του.

Ο τρόπος λειτουργίας, σύνθεσης, μόρφωσης και ιδιότητας των μελών του Δ.Σ. ορίζεται μέσα από το άρθρο 3. Ο σκοπός του Δ.Σ. για τις επιχειρήσεις αυτές είναι να

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ασκεί τις αρμοδιότητές του, όπως ορίζονται από τον νόμο, καθώς και να διαμορφώνει τη στρατηγική και την πολιτική ανάπτυξης της δημόσιας επιχείρησης. Τα Δ.Σ. απαρτίζονται το πολύ από επτά άτομα μαζί με τον πρόεδρο του συμβουλίου. Επιπλέον το άρθρο αναφέρει τη συμμετοχή εκπροσώπου των εργαζομένων στο συμβούλιο και τον τρόπο εκλογής του. Επίσης ορίζει τη συμμετοχή στελεχών, μη στελεχών και ανεξάρτητων μη διευθυντικών στελεχών, ενώ αναφέρει ότι ο διευθύνων σύμβουλος θα πρέπει να είναι πτυχιούχος και να έχει τουλάχιστον πενταετή εμπειρία σε θέση σημαντικής ευθύνης και απαιτήσεων στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα. Παράλληλα, ο πρόεδρος, ο διευθύνων σύμβουλος ή κάθε μέλος του Δ.Σ. μιας δημόσιας επιχείρησης απαγορεύεται να είναι πρόεδρος, διευθύνων σύμβουλος ή μέλος διοικητικού συμβουλίου άλλης δημόσιας επιχείρησης.

Το άρθρο 4 αναφέρεται στον κανονισμό λειτουργίας των δημοσίων επιχειρήσεων και στο περιεχόμενό του, καθώς και στην οργάνωση της υπηρεσίας του εσωτερικού ελέγχου. Επιπλέον αναφέρεται στις αρμοδιότητες του εσωτερικού ελέγχου, καθώς και ότι αναφέρεται και ενημερώνει εγγράφως μία φορά τουλάχιστον κάθε τρίμηνο το Δ.Σ. ή το όργανο διοίκησης. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι το άρθρο αυτό αναφέρεται στη σύσταση του μητρώου εσωτερικών ελεγκτών του Υπουργείου Οικονομικών. Στο μητρώο αυτό εντάσσονται εσωτερικοί ελεγκτές, κάτοχοι τίτλου σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με αποδεδειγμένη επαγγελματική εμπειρία τουλάχιστον 3 ετών στο αντικείμενο του εσωτερικού ελέγχου.

Το άρθρο 8 αναφέρεται στον έλεγχο και την εποπτεία των δημοσίων επιχειρήσεων. Ο έλεγχος και η εποπτεία των δημοσίων επιχειρήσεων ασκείται από τον Υπουργό Οικονομικών. Ο έλεγχος αυτός δεν καταργεί ούτε υποκαθιστά φορολογικούς ή άλλους ελέγχους, που διενεργούνται με βάση τις κείμενες διατάξεις, ούτε την εποπτεία που ασκείται στις ανώνυμες εταιρείες από τη διοίκηση. Τέλος, για τις δημόσιες επιχειρήσεις καθίσταται υποχρεωτική η δημιουργία και λειτουργία των Ε.Ε. μέσα από τον νόμο 3429/2005.

4.5.3 Νόμος 3693/2008

Ο Ν. 3693/2008, «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή οδηγία 2006/43 / ΕΚ για τους υποχρεωτικούς ελέγχους των ετήσιων και ενοποιημένων λογαριασμών», αποτελεί τον πρώτο ελληνικό νόμο που ενσωμάτωσε στο ελληνικό δίκαιο τις ευρωπαϊκές οδηγίες εταιρικού δικαίου, δημιουργώντας νέους

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

κανόνες για την Ε.Δ. στην Ελλάδα. Ο νόμος αυτός παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι αποτελεί τον πρώτο νόμο που αναφέρεται στην υποχρεωτική εφαρμογή της Ε.Ε., καθώς και στα μέλη που θα την απαρτίζουν. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι, όπως θα αναφερθεί σε επόμενη υποενότητα τα άρθρα 1-43 και το άρθρο 45, θα καταργηθούν και θα αντικατασταθούν με άρθρα του πρόσφατου Ν. 4449/2017.

Ο νόμος αυτός, στο πρώτο κεφάλαιό του και συγκεκριμένα στο άρθρο 2 αναφέρεται σε χρήσιμους ορισμούς σχετικά με το είδος των ελέγχων, τον ελεγκτή, την ελεγκτική εταιρεία, τα ΔΠΕ, τα ΔΛΠ και άλλες χρήσιμες και ενδιαφέρουσες έννοιες.

Το δεύτερο κεφάλαιο του νόμου περιλαμβάνει τα άρθρα 3-12, τα οποία αναφέρονται κυρίως στον εξωτερικό έλεγχο, τη χορήγηση άδειας, την εντιμότητα, τα προσόντα που πρέπει να έχει ο ελεγκτής, τις εξετάσεις που δίνει, την πρακτική άσκηση που πρέπει να κάνει και τη συνεχή εκπαίδευσή του. Αναλυτικότερα, το άρθρο 3 αναφέρεται στη χορήγηση αδειών, τους νόμιμους ελεγκτές, τα ελεγκτικά γραφεία και γενικότερα στους αρμόδιους που διενεργούν τους τακτικούς ελέγχους. Το άρθρο 4 αναφέρεται στην εντιμότητα και το άρθρο 5 στις περιπτώσεις ανάκλησης της επαγγελματικής άδειας. Το άρθρο 6 αναφέρεται στις γνώσεις και τα προσόντα που πρέπει να έχει ο εξωτερικός ελεγκτής, ενώ το άρθρο 7 στις επαγγελματικές εξετάσεις που καλείται να δώσει, ώστε να εξακριβωθεί το επίπεδο των θεωρητικών γνώσεών του. Το άρθρο 8 αναφέρεται στα μαθήματα που πρέπει να εξεταστούν, το άρθρο 9 στις απαλλαγές που ίσως δικαιούνται και το άρθρο 10 στην πρακτική άσκηση. Η υποχρέωση των ελεγκτών για συνεχή εκπαίδευση αναφέρεται στο άρθρο 11, ενώ το τελευταίο άρθρο του κεφαλαίου αναφέρεται στη χορήγηση άδειας σε νόμιμους ελεγκτές από άλλα κράτη μέλη.

Το κεφάλαιο 3 συμπεριλαμβάνει τα άρθρα 13-18 και αναφέρεται στο δημόσιο μητρώο των ελεγκτών και στην αρχή που το τηρεί, καθώς και στην εγγραφή σε αυτό τόσο των ελεγκτών, όσο και των ελεγκτικών γραφείων. Αντίστοιχα, το κεφάλαιο 4, άρθρα 19-23 ορίζει την επαγγελματική δεοντολογία, την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητά τους. Επιπλέον ορίζεται από το άρθρο 21 η εμπιστευτικότητα και το επαγγελματικό απόρρητο, ενώ γίνεται αναφορά και στις αμοιβές των ελεγκτών από το άρθρο 23. Το κεφάλαιο 5 αναφέρεται στα ελεγκτικά πρότυπα και τις εκθέσεις ελέγχου που πληροφορούν όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη των επιχειρήσεων και το κεφάλαιο 6 στο σύστημα ποιοτικού ελέγχου.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αναφορικά με την Ε.Δ., αλλά και τη μελέτη μας παρουσιάζει το κεφάλαιο 9 και 10. Το κεφάλαιο 9 και συγκεκριμένα το άρθρο 34,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αναφέρεται στον διορισμό του εξωτερικού ελεγκτή ή του ελεγκτικού γραφείου που γίνεται από τη γενική συνέλευση των μετόχων ή των μελών της ελεγχόμενης οντότητας. Αντίστοιχα, το άρθρο 35 αναφέρεται στην παύση ή παραίτηση του ελεγκτή και στις απαραίτητες ενέργειες που χρειάζεται να γίνουν από την ελεγχόμενη εταιρεία, ώστε να ενημερωθεί η ΕΛΤΕ.

Στο κεφάλαιο 10 περιέχονται άρθρα αναφορικά με τους υποχρεωτικούς ελέγχους οντοτήτων δημοσίου ενδιαφέροντος. Εκτενής αναφορά γίνεται από το άρθρο 36 για την έκθεση διαφάνειας, τη μορφή της, το περιεχόμενό της, καθώς και τις πληροφορίες που πρέπει να δίνει. Τα άρθρα 37 και 38 αναφέρονται στην Ε.Ε. και την ανεξαρτησία της. Αναλυτικότερα, το άρθρο 37 αναφέρεται στην Ε.Ε., η οποία πρέπει να υφίσταται στις επιχειρήσεις δημοσίου ενδιαφέροντος. Η επιτροπή αυτή θα πρέπει να αποτελείται από τουλάχιστον μη εκτελεστικά μέλη και ένα ανεξάρτητο μη εκτελεστικό μέλος του οργάνου διοίκησής της. Τα μέλη αυτά ορίζονται από την Γ.Σ. των μετόχων, ενώ θα πρέπει το ανεξάρτητο μη εκτελεστικό μέλος της Ε.Ε. να διαθέτει αποδεδειγμένη επαρκή γνώση σε θέματα λογιστικής και ελεγκτικής. Επίσης αναφέρονται ενδεικτικά για πρώτη φορά και κάποιες υποχρεώσεις της επιτροπής με ιδιαίτερο ρόλο στην επαφή της με τον εξωτερικό ελεγκτή, το έργο του, καθώς και των πρόσθετων υπηρεσιών που πιθανώς να παρέχονται από αυτόν. Επίσης, η Ε.Ε. είναι αυτή που θα προτείνει στη Γ.Σ. ποιον ελεγκτή θα διορίσουν. Το άρθρο 38 αναφέρεται στην ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή και στην υποχρέωση του να επιβεβαιώνει γραπτώς στην Ε.Ε. την ιδιότητα της ανεξαρτησίας του έναντι της ελεγχόμενης οντότητας. Τέλος, το άρθρο αυτό ορίζει τις γνωστοποιήσεις που πρέπει να γίνονται στην Ε.Ε., αναφορικά με τη φύση και έκταση άλλων πρόσθετων υπηρεσιών που προσφέρθηκαν στην ελεγχόμενη επιχείρηση, εκτός των υπηρεσιών που άπτονται του υποχρεωτικού ελέγχου.

4.5.4 Νόμος 3873/2010

Ο Ν. 3873/2010 ενσωματώνει τις οδηγίες 2006/46/EK, 2007/63/EK και απαιτεί την αποκάλυψη ετήσιων καταστάσεων Ε.Δ. από τις εισηγμένες εταιρείες. Ο νόμος αυτός αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξη του πλαισίου δημοσιοποίησης μέσα από την ενσωμάτωση των ανωτέρω Ευρωπαϊκών Οδηγιών στο ελληνικό εταιρικό δίκαιο. Επίσης, ο νόμος αυτός μαζί με τον Ν. 3884/2010, που θα αναλυθεί αμέσως μετά, συνέβαλαν στην ενίσχυση της διαφάνειας και της γνωστοποίησης. Οι

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

δύο αυτοί νόμοι επιφέρουν αλλαγές στις ελληνικές εισηγμένες εταιρείες όχι μόνο στις παρεχόμενες πληροφορίες, στους μετόχους και τους επενδυτές, αλλά και στα δικαιώματα των μετόχων, αναφορικά με τις Γ.Σ. Ιδιαίτερη σημασία για την έρευνά μας έχουν τα άρθρα 2-4 του αναφερόμενου νόμου.

Το άρθρο 2 του νόμου αναφέρεται στην υποχρέωση των Α.Ε., που είναι εισηγμένες σε οργανωμένες αγορές, για το περιεχόμενο της ετήσιας έκθεσης διαχείρισης και της δήλωσης Ε.Δ. Επιπλέον, ορίζεται το περιεχόμενο της δήλωσης, που ενδεικτικά πρέπει να περιλαμβάνει αναφορά στον κώδικα και τις πρακτικές της Ε.Δ., περιγραφή των κύριων χαρακτηριστικών των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων της εταιρείας σε σχέση με τη διαδικασία σύνταξης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, πληροφορίες αναφορικά με την τον τρόπο λειτουργίας της γενικής συνέλευσης, καθώς και τον τρόπο λειτουργίας του Δ.Σ. και τυχόν άλλων διοικητικών, διαχειριστικών ή εποπτικών οργάνων ή επιτροπών της εταιρείας. Επίσης, αν η εταιρεία αποκλίνει από τον κώδικα Ε.Δ. στον οποίο υπάγεται και εφαρμόζει, τότε θα πρέπει η δήλωση Ε.Δ. να περιλαμβάνει περιγραφή της απόκλισης και αιτιολόγησή της.

Το άρθρο 3 αποτελεί μια συνέχεια του άρθρου 22α του Κ.Ν. 2190/1920 και αναφέρεται στην ευθύνη των μελών του Δ.Σ. σχετικά με το καθήκον τους, ώστε να εξασφαλίσουν ότι οι ετήσιοι λογαριασμοί, η ετήσια έκθεση και, όταν προβλέπεται ξεχωριστά η δήλωση Ε.Δ., συντάσσονται και δημοσιεύονται σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία και τα ΔΛΠ. Τέλος, το άρθρο 4 αναφέρεται στις ενοποιημένες καταστάσεις, ιδιαίτερη σημασία έχει για μας η περιγραφή των κυρίων χαρακτηριστικών των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων του ομίλου, σε σχέση με τη διαδικασία κατάρτισης των ενοποιημένων λογαριασμών.

4.5.5 Νόμος 3884/2010

Η εφαρμογή του Ν. 3884/2010, μαζί με τον ήδη αναφερθέντα Ν. 3873/2010 επέφεραν αλλαγές στις ελληνικές εισηγμένες εταιρείες σε θέματα που αφορούν την πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων μερών. Η εφαρμογή του νόμου αυτού επέφερε την εξέλιξη, αλλά και τον μετασχηματισμό του σημερινού συστήματος Ε.Δ. στην Ελλάδα. Ο νόμος αυτός ενσωματώνει στο ελληνικό δίκαιο την Οδηγία 2007/36/ ΕΚ και αναφέρεται σε δικαιώματα των μετόχων των εισηγμένων εταιρειών, καθώς και σε

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

κάποιες πρόσθετες γνωστοποιήσεις που πρέπει να παρέχονται σε αυτούς πριν τη πραγματοποίηση της κάθε γενικής συνέλευσης.

Το άρθρο 1 αναφέρεται στον σκοπό του νόμου, που είναι η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2007/36/EK και το άρθρο 2 σε διευκρινήσεις αναφορικά με τους ορισμούς που θα χρησιμοποιηθούν. Το άρθρο 3 αναφέρει τις πρόσθετες πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνει η πρόσκληση για τη Γ.Σ. των μετόχων. Οι πληροφορίες αυτές αναφέρονται στα δικαιώματα των μετόχων και το χρονικό διάστημα που μπορούν να ασκηθούν, τις διαδικασίες αναφορικά με την άσκηση των δικαιωμάτων, όταν αυτά πρόκειται να ασκηθούν μέσω αντιπροσώπου, με αλληλογραφία ή με ηλεκτρονικά μέσα. Επιπλέον, αν η πρόσκληση δημοσιευθεί σε έντυπα μέσα θα πρέπει να περιλαμβάνει βασικές πληροφορίες αναφορικά με τον τόπο και το χρόνο που θα λάβει μέρος η συνεδρίαση.

Αντίστοιχα, το άρθρο 4 αναφέρεται σε πληροφορίες που θα πρέπει να δοθούν μέσω της ιστοσελίδας της εισηγμένης εταιρείας από την ημέρα δημοσίευσης της πρόσκλησης για σύγκληση Γ.Σ. μέχρι και την ημέρα της Γ.Σ. Οι πληροφορίες αυτές αναφέρονται στην πρόσκληση για Γ.Σ, τον συνολικό αριθμό των μετόχων και τα δικαιώματα ψήφου κατά την ημερομηνία της πρόσκλησης, τα σχετικά έγγραφα και τις διαδικασίες που πρέπει να τηρηθούν αναφορικά με το δικαίωμα της ψήφου με αλληλογραφία.

Τα άρθρα 5 και 6 δείχνουν την καινοτομία αυτού του νόμου που επιτρέπουν τη συμμετοχή των μετόχων στη Γ.Σ. με τηλεδιάσκεψη και γενικά με ηλεκτρονικά μέσα, καθώς και την εξ αποστάσεως ψηφοφορία με ηλεκτρονική ψήφο ή μέσω ταχυδρομείου, αρκεί όμως αυτό να προβλέπεται από το καταστατικό της εταιρείας. Το άρθρο 5 αναφέρεται στις μη εισηγμένες εταιρείες, ενώ το άρθρο 6 στις εισηγμένες εταιρείες. Αναλυτικότερα το άρθρο 6 παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι επιτρέπει, εκτός από την προσωπική συμμετοχή και ψηφοφορία, την εκπροσώπηση κάθε μετόχου στη Γ.Σ. Η εκπροσώπηση αυτή μπορεί να γίνει με τον διορισμό κάποιου αντιπροσώπου, ο οποίος μπορεί να εκπροσωπεί τον μέτοχο είτε σε μία Γ.Σ. είτε ευρύτερα σε ένα ορισμένο χρονικό διάστημα. Επιπλέον το άρθρο αυτό περιλαμβάνει τις υποχρεώσεις του αντιπροσώπου έναντι της εταιρείας, καθώς και τις περιπτώσεις που μπορεί να προκύπτει σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ αυτού και της εταιρείας. Επίσης παρέχονται πληροφορίες αναφορικά με τον διορισμό και την παύση του, καθώς και τις διαδικασίες για την εξ αποστάσεως ψηφοφορία ή την ψήφο με ηλεκτρονικά μέσα.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Το άρθρο 7 παρέχει πληροφορίες αναφορικά με τις επαναληπτικές συνεδριάσεις, στην περίπτωση που δεν έχει επιτευχθεί απαρτία, υπό την προϋπόθεση ότι μεσολαβούν τουλάχιστον δέκα πλήρεις ημέρες ανάμεσα στη ματαιωθείσα συνεδρίαση και στην επαναληπτική. Το άρθρο 9 παρέχει πληροφορίες για την περίπτωση που αντιπρόσωπος ενός μετόχου είναι κάποια τράπεζα. Επίσης ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο 10 που αναφέρεται στη διατύπωση και δημοσιοποίηση των συζητήσεων και αποφάσεων που λαμβάνονται από τη γενική συνέλευση. Περίληψη όλων αυτών καταχωρείται σε ειδικό βιβλίο, όπου καταχωρούνται και τα πρακτικά από τη γνώμη του προέδρου, καθώς και κατάλογος των μετόχων που παραστάθηκαν ή αντιπροσωπεύθηκαν στη Γ.Σ. Παράλληλα, οι εισηγμένες εταιρείες δημοσιεύουν τις αποφάσεις και τον αριθμό των μετοχών, για τις οποίες δόθηκαν έγκυρες ψήφοι στην ιστοσελίδα τους.

Το περιεχόμενο του άρθρου 12 αναφέρεται στα δικαιώματα των μετόχων που εκπροσωπούν το ένα εικοστό (1/20) του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου. Με αίτηση των μετόχων αυτών το Δ.Σ. υποχρεούται να εγγράψει στην ημερήσια διάταξη της Γ.Σ., που έχει ήδη συγκληθεί, πρόσθετα θέματα, εάν η σχετική αίτηση περιέλθει στο Δ.Σ. δεκαπέντε τουλάχιστον ημέρες πριν από τη Γ.Σ. Τέλος, από τα υπόλοιπα άρθρα (11, 13-16) του νόμου, με εξαίρεση το άρθρο 12, τα υπόλοιπα αναφέρονται σε λοιπές καταργηθείσες, μεταβατικές διατάξεις, καθώς και λοιπές τροποποιήσεις αυτών.

4.5.6 Νόμος 4449/2017

Η θέσπιση του Ν. 4449/2017 έχει βασικό περιεχόμενο τον υποχρεωτικό έλεγχο των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, τη δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις. Ο νόμος αυτός, όπως αναφέρει το άρθρο 1, έχει σκοπό τη θέσπιση ενιαίου νομοθετικού πλαισίου σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Οδηγίας 2006/43/EK, η οποία ισχύει μετά την τροποποίησή της με την Οδηγία 2014/56/EE. Αντίστοιχα, το άρθρο 2 αναφέρεται σε χρήσιμους ορισμούς. Ο νόμος αυτός παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι επιβάλλει την υποχρεωτική ύπαρξη των Ε.Ε. ως μια βέλτιστη πρακτική της Ε.Δ. (Grose et al., 2014). Επιπλέον, αναφέρεται στους εξωτερικούς ελεγκτές, τα καθήκοντά τους, τα χαρακτηριστικά τους, την εκπαίδευσή τους, τα πρότυπα που πρέπει να ακολουθούν κατά το ελεγκτικό τους έργο και τις ευθύνες τους. Ο νόμος

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αυτός αποτελεί μια ανανέωση και τροποποίηση των περισσότερων άρθρων του Ν. 3693/2008.

Το δεύτερο κεφάλαιο της νομοθεσίας αυτής αναφέρεται στη χορήγηση άδειας, στους ΟΕΛ και στις ελεγκτικές εταιρείες, στη συνεχή εκπαίδευσή τους και στην αμοιβαία αναγνώριση. Τακτικό έλεγχο μπορούν να διενεργούν μόνο οι ΟΕΛ ή οι ελεγκτικές εταιρείες, που έχουν λάβει άδεια άσκησης επαγγέλματος και είναι μέλη του Σ.Ο.Ε.Λ. Επιπλέον, στο άρθρο 3 περιγράφονται οι προϋποθέσεις για την χορήγηση της άδειας. Αντίστοιχα, το άρθρο 4 αναφέρεται στην περίπτωση που την άδεια την κατέχει η ελεγκτική εταιρεία.

Ακολουθώντας πιστά την οδηγία, τα άρθρα 5-13 αναφέρονται στην εντιμότητα του εξωτερικού ελεγκτή και τότε καθίσταται αναγκαία η ανάκληση της άδειας. Επίσης, αναφέρονται σε όλη τη διαδικασία που απαιτείται, ώστε κάποιος να αποκτήσει την άδεια άσκησης επαγγέλματος του ΟΕΛ. Αναφέρονται τα προσόντα και η εκπαίδευση που πρέπει να έχει σύμφωνα με τη νέα οδηγία, τις εξετάσεις που χρειάζεται να δώσει, την άσκηση που πρέπει να κάνει, καθώς και τη συνεχή του εκπαίδευση.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στη διαδικασία που απαιτείται για την εγγραφή στο δημόσιο μητρώο ελεγκτών, είτε του φυσικού προσώπου είτε της ελεγκτικής εταιρείας και περιλαμβάνει τα άρθρα 14-19.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται σε θέματα που άπτονται της επαγγελματικής δεοντολογίας, της ανεξαρτησίας, της αντικειμενικότητας, της εμπιστευτικότητας και του επαγγελματικού απορρήτου για τον εξωτερικό ελεγκτή ή την ελεγκτική εταιρεία. Επιπλέον, αναφέρεται και στην εσωτερική οργάνωση των ΟΕΛ και των ελεγκτικών εταιρειών, την οργάνωση του έργου τους, το αντικείμενο του ελέγχου, καθώς και στις αμοιβές τους, που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το κεφάλαιο αυτό αποτελείται από τα άρθρα 20-29. Το άρθρο 28 αναφέρει ότι αντικείμενο του υποχρεωτικού ελέγχου «δεν αποτελεί η διασφάλιση σχετικά με τη μελλοντική βιωσιμότητα της ελεγχόμενης οντότητας ή την αποδοτικότητα ή αποτελεσματικότητα με την οποία το διαχειριστικό ή διοικητικό όργανο έχει χειριστεί ή θα χειρίζεται τις υποθέσεις της οντότητας».

Το άρθρο 29 αναφέρεται στην αμοιβή του ελεγκτή, η οποία δεν πρέπει να εξαρτάται από οποιαδήποτε αίρεση. Οι αμοιβές υπό αίρεση αναφέρονται στις ελεγκτικές αμοιβές που αφορούν εργασίες, οι οποίες υπολογίζονται σε προκαθορισμένη βάση σε σχέση με το αποτέλεσμα του εκτελούμενου έργου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Επιπλέον, η αμοιβή του τακτικού ελέγχου δεν θα πρέπει να περιλαμβάνει αμοιβές που προέρχονται από την παροχή συμπληρωματικών υπηρεσιών στην ελεγχόμενη οντότητα ή σε θυγατρική της ή σε συγγενή της ή σε από κοινού ελεγχόμενη οντότητα. Οι συμπληρωματικές αυτές υπηρεσίες δεν θα πρέπει να προέρχονται ούτε από τον τακτικό ελεγκτή ούτε από την ελεγκτική εταιρεία που ίσως ανήκει το δίκτυο αυτής. Παράλληλα, σύμφωνα με το άρθρο αυτό, οι αμοιβές του τακτικού ελέγχου αν είναι μικρότερες κατά 15% από αυτές της προηγούμενης χρήσης, τότε δύναται να εντάσσεται στο ετήσιο πρόγραμμα ποιοτικών ελέγχων της ΕΛΤΕ.

Το πέμπτο κεφάλαιο του νόμου, άρθρα 30-32, αναφέρεται στα ελεγκτικά πρότυπα, τους υποχρεωτικούς ελέγχους των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων και την έκθεση ελέγχου. Σύμφωνα με αυτά τα άρθρα, οι ΟΕΛ διενεργούν τους υποχρεωτικούς ελέγχους σύμφωνα με τα ΔΠΕ και είναι υπεύθυνοι για την έκθεση ελέγχου. Η έκθεση ελέγχου αποτυπώνει τα αποτελέσματα του υποχρεωτικού ελέγχου και συντάσσεται σύμφωνα με τα όσα ορίζει το άρθρο 32.

Το έκτο κεφάλαιο αναφέρεται στον ποιοτικό έλεγχο και συγκεκριμένα περιέχει το άρθρο 33 που περιλαμβάνει τα συστήματα ποιοτικού ελέγχου. Το έβδομο κεφάλαιο απαρτίζεται από τα άρθρα 34-37, που αναφέρονται στην πειθαρχική και αστική ευθύνη του ΟΕΛ. Αρμόδιο όργανο για την επιβολή κυρώσεων στους ΟΕΛ είναι το Δ.Σ. της ΕΛΤΕ.

Το όγδοο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα άρθρα 38-41 και αναφέρεται στη δημόσια εποπτεία και συνεργασία μεταξύ κρατών – μελών. Η δημόσια εποπτεία επί των ΟΕΛ, καθώς και επί των ελεγκτικών εταιρειών ασκείται από την ΕΛΤΕ.

Το ένατο κεφάλαιο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, περιλαμβάνει τα άρθρα 42-43 που αναφέρονται στον διορισμό και την παύση του ΟΕΛ και της ελεγκτικής εταιρείας. Σύμφωνα με το άρθρο 42, ο διορισμός του ελεγκτή ή της ελεγκτικής εταιρείας γίνεται μέσα από απόφαση της Γ.Σ. των μετόχων της ελεγχόμενης οντότητας. Επίσης το ίδιο άρθρο μας ενημερώνει ότι θα πρέπει τα εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ. της ελεγχόμενης επιχείρησης να διασφαλίζουν την ανεξαρτησία του ΟΕΛ ή της ελεγκτικής εταιρείας. Αντίστοιχα, το άρθρο 43 αναφέρεται στην παύση ή παραίτηση του ΟΕΛ. Η παύση γίνεται μόνο για σημαντικούς λόγους και θα πρέπει στην περίπτωση αυτή η διοίκηση της ελεγχόμενης οντότητα να ενημερώνει γραπτώς της ΕΛΤΕ με τις απαραίτητες αιτιολογήσεις. Αντίστοιχα, το ίδιο θα πρέπει να κάνει και η πλευρά του ΟΕΛ ή της ελεγκτικής εταιρείας.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Το δέκατο κεφάλαιο περιέχει τα άρθρα 44-48 και αναφέρεται στους υποχρεωτικούς ελέγχους οντοτήτων δημοσίου συμφέροντος, δηλαδή τις οντότητες που διέπονται από το ελληνικό δίκαιο ή το δίκαιο άλλου κράτους – μέλους, των οποίων οι τίτλοι διαπραγματεύονται σε οργανωμένη αγορά. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την μελέτη μας παρουσιάζει το άρθρο 44 που αναφέρει ότι κάθε οντότητα δημοσίου συμφέροντος θα πρέπει να διαθέτει Ε.Ε., η οποία θα αποτελείται από τουλάχιστον τρία μέλη. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό η Ε.Ε. αποτελεί μια επιτροπή του Δ.Σ. της επιχείρησης, η οποία απαρτίζεται από μη εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ. και τρίτους ή μόνο από τρίτους. Η θητεία των μελών της Ε.Ε. και οι ιδιότητές τους αποφασίζονται από τη Γ.Σ. των μετόχων της οντότητας. Τα μέλη της επιτροπής θα πρέπει να είναι ανεξάρτητα στην πλειοψηφία τους, καθώς και ο πρόεδρος που ορίζεται από αυτά. Τα μέλη αυτά θα πρέπει να διαθέτουν επαρκή γνώση του τομέα στον οποίο δραστηριοποιείται η ελεγχόμενη οντότητα και τουλάχιστον ένα από τα μέλη της, το οποίο θα είναι και ανεξάρτητο, θα πρέπει να έχει επαρκή γνώση και εμπειρία στην ελεγκτική ή τη λογιστική. Το μέλος αυτό θα πρέπει να παρίσταται υποχρεωτικά στις συνεδριάσεις της Ε.Ε. που αφορούν την έγκριση των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης. Επιπλέον, η Ε.Ε. καταρτίζει κανονισμό λειτουργίας, ο οποίος αναρτάται στην ιστοσελίδα της εταιρείας. Όλες οι αποφάσεις της επιτροπής καταχωρούνται σε πρακτικά, τα οποία υπογράφονται από τα παρόντα μέλη. Η Ε.Ε. ενημερώνει γραπτώς την τακτική Γ.Σ. της εταιρείας αναφορικά με τα πεπραγμένα της, ενώ παράλληλα ενημερώνει το Δ.Σ. αναφορικά με τα αποτελέσματα του ελέγχου.

Επίσης, όπως αναφέρει το άρθρο 44, η Ε.Ε. είναι αρμόδια στην παρακολούθηση της διαδικασίας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και υποβάλλει συστάσεις ή προτάσεις για την εξασφάλιση της ακεραιότητάς της. Η Ε.Ε. παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης, ενώ είναι αρμόδια για τη διασφάλιση της ποιότητας και διαχείρισης κινδύνων της εταιρείας. Παράλληλα, η Ε.Ε. παρακολουθεί τον υποχρεωτικό έλεγχο των ετήσιων και ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων από τον ΟΕΛ, για τον οποίο είναι υπεύθυνη για την ανεξαρτησία του και τη παρακολούθηση του έργου του. Επιπλέον, η Ε.Ε. είναι αρμόδια για την παρακολούθηση της καταλληλότητας της παροχής των μη ελεγκτικών υπηρεσιών στην ελεγχόμενη οντότητα, σύμφωνα με το άρθρο 5 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 537/2014. Μια ακόμα σημαντική νέα αρμοδιότητα της Ε.Ε. αναφέρεται στην ευθύνη της για την επιλογή της ελεγκτικής εταιρείας ή του ΟΕΛ. Αναφορικά με την πληροφόρηση των μετόχων, το άρθρο

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αναφέρει ότι η ελεγχόμενη οντότητα θα πρέπει εντός 20 ημερών από τη συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου ή της γενικής συνέλευσης, να δημοσιεύει στον ιστότοπο της οργανωμένης αγοράς τα πρακτικά των συνεδριάσεων αναφορικά με τη σύνθεση, τη στελέχωση και ειδικότερα τον ορισμό, την εκλογή ή την αντικατάσταση, καθώς και τη θητεία των μελών της Ε.Ε. Ομοίως, θα πρέπει να παραδίδει αντίγραφα των πρακτικών και στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Τέλος, η ΕΛΤΕ μπορεί να επικοινωνεί με τα μέλη της Ε.Ε. και να εποπτεύει, αλλά και να διαβιβάζει τα ευρήματα των ελέγχων στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, η οποία αποφασίζει για την επιβολή κυρώσεων.

Τα άρθρα 45-48 αναφέρονται σε υποχρεώσεις του ΟΕΛ αναφορικά με την έκθεση διαφάνειας, το διάστημα τήρησης των αρχείων, διαδικασία του διορισμού τους, καθώς και το μέγιστο διάστημα της ελεγκτικής τους εργασίας.

Τέλος, το ενδέκατο κεφάλαιο αναφέρεται στην περίπτωση των ΟΕΛ ή ελεγκτικών εταιρειών τρίτων χωρών που θέλουν να έχουν δραστηριότητα και άρα εγγραφή στο δημόσιο μητρώο και το δωδέκατο κεφάλαιο περιλαμβάνει λοιπές διατάξεις.

4.5.7 Νόμος 4706/2020

Η θέσπιση του Ν. 4706/2020 αποτελεί την πιο πρόσφατη νομοθεσία που αναφέρεται στην Ε.Δ. των Α.Ε.. Ο νόμος αυτός ενσωματώνει την ευρωπαϊκή οδηγία 2017/828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, μέτρα προς εφαρμογή του Κανονισμού 2017/1131, καθώς και άλλες διατάξεις. Το πρώτο κεφάλαιο του άρθρου περιέχει τα άρθρα 1 και 2, πεδίο εφαρμογής και ορισμοί αντίστοιχα. Σύμφωνα με τους ορισμούς, η έννοια της Ε.Ε. παραμένει η ίδια με αυτήν του Ν. 4449/2017.

Το δεύτερο κεφάλαιο του νόμου περιέχει τα άρθρα 3-9 και αναφέρεται αποκλειστικά στο Δ.Σ. Συγκεκριμένα, το άρθρο 3 αναφέρεται στην πολιτική καταλληλότητας των μελών Δ.Σ., ενώ παράλληλα σημειώνει την επαρκή εκπροσώπηση από το γυναικείο φύλο σε ποσοστό τουλάχιστον 25% του συνόλου των μελών του. Επιπλέον, αναφέρονται στοιχεία και προϋποθέσεις αναφορικά με την εκλογή και τη διατήρηση της ιδιότητας των μελών, τις αναθέσεις εξουσιών, την παύση και την αντικατάστασή τους. Επίσης, στα υπόλοιπα άρθρα παρέχονται πληροφορίες αναφορικά με τις αρμοδιότητες του συμβουλίου, την σύνθεση και τις

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

συνεδριάσεις του. Αναφέρονται οι ρόλοι των εκτελεστικών και μη εκτελεστικών μελών, του προέδρου, καθώς και πότε ένα μέλος του θεωρείται ανεξάρτητο.

Το τρίτο κεφάλαιο του νόμου περιλαμβάνει τα άρθρα 10-12, τα οποία αναφέρονται στις επιτροπές του Δ.Σ. Όπως σημειώνει το άρθρο 10, αναφορικά με την Ε.Ε., ισχύουν τα λεγόμενα του άρθρου 44 του Ν. 4449/2017. Σχετικά με τις άλλες δύο επιτροπές, επιτροπή αποδοχών και επιτροπή υποψηφιοτήτων, τα άρθρα αναφέρουν ότι θα πρέπει να είναι τουλάχιστον τριμελείς, να αποτελούνται από μη εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου της οντότητας και τα δύο τουλάχιστον μέλη να είναι ανεξάρτητα. Ο πρόεδρος της επιτροπής πρέπει να είναι ανεξάρτητο και μη εκτελεστικό μέλος. Επίσης αυτές οι επιτροπές θα πρέπει να διαθέτουν κανονισμό λειτουργίας, ο οποίος θα είναι αναρτημένος στην ιστοσελίδα της οντότητας. Ο κανονισμός είναι αναγκαίο να περιέχει τον ρόλο, τη διαδικασία εκπλήρωσης και σύγκλησης των συνεδριάσεών τους.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα άρθρα 13-17 που αναφέρονται στις οργανωτικές διατάξεις. Οι διατάξεις αυτές αναφέρονται στο σύστημα Ε.Δ. που απαιτεί ένα επαρκές και αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου, στον κανονισμό λειτουργίας της εταιρείας και το περιεχόμενό του. Το άρθρο 15 αναφέρεται στην οργάνωση και λειτουργία της μονάδας εσωτερικού ελέγχου, της οποίας ο επικεφαλής ορίζεται από το Δ.Σ. ύστερα από πρόταση της Ε.Ε. Στη συνέχεια το άρθρο 16 αναφέρεται στον ρόλο της μονάδας εσωτερικού ελέγχου, που εκτός των άλλων είναι υπεύθυνη στο να υποβάλλει κάθε τρεις μήνες, τουλάχιστον, στην Ε.Ε. αναφορές που θα περιέχουν τα σημαντικότερα ζητήματα του έργου της. Σύμφωνα με το άρθρο 17, ο κώδικας Ε.Δ. που υιοθετεί κάθε εταιρεία θα πρέπει να έχει καταρτισθεί από φορέα εγνωσμένου κύρους.

Το πέμπτο κεφάλαιο περιέχει διατάξεις σχετικά με την ενημέρωση των επενδυτών. Στο κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνονται τα άρθρα 18-24, το άρθρο 18 αναφέρεται στην πληροφόρηση των μετόχων αναφορικά με τις διαδικασίες που απαιτούνται για την εκλογή των μελών του Δ.Σ. Αντίστοιχα, το άρθρο 19 αναφέρεται στην υποχρέωση της οντότητας για διατήρηση μονάδας εξυπηρέτησης των μετόχων, ενώ το άρθρο 20 αναφέρεται στην υποχρέωση της οντότητας για μονάδα εταιρικών ανακοινώσεων. Το άρθρο 21 αναφέρει ότι ο ΟΕΛ ή ελεγκτική εταιρεία είναι υπεύθυνη για την επιβεβαίωση στην έκθεση ελέγχου, ότι η οντότητα διαθέτει επικαιροποιημένο κανονισμό λειτουργίας, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του παρόντα νόμου. Τα άρθρα 22-24 αναφέρονται σε θέματα αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου με

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

καταβολή μετρητών ή έκδοση ομολογιακού δανείου, διάθεσης περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας και σε θέματα κυρώσεων. Τέλος, το δεύτερο μέρος της νομοθεσίας αναφέρεται σε διατάξεις που άπτονται της σύγχρονης αγοράς κεφαλαίου και δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την παρούσα μελέτη.

4.6 Το μέλλον της Εταιρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα

Η Ε.Δ. στην Ελλάδα εξελίσσεται συνεχώς, ακολουθώντας τόσο τις διεθνείς εξελίξεις, όσο και τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η νέα τάση των διεθνών εξελίξεων προστάζει την ποικιλομορφία των φύλων με ενίσχυση του ποσοστού των γυναικών στο Δ.Σ. και τις υποεπιτροπές του, όπως η Ε.Ε. Παράλληλα, αναφορικά με τη στελέχωση του Δ.Σ. και των οργάνων του, κρίνεται απαραίτητη η ενίσχυσή τους με μέλη που φέρουν γνώσεις του κλάδου της επιχείρησης, νομικές και λογιστικές γνώσεις, ενώ το μέλλον δείχνει ότι θα προωθηθεί η παρουσία αλλοδαπών μελών, όταν αυτά φέρουν τα απαραίτητα προσόντα.

Επίσης, το μέλλον της Ε.Δ. δείχνει τη σημαντικότητα των γνωστοποιήσεων, η οποία πλέον εξελίσσεται με την πρόοδο της τεχνολογίας της πληροφορίας. Συνεπώς, η εξέλιξη της νομοθεσίας θα πρέπει να προσαρμοστεί σε αυτά τα δεδομένα, ώστε η τεχνολογία της πληροφορίας να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο τόσο για τις επιχειρήσεις, όσο και για τους λήπτες των γνωστοποιήσεων και γενικότερα των πληροφοριών που είναι οι μέτοχοι.

Παράλληλα, όπως ήδη αναφέρθηκε, η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από οικογενειακές επιχειρήσεις, των οποίων τα Δ.Σ. απαρτίζονται από μέλη της οικογένειας. Η νέα εποχή της Ε.Δ. χαρακτηρίζεται από τη διαφορετικότητα και απαιτεί τη συμμετοχή στα Δ.Σ. των οικογενειακών επιχειρήσεων μελών, που είναι εκτός του ευρύτερου οικογενειακού περιβάλλοντος, τα οποία θα συμβουλέψουν κατάλληλα τα υπόλοιπα μέλη.

Επίσης, η εκπροσώπηση των μετόχων, καθώς και των υπόλοιπων ενδιαφερόμενων μερών στις συνεδριάσεις της διοίκησης, καθώς και στην ευρύτερη συμμετοχή στο Δ.Σ. τόσο μετόχων, όσο και άλλων ενδιαφερόμενων μελών, όπως των εργαζομένων, είναι εξίσου ένα σημαντικό θέμα. Το ζήτημα αυτό θα πρέπει να απασχολήσει την ελληνική Ε.Δ., όπως ήδη έχει απασχολήσει άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η Γερμανία, αλλά και το Η.Β. μέχρι και πριν την έξοδό του από την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελούσαν φάρο για ορισμένες σημαντικές μεταρρυθμίσεις Ε.Δ.. Οι νόμοι περί Ε.Δ. των χωρών αυτών, καθώς και οι κώδικες που έχουν εκδώσει σημειώνουν ότι τα Δ.Σ. πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις απόψεις των εργαζομένων και άλλων ενδιαφερομένων κατά την ανάπτυξη στρατηγικής και σχεδίων αποδοχών και την ανάγκη δημιουργίας γραμμών επικοινωνίας με το εργατικό τους δυναμικό.

Τέλος, το μέλλον της Ε.Δ. τόσο στην Ελλάδα, όσο και παγκοσμίως πρέπει να στραφεί στην περιβαλλοντική και κοινωνική διακυβέρνηση ελέγχου και ολοκλήρωσης, καθώς και των επενδύσεων «επίπτωσης».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το παρόν κεφάλαιο έχει ως στόχο την παρουσίαση των αρμοδιοτήτων και των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. Απώτερος σκοπός του κεφαλαίου είναι να δώσει μια πλήρη ερμηνεία αναφορικά με τον ρόλο και τη λειτουργία της Ε.Ε. Παράλληλα μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας ερευνούνται τα χαρακτηριστικά της και προτείνονται προς διερεύνηση νέα χαρακτηριστικά.

5.1 Εισαγωγή

Η ευρεία υιοθέτηση της ιδέας των Ε.Ε. ως ένα από τα πιο σημαντικά και βασικά εργαλεία της μεταρρύθμισης της διακυβέρνησης ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η νέα αυτή ιδέα και η ανάπτυξη των νέων αυτών επιτροπών άλλαξε τη φύση της ακαδημαϊκής έρευνας και την κατεύθυνε σε πιο εστιασμένες μελέτες που σχετίζονταν με τα χαρακτηριστικά και τον αντίκτυπο του ρόλου της Ε.Ε. στις επιχειρήσεις.

Η ανάπτυξη των Ε.Ε. στις Η.Π.Α., στον Καναδά, στην Αυστραλία, στο Η.Β. και στη συνέχεια στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και στην Ασία και την Αφρική έχει τονίσει τη σημασία των Ε.Ε. στην εξασφάλιση αξιοπιστων και υψηλής ποιότητας εταιρικών χρηματοοικονομικών αναφορών. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε από τους ρυθμιστικούς φορείς και τους επενδυτές στον ρόλο και στις αρμοδιότητες των Ε.Ε. μετά την εταιρική κατάρρευση της Enron, το 2001, καθώς και μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2009.

Η Ε.Ε. αποτελεί μία από τις τρεις επιτροπές που δημιουργήθηκαν, ώστε να βελτιωθεί η Ε.Δ., καθώς και μέσω των οποίων θα μπορούσαν να εκπληρωθούν αυστηρά τα καθήκοντα του Δ.Σ. (Higgs, 2003). Οι άλλες δύο επιτροπές, όπως αναφέρεται από τον Tricker (1994), είναι η επιτροπή διορισμών και η επιτροπή αποζημιώσεων - αμοιβών. Βέβαια, σύμφωνα με άλλους ερευνητές Vance (1983), το σύνολο αυτών των επιτροπών είναι τέσσερις, προσθέτοντας σε αυτές και την επιτροπή επενδύσεων. Μεταξύ αυτών των επιτροπών, η πιο ελκυστική και η πλέον συζητημένη είναι η Ε.Ε., ενώ οι επιτροπές διορισμών και αποζημιώσεων - αμοιβών έλαβαν λιγότερη προσοχή, ως τώρα, στη βιβλιογραφία της Ε.Δ.

Η Ε.Ε. αποτελεί την πιο κρίσιμη από τις υπόλοιπες υποεπιτροπές του Δ.Σ. και ασχολείται με τον καθορισμό και την παρακολούθηση των λογιστικών διαδικασιών για την παροχή σχετικών και αξιοπιστων πληροφοριών στους ενδιαφερόμενους φορείς της εταιρείας (Beasley, 1996). Παράλληλα, οι Ε.Ε. αναφέρονται και ως επιτροπές αντιπροσώπων των Δ.Σ., των οποίων ο κύριος στόχος είναι η εγγύηση της αξιοπιστίας των λογιστικών πληροφοριών που εκδίδουν οι εταιρείες (Mendeze & Garcia, 2007).

Το κεφάλαιο αυτό μελετά την Ε.Ε., η οποία αποτελεί το πιο σημαντικό στοιχείο της δομής Ε.Δ. μιας εταιρείας και, ως εκ τούτου, έχει δοθεί μεγαλύτερη

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

έμφαση στις εταιρείες να έχουν μια Ε.Ε. που είναι αποκλειστικά υπεύθυνη για τη βελτίωση της ποιότητας των χρηματοοικονομικών αναφορών. Στη συνέχεια του κεφαλαίου, παρουσιάζεται ο ορισμός της Ε.Ε., γίνεται μια ιστορική αναδρομή αναφορικά με την εξέλιξή τους, περιγράφονται ο σκοπός, οι αρμοδιότητές της, καθώς και τα χαρακτηριστικά γύρω από τα οποία έχει αναπτυχθεί πλήθος βιβλιογραφίας που μελετά την επίδρασή τους στη χρηματοοικονομική πληροφόρηση.

5.2. Έννοια της Επιτροπής Ελέγχου

Η εύρεση ενός ορισμού για την Ε.Ε. δεν είναι τόσο δύσκολη και αόριστη, όσο ήταν η αντίστοιχη εύρεση για τον ορισμό της Ε.Δ.. Βέβαια, φαίνεται ότι δεν υπάρχει ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός για την Ε.Ε. που να μπορεί να βρεθεί σε κανονισμούς, εκθέσεις ή σε ερευνητικές μελέτες. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται κάποιοι ενδεικτικοί ορισμοί, κατά χρονολογική σειρά, της Ε.Ε., που προκύπτουν τόσο μέσα από κανονισμούς, όσο και από ερευνητικές μελέτες.

Ένας από τους πρώτους ορισμούς για την Ε.Ε. δόθηκε από τον Braiotta (1981), ο οποίος ανέφερε ότι «μια επιτροπή ελέγχου θα πρέπει να οργανωθεί ως μόνιμη επιτροπή του διοικητικού συμβουλίου, αποτελούμενη από μη εκτελεστικά μέλη». Κοντά σε αυτόν τον ορισμό κινήθηκε και η έννοια που δόθηκε από τον McLintock (1987), που σε έναν πιο εκτενή ορισμό αναφέρει και αυτός ότι η «επιτροπή ελέγχου είναι μια επιτροπή του διοικητικού συμβουλίου, που έχει συσταθεί για να παρέχει πρόσθετη διαβεβαίωση σχετικά με την ποιότητα και την αξιοπιστία των οικονομικών πληροφοριών, που χρησιμοποιεί το Δ.Σ. Η Ε.Ε. της εταιρείας μπορεί να ορίζεται ευρέως ως επιτροπή του διοικητικού συμβουλίου, η οποία απαρτίζεται εξ ολοκλήρου ή κατά κύριο λόγο από μη εκτελεστικούς διευθυντές, η οποία έχει συσταθεί για την εποπτεία, τον έλεγχο και την παρακολούθηση της διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναφοράς και των δραστηριοτήτων ελέγχου». Ο ορισμός αυτός, εκτός από την σύνθεση της Ε.Ε., αναφέρεται και στον βασικό ρόλο της.

Στη συνέχεια, ένα χρόνο αργότερα, ο Marian (1988) έδωσε ένα ορισμό που αναφέρεται στο μέγεθος μια ιδανικής Ε.Ε., καθώς επίσης προσθέτει στοιχεία αναφορικά με τις αρμοδιότητες της επιτροπής. Ο συγγραφέας αυτός αναφέρει ότι «μια επιτροπή του διοικητικού συμβουλίου αποτελείται συνήθως από τρία ως πέντε μέλη, χωρίς λειτουργική ευθύνη στη δημοσιονομική διαχείριση. Πρωταρχικά

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

καθήκοντά της είναι να ελέγχει τις οικονομικές καταστάσεις, την αποτελεσματικότητα του λογιστικού συστήματος και του εσωτερικού ελέγχου της εταιρείας, και τα πορίσματα των ελεγκτών, και να υποβάλλει συστάσεις για το διορισμό και την αμοιβή του εξωτερικού ελεγκτή». Αξίζει να σημειώσουμε πως αυτός ο ορισμός για την Ε.Ε. παρουσιάζει το συμβουλευτικό χαρακτήρα της, που είναι να κάνει συστάσεις στο Δ.Σ. για την επιλογή και την αμοιβή του ΟΕΛ.

Επιπλέον, η Ε.Ε. ορίζεται ως η ύπαρξη μιας υποεπιτροπής του Δ.Σ., που αποτελείται κυρίως από μη εκτελεστικούς ή ανεξάρτητους διευθυντές, που είναι υπεύθυνοι για την εποπτεία των ελεγκτικών δραστηριοτήτων (Birkett, 1986; Cadbury Committee, 1992; Collier, 1992). Αντίστοιχα, την ίδια περίπου χρονική περίοδο, ο Parker (1992) όρισε ότι η Ε.Ε. είναι η επιτροπή που διορίζεται από μια εταιρεία, με σκοπό να αποτελέσει σύνδεσμο μεταξύ του Δ.Σ. και των εξωτερικών ελεγκτών.

Ο Ν. SOX (2002), στο άρθρο 205 ορίζει την Ε.Ε. ως «μια επιτροπή (ή ισοδύναμο όργανο), που έχει συσταθεί από το Δ.Σ. της επιχείρησης με σκοπό την επίβλεψη των διαδικασιών λογιστικής και χρηματοοικονομικής αναφοράς της επιχείρησης και των ελέγχων των οικονομικών καταστάσεων, που καταρτίζονται από τον εκδότη, που είναι η επιχείρηση». Αντίστοιχα, ο κώδικας Ε.Δ. του Η.Β.⁹ (2003, σελ. 16), ορίζει για την Ε.Ε. το εξής: «το διοικητικό συμβούλιο θα πρέπει να συγκροτήσει Ε.Ε. τουλάχιστον τριών ατόμων, τα οποία θα πρέπει να είναι όλοι ανεξάρτητοι μη εκτελεστικοί διευθυντές. Το Δ.Σ. πρέπει να βεβαιωθεί ότι τουλάχιστον ένα μέλος της επιτροπής ελέγχου έχει πρόσφατη, σχετική λογιστική και χρηματοοικονομική εμπειρία».

Οι Gay και Simnett (2007) ορίζουν ότι «μια επιτροπή ελέγχου αποτελείται από διευθυντές, συνήθως μη εκτελεστικούς, που είναι υπεύθυνοι για την εποπτεία των εξωτερικών χρηματοοικονομικών αναφορών και τη συνεργασία με τις λειτουργίες του εξωτερικού και του εσωτερικού ελέγχου». Ένας άλλος πολύ πιο ευρύς ορισμός ορίζει την Ε.Ε. με βάση τις αναμενόμενες ευθύνες και λειτουργίες της. Έτσι λοιπόν, ο Rezaee (2008, σελ. 120), ορίζει την Ε.Ε. ως «μια επιτροπή αποτελούμενη από ανεξάρτητα, μη εκτελεστικά μέλη επιφορτισμένα με καθήκοντα εποπτείας για τη διασφάλιση μιας υπεύθυνης εταιρικής διακυβέρνησης, μιας

---

⁹ Ο κώδικας Ε.Δ. του Η.Β. - UK Corporate Governance Code, παλαιότερα γνωστός και ως Combined Code, καθορίζει τα πρότυπα της ορθής πρακτικής για τις εισηγμένες εταιρείες του Η.Β., στη σύνθεση και ανάπτυξη, τις αμοιβές, τις σχέσεις με τους μετόχους, τη λογοδοσία και τον έλεγχο. Αυτός ο κωδικός δημοσιεύεται από το Συμβούλιο Οικονομικών Αναφορών - Financial Reporting Council (FRC).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αξιόπιστης διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναφοράς, μιας αποτελεσματικής δομής εσωτερικού ελέγχου, μιας αξιόπιστης λειτουργίας ελέγχου, μιας ενημερωμένης διαδικασίας καταγγελίας και καταγγέλλοντος για την κατάλληλη επιχειρηματική ηθική με σκοπό τη δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας των μετόχων, προστατεύοντας ταυτόχρονα τα συμφέροντα και όλων των άλλων ενδιαφερόμενων μερών». Αυτός ο ορισμός της Ε.Ε. είναι αρκετά εκτενής, αλλά και περιεκτικός, με την έννοια ότι υπογραμμίζει τις αναμενόμενες ευθύνες της Ε.Ε. όχι μόνο στο πλαίσιο των μετόχων, αλλά και στο πλαίσιο μιας μεγαλύτερης εικόνας που περιλαμβάνει όλους τους άλλους ενδιαφερόμενους.

Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό, πως η ευρύτερη προοπτική σχετικά με τον ρόλο και τις αρμοδιότητες της Ε.Ε. έχει φέρει σημαντικές αλλαγές στην παγκόσμια προσδοκία της Ε.Ε. και έχει επηρεάσει δραστικά τον ρόλο της από συμβουλευτικό (Spira, 2003; Turnbull, 2005) σε ένα πιο νόμιμο, υποχρεωτικό ελεγκτικό όργανο, που δρα προληπτικά για να προστατέψει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη της επιχείρησης.

Συνοψίζοντας, οι αναφερθέντες ορισμοί καθορίζουν την Ε.Ε. ως μια υποεπιτροπή του Δ.Σ., η οποία έχει ορισμένη σύνθεση, χαρακτηριστικά και αρμοδιότητες. Η σύνθεση αναφέρεται στο μέγεθός της, καθώς και στη συμμετοχή ανεξάρτητων και μη εκτελεστικών διευθυντών. Ως προς τα χαρακτηριστικά, ουσιαστικά είναι οι προσωπικές γνώσεις, εμπειρίες, δεξιότητες και επαγγελματικές ικανότητες των μελών που την απαρτίζουν. Τέλος, οι αρμοδιότητες αναφέρονται στις βασικές ευθύνες της Ε.Ε. και των μελών της αναφορικά με τη χρηματοοικονομική αναφορά, τον έλεγχο και τον εσωτερικό έλεγχο.

5.3 Ιστορική Αναδρομή

Η ύπαρξη των Ε.Ε. μπορεί να χρονολογηθεί από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα ή και νωρίτερα στο Η.Β. και τις Η.Π.Α., η εκλαΐκευση των Ε.Ε. στον επιχειρηματικό κόσμο ξεκίνησε τη δεκαετία του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στις βιομηχανικές χώρες (Birkett, 1986; Bradbury, 1990; Collier, 1993, 1996; Vanasco, 1994; Porter & Gendall, 1998; Raghunandan et al., 2001; Lin et al., 2008). Οι Ε.Ε. προτάθηκαν από την Επιτροπή Ανταλλαγής Κεφαλαιαγοράς το 1940 μετά από την υπόθεση McKesson και Robbins, αλλά δεν σημειώθηκε πρόοδος μέχρι τη δεκαετία του 1960 (Goddard & Masters, 2000). Το 1940, ο ρόλος της Ε.Ε. αναγνωρίστηκε,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

όταν η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α., γνωστή ως SEC, αναγνώρισε την έννοια της Ε.Ε. και πρότεινε τη σύσταση τέτοιων επιτροπών σε εταιρείες που αποτελούν αντικείμενο δημόσιας διαπραγμάτευσης για την προστασία των επενδυτών και άλλων βασικών ενδιαφερομένων (SEC, 1999). Ωστόσο, οι Ε.Ε. δεν έλαβαν μεγάλη προσοχή από τη δεκαετία του 1940 μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970 (Collier & Gregory, 1999). Από τα μέσα του 1978, οι αμερικανικές εταιρείες, που επιδιώκουν να εισαχθούν στο χρηματιστήριο, υποχρεούνται να διαθέτουν Ε.Ε. (Goddard & Masters, 2000). Η επιτροπή αυτή θα αποτελείται αποκλειστικά από διευθυντές ανεξάρτητους από τη διοίκηση και θα παρεμβαίνουν στο Δ.Σ. με την ανεξάρτητη κρίση τους (Vanasco, 1994).

Οι Η.Π.Α. αποτέλεσαν την αρχή για την ανάπτυξη, την υιοθέτηση και τον εθελοντικό σχηματισμό των Ε.Ε. Ακολούθησαν και άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες, όπως αυτές του Η.Β., του Καναδά και της Αυστραλίας. Αναφορικά με την υπόλοιπη ηπειρωτική Ευρώπη και τις οικονομίες της Ασίας, η έγκριση των Ε.Ε. βρίσκεται σε διαφορετικά επίπεδα. Αυτό θεωρείται ότι οφείλεται στα μοντέλα Ε.Δ. που είναι δημοφιλή σε αυτά τα μέρη της παγκόσμιας οικονομίας. Για παράδειγμα, οι δομές Ε.Δ. στην ηπειρωτική Ευρώπη έχουν περιγραφεί ως συγκεντρωμένοι εσωτερικοί διευθυντές, οι οποίοι απολαμβάνουν σημαντική ιδιοκτησία από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, που διαδραματίζουν επίσης βασικούς ρόλους στη διακυβέρνησή τους. Η κατάσταση αυτή δείχνει ότι οι λειτουργίες του εσωτερικού ελέγχου και της παρακολούθησης, που υποτίθεται ότι θα είχε η Ε.Ε., ενδέχεται να έχουν αντικατασταθεί από τη συγκέντρωση της ιδιοκτησία και τη μεγαλύτερη συμμετοχή των ιδιοκτητών στη διαχείριση. Επιπλέον, ενώ ένα ενιαίο σύστημα διοικητικού συμβουλίου είναι η κοινή πρακτική στο αγγλοαμερικανικό μοντέλο Ε.Δ., αντίθετα το ευρωπαϊκό ηπειρωτικό μοντέλο, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα, δεν χαρακτηρίζεται από αυτό το σύστημα, με αποτέλεσμα αυτό να μειώνει τον πραγματικό ρόλο των Ε.Δ.

Το Η.Β. ήταν η πρώτη Ευρωπαϊκή χώρα που προχώρησε σε σχηματισμό Ε.Ε., η οποία πραγματοποιήθηκε μετά το 1970. Συγκεκριμένα, αυτό τεκμηριώνεται από τον Collier (1993), που κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το 1970 καμία εισηγμένη στο Η.Β. εταιρεία δεν είχε Ε.Ε. Στη συνέχεια, υπήρξε μια φαινομενική αύξηση στην υιοθέτηση Ε.Ε. σε εισηγμένες εταιρείες στο Η.Β. μετά το 1970. Μεταξύ του 1970 και του 1990, περισσότερο από το 80% των εισηγμένων εταιρειών ανέφεραν ότι δημιούργησαν Ε.Ε. (Collier, 1993; Vafeas & Theodorou, 1998). Ωστόσο, οι Ε.Ε. έγιναν κυρίως γνωστές

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

μετά τη δεκαετία του 1980 και κυρίως την αμέσως επόμενη δεκαετία. Βέβαια, παρόλο που οι επιχειρήσεις δημιούργησαν οικειοθελώς τις Ε.Ε., δεν φαίνεται να βασίζονται σε αυτές (Menon & Williams, 1994). Ωστόσο, οι Ε.Ε. φαίνεται να χρησιμοποιούνται περισσότερο στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις και όπου υπάρχει μεγαλύτερο ποσοστό μη εκτελεστικών διευθυντών (Goddard & Masters, 2000).

Η Ελλάδα αποτελεί από τις τελευταίες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που προχώρησε σε σχηματισμό Ε.Ε. Αρχικά, σε απάντηση στον Ν. SOX του 2002, το ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών καθιέρωσε, το 2003, την ΕΛΤΕ ως το εθνικό εποπτικό όργανο του ελεγκτικού και λογιστικού επαγγέλματος. Αυτός ο φορέας είναι υπεύθυνος για τη σύνταξη και τη θέσπιση λογιστικών και ελεγκτικών προτύπων, καθώς και για την εποπτεία της ορθής και αποτελεσματικής εφαρμογής τους (Tsirouridou & Spathis, 2014). Ωστόσο, οι Caramanis et al. (2015) ανέφεραν ότι «η ΕΛΤΕ δεν κατάφερε να καταστεί σημαντικός παράγοντας στις ελληνικές λογιστικές και ελεγκτικές πρακτικές και απέδειξε ότι απαιτούνται επείγοντως βελτιώσεις στην ποιότητα της ελληνικής χρηματοοικονομικής αναφοράς και ελέγχου» (σελ. 4). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ωθήσει τους αρμόδιους φορείς στη θέσπιση νόμων που θα προσαρμόζονται τόσο με τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες, όσο και με τον Ν. SOX του 2002.

Αρχικά, η Ελληνική Νομοθεσία, μέσα από το άρθρο 37 του Ν. 3693/2008, ο οποίος ενσωματώνει τις διατάξεις της Οδηγίας 2006/43/ΕΚ περί υποχρεωτικότητας της σύστασης Ε.Ε. για τις οντότητες δημόσιου συμφέροντος, προβλέπει την αντίστοιχη εφαρμογή και για τις ελληνικές οντότητες. Στη συνέχεια και μέχρι σήμερα, το πλαίσιο τροποποιήθηκε σχετικά με τις Ε.Ε. από τον Κανονισμό (ΕΕ) Νο. 537/2014 και την Οδηγία 2014/56/ΕΕ, διαμορφώνοντας νέες κανονιστικές απαιτήσεις, οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Οι νέες αυτές διατάξεις ενσωματώνονται στο ελληνικό λογιστικό δίκαιο με το Ν. 4449/2017, ο οποίος αντικατέστησε το Ν. 3693/2008. Συνεπώς, η Ελλάδα, ουσιαστικά σχημάτισε Ε.Ε. στις επιχειρήσεις της επικράτειάς της το 2008, όταν δηλαδή επέβαλε με νόμο στις οντότητες δημόσιου συμφέροντος τη σύσταση των επιτροπών αυτών.

5.4 Σκοπός της Επιτροπής Ελέγχου

Η Ε.Ε. συγκροτείται με στόχο την υποστήριξη του Δ.Σ. στα καθήκοντά του σχετικά με τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση, τον εσωτερικό έλεγχο και την εποπτεία του τακτικού ελέγχου. Κύριος στόχος της Ε.Ε. είναι να βοηθήσει το Δ.Σ.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

στην εποπτεία και την παρακολούθηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένων και των διαδικασιών της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, του ελέγχου και της συμμόρφωσης με τους εκάστοτε νόμους και κανονισμούς (Wild, 1996). Επίσης ο σχηματισμός της Ε.Ε. αποσκοπεί στη βελτίωση της διακυβέρνησης και της λογοδοσίας στις επιχειρήσεις.

Επιπλέον, η Ε.Ε. έχει ως σκοπό τη σχεδίαση της διαδικασίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, την ανασκόπηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, την παρακολούθηση και τον έλεγχο της ανεξαρτησίας, επάρκειας και αποτελεσματικότητας της λειτουργίας της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου της εταιρείας. Παράλληλα, η Ε.Ε. έχει σκοπό να συνεπικουρεί το Δ.Σ. στην εποπτεία της συμμόρφωσης με το νομικό και κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας και στα καθήκοντά του, σχετικά με τη διαδικασία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και εποπτείας του εξωτερικού ελέγχου. Επιπρόσθετα, ένας ακόμη βασικός σκοπός της δημιουργίας της Ε.Ε. είναι να λειτουργεί πάντοτε με γνώμονα το συμφέρον όλων των μετόχων και όλων των λοιπών ενδιαφερόμενων της οικονομικής οντότητας, προς τους οποίους θα πρέπει να έχει και την τελική ευθύνη. Αντίστοιχα, ως προς το εσωτερικό της εταιρείας, οι Ε.Ε. έχουν ως σκοπό την ενίσχυση της θέσης των εξωτερικών διευθυντών, βελτιώνοντας τη σχέση και την επικοινωνία μεταξύ εξωτερικών διευθυντών, διευθυντικών στελεχών και ελεγκτών της εταιρείας (Green, 1994).

Σύμφωνα με τον πρόσφατο ελληνικό Ν. 4449/2017, ο σκοπός της Ε.Ε. για τις ελληνικές επιχειρήσεις είναι να συνδράμει στην αποτελεσματική διακυβέρνηση της εταιρείας και των θυγατρικών της που βρίσκονται υπό τον έλεγχό της. Παράλληλα, σύμφωνα με το άρθρο 44 του ίδιου νόμου, η Ε.Ε. συνδράμει τόσο στη διαδικασία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης σε ατομικό και ενοποιημένο επίπεδο, όσο και στην αποτελεσματικότητα των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, καθώς και την εποπτεία του τακτικού ελέγχου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο του σκοπού λειτουργίας της Ε.Ε., το Δ.Σ. εξουσιοδοτεί την Ε.Ε. να έχει πλήρη, ελεύθερη και απεριόριστη πρόσβαση σε όλες τις δραστηριότητες, τα αρχεία, τις υλικές εγκαταστάσεις και το προσωπικό της εταιρείας. Επίσης, της παρέχει εξουσιοδότηση για πλήρη ελευθερία, ώστε να επιθεωρεί και να αξιολογεί όλες τις πολιτικές, διαδικασίες, ελεγκτικούς μηχανισμούς και πρακτικές σε οποιαδήποτε δραστηριότητα της εταιρείας, καθώς και σε κάθε πρόγραμμα ενεργειών ή λειτουργία που άπτεται του ελεγκτικού έργου. Επιπλέον, δίνεται το δικαίωμα στην

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Ε.Ε. να ζητά κάθε είδους επαγγελματική συμβουλή ή γνώμη από εξωτερικό φορέα, εάν κρίνεται σκόπιμο, καθώς και να προσκαλεί εξωτερικούς φορείς σε συναντήσεις ή να αναθέτει ελέγχους σε αυτούς, όταν απαιτείται, λόγω ειδικών συνθηκών.

Συνοψίζοντας, ο σημαντικότερος στόχος της Ε.Ε. είναι να ενισχύσει την εγκυρότητα της δημοσιοποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και να εγγυηθεί τη διαφάνεια στην οικονομική πληροφόρηση, περιορίζοντας έτσι τις ευκαιριακές διαχειριστικές εκθέσεις (Badolato et al., 2014).

5.5 Ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου

Ο ρόλος των Ε.Ε. είναι σημαντικός τόσο για τις ρυθμιστικές αρχές, όσο και για το λογιστικό επάγγελμα, καθώς και γενικότερα για την επιχειρηματική κοινότητα. Το ενδιαφέρον για τον ρόλο των Ε.Ε. αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια, διότι αποτελούν σπουδαίο εργαλείο της Ε.Δ. (Hamban et al., 2013). Η Ε.Ε. αποτελεί μια υποεπιτροπή του Δ.Σ., η οποία διαδραματίζει αξιοσημείωτο ρόλο στους μηχανισμούς Ε.Δ. και τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου, μέσω της παρακολούθησης των δραστηριοτήτων των διαχειριστών, που αφορά την αποκάλυψη οικονομικών στοιχείων για την προστασία των συμφερόντων των μετόχων (Sarens & Abdolmohammadi, 2011).

Η Ε.Ε. όχι μόνο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως μηχανισμός παρακολούθησης (Eichenseher & Shields 1985, Pincus et al., 1989) για τη διασφάλιση της ποιότητας της οικονομικής πληροφόρησης και της ευθύνης των εταιρειών (Carcello & Neal, 2000), αλλά χρησιμεύει και ως βασικός μηχανισμός της Ε.Δ. σε διεθνές επίπεδο (Turley & Zaman, 2004; Zhang et al., 2007), έχοντας ως ρόλο να παρακολουθεί τους διευθυντές, προκειμένου να μειώσει την ικανότητά τους να αποτελέσουν εμπόδιο στις αποδόσεις των μετόχων (Fama & Jensen, 1983; Beasley et al., 2009).

Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια υπήρξε αυξανόμενο οργανωτικό ενδιαφέρον για τον ρόλο της Ε.Ε. στην κατάρτιση των οικονομικών εκθέσεων (Martnez & Fuentes, 2007). Η αξιοπιστία και η δικαιοσύνη των οικονομικών εκθέσεων, που εκδίδουν οι εταιρείες, εξαρτάται από την ύπαρξη Ε.Ε. που υφίσταται σε αυτές τις εταιρείες (Wild, 1996). Βέβαια, υπάρχουν και έρευνες, όπως αυτή των Martnez και Fuentes (2007), που διαπίστωσαν πως μια Ε.Ε. θα ήταν πιο ενεργή στη

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

διαδικασία παρακολούθησης των οικονομικών καταστάσεων και στον περιορισμό των διαφορών μεταξύ της διοίκησης και του εξωτερικού ελεγκτή.

Ο ρόλος της Ε.Ε. μεταβάλλεται συνεχώς. Σύμφωνα με τον Vanasco (1994), η συμμετοχή της Ε.Ε. τόσο στο Δ.Σ., όσο και στη διοίκηση κρίνεται ως πολύ σημαντική. Παράλληλα, ο ίδιος ο ερευνητής αναφέρει ότι ο ρόλος της επιτροπής επεκτείνεται εξαιτίας της ανάγκης για αντιμετώπιση των προκλήσεων που γεννιούνται από το συνεχώς μεταβαλλόμενο επιχειρηματικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον. Επίσης, βασικός ρόλος της Ε.Ε. είναι να βοηθήσει το Δ.Σ. στην εποπτεία της πολιτικής και εταιρικής πληροφόρησης (Pincus et al., 1989).

Ο δημοφιλής αμερικάνικος Ν. SOX του 2002 έδωσε άλλη διάσταση στη δομή και στον ρόλο των Ε.Ε. παγκοσμίως. Σύμφωνα με αυτό τον νόμο, η κύρια λειτουργία της Ε.Ε. είναι η παρακολούθηση της οικονομικής απόδοσης της επιχείρησης και της χρηματοοικονομικής της αναφοράς. Με αυτή την έννοια, αναμένεται ότι οι Ε.Ε. θα πρέπει να επηρεάζουν σημαντικά την επιλογή, την απομάκρυνση και την αμοιβή των ελεγκτών, το περιεχόμενο και την έκταση του ελεγκτικού τους έργου, την ανεξαρτησία του ελεγκτή και την επίλυση των διαφορών μεταξύ των ελεγκτών και της εκτελεστικής διοίκησης. Επίσης, οι Ε.Ε. θα πρέπει να επανεξετάσουν και να συμφωνήσουν σε επιλεγμένες λογιστικές πολιτικές, ενώ παράλληλα θα πρέπει να επηρεάσουν την προσέγγιση μιας επιχείρησης όσον αφορά την οικονομική πληροφόρηση, τα επίπεδα γνωστοποίησης και την τήρηση της συνήθους πρακτικής.

5.6 Αρμοδιότητες και καθήκοντα Επιτροπής Ελέγχου

Η Ε.Ε. σύμφωνα με τις βέλτιστες πρακτικές της Ε.Δ. θα πρέπει να εκλέγεται από το Δ.Σ. της οικονομικής οντότητας. Το Δ.Σ. προσδιορίζει τις αρμοδιότητες της Ε.Ε., καθώς και τον τρόπο λειτουργίας της, ενώ οργανωτικά η Ε.Ε. αναφέρεται σε αυτό. Παράλληλα το Δ.Σ. διατηρεί το δικαίωμα να αναθεωρεί και να αναθέτει περαιτέρω καθήκοντα στην Ε.Ε., τα οποία ανάλογα με τις συνθήκες, θα πρέπει να ενσωματώνονται στον κανονισμό της.

Οι αρμοδιότητες της Ε.Ε. είναι μεταβαλλόμενες, εξαιτίας του μεταβαλλόμενου ρόλου του Δ.Σ., στο οποίο και συμμετέχει η Ε.Ε. (Rezaee & Lander, 1993). Η Ε.Ε. είναι υπεύθυνη για την ικανοποίηση των αναγκών των επενδυτών για ακριβή, ξεκάθαρη και πλήρη ενημέρωση τους (Khlif & Samaha, 2014; Samaha et al. 2012a,b; Arcay & Vazquez, 2005), ενώ είναι αρμόδια τόσο για το σύστημα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

εσωτερικών δικλίδων, όσο και για τον εξωτερικό έλεγχο (Καραμάνης, 2008). Επίσης, βοηθά την επικοινωνία μεταξύ των ελεγκτών και της ελεγχόμενης επιχείρησης, ειδικά όταν υπάρχουν υποψίες για απάτη από την πλευρά της διοίκησης.

Η παρουσία της Ε.Ε. συμβάλλει στη βελτίωση της αξιοπιστίας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, μειώνοντας σημαντικά λάθη και παρατυπίες (McMullen & Raghunandan, 1996). Άλλωστε, οι Ε.Ε. αποτελούν τον καλύτερο τόπο για τους διευθυντές, ώστε να συζητήσουν πιθανά προβλήματα χρηματοοικονομικής αναφοράς, προκειμένου να εντοπίσουν λύσεις και να προβούν στις απαραίτητες διορθωτικές ενέργειες (Khlif & Samaha, 2016). Εκτός από την παρακολούθηση της αξιοπιστίας των λογιστικών διαδικασιών της επιχείρησης, οι Ε.Ε. θα πρέπει να διασφαλίζουν τη συμμόρφωση με τα εταιρικά νομικά και δεοντολογικά πρότυπα, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης ελέγχων πρόληψης απάτης (Turley & Zaman, 2007). Επιπλέον, σύμφωνα με τους Sultana et al. (2015), αρμοδιότητα της Ε.Ε. είναι και η βελτίωση της διαδικασίας χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, ενώ αντίστοιχα, όπως τονίζει ο Klein (2002a), μέσα από τις ποικίλες αρμοδιότητες της Ε.Ε. αναδεικνύεται η κύρια ευθύνη της, που σχετίζεται με την επίβλεψη του συστήματος της διαδικασίας της χρηματοοικονομικής αναφοράς.

Μια ακόμη αρμοδιότητα της Ε.Ε. άπτεται με την παρακολούθηση του έργου και των δραστηριοτήτων των εξωτερικών ελεγκτών. Εκτός από τους εξωτερικούς ελεγκτές, η Ε.Ε. έχει το δικαίωμα, αν χρειάζεται, να ζητήσει τη συμβολή και άλλων εξωτερικών συμβούλων. Παράλληλα, οι Ε.Ε. είναι αρμόδιες για τις διαπραγματεύσεις μεταξύ ελεγκτών και πελατών (Gibbins et al., 2001; Cohen et al., 2010). Οι εξωτερικοί ελεγκτές οργανωτικά πρέπει να επικοινωνούν και να αναφέρουν ό,τι εντοπίζουν απευθείας στην Ε.Ε. Η έκθεση της Επιτροπής Blue Ribbon μας πληροφορεί ότι η Ε.Ε. είναι αρμόδια για την τακτική επανεξέταση της σχέσης μεταξύ της διοίκησης, των εσωτερικών και των εξωτερικών ελεγκτών.

Αξίζει να τονιστεί ότι βασικό ρόλο στην εκτέλεση των καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των Ε.Ε. διαδραματίζει η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου. Συνεπώς, η αποτελεσματική λειτουργία του τμήματος εσωτερικού ελέγχου μπορεί να βοηθήσει τις επιτροπές σχετικά με τις διαβεβαιώσεις που σχετίζονται με τους ελέγχους, την ανεξάρτητη αξιολόγηση των λογιστικών πρακτικών και διαδικασιών, την ανάλυση κινδύνου, καθώς και την ανάλυση απάτης μέσω ειδικών ερευνών (Hermanson & Rittenberg, 2003).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Σύμφωνα με τον πρόσφατο ελληνικό Ν. 4449/2017 και τα όσα ορίζει η παράγραφος 3 του άρθρου 44, η Ε.Ε. ενημερώνει το Δ.Σ. για το αποτέλεσμα του υποχρεωτικού ελέγχου, παρακολουθεί τη διαδικασία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και υποβάλλει συστάσεις ή προτάσεις για την εξασφάλιση της ακεραιότητάς της, παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, διασφάλισης της ποιότητας και διαχείρισης κινδύνων της επιχείρησης. Επιπλέον, παρακολουθεί τον υποχρεωτικό έλεγχο των ετήσιων και ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων και ιδίως την απόδοσή του, λαμβάνοντας υπόψη οποιαδήποτε πορίσματα και συμπεράσματα της αρμόδιας αρχής, επισκοπεί και παρακολουθεί την ανεξαρτησία των ΟΕΛ ή των ελεγκτικών εταιρειών, τηρώντας και ακολουθώντας όλους τους απαραίτητους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παράλληλα, είναι αρμόδια για την διαδικασία επιλογής ΟΕΛ ή ελεγκτικών εταιρειών και προτείνει τους ΟΕΛ ή τις ελεγκτικές εταιρείες που θα διοριστούν. Επίσης είναι αρμόδια να συναντά τουλάχιστον δύο φορές τον χρόνο τον επιλεγθέντα τακτικό ελεγκτή, χωρίς την παρουσία των μελών του Δ.Σ.

Αναλυτικότερα, στις παρακάτω υποενότητες περιγράφονται μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, οι αρμοδιότητες και ο αντίκτυπος της Ε.Ε. στον υποχρεωτικό έλεγχο, στο πλαίσιο λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου, καθώς και στην ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

5.6.1 Επιτροπές Ελέγχου και υποχρεωτικός έλεγχος

Βασική αρμοδιότητα της κάθε Ε.Ε. είναι η παρακολούθηση και η προσπάθεια βελτίωσης της νόμιμης διαδικασίας του υποχρεωτικού ελέγχου της επιχείρησης. Ουσιαστικά, η Ε.Ε. επιδιώκει τη διενέργεια ενός ποιοτικού υποχρεωτικού ελέγχου με τις λιγότερες δυνατές συγκρούσεις μεταξύ εξωτερικού ελεγκτή και επιχείρησης. Παράλληλα, όπως αναφέρθηκε, είναι αρμόδια για την επιλογή του εξωτερικού ελεγκτή, για την παρακολούθηση και τον έλεγχο της συμπεριφοράς του.

Πολλές έρευνες μελέτησαν αυτές τις αρμοδιότητες της Ε.Ε. και κυρίως πώς αντιλαμβάνονται την ποιότητα του υποχρεωτικού ελέγχου (Knapp, 1991), τα καθήκοντα εποπτείας των μελών της (Dezoort, 1997), καθώς και πώς διαπιστώνουν κάποια πιθανή σύγκρουση μεταξύ ελεγκτή και ελεγχόμενου (Dezoort & Salterio, 2001; Dezoort et al., 2003; Bierstaker et al., 2012). Στο σημείο αυτό αξίζει να προσδιορίσουμε ότι σύμφωνα με τον DeAngelo (1981), ως ποιότητα ελέγχου ορίζεται

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

«η πιθανότητα ένας ελεγκτής αφενός να ανακαλύψει την παραβίαση του λογιστικού συστήματος του ελεγχόμενου πελάτη, αφετέρου δε, να αναφέρει αυτήν την παραβίαση».

Αναφορικά με τις συγκρούσεις, οι Dezoort και Salterio (2001) παρατηρούν ότι, όταν τα μέλη της E.E., που διαθέτουν εμπειρία και γνώσεις ελέγχου, είναι πιο πιθανό να υποστηρίξουν τους εξωτερικούς ελεγκτές σε μια διαφορά με την εταιρεία, κάτι το οποίο ισχυροποιείται, όταν τα μέλη διαθέτουν πιστοποίηση ως ΟΕΛ (Dezoort et al., 2003). Αντίστοιχα, σε παρόμοιο συμπέρασμα κατέληξαν και οι Bierstaker et al., (2012), που αναφέρουν ότι τα μέλη της E.E. είναι πιο πιθανό να υποστηρίξουν τον ελεγκτή σε μια λογιστική διαφωνία, όταν όμως η αποζημίωση της E.E. περιλαμβάνει μακροπρόθεσμες επιλογές μετοχών.

Παράλληλα, άλλες μελέτες ασχολήθηκαν με τη γενικότερη συμπεριφορά των ελεγκτών (Collier & Gregory, 1996; Abbott et al. 2003b; Zaman et al., 2011; Chan et al., 2013), καθώς και με την επιλογή του εξωτερικού ελεγκτή και τους παράγοντες που επηρεάζουν την E.E. στη διαδικασία αυτή (Chen et al., 2005; Chen & Zhou, 2007). Η συμπεριφορά των ελεγκτών, αλλά και η σχέση τους με την ελεγχόμενη επιχείρηση ερμηνεύεται μέσα από την καμπύλη μάθησης και βελτιώνει την ποιότητα του ελέγχου κατά τα πρώτα χρόνια της σχέσης αυτής (Knapp, 1991). Βέβαια, η συμπεριφορά του ελεγκτή, αλλά και της ελεγχόμενης εταιρείας μπορεί να αλλάξει με την πάροδο του χρόνου, εξαιτίας της υπερβολικής εμπιστοσύνης, της εξοικείωσης με το ευρύτερο περιβάλλον, καθώς και με την αύξηση του βαθμού ελευθερίας, με αποτέλεσμα τους λιγότερο ποιοτικούς ελέγχους.

Αναφορικά με τη βιβλιογραφία που αναφέρεται στην αρμοδιότητα της E.E. για την επιλογή, την αξιολόγηση και την απόλυση του εξωτερικού ελεγκτή, παρατηρούμε ότι απασχόλησε τους ερευνητές από πολύ νωρίς (Braiotta, 1994; Smith, 2003). Αυτό που απασχόλησε τις πρώτες έρευνες (Bradbury, 1990; Knapp, 1991), αλλά ακόμα και σήμερα αποτελεί μεταβλητή εξέτασης, είναι αν η επιλεγθείσα ελεγκτική εταιρεία ανήκει ή όχι στην ισχυρή ομάδα των τεσσάρων (Chen & Zhou, 2007) ή παλαιότερα των οχτώ μεγάλων ελεγκτικών εταιρειών (Eichenseher & Shields, 1985) παγκοσμίως. Οι Chen και Zhou (2007) διαπίστωσαν ότι οι εταιρείες που διαθέτουν μεγάλες E.E. με ανεξάρτητα και έμπειρα μέλη, επιλέγουν συνήθως ελεγκτική εταιρεία από την ομάδα των τεσσάρων ισχυρών. Αντίστοιχα, οι Eichenseher και Shields (1985) αναφέρουν ότι οι εταιρείες που διαθέτουν E.E., επιλέγουν μια από τις οχτώ μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες. Άλλες μελέτες (Abbott &

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Parker, 2000; Chen et al., 2005) εξέτασαν αν οι Ε.Ε. προτιμούν ελεγκτές από εταιρείες που διαθέτουν ειδική εμπειρία στον κλάδο που ανήκει η επιχείρηση. Τέλος, η επιλογή του ελεγκτή εξαρτάται και από το επίπεδο συνεργασίας μεταξύ αυτού και της Ε.Ε., μια συνεργασία που ενισχύεται, όταν η επιτροπή διαθέτει ανεξάρτητα μέλη με εμπειρογνωμοσύνη σε λογιστική και ελεγκτική (Lee et al., 2004).

5.6.2 Επιτροπές Ελέγχου και λειτουργία εσωτερικού ελέγχου

Οι Ε.Ε. είναι αρμόδιες και υπεύθυνες για την παρακολούθηση και επίβλεψη της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου στη συνολική διαδικασία της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Η προσθήκη αυτής της αρμοδιότητας στηρίζεται στο μακρινό 1940, όταν και εντοπίζεται ο ρόλος της Ε.Δ. στη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου (Gramling et al., 2004). Η αρμοδιότητα αυτή μελετάται από τη βιβλιογραφία, η οποία και επικεντρώνεται στην αλληλεπίδραση μεταξύ των Ε.Ε. και της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Η σημαντικότητα της αρμοδιότητας αυτής, αλλά και το βάρος της ευθύνης της Ε.Ε. τονίζεται ιδιαίτερα από τους Cohen et al. (2004).

Η υπεύθυνη στάση, η στενή συνεργασία και η άρρηκτη σχέση μεταξύ Ε.Ε. και λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου βελτιώνει τις δυνατότητες διακυβέρνησης των δύο αυτών μερών (Cohen et al., 2004). Η εποπτεία της Ε.Ε. στη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου, αλλά και η αλληλεπίδραση αυτών των δύο μηχανισμών παρέχει νέες προοπτικές και ευρύτερη συνεισφορά σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη της επιχείρησης (Sarens & Beelde, 2006; Sarens et al., 2009). Αναλυτικότερα, οι Sarens et al. (2009) παρατήρησαν ότι ο ρόλος των εσωτερικών ελεγκτών παρέχει μεγάλη βοήθεια και άνεση στις Ε.Ε. κατά την παρακολούθηση και τη βελτίωση των πτυχών εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων των εταιρειών, ενώ ευρύτερα η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου αντικατοπτρίζει τις προσδοκίες της Ε.Ε. (Sarens & Beelde, 2006).

Παράλληλα, άλλες έρευνες εξετάζουν τις αρμοδιότητες της Ε.Ε. σε θέματα διαδικασίας (Goodwin, 2003; Gendron et al., 2004), αποκατάστασης αδυναμιών (Krishnan, 2005; Zhang et al., 2007; Hoitash et al., 2009), καθώς και διαπραγμάτευσης πόρων (Carcello et al., 2005; Abbott et al., 2010; Barua et al., 2010) της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου. Βέβαια, η πλειοψηφία των ερευνών ασχολείται

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

με τον αντίκτυπο των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. και τον ρόλο των μελών τους στη διαδικασία εσωτερικού ελέγχου (Goodwin & Yeo, 2001; Goodwin, 2003).

Ένα ακόμα ζήτημα που εξετάζεται από τη διεθνή βιβλιογραφία, αναφορικά με την παρέμβαση της Ε.Ε. στη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου, είναι οι συναντήσεις μεταξύ των μελών της Ε.Ε. με τους εσωτερικούς ελεγκτές. Οι συναντήσεις αυτές έχουν ως θεματολογία την αποτελεσματικότητα των εσωτερικών ελέγχων, το μέγεθος του προϋπολογισμού του εσωτερικού ελέγχου, τη χρήση της διατύπωσης, την ακρίβεια των οικονομικών καταστάσεων και την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου (Gendron et al., 2004; Barua et al., 2010; Abbott et al., 2010). Επιπλέον, μια ακόμα αρμοδιότητα της Ε.Ε. αναφορικά με τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου είναι η ενίσχυση της ανεξαρτησίας του (Goodwin & Yeo, 2001). Παράλληλα, οι Ε.Ε. συμμετέχουν στην αντικατάσταση του επικεφαλής εσωτερικού ελεγκτή, μειώνοντας έτσι την επιρροή της διοίκησης και επομένως προσθέτει στην ενδυνάμωση της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου (Goodwin & Yeo, 2001; Goodwin, 2003). Τέλος, αρκετές έρευνες με επίκεντρο τις Η.Π.Α. ασχολούνται με τη σχέση μεταξύ της ποιότητας της Ε.Ε., που απεικονίζεται από τα χαρακτηριστικά της και της επίδρασής της στην αποκάλυψη ουσιωδών αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου (Carcello et al., 2002; Krishnan, 2005; Zhang et al., 2007; Hoitash et al., 2009).

5.6.3 Επιτροπές Ελέγχου και ποιότητα χρηματοοικονομικών καταστάσεων

Η ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αποτελεί βασική ευθύνη της Ε.Ε. Σύμφωνα με τους Beasley et al. (2009) ο αυξημένος ερευνητικός όγκος στην αρμοδιότητα των Ε.Ε. στρέφει πλέον την έρευνα στη μελέτη του αντίκτυπου των χαρακτηριστικών της Ε.Ε., τα οποία και θα περιγραφούν σε επόμενη ενότητα με τα αποτελέσματα της χρηματοοικονομικής αναφοράς, όπως είναι για παράδειγμα τα φαινόμενα της απάτης ή τις αναδιατυπώσεις.

Αρχικά να αναφέρουμε πως οι μελέτες ξεκίνησαν με την εξέταση της ευθύνης της Ε.Ε. στην ουσία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, που είναι οι αριθμοί και μάλιστα η ποιότητα των κερδών (Vafeas, 2005; Kent et al., 2010). Η έρευνα συνεχίστηκε με πιο καίρια ζητήματα που άπτονται της απάτης, της ανακρίβειας με επακόλουθο την αναδιατύπωση (Beasley et al., 2000; Goodwin & Seow, 2002; Pucheta-Martinez & Fuentes, 2007; Archambeault et al., 2008), καθώς και την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αποκάλυψη (Kent & Stewart, 2008). Τα πρώτα στοιχεία δείχνουν ότι η απουσία ενεργής ή παρουσία λιγότερο ανεξάρτητης Ε.Ε. ενισχύει τις περιπτώσεις απάτης ή παρατυπιών (Beasley et al., 2000). Αντίθετα, οι Bedard et al. (2008) διαπίστωσαν ότι η απάτη των οικονομικών καταστάσεων δεν σχετίζεται τόσο με την Ε.Ε. και τη σύνθεσή της, αλλά με τη σύνθεση του Δ.Σ.

Παράλληλα, οι Pucheta-Martinez και Fuentes (2007) διαπίστωσαν ότι οι Ε.Ε. με μικρό αριθμό μελών, αλλά με υψηλά επίπεδα ανεξαρτησίας είναι λιγότερο πιθανό να εντοπίσουν κάποιο σφάλμα απάτης. Αντίθετα, οι Goodwin και Seow (2002) έδειξαν ότι οι Ε.Ε. με πλήρως ανεξάρτητα, έμπειρα με γνώσεις στη λογιστική και ελεγκτική μέλη είναι πιο πιθανό να αποτρέψουν σφάλματα οικονομικής κατάστασης και να εντοπίσουν περιστατικά απάτης. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι το φαινόμενο της αναδιατύπωσης που δείχνει περιστατικά ανακρίβειας και γενικότερα η απάτη δεν πλήττει μόνο τους επενδυτές (Archambeault et al., 2008), αλλά έχει αντίκτυπο και στην ποιότητα του έργου της Ε.Ε., αφού πλήττεται ή φήμη των μελών της (Srinivasan, 2005).

Σημαντικό ρόλο στον εντοπισμό και την αποκάλυψη της απάτης από την πλευρά των μελών της Ε.Ε. παίζει η επικοινωνία που έρχεται μέσα από τις συχνές συναντήσεις (Kelton & Yang, 2008; Kent & Stewart, 2008). Αντίθετα, οι Kent και Stewart (2008) διαπίστωσαν ότι, σε δείγμα 965 Αυστραλιανών εταιρειών, η χρηματοοικονομική εμπειρογνομosύνη στην Ε.Ε. είχε αρνητικό αντίκτυπο στο επίπεδο της χρηματοοικονομικής γνωστοποίησης.

Τέλος, μέσα από την παρακολούθηση της ποιότητας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων από την Ε.Ε. αναδεικνύεται και το ενδιαφέρον της επιτροπής για τις πρακτικές χειραγώγησης των κερδών των επιχειρήσεων. Η διαχείριση των κερδών αποτελεί ένα σημαντικό μέλημα και βασικό στοιχείο όλων των σημαντικών ρυθμιστικών μεταρρυθμίσεων (Smith, 2003).

5.7 Βασικά χαρακτηριστικά Επιτροπής Ελέγχου

Η ύπαρξη και η παρουσία της Ε.Ε. σε κάθε επιχείρηση είναι σημαντική, αλλά ακόμα πιο πολύτιμη γίνεται η παρουσία της, όταν είναι ενεργή και αποτελεσματική. Τα λογιστικά σκάνδαλα (Enron, WorldCom κ.α.) που συνέβησαν τις τελευταίες δύο δεκαετίες, οι εταιρικές αποτυχίες και γενικότερα το κλίμα ανησυχίας που διαμορφώθηκε από όλα αυτά τα γεγονότα, έστρεψαν την προσοχή των εταιρειών, των

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

μετόχων και κυρίως των ερευνητών (Lin et al., 2008) στον ρόλο και την αποτελεσματικότητα των Ε.Ε. Αυτό συνέβη γιατί, όπως περιγράφηκε και στις παραπάνω ενότητες, η βασική αρμοδιότητα των Ε.Ε. είναι η αξιοπιστία και η ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων που παρέχουν όλοι την απαραίτητη πληροφόρηση στα ενδιαφερόμενα μέρη της εταιρείας. Επομένως, η ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων περνάει μέσα από την παρουσία μιας ενεργής και αποτελεσματικής Ε.Ε.

Μια αποτελεσματική και δραστήρια Ε.Ε. μπορεί να προβαίνει εγκαίρως σε διάφορες προληπτικές και διορθωτικές ενέργειες, όσον αφορά τις αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου. Παράλληλα, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η αποτελεσματικότητα των Ε.Ε. είναι ένας σημαντικός μηχανισμός Ε.Δ. που βελτιώνει την ποιότητα των δηλωμένων λογιστικών κερδών (Klein, 2002a,b; Benkel et al., 2006; Chang & Sun, 2009). Συνεπώς, η Ε.Ε. θεωρείται ένας επιπλέον μηχανισμός εσωτερικής διακυβέρνησης, ο αντίκτυπος της οποίας είναι η βελτίωση της ποιότητας της χρηματοοικονομικής αναφοράς και της οικονομικής διαχείρισης, με απώτερο σκοπό τη μεγιστοποίηση της απόδοσής της.

Η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. μετράται μέσα από διάφορα χαρακτηριστικά, τα οποία χαρακτηρίζουν τόσο τη σύνθεση, όσο και τα μέλη της (McMullen & Raghunandan, 1996, Blue Ribbon Committee, 1999, DeZoort et al., 2002, Klein, 2002a,b; Hoitash & Hoitash, 2009; Sultana et al., 2015; Sultana et al., 2019). Η ενότητα αυτή θα περιγράψει τα βασικά χαρακτηριστικά της Ε.Ε. που αναφέρονται στο μέγεθός της, την ανεξαρτησία των μελών, τον αριθμό των συνεδριάσεων στη διάρκεια του έτους, καθώς και τη χρηματοοικονομική γνώση των μελών. Τα χαρακτηριστικά αυτά, όπως διαφαίνεται από το πλήθος της βιβλιογραφίας, απασχόλησαν και χρησιμοποιήθηκαν από μια πληθώρα ερευνητών, αποτελώντας τη βάση των μελετών τους.

5.7.1 Μέγεθος

Το μέγεθος της Ε.Ε. θεωρείται σημαντικό χαρακτηριστικό για τη συνολική δύναμη των Ε.Ε. (Hoitash & Hoitash, 2009). Ο αριθμός των μελών των Ε.Ε. χρησιμοποιείται συνήθως για τη μέτρηση του μεγέθους της επιτροπής, το οποίο θεωρείται γενικά ως κρίσιμο στοιχείο της (Hsu & Petchsakulwong, 2010; Nuryana & Islam 2011).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Το μέγεθος της Ε.Ε. και συγκεκριμένα ο αριθμός των μελών της δεν καθορίζεται με κάποιον συγκεκριμένο τρόπο. Προφανώς, το πλήθος των ατόμων της Ε.Ε. ακολουθεί το μέγεθος της οικονομικής οντότητας, το εύρος των δραστηριοτήτων και βέβαια τις προτεραιότητες που θέτει για τον εντοπισμό των δημοσιονομικών παρατυπιών και λαθών.

Βέβαια, σύμφωνα με την Επιτροπή Blue Ribbon (BRC, 1999), οι αρμοδιότητες της Ε.Ε. και ο πολύπλοκος χαρακτήρας των λογιστικών και οικονομικών θεμάτων υποδηλώνουν ότι οι Ε.Ε. πρέπει να αποτελούνται από τουλάχιστον τρία μέλη.

Το μέγεθος της Ε.Ε. διαχωρίζει τους ερευνητές σε δύο ομάδες, σε αυτούς που πιστεύουν πως το μέγεθος είναι σημαντικό για τη συνολική δύναμη της επιτροπής και σε αυτούς που θεωρούν πως μια μικρή Ε.Ε. διαθέτει συνοχή, ευελιξία και δυναμική. Οι υποστηρικτές των μικρών Ε.Ε. (Collier & Gregory, 1999, Hillman & Dalziel, 2003), υποστηρίζουν πως, όταν το μέγεθος της επιτροπής αυξάνεται, τότε οι λειτουργίες του ελέγχου και της παρακολούθησης αποδυναμώνονται και είναι πιθανό να αντιμετωπιστεί στο πρόβλημα του «ελεύθερου μέλους», δηλαδή την έλλειψη ενεργού συμμετοχής ορισμένων μελών, με αποτέλεσμα αντί να ενισχύουν, τελικά να εμποδίζουν τον έλεγχο και την παρακολούθηση (Jensen & Tang, 1993).

Από την άλλη πλευρά, η πρώτη ομάδα των ερευνητών πιστεύει πως μια μεγαλύτερη Ε.Ε. θα της επιτρέψει να εκτιμήσει καλύτερα τον ρόλο, τις ευθύνες και την εργασία του εξωτερικού ελεγκτή (DeZoort et al., 2002, Turley & Zaman, 2004). Οι ερευνητές αυτής της ομάδας ακολουθούν την θεωρία της εξάρτησης από τους πόρους που αναφέρει ότι οι Ε.Ε. μεγαλύτερου μεγέθους είναι καλύτερες για την απόδοση της επιχείρησης, λόγω της ποικιλομορφίας, των δεξιοτήτων και των γνώσεων που δεν υπάρχουν στις μικρότερες Ε.Ε. Μέλη που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν εμπειρία και εμπειρογνωμοσύνη για να ικανοποιήσουν τα συμφέροντα των μετόχων συνήθως υπάρχουν σε μια επιτροπή ιδανικού μεγέθους ελέγχου.

Ο Krishnan (2005) διαπιστώνει πως μια ανεξάρτητη και μεγάλη Ε.Ε. μειώνει την πιθανότητα των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου. Αντίστοιχα, ο Al-Najjar (2011) διαπιστώνει πως οι μεγάλες Ε.Ε. είναι πιο αποτελεσματικές στην παρακολούθηση της ανώτατης διαχείρισης και της ποιότητας των οικονομικών εκθέσεων, με αποτέλεσμα να μειώνεται η πιθανότητα των χρηματοοικονομικών αναπροσαρμογών. Παράλληλα, σύμφωνα με τους Zhang et al. (2007), η Ε.Ε., καθώς

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

και ο εξωτερικός ελεγκτής διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη μείωση των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου.

Επιπλέον, οι μεγαλύτερες Ε.Ε. τείνουν να έχουν μεγαλύτερη εξουσία (Kalbers & Fogarty, 1993; Madi et al., 2014), να λαμβάνουν περισσότερους πόρους (Pincus et al., 1989; Madi et al., 2014) και να συνδέονται με χαμηλότερο κόστος κεφαλαίου (Anderson et al., 2004). Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί πως η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. αυξάνεται, όταν εντοπίζονται μεγάλες Ε.Ε. (Beasley & Salterio, 2001).

Η αύξηση του μεγέθους της Ε.Ε. θα αυξήσει την εμπιστοσύνη του κοινού στις οικονομικές εκθέσεις της επιχείρησης, καθώς στη λογοδοσία των μελών των Ε.Ε. (Kalbers & Fogarty, 1993; Braiotta, 2000). Συνεπώς, μια μεγάλη και δυνατή Ε.Ε. έχει τη δυνατότητα να αποκαλύψει, αλλά και να επιλύσει πιθανά ζητήματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, κάτι που τελικά υποδηλώνει βελτιωμένη εταιρική πληροφόρηση (Madi et al., 2014).

Αξίζει να σημειώσουμε πως τόσο η επιτροπή Blue Ribbon (1999), όσο και ο ελληνικός Ν. 4449/2017 αναφέρουν πως η επιτροπή πρέπει να αποτελείται από τουλάχιστον τρία μέλη, ενώ ορισμένες εμπειρικές μελέτες σε Η.Π.Α. και Η.Β. διαπίστωσαν πως το φυσιολογικό μέγεθος μιας Ε.Ε. είναι περίπου τρία με πέντε μέλη (Carcello & Neal, 2000; Raghunandan et al., 2001).

Τέλος, στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μελετών που χρησιμοποίησαν το χαρακτηριστικό του μεγέθους της Ε.Ε., το οποίο και κρίνεται ως σημαντικό, δείχνοντας ότι παραμένει μια από τις πιο δημοφιλείς μεταβλητές στη βιβλιογραφία της Ε.Ε.

Πίνακας 5.1: Έρευνες που διαπίστωσαν τη σημαντικότητα του μεγέθους της Ε.Ε.

Συγγραφείς - Μελέτη	Αποτελέσματα
Braiotta, (2000)	Το μέγεθος της Ε.Ε. σχετίζεται θετικά με την αύξηση της εμπιστοσύνης του κοινού και των μετόχων για τις οικονομικές καταστάσεις.
Beasley & Salterio, (2001)	Το μέγεθος της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με την αποτελεσματικότητά της.
Krishnan, (2005)	Το μέγεθος της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με την πιθανότητα της μείωσης των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου
Pucheta-Martinez & Fuentes, 2007	Ο μικρός αριθμός των μελών της επιτροπής σχετίζεται αρνητικά με την πιθανότητα εντοπισμού ενός σφάλματος απάτης.
Zhang, Zhou, & Zhou, (2007)	Εντοπίζεται μια θετική συσχέτιση μεταξύ

	του μεγέθους της επιτροπής και της μείωσης των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου.
Vafeas & Waegelein (2007)	Το μέγεθος της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, όταν αυτό λειτουργεί ως συμπλήρωμα των εξωτερικών ελεγκτών στη διαχείριση της παρακολούθησης.
Hoitash & Hoitash, (2009)	Εντοπίζεται μια θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους της Ε.Ε. και των ελεγκτικών δαπανών.
Mohamad Naimi, Rohami & Wan-Hussin, (2010)	Υφίσταται μια θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους της Ε.Ε. και της μείωσης της καθυστέρησης του ελέγχου.
Zaman, Hudaib, & Haniffa, (2011)	Το μέγεθος της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά τόσο με τις ελεγκτικές, όσο και με τις μη ελεγκτικές δαπάνες.
Al-Najjar, (2011)	Το μέγεθος της επιτροπής συνδέεται θετικά με την αποτελεσματικότητα της επιτροπής, μειώνοντας την πιθανότητα των χρηματοοικονομικών αναπροσαρμογών.
Nelson & Shukeri, (2011)	Εντοπίζεται μια θετική συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους της Ε.Ε. και της επικαιρότητα της έκθεσης ελέγχου.
Shukeri & Islam, (2012)	Το μέγεθος της Ε.Ε. επηρεάζει αρνητικά την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Madi, Ishak, & Manaf, (2014)	Το μέγεθος της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με την πιθανότητα της αποκάλυψης και της επίλυσης ζητημάτων στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
Ojeka, Iyoha, & Asaolu, (2015)	Το μέγεθος της επιτροπής συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Nehme, Assaker & Khalife, (2015)	Το μεγάλο μέγεθος της Ε.Ε. συνδέεται θετικά με την αύξηση της καθυστέρησης του ελέγχου.
Salloum, Salloum, Jarrar, Sassine, Gebrayel & Chaanine (2015)	Υφίσταται μια θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους της Ε.Ε. και των εξόδων ελέγχου.
Ghafran & Yasmin, (2018)	Εντοπίζεται μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους της Ε.Ε. και καθυστέρησης ελέγχου.
Hussin, Bamahros, & Shukeri, (2018)	Το μέγεθος της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Bala, Amran, & Shaari, (2018)	Εντοπίζεται μια θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους της επιτροπής και των ελεγκτικών δαπανών.

Drogalas, Nerantzidis, Mitskinis & Tampakoudis, (2021)	Το μέγεθος της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες.
--	--

5.7.2 Ανεξαρτησία

Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. πηγάζει από την ανεξαρτησία των μελών της, τα οποία είναι αναγκαίο να είναι ανεξάρτητα από τη διοίκηση, προκειμένου να είναι αποτελεσματική η Ε.Ε. Σύμφωνα με τους DeZoort et al. (2002) μέσα από την ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. προάγονται τα συμφέροντα όλων των ενδιαφερόμενων μελών της επιχείρησης. Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. αναφέρεται στην αναλογία μη εκτελεστικών μελών σε σύγκριση με τα εκτελεστικά μέλη (Abdullah et al., 2008; Kang & Kim, 2011). Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των μη εκτελεστικών διευθυντών, τόσο περισσότερο η επιτροπή γίνεται ανεξάρτητη (Rahmat et al., 2009). Το ανεξάρτητο μέλος της Ε.Ε. έχει σημαίνοντα ρόλο, αφού η παρουσία του είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της διαφάνειας.

Η παρουσία μιας ανεξάρτητης Ε.Ε. στις επιχειρήσεις και δει στις εισηγμένες εταιρείες προωθείται μέσα από τους περισσότερους διεθνείς κώδικες Ε.Δ., καθώς και από τους αντίστοιχους σχετικούς νόμους. Η επιτροπή Blue Ribbon, η οποία συντονίστηκε από το NYSE και την NASD, ήταν η πρώτη που αναφέρθηκε για την ανεξαρτησία των μελών από τη διοίκηση (Carcello & Neal, 2000), προωθώντας με αυτόν τον τρόπο τις ανεξάρτητες Ε.Ε. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, αναμένεται ότι όσο μεγαλύτερη είναι η αναλογία της Ε.Ε. ανεξάρτητων εξωτερικών διευθυντών, τόσο περισσότερο αυτή η επιτροπή θα είναι σε θέση να παρακολουθεί αποτελεσματικά τις οικονομικές επιδόσεις της επιχείρησης. Μια τέτοια επιτροπή θεωρείται ενεργή, καλά λειτουργούσα και καλά δομημένη (Menon & Williams, 1994, Xie, et al., 2001).

Σύμφωνα με την ακαδημαϊκή έρευνα, αλλά και στην πράξη η ανεξαρτησία της Ε.Ε. αποτελεί υψίστης σημασίας παράγοντα για την αποτελεσματικότητά της (DeZoort et al., 2002; Cohen et al., 2004; Cohen et al., 2011). Τα μέλη της Ε.Ε. διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση των πρακτικών Ε.Δ. καθ' όλη τη διαδικασία ελέγχου (Swamy, 2011).

Αναλυτικότερα, η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. εξαρτάται από τον βαθμό ανεξαρτησίας της από τη διοίκηση της επιχείρησης (Hasan et al, 2017). Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. μπορεί να διασφαλίσει και την ανεξαρτησία των εξωτερικών

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ελεγκτών, επομένως μπορεί να αυξήσει την ποιότητα του ελέγχου (Abdullah et al., 2015). Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. παρέχει σημαντικά οφέλη τόσο στην ίδια την εταιρεία, όσο και σε όλους τους ενδιαφερόμενους. Σύμφωνα με τους Raghunandan & Rama (2007), η ανεξαρτησία των Ε.Ε. αυξάνει την ανεξαρτησία του ελεγκτή και συνεπώς βελτιώνει τη διαφάνεια στην οικονομική πληροφόρηση.

Μια Ε.Ε. με ανεξάρτητους διευθυντές θα εξασφαλίσει την ποιότητα και τη διαφάνεια της διαδικασίας της χρηματοοικονομικής αναφοράς και με τη σειρά της θα μειώσει την ασυμμετρία της πληροφόρησης (Li et al., 2012; Allegrini & Greco, 2013). Παράλληλα, μια ανεξάρτητη Ε.Ε. βελτιώνει την ποιότητα των εκθέσεων ελέγχου, καθώς και την απόδοση των επιχειρήσεων (Bouaziz & Triki, 2012). Επίσης η παρουσία μια ανεξάρτητης Ε.Ε. φανερώνει και μια δίκαιη μεταχείριση των περιπτώσεων απάτης, με απώτερο στόχο τον περιορισμό τους (Mohamed Yunos et al., 2014). Τα ανεξάρτητα μέλη της επιτροπής μπορούν να ελέγξουν δίκαια τις οικονομικές καταστάσεις και να αναγνωρίσουν στοιχεία, όπως η καθαρή θέση, το καθαρό εισόδημα, το συνολικό ενεργητικό και οι πωλήσεις που αντιπροσωπεύουν την απόδοση και την οικονομική θέση της επιχείρησης.

Η έρευνα των Carcello & Neal (2003) μελέτησε τη σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας της Ε.Ε. και της ποιότητας της γνωστοποίησης. Οι ερευνητές αυτοί διαπίστωσαν πως υπήρξε σημαντική θετική σχέση μεταξύ των ποσοστών των ανεξάρτητων μελών της Ε.Ε. και της γνωστοποίησης σχετικά με την οικονομική κατάσταση της εταιρείας. Παράλληλα, παρατήρησαν πως υπήρξε θετική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας της Ε.Ε. και της ποιότητας των οικονομικών εκθέσεων. Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. ενισχύει την οικονομική πληροφόρηση (Prentice & Spence, 2006) και διευκολύνει την αποτελεσματικότερη παρακολούθηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης (Beasley, 1996).

Οι θεωρίες της αντιπροσώπευσης όσο και της εξάρτησης από τους πόρους δείχνουν ότι η αυτοδιαχείριση συμβάλλει στη λήψη σωστών αποφάσεων χωρίς εμπόδια και στην εύκολη αναγνώριση των σφαλμάτων, εξαιτίας της ανεξαρτησίας των μελών. Η αντίστοιχη ελληνική νομοθεσία (3016/2002, 4449/2017) αναφέρει ότι η πλειονότητα των μελών της επιτροπής πρέπει να είναι ανεξάρτητα από την ελεγχόμενη οντότητα.

Τέλος, στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μελετών που χρησιμοποίησαν το χαρακτηριστικό της ανεξαρτησίας της Ε.Ε., το οποίο και κρίνεται

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ως σημαντικό, δείχνοντας ότι παραμένει μια από τις πιο δημοφιλείς μεταβλητές στη βιβλιογραφία της Ε.Ε.

Πίνακας 5.2: Έρευνες που διαπίστωσαν τη σημαντικότητα της ανεξαρτησίας της Ε.Ε.

Συγγραφείς - Μελέτη	Αποτελέσματα
Beasley, (1996)	Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με την αποτελεσματικότερη παρακολούθηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.
Goodwin & Yeo, (2001)	Αποδεικνύεται ότι υπάρχει μια ισχυρή θετική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας της Ε.Ε. και της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου.
Carcello, Hermanson, & Neal, (2002)	Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. συνδέεται θετικά με την εθελοντική αποκάλυψη των δραστηριοτήτων της.
Klein, (2002a)	Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με το μέγεθος του Δ.Σ.
Klein, (2002b)	Εντοπίζεται αρνητική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας της Ε.Ε. και των μη φυσιολογικών δεδουλευμένων.
Goodwin & Seow, (2002)	Τα πλήρως ανεξάρτητα μέλη των Ε.Ε. συσχετίζονται θετικά με την πιθανότητα αποκάλυψης φαινομένων απάτης.
DeZoort, Hermanson, Archambeault, & Reed, (2002)	Η ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής συνδέεται θετικά και ενισχύει την αποτελεσματικότητα.
Abbott, Parker, Peters & Raghunandan, (2003a)	Παρατηρείται αρνητική συσχέτιση της ανεξαρτησίας της Ε.Ε. με την αναλογία των μη ελεγκτικών δαπανών (λόγος των μη ελεγκτικών δαπανών προς τις συνολικές ελεγκτικές δαπάνες).
Abbott, Parker, Peters & Raghunandan, (2003b)	Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. σχετίζεται σημαντικά και θετικά με τα τέλη ελέγχου.
Carcello & Neal, (2003)	Εντοπίζεται μια θετική σχέση μεταξύ των ποσοστών των ανεξάρτητων μελών της Ε.Ε. τόσο με την οικονομική γνωστοποίηση, όσο και με την ποιότητα των οικονομικών εκθέσεων.
Goodwin, (2003)	Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. σχετίζεται θετικά με τον εσωτερικό έλεγχο και πιο συγκεκριμένα με ζητήματα διαδικασίας.
Raghunandan & Rama, (2003)	Εντοπίζεται αρνητική συσχέτιση μεταξύ της ανεξαρτησίας και των ψήφων των μετόχων για την επικύρωση του ελεγκτή.
Abbott, Parker & Peters, (2004)	Η ανεξαρτησία της επιτροπής συνδέεται αρνητικά με την πιθανότητα της επαναδιατύπωσης των οικονομικών

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

	αποτελεσμάτων.
Cohen, Krishnamoorthy, & Wright, (2004).	Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. αποτελεί σημαντικό θετικό παράγοντα για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς της.
Bédard, Chtourou & Courteau, (2004)	Η ανεξαρτησία της επιτροπής συνδέεται αρνητικά με τη διαχείριση των κερδών.
Lee, Mande and Ortman, (2004)	Υφίσταται αρνητική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας της επιτροπής με την παραίτηση των εξωτερικών ελεγκτών.
Karamanou & Vafeas, (2005)	Η ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής σχετίζεται αρνητικά με την ακρίβεια της πρόβλεψης.
Krishnan, (2005)	Υφίσταται μια θετική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας της Ε.Ε. και της ποιότητας του εσωτερικού ελέγχου πριν από τη θέσπιση του SOX.
Vafeas, (2005)	Η ανεξαρτησία της επιτροπής συνδέεται αρνητικά με τη διαχείριση των κερδών.
Goodwin-Stewart & Kent, (2006)	Η ανεξαρτησία της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες.
Vermeer, Raghunandan & Forgiione, (2006)	Αναγνωρίζεται θετική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας της Ε.Ε. και της τάσης για πρόσληψη ελεγκτικών εταιρειών Big4 ως ελεγκτών σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς.
Prentice & Spence, (2006)	Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά και ενισχύει την οικονομική πληροφόρηση.
Bliss, Muniandy & Majid, (2007)	Το υψηλό ποσοστό ανεξαρτησίας των μελών της επιτροπής συνδέεται αρνητικά με τη σχέση μεταξύ της δυαδικότητας του διευθύνοντος συμβούλου και των τελών ελέγχου.
Chen & Zhou, (2007)	Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. συνδέεται θετικά με την πρακτική της πρόωρης απόλυσης ελεγκτών της Arthur Andersen.
Raghunandan & Rama, (2007)	Η ανεξαρτησία των μελών συσχετίζεται θετικά με τη διαφάνεια της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.
Vafeas & Waegelien, (2007)	Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τα τέλη ελέγχου, όταν αυτή λειτουργεί ως συμπλήρωμα των εξωτερικών ελεγκτών στη διαχείριση της παρακολούθησης.
Pucheta-Martinez & Fuentes, 2007	Τα υψηλά επίπεδα ανεξαρτησίας των μελών της Ε.Ε. συσχετίζονται αρνητικά με την πιθανότητα εντοπισμού σφάλματος απάτης.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Lennox & Park, (2007)	Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με τη δημιουργία σχέσεων μεταξύ της διοίκησης και των ελεγκτών.
Baxter & Cotter, (2008)	Η ανεξαρτησία της επιτροπής συνδέεται θετικά με τη διαχείριση των κερδών.
Mangena & Tauringana, (2008)	Η ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με τη συμμετοχή του εξωτερικού ελεγκτή στον έλεγχο των ενδιάμεσων εκθέσεων.
Boo & Sharma, (2008)	Υφίσταται μια αδύναμη σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας των μελών της επιτροπής και των τελών ελέγχου.
Afify, (2009)	Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Owens-Jackson, Robinson & Shelton, (2009)	Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με την πιθανότητα απάτης της χρηματοοικονομικής αναφοράς.
Bliss, Gul & Majid (2011)	Η υψηλή αναλογία των ανεξάρτητων μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με υψηλότερα έξοδα ελέγχου.
Cohen, Gaynor, Krishnamoorthy, & Wright, (2011)	Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. αποτελεί υψίστης σημασίας θετικό σημαντικό παράγοντα για την αποτελεσματικότητά της.
Zaman, Hudaib, & Haniffa, (2011)	Η ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής συσχετίζεται θετικά τόσο με τις ελεγκτικές, όσο και με τις μη ελεγκτικές δαπάνες.
Li & Shi, (2012)	Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. συνδέεται θετικά με τη μείωση της ασυμμετρίας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.
Hashim & Rahman, (2012)	Η ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής συσχετίζεται αρνητικά με τη μείωση της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου.
Allegrini & Greco, (2013)	Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. συνδέεται θετικά με τη διαφάνεια της διαδικασίας της χρηματοοικονομικής αναφοράς.
Chan, Liu & Sun, (2013)	Υφίσταται αρνητική συσχέτιση μεταξύ της ανεξαρτησία των μελών με μακρά θητεία στην Ε.Ε. και των τελών ελέγχου.
Wan - Hussin & Bamahros, (2013)	Αποδεικνύεται ότι υπάρχει μια αρνητική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας των μελών της επιτροπής και καθυστέρησης ελέγχου.
Mohamed Yunos, Ahmad, & Sulaiman, (2014)	Η υψηλή ανεξαρτησία της επιτροπής συνδέεται θετικά με τη δίκαιη

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

	μεταχείριση των περιπτώσεων απάτης και τον περιορισμό τους.
Sultana, Singth & Van der Zahn, (2015)	Η ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής συνδέεται με τη μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου.
Abdullah, Evans, Fraser, & Tsalavoutas, (2015)	Η ανεξαρτησία της επιτροπής συνδέεται θετικά με την ανεξαρτησία των εξωτερικών ελεγκτών και άρα και με την ποιότητα του ελέγχου.
Salloum, Salloum, Jarrar, Sassine, Gebrayel & Chaanine, (2015)	Η ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες.
Ghafran & Yasmin, (2018)	Η παρουσία μόνο ανεξάρτητων μελών στην Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Baatwah, Salleh & Stewart, (2019)	Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. συνδέεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

5.7.3 Αριθμός συναντήσεων

Η συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε. είναι επίσης ένας από τους πιο ευρέως εξεταζόμενους παράγοντες της Ε.Ε., όπου προηγούμενες μελέτες την χρησιμοποίησαν ως υποκατάστατο της δραστηριότητας της Ε.Ε. (Hsu & Petchsakulwong, 2010). Οι συνεδριάσεις της Ε.Ε. αναφέρονται στον αριθμό των συνεδριάσεων που πραγματοποιεί η επιτροπή μέσα σε ένα χρόνο ή μια διαχειριστική χρήση. Αξίζει να σημειωθεί ότι η βιβλιογραφία αποδίδει τη συχνότητα του αριθμού των συνεδριάσεων και ως επιμέλεια της επιτροπής. Ο μέσος αριθμός των συνεδριάσεων της Ε.Ε. δείχνει το επίπεδο της δραστηριότητας της επιτροπής (Menon & Williams, 1994; Xie et al., 2001).

Η βιβλιογραφία εξετάζει δύο προοπτικές, όσον αφορά το πλήθος των συνεδριάσεων της Ε.Ε. ως μηχανισμού Ε.Δ. Η πρώτη εκδοχή θεωρεί πως κάθε συνεδρίαση των Ε.Ε. είναι επωφελής από τη σκοπιά της αποτελεσματικής παρακολούθησης της διαχείρισης, της συζήτησης και της εφαρμογής της στρατηγικής, καθώς και της ικανότητας των συμβούλων να διαβουλεύονται από κοινού, αλλά και να μοιράζονται τις απόψεις τους (Vafeas, 1999). Ο μεγάλος αριθμός των συνεδριάσεων κατά πολλούς ερευνητές (Raghunandan & Rama, 2007; Alqatamin, 2018) παρέχει μια πιο αποτελεσματική παρακολούθηση, γεγονός που οδηγεί σε βελτιωμένη σταθερή οικονομική απόδοση.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Η δεύτερη εκδοχή, αναφέρει ότι η συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε. πιθανόν να υποδηλώνει την ύπαρξη προβλημάτων. Μια άποψη που δεν ενστερνίζονται πολλοί ερευνητές, ενώ όσοι την υποστηρίζουν στρέφονται περισσότερο στο ότι οι συχνές συνεδριάσεις της Ε.Ε. ίσως να επηρεάζει την ικανότητα των μελών να λειτουργούν αποτελεσματικά (Xie et al., 2003).

Οι Anderson et al. (2004) ανέφεραν ότι η Ε.Ε. παρακολουθεί τον εσωτερικό έλεγχο και παρέχει αξιόπιστες πληροφορίες στους μετόχους. Σύμφωνα με τον Krishnan (2005), ο αριθμός των συνεδριάσεων της αντικατοπτρίζει το πόσο δραστήρια και αποτελεσματική είναι η Ε.Ε. στην αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου. Αυτό δείχνει ότι Ε.Ε. ενισχύει τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου και εποπτεύει την αξιολόγηση του επιχειρηματικού κινδύνου (Hsu & Petchsakulwong, 2010).

Αντίστοιχη άποψη έχουν και οι Adeloro & Jallow (2008), οι οποίοι υποστηρίζουν πως η συχνότητα συνεδρίασης της Ε.Ε. υποδεικνύει τη δραστηριότητα της επιτροπής και μπορεί να υποδηλώνει ένα μέτρο της αποτελεσματικότητάς της. Οι ρυθμιστικές αρχές εξέφρασαν συχνά έντονη προτίμηση για μια ενεργή Ε.Ε., η οποία συνεδριάζει συχνά κατά τη διάρκεια του έτους (Barua et al., 2010). Επιπλέον, οι συχνότερες συναντήσεις της Ε.Ε. της δίνουν τη δυνατότητα, ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει ενεργά τις διάφορες μεταβαλλόμενες και προκλητικές πολυπλοκότητες του αβέβαιου επιχειρηματικού και οικονομικού περιβάλλοντος (Vafeas, 1999; Bedard et al., 2004; Stewart & Munro, 2007), ειδικά όταν αυτό το περιβάλλον είναι το ελληνικό.

Αναλυτικότερα, η επιτροπή Blue Ribbon συνιστά στις Ε.Ε. που βρίσκονται στις Αμερικάνικες επιχειρήσεις να συνεδριάζουν τουλάχιστον τέσσερις φορές τον χρόνο. Αντίστοιχα, οι οδηγίες για τις Ε.Ε. του Η.Β. προτείνουν ότι μια Ε.Ε. πρέπει να συνεδριάζει τουλάχιστον τρεις φορές το χρόνο. Το ΙΙΑ (1993), που βασίζεται σε έρευνα συγκριτικής αξιολόγησης των Ε.Ε., υποδεικνύει ότι, για να είναι αποτελεσματική μια Ε.Ε., πρέπει να συνεδριάζει με τον κύριο εσωτερικό ελεγκτή τουλάχιστον τέσσερις φορές το χρόνο.

Η Ε.Ε. είναι αναγκαίο να συνεδριάζει και να καταγράφει τα συμπεράσματά της κατά την εκπλήρωση των ευθυνών και καθηκόντων της (Mohamad-Nor et al., 2010). Επιπλέον, οι συχνές συναντήσεις της Ε.Ε. βοηθούν τα μέλη της να εκτελούν τα καθήκοντά τους σύμφωνα με τα συμφέροντα των μετόχων (Vafeas, 1999).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι τακτικές συνεδριάσεις μεταξύ της Ε.Ε. και του εσωτερικού ελέγχου δίνουν τη δυνατότητα στην επιτροπή να παραμένει καλά ενημερωμένη και πληροφορημένη σχετικά με θέματα λογιστικής και ελέγχου (Raghunandan et al., 2001). Επιπλέον, σύμφωνα με τους Hoitash et al. (2009), οι Ε.Ε. πραγματοποιούν συχνές συνεδριάσεις, προκειμένου να αποκαλύψουν τις αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου.

Η συνεδρίαση της Ε.Ε. φέρνει στην επιφάνεια τα προβλήματα που εντοπίστηκαν κατά τη διαδικασία της χρηματοοικονομικής αναφοράς, επομένως αν η συχνότητα των συνεδριάσεων είναι χαμηλή, τότε είναι πιθανότερο τα προβλήματα να παραμείνουν και να μην επιλυθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα (Mohamad-Nor et al., 2010). Αντίθετα, η υψηλή συχνότητα συνεδριάσεων αφενός ενισχύει την πιθανότητα της άμεσης εξεύρεσης και λύσης των προβλημάτων, αφετέρου δε, σχετίζεται σημαντικά με την ποιότητα των εταιρικών αναφορών (Allegrini & Greco, 2013).

Αναλυτικότερα, προηγούμενες έρευνες παρατηρούν πως η συχνότητα των συνεδριάσεων των Ε.Ε. αποτελεί ένα καλό μέτρο για την πρόοδό τους (Menon & Williams, 1994), ενώ παράλληλα οι συχνές συνεδριάσεις συνδέονται με την εμφάνιση όλο και λιγότερων περιπτώσεων απάτης Beasley et al. (2000). Επιπλέον, σύμφωνα με την έρευνα των Abbott et al. (2004), η συχνότητα των συνεδριάσεων αποτελεί καλό μέτρο και για την αντιμετώπιση των αναδιατυπώσεων. Συνεπώς, η αυξημένη δραστηριότητα της Ε.Ε. στο σημερινό περιβάλλον μπορεί να σηματοδοτήσει μια προσπάθεια επίλυσης των δημοσιονομικών παρατυπιών (Hoitash & Hoitash, 2009).

Οι Bedard et al. (2004) δηλώνουν ότι μια Ε.Ε., που επιθυμεί να ασκήσει αποτελεσματικά τη λειτουργία ελέγχου, πρέπει να διατηρεί ένα ορισμένο επίπεδο δραστηριότητας, αυξάνοντας τη συχνότητα των συνεδριάσεών της. Η μελέτη των Bedard et al. (2004) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι επιχειρήσεις που έχουν λιγότερες συνεδριάσεις Ε.Ε. συχνά εμπλέκονται σε απάτες σε οικονομικές καταστάσεις, μια άποψη που υποστηρίχθηκε και από τους Beasley et al. (2000).

Σχετικά με τα τέλη ελέγχου, οι απόψεις δίστανται, οι Abbott et al. (2003a) στην έρευνά τους παρατηρούν πως μεταξύ της συχνότητας των συνεδριάσεων και των τελών ελέγχου υπάρχει μια θετική συσχέτιση. Αντίθετα, οι Carcello et al. (2002), δεν βρίσκουν σημαντική σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και της συχνότητας των συνεδριάσεων της Ε.Ε.

Βέβαια, αξίζει να γίνει μνεία και για τη διάρκεια των συνεδριάσεων, οι οποίες αφενός αν διαρκούν πολύ αποτελούν μέτρο ελεγκτικής επιμέλειας, αφετέρου όμως

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

υπάρχει η πιθανότητα συνεδριάσεις με μεγάλη διάρκεια να μην είναι απαραίτητες και παραγωγικές. Συγκεκριμένα, οι Collier & Gregory (1999) μας διαβεβαιώνουν σχετικά με τη σημασία του χρόνου που αφιερώνεται στις συνεδριάσεις της Ε.Ε., διότι η διάρκεια της συνεδρίασης μπορεί να χρησιμεύσει ως υποκατάστατο των δραστηριοτήτων της επιτροπής Ε.Ε.

Τέλος, στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μελετών που χρησιμοποίησαν το χαρακτηριστικό του αριθμού των συνεδριάσεων ή αλλιώς της επιμέλειας της Ε.Ε., το οποίο και κρίνεται ως σημαντικό, δείχνοντας ότι παραμένει μια από τις πιο δημοφιλείς μεταβλητές στη βιβλιογραφία της Ε.Ε.

Πίνακας 5.3: Έρευνες που διαπίστωσαν τη σημαντικότητα της συχνότητας των συνεδριάσεων της Ε.Ε.

Συγγραφείς - Μελέτη	Αποτελέσματα
Beasley, Carcello, Hermanson, & Lapides, (2000)	Ο μικρός αριθμός των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συνδέεται αρνητικά με την αποκάλυψη της απάτης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
Abbott, Parker, Peters & Rughunandan, (2003a)	Η συχνότητα των συνεδριάσεων της επιτροπής συσχετίζεται αρνητικά με την αναλογία των μη ελεγκτικών δαπανών (λόγος των μη ελεγκτικών δαπανών προς τις συνολικές ελεγκτικές δαπάνες).
Abbott, Parker & Peters, (2004)	Εντοπίζεται μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ της συχνότητας των συνεδριάσεων της Ε.Ε. και της πιθανότητας για αναδιατύπωση των ετησίων οικονομικών αποτελεσμάτων.
Anderson, Mansi & Reeb, (2004)	Υφίσταται αρνητική συσχέτιση μεταξύ της συχνότητας των συνεδριάσεων και της απόδοσης στην αγορά.
Bedard, Chtourou, & Courteau, (2004)	Οι λιγότερες συνεδριάσεις της Ε.Ε. συνδέονται αρνητικά με την αποκάλυψη της απάτης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
Farber, (2005)	Η συχνότητα των συνεδριάσεων της επιτροπής σχετίζεται θετικά με την τιμή της μετοχής και αρνητικά με την πιθανότητα εντοπισμού της απάτης.
Vafeas, (2005)	Η συχνότητα των συνεδριάσεων συσχετίζεται αρνητικά με τη διαχείριση των κερδών.
Krishnan, (2005)	Η συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συνδέεται θετικά με την αποτελεσματικότητά της στην αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου.

Krishnan & Ye, (2005)	Εντοπίζεται μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ του αριθμού των συνεδριάσεων και του επιπέδου συμμετοχής των μετόχων.
Bronson, Carcello & Raghunandan, (2006)	Η συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συνδέεται θετικά με την εθελοντική αποκάλυψη αναφορών διαχείρισης που σχετίζονται με τον εσωτερικό έλεγχο.
Yatim, Kent, & Clarkson, (2006)	Η συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.
Goodwin-Stewart & Kent, (2006)	Η συχνότητα των συνεδριάσεων της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.
Stewart & Munro, (2007)	Η συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε., ειδικά με τους εξωτερικούς ελεγκτές, συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.
Koh, Laplante, & Tong, (2007)	Εντοπίζεται μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ του αριθμού των συνεδριάσεων της Ε.Ε. και των μη φυσιολογικών δεδουλευμένων.
Chen & Zhou, (2007)	Ο αριθμός των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με την επιλογή μιας ελεγκτικής εταιρείας από τους Big4.
Kent & Stewart, (2008)	Ο αριθμός των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με την έκταση των γνωστοποιήσεων.
Li, Pike & Haniffa, (2008)	Η συχνότητα των συνεδριάσεων της επιτροπής συνδέεται θετικά με την αποκάλυψη πνευματικού κεφαλαίου.
O'Sullivan, Percy, & Stewart, (2008)	Ο αριθμός των συνεδριάσεων συσχετίζεται θετικά με την προοπτική της αποκάλυψης των πληροφοριών.
Hoitash & Hoitash, (2009)	Η συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.
Hoitash, Hoitash, & Bedard, (2009)	Ο αριθμός των συνεδριάσεων της επιτροπής συνδέεται θετικά με την αποκάλυψη των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου.
Owens-Jackson, Robinson & Shelton, (2009)	Εντοπίζεται μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ των συνεδριάσεων της επιτροπής και της πιθανότητας αποκάλυψης της απάτης χρηματοοικονομικής αναφοράς.
Hsu & Petchsakulwong, (2010)	Οι συνεδριάσεις της Ε.Ε. συνδέονται θετικά και ενισχύουν τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου και την εποπτεία στην αξιολόγηση του επιχειρηματικού κινδύνου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Mohamad Naimi, Rohami, & Wan-Hussin, (2010)	Ο μικρός αριθμός των συνεδριάσεων συνδέεται της Ε.Ε. θετικά με την παραμονή και την μη επίλυση των προβλημάτων σε σύντομο χρονικό διάστημα.
Zaman, Hudaib, & Haniffa, (2011)	Ο αριθμός των συναντήσεων των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά τόσο με τις ελεγκτικές, όσο και με τις μη ελεγκτικές δαπάνες.
Shukeri & Islam, (2012)	Υφίσταται μια θετική σχέση μεταξύ του αριθμού των συνεδριάσεων τη Ε.Ε. και της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου.
Allegrini & Greco, (2013)	Ο αριθμός των συνεδριάσεων της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με την πιθανότητα της άμεσης εξεύρεσης και της λύσης των προβλημάτων.
Wan - Hussin & Bamahros, (2013)	Ο αριθμός των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συνδέεται θετικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Ojeka, Iyoha, & Asaolu, (2015)	Οι συνεδριάσεις της Ε.Ε. συσχετίζονται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Nehme, Assaker & Khalife, (2015)	Αποδεικνύεται ότι υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ των συνεδριάσεων της επιτροπής και της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου.
Ghafran & Yasmin (2018)	Ο αριθμός των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Hussin, Bamahros & Shukeri, (2018)	Οι συνεδριάσεις της Ε.Ε. συσχετίζονται θετικά με την καθυστέρηση του ελέγχου.
Baatwah, Salleh & Stewart, (2019)	Ο αριθμός των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συνδέεται αρνητικά με την καθυστέρηση του ελέγχου.
Kaaroud, Ariffin, & Ahmad, (2020)	Η συχνότητα των συναντήσεων των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Drogalas, Nerantzidis, Mitskinis & Tampakoudis, (2021)	Η συχνότητα των συναντήσεων της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες.

5.7.4 Χρηματοοικονομική γνώση και εμπειρία των μελών

Η βιβλιογραφία μας πληροφορεί πως τα μέλη της Ε.Ε. είναι σημαντικό να διαθέτουν εμπειρία και γνώσεις στον τομέα της λογιστικής, του ελέγχου και της χρηματοοικονομικής (DeZoort, 1998; Beasley & Salterio, 2001; Alzeban, 2015). Τα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

πρότυπα Ε.Δ. τόσο στην Ευρώπη, όσο και οι νόμοι στην Ελλάδα προβλέπουν την παρουσία στις Ε.Ε. τουλάχιστον ενός ατόμου με λογιστική και ελεγκτική εμπειρία (Abad & Bravo, 2018). Επιπλέον, στην Αμερική ο Ν. SOX (2002) αναφέρει ότι ένα ή περισσότερα μέλη της Ε.Ε. πρέπει να διαθέτουν επαρκή πείρα στον οικονομικό τομέα.

Οι γνώσεις των μελών, αλλά και η εκπαίδευσή τους αναφέρεται στο ευρύτερο εκπαιδευτικό υπόβαθρο των μελών της Ε.Ε. Η συμμετοχή μελών τόσο στην Ε.Ε., όσο και σε κάθε διοικητικό όργανο της εταιρείας με τη σωστή εκπαίδευση, γνώση και εμπειρία αποτελεί παράγοντα που αντικατοπτρίζει και την πολιτική της εταιρείας (Almatari et al., 2014). Παρόλο που οι επιχειρήσεις διαθέτουν άτομα τα οποία προέρχονται από ένα ευρύ φάσμα γνώσεων, σύμφωνα με τους Abbott et al. (2004), θα πρέπει οπωσδήποτε να διαθέτουν άτομα που κατέχουν και αντιλαμβάνονται διάφορα λογιστικά και οικονομικά ζητήματα, για την επίτευξη αποτελεσματικής εποπτείας ελέγχου. Άλλωστε, σύμφωνα με τη θεωρία της εξάρτησης από τους πόρους, η εκπαίδευση αποτελεί έναν από τους εξωτερικούς πόρους που ενισχύουν την οικονομική απόδοση των επιχειρήσεων (Pfeffer & Salancik, 2003).

Πολλές μελέτες υποστηρίζουν πως η γνώση, η εμπειρία και η εξειδίκευση των μελών της Ε.Ε. συνδέεται άμεσα με την αποτελεσματικότητά της (DeZoort, 1998; Beasley & Salterio, 2001; McDaniels et al., 2002; Bedard et al., 2004; Abbott et al., 2004; Cohen et al., 2004; Krishnan & Visvanathan, 2009). Παράλληλα, όταν τα μέλη διαθέτουν γνώσεις και εμπειρία στα χρηματοοικονομικά και τη λογιστική, μπορούν να βοηθήσουν την Ε.Ε. να αναπτύξει αποτελεσματικότερους εσωτερικούς ελέγχους και διαδικασίες διαχείρισης κινδύνων (McDaniels et al., 2002; Cohen et al., 2014).

Οι Dhaliwal et al. (2010), στην έρευνά τους αναφέρονται στο ότι υπάρχει μια συνεχιζόμενη συζήτηση στη βιβλιογραφία σχετικά με τον ορισμό της χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης. Οι Abernathy et al. (2014) αναφέρουν ότι η χρηματοοικονομική γνώση και εμπειρία των μελών της Ε.Ε. μπορεί να διακριθεί σε δύο ορισμούς. Στην πρώτη περίπτωση, διακρίνει τα μέλη σε δύο ομάδες, στα άτομα που διαθέτουν εκπαίδευση ή εμπειρία στη λογιστική ή τον έλεγχο και στα άτομα που έχουν μόνο επαγγελματική εμπειρία σε θέσεις με αντικείμενο τη χρηματοοικονομική, ως διευθύνοντες σύμβουλοι ή ως πρόεδροι της σε εταιρείες. Η δεύτερη περίπτωση διευρύνει τον ορισμό και συμπεριλαμβάνει και τις δύο προηγούμενες περιπτώσεις σε μία, χωρίς να κάνει καμία διάκριση.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι DeFond et al. (2005), έχοντας ως γνώμονα την ευρεία έννοια του όρου, θεωρούν πως τα άτομα με γνώση και εμπειρία στη λογιστική και τη χρηματοοικονομική μπορούν να αντεπεξέλθουν καλύτερα σε θέσεις που απαιτούν υψηλό βαθμό λογιστικής πολυπλοκότητας, ενώ ο DeZoort (1998) υποστηρίζει ότι τα άτομα αυτά έχουν καλύτερη ικανότητα, ώστε να κατανοούν τα τεχνικά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι εταιρείες τους. Ομοίως, οι Beasley et al. (2009) και οι Hoitash et al. (2009) αναφέρουν πως τα άτομα των Ε.Ε. με γνώση και εμπειρία εμπλέκονται, σε μεγαλύτερο βαθμό, με τις κρίσεις, τις εκτιμήσεις και τις υποθέσεις τους στη διαδικασία ελέγχου.

Παράλληλα, σύμφωνα με τον Alzeban (2015), τα μέλη της Ε.Ε. είναι σημαντικό να διαθέτουν εμπειρία και γνώσεις στον τομέα της λογιστικής, του ελέγχου και της χρηματοοικονομικής, διότι μέσα από τις χρηματοοικονομικές εκθέσεις είναι πιο πιθανό να κατανοήσουν τις εκτιμήσεις των ελεγκτών και να τους υποστηρίξουν σε διαφορές λογιστικού ελέγχου, σε σχέση με τα μέλη που δεν διαθέτουν αυτές τις γνώσεις (DeZoort & Salterio, 2001). Επιπλέον, τα πλήρως καταρτισμένα μέλη συνδέονται θετικά με την πιθανότητα συμμετοχής των εξωτερικών ελεγκτών στην ενδιάμεση αναφορά (Mangena & Tauringana, 2008). Παράλληλα, τα μέλη της Ε.Ε., έχοντας τις ανάλογες γνώσεις σε θέματα λογιστικής και χρηματοοικονομικής, είναι σε θέση να κατανοούν και να ερμηνεύουν τις οικονομικές καταστάσεις (Dhaliwal et al., 2010).

Επιπλέον, όταν τα μέλη διαθέτουν γνώση και εμπειρία σε θέματα λογιστικής και ελεγκτικής, απαιτούν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες από τον εξωτερικό ελεγκτή (Abbott & Parker, 2000), ώστε να διαφυλάξουν τα συμφέροντα όλων των ενδιαφερόμενων μερών, αλλά και να διατηρήσουν τη δική τους φήμη (Hoitash & Hoitash, 2009). Η απαίτηση των μελών της Ε.Ε., που διαθέτουν γνώσεις και εμπειρία στο αντικείμενο της λογιστικής και της ελεγκτικής, για περισσότερες ελεγκτικές υπηρεσίες από την πλευρά της ελεγκτικής εταιρείας διαμορφώνουν μια θετική σχέση με τα τέλη ελέγχου (Abbott et al., 2003b; Miglani & Ahmed, 2019), ενώ κατά άλλους μια αρνητική συσχέτιση (Krishnan & Visvanathan, 2009). Αντίστοιχα, αναφορικά με την έκθεση της καθυστέρησης του ελέγχου, εντοπίζεται τόσο μια θετική συσχέτιση (Hashim & Rahman, 2012; Schmidt & Wilkins, 2013), όσο και μια αρνητική (Ojeka et al., 2015; Ghafraan & Yasmin, 2018) για τη μείωση του χρόνου δημοσιοποίησης των καταστάσεων.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Σύμφωνα με τους Sellami και Fendri (2017), η εμπειρία – εξειδίκευση των μελών της Ε.Ε. διακρίνεται σε δύο είδη, αφενός στην λογιστική και χρηματοοικονομική εμπειρία αλλά και εξειδίκευση των μελών της και αφετέρου στην εμπειρία τους σχετικά με τη βιομηχανία.

Το επίπεδο της λογιστικής και χρηματοοικονομικής εμπειρίας των μελών της Ε.Ε. είναι άμεσα συνυφασμένο με την αποτελεσματικότητά τους (Raber, 2003). Επίσης, η λογιστική και χρηματοοικονομική εμπειρία είναι ένα ισχυρό προσόν για το διορισμό του διευθυντή της Ε.Ε., διότι το εκτιμούν θετικά και οι επενδυτές (Ghaffran & O' Sullivan, 2013).

Σχετικά με το δεύτερο είδος, δηλαδή την εμπειρία των μελών σχετικά με τη βιομηχανία, οι Cohen et al. (2014) διαπιστώνουν πως η παρουσία μελών με την αντίστοιχη εμπειρία στην Ε.Ε. βελτιώνει την ποιότητα της πληροφόρησης. Αναλυτικότερα, οι ερευνητές αυτοί κατέληξαν πως άτομα με εμπειρία τόσο στον κλάδο, όσο βέβαια και στα λογιστικά και χρηματοοικονομικά, μπορούν να κατανοήσουν πολύ καλύτερα συνδυαστικά ζητήματα που σχετίζονται τόσο με την λογιστική, όσο και με τον κλάδο.

Παράλληλα, η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. δίνει τη δυνατότητα σε αυτές να έχουν μεγαλύτερη αλληλεπίδραση με τους εσωτερικούς ελεγκτές (Raghunandan et al., 2001). Επιπλέον, τα μέλη της Ε.Ε., όταν διαθέτουν τα παραπάνω προσόντα, είναι πιθανότερο να υποστηρίξουν τους εξωτερικούς ελεγκτές σε περίπτωση διαφωνίας τους με τη διοίκηση (Dezoort & Salterio, 2001) και λιγότερο πιθανό να αντιμετωπίσουν προβλήματα εσωτερικού ελέγχου (Krishnan, 2005).

Η παρουσία μελών με χρηματοοικονομική γνώση στην Ε.Ε. συμβάλλει στον αποτελεσματικό περιορισμό της διαχείρισης των εσόδων και στην αναφορά παρατυπιών. Επίσης, σύμφωνα με τους Abbott et al. (2004) και Bedard et al. (2004), η παρουσία μελών στην Ε.Ε. με γνώσεις και εμπειρία στη λογιστική και ελεγκτική έχουν ως αποτέλεσμα τις λιγότερες αναπροσαρμογές κερδών.

Συνεπώς, καταλήγουμε πως είναι αναγκαίο τα μέλη της Ε.Ε. να διαθέτουν πλήρη κατάρτιση και εμπειρία σε τομείς όπως η λογιστική, τα χρηματοοικονομικά, ο έλεγχος, αλλά και να διαθέτουν γνώσεις και εμπειρία σχετικά με τον κλάδο στον οποίο εντάσσεται η επιχείρησή τους. Όταν υπάρχουν τέτοια μέλη στις Ε.Ε., τότε αυτές είναι περισσότερο πιθανό να κατανοήσουν πολύπλοκα λογιστικά ζητήματα και να εντοπίσουν πιθανές ουσιώδεις ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Αν η Ε.Ε. δεν διαθέτει άτομα με το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό, τότε εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον εξωτερικό ελεγκτή που παρέχει τη διαβεβαίωση ότι τα βασικά στοιχεία χρηματοοικονομικής λογιστικής (π.χ. κέρδη) είναι αξιόπιστα και συναφή με τους εξωτερικούς φορείς λήψης αποφάσεων (DeFond et al., 2005, Sultana et al., 2015).

Τέλος, στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μελετών που χρησιμοποίησαν το χαρακτηριστικό της χρηματοοικονομικής γνώσης και εμπειρίας των μελών της Ε.Ε., το οποίο και κρίνεται ως σημαντικό, δείχνοντας ότι παραμένει μια από τις πιο δημοφιλείς μεταβλητές στη βιβλιογραφία της Ε.Ε.

Πίνακας 5.4: Έρευνες που διαπίστωσαν τη σημαντικότητα της χρηματοοικονομικής γνώσης και εμπειρίας των μελών της Ε.Ε.

Συγγραφείς - Μελέτη	Αποτελέσματα
DeZoort, (1998)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με την αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου.
Beasley & Salterio, (2001)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συνδέεται με την ποιότητά της και συσχετίζεται θετικά με τα ισχυρά Δ.Σ.
Abbott, Parker, Peters & Raghunandan, (2003b)	Η παρουσία τουλάχιστον ενός μέλους στην Ε.Ε. με οικονομικές γνώσεις συσχετίζεται θετικά με τα έξοδα ελέγχου.
Bédard, Chtourou & Courteau, (2004)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με το επίπεδο διαχείρισης των κερδών.
Abbott, Parker & Peters, (2004)	Υφίσταται μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών και της πιθανότητας αναδιατύπωσης των ετήσιων αποτελεσμάτων.
Davidson, Xie & Xu, (2004)	Η γνώση και η εμπειρία των μελών της επιτροπής συνδέεται θετικά με την τιμή της μετοχής.
Farber, (2005)	Εντοπίζεται μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών της Ε.Ε. και της πιθανότητας εντοπισμού της απάτης.
Defond, Hann & Hu, (2005)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με την τιμή της μετοχής.
Krishnan, (2005)	Η χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τη μείωση της πιθανότητας για εμφάνιση προβλημάτων εσωτερικού ελέγχου.

Goodwin-Stewart & Kent, (2006)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με υψηλότερα τέλη ελέγχου, όταν η ανεξαρτησία και η επιμέλεια των μελών της επιτροπής είναι χαμηλές.
Yatim, Kent, & Clarkson, (2006)	Εντοπίζεται μια θετική συσχέτιση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές δαπάνες.
Chen & Zhou, (2007)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συνδέεται θετικά με την πρόωρη απόλυση ελεγκτών, που άνηκαν στην ελεγκτική εταιρεία Arthur Andersen.
Vafeas & Waegelein (2007)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες στην περίπτωση που η Ε.Ε. λειτουργεί ως συμπλήρωμα των εξωτερικών ελεγκτών στη διαχείριση της παρακολούθησης.
Zhang, Zhou & Zhou, (2007)	Αποδεικνύεται ότι υπάρχει μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών και της αποκάλυψης των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου.
Kelton & Yang, (2008)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συνδέεται θετικά με τη διαφάνεια των χρηματοοικονομικών αναφορών, όταν αυτές βασίζονται στο διαδίκτυο.
Mangena & Tauringana, (2008)	Εντοπίζεται μια θετική συσχέτιση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών της επιτροπής και της συμμετοχής των εξωτερικών ελεγκτών στην ενδιάμεση αναφορά.
Krishnan & Visvanathan, (2009)	Η λογιστική και χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με τα τέλη ελέγχου.
Zain, Wahab & Foo, (2010)	Υφίσταται μια αρνητική σχέση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών της Ε.Ε. και των αμοιβών ελέγχου.
Hashim & Rahman, (2012)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συμβάλλει θετικά στη μείωση της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου.
Ghafran & O'Sullivan, (2013)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών σε θέματα λογιστικής και ελεγκτικής συσχετίζεται θετικά με την πιθανότητα αναζήτησης από μέρους τους για εξωτερική κάλυψη και διασφάλιση ελέγχου. Επιπλέον, υφίσταται θετικός αντίκτυπος και στην ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων.

Schmidt & Wilkins, (2013)	Η οικονομική εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συμβάλει θετικά στη μείωση της καθυστέρησης του ελέγχου.
Abernathy, Beyer, Masli & Stefaniak, (2014)	Η λογιστική και χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με την αποτελεσματικότητά της, βελτιώνοντας έτσι την επικαιρότητα των χρηματοοικονομικών πληροφοριών.
Cohen, Hoitash, Krishnamoorthy & Wright, (2014)	Τα μέλη της Ε.Ε. που διαθέτουν γνώσεις λογιστικής και χρηματοοικονομικής σχετίζονται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες και αρνητικά με τις μη ελεγκτικές δαπάνες.
Alzeban, (2015)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με τη συμμόρφωση του εσωτερικού ελέγχου με το ISPPA.
Sultana, Singth & Van der Zahn, (2015)	Η χρηματοοικονομική πείρα των μελών της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με τη μείωση της καθυστέρησης του ελέγχου.
Ojeka, Iyoha, & Asaolu, (2015)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Salloum, Salloum, Jarrar, Sassine, Gebrayel & Chaanine, (2015)	Εντοπίζεται μια θετική σχέση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών της Ε.Ε. και των ελεγκτικών δαπανών.
Nehme, Assaker & Khalife, (2015)	Το υψηλό ποσοστό των οικονομικών εμπειρογνομόνων που υπηρετούν στην Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με τη μείωση της καθυστέρησης του ελέγχου.
Kim, Kwak, Lim & Yu, (2017)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με την απαίτηση για λεπτομερή διαδικασία ελέγχου και συνεπώς συνδέεται θετικά με αύξηση των ελεγκτικών δαπανών.
Ghafran & O'Sullivan, (2017)	Τα υψηλά επίπεδα της οικονομικής εμπειρογνωμοσύνης των μελών της επιτροπής σχετίζονται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες.
Bala, Amran, & Shaari, (2018)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε., σε θέματα λογιστικής αλλά νομικής φύσης, συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες.
Jizi and Nehme, (2018)	Υφίσταται μια θετική σχέση μεταξύ των οικονομικών εμπειρογνομόνων της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου.
Ghafran & Yasmin, (2018)	Η παρουσία τουλάχιστον ενός οικονομικού εμπειρογνώμονα στην Ε.Ε. συνδέεται αρνητικά με την καθυστέρηση

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

	της έκθεσης ελέγχου.
Oussii & Taktak, (2018)	Το υψηλό ποσοστό των μελών με χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη στην Ε.Ε. συνδέεται θετικά με τη μείωση της καθυστέρησης του ελέγχου.
Baatwah, Salleh & Stewart, (2019)	Η λογιστική εμπειρογνωμοσύνη του προέδρου της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση του ελέγχου.
Habib, Bhuiyan, Huang & Miah, (2019)	Η παρουσία ενός μέλους με χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη στην Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τη μείωση της καθυστέρησης του ελέγχου.
Miglani & Ahmed, (2019)	Η παρουσία οικονομικών εμπειρογνομόνων στην Ε.Ε. σχετίζεται θετικά με τα έξοδα ελέγχου.
Qasim, Muqattash & Al Barghouthi, (2019)	Εντοπίζεται μια θετική συσχέτιση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών με τις ελεγκτικές δαπάνες.
Kaaroud, Ariffin, & Ahmad, (2020)	Η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

5.8 Νέα πρόσθετα χαρακτηριστικά των Επιτροπών Ελέγχου

Τα βασικά χαρακτηριστικά της Ε.Ε. αποτέλεσαν το έναυσμα για πολλούς ερευνητές να μελετήσουν πρόσθετα νέα χαρακτηριστικά της σύνθεσης της Ε.Ε., καθώς και των μελών που την απαρτίζουν. Τα νέα χαρακτηριστικά που μελετήθηκαν σχετίζονται με την προηγούμενη εμπειρία των μελών της επιτροπής σε άλλη Ε.Ε., το φύλο των μελών, την κατοχή πολλαπλών θέσεων, δηλαδή το ζήτημα της αλληλοεπικάλυψης των μελών μεταξύ Ε.Ε. και επιτροπής αποζημιώσεων, τη διάρκεια της θητείας τους στην επιτροπή, τις επαγγελματικές αποτυχίες του παρελθόντος τους, καθώς και χαρακτηριστικά που άπτονται των δημογραφικών στοιχείων, όπως η ηλικία και τα φυλετικά χαρακτηριστικά. Αυτά τα πρόσθετα χαρακτηριστικά έχει παρατηρηθεί ότι χρησιμεύουν στη μείωση της συλλογικής σκέψης και στη διάθεση διαφορετικών προοπτικών στις συζητήσεις (Lai et al., 2017).

5.8.1 Προηγούμενη εμπειρία μελών της Επιτροπής Ελέγχου

Οι εξελίξεις των κανονιστικών ρυθμίσεων σε συνδυασμό με την συνειδητοποίηση από τα μέλη των επιχειρήσεων, ότι για να εκπληρώσουν

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

πραγματικά τον ρόλο παρακολούθησης, οι Ε.Ε. χρειάζονται ειδική εμπειρία και εμπειρογνωμοσύνη στον τομέα των χρηματοοικονομικών αναφορών (Ghafran & O' Sullivan, 2017). Έτσι το χαρακτηριστικό της εμπειρογνωμοσύνης που αρχικά, όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, αναφερόταν στη γνώση και εμπειρία σε θέματα λογιστικής, χρηματοοικονομικής και ελεγκτικής, επεκτείνεται και αποκτά νέες διαστάσεις. Μια νέα διάσταση αυτού του χαρακτηριστικού γεννά ένα νέο γνώρισμα, που αναφέρεται στην προηγούμενη εμπειρία των μελών της Ε.Ε. σε θέματα Ε.Δ. και ελέγχου, αποτελώντας ένα νέο χαρακτηριστικό της επιτροπής, που αυξάνει την ικανότητά της να παρακολουθεί αποτελεσματικά την εταιρική διαχείριση και τον εξωτερικό ελεγκτή.

Αρχικά στις Η.Π.Α. και στη συνέχεια σε όλες τις υπόλοιπες αναπτυγμένες χώρες υπήρξε σημαντική συζήτηση αναφορικά με τον προσδιορισμό αυτού του χαρακτηριστικού. Αρχικά, διαπιστώθηκε ότι αυτό το χαρακτηριστικό ακόμα συγγέεται με τη χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε., ενώ παράλληλα το θετικό αυτής της έλλειψης συνοχής είναι ότι γεννήθηκαν πολλές νέες μεταβλητές προς ανάλυση. Οι μεταβλητές αυτές προσπαθούσαν μέσα από διάφορες πτυχές να συλλάβουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την έννοια της εμπειρογνωμοσύνης, αλλά και ευρύτερα της εμπειρίας των μελών (Ghafran & O' Sullivan, 2017).

Η διαφορετική ερμηνεία της εμπειρογνωμοσύνης φαίνεται μέσα από τη μελέτη των Carcello et al. (2002), που μετρά την εμπειρογνωμοσύνη της Ε.Ε. ως τον μέσο αριθμό άλλων διευθυντικών θέσεων, που κατέχουν τα μέλη της Ε.Ε., υποστηρίζοντας ότι η μεγαλύτερη έκθεση σε άλλα Δ.Σ. παρέχει στα μέλη της Ε.Ε. ενισχυμένη εμπειρία παρακολούθησης. Οι ερευνητές αυτοί διαπίστωσαν ότι η εμπειρογνωμοσύνη έχει θετικό αντίκτυπο στις ελεγκτικές δαπάνες. Η έρευνα αυτή αποτελεί βάση για τη δημιουργία του νέου αυτού χαρακτηριστικού, το ότι δηλαδή η προηγούμενη εμπειρία αποκτάται από συμμετοχή σε υψηλές διοικητικές θέσεις και κυρίως σε αντίστοιχη θέση, δηλαδή σε Ε.Ε.

Αντίστοιχα, μια άλλη μελέτη αυτή των Abbott et al. (2003b) χρησιμοποίησε τον ορισμό της επιτροπής Blue Ribbon (BRC, 1999), η οποία την ορίζει ως την εμπειρία στη λογιστική και την εποπτική. Ο ορισμός αυτός είναι παρόμοιος με τον ορισμό του SEC, για την εφαρμογή των απαιτήσεων του Ν. SOX. Οι ερευνητές αυτοί με βάση αυτό το χαρακτηριστικό βρήκαν ότι συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές. Αντίστοιχα, και οι Lee και Mande (2005) χρησιμοποίησαν τον ίδιο ορισμό

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

για την εμπειρογνωμοσύνη, μη βρίσκοντας όμως κάποια σημαντική σχέση με τα τέλη ελέγχου.

Οι Krishnan και Visvanathan (2009) χρησιμοποιούν τον ευρύ ορισμό, που αναφέρεται στην οικονομική και εποπτική εμπειρία, όσο και σε έναν στενότερο ορισμό, που αναφέρεται στη λογιστική εμπειρογνωμοσύνη. Ο στενότερος ορισμός αναφέρει ότι ο λογιστής εμπειρογνώμονας είναι άτομο με εμπειρία CPA, ελεγκτή, διευθυντή ή CFO, ελεγκτή ή διευθυντή ή επικεφαλής λογιστή (Krishnan & Visvanathan, 2009, σελ. 125). Η ανάλυσή τους έδειξε ότι ο ευρύτερος ορισμός δεν έχει σημαντική σχέση με τα τέλη ελέγχου, κάτι στο οποίο κατέληξαν και οι Chan et al. (2013). Αντίθετα, οι ίδιοι ανέφεραν ότι ο στενότερος ορισμός δείχνει ότι υπάρχει αρνητικός και σημαντικός αντίκτυπος στα τέλη ελέγχου.

Η προηγούμενη εμπειρία των μελών της Ε.Ε. αποτελεί μια σημαντική πτυχή της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. στην εποπτεία της διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναφοράς. Οι Vafeas και Waegelein (2007) στην έρευνά τους όρισαν την εμπειρογνωμοσύνη των μελών ως αποκλειστικά την εμπειρία των μελών από τη θητεία τους σε άλλη Ε.Ε. Οι ερευνητές αυτοί διαπίστωσαν ότι το χαρακτηριστικό αυτό συσχετίζεται θετικά με την ποιότητα του ελέγχου, ενώ παράλληλα εντοπίζουν μια θετική και σημαντική σχέση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών και του τέλους ελέγχου. Αντίθετα, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Vafeas (2005) δεν βρίσκει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης, η οποία ορίζεται ως η προηγούμενη εμπειρία των μελών σε Ε.Ε. και της ποιότητας των κερδών.

Οι Agrawal και Chadha (2005) στην έρευνά τους παρείχαν αποδεικτικά στοιχεία, ότι η πιθανότητα επαναδιατύπωσης μιας οικονομικής κατάστασης ήταν σημαντικά χαμηλότερη, όταν οι Ε.Ε. είχαν τουλάχιστον έναν μέλος ανεξάρτητο με γνώσεις, αλλά και με σχετική προηγούμενη εμπειρία σε κάποια επιτροπή του Δ.Σ. Αρκετά χρόνια αργότερα, οι Bruynseels και Cardinaels (2014) και Cohen et al. (2014) μέσα από τις έρευνές τους αποκαλύπτουν ότι τα μέλη της Ε.Ε. με γνώσεις, αλλά και εμπειρία στη θέση αυτή είναι πιο πιθανό, σε σχέση με τους συναδέλφους τους που διαθέτουν μόνο χρηματοοικονομική γνώση, να απαιτήσουν υψηλότερο επίπεδο διασφάλισης, με αποτέλεσμα υψηλότερη προσπάθεια ελέγχου από τους εξωτερικούς ελεγκτές. Αυτό δείχνει ότι η απαίτηση για περισσότερη προσπάθεια θα οδηγήσει και σε υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές, με αποτέλεσμα πιθανώς αυτό το χαρακτηριστικό των μελών της Ε.Ε. να σχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι DeFond και Zhang (2014) στην έρευνά τους συζητούν τον ρόλο των Ε.Ε. στο αναθεωρημένο πλαίσιο ποιότητας ελέγχου και σημειώνουν ότι η ανεξαρτησία σε συνδυασμό με την προηγούμενη εμπειρία και τη γνώση έχουν ως αποτέλεσμα την αυξημένη ζήτηση για ποιοτικό έλεγχο.

Οι Sultana et. al. (2015), διαπίστωσαν ότι είναι σημαντικό να υπάρχει άτομο στην Ε.Ε., το οποίο φέρει προηγούμενη εμπειρία, έχοντας εργαστεί και παλαιότερα σε Ε.Ε. Οι ερευνητές αυτοί δείχνουν στα αποτελέσματά τους ότι η προηγούμενη εμπειρία των μελών της επιτροπής συσχετίζεται θετικά με τις συνολικές προσπάθειες για βελτίωση της χρηματοοικονομικής επικαιρότητας και άρα της ποιότητας των χρηματοοικονομικών αναφορών από εταιρείες.

Η πιο πρόσφατη μελέτη, που ασχολήθηκε με την εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. και όλες τις πιθανές πτυχές αυτής, που προέκυπταν από αντίστοιχες μεταβλητές της προηγούμενης βιβλιογραφίας, είναι των Ghafran και O' Sullivan (2017). Οι ερευνητές αυτοί εξέτασαν πώς σχετίζονται όλες οι πτυχές της εμπειρογνωμοσύνης των μελών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές δαπάνες σε δείγμα εταιρειών της Μεγάλης Βρετανίας. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι οι Ε.Ε., που διαθέτουν υψηλότερα επίπεδα οικονομικής εμπειρογνωμοσύνης, σχετίζονται με υψηλότερα έξοδα ελέγχου. Βέβαια αξίζει να σημειωθεί ότι στη συνέχεια πραγματοποίησαν διαχωρισμό μεταξύ της λογιστικής και μη λογιστικής εμπειρίας. Παρατήρησαν ότι ο θετικός αυτός αντίκτυπος βασίζεται κυρίως στη μη λογιστική εμπειρία. Αυτό μπορεί να σχολιασθεί ότι, όταν τα μέλη δεν διαθέτουν λογιστική εμπειρία, κατευθύνονται σε αναζήτηση εκτεταμένων ελέγχων από τους εξωτερικούς ελεγκτές και άρα πιο ακριβών.

Αναφορικά με τις θεωρίες της Ε.Δ., να αναφέρουμε ότι το χαρακτηριστικό της προηγούμενης εμπειρίας υποστηρίζεται τόσο από τη θεωρία της αντιπροσώπευσης, όσο και από αυτήν της εξάρτησης των πόρων. Η θεωρία της αντιπροσώπευσης θεωρεί πως το χαρακτηριστικό αυτό αυξάνει την ικανότητα της Ε.Ε. να παρακολουθεί αποτελεσματικά το έργο του εξωτερικού ελεγκτή. Αντίστοιχα, η θεωρία της εξάρτησης των πόρων θεωρεί ότι η εκλογή μελών με εμπειρία από προηγούμενη επιτροπή δίνει τη δυνατότητα στην Ε.Ε. να διατηρήσει την εξουσία σχετικά με τις πληροφορίες χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και τις συναφείς γνωστοποιήσεις, αντί να στηρίζεται στην εταιρική διαχείριση και στον εξωτερικό ελεγκτή.

Συνολικά, οι μελέτες δείχνουν ότι το χαρακτηριστικό αυτό των μελών της Ε.Ε. διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην εποπτεία της διαδικασίας

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

χρηματοοικονομικής αναφοράς, στην καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς, στη διασφάλιση της ποιότητας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, αλλά και στις ελεγκτικές δαπάνες. Η προηγούμενη εμπειρία επιτρέπει σε ένα μέλος της Ε.Ε. να είναι πιο αποτελεσματικό στις απαιτήσεις και στις ευθύνες που του αναλογούν από την επιτροπή (DeZoort, 1998; Beasley & Salterio, 2001). Τέλος, η προηγούμενη εμπειρία των μελών της Ε.Ε. θα παράσχει τη δυνατότητα στην επιτροπή για περισσότερες γνώσεις και διαβεβαιώσεις κατά την παρακολούθηση των εργασιών του εξωτερικού ελεγκτή, καθώς και στη διαμεσολάβηση μεταξύ των διαφωνιών που προκύπτουν ανάμεσα στους εταιρικούς διαχειριστές και τον εξωτερικό ελεγκτή (Bedard & Biggs, 1991; DeZoort & Salterio, 2001; DeZoort et al., 2003).

5.8.2 Φύλο μελών της Επιτροπής Ελέγχου

Η διαφορετικότητα των δύο φύλων έχει τονιστεί από τη βιβλιογραφία της ψυχολογίας και ευρύτερα των κοινωνικών επιστημών. Οι γυναίκες, σε αντίθεση με τους άντρες, είναι άτομα συντηρητικά, επιμελή, ενώ διακρίνονται για τη σχολαστικότητά τους στην επεξεργασία των πληροφοριών και την επιφυλακτικότητά τους στην ανοχή του κινδύνου (Levin et al., 1988; Levin et al., 1994; Feingold, 1994; Johnson & Powell, 1994; Powell & Anisc, 1997; Byrnes et al., 1999; Costa et al., 2001; Eckel & Grossman, 2002; Huse & Solberg, 2006; Schubert, 2006; Munasinghe et al., 2008; Schmitt et al., 2008). Η διαφορετικότητά τους και η διαφορετική προσέγγιση ποικίλων θεμάτων προσδίδει μια δυναμική στις ομάδες των οποίων ηγούνται ή συμμετέχουν γυναίκες. Η Ε.Ε. αποτελεί μια μικρή ομάδα, στην οποία μπορούν και συμμετέχουν γυναίκες, με αποτέλεσμα οι διαφορές αυτές να καθορίζουν πιθανώς τόσο τις αποφάσεις της, όσο και τις αρμοδιότητές της.

Παράλληλα, εντοπίζονται μελέτες που δείχνουν ότι οι γυναίκες αποφεύγουν τον κίνδυνο ενώ, σε αντίθεση με τους άντρες, δεν λαμβάνουν παράτολμες οικονομικές αποφάσεις (Powell & Ansic, 1997; Jianakoplos & Bernasek, 1998; Barber & Odean, 2001; Dwyer et al., 2002; Watson & McNaughton, 2007). Επιπλέον, οι γυναίκες προσαρμόζονται και συμμορφώνονται με κανόνες και νομοθετικά πλαίσια πολύ πιο εύκολα από τους άντρες (Baldry, 1987; Beu et al., 2003; Pierce & Sweeney, 2010), άρα αυτό τους προσδίδει σημαντικό πλεονέκτημα στις συνεχείς προσθήκες και τροποποιήσεις των νόμων περί Ε.Δ., αλλά και των φορολογικών και λογιστικών πλαισίων. Ένα ακόμα ιδιαίτερο προσόν των γυναικών εκτιμάται ότι είναι το κομμάτι

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

της επικοινωνίας (Schubert, 2006), ένα πλεονέκτημα που τις καθιστά ισχυρές στην επικοινωνία τόσο με τον εξωτερικό ελεγκτή, όσο και με τη διοίκηση. Παράλληλα, το πλεονέκτημα της επικοινωνίας πολύ πιθανό να μετριάσει τις συγκρούσεις μεταξύ διοίκησης και εξωτερικών ελεγκτών. Επίσης, οι γυναίκες μέσα από τη δυνατότητά τους για καλύτερη επικοινωνία είναι πιο διατεθειμένες να θέτουν ερωτήσεις που οι άντρες δεν θα υπέβαλαν (Konrad et al., 2008). Το επικοινωνιακό πλεονέκτημα των γυναικών είναι πιθανό να μειώσει την ασυμμετρία των πληροφοριών, συλλέγοντας εθελοντικές πληροφορίες από τους άντρες μέλη και στη συνέχεια να μοιράζονται την πληροφόρηση αυτή με το Δ.Σ. ή τις επιτροπές του (Gul et al., 2011).

Η παρουσία των γυναικών στους χώρους εργασίας σε συνδυασμό με την αναφερόμενη βιβλιογραφία δείχνουν ότι είναι άτομα ικανά, εργατικά, με πείσμα και θέληση. Επιπλέον, ο υψηλός ανταγωνισμός που αντιμετωπίζουν από τους άντρες, ειδικά σε επαγγέλματα που υπάρχει εξέλιξη, όπως η κατοχή διοικητικών θέσεων και θέσεων υψηλής ευθύνης, σε συνδυασμό με το φαινόμενο της γυάλινης οροφής που επικρατεί στον κόσμο των επιχειρήσεων, αναγκάζει τις γυναίκες να επιδεικνύουν υπερβάλλοντα ζήλο και να αποδίδουν συνεχώς στο μέγιστο βαθμό, ώστε να ανέλθουν στα υψηλότερα επίπεδα ιεραρχίας, όπως για παράδειγμα η θέση της προέδρου της επιτροπής. Η διαπίστωση αυτή επαληθεύεται και από τις μελέτες των Green et al. (2009) και Kumar (2010), οι οποίοι δείχνουν ότι οι γυναίκες οικονομικές αναλύτριες ενδέχεται να χρειαστούν να έχουν και άρα και να εφαρμόσουν υψηλές δεξιότητες, ώστε να ανταπεξέλθουν σε ένα περιβάλλον που απαιτεί χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη. Αντίστοιχα, οι γυναίκες, εκτός από το ότι θέτουν υψηλούς στόχους, έχουν και υψηλές προσδοκίες αναφορικά με τις ευθύνες τους, κάτι που τις ωθεί να καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια, ώστε να ανταπεξέλθουν στα καθήκοντά τους.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό πλεονέκτημα των γυναικών είναι ότι διακατέχονται από ομαδικό πνεύμα, αφού λειτουργούν καλύτερα σε ομάδες, παρέχοντας καλύτερες λύσεις σε ένα πρόβλημα (Wood et al., 1985). Οι Wood et al. (1985) μέσα από την έρευνά τους διαπίστωσαν ότι, ενώ όλες οι αρσενικές ομάδες παρήγαγαν περισσότερες λύσεις σε ένα πρόβλημα, υψηλότερες ποιοτικές λύσεις δημιουργήθηκαν από ομάδες στις οποίες συμμετείχαν και γυναίκες. Η έρευνα των Joecks et al. (2013) έδειξε ότι στις Γερμανικές εταιρείες η παρουσία μιας μάζας τριών γυναικών σε διοικητικές θέσεις προσδίδει μια δυναμική στην απόδοση της επιχείρησης.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι γυναίκες σε αντίθεση με τους άντρες ενεργούν με λιγότερη ανοχή στον οπορτουνισμό (Thorne et al., 2003; Krishnan & Parsons, 2008), ενώ παράλληλα δίνουν μεγαλύτερη σημασία στο κοινό καλό και όχι στο προσωπικό τους συμφέρον (Arlow, 1991). Παράλληλα, οι γυναίκες από τη φύση τους είναι ευαίσθητες, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη ευαισθησία και σκέψη ηθικά ζητήματα. Αυτό αποδεικνύεται και από τη μελέτη των Thorne et al. (2003), που διαπίστωσαν ότι οι γυναίκες σκέφτονται και λειτουργούν με συγκεκριμένη συλλογικότητα, επιλύοντας έτσι καλύτερα ηθικά ζητήματα που άπτονται της ελεγκτικής. Αυτός ο τρόπος σκέψης των γυναικών δείχνει ότι οι γυναίκες σκέφτονται και αντιλαμβάνονται περισσότερο την απειλή για τη φήμη της επιχείρησης, αλλά και τη δική τους. Κατά συνέπεια, είναι αναμφισβήτητο ότι οι γυναίκες μέλη μιας Ε.Ε. θα απαιτήσουν πιο εκτεταμένους ελέγχους από τους εξωτερικούς ελεγκτές, για να προστατεύσουν τη φήμη τους και να προστατεύσουν την επιχείρηση από μελλοντικές απώλειες και δικαστικές αγωγές.

Σχετικά με το φύλο των μελών της Ε.Ε., η προσέγγιση της θεωρίας της αντιπροσώπευσης διαφέρει από αυτήν της εξάρτησης των πόρων. Η θεωρία της αντιπροσώπευσης αναφέρεται στο ότι η συνοχή της ομάδας έχει άμεση συσχέτιση με την αποτελεσματικότητα της επιτροπής. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γυναικών προσδίδουν μια διαφορετική χροιά που μπορεί να επηρεάσει την ομάδα. Επομένως, οι διαφορές του φύλου μπορεί να οδηγήσουν σε μεταβολή της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε.

Από την άλλη πλευρά, η θεωρία της εξάρτησης των πόρων αναφέρεται στην άποψη πως η ευρύτερη κοινωνική εκπροσώπηση σε μια ομάδα βοηθά στην εισαγωγή διαφορετικών ιδεών, απόψεων και εμπειριών. Συνεπώς, οι βασικοί μηχανισμοί Ε.Δ., όπως η Ε.Ε., θα είναι σε θέση να εξετάσουν ένα ευρύτερο φάσμα θεμάτων χρηματοοικονομικής λογιστικής και ελεγκτικής, μειώνοντας έτσι τις πιθανότητες δόλιων και εσφαλμένων λογιστικών πρακτικών (Pucheta-Martinez & Fuentes, 2007, Gul et al., 2011).

Οι Adams και Ferreira (2009) διαπιστώνουν ότι οι γυναίκες είναι πιο οργανωτικές και έχουν καλύτερα αρχεία παρακολούθησης, με αποτέλεσμα να ασχολούνται περισσότερο με επιτροπές, όπως η Ε.Ε. ή η επιτροπή αμοιβών, που απαιτούν έντονη παρακολούθηση. Επίσης οι Gul et al. (2011), στην Νορβηγία, διαπιστώνουν ότι τα εταιρικά συμβούλια και οι επιτροπές αυτών με περισσότερες γυναίκες μέλη συνδέονται με μεγαλύτερη πληροφόρηση σχετικά με τις τιμές των

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

μετοχών, όταν η Ε.Δ. είναι αδύναμη, υποδηλώνοντας ότι τα Δ.Σ. και οι επιτροπές τους με διαφορετικό φύλο λειτουργούν ως υποκατάστατα της αποτελεσματικότερης Ε.Δ. Αντίστοιχα, οι Srinidhi et al. (2011) προτείνουν ότι οι εταιρείες που διαθέτουν Ε.Ε. με γυναίκες μέλη έχουν υψηλότερα κέρδη και καλύτερες αναφορές, οι οποίες με τη σειρά τους ενισχύουν την εμπιστοσύνη των εξωτερικών ελεγκτών στις οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών.

Οι μελέτες των Thiruvadi και Huang (2011) και Zalata et al. (2017) δείχνουν ότι το νέο αυτό χαρακτηριστικό της Ε.Ε. επηρεάζει την αποτελεσματικότητά της. Επιπλέον, η μελέτη των Carter et al. (2003) δείχνει ότι η παρουσία γυναικών σε πάσης φύσεως εταιρικά συμβούλια προσθέτει μια θετική χροιά στην εταιρική αξία, προστατεύοντας έτσι τα συμφέροντα των μετόχων. Η παρουσία ανεξάρτητων γυναικών στις Ε.Ε., ειδικά όταν είναι πρόεδροι, σχετίζεται θετικά με τη διαφάνεια των χρηματοοικονομικών πληροφοριών (Pucheta-Martínez et al., 2016; Oradi & Izadi, 2019). Οι Lai et al. (2017) έδειξαν ότι παρουσία γυναικών στις Ε.Ε., αλλά και στα Δ.Σ. απαιτεί εξωτερικούς ελεγκτές εξειδικευμένους στον κλάδο που ανήκει η ελεγχόμενη εταιρεία. Ένα χρόνο αργότερα, η μελέτη των Gull et al. (2018), στη Γαλλία, έδειξε ότι η παρουσία γυναικών στις Ε.Ε. σχετίζεται αρνητικά και σημαντικά με τη διαχείριση των αποδοχών.

Οι γυναίκες είναι πιο ευσυνείδητες από τους άντρες (Schmitt et al., 2008) και παίρνουν τις ευθύνες τους πιο σοβαρά (Fondas & Sassalos, 2000) και αυτό αντικατοπτρίζει και την απαίτησή τους για πιο λεπτομερείς και εκτενείς ελέγχους. Η απαίτηση για λεπτομερείς και εκτενείς ελέγχους έχει σκοπό από την πλευρά των γυναικών να διασφαλιστεί η ποιότητα των οικονομικών πληροφοριών, αλλά και να προστατεύσουν τόσο την εταιρική, όσο και την προσωπική τους φήμη. Αυτό υποδηλώνει ότι η παρουσία γυναικών στις Ε.Ε. μπορεί να επηρεάσει το έργο του ελεγκτή και κατ' επέκταση την καθυστέρηση του ελέγχου, καθώς και τις αμοιβές του. Αναφορικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου, εντοπίζονται ελάχιστες μελέτες που μελετούν το χαρακτηριστικό του φύλου της Ε.Ε. και πώς αυτό συσχετίζεται με τον χρόνο καθυστέρησης. Οι Sultana et al. (2015) ήταν από τις πρώτες μελέτες που συμπεριέλαβαν το χαρακτηριστικό αυτό, μη βρίσκοντας όμως κάποια σημαντική συσχέτιση. Αντίστοιχα, την ίδια χρονιά οι Harjoto et al. (2015) διαπίστωσαν ότι το υψηλότερο ποσοστό γυναικών στις Ε.Ε., οι οποίες όμως αποτελούν μέλη εθνοτικών μειονοτήτων, συσχετίζονται με μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι έρευνες σχετικά με τη σχέση των τελών ελέγχου και την ποικιλομορφία των φύλων των Ε.Ε είναι σχετικά περιορισμένες. Εντοπίζονται δύο μόνο μελέτες που εξέτασαν τη σχέση μεταξύ της παρουσίας γυναικών στις Ε.Ε. και των τελών ελέγχου (Ittonen et al., 2010; Aldamen et al., 2018), ενώ υπάρχει και μία μελέτη που ερευνά τη σχέση μεταξύ της παρουσίας γυναικών στο Δ.Σ. και των τελών ελέγχου (Gul et al., 2008), η οποία διαπιστώνει πως τα τέλη ελέγχου είναι υψηλότερα με την παρουσία των γυναικών, διότι η ένταξή τους προκαλεί αυξημένη ζήτηση για ελεγκτική προσπάθεια. Οι Ittonen et al. (2010) διαπίστωσαν πως τα ελεγκτικά τέλη είναι χαμηλότερα, όταν υπάρχουν γυναίκες στην Ε.Ε. και θεωρούν ότι αυτό οφείλεται στις γυναίκες, διότι αυτές ενισχύουν τις δραστηριότητες παρακολούθησης της επιτροπής. Οι Aldamen et al. (2018), στα αποτελέσματά τους, παρατηρούν ότι η γυναικεία εκπροσώπηση στις Ε.Ε. σχετίζεται θετικά με τα τέλη ελέγχου, διότι οι γυναίκες από την πλευρά της ζήτησης απαιτούν περισσότερες ελεγκτικές υπηρεσίες από τους εξωτερικούς ελεγκτές και άρα συμβάλλουν στην επιβολή υψηλότερων ελεγκτικών δαπανών.

Συνολικά, να σημειώσουμε ότι η παρουσία των γυναικών στον κόσμο των επιχειρήσεων κρίνεται απαραίτητη, τόσο εξαιτίας των όσων έχουν να προσφέρουν, όσο και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους. Επιπλέον, η συμμετοχή τους σε υψηλές θέσεις ευθύνης καταδεικνύει την ισότητα μεταξύ αντρών και γυναικών, αλλά και το κίνητρο για την παρουσία τους στις θέσεις αυτές. Τα κράτη σταδιακά θεσπίζουν νόμους που επιβάλλουν μέσα από τη νομοθεσία της Ε.Δ. την ποσόστωση, ώστε να είναι υποχρεωτική η παρουσία γυναικών σε Δ.Σ. και επιτροπές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα κρατών είναι η Γαλλία και η Νορβηγία που αποτέλεσαν και πεδίο μελετών (Gul et al., 2011; Gull et al., 2018).

5.8.3 Κατοχή πολλαπλών θέσεων από τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου – Αλληλοεπικάλυψη

Το θέμα της κατοχής πολλαπλών θέσεων αποτελεί ένα ζήτημα που ανησυχεί συνεχώς τους ρυθμιστικούς φορείς της Ε.Δ. Παράλληλα, παραμένει ένα αντικείμενο που έλκει την ερευνητική προσοχή, η οποία εκτείνεται μέσα από τα εμπειρικά στοιχεία, σχετικά με τους καθοριστικούς παράγοντες των πολλαπλών θέσεων που μπορεί να κατέχει ένα υψηλόβαθμο διοικητικό στέλεχος (O'Sullivan, 2005; O'Sullivan, 2009). Αρχικά, το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στην περίπτωση που ένα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

διοικητικό στέλεχος κατείχε θέση σε πολλά Δ.Σ., κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε πιθανή αναποτελεσματικότητά του.

Η κατοχή περισσότερων της μιας θέσεων από τα στελέχη των εταιρειών συσχετίζεται θετικά με τη φήμη τους, δείχνοντας ότι τα πολυάσχολα στελέχη διεκδικούν θέσεις και είναι αποτελεσματικά, ώστε να ενισχύσουν τη φήμη τους (Fama & Jensen, 1983). Η κατοχή πολλαπλών θέσεων και τα οφέλη αυτής της δραστηριότητας των μελών τεκμηριώνεται από αρκετές μελέτες (Ferris et al., 2003; Bedard et al., 2004; Yang & Krishnan, 2005). Βέβαια αυτές οι μελέτες ασχολούνται κυρίως με το ζήτημα της κατοχής θέσεων σε διάφορα Δ.Σ. Αντίθετα, υπάρχουν και έρευνες (Beasley, 1996; Fich & Shivdasani, 2006) που θεωρούν ότι αυτή υπερβάλλουσα προσπάθεια από τα στελέχη έχει αρνητικό αντίκτυπο στην εταιρική απόδοση, αφού η συμμετοχή σε κάθε Δ.Σ. και οι αρμοδιότητές τους απαιτούν πολύ χρόνο.

Τα τελευταία χρόνια, τα νέα ρυθμιστικά πλαίσια της Ε.Δ. απαιτούν τη δημιουργία Ε.Ε. και αποζημιώσεων για όλες τις εισηγμένες εταιρείες, είτε αυτές εντοπίζονται στις Η.Π.Α. είτε στην Ευρώπη. Η απαίτηση για τη δημιουργία αυτών των επιτροπών έφερε στο προσκήνιο το φαινόμενο της αλληλεπικαλυπτόμενης συμμετοχής μελών τόσο στην Ε.Ε., όσο και στην επιτροπή αποζημιώσεων (Liao & Tsu, 2013). Οι ανωτέρω μελέτες αποτέλεσαν αφορμή και κίνητρο για νέες μελέτες, οι οποίες πλέον εξετάζουν τον ρόλο της αλληλοεπικάλυψης μεταξύ Ε.Ε. και επιτροπής αποζημιώσεων (Karim et al., 2015). Η κατοχή πολλαπλών θέσεων, δηλαδή η συμμετοχή ενός μέλους της Ε.Ε. στην επιτροπή αποζημιώσεων και το αντίστροφο, αποτελεί ένα νέο εξεταζόμενο χαρακτηριστικό της Ε.Ε. Η βιβλιογραφία που μελετά αυτό το νέο χαρακτηριστικό είναι σχετικά περιορισμένη, αφού εντοπίζεται σε ελάχιστες σχετικές μελέτες.

Η κατοχή πολλαπλών θέσεων σε διάφορα όργανα και επιτροπές του Δ.Σ. από τα μέλη της Ε.Ε. τους βοηθάει να εκτελούν τα καθήκοντά τους πιο επιμελώς και να υποβάλλουν περισσότερες διερευνητικές ερωτήσεις στη διοίκηση, ώστε να διασφαλίσουν ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι ακριβείς (Sultana et al., 2019). Η παρουσία των μελών της επιτροπής σε πολλαπλές θέσεις τους παρέχει πρόσθετες δεξιότητες, εμπειρία και γνώση σε ποικιλία θεμάτων Ε.Δ. Επιπλέον, η κατοχή πολλαπλών θέσεων τους φέρνει σε επαφή με όλα τα μέλη αντίστοιχων επιτροπών και λοιπών οργάνων, με αποτέλεσμα να βελτιώνεται η επικοινωνία μεταξύ της Ε.Ε. με τους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι υποστηρικτές της αλληλεπικαλυπτόμενης ιδιότητας υποστηρίζουν ότι ο συντονισμός μεταξύ Ε.Ε. και αποζημίωσης είναι ζωτικής σημασίας (Hermanson et al., 2012), επειδή οι συμβάσεις αποζημίωσης επηρεάζουν τη διοίκηση, για να αναλάβει ενέργειες που επηρεάζουν τα κέρδη (Bergstresser & Philippon, 2006; Efendi et al., 2007; Jiang et al., 2010). Οι ερευνητές αυτοί υποστηρίζουν ότι η ταυτόχρονη παρουσία μελών τόσο στην Ε.Ε., όσο και στην επιτροπή αποζημιώσεων επιτρέπει στα μέλη να κατανοήσουν καλύτερα τα κίνητρα αναφοράς της διοίκησης και να τα προσαρμόσουν ανάλογα στην παρακολούθησή τους.

Αντίθετα, οι αρνητές αυτής της άποψης θεωρούν ότι η παρουσία μελών της Ε.Ε. στην επιτροπή αποζημιώσεων μπορεί να κάνει τα μέλη της Ε.Ε. να δεσμεύονται υπερβολικά, μειώνοντας έτσι την αποτελεσματικότητά τους ως ελεγκτές των αναφορών κερδών (Liao & Hsu, 2013). Επιπλέον, οι αρνητές (Dhaliwal et al., 2010; Rickling, 2014; Tanyi & Smith, 2015) θεωρούν ότι η υψηλή απασχολησιμότητα της ταυτόχρονης παρουσίας των μελών στις δύο επιτροπές μειώνει την αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. στην παρακολούθηση των κερδών αναφοράς. Η θέση αυτή υποστηρίζεται ξεκάθαρα από τους Dhaliwal et al. (2010), που αναφέρουν ότι τα λιγότερο απασχολημένα μέλη της Ε.Ε. έχουν καλύτερη αίσθηση της ποιότητας των δεδομένων. Ομοίως, ο Rickling (2014) βρίσκει μια θετική σχέση μεταξύ της πιθανότητας των εταιρειών να συναντηθούν και να αντιμετωπίσουν τις προβλέψεις των αναλυτών με την απασχολησιμότητα της Ε.Ε. Αντίστοιχα, οι Tanyi και Smith (2015) εξετάζουν και διαπιστώνουν ότι η απασχολησιμότητα επηρεάζει την παρακολούθηση της διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναφοράς της εταιρείας από τον πρόεδρο της Ε.Ε. και τους οικονομικούς εμπειρογνώμονες της επιτροπής.

Η μελέτη των Laux και Laux (2009) προβλέπει ότι το νέο αυτό χαρακτηριστικό αποτελεί ένα αρνητικό στοιχείο για τις Ε.Ε.. Σύμφωνα με αυτούς τους ερευνητές, η Ε.Ε. παρακολουθεί τα μέλη του Δ.Σ., ενώ η επιτροπή αποζημιώσεων είναι αρμόδια για τις αμοιβές τους. Τα μέλη του Δ.Σ. από την πλευρά τους σταθμίζουν τα χαρακτηριστικά των πακέτων αποζημίωσης έναντι των σχετικών απαιτήσεων παρακολούθησης. Τα έξοδα παρακολούθησης βαρύνουν αποκλειστικά τους διευθύνοντες συμβούλους, με αποτέλεσμα τα μέλη της επιτροπής αποζημιώσεων, που ανήκουν παράλληλα και στην Ε.Ε., να είναι λιγότερο πιθανό να προσφέρουν κίνητρα για ίδια κεφάλαια στους διευθύνοντες συμβούλους. Αυτό συνεπάγεται χαμηλότερο επίπεδο παρακολούθησης από την Ε.Ε. και άρα χαμηλότερες δαπάνες. Στην περίπτωση όμως που δεν υπάρχει αλληλοεπικάλυψη τότε

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

τα μέλη της επιτροπής αποζημιώσεων δεν έχουν να συνυπολογίσουν το πρόσθετο κόστος παρακολούθησης και άρα είναι πιο πιθανό να προσφέρουν κίνητρα για ίδια κεφάλαια στους διευθύνοντες συμβούλους. Σε αυτό το σενάριο απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια παρακολούθησης από την Ε.Ε. και επομένως υψηλότερες δαπάνες.

Η έρευνα των Chang et al. (2011) έρχεται και συμφωνεί με τα περισσότερα από τα ευρήματα των Laux και Laux (2009), αναφέροντας ότι οι εταιρείες με αλληλεπικαλυπτόμενες επιτροπές προσφέρουν στους διευθύνοντες συμβούλους τους λιγότερα κίνητρα για μετοχές. Επιπλέον, παρατηρούν ότι υφίσταται σημαντικά αρνητική συσχέτιση μεταξύ της ταυτόχρονης παρουσίας των ίδιων μελών στις δύο επιτροπές και της ποιότητας της οικονομικής αναφοράς.

Αντίθετα, η μελέτη των Chandar et al. (2012) ασχολήθηκε με αυτό το νέο χαρακτηριστικό και διαπίστωσε ότι, όταν τα μέλη της Ε.Ε. είναι παράλληλα και μέλη της επιτροπής αποζημιώσεων, τότε διαθέτουν περισσότερη γνώση για το πώς η αποζημίωση μπορεί να επηρεάσει τη διαχειριστική συμπεριφορά. Παράλληλα, οι ίδιοι ερευνητές στην ανάλυσή τους διαπιστώνουν ότι η αλληλοεπικάλυψη των δύο επιτροπών συσχετίζεται θετικά με την παραγωγή υψηλής ποιότητας οικονομικής αναφοράς. Η πρόσθετη γνώση που αποκτάνε, σε συνδυασμό με τις πληροφορίες που παίρνουνε από την επιτροπή αποζημιώσεων τους δίνει το πλεονέκτημα μιας αυξημένης εποπτείας και μιας κριτικής αξιολόγησης των αποζημιώσεων και του έργου της διοίκησης. Επίσης, τα μέλη της Ε.Ε., που υπηρετούν παράλληλα και στην επιτροπή αποζημιώσεων, συσχετίζονται θετικά με τη μείωση της ασυμμετρίας πληροφοριών μεταξύ της Ε.Ε. και της διαχείρισης, με αποτέλεσμα την υψηλότερη ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς, που προκαλείται από τη βελτιωμένη παρακολούθηση από την Ε.Ε. (Chandar et al., 2012).

Παρόμοια έρευνα με τους Chandar et al. (2012) πραγματοποίησαν οι Liao και Hsu (2013). Οι ερευνητές αυτοί παρατήρησαν ότι υφίσταται μια αρνητική σχέση μεταξύ της ποιότητας των κερδών και της ταυτόχρονης παρουσίας των μελών στην Ε.Ε. και στην επιτροπή αποζημιώσεων. Παράλληλα, ο Kalelkar (2017), λαμβάνοντας υπόψη ότι η αλληλοεπικάλυψη των μελών των δύο επιτροπών επηρεάζει την ποιότητα της αναφοράς, εξέτασε πώς η αλληλεπικαλυπτόμενη σύνθεση της Ε.Ε. επηρεάζει την τιμολόγηση του ελέγχου. Ο ερευνητής αυτός διαπίστωσε ότι υπάρχει μια σημαντική αρνητική σχέση μεταξύ της αλληλοεπικάλυψης και των ελεγκτικών αμοιβών.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι Habib και Bhuiyan (2018) διερεύνησαν πώς το χαρακτηριστικό της αλληλοεπικάλυψης των μελών των δύο επιτροπών, και συγκεκριμένα η παρουσία τουλάχιστον ενός μέλους που συμμετέχει παράλληλα στις δύο επιτροπές, συσχετίζεται με την τάση των εξωτερικών ελεγκτών να εκδίδουν τροποποιημένες γνώμες ελέγχου. Οι εξωτερικοί ελεγκτές είναι πιθανό να θεωρήσουν ότι το εξεταζόμενο αυτό χαρακτηριστικό μπορεί να μειώσει τον κίνδυνο ελέγχου, με αποτέλεσμα, όταν εντοπίζουν το χαρακτηριστικό αυτό στις Ε.Ε., τότε να χρεώνουν χαμηλότερα τέλη. Επιπλέον, το δυναμικό αυτό χαρακτηριστικό της Ε.Δ. προδιαθέτει τους εξωτερικούς ελεγκτές στο να συντάξουν μια αξιόπιστη οικονομική αναφορά, η οποία θα μειώσει την πιθανότητα της τροποποιημένης – μη σύμφωνης γνώμης τους. Το αποτέλεσμα της έρευνας των Habib και Bhuiyan (2018) επιβεβαιώνει πως το χαρακτηριστικό της αλληλοεπικάλυψης συσχετίζεται θετικά με την τάση των ελεγκτών να μην δίνουν τροποποιημένες γνώμες ελέγχου για τις εισηγμένες εταιρείες της Αυστραλίας.

Οι Sultana et al. (2019) εξέτασαν πώς μια σειρά νέων χαρακτηριστικών της Ε.Ε. σχετίζεται με τις ελεγκτικές αμοιβές. Τα χαρακτηριστικά που εξετάστηκαν ήταν η ηλικία των μελών της επιτροπής, η διάρκεια της θητείας τους στην επιτροπή και η κατοχή πολλαπλών ηγετικών θέσεων. Τα αποτελέσματά τους έδειξαν ότι όλα αυτά τα χαρακτηριστικά συσχετίζονται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.

Συνολικά, τόσο η Ε.Ε., όσο και η επιτροπή αποζημίωσης είναι εξίσου σημαντικές για τις σύγχρονες επιχειρήσεις. Οι αρμοδιότητές τους, αλλά και η διακριτική παρουσία τους στις εταιρείες προδιαθέτει παρουσία ικανών, έντιμων και αμερόληπτων στελεχών, τα οποία, όπως δείχνει η βιβλιογραφία, συμμετέχουν παράλληλα και στις δύο επιτροπές. Το νέο αυτό χαρακτηριστικό αποτελεί αντικείμενο μελέτης των πρόσφατων ερευνών, διότι τόσο τα θετικά στοιχεία που δίνει η ταυτόχρονη παρουσία των μελών στις δύο επιτροπές, όσο και τα μειονεκτήματα που προκύπτουν, επηρεάζουν συνολικά την ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς, αλλά και τις ελεγκτικές αμοιβές.

5.8.4 Θητεία μελών της Επιτροπής Ελέγχου

Η θητεία των μελών της Ε.Ε. είναι ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας για τον καθορισμό της αποτελεσματικότητας των Ε.Ε. στην εκτέλεση του ρόλου παρακολούθησης. Ως θητεία ορίζεται το χρονικό διάστημα που το μέλος έχει

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

υπηρετήσει στην ίδια την επιτροπή. Η συνεχής παρουσία ενός μέλους στην Ε.Ε. αποτελεί ένα νέο εξεταζόμενο χαρακτηριστικό, που κατ' επέκταση σχετίζεται με τη γνώση και την εμπειρία των μελών.

Το χαρακτηριστικό αυτό επιτρέπει στα μέλη που διαθέτουν μεγάλη θητεία στην Ε.Ε. να γνωρίζουν καλύτερα το περιβάλλον εργασίας τους, να διαθέτουν πολύ καλύτερη εξειδίκευση και εμπειρία στην παρακολούθηση της διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναφοράς (Chan et al., 2013). Η συνεχής θητεία και συμμετοχή τους στην Ε.Ε. καθίσταται ικανή, ώστε να βελτιώσει την απόδοση της εργασίας τους, καθώς και τις γνώσεις τους σχετικά με την εταιρεία και το επιχειρηματικό της περιβάλλον (Sultana et al., 2019). Επίσης, η πάροδος του χρόνου έχει ως θετικό ότι τα μέλη της επιτροπής αποκτούν καλύτερες σχέσεις με τη διοίκηση και άρα μπορούν να αποκτήσουν χρήσιμες πληροφορίες για το έργο τους σε λογιστικά θέματα.

Παράλληλα, το χαρακτηριστικό της μακράς θητείας των μελών στην Ε.Ε. τους δίνει το πλεονέκτημα της πρόσβασης σε όλο το εύρος των πληροφοριών, καθώς και περισσότερες ευκαιρίες να αποκτήσουν γνώση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και των επιχειρησιακών λειτουργιών της εταιρείας (Sharma & Iselin, 2012; Chan et al., 2013). Η μακροχρόνια θητεία αυξάνει τη δέσμευση των μελών να εκπληρώσουν ορθά τα καθήκοντά τους και να έχουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στον ρόλο της παρακολούθησης. Αυτό άλλωστε υποστηρίζεται και από τη θεωρία της οργανωτικής συμπεριφοράς που υποστηρίζει ότι η μακρά θητεία αυξάνει τη δέσμευση ενός ατόμου έναντι μιας εταιρείας και επίσης ότι οι έμπειροι υπάλληλοι είναι πιθανό να έχουν αναπτύξει εμπιστοσύνη και ικανότητες με την πάροδο του χρόνου στους ρόλους τους (Dart, 2011).

Η μακρά θητεία των μελών ενισχύει τη φήμη τους, η ενίσχυση αυτή αποτελεί κίνητρο, ώστε να αφοσιωθούν ακόμα περισσότερο στην εργασία τους, γιατί μια πιθανή αρνητικά απόδοση θα συνοδευτεί με σπίλωση του ονόματός τους. Παράλληλα, η εμπειρία που αποκτούν από τη συνεχή παραμονή τους στην Ε.Ε. ενισχύει τη διάθεσή τους να προστατέψουν τη φήμη τους και άρα είναι πιο πρόθυμοι στο να αποδώσουν καλύτερα (DeZoor, 1998). Προφανώς, το κεφάλαιο της φήμης ενισχύεται με την πάροδο του χρόνου και έχει θετικό αντίκτυπο στην προστασία των μετόχων (Sultana et al., 2019).

Βέβαια, εκτός από τα πλεονεκτήματα και τα θετικά στοιχεία που δίνει η μακροχρόνια θητεία των μελών στις Ε.Ε., δεν λείπουν τα μειονέκτημα που απορρέουν από αυτό το χαρακτηριστικό. Η συνεχής παραμονή στον ίδιο χώρο

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

εργασίας και ειδικά στην ίδια θέση είναι πιθανό να επηρεάσει αρνητικά την ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής. Επιπλέον, το χαρακτηριστικό αυτό γεννά και αναπτύσσει φιλίες μεταξύ των μελών της Ε.Ε. και της διοίκησης, με αποτέλεσμα να επηρεάζει την ανεξαρτησία των μελών (Sultana et al., 2019). Η φιλία αυτή είναι πιθανό να προδιαθέτει ή να επιβάλλει στα μέλη της Ε.Ε. να παρακολουθούν λιγότερο τα μέλη της διοίκησης και να μην θέλουν να εκφράσουν διαφωνία σχετικά με ζητήματα, όπως η ποιότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών. Άμεσος αντίκτυπος μιας τέτοιας συμπεριφοράς είναι τα συμφέροντα των μετόχων. Η αρνητική χροιά αυτού του χαρακτηριστικού φαίνεται και μέσα από τις σχετικές έρευνες (Sharma & Iselin, 2012; Chan et al., 2013) που περιγράφονται στη συνέχεια.

Η βιβλιογραφία, αρχικά, ασχολήθηκε κυρίως με τη διάρκεια της θητείας των μελών στο Δ.Σ. Η μακρά θητεία των μελών του Δ.Σ. τους επιτρέπει να αποκτήσουν συγκεκριμένες γνώσεις και να εφοδιαστούν καλύτερα με πληροφορίες, ώστε να αντιμετωπίσουν περίπλοκες διαδικασίες που σχετίζονται με τις επιτροπές του Δ.Σ., με αποτέλεσμα τη βελτίωση της απόδοσης και την προστασία των συμφερόντων των μετόχων (Kosnik, 1990). Ο Beasley (1996) διαπιστώνει ότι η απάτη της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης είναι λιγότερο πιθανό να συμβεί για εταιρείες που διαθέτουν μέλη στο Δ.Σ. με μακρά θητεία. Από την άλλη πλευρά, ο Vafeas (2003) διαπίστωσε ότι η μεγαλύτερη θητεία των μελών στο Δ.Σ. ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο την ανεξαρτησία τους, ειδικά αυτών που συμμετέχουν στην Ε.Ε., διότι έρχονται πιο κοντά και εξοικειώνονται με τα μέλη της διοίκησης.

Η επιστημονική έρευνα συνεχίστηκε και οι ερευνητές πλέον επικεντρώθηκαν στη διάρκεια της θητείας των μελών στην Ε.Ε. Οι Bedard et al. (2004) διαπίστωσαν ότι η μέση θητεία των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με τη διαχείριση των κερδών. Ο Vafeas (2005) τεκμηριώνει ότι υφίσταται μια θετική σχέση μεταξύ της μέσης θητείας των μελών της Ε.Ε. και του μέτρου κακής ποιότητας κέρδους, αποδεικνύοντας ότι υπάρχει μια αντίστροφη σχέση μεταξύ της μέσης διάρκειας και της ποιότητας των κερδών. Αντίθετα, οι Dhaliwal et al. (2010) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η μέση θητεία των μελών της Ε.Ε. σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των δεδουλευμένων, υποδηλώνοντας ουσιαστικά ότι τα ανεξάρτητα μέλη της Ε.Ε. με μακρά διάρκεια θητείας είναι πιο αποτελεσματικά στην εποπτεία των χρηματοοικονομικών αναφορών.

Η έρευνα των Sharma και Iselin (2012) δείχνει ότι υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ της θητείας των μελών της Ε.Ε. και των οικονομικών κρίσεων,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

υποδεικνύοντας και ότι τα μέλη της επιτροπής με μεγαλύτερη θητεία δεν μπορούν να ασκήσουν ανεξάρτητη κρίση. Ένα χρόνο αργότερα, οι Chan et al. (2013) διαπίστωσαν ότι το ποσοστό των ανεξάρτητων μελών με μακρά θητεία, οριζόμενη με διάρκεια άνω των δέκα ετών στην Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, κάτι που εξηγείται από την απαίτηση των μελών για λιγότερη προσπάθεια ελέγχου. Αντίθετα, οι Sultana et al. (2019) εντόπισαν μια θετική σχέση μεταξύ των αμοιβών ελέγχου και του χαρακτηριστικού της θητείας των μελών της Ε.Ε.

Το χαρακτηριστικό της διάρκειας της θητείας αποτελεί ακόμα ένα νέο γνώρισμα που συμπεριλαμβάνεται τώρα στις έρευνες και δίνει και πεδίο μελέτης για το μέλλον. Οι έρευνες που λαμβάνουν υπόψη αυτό το χαρακτηριστικό είναι ελάχιστες, με αποτέλεσμα να κρίνεται αναγκαία η επικέντρωση στο χαρακτηριστικό αυτό, ώστε τελικά να διαπιστωθεί αν αποτελεί πλεονέκτημα ή μειονέκτημα των μελών της Ε.Ε.

5.8.5 Αποζημίωση μελών Επιτροπής Ελέγχου – Κατοχή ιδίων μετοχών

Η αποζημίωση των μελών της Ε.Ε. είναι ένα ακόμα χαρακτηριστικό της Ε.Δ. που έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει τα αποτελέσματα του ελέγχου (Habib & Bhuiyan 2018). Η αποζημίωση των μελών της διοίκησης με ίδια κεφάλαια βασίζεται στην άποψη ότι μια τέτοια αποζημίωση θα πρέπει να ενισχύσει την εστίασή τους στα μακροπρόθεσμα συμφέροντα των μετόχων, καθώς τα μέλη αυτά αναλαμβάνουν την κρίσιμη δουλειά της παρακολούθησης της διαχείρισης εκ μέρους των μετόχων (Jensen & Meckling, 1976; Hillman & Dalziel, 2003). Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. σε συνδυασμό με τα υψηλά ποσοστά συμμετοχής στην εταιρεία, μέσω της κατοχής μετοχών, μπορεί να επιφέρει μεγάλα επίπεδα επιρροής στις δραστηριότητες της εταιρείας, προκειμένου να προστατεύσει τις επενδύσεις τους (Lavelle, 2002). Η κατοχή μετοχών από την πλευρά των μελών της Ε.Ε. τους δίνει κίνητρο για αυξημένη επαγρύπνηση, διότι έχουν μεγαλύτερο μερίδιο στην εξασφάλιση της καλής απόδοσης της εταιρείας (Shivdasani, 1993). Παράλληλα, αξίζει να αναφερθεί ότι μια πιθανή άρνηση από την πλευρά των μελών, στο να έχουν πρόσβαση στη μακροπρόθεσμη ανατίμηση των μετοχών, μπορεί να υπονομεύσει το κίνητρό τους να παρακολουθούν ενεργά τη διαχείριση και να δίνουν προτεραιότητα στα συμφέροντα των ιδιοκτητών (Dalton et al., 2003; Archambeault et al., 2008).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Η βιβλιογραφία αναφορικά με τις συνέπειες της συμμετοχής των μελών της Ε.Ε. στην επιχείρηση, μέσω της κατοχής μετοχών, δίνει αντικρουόμενα αποτελέσματα. Ο Beasley (1996) διαπίστωσε ότι η αποζημίωση με μετοχές της επιχείρησης τόσο των μελών της Ε.Ε., όσο και των μελών της διοίκησης μειώνει την πιθανότητα απάτης, αφού έχουν κίνητρο να πραγματοποιούν υψηλής ποιότητας παρακολούθηση. Οι Vafeas (2005) και Pucheta και Fuentes (2007) βρήκαν μια θετική σχέση μεταξύ των ιδίων κεφαλαίων που κατέχει το μέλος της Ε.Ε. και της ποιότητας των χρηματοοικονομικών αναφορών, δείχνοντας και αυτοί με τη σειρά ότι το χαρακτηριστικό αυτό φέρνει αξιόπιστες χρηματοοικονομικές αναφορές. Η αυξημένη ευαισθητοποίηση στον κίνδυνο σχετίζεται θετικά με την κατοχή μετοχών από τα μέλη της Ε.Ε. (MacGregor, 2012), κάτι που αποδεικνύει ότι συνεισφέρει στο χαμηλότερο κίνδυνο απάτης των οικονομικών καταστάσεων (Beasley et al., 2000), καθώς και στη μέγιστη και σταθερή απόδοση (Bolton, 2014).

Αντίθετα, υπάρχουν και έρευνες που δείχνουν ότι η αποζημίωση των μελών της Ε.Ε. με μετοχές δεν έχει θετικά αποτελέσματα για τα συμφέροντα των μετόχων. Στην περίπτωση αυτή, η παρουσία αυτού του χαρακτηριστικού μπορεί να μειώσει την αντικειμενικότητα των μελών της επιτροπής (Yang & Krishnan, 2005; Magilke et al., 2009). Το χαρακτηριστικό αυτό συσχετίζεται θετικά με την υιοθέτηση επιθετικών πολιτικών συμπεριφορών διαχείρισης κερδών (Bedard et al., 2004). Επιπλέον, όπως αναφέρουν στα ευρήματα της έρευνάς τους οι Cullinan et al. (2010), το χαρακτηριστικό αυτό σχετίζεται θετικά με την αύξηση της πιθανότητας αναφοράς της αδυναμίας του εσωτερικού ελέγχου, ενώ οι Archambeault et al. (2008) σημειώνουν ότι η κατοχή μετοχών της επιχείρησης από τα μέλη της Ε.Ε. αυξάνει την πιθανότητα της οικονομικής αναδιατύπωσης.

Μια πιο πρόσφατη μελέτη των Habib και Bhuiyan (2018) εξέτασε πώς αυτό το χαρακτηριστικό συνδυάζεται με την αλληλοεπικάλυψη των μελών, σε Ε.Ε. και επιτροπή αποζημιώσεων, και πώς σχετίζονται με τις ελεγκτικές αμοιβές. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι σε περίπτωση αλληλοεπικάλυψης των μελών της Ε.Ε., που παράλληλα κατέχουν μετοχές της εταιρείας, τότε εντοπίζονται χαμηλότερα έξοδα ελέγχου. Επίσης διαπίστωσαν ότι ο εξωτερικός ελεγκτής έχει μειωμένη την τάση να εκδίδει τροποποιημένες γνώμες ελέγχου για τις εταιρείες που τα αλληλεπικαλυπτόμενα μέλη της Ε.Ε. διαθέτουν συμμετοχικούς τίτλους.

Συνολικά, η προηγούμενη έρευνα επικεντρώθηκε στην αποζημίωση της Ε.Ε. και συγκεκριμένα στην εξέταση της σχέσης μεταξύ της δομής αποζημίωσης και του

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

οικονομικού αποτελέσματος. Ο τύπος αποζημίωσης, μετοχές έναντι μετρητών, έχει βρεθεί ότι επηρεάζει την ποιότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών (Engel et al., 2010), την πιθανότητα οικονομικής αναδιατύπωσης (Archambeault et al. 2008), καθώς και την αντιληπτή ποιότητα ελέγχου (Flynn, 2008).

5.8.6 «Προβληματικό ή Μολυσμένο» μέλος στην Επιτροπή Ελέγχου

Η παρουσία ενός «προβληματικού ή μολυσμένου» μέλους στην Ε.Ε. είναι ένα ακόμα νέο χαρακτηριστικό της Ε.Δ., που έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει τη διαδικασία του ελέγχου από τον εξωτερικό ελεγκτή και άρα τις αμοιβές του, καθώς επίσης και την ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς. Η παρουσία ενός «προβληματικού ή μολυσμένου» μέλους αναφέρεται στις περιπτώσεις που το άτομο αυτό έχει εμπλακεί σε δόλιες πράξεις, σε περιπτώσεις ωραιοποίησης και διαστρέβλωσης χρηματοοικονομικών αποτελεσμάτων, καθώς και γενικότερα σε πράξεις που αμαυρώνουν τη φήμη και το βιογραφικό του. Επίσης, σύμφωνα με τους Habib et al. (2019) ως «προβληματικό» χαρακτηρίζεται και το μέλος που συμμετείχε σε κάποια οικονομική αποτυχία ή είχε εμπλακεί διακριτικά.

Συνήθως, ένα άτομο προβαίνει σε αυτές τις παράνομες ενέργειες, όταν έχει υπερβολική αυτοπεποίθηση για τον εαυτό του και νιώθει υπερβολικά αισιόδοξο (Kallunki & Pyykkö, 2013). Η αίσθηση αυτή τους οδηγεί στην υπερεκτίμηση των ικανοτήτων τους, με αποτέλεσμα τη μη ορθή αντίληψη του κινδύνου ή την υποτίμησή του. Ουσιαστικά, υποτιμούν κινδύνους δανεισμού και μελλοντικού εισοδήματος που οδηγούν σε μεγάλη οικονομικά προβλήματα (Kilborn 2002; Anderloni & Vandone 2010). Αξίζει να σημειωθεί ότι έχει παρατηρηθεί πως αυτά τα άτομα δεν μαθαίνουν ούτε από την εμπειρία που είχαν ούτε από τα λάθη τους, με αποτέλεσμα οι χρηματοοικονομικές συμβουλές τους να μην οδηγούν σε καλύτερες χρηματοοικονομικές αποφάσεις (Kilborn, 2002).

Επίσης, οι εταιρικές αποφάσεις που θα ληφθούν από τους διαχειριστές της κάθε εταιρείας εξαρτώνται από τις διαχειριστικές εμπειρίες τους, τις αξίες, τις γνώσεις, καθώς και από το προσωπικό τους στυλ, με κύριο γνώρισμα την ειλικρίνεια (Hambrick & Mason, 1984). Με αφορμή τη μελέτη των Hambrick και Mason (1984) πραγματοποιήθηκαν πολλές μελέτες, που επικεντρώθηκαν στα προσωπικά και διοικητικά χαρακτηριστικά των μελών, ώστε να δουν πώς αυτά επηρεάζουν διάφορες

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

εταιρικές αποφάσεις και επιχειρηματικά αποτελέσματα, όπως επιλογές κεφαλαιακής διάρθρωσης, επενδυτικές πολιτικές, συγχωνεύσεις και εξαγορές, καθώς και φαινόμενα φοροδιαφυγής (Hackbarth 2008; Dyreng et al. 2010).

Η έρευνα αρχικά μελέτησε πώς επηρεάζεται η φήμη της επιχείρησης από την παρουσία ενός «μολυσμένου» μέλους στο Δ.Σ. Η εξέταση των χαρακτηριστικών του Δ.Σ. είναι σημαντική, διότι τα διοικητικά συμβούλια είναι καθοριστικά για την έγκριση εταιρικών στρατηγικών, την πρόσληψη και την απόλυση ανώτερων στελεχών, τη διασφάλιση της ακεραιότητας των οικονομικών αναφορών και τον καθορισμό κατάλληλης αποζημίωσης για τους διευθύνοντες συμβούλους (Adam et al., 2010). Η ικανοποιητική εκπλήρωση αυτών των ευθυνών απαιτεί από τα μέλη του Δ.Σ. να εργαστούν με ακεραιότητα και υπευθυνότητα (Karstein, 2003) και να μην προβαίνουν σε δόλιες ενέργειες. Το Δ.Σ. αποτελεί το ανώτατο εκτελεστικό όργανο της επιχείρησης και είναι υπεύθυνο για οποιαδήποτε παράνομη εταιρική συμπεριφορά (Habib et al., 2019). Επομένως, η μελέτη των χαρακτηριστικών του Δ.Σ. θα κάνει καλύτερα αντιληπτή τη συμπεριφορά αυτή.

Βέβαια, το ερώτημα που τίθεται είναι γιατί οι επιχειρήσεις διατηρούν τέτοια άτομα στα Δ.Σ. τους ή τις Ε.Ε., ξέροντας ότι η παρουσία τους μπορεί να σπλώσει τη φήμη τους, αλλά και να επιφέρει υψηλές ελεγκτικές δαπάνες λόγω των εκτεταμένων ελέγχων. Οι Street και Hermanson (2019) αναφέρουν ότι τα «μολυσμένα» μέλη υφίστανται συνέπειες, όπως την απώλεια συμμετοχής στο Δ.Σ. και στις αντίστοιχες επιτροπές του. Σύμφωνα με τον Carver (2014), τα περιστατικά επαναδιατύπωσης δεν οδηγούν πάντα στην απομάκρυνση των μελών από τα Δ.Σ. ή τις Ε.Ε.. Αυτό ερμηνεύεται, διότι η επιρροή και η συμμετοχή του διευθύνοντος συμβούλου στη διαδικασία διορισμού αυξάνει την πιθανότητα ότι ο πρόεδρος της Ε.Ε. θα παραμείνει ακόμα και μετά από την επαναδιατύπωση. Οι λόγοι που οι επιχειρήσεις διατηρούν τα «προβληματικά» μέλη εντοπίζονται κυρίως στις δεξιότητες και τις γνώσεις που διαθέτουν, στην ικανότητά τους για ανάληψη κινδύνων, καθώς και στην πίστη τους προς τη διοίκηση (Carver, 2014; Baer et al., 2019).

Οι εταιρείες, όπως και το κάθε μέλος ξεχωριστά, ενδιαφέρονται για τη φήμη τους. Η φήμη αυτή ενισχύεται, όταν στα εταιρικά συμβούλια συμμετέχουν γυναίκες (Brammer et al., 2009). Η υψηλή φήμη μιας εταιρείας σχετίζεται θετικά με τη λογιστική ποιότητα (Cao et al., 2012), δείχνοντας ότι οι εταιρείες ενδιαφέρονται για την καλή εικόνα τους, αφού αυτό επηρεάζει τα συμφέροντα των μετόχων. Γενικά, οι γυναίκες προσδίδουν το πλεονέκτημα της φήμης για μια εταιρεία, αλλά δεν έχει

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αποδειχθεί αν αυτό συνεχίζει να ισχύει στην περίπτωση που αυτές έχουν εμπλακεί σε δόλιες πράξεις και ιστορικό αμφισβητήσιμης ηθικής συμπεριφοράς (Bhuiyan et al., 2020).

Οι ανησυχίες σχετικά με τη φήμη της εταιρείας επηρεάζουν τη συμπεριφορά των ελεγκτών, παρακινώντας τους να προβούν σε ενέργειες που να διασφαλίζουν ότι μπορούν να διατηρήσουν τη φήμη τους. Επιπλέον, οι ελεγκτές λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους κινδύνους που προκύπτουν από την αδύναμη Ε.Δ. και την απάτη (Carcello et al., 2002). Παράλληλα, αυτοί είναι πιθανό να ανησυχήσουν, όταν εντοπίσουν ότι τα εταιρικά συμβούλια και ειδικά η Ε.Ε. απαρτίζεται από μέλη με παρελθόν οικονομικών αποτυχιών. Η παρουσία τέτοιων μελών σε συνδυασμό με την αδύναμη Ε.Δ. αποτελεί για τους εξωτερικούς ελεγκτές πιθανή αιτία επιχειρηματικών κινδύνων, με αποτέλεσμα την αύξηση του ελεγκτικού κινδύνου. Αυτά όλα οδηγούν τους ελεγκτές σε αυξημένους και πιο λεπτομερείς ελέγχους, με αποτέλεσμα την πιθανή αύξηση των αμοιβών ελέγχου. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι οι εταιρείες με καλή φήμη απαιτούν ελέγχους καλύτερης ποιότητας και συνεπώς θα πληρώσουν υψηλότερα τέλη ελέγχου για τις πρόσθετες υπηρεσίες που θα πραγματοποιηθούν (Bhuiyan et al., 2020).

Η βιβλιογραφία εξέτασε πώς επηρεάζονται οι εξωτερικοί ελεγκτές από αυτό το χαρακτηριστικό γνώρισμα και μάλιστα πώς γίνεται αντιληπτό από αυτούς κατά την αξιολόγηση και εκτίμηση του κινδύνου, ώστε να σχεδιάσουν τη διαδικασία ελέγχου. Έτσι λοιπόν, οι Graham και Bedard (2003) διαπίστωσαν ότι οι ελεγκτές θεωρούν τους παράγοντες κινδύνου απάτης σημαντικό στοιχείο για τον προγραμματισμό ελέγχου τους, ενώ σημαντικό στοιχείο αποτελούν και οι εκτεταμένες δοκιμές που θα τους διασφαλίσουν για την τελική γνώμη τους (Bedard & Johnstone, 2004). Αντίστοιχα, οι Koh και Tong (2013) παρατήρησαν ότι, όταν μια εταιρεία έχει μέλη που συμμετείχαν σε αμφιλεγόμενες δραστηριότητες, τότε καλούνται να πληρώσουν υψηλότερες ελεγκτικές δαπάνες λόγω των εκτεταμένων αναγκαίων ελέγχων. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτοί επικεντρώθηκαν σε αμφιλεγόμενες πράξεις που σχετίζονταν με το περιβάλλον, την ασφάλεια των προϊόντων και εργασιακά θέματα, ενώ σημείωσαν ότι χρειάζεται περαιτέρω έρευνα για θέματα που σχετίζονται με την παραβίαση της χρηματοοικονομικής αναφοράς, λογιστικά ψεύδη και άλλα δόλια παραπτώματα.

Οι περισσότερες εισηγμένες εταιρείες επιλέγουν για τη στελέχωση της Ε.Ε. με ανεξάρτητα μέλη, με πλήρη γνώση και εμπειρία, έτσι όπως απαιτούν οι κείμενες νομοθεσίες της Ε.Δ.. Βέβαια, η υποχρέωση για εύρεση τέτοιων ατόμων αναγκάζει τις

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

εταιρείες να μην αποκαλύπτουν άμεσα όλα τα στοιχεία του βιογραφικού των μελών. Η παρουσία «προβληματικών» μελών στις Ε.Ε. μπορεί να εμποδίσει τα οφέλη από την ύπαρξη μιας ανεξάρτητης επιτροπής με μέλη που διαθέτουν όλα τα απαραίτητα προσόντα, ώστε να παρακολουθούν σωστά τη διαδικασία χρηματοοικονομικής αναφοράς. Επίσης η παρουσία όχι μόνο «προβληματικών» αντρών, αλλά και γυναικών σε εταιρικά συμβούλια και Ε.Ε. υποβαθμίζει τον ρόλο και την αποτελεσματικότητα των Ε.Ε. (Bhuiyan et al., 2020).

Η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. σχετίζεται με τον κίνδυνο ελέγχου του εξωτερικού ελεγκτή (Krishnan & Visvanathan, 2009), αφού φαίνεται πως η παρουσία της υποκαθιστά τον εξωτερικό έλεγχο (Habib et al., 2019). Επιπλέον, τα μέλη της ορίζονται από το Δ.Σ., τα χαρακτηριστικά του οποίου επηρεάζουν την Ε.Ε. Η προηγούμενη βιβλιογραφία δεν ασχολήθηκε μόνο με την παρουσία «μολυσμένου» μέλους στο Δ.Σ., αλλά ούτε μόνο με την άποψη των εξωτερικών ελεγκτών για την παρουσία «μολυσμένων» ατόμων στις επιχειρήσεις.

Οι Kallunki και Pyykkö (2013) σε έρευνά τους σε Φιλανδικές εταιρείες διαπίστωσαν ότι η πιθανότητα πτώχευσης των εταιρειών αυξάνεται σημαντικά, όταν οι εταιρείες αυτές διορίζουν διευθύνοντα σύμβουλο με παρελθόν, που σχετίζεται με αθέτηση προσωπικών πληρωμών. Αντίστοιχα, οι Amir et al. (2014) πραγματοποίησαν έρευνα σε Σουηδικές εισηγμένες εταιρείες, που είχαν διευθύνοντες συμβούλους και επικεφαλής οικονομικών υπηρεσιών, οι οποίοι είχαν καταδικαστεί ή τους βάρυναν υπόνοιες για οικονομικά εγκλήματα. Αυτοί διαπίστωσαν ότι η παρουσία μελών με χαμηλά ηθικά πρότυπα και αμφισβητήσιμες ηθικές αξίες είναι πιθανό να μειώσουν την ικανότητα του Δ.Σ. να παρακολουθεί και να συμβουλεύει αποτελεσματικά τη διοίκηση. Αυτά τα άτομα αναμένεται να δώσουν λιγότερη έμφαση στους κανόνες και τις αρχές της Ε.Δ., ενδιαφέρονται μόνο για τα προσωπικά τους οφέλη, έχουν αρνητική επίδραση στη λήψη αποφάσεων, με αποτέλεσμα τη χαμηλότερη κερδοφορία και τις αυτοπροσανατολισμένες αποφάσεις, οδηγώντας στη μείωση της φήμης της εταιρείας.

Ο Carver (2014) στην έρευνά του εξέτασε αν παρουσία ανεξάρτητων, από τη διοίκηση, μελών στην Ε.Ε. σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά των μελών του Δ.Σ. και ειδικά με αυτά του διευθύνοντος συμβούλου, μετά από μια αποτυχία χρηματοοικονομικής αναφοράς. Ο ερευνητής αυτός παρατήρησε ότι η διατήρηση των μελών της Ε.Ε. σχετίζεται θετικά με την επιρροή του διευθύνοντος συμβούλου και λιγότερο με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του μέλους της Ε.Ε.. Παράλληλα, σημείωσε

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ότι η συμμετοχή του διευθύνοντος συμβούλου στη διαδικασία διορισμού μπορεί να επηρεάσει τη σύνθεση της Ε.Ε. σε εταιρείες, όπου οι επαναδιατυπώσεις είναι αποτέλεσμα σκόπιμων εσφαλμένων εφαρμογών. Σε παρόμοιο συμπέρασμα είχαν καταλήξει και οι Carcello et al. (2011), που εκτός των άλλων ανέφεραν ότι η συμμετοχή αυτή αυξάνει τις πιθανότητες αποτυχίας της χρηματοοικονομικής αναφοράς

Οι Gao et al. (2017), μετά την εξέταση των χαρακτηριστικών εξωτερικών διευθυντών και Δ.Σ. σε εταιρείες απάτης, εντόπισαν ισχυρές ενδείξεις ότι οι γυναίκες μέλη, καθώς και τα μέλη που έχουν μεγαλύτερη ιδιοκτησία μετοχών στην εταιρεία και κατέχουν πολλές διευθύνσεις σε άλλες εταιρείες είναι πιο πιθανό να αποχωρήσουν από εταιρείες απάτης. Επίσης, οι ίδιοι ερευνητές διαπίστωσαν ότι τα μέλη που συμμετέχουν στη διοίκηση εταιρειών με θέματα απάτης είναι πιο πιθανό να αποχωρήσουν για λόγους σοβαρότερης και μεγαλύτερης απάτης. Ομοίως, παρατήρησαν ότι η παρουσία «μολυσμένων» γυναικών στα Δ.Σ. ή στις Ε.Ε. θα μπορούσε να έχει δυσμενείς επιπτώσεις στη διακυβέρνηση του Δ.Σ., οι οποίες, με τη σειρά τους, θα μπορούσαν να μειώσουν την ποιότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών.

Οι Habib et al. (2019) επικεντρώθηκαν και μελέτησαν πώς η παρουσία ενός «προβληματικού» μέλους στα εταιρικά συμβούλια και τις Ε.Ε. επηρεάζει τις ελεγκτικές αμοιβές. Οι εκτενείς έλεγχοι από την πλευρά των εξωτερικών ελεγκτών, που λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους τη παρουσία «προβληματικών» μελών, έχει ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση υψηλών ελεγκτικών αμοιβών. Οι ερευνητές αυτοί διαπίστωσαν ότι σε δείγμα 9.175 αμερικάνικων εταιρειών, η παρουσία μελών με προβληματικό παρελθόν συσχετίζεται θετικά με υψηλές ελεγκτικές δαπάνες.

Οι Bhuiyan et al., (2020) μελέτησαν τη σχέση μεταξύ της παρουσίας «μολυσμένων» γυναικών στα εταιρικά συμβούλια και τις Ε.Ε. και της ποιότητας της χρηματοοικονομικής αναφοράς και των ελεγκτικών αμοιβών. Οι ερευνητές αυτοί διαπίστωσαν ότι οι εταιρείες με «μολυσμένες» γυναίκες μέλη έχουν υψηλότερη διαχείριση πραγματικών κερδών και υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές. Οι πραγματικές αμοιβές διαχείρισης των κερδών χρησιμοποιήθηκαν ως ο δείκτης αναφοράς για την αποτελεσματική Ε.Δ. και τη φήμη του Δ.Σ. Οι υψηλές ελεγκτικές δαπάνες επιβεβαιώνουν τόσο την τάση των γυναικών να ζητούν εκτεταμένους ελέγχους, όσο και την τάση των ελεγκτών να χρεώνουν περισσότερο, όταν εντοπίζουν «μολυσμένα» μέλη.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Συνολικά, η παρουσία «μολυσμένων» μελών στα Δ.Σ. και τις Ε.Ε. δείχνει ότι επηρεάζει την ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς, καθώς και το έργο του εξωτερικού ελεγκτή. Η προηγούμενη βιβλιογραφία δείχνει ότι η λήψη όλων αυτών των πληροφοριών, αναφορικά με την παρουσία ή μη «μολυσμένων» μελών, αποτελεί στοιχείο επιβράβευσης ή τιμωρίας για αυτούς που επιδεικνύουν κακή κρίση (Srinivasan, 2005; Fich & Shivdasani, 2006).

5.8.7 Δημογραφικά και πολιτισμικά στοιχεία μελών Επιτροπής Ελέγχου

Τα δημογραφικά και πολιτιστικά στοιχεία των μελών των επιχειρήσεων έχει αποδειχθεί ότι επηρεάζουν τις επιχειρηματικές και λογιστικές πρακτικές, τις υπηρεσίες γνωστοποίησης, καθώς και τις υπηρεσίες ελέγχου (Haniffa & Cooke, 2002). Η προηγούμενη βιβλιογραφία, που μελετά πώς αυτά τα χαρακτηριστικά σχετίζονται με διάφορους μηχανισμούς της Ε.Δ., είναι λιγοστή.

Η ηλικία των μελών της Ε.Ε. αποτελεί ένα δημογραφικό χαρακτηριστικό που αξίζει να μελετηθεί, αφού αναμένεται να έχει επίπτωση στην ποιότητα των χρηματοοικονομικών πληροφοριών (Sultana et al., 2019). Η ψυχολογία δείχνει ότι τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας υιοθετούν μια αντίθετη στάση απέναντι στον κίνδυνο (Palsson, 1996). Τα γηραιότερα άτομα είναι συνήθως πιο επιφυλακτικά και συντηρητικά κατά τον τρόπο λήψης των αποφάσεων. Επιπλέον, οι συντηρητικές και επιφυλακτικές αποφάσεις των παλαιότερων μελών της Ε.Ε., σε συνδυασμό με τη στενότερη παρακολούθηση της διοίκησης διασφαλίζει την υψηλότερη ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς και την αποφυγή συγκρούσεων με τους μετόχους (Dao et al., 2013). Επίσης η ηλικία προσδίδει διαφορετικές τεχνικές δεξιότητες, αφού σχετίζεται και με την εμπειρία, καθώς επίσης και με την ωριμότητα ως προς την κατανόηση της οργανωτικής συμπεριφοράς, της διαπραγμάτευσης, ενώ παίζει σημαντικό ρόλο και στην επικοινωνία.

Παράλληλα, τα άτομα της Ε.Ε. με μεγαλύτερη ηλικία έχουν μεγαλύτερες ευαισθησίες από τα νεότερα μέλη της επιτροπής, δεδομένου ότι έχουν πολύ μικρότερες προοπτικές σταδιοδρομίας και περιορισμένες εναλλακτικές λύσεις κινητικότητας σταδιοδρομίας (Abbott et al., 2003b; DeZoort et al., 2002). Τα γηραιότερα μέλη της Ε.Ε. γνωρίζοντας ότι είναι δυσκολότερο να βρουν μια νέα θέση εργασίας αποφεύγουν να θέσουν τον εαυτό σε κίνδυνο για μελλοντικές ευκαιρίες, ενώ

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

παράλληλα συντηρούν συνειδητά τη φήμη τους, υιοθετώντας ενέργειες που αυξάνουν την ποιότητα ελέγχου και χρηματοοικονομικής αναφοράς (Sultana et al., 2019).

Βεβαία, η ηλικία αποτελεί σημαντικό παράγοντα διερεύνησης, καθώς εκτός από τα θετικά της εντοπίζονται και αρνητικά στοιχεία. Τα μέλη της Ε.Ε. όσο γερνούν ενδέχεται να δυσκολεύονται στην προσαρμογή, ειδικά όταν αναφερόμαστε στο επιχειρηματικό περιβάλλον που μεταβάλλεται συνεχώς. Εκτός από την μειωμένη ευελιξία σε σύγκριση με τα νεότερα μέλη, τα παλαιότερα μέλη της Ε.Ε. είναι πιθανό να δημιουργήσουν χαμηλότερη παραγωγικότητα, εξαιτίας της απουσίας πνεύματος ανταγωνισμού και προσαρμοστικότητας (Magd, 2003). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. σε θέματα παρακολούθησης και αναφοράς. Επίσης οι Sultana et al. (2019) εντόπισαν μια θετική σχέση μεταξύ των αμοιβών ελέγχου και της ηλικίας των μελών της Ε.Ε., δείχνοντας αφενός ότι αποτελεί σημαντικό στοιχείο για τις αμοιβές ελέγχου, αφετέρου δε, ότι είναι ένα γνώρισμα που χρήζει περαιτέρω έρευνας.

Η ποικιλομορφία των εθνοτήτων και των μειονοτήτων στη διοίκηση των εταιρειών είναι ένα πολιτισμικό στοιχείο που επηρεάζει τη διαχείριση και τη λήψη των αποφάσεων, χωρίς όμως να έχει εξεταστεί λεπτομερώς (Harjoto et al., 2015; Felix et al., 2021). Μέρος της προηγούμενης βιβλιογραφίας που αναφέρεται στην ψυχολογία, την κοινωνιολογία, καθώς και την ανάλυση κινδύνου, διαπίστωσε ότι οι μειονότητες έχουν παρόμοια αντίληψη κινδύνου με αυτή των γυναικών (Flynn et al., 1994; Finucane et al., 2000). Οι μελέτες αυτές δείχνουν ότι όπως οι γυναίκες έτσι και τα άτομα μιας φυλετικής μειονότητας αντιμετωπίζουν κοινωνική ανισότητα, με αποτέλεσμα την υιοθέτηση υψηλότερης αντίληψης και ευαισθητοποίησης για τον κίνδυνο. Οι Ng και Sears (2010) έδειξαν για παράδειγμα ότι τόσο οι γυναίκες, όσο και διάφορες μειονότητες στην Αμερική έχουν διαφορετικές εξωγενείς τιμές εργασίας, δηλαδή διαφορετικό επίπεδο μισθών και παροχών ασφάλειας.

Τα άτομα διαφορετικών εθνικοτήτων ή τα άτομα που εντάσσονται σε κάποια μειονότητα είναι πιθανό να έχουν διαφορετικές βάσεις γνώσεων, διαφορετικά σύνολα εμπειριών και διαφορετικές προοπτικές για την κοινωνία (Harjoto et al., 2015; Felix et al., 2021). Επιπλέον, τα άτομα αυτά μαζί με τις γυναίκες ανησυχούν περισσότερο για την ασφάλεια της εργασίας σε σχέση με τους λευκούς (Ng & Sears, 2010). Επίσης, ο αντίκτυπος των διαφορών εθνικότητας και των μειονοτικών ομάδων μοιάζει με την επιρροή των αντιλήψεων και των προσδοκιών μιας δεδομένης κοινωνικής ομάδας, η οποία έχει επιπτώσεις στις διαπροσωπικές αλληλεπιδράσεις και

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

τις διαδικασίες επικοινωνίας εντός και μεταξύ των υπόλοιπων ομάδων (Haniffa & Cooke, 2002; Salim, 2006; Johl et al., 2012).

Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι η εθνικότητα των μελών επηρεάζει τον ρόλο της Ε.Ε. και ότι η δυναμική κάθε ομάδας, όπως είναι οι επιτροπές του συμβουλίου, διαφέρει ανάλογα με το υπόβαθρο των ατόμων που υπηρετούν σε αυτές. Συνεπώς, η εκπροσώπηση των επιτροπών αυτών από άτομα μειονοτήτων θα μπορούσε να επηρεάσει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθώς και τον ρόλο τους. Η ένδειξη της ποικιλομορφίας σε μια ομάδα, όπως η Ε.Ε., έχει και θετικά και αρνητικά αποτελέσματα στην αποτελεσματικότητάς της (Jackson et al., 2003; Ilgen et al., 2005; Knippenberg & Schippers, 2007). Προφανώς, το θετικό στοιχείο της ποικιλομορφίας της ομάδας που προκρίνεται είναι το ευρύ φάσμα γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειριών που έχουν τα άτομα αυτά, καλλιεργώντας έτσι διαφορετικές προοπτικές. Αντίστοιχα, το κυρίαρχο αρνητικό στοιχείο είναι οι πιθανές συγκρούσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να εμποδίσουν την απόδοση της ομάδας και άρα της Ε.Ε.

Προηγούμενες μελέτες, ειδικά στην Μαλαισία, έδειξαν ότι διάφορα στοιχεία της εθνικότητας επηρεάζουν τις ελεγκτικές δαπάνες (Eichenseher, 1995). Η Μαλαισία αποτελεί ένα ιδιαίτερο περιβάλλον, όπου μετά την ανεξαρτησία τους από τους Βρετανούς, το 1957, εντοπίζεται μία εθνική μειονότητα με όνομα Bumiputera, η οποία ελέγχει μεγάλο πλήθος εταιρειών. Ο Eichenseher (1995) έδειξε ότι οι εταιρείες στη Μαλαισία ελέγχονται από την Κίνα και άρα δεν εντοπίζονται μέλη της μειονότητας Bumiputera που να ασκούν έλεγχο, ενώ παράλληλα οι εταιρείες αυτές έχουν μικρότερες ελεγκτικές δαπάνες. Οι Yatim et al. (2006) εξέτασαν αν η παρουσία ατόμων από αυτή την εθνική μειονότητα στο Δ.Σ. και στην Ε.Ε. σχετίζεται με τις ελεγκτικές δαπάνες. Τα αποτελέσματα της μελέτης τους έδειξαν μια ισχυρή αρνητική σχέση μεταξύ των ελεγκτικών αμοιβών και των εταιρειών που διαθέτουν στην Ε.Ε. και στο Δ.Σ. μέλη από τη μειονότητα Bumiputera.

Οι Johl et al. (2012) επέκτειναν τη βιβλιογραφία αναφορικά με τη σχέση των ελεγκτικών αμοιβών και της παρουσίας μελών ή όχι στην Ε.Ε., καθώς του διευθύνοντα συμβούλου από τη μειονότητα Bumiputra, για τις Μαλαισιανές εισηγμένες εταιρείες. Τα αποτελέσματά τους υποστηρίζουν ότι οι εταιρείες με διευθύνοντα σύμβουλο από τη μειονότητα της Bumiputra επιβαρύνονται με υψηλότερα τέλη ελέγχου, ενώ δεν βρήκαν καμία συσχέτιση για τις εταιρείες που διαθέτουν μέλη αυτής της μειονότητας στην Ε.Ε. τους.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι Harjoto et al. (2015) μελέτησαν σε εταιρείες στην Αμερική τον αντίκτυπο του φύλου και της εθνικότητας των μελών της Ε.Ε. και του διευθύνοντος συμβούλου, τόσο στις ελεγκτικές δαπάνες, όσο και στην καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι οι εταιρείες με διευθύνοντες συμβούλους γυναίκες, που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες, πληρώνουν σημαντικά υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές σε σχέση με τις εταιρείες που διαθέτουν άντρες της καυκάσιας φυλής, διευθύνοντες συμβούλους. Παράλληλα, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι οι εταιρείες με υψηλό ποσοστό μελών εθνικών μειονοτήτων στην Ε.Ε. τους καταβάλλουν σημαντικά υψηλότερα έξοδα ελέγχου. Επιπλέον, η μελέτη τους δείχνει ότι οι εταιρείες με υψηλό ποσοστό μελών γυναικών, καθώς και εθνικών μειονοτήτων στην Ε.Ε. συνδέονται με μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου.

Συνολικά, η σχετικά περιορισμένη βιβλιογραφία, αναφορικά με τα εξεταζόμενα δημογραφικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά των μελών της Ε.Ε., όπως είναι η ηλικία ή η ένταξη τους σε κάποια εθνοφυλετική μειονότητα, δείχνει ότι αυτά επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα της επιτροπής, τις αμοιβές ελέγχου, καθώς και την καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Τέλος, η υψηλή ευαισθητοποίηση στα επίπεδα κινδύνου, καθώς και η αποφυγή του από τα γηραιότερα μέλη, αλλά από μέλη των εθνοφυλετικών μειονοτήτων οδηγεί στην απαίτηση για υψηλό βαθμό βεβαιότητας, ώστε να προστατέψουν τη φήμη τους.

5.9 Τα μελλοντικά χαρακτηριστικά των Επιτροπών Ελέγχου

Η βιβλιογραφία αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. εξελίσσεται συνεχώς προσφέροντας στο προσκήνιο νέα πιθανά χαρακτηριστικά, τα οποία μπορούν να επηρεάσουν τη δραστηριότητα της επιτροπής. Επιπλέον, αρκετές μελέτες επικεντρώνονται στη μελέτη αποκλειστικά του βιογραφικού του προέδρου της Ε.Ε., ο οποίος οργάνωνει και συντονίζει τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής (Cheng et al., 2019; Chee et al., 2022). Η έρευνα των Cheng et al. (2019) έδειξε ότι η προηγούμενη εμπειρία του προέδρου της Ε.Ε. βοηθά, ώστε να υποδηλωθούν ουσιώδεις αδυναμίες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, ενισχύοντας έτσι τη διαφάνειά τους. Αντίστοιχα, οι Chee et al. (2022) έδειξαν ότι ο διορισμός ενός εξωτερικού οικονομικού διευθυντή στην Ε.Ε. συνεπάγεται με αύξηση της διαφάνειας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Τα χαρακτηριστικά που θα απασχολήσουν τις μελλοντικές έρευνες φαίνεται πως προέρχονται κατά βάση από το βιογραφικό των μελών της Ε.Ε. και αναφέρονται στις πολιτικές ή επαγγελματικές διασυνδέσεις τους (βλ. Hasnan et al., 2022), στο ενδεχόμενο να έχουν αποκτήσει εμπειρία σε Ε.Ε. του εξωτερικού και στη συνέχεια να έχουν επαναπατριστεί (βλ. Zhou et al., 2020) ή να είναι μέλη αλλοδαπά (βλ. Firoozi & Magnan, 2022). Επίσης ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποκτά το χαρακτηριστικό που σχετίζεται με τη συμμετοχή μελών στην Ε.Ε., τα οποία δεν έχουν καμία σχέση με την επιχείρηση και συμμετέχουν σε αυτή ως εξωτερικοί συνεργάτες.

Συνοψίζοντας, οι πρόσφατες αυτές έρευνες δείχνουν ότι τόσο η μελέτη του βιογραφικού των μελών συνολικά, όσο και του προέδρου της Ε.Ε. ειδικά, δημιουργούν νέα χαρακτηριστικά για εξέταση και μελέτη, τα οποία προσφέρουν νέα ευρήματα στη βιβλιογραφία. Η συνεχής εξέλιξη του βιογραφικού των μελών της Ε.Ε. ενδέχεται να επηρεάσει τόσο τις ελεγκτικές αμοιβές, όσο και την καθυστέρηση ελέγχου, η διαμόρφωση των οποίων εξαρτάται πλήρως από τα ερεθίσματα και τις γνώσεις των μελών της επιτροπής.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΙΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το παρόν κεφάλαιο έχει ως στόχο την παρουσίαση των κυριότερων εμπειρικών ερευνών σχετικά με τον ρόλο της Ε.Ε. στις δαπάνες ελέγχου. Απώτερος σκοπός του κεφαλαίου είναι η παροχή κατεύθυνσης των μελλοντικών ερευνών αναφορικά με τον ρόλο της Ε.Ε. και των χαρακτηριστικών της στις δαπάνες ελέγχου.

6.1 Εισαγωγή

Η έρευνα για τους παράγοντες που επηρεάζουν τα τέλη ελέγχου ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 με τον Simunic (1980), ο οποίος εξέτασε ορισμένα χαρακτηριστικά πελατών και ελεγκτών που σχετίζονται με μεγαλύτερα ή χαμηλότερα επίπεδα τελών ελέγχου. Υπάρχουν αρκετές έρευνες που αναφέρονται ευρύτερα σε χαρακτηριστικά που επηρεάζουν τα τέλη ελέγχου. Αρχικά, η ανάλυση του Cobbin (2002) που αναφέρεται στους καθοριστικούς παράγοντες των τελών ελέγχου και στη συνέχεια οι δύο μετα-αναλύσεις των Hay et al. (2006) και Hay (2013) συνοψίζουν μεγάλο μέρος της έρευνας, περιλαμβάνοντας όμως μελέτες που αναφέρονται σε ευρύτερους καθοριστικούς παράγοντες των τελών ελέγχου και όχι σε μελέτες που αναφέρονται στον ρόλο της Ε.Δ. στα ελεγκτικά τέλη και ιδιαίτερα τον ρόλο της Ε.Ε. σε αυτά. Παράλληλα, οι δυο μετα-αναλύσεις μας έδειξαν τη σπουδαιότητα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης που πραγματοποιήσαμε, διότι, όπως αναφέρεται, υπάρχει ερευνητικό κενό σε ανασκόπηση που να μελετά έρευνες που να σχετίζονται με τον ρόλο της Ε.Ε. στα τέλη ελέγχου.

Η πάροδος των ετών και η ανάπτυξη της Ε.Δ. έφεραν την Ε.Ε. στο προσκήνιο, η οποία ως ουσιαστικό εργαλείο του Δ.Σ. διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση των ελεγκτικών αμοιβών. Η βιβλιογραφική επισκόπηση, όπως θα δούμε στη συνέχεια, δείχνει ότι η πρώτη έρευνα που μελέτησε τη σχέση της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές δαπάνες πραγματοποιήθηκε από τους Collier και Gregory το 1996, ενώ συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, αφού εντοπίζονται συνεχώς αντίστοιχες μελέτες. Οι πρώτες μελέτες ουσιαστικά μελετούσαν το αν οι ελεγκτικές δαπάνες επηρεάζονται ή όχι από την παρουσία της Ε.Ε., ενώ με την πάροδο του χρόνου εξέταζαν πώς σχετίζονται διάφορα χαρακτηριστικά της, όπως το μέγεθος, η συχνότητα συνεδριάσεων, η εμπειρία των μελών και ανεξαρτησία τους με τις ελεγκτικές δαπάνες. Η επισκόπηση δείχνει πως τα χαρακτηριστικά αυτά εξελίσσονται και προστίθενται συνεχώς νέα, τα οποία έχουν σχέση με την παρουσία ή όχι γυναικών, αλλά και με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μελών που προκύπτουν μέσα από το βιογραφικό τους.

6.2 Ελεγκτικές δαπάνες ή τέλη ελέγχου

Η έρευνα του Simunic (1980) αποτέλεσε την πρώτη μελέτη που εξέτασε τα έξοδα ελέγχου, αναπτύσσοντας ένα μοντέλο της διαδικασίας, με την οποία

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

καθορίζονται τα τέλη ελέγχου. Ο ερευνητής αυτός ήταν ο πρώτος που όρισε τα τέλη ελέγχου και έκρινε ότι ο εξωτερικός έλεγχος ήταν ένα υποσύστημα του συστήματος χρηματοοικονομικής αναφοράς της εταιρείας, οι υπηρεσίες του οποίου απαιτούνται από την εταιρεία, αποτελώντας οικονομικό αγαθό που φέρνει ως αποτέλεσμα οριακά οφέλη και κόστος. Η πρώτη αυτή μελέτη υπέθεσε ότι το τέλος ελέγχου είναι το προϊόν της τιμής μονάδας και της ποσότητας των υπηρεσιών ελέγχου που απαιτούνται από τη διοίκηση της εταιρείας πλέον του μεριδίου του ελεγκτή, στην περίπτωση που υπάρξουν πιθανές μελλοντικές απώλειες από ελαττώματα στις ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις. Ο Simunic (1980) αποτέλεσε το εναρκτήριο έναυσμα για όλες τις μελέτες που ακολούθησαν και μελέτησαν τις δαπάνες ελέγχου.

Συνεπώς, ο πρώτος ορισμός που διατυπώθηκε σε αυτήν τη μελέτη θεωρεί ότι τέλη ελέγχου ή ελεγκτικές δαπάνες ή η αμοιβή του εξωτερικού ελεγκτή αποτελείται από δύο βασικά στοιχεία. Το πρώτο στοιχείο είναι το κόστος άμεσου ελέγχου που προστίθεται στο κέρδος και το δεύτερο στοιχείο είναι οι πιθανές μελλοντικές ζημιές που ενδέχεται να προκύψουν σε σχέση με τον διενεργηθέντα έλεγχο (Simunic, 1980).

Σύμφωνα με μια πιο πρόσφατη διάκριση από τους Zhang και Huang (2013), οι αμοιβές ελέγχου που καταβάλλονται στις ελεγκτικές εταιρείες αποτελούνται από τρία μέρη. Το πρώτο σκέλος αποτελείται από το σταθερό κόστος εκτέλεσης της διαδικασίας ελέγχου και το κόστος έκδοσης της ελεγκτικής γνώμης. Το δεύτερο σκέλος απαρτίζεται από το δικαστικό κόστος για την πιθανή αποτυχία ελέγχου και την απώλεια της φήμης, ενώ το τρίτο μέρος περιλαμβάνει το περιθώριο κέρδους που καθορίζεται από το ελεγκτικό γραφείο και τον ευρύτερο ανταγωνισμό της αγοράς.

Οι ελεγκτικές δαπάνες αντανakλούν την αλληλεξάρτηση της ζήτησης ελέγχου, τη δομή της αγοράς ελέγχου, τη φύση του ελεγκτικού γραφείου και το πραγματικό κόστος της διαδικασίας ελέγχου Causholli et al. (2010). Σήμερα, ακολουθείται ένας πιο απλός, αλλά και περιεκτικός ορισμός για τα έξοδα ελέγχου, που θεωρεί ότι είναι το κόστος που καθορίστηκε στη σύμβαση μεταξύ ελεγκτικού γραφείου και ελεγχόμενης εταιρείας για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων (El-Gammal, 2012; Rusmanto & Waworuntu, 2015). Επιπλέον, σήμερα τα τέλη ελέγχου χωρίζονται σε ελεγκτικές και μη ελεγκτικές δαπάνες. Οι ελεγκτικές δαπάνες ουσιαστικά περιλαμβάνουν το κόστος της ελεγκτικής εταιρείας για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, τη σύνταξή τους και ό,τι είναι αναγκαίο για τη διατύπωση της γνώμης. Οι μη ελεγκτικές δαπάνες περιλαμβάνουν πρόσθετες εργασίες της ελεγκτικής εταιρείας, που σχετίζονται με κόστος τήρησης βιβλίων,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

πιθανής εκτίμησης περιουσιακών στοιχείων, συμβουλευτικές υπηρεσίες και πάσης φύσεως υπηρεσίες, που δεν σχετίζονται με τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων και οι οποίες δεν είναι αναγκαίες, αν δεν τις ζητήσει η ελεγχόμενη εταιρεία.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί η έρευνα του Francis (1984), ο οποίος ήταν ο πρώτος που ανέπτυξε το λογαριθμικό μοντέλο τελών ελέγχου, καθορίζοντας έτσι τη σχέση μεταξύ του λογάριθμου των ελεγκτικών δαπανών με τις υπόλοιπες χρησιμοποιούμενες μεταβλητές. Το μοντέλο αυτό, αναφορικά με τα τέλη ελέγχου, έχει γίνει το αποδεκτό πρότυπο που χρησιμοποιείται από τους περισσότερους ερευνητές στη βιβλιογραφία λογιστικής και ελέγχου. Βέβαια, το μοντέλο αυτό επιχειρήθηκε να αμφισβητηθεί από τους Picconi και Reynolds (2013), χωρίς μέχρι τώρα να έχει βρεθεί κάποιο εναλλακτικό μοντέλο. Συνεπώς, όπως και παρατηρείται, όλες οι έρευνες που χρησιμοποιούν τα τέλη ελέγχου ως μεταβλητή, χρησιμοποιούν ουσιαστικά τον λογάριθμό τους.

6.3 Ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου στις δαπάνες ελέγχου

Η εξέλιξη της Ε.Δ. έδωσε ιδιαίτερη σημασία στην αποτελεσματικότητα των επιτροπών του Δ.Σ. και συγκεκριμένα στην Ε.Ε. που αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και του ελέγχου (Cohen et al., 2002; Cohen et al., 2004; Larcker & Richardson, 2004; Turley & Zaman, 2004; Beasley et al., 2009; Krishnan & Visvanathan, 2009). Παράλληλα, το ενδιαφέρον για την Ε.Ε., ως μηχανισμού Ε.Δ., αυξήθηκε μετά τις καταρρεύσεις μεγάλων εταιρειών, όπως η Enron και η Worldcom στις ΗΠΑ και η OneTel, η Harris Scarfe και η HIH Insurance στην Αυστραλία (Ali et al., 2018). Επομένως, η Ε.Ε. για να πετύχει τον ρόλο της, που είναι η παροχή αξιόπιστων και ποιοτικών χρηματοοικονομικών, θα πρέπει εκτός των άλλων να παρακολουθεί το έργο των εξωτερικών ελεγκτών, έτσι ώστε να μειωθεί η πιθανότητα παροχής λανθασμένης γνώμης (Carcello et al., 2002; Abbott et al., 2003b). Επιπλέον, εκτός από την παρακολούθηση του έργου των ελεγκτών, προφανώς η Ε.Ε. ενδιαφέρεται και για την επιλογή του, αφού θα θέλει κάποιο ελεγκτικό γραφείο που θα της παρέχει ορκωτούς ελεγκτές αξιόπιστους, πλήρως ενημερωμένους και εξειδικευμένους στον κλάδο που δραστηριοποιείται η επιχείρηση. Η επιλογή και η επικοινωνία με την ελεγκτική εταιρεία έχει άμεσο

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αντίκτυπο και με το κόστος των παρεχόμενων από αυτήν υπηρεσιών, δηλαδή του ελεγκτικού κόστους.

Οι αρμοδιότητες αυτές που προκύπτουν για την Ε.Ε. θεσπίζονται και επιβάλλονται μέσα από νόμους και σχετικούς κανόνες. Το πλαίσιο αυτό των αρμοδιοτήτων που άπτεται και ο καθορισμός των ελεγκτικών δαπανών θεσπίζεται από τους παγκόσμιους κώδικες Ε.Δ. Προηγήθηκε η Αμερική με τον περίφημο νόμο Sarbanes Oxley SOX (2002), ακολούθησε η Αυστραλία με τον αντίστοιχο νόμο (ASX, 2003) και στη συνέχεια η Ευρώπη με τις Κοινοτικές Οδηγίες, όπως η Ευρωπαϊκή Κοινοτική Οδηγία 2006/43/EK μαζί με τις τροποποιήσεις που έλαβε από την Οδηγία 2014/56/EK. Οι Οδηγίες αυτές διαμόρφωσαν και δημιούργησαν νέους νόμους στις ευρωπαϊκές χώρες, όπως και στην Ελλάδα (Ν. 3693/2008; 3884/2010; 4449/2017). Όλοι οι αναφερθέντες νόμοι, ρυθμιστικά πλαίσια και οδηγίες καθορίζουν ρητά ότι η Ε.Ε. είναι υπεύθυνη να διορίζει, να απολύει, να επιβλέπει και να καθορίζει την αμοιβή του εξωτερικού ελέγκτη. Επομένως, η Ε.Ε. ασκεί έλεγχο στις ελεγκτικές και μη ελεγκτικές δαπάνες, με αποτέλεσμα να συνδέεται με αυτές. Σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες η Ε.Ε. συνδέεται με τις ελεγκτικές δαπάνες, οι οποίες συνδέονται και με την ποιότητα ελέγχου (Carcello et al., 2002; Abbott et al., 2003b).

Παράλληλα, αξίζει να σημειωθεί ότι πριν την εφαρμογή όλων των ανωτέρων νόμων, ο ρόλος και η ευθύνη της Ε.Ε., παγκοσμίως, περιοριζόταν στον έλεγχο της κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων, καθώς και σε συμβουλευτικό ρόλο ως προς το Δ.Σ. για την επιλογή του εξωτερικού ελεγκτή. Επίσης οι Ε.Ε. ευνοήθηκαν από την εφαρμογή των νόμων, αφού αυτοί υποχρέωσαν σταδιακά τις επιχειρήσεις να στελεχώνουν τις υποεπιτροπές των Δ.Σ., όπως είναι η Ε.Ε., από άτομα ανεξάρτητα. Τέλος, η υποχρεωτική εφαρμογή των νόμων που καθόρισαν εκτός των άλλων την υποχρεωτική ευθύνη της Ε.Ε. για τις αμοιβές των εξωτερικών ελεγκτών, έθεσαν νέους πυλώνες για τους ερευνητές, αλλά και για όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς των επιχειρήσεων.

6.4 Βιβλιογραφική επισκόπηση του θέματος

Η έρευνα αναφορικά με τη σχέση της Ε.Ε. και των χαρακτηριστικών αυτής με τις ελεγκτικές δαπάνες ξεκίνησε από τους Collier και Gregory το 1996 στο Η.Β. και συνεχίζεται ακόμα και σήμερα με έρευνες που πραγματοποιούνται ανά τον κόσμο. Αντίθετα, η έρευνα αναφορικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν τις ελεγκτικές

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

δαπάνες είχε ξεκινήσει από το Simunic το 1980. Η βιβλιογραφική έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί έδειξε ότι εντοπίζονται πολλές έρευνες, που ασχολούνται ευρύτερα με τους παράγοντες, που σχετίζονται και διαμορφώνουν τις ελεγκτικές δαπάνες. Η πλειονότητα των ερευνών αυτών συνοψίζεται μέσα από τις τρεις βιβλιογραφικές επισκοπήσεις.

Αρχικά, ο Cobbin (2002) έκανε έρευνα και συμπεριέλαβε 56 μελέτες που αναφέρονται στους καθοριστικούς παράγοντες των ελεγκτικών δαπανών για την περίοδο 1980 - 2000 σε 17 χώρες. Στη συνέχεια, εμφανίζονται δύο μετα-αναλύσεις, η πρώτη των Hay et al. (2006), συνοψίζει πάλι ένα μεγάλο μέρος της έρευνας, συνολικά 122 μελέτες, για την περίοδο 1980 – 2003 σε περισσότερες από 20 διαφορετικές χώρες. Αξίζει να αναφερθεί ότι και αυτή η μελέτη δεν περιλαμβάνει σχεδόν καμία έρευνα που να αναφέρεται στον ρόλο της Ε.Ε. στις ελεγκτικές δαπάνες. Το 2013 πραγματοποιήθηκε και η δεύτερη μετα ανάλυση από τον Hay, η οποία αποτελεί συνέχεια της προηγούμενης και αναφέρεται στο διάστημα 2004 – 2007 και αναφέρεται σε μελέτες πάλι, αναφορικά με τους ευρύτερους παράγοντες που διαμορφώνουν τις ελεγκτικές δαπάνες, ενώ συμπεριλαμβάνει ελάχιστες αναφορικά με τον ρόλο της Ε.Ε.

Η βιβλιογραφική επισκόπηση της παρούσας έρευνας επικεντρώνεται αποκλειστικά και μόνο στις έρευνες που μελετούν τον ρόλο της Ε.Ε. και ιδιαίτερα των χαρακτηριστικών της στις ελεγκτικές δαπάνες. Η ομαδοποίηση των ερευνών και άρα η διάκριση των υποενοτήτων γίνεται με βάση την ηπειρό και αυτό, διότι η εξέλιξη των ερευνών πραγματοποιείται με άλλους ρυθμούς σε ηπείρους, όπως η Αμερική, η Ευρώπη και η Ωκεανία και διαφορετικά στην Ασία και την Αφρική. Σε κάθε υποενοότητα περιγράφονται συνοπτικά οι έρευνες, δείγμα, χρονικό διάστημα και κυρίως τα αποτελέσματά τους, ενώ η παρουσίαση γίνεται με βάση τη χρονολογική σειρά δημοσίευσης της έρευνας.

6.4.1 Επιτροπή Ελέγχου και ελεγκτικές δαπάνες στην Αμερική

Οι πρώτες έρευνες σχετικά με τη σχέση της Ε.Ε. και των χαρακτηριστικών της με τις ελεγκτικές δαπάνες πραγματοποιήθηκαν το 2003. Οι Abbott et al. (2003a) εξέτασαν τη συσχέτιση μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. και της αναλογίας των μη ελεγκτικών δαπανών, σε σχέση με τις συνολικές ελεγκτικές δαπάνες για δείγμα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

538 Αμερικάνικων επιχειρήσεων. Οι μη ελεγκτικές δαπάνες αποτελούσαν κατά την περίοδο της μελέτης τους ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα θέματα κυρίως για το αν επηρέαζαν την ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Επιπλέον, η λήψη των δεδομένων τους πραγματοποιήθηκε το 2001, έτος στο οποίο εφαρμόστηκαν οι αναθεωρημένοι κανόνες που σχετίζονται με τις μη ελεγκτικές δαπάνες και απαγορεύουν ορισμένους τύπους μη ελεγκτικών υπηρεσιών. Παράλληλα, οι κανόνες αυτοί υποχρεώνουν τις εταιρείες να δημοσιοποιούν στοιχεία που σχετίζονται τόσο με τις ελεγκτικές υπηρεσίες, όσο με τις μη ελεγκτικές δαπάνες, που καταβάλλονται στους ελεγκτές. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι εταιρείες με Ε.Ε. που αποτελούνται από αποκλειστικά ανεξάρτητα μέλη και οι οποίες συνεδριάζουν τουλάχιστον τέσσερις φορές τον χρόνο συνδέονται σημαντικά και αρνητικά με το ποσοστό αμοιβής των μη ελεγκτικών δαπανών. Τέλος, τα ευρήματα έδειξαν ότι τα μέλη της Ε.Ε., όταν υπάρχει αρνητικό κλίμα, πρέπει να αντιλαμβάνονται το υψηλό επίπεδο των μη ελεγκτικών δαπανών και να αναλαμβάνουν δράση, ώστε να πετύχουν τη μείωση της αναλογίας τους.

Αντίστοιχα, την ίδια χρονιά, οι ίδιοι ερευνητές Abbott et al. (2003b), εξέτασαν τη συσχέτιση μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. και των ελεγκτικών δαπανών, σε δείγμα 492 εταιρειών, για το έτος 2001. Τα δεδομένα που χρησιμοποίησαν στηρίζονταν στους πρόσφατους κανόνες κοινοποίησης τελών της SEC. Συνολικά εξέτασαν 11 μεταβλητές, μέσα στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και χαρακτηριστικά της Ε.Ε., που αναφέρονται στην ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε., στην παρουσία τουλάχιστον ενός μέλους με γνώσεις λογιστικής ή χρηματοοικονομικής και τον αριθμό των συνεδριάσεων της επιτροπής. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι η ανεξαρτησία της Ε.Ε., οριζόμενη ως αυτή που αποτελείται εξ ολοκλήρου από ανεξάρτητα μέλη και η παρουσία τουλάχιστον ενός μέλους με χρηματοοικονομική γνώση συνδέονται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες.

Οι Vafeas και Waegelien (2007) μελέτησαν τη σχέση μεταξύ των μέτρων της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. και της αποζημίωσης που καταβάλλεται στους εξωτερικούς ελεγκτές. Οι ερευνητές έλαβαν 1332 παρατηρήσεις, για το διάστημα 2001 – 2003, από το Fortune 500, ενώ παράλληλα έλαβαν υπόψη τους κανονισμούς της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς στην Αμερική και τις ρυθμίσεις που αφορούσαν τη γνωστοποίηση των τελών ελέγχου στις εκθέσεις ελέγχου. Η έρευνά τους προσθέτει

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

στη βιβλιογραφία στο κομμάτι που αφορά την αποτελεσματικότητα της Ε.Ε., τον ρόλο της και της σχέσης με τον εσωτερικό έλεγχο, καθώς και στην χρησιμότητά τους ως υποκατάστατο των εξωτερικών ελεγκτών στην παρακολούθηση της διαχείρισης. Η μελέτη στα αποτελέσματά της αναφέρει ότι το μέγεθος της Ε.Ε., η εμπειρογνομosύνη των μελών της, καθώς και η ανεξαρτησία της συνδέονται θετικά με τα τέλη ελέγχου. Επιπλέον, με τις ελεγκτικές δαπάνες συνδέεται θετικά η ανεξαρτησία του Δ.Σ., το μέγεθος, καθώς και η δραστηριότητά του. Παράλληλα, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα Δ.Σ. και οι Ε.Ε. συμπληρώνουν τους εξωτερικούς ελεγκτές για την παρακολούθηση του έργου των εργασιών τους. Τέλος, σύμφωνα με τους ερευνητές τα ευρήματα είναι συνεπή με τις πρόσφατες πολιτικές μεταρρυθμίσεις, που πρότεινε η Blue Ribbon Committee (1999) και υιοθετήθηκαν από τα μεγάλα χρηματιστήρια, που υπογραμμίζουν ότι η Ε.Ε. αποτελεί τον κύριο μηχανισμό παρακολούθησης της ποιότητας των οικονομικών εκθέσεων.

Οι Boo και Sharma (2008) μελέτησαν τη σχέση μεταξύ της εσωτερικής διακυβέρνησης και της παρακολούθησης του εξωτερικού ελέγχου. Ουσιαστικά, μελέτησαν πόσο η εποπτεία της Ε.Ε. επηρεάζει τις ελεγκτικές δαπάνες. Λαμβάνοντας υπόψη χαρακτηριστικά, όπως το μέγεθος και η ανεξαρτησία της Ε.Ε., το 2001, σε δείγμα 469 εισηγμένων βιομηχανικών, χρηματοοικονομικών και κοινής ωφέλειες εταιρειών διαπίστωσαν ότι η σχέση είναι αδύναμη μεταξύ των ελεγκτικών δαπανών και της ανεξαρτησίας των μελών της Ε.Ε., ειδικά για τις ρυθμιζόμενες εταιρείες. Οι παρατηρήσεις τους συνάδουν με την ιδέα ότι η εποπτεία από την πλευρά της Ε.Ε. αντικαθιστά εν μέρει τον εξωτερικό έλεγχο ως μηχανισμό παρακολούθησης. Ωστόσο, κατέληξαν ότι οι Ε.Ε. με άτομα που κατέχουν πολλαπλές διευθυντικές θέσεις απαιτούν έναν πιο εκτεταμένο έλεγχο για την προστασία της φήμης τους.

Αντίστοιχα, την ίδια χρονιά, ο Lee (2008) πραγματοποίησε την έρευνά του, γνωρίζοντας ότι οι επενδυτές και η αμερικανική SEC ενδιαφέρονται για τον αντίκτυπο των μη ελεγχόμενων τελών στον οικονομικό δεσμό μεταξύ ελεγκτών και των ελεγχόμενων εταιρειών τους, καθώς και στον ρόλο των Ε.Ε. στην παρακολούθηση αυτού του οικονομικού δεσμού. Σε δείγμα 631 παρατηρήσεων από εταιρείες της Αμερικής που εντάσσονται στον S & P Super 1500, μελέτησε στο διάστημα μεταξύ 2000 – 2001 τη σχέση της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. με την αναλογία των μη ελεγκτικών δαπανών στις ελεγκτικές δαπάνες. Τα ευρήματά του

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

έδειξαν μια αρνητική σχέση μεταξύ της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. και των αλλαγών στην αναλογία των μη ελεγκτικών δαπανών με τις ελεγκτικές δαπάνες. Έτσι υποδεικνύεται ότι οι ενεργές Ε.Ε. περιορίζουν αυτήν την αναλογία, προκειμένου να ενισχυθεί η ανεξαρτησία του ελεγκτή. Επιπλέον, διαπίστωσε ότι και το αποτελεσματικό Δ.Σ. περιορίζει επίσης τις αυξήσεις σε αυτή την αναλογία, πιθανώς λόγω των δικών τους ανησυχιών για την ανεξαρτησία των ελεγκτών.

Οι Hoitash και Hoitash (2009), εξέτασαν στην έρευνά τους, σε δείγμα 2.393 εταιρειών στην Αμερική τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών (εμπειρογνωμοσύνη, συχνότητα των συναντήσεων, μέγεθος) της Ε.Ε. και της αποζημίωσης, καθώς και της απόλυσης του ελεγκτή, κατά την περίοδο που ακολουθεί την εφαρμογή του Ν. SOX. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι ισχυρές Ε.Ε. συνδέονται με την αύξηση του επιπέδου εξασφάλισης, με μειωμένη πιθανότητα της απόλυσης και με αυξημένη πιθανότητα του διορισμού ελεγκτών υψηλότερης ποιότητας. Παράλληλα, διαπιστώθηκε ότι μετά την εφαρμογή του Ν. SOX, η ανεξαρτησία του ελεγκτή βελτιώνεται και το Δ.Σ. δεν συνδέεται πλέον με αποφάσεις που αφορούν τον εξωτερικό ελεγκτή. Επιπλέον, η εξέταση της συσχέτισης μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου δείχνει ότι το μέγεθος και η επιμέλεια της Ε.Ε. συνδέονται σημαντικά και αρνητικά με υψηλότερα τέλη ελέγχου. Επίσης, η παρουσία των εμπειρογνομώνων στην Ε.Ε. συνδέεται θετικά με το επίπεδο αξιοπιστίας και την απαίτηση για ποιοτικότερους ελέγχους. Η έρευνα απέδειξε ότι, όταν τα άτομα της Ε.Ε. έχουν έλλειψη εμπειρίας σε θέματα λογιστικής και ελέγχου, τότε αναζητούν και πληρώνουν πρόσθετες υπηρεσίες ελέγχου και διορίζουν ελεγκτές χαμηλότερης ποιότητας. Αντίθετα, άτομα με γνώσεις και εμπειρία διαπραγματεύονται υψηλό επίπεδο ασφάλειας με χαμηλότερο κόστος, ενώ παράλληλα προσλαμβάνουν υψηλής ποιότητας ελεγκτές. Επίσης, παρατήρησαν ότι το Δ.Σ. δεν συνδέεται πλέον με αποφάσεις της Ε.Ε. που αφορούν τον εξωτερικό ελεγκτή (αποζημίωση και απολύσεις). Τέλος, τα αποτελέσματά τους δεν έδειξαν συσχετισμό μεταξύ της έκδοσης νέων εκθέσεων σχετικά με τη συνεχιζόμενη δραστηριότητα και των απολύσεων των ελεγκτών, γεγονός που υποδηλώνει ότι η ανεξαρτησία του ελεγκτή βελτιώνεται μετά την εφαρμογή του Ν. SOX.

Αντίστοιχα, την ίδια χρονιά, οι Krishnan και Visvanathan (2009) μελέτησαν το ζήτημα σχετικά με το κατά πόσον η τιμολόγηση του ελέγχου αντικατοπτρίζει την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. Το ζήτημα αυτό, όπως διαπίστωσαν οι ερευνητές, έχει θεμελιώδες ενδιαφέρον για τους ελεγκτές, τους διαχειριστές και τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη. Ουσιαστικά, η μελέτη εξέτασε τη σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και ενός βασικού καθοριστικού παράγοντα της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε., δηλαδή της οικονομικής εμπειρογνωμοσύνης των μελών της Ε.Ε. Η μελέτη λαμβάνοντας για το διάστημα 2000 – 2002, 801 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες του S&P 500, διαπιστώνει ότι οι ελεγκτικές δαπάνες σχετίζονται αρνητικά με τη λογιστική χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. Βέβαια, η διαπίστωση αυτή εξαρτάται από την ισχύ της συνολικής δομής της Ε.Δ., διότι δεν υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και της λογιστικής χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης για παρατηρήσεις με ασθενή δομή διακυβέρνησης. Τέλος, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι η έλλειψη σημαντικής σχέσης μεταξύ της μη λογιστικής χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης και των τελών ελέγχου υποδηλώνει ότι οι ελεγκτές αντιλαμβάνονται ότι μόνο η λογιστική χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα της Ε.Ε.

Οι Engel et al. (2010) εξέτασαν τη σχέση μεταξύ της αποζημίωσης της Ε.Ε. και της ζήτησης για παρακολούθηση της διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναφοράς. Ουσιαστικά, εξέτασαν κατά πόσον η αποζήμιωση των μελών της Ε.Ε. επηρεάζει τις ελεγκτικές αμοιβές. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 3.295 παρατηρήσεις εισηγμένων εταιρειών της Αμερικής για το διάστημα 2000 – 2004. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η συνολική αποζημίωση και τα μετρητά που καταβλήθηκαν στα μέλη της Ε.Ε. σχετίζονται θετικά με τα τέλη ελέγχου, καθώς και με τον αντίκτυπο του Ν. SOX, αναφορικά με το αίτημα των μετόχων για παρακολούθηση. Επιπλέον, τα αποτελέσματα της έρευνας ενισχύονται με τη συμπερίληψη της ποιότητας της Ε.Ε., μετρούμενη μέσα από την οικονομική εμπειρογνωμοσύνη του προέδρου της επιτροπής.

Οι Tremblay και Gendron (2011) μελέτησαν πώς οι κανονιστικές οδηγίες και ο λόγος βέλτιστων πρακτικών που προωθούν την ενίσχυση του έργου των Ε.Ε., μετά τα οικονομικά σκάνδαλα 2001-2002, ελήφθησαν από τα μέλη της Ε.Ε. Ουσιαστικά, δηλαδή πώς συμμορφώθηκαν ή αντιστάθηκαν σε αυτές τις οδηγίες τα μέλη της Ε.Ε. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με ημι-δομημένες συνεντεύξεις σε 60 μέλη Ε.Ε.,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

δημόσιων καναδικών εταιρειών, το διάστημα 2003 – 2004. Τα αποτελέσματα της έρευνας και συγκεκριμένα οι απόψεις των μελών της E.E. έδειξαν ότι η διαπραγμάτευση σχετικά με τα τέλη ελέγχου δεν αποτελεί πλέον βασικό ρόλο για τις E.E. Τα μέλη της E.E. ανέφεραν ότι έχουν αντιληφθεί ότι τα τέλη ελέγχου σχετίζονται θετικά με την ποιότητα του ελέγχου. Τέλος, τα μέλη σχολιάζουν ότι συνταγές που απαιτούν ενίσχυση του ρόλου της E.E. θεωρούνται άσχετες, ενώ οποιαδήποτε υποχρεωτική αλλαγή εφαρμόζεται επιφανειακά και δεν ερμηνεύεται ως ουσιαστική αλλαγή στους τρόπους σκέψης και συμπεριφοράς τους.

Οι Chan et al. (2013) εξέτασαν εάν η θητεία των ανεξάρτητων μελών της E.E. επηρεάζει τις ελεγκτικές δαπάνες, λαμβάνοντας υπόψη ότι μια ανεξάρτητη E.E. απαρτίζεται μόνο από ανεξάρτητα μέλη. Η έρευνά τους πραγματοποιήθηκε στο διάστημα 2005 – 2006, σε 794 εταιρείες. Η μελέτη επικεντρώθηκε στα μέλη που διαθέτουν θητεία σε E.E. 10 ή περισσότερα έτη, κάτι που αντικατοπτρίζει την διάθεσή τους να προστατέψουν τη φήμη τους, ζητώντας μεγαλύτερη προσπάθεια ελέγχου, η οποία επηρεάζει θετικά τα έξοδα ελέγχου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ των τελών ελέγχου και του ποσοστού των διευθυντικών συμβούλων μακράς θητείας στην ανεξάρτητη E.E., λαμβάνοντας υπόψη ότι η μακροχρόνια θητεία των μελών της E.E. οδηγεί σε χαμηλότερη προσπάθεια ελέγχου.

Οι Cohen et al. (2014) στην έρευνά τους στηρίχθηκαν στην υπόθεση ότι η γνώση της ελεγκτικής και της λογιστικής είναι πολύτιμη, επειδή η λογιστική καθοδήγηση, οι εκτιμήσεις και η εποπτεία του εξωτερικού ελεγκτή συνδέονται συχνά με τις δραστηριότητες μιας εταιρείας εντός ενός συγκεκριμένου κλάδου. Έτσι λοιπόν, μελέτησαν την εμπειρογνωμοσύνη στη λογιστική και την ελεγκτική των μελών της E.E. και πώς μπορούν να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της E.E., καθώς και πώς αυτή αντικατοπτρίζεται στις ελεγκτικές και μη ελεγκτικές δαπάνες. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το διάστημα 2001 – 2007, σε 18.567 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες, εξετάζοντας 25 μεταβλητές, οι οποίες συμπεριλαμβάνουν και χαρακτηριστικά της E.E. Τα αποτελέσματα σημείωσαν ότι τα μέλη της E.E., που είναι και λογιστές, ελεγκτές και χρηματοοικονομικοί εμπειρογνώμονες, αποδίδουν καλύτερα από εκείνα που διαθέτουν μόνο λογιστική εμπειρία και σχετίζονται

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

σημαντικά θετικά με τα τέλη ελέγχου. Αντίθετα, τα ίδια αυτά μέλη συνδέονται σημαντικά και αρνητικά με τις μη ελεγκτικές δαπάνες.

Αντίστοιχα, την ίδια χρονιά, οι Beck και Mauldin (2014) πραγματοποίησαν την έρευνά τους γνωρίζοντας ότι αφενός ο κανονισμός καθιστά τις Ε.Ε. υπεύθυνες για τον καθορισμό και τη διαπραγμάτευση τελών ελέγχου, αφετέρου δε, οι ερευνητές και οι επαγγελματίες εκφράζουν ανησυχίες ότι οι διευθύνοντες σύμβουλοι συνεχίζουν να ελέγχουν αυτές τις διαπραγματεύσεις. Με βάση αυτό μελέτησαν ποιος είναι τελικά υπεύθυνος για αυτήν την διαπραγμάτευση, η Ε.Ε. ή οι διευθύνοντες σύμβουλοι. Λαμβάνοντας 9.214 παρατηρήσεις από εισηγμένες αμερικάνικες εταιρείες, για το διάστημα 2006 – 2009 και κατέληξαν σε δύο βασικά αποτελέσματα. Το πρώτο αποτέλεσμα έδειξε ότι οι μικρότερες μειώσεις αμοιβών συμβαίνουν παρουσία ισχυρότερων Ε.Ε. και το δεύτερο δείχνει πως η Ε.Ε. επηρεάζει κυρίως τις αμοιβές, όταν το ελεγκτικό γραφείο είναι λιγότερο ισχυρό. Επίσης αναφορικά με τους διευθύνοντες συμβούλους διαπίστωσαν ότι οι μεγαλύτερες μειώσεις αμοιβών συμβαίνουν με την παρουσία ισχυρών συμβούλων και το αντίθετο με την παρουσία ισχυρών Ε.Ε. Τέλος, τα ευρήματά τους φανέρωσαν ότι υφίσταται μια πιο περίπλοκη σχέση μεταξύ του διευθύνοντος συμβούλου και της Ε.Ε. από ό, τι οι ισχύοντες κανονισμοί αναγνωρίζουν και δημιουργούν έτσι αμφιβολίες σχετικά με την ικανότητα του κανονισμού να επιβάλλει μια δομή στη διαδικασία διαπραγμάτευσης.

Οι Duellman et al. (2015) μελέτησαν τη σχέση μεταξύ της διαχειριστικής υπερβολικής εμπιστοσύνης και των τελών ελέγχου, καθώς και την επίδραση μιας ισχυρής Ε.Ε. σε αυτήν τη σχέση. Θεωρώντας ότι οι υπεύθυνοι διαχειριστές - διευθυντές τείνουν να υπερεκτιμούν την ικανότητά τους για τις μελλοντικές πληρωμές των έργων τους, ενώ από την άλλη πλευρά υποτιμούν την πιθανότητα και τον αντίκτυπο των ανεπιθύμητων ενεργειών τους. Συνεπώς, οι ελεγκτές μπορούν να χρεώσουν μια δαπάνη για την αντιστάθμιση της πρόσθετης προσπάθειας ελέγχου, λόγω του αυξημένου κινδύνου ελέγχου. Αντίθετα, είναι πολύ πιθανό οι υπεύθυνοι διευθυντές να απαιτούν λιγότερες υπηρεσίες ελέγχου, λόγω είτε της αδράνειας στις οικονομικές αναφορές των εταιρειών τους είτε της επιθυμίας τους να μειωθεί το έργο των ελεγκτών σχετικά με την επιθετική λογιστική. Στο σημείο αυτό, σύμφωνα με τους ερευνητές μια ισχυρή Ε.Ε. μπορεί να ανακουφίσει τους κινδύνους ελέγχου που σχετίζονται με τη διαχειριστική υπερηφάνεια ή να αποτρέψει τους υπεύθυνους να

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

μειώσουν τις υπηρεσίες ελέγχου, περιορίζοντας έτσι τη σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και της υπερβολικής εμπιστοσύνης των υπευθύνων. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε στην Αμερική, το διάστημα 2000 – 2010, σε 7.661 παρατηρήσεις εισηγμένων εταιρειών. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι η παρουσία μιας ισχυρής Ε.Ε. μπορεί να μετριάσει τη σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και της υπερβολικής εμπιστοσύνης των διαχειριστών. Αντίθετα, μια αδύναμη Ε.Ε. οδηγεί σε μια αρνητική σχέση μεταξύ της υπερβολικής εμπιστοσύνης των διαχειριστών και των τελών ελέγχου.

Οι Harjoto et al. (2015) πραγματοποίησαν έρευνα στην Αμερική, σε δείγμα 1.642 εταιρειών, συνολικός αριθμός 15.536 παρατηρήσεων, κατά το διάστημα 2000 – 2010. Σκοπός της μελέτης τους ήταν να εξετάσουν τον αντίκτυπο του φύλου και της εθνικότητας των μελών των διευθύνοντων συμβούλων και των Ε.Ε. στα τέλη ελέγχου και την καθυστέρηση του ελέγχου. Οι 40 μεταβλητές που εξετάζονται περιλαμβάνουν μεταβλητές που σχετίζονται με τον έλεγχο, καθοριστικούς παράγοντες των τελών ελέγχου και της καθυστέρησης ελέγχου. Συγκεκριμένα εστιάζουν σε μεταβλητές που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά του Δ.Σ., στα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και του διευθύνοντος συμβούλου. Τα χαρακτηριστικά αυτά αναφέρονται, στο φύλο των μελών, στον αριθμό των συνεδριάσεων, στο μέγεθος και την εμπειρογνομοσύνη. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι οι επιχειρήσεις με γυναίκες διευθύνουσες συμβούλους καταβάλλουν υψηλότερα τέλη ελέγχου. Επιπλέον, σχετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες διαπίστωσαν ότι καταβάλλουν υψηλότερες οι εταιρείες που έχουν διευθυντικά στελέχη εθνοτικών μειονοτήτων στην Ε.Ε. τους. Παράλληλα, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι επιχειρήσεις με γυναίκες διευθύνουσες συμβούλους έχουν μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου, σε σχέση με τις εταιρείες που διαθέτουν άντρες διευθύνοντες συμβούλους. Αντίθετα, οι εταιρείες με υψηλό ποσοστό διευθυντών γυναικών και εθνοτικών μειονοτήτων στην ελεγκτική επιτροπή τους συνδέονται με μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου. Τέλος, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι γυναίκες διευθύνουσες σύμβουλοι και διευθύντριες γυναίκες εθνοτικών μειονοτήτων είναι πιο ευαίσθητες στην πίεση της αγοράς, ώστε να ελαττωθεί ο χρόνος της καθυστέρησης ελέγχου.

Οι Karim et al. (2015) στην μελέτη τους επικεντρώθηκαν σε δύο βασικά ερευνητικά ερωτήματα. Το πρώτο αφορά αν οι αμοιβές ελέγχου σχετίζονται με την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

παρουσία κοινών μελών στις Ε.Ε. και αποζημίωσης (αλληλεπικάλυψη επιτροπών). Δηλαδή, αν τα ίδια μέλη που συμμετέχουν την Ε.Ε., συμμετεχούν και στην άλλη υποεπιτροπή του Δ.Σ., αυτή των αποζημιώσεων. Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα αναφερόταν στα τέλη ελέγχου και πώς αυτά σχετίζονται με το εάν η ιδιότητα μέλους του Δ.Σ. προστατεύεται από τη χρήση ενός σταδιακού συστήματος ψηφοφορίας (ταξινόμηση του Δ.Σ.). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για εμάς παρουσίασε το πρώτο ερευνητικό ερώτημα της μελέτης αυτής. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε στην Αμερική, σε 11.422 παρατηρήσεις εισηγμένων εταιρειών, το διάστημα 2000 – 2011. Τα αποτελέσματα υποστηρίζουν ότι οι αμοιβές ελέγχου σχετίζονται αρνητικά με την παρουσία κοινών μελών σε επιτροπές ελέγχου και αποζημιώσεων (αλληλεπικάλυψη επιτροπών). Σύμφωνα με τους ερευνητές, το συμπέρασμα αυτό συνάδει με το επιχείρημα, ότι η επικάλυψη επιτροπών σχετίζεται με αδύναμη Ε.Δ. και ότι σε ένα περιβάλλον με αδύναμη διακυβέρνηση, η Ε.Ε. είναι αξίσιου αδύναμη.

Οι Kim et al. (2017) μελέτησαν πώς η χρηματοοικονομική γνώση και εμπειρία των μελών της Ε.Ε. επιδρά στις αμοιβές ελέγχου. Οι ερευνητές στηρίχθηκαν στο Ν. SOX, που υποχρεώνει όλες τις εισηγμένες εταιρείες να αποκαλύπτουν, εάν διαθέτουν οικονομικό εμπειρογνώμονα στην Ε.Ε. Οι λογιστικοί εμπειρογνώμονες σε Ε.Ε. ενδέχεται να απαιτούν υψηλότερες προσπάθειες ελέγχου, ενώ οι ελεγκτές μπορούν να αξιολογούν τις Ε.Ε. με λογιστικούς χρηματοοικονομικούς εμπειρογνώμονες ως αποτελεσματικές, μειώνοντας τις προσπάθειες ελέγχου. Έτσι λοιπόν, εξέτασαν αν ισχύει αυτό σε 11.684 παρατηρήσεις εισηγμένων αμερικάνικων εταιρειών, το διάστημα 2003 – 2010. Βασικός στόχος της έρευνας ήταν η μελέτη της επίδρασης της λογιστικής εμπειρογνωμοσύνης της Ε.Ε. στα τέλη ελέγχου, ως πληρεξούσιο για τις προσπάθειες ελέγχου και, στη συνέχεια, διερευνά εάν το αποτέλεσμα ελέγχεται από ισχυρούς διευθύνοντες συμβούλους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η Ε.Ε. με εμπειρογνώμονες λογιστικής απαιτεί μια πιο λεπτομερή διαδικασία ελέγχου και συνεπώς είναι πιο πιθανό να πληρώσει μεγαλύτερα έξοδα ελέγχου. Το συμπέρασμα αυτό είναι λιγότερο έντονο, όταν ένας ισχυρός διευθύνων σύμβουλος διαχειρίζεται μια εταιρεία.

Αντίστοιχα, την ίδια χρονιά, οι Lai et al. (2017) μελέτησαν αν παρουσία γυναικών διευθυντών και γυναικών μελών της Ε.Ε., επηρεάζει την ποιότητα του ελέγχου, όσον αφορά την προσπάθεια ελέγχου, την επιλογή ελεγκτή και την αμοιβή

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

του. Η έρευνά τους πραγματοποιήθηκε στις Η.Π.Α., καλύπτει τα έτη 2001 – 2011 και αποτελείται από 5.768 παρατηρήσεις. Συνολικά εξέτασαν 35 μεταβλητές, οι οποίες περιλαμβάνουν τόσο χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όσο και του Δ.Σ. Τα ευρήματα έδειξαν ότι οι Ε.Ε. με γυναίκες μέλη πληρώνουν μεγαλύτερα τέλη ελέγχου και είναι πιο πιθανό να επιλέξουν ειδικούς ελεγκτές, σε σχέση με τις Ε.Ε. που έχουν μόνο άνδρες. Τέλος, αναφορικά με τη παρουσία γυναικών στα Δ.Σ. διαπίστωσαν ότι τα Δ.Σ. με γυναίκες μέλη είναι πιο πιθανό να απαιτήσουν υψηλότερη ποιότητα ελέγχου.

Οι Jigi και Nehme (2018) εξέτασαν εάν οι διπλοί ρόλοι του διευθύνοντος συμβούλου / προέδρου επηρεάζουν τη σχέση παρακολούθησης-ελέγχου του συμβουλίου. Επιπλέον, έλαβαν υπόψη τους ότι ο αντίκτυπος της Ε.Δ. στη βιβλιογραφία των τελών ελέγχου λείπει στον τραπεζικό τομέα, ο οποίος υπόκειται σε διαφορετικούς κανονισμούς και απαιτήσεις αναφοράς σε άλλους τομείς. Έτσι λοιπόν πραγματοποίησαν σε 749 εισηγμένες ενεργές εμπορικές τράπεζες της Αμερικής, για το διάστημα 2009 – 2015. Αναλυτικότερα, στο δείγμα αυτό συμπεριέλαβαν μεταβλητές που απεικονίζουν τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών μηχανισμών Ε.Δ., που παρέχονται από τα Δ.Σ. και τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και πώς όλα αυτά σχετίζονται με τις ελεγκτικές δαπάνες. Τα ευρήματα της μελέτης έδειξαν ότι τα τέλη ελέγχου σχετίζονται θετικά με την ανεξαρτησία του Δ.Σ., το μέγεθος του Δ.Σ., τον διπλό ρόλο του διευθύνοντος συμβούλου / προέδρου και τους οικονομικούς εμπειρογνώμονες της Ε.Ε. Επιπλέον, τα αποτελέσματα της έρευνας κατέληξαν ότι τα Δ.Σ. με μεγαλύτερη ανεξαρτησία και αποτελεσματικότερες Ε.Ε. τείνουν να απαιτούν υψηλότερη ποιότητα ελέγχου και, κατά συνέπεια, πληρώνουν υψηλότερα έξοδα ελέγχου για την προστασία των συμφερόντων των μετόχων από πιθανή κατάχρηση εξουσίας από διευθύνοντες συμβούλους που επίσης προεδρεύουν σε Δ.Σ.

Ο Lin (2018) στην έρευνά του εξέτασε τις συνέπειες, όταν οι Ε.Ε. έχουν διαφορετικά οικονομικά κίνητρα (δηλαδή αποζημίωση βάσει κινήτρων) για την εναλλαγή ελεγκτών. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 1.087 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες της Αμερικής, για το διάστημα 2006 – 2014. Ο ερευνητής επικεντρώθηκε σε εταιρείες που αντιμετωπίζουν ένα συμβάν εναλλαγής ελεγκτών, δηλαδή απολύσεις που ξεκίνησαν από τον πελάτη. Η ποιότητα της Ε.Ε. μετράται από το επίπεδο αποζημίωσης βάσει κινήτρων, ενώ η δεδουλευμένη ποιότητα και τα μη φυσιολογικά έξοδα ελέγχου εξετάζονται κατά τις περιόδους αλλαγών του ελεγκτή. Τα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αποτελέσματα έδειξαν ότι η αποζημίωση βάσει κινήτρων της Ε.Ε. σχετίζεται θετικά με ανώμαλες αμοιβές ελέγχου, μόνο όταν οι εταιρείες αλλάζουν από ελεγκτές Big 4 σε μη Big 4 ή μεταβαίνουν σε ελεγκτές εκτός Big 4.

Οι Xu & Albring (2018), μελέτησαν τη σχέση ανάμεσα στις αμοιβές των διευθυντών ελεγκτών των Ε.Ε. και στις αμοιβές ελέγχου, καθώς και την επίδραση της εξιδίκευσης του ελεγκτικού κλάδου σε αυτή τη σχέση. Η εξιδίκευση του ελεγκτικού κλάδου αναφέρεται στην ειδίκευση των εξωτερικών ελεγκτών στον αντίστοιχο κλάδο, όπου ανήκει η ελεγχόμενη επιχείρηση. Οι ερευνητές χρησιμοποίησαν δείγμα 1.500 εταιρειών από των S & P στις Η.Π.Α., κατά το διάστημα 2004 – 2014, με συνολικό αριθμό παρατηρήσεων τις 9.271. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ των αμοιβών των διευθυντών – ελεγκτών των Ε.Ε. και των ελεγκτικών τελών μόνο για εταιρείες που επιλέγουν εξειδικευμένους ελεγκτές βιομηχανίας. Αντίθετα, οι εταιρείες που επιλέγουν μη εξειδικευμένους ελεγκτές πληρώνουν χαμηλότερες ελεγκτικές δαπάνες στις ελεγκτικές εταιρείες. Επιπλέον, τα αποτελέσματα υποδηλώνουν ότι οι Ε.Ε. που διαθέτουν διευθύντη, ο οποίος είναι και ελεγκτής, ενώ παράλληλα έχει και υψηλή διαπραγματευτική δύναμη, τότε αυτός απαιτεί εκτενείς και υψηλής ποιότητας ελέγχους από τους εξωτερικούς ελεγκτές. Από την άλλη πλευρά, όταν οι διευθυντές – ελεγκτές δεν είναι ειδικοί του κλάδου και έχουν λιγότερη διαπραγματευτική δύναμη, τότε είναι πιθανότερο να αποτρέψουν την αύξηση των ελεγκτικών δαπανών. Τέλος, η μελέτη αυτή παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις ανομοιόμορφες συνέπειες, που δημιουργούνται όταν ο διευθυντής της Ε.Ε. είναι και ελεγκτής και ανάλογα με την διαπραγματευτική του δύναμη επιδρά στις ελεγκτικές δαπάνες.

Οι Habib et al. (2019) διερεύνησαν τη σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και της παρουσίας «προβληματικών» διευθυντών σε εταιρικά συμβούλια και Ε.Ε. Ως «πρόβλημα» είναι οι διευθυντές που έχουν εμπλακεί σε εταιρικές οικονομικές αποτυχίες στο παρελθόν. Η πλευρά των εξωτερικών ελεγκτών θεώρησε ότι η παρουσία τέτοιων διευθυντών στα Δ.Σ. και τις Ε.Ε. ενέχει κίνδυνο και ενδέχεται να χρειαστεί να βελτιώσουν τις διαδικασίες ελέγχου τους, οδηγώντας σε υψηλότερα τέλη ελέγχου. Αξίζει να αναφερθεί ότι αυτή η έρευνα είναι η πρώτη που αναφέρεται στη σχέση ενός τόσο ιδιαίτερου χαρακτηριστικού των μελών της Ε.Ε. με τις δαπάνες ελέγχου. Οι ερευνητές χρησιμοποίησαν δείγμα 9.175 εταιρικών ετήσιων

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

παρατηρήσεων, από το 2004 έως το 2010, αμερικανικών εταιρειών. Οι ερευνητές στα αποτελέσματά τους τεκμηρίωσαν ότι η παρουσία «προβληματικών» διευθυντών σε Ε.Ε. σχετίζεται με μεγαλύτερα έξοδα ελέγχου. Το εύρημα αυτό έχει πολιτική επίπτωση στους εταιρικούς διευθυντές, οι οποίοι θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την αύξηση του αντιληπτού κινδύνου ελέγχου που προκύπτει από επαγγελματικές και προσωπικές ιδιότητες των διευθυντών, κατά την πρόσληψη ατόμων για υπηρεσία στα Δ.Σ. και τις Ε.Ε.

Οι Schrader και Sun (2019) πραγματοποίησαν μια πρωτότυπη έρευνα και εξέτασαν αν η αποζημίωση του μετοχικού κεφαλαίου ευθυγραμμίζει τα συμφέροντα των μελών της Ε.Ε. με τα συμφέροντα των μετόχων και αν η Ε.Ε. θα παρέχει αποτελεσματική εποπτεία και θα απαιτήσει πιο εμπειριστατωμένη κάλυψη και πεδίο ελέγχου. Το αντικείμενο αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία υψηλότερων ελεγκτικών δαπανών που καταβάλλονται στον εξωτερικό ελεγκτή. Η μελέτη αυτή εξέτασε κατά το διάστημα 2011 – 2012, σε 467 παρατηρήσεις από εταιρείες του Small Cap 600, τους συσχετισμούς μεταξύ των τύπων αποζημίωσης ιδίων κεφαλαίων των μελών της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Η έρευνα χρησιμοποίησε πάνω από 30 μεταβλητές ελέγχου, οι οποίες συμπεριελάμβαναν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και των μελών της. Τα αποτελέσματα αναφέρουν ότι η αποζημίωση ιδίων κεφαλαίων με επιχορηγήσεις δικαιωμάτων των μελών της Ε.Ε. έχει αρνητική και στατιστικά σημαντική σχέση με τα έξοδα ελέγχου. Επίσης, τα ευρήματα έδειξαν ότι η αποζημίωση ιδίων κεφαλαίων με απονομή μετοχών στα μέλη Ε.Ε. σχετίζεται θετικά και στατιστικά με τα έξοδα ελέγχου.

Οι Mitra et al. (2019) στην έρευνά τους εξέτασαν πώς η σχέση μεταξύ της υπερβολικής εμπιστοσύνης των διευθυντών και των τελών ελέγχου επηρεάζεται από τη διοικητική ικανότητα και την αποτελεσματικότητα του Δ.Σ. και της Ε.Ε στο post - SOX περιβάλλον. Σύμφωνα με τους ερευνητές, προηγούμενες έρευνες τεκμηρίωσαν ότι η υπερβολική εμπιστοσύνη των διευθυντών αυξάνει δυνητικά τον κίνδυνο και ότι οι αρμόδιοι υπεύθυνοι ζητούν ελέγχους χαμηλότερης ποιότητας και πληρώνουν χαμηλότερα τέλη ελέγχου. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε στην Αμερική, σε 12.942 παρατηρήσεις εισηγμένων εταιρειών, το διάστημα από το 2003 ως το 2011. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπάρχει μια πολύ θετική σχέση μεταξύ της υπερβολικής εμπιστοσύνης των διευθυντικών στελεχών και των αμοιβών ελέγχου,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

σύμφωνα με την προοπτική που βασίζεται στον κίνδυνο προσφοράς για την τιμολόγηση του ελέγχου. Βέβαια, οι ερευνητές παρατήρησαν ότι η σχέση αυτή ελαττώνεται σημαντικά σε εταιρείες υψηλότερης διαχειριστικής ικανότητας, όπου οι αρμόδιοι υπεύθυνοι μπορούν να κάνουν σωστές λογιστικές εκτιμήσεις και κρίσεις, όπου απαιτούνται, για την παραγωγή αξιόπιστων οικονομικών καταστάσεων, έτσι ώστε να συνθέσουν συγκεκριμένες πληροφορίες για τις επιχειρήσεις, καθώς και τις κατάλληλες προβλέψεις για το μέλλον. Τέλος, τα αποτελέσματα της έρευνας τεκμηρίωσαν ότι υπάρχει πολύ ασθενέστερη τεκμηρίωση σχετικά με τον αντίκτυπο των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. στα τέλη ελέγχου των εταιρειών με υψηλή διαχειριστική ικανότητα.

Οι Bhuiyan et al. (2020) εξέτασαν τη σχέση μεταξύ της παρουσίας γυναικών «μολυσμένων» διευθυντών σε εταιρικά συμβούλια και Ε.Ε. σε σχέση με την ποιότητα χρηματοοικονομικής αναφοράς και τα έξοδα ελέγχου. Η έννοια «μολυσμένη» ορίζει τις γυναίκες που ήταν διευθυντές των εταιρειών, που είχαν προηγουμένως εμπλακεί σε οικονομικές αποτυχίες ή αποτυχίες της ακεραιότητάς τους. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Αμερική, το διάστημα 2004 – 2010, σε 5.047 παρατηρήσεις εισηγμένων εταιρειών. Αποτελεί τη δεύτερη έρευνα, μετά αυτή των Habib et al. (2019), που επικεντρώνεται σε αυτό το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των μελών της επιτροπής και εξειδικεύεται ακόμα περισσότερο, γιατί αναφέρεται στις γυναίκες μέλη της Ε.Ε. Επιπλέον, είναι μια έρευνα που καινοτομεί, διότι εξέτασε σε βάθος ένα κρίσιμο χαρακτηριστικό του βιογραφικού των μελών της Ε.Ε. και το εφαρμόζει μόνο αν αυτό αναφέρεται για τις γυναίκες. Οι ερευνητές χρησιμοποιώντας τις πραγματικές αμοιβές διαχείρισης κερδών και ελέγχου ως πληρεξούσιο για αποτελεσματική διακυβέρνηση και φήμη Δ.Σ., διαπίστωσαν ότι οι εταιρείες με διευθυντές γυναίκες που έχουν «μολυνθεί», έχουν υψηλότερη διαχείριση πραγματικών κερδών και υψηλότερα έξοδα ελέγχου. Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη ότι η προηγούμενη βιβλιογραφία έχει δείξει ότι τα τέλη ελέγχου είναι υψηλότερα για εταιρείες με γυναίκες διευθυντές, επειδή οι γυναίκες διευθυντές απαιτούν καλύτερο έλεγχο, η έρευνα έρχεται και επιβεβαιώνει την επίδραση της πλευράς της προσφοράς των ελεγκτών που χρεώνουν υψηλότερα τέλη ελέγχου, όταν υπάρχουν γυναίκες «μολυσμένες». Συνοψίζοντας, τα αποτελέσματα υποστηρίζουν ότι οι ενδείξεις αμοιβών ελέγχου για δραστηριότητες διαχείρισης πραγματικών κερδών είναι σημαντικά υψηλότερες, σε περίπτωση που μια γυναίκα «μολυσμένη» διευθυντής

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

είναι στο Δ.Σ. και στην Ε.Ε. Τέλος, οι ερευνητές δεν βρήκαν ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία για το αν η παρουσία γυναίκας επηρεάζει τους χρηματοοικονομικούς εμπειρογνώμονες «μολυσμένους» διευθυντές σχετικά με τα έξοδα ελέγχου.

6.4.2 Επιτροπή Ελέγχου και ελεγκτικές δαπάνες στην Ευρώπη

Μια από τις πρώτες έρευνες στην Ευρώπη και συγκεκριμένα στο Η.Β., μελέτησε τον ρόλο των Ε.Ε. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τους Collier & Gregory (1996), οι οποίοι χρησιμοποίησαν στοιχεία του Η.Β. για το 1991 και ανέπτυξαν ένα μοντέλο παλινδρόμησης για τα τέλη ελέγχου των εταιρειών που συμπεριλαμβάνονται στο FTSE 500. Το Η.Β. αποτελεί τη μόνη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την περίοδο που πραγματοποιήθηκε η έρευνα, που η πλειοψηφία των εισηγμένων εταιρειών έχει σχηματίσει Ε.Ε., αποτελούμενες από μη εκτελεστικούς διευθυντές για την παρακολούθηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης των εξωτερικών ελεγκτών και της ισχύος του εσωτερικού ελέγχου. Οι ερευνητές εξέτασαν αν μια Ε.Ε. επιδιώξει να βελτιώσει την ποιότητα του ελέγχου, τότε θα υπάρξει μια αύξηση των τελών ελέγχου, καθώς και αν η παρουσία της Ε.Ε. ενισχύσει τη δύναμη του εσωτερικού ελέγχου, με αποτέλεσμα τη μείωση των τελών ελέγχου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου, που συνδέονται με το μέγεθος και την παρουσία μιας Ε.Ε. είναι θετική και στατιστικά σημαντική, παρόλο που υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου, που σχετίζονται με τον κίνδυνο και την πολυπλοκότητα της ύπαρξης μιας Ε.Ε. Τέλος, τα πορίσματα παρέχουν υποστήριξη για τον ισχυρισμό, ότι οι Ε.Ε. είναι τουλάχιστον εν μέρει αποτελεσματικές στην αποτροπή της μείωσης του τέλους ελέγχου, σε επίπεδα όπου μπορεί να διακυβευθεί η ποιότητα του ελέγχου.

Ο Ο' Sullivan (1999), πραγματοποίησε έρευνα σε 146 εταιρείες του δείκτη FTSE - 350 της Μεγάλης Βρετανίας, το 1995. Ο ερευνητής εξέτασε τον αντίκτυπο των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. στις αμοιβές ελέγχου που κατέβαλαν οι μεγάλες εταιρείες της Μεγάλης Βρετανίας μετά την εφαρμογή των κανόνων Cadbury. Συνολικά εξέτασε τον αντίκτυπο 19 μεταβλητών στις ελεγκτικές δαπάνες. Τα ευρήματα της μελέτης έδειξαν ότι τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. δεν επηρέασαν την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

τελική διατύπωση των αμοιβών ελέγχου από τα ελεγκτικά γραφεία, λαμβάνοντας υπόψη ότι αυτές διαμορφώνονται από τις θεωρίες της ζήτησης και της προσφοράς.

Οι Goddard και Masters (2000) μελέτησαν τη σχέση μεταξύ της παρουσίας της E.E., της συμμόρφωσής της με τον κώδικα Cadbury και του μεγέθους των ελεγκτικών δαπανών. Το δείγμα της έρευνας, 253 εταιρείες, απαρτίζεται από εταιρείες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο της Βρετανίας και περιλαμβάνονται στην Times 1.000 του 1996, εξαιρουμένων των κορυφαίων 350, των χρηματοπιστωτικών εταιρειών και των κυβερνητικών εταιρειών. Τα δεδομένα λήφθηκαν από τις οικονομικές εκθέσεις για τα έτη 1994 και 1995 και οι συνολικές παρατηρήσεις ήταν 456. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι E.E. έχουν περάσει από μια μεταβατική φάση, που περιλαμβάνει αλλαγές στο γενικό περιβάλλον ελέγχου και μια φάση μάθησης για την ίδρυση και λειτουργία επιτροπών. Συγκεκριμένα, το μεταβαλλόμενο περιβάλλον ελέγχου επηρέασε την ποιότητα του ελέγχου για όλες τις εταιρείες και περιορίζει την ικανότητα των E.E. να βρουν περαιτέρω βελτιώσεις και συνεπώς να αυξήσουν τα τέλη ελέγχου. Γενικά, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι μετά από αυτήν τη μεταβατική φάση η παρουσία μιας E.E., είτε συμμορφώνεται με τον κώδικα Cadbury (1992) είτε όχι, δεν έχει σημαντική επίπτωση στα τέλη ελέγχου. Τέλος, το μόνο αποτέλεσμα που διαπιστώθηκε ήταν η μείωση των τελών ελέγχου, λόγω βελτιωμένων εσωτερικών ελέγχων παρουσία της πολυπλοκότητας του ελεγχόμενου, ενώ παράλληλα υπήρχαν ενδείξεις ότι το μέγεθος ήταν ο κύριος καθοριστικός παράγοντας της παρουσίας μιας E.E.

Οι O'Sullivan και Diacon (2002) μελέτησαν τον αντίκτυπο της ιδιοκτησίας, της διακυβέρνησης και των μη ελεγκτικών υπηρεσιών στα τέλη ελέγχου, παίρνοντας ως δείγμα τον ασφαλιστικό κλάδο της Μεγάλης Βρετανίας. Όπως τονίζουν οι ερευνητές, ουσιαστικά θέλουν να εξετάσουν τρεις διαφορετικές απόψεις. Αρχικά, η ανάλυσή τους εστιάζει σε ασφαλιστικές εταιρείες, επιτρέποντάς έτσι να συγκρίνουν την τιμολόγηση των ελέγχων σε εταιρείες αμοιβαίας ιδιοκτησίας. Συγκεκριμένα, η διαφορετική δομή εξωτερικής ιδιοκτησίας των ιδιόκτητων ασφαλιστικών αυτών εταιρειών παρέχει ένα ιδανικό περιβάλλον, για να διερευνήσει την επίδραση της εξωτερικής διακυβέρνησης στις αποφάσεις τιμολόγησης των ελεγκτών. Στη συνέχεια, οι ερευνητές εξετάζουν τον αντίκτυπο της σύνθεσης του Δ.Σ. και των E.E. στα έξοδα ελέγχου και τέλος αναλύουν τον αντίκτυπο των μη ελεγκτικών τελών στις ελεγκτικές

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

δαπάνες. Η έρευνα χρησιμοποίησε τη μέθοδο του ερωτηματολογίου για τη συλλογή των δεδομένων, καθώς και νομικές γνωστοποιήσεις των εταιρειών. Συνολικά, συγκεντρώθηκαν, το 1992, 117 ερωτηματολόγια από βρετανικές ασφαλιστικές εταιρείες. Τα ευρήματα της έρευνας μας υποδηλώνουν ότι υφίστανται κάποια στοιχεία, που έδειξαν ότι η ύπαρξη Ε.Ε. έχει θετικό αντίκτυπο στις αμοιβές ελέγχου που καταβάλλονται από εταιρείες στο δείγμα, χωρίς όμως να υπάρχουν αποδείξεις ότι τα τέλη ελέγχου είναι ευαίσθητα στη σύνθεση των Ε.Ε. Τέλος, αδύναμα είναι και τα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών ασκεί θετικό αντίκτυπο στα τέλη ελέγχου, λαμβάνοντας όμως υπόψη ότι η φύση της παρεχόμενης μη ελεγκτικής υπηρεσίας δεν έχει σημαντική επίπτωση.

Η επόμενη μελέτη σχετικά με τον ρόλο της Ε.Ε. και τέλη ελέγχου έρχεται σχεδόν μετά από 10 χρόνια για την Ευρώπη και έχει πάλι ως σημείο αναφοράς το Η.Β. Οι Zaman et al. (2011) εξέτασαν την επίδραση της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. στις ελεγκτικές δαπάνες, καθώς και στις μη ελεγκτικές δαπάνες, χρησιμοποιώντας ένα νέο σύνθετο μέτρο για εκείνη την περίοδο που περιλαμβάνει την ανεξαρτησία, την εμπειρογνωμοσύνη, τη συχνότητα των συνεδριάσεων και το μέγεθος της Ε.Ε. Ουσιαστικά, η μελέτη αυτή είναι πρώτη στην Ευρώπη που λαμβάνει υπόψη της τα τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και την επίδρασή τους στις αμοιβές ελέγχου. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε σε 135 εισηγμένες εταιρείες του Η.Β., για το διάστημα 2001 – 2004 και περιελάμβανε 12 μεταβλητές, μέσα στις οποίες συμπεριλαμβάνονται τόσο τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όσο και κάποια του Δ.Σ. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αποτελεσματική Ε.Ε., όπως μετράται από τα χαρακτηριστικά τους, συνδέεται με περισσότερη παρακολούθηση που οδηγεί σε ευρύτερο πεδίο ελέγχου και υψηλότερα τέλη ελέγχου. Επίσης, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. σχετίζεται σημαντικά με τις μη ελεγκτικές αμοιβές. Τέλος, τα ευρήματά τους αποτελούν σημαντική ενίσχυση των ρυθμιστικών πρωτοβουλιών, που στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας της Ε.Δ.

Ένα χρόνο αργότερα στο Η.Β., οι Adelopo et al. (2012) εξέτασαν τον αντίκτυπο της πολλαπλής μεγάλης ιδιοκτησιακής δομής και της δραστηριότητας της Ε.Ε. στις δαπάνες ελέγχου. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε το 2005, σε δείγμα 209 εισηγμένων εταιρειών και εξετάστηκαν συνολικά 12 ανεξάρτητες μεταβλητές. Τα αποτελέσματα της έρευνας βρήκαν μια σημαντική αρνητική σχέση μεταξύ των τελών

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ελέγχου και της μεγάλης ιδιοκτησιακής δομής. Επιπλέον, τα ευρήματα υποστηρίζουν ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ της δραστηριότητας της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Τέλος, η μελέτη μέσα από τα συμπεράσματά της επιβεβαιώνει την πρόταση προηγούμενων μελετών, ότι τα μέλη των Ε.Ε. προστατεύουν τον εαυτό τους από δικαστικούς κινδύνους και από τον κίνδυνο να σπλωθεί η φήμη τους, με αποτέλεσμα να απαιτούν περισσότερες υπηρεσίες που σχετίζονται με τον έλεγχο από τους εξωτερικούς ελεγκτές τους.

Η επόμενη μελέτη που αναφέρεται στο θέμα της βιβλιογραφικής επισκόπησης για την ευρωπαϊκή ήπειρο ήρθε μετά από πέντε χρόνια, με σημείο αναφοράς και πάλι τις επιχειρήσεις του Η.Β. Οι Ghafran και O'Sullivan (2017) διερεύνησαν τον αντίκτυπο της εμπειρογνωμοσύνης της Ε.Ε. στις αμοιβές ελέγχου που καταβάλλονται από εταιρείες του δείκτη FTSE 350. Η έρευνά τους επικεντρώθηκε σε αυτό το χαρακτηριστικό, διότι οι ρυθμιστικές αρχές της Ε.Δ. δίνουν μεγάλη έμφαση στη διασφάλιση της παρουσίας ατόμου με οικονομική εμπειρογνωμοσύνη στις Ε.Ε. (Sarbanes Oxley, 2002; UK Corporate Governance Code 2010 - 2016). Η πεποίθηση τόσο ρυθμιστικών αρχών, όσο και των συγγραφέων είναι ότι η μεγαλύτερη εμπειρογνωμοσύνη ενισχύει την αποτελεσματικότητα των Ε.Ε. και, κατ' επέκταση, την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 991 παρατηρήσεις, από εισηγμένες εταιρείες του FTSE 350, κατά το διάστημα 2007 – 2010. Τα ευρήματα της ανάλυσης έδειξαν ότι οι Ε.Ε. που διαθέτουν υψηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης σχετίζονται με υψηλότερα έξοδα ελέγχου. Επιπλέον, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι, όταν διαχωρίζεται η οικονομική εμπειρογνωμοσύνη μεταξύ λογιστικής και μη λογιστικής, τότε υφίσταται ένας θετικός αντίκτυπος, που εντοπίζεται και καθοδηγείται από τη μη λογιστική εμπειρία. Επίσης, παρατηρούν ότι, όταν διαχωρίζουν το δείγμα σε εταιρείες του FTSE100 και του FTSE250, τότε ο αντίκτυπος της χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης περιορίζεται μόνο στις εταιρείες του FTSE250. Τέλος, τα συμπεράσματα της μελέτης υπογράμμισαν τη δυνητική αξία της εμπειρογνωμοσύνης της Ε.Ε. σε μικρότερες, σε αντίθεση με τις μεγαλύτερες εισηγμένες εταιρείες, υποδηλώνοντας ότι η αξία της εμπειρογνωμοσύνης στην ποιότητα του ελέγχου εξαρτάται από τις συγκεκριμένες προκλήσεις χρηματοοικονομικής αναφοράς που αντιμετωπίζουν οι εταιρείες.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Αντίστοιχα, την ίδια χρόνια, ο Kalelkar (2017) πραγματοποίησε έρευνα με αφορμή τη διαπίστωση των Liao και Hsu (2013), που τεκμηριώνουν ότι περίπου τα δύο τρίτα των εταιρειών δείγματός τους έχουν τουλάχιστον ένα μέλος της Ε.Ε. που συμμετέχει παράλληλα και στην επιτροπή αποζημίωσης. Η μελέτη ερευνήσε την επίδραση των μελών των δύο επιτροπών στις ελεγκτικές δαπάνες. Ουσιαστικά δηλαδή μελέτησε πώς επηρεάζονται τα τέλη ελέγχου, όταν τα μέλη της Ε.Ε. είναι ταυτόχρονα και μέλη της επιτροπής αποζημιώσεων. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 11.334 παρατηρήσεις εισηγμένων βρετανικών εταιρειών, το διάστημα 2007 – 2012. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ της αλληλοεπικάλυψης των μελών της Ε.Ε. και της επιτροπής αποζημιώσεων με τις ελεγκτικές δαπάνες. Τέλος, πρόσθετες δοκιμές της έρευνας έδειξαν ότι υφίσταται μια αρνητική σχέση μεταξύ της αλληλοεπικάλυψης και των τελών ελέγχου, κάτι που εξηγείται από τον χαμηλότερο κίνδυνο ελέγχου και όχι από τη χαμηλότερη πριμοδότηση επωνυμίας των ελεγκτών εκτός Big4, καθώς και ότι το όφελος της αλληλοεπικάλυψης μέλους αυξάνεται, όταν το μέγεθος της Ε.Ε. είναι μεγάλο.

Η επόμενη έρευνα πραγματοποιήθηκε με δείγμα εταιρειών από τη Γαλλία. Οι Nekhili et al. (2020) μελέτησαν την επίδραση διαφορετικότητας των φύλων του Δ.Σ. και της Ε.Ε. στις ελεγκτικές δαπάνες, με βάση το γαλλικό νομοθετικό πλαίσιο. Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη τον Ν. περί ποσοτώσεων για τα φύλα το 2011, μελέτησαν την εφαρμογή αυτή και εάν αυτή η σχέση του ποσοστού των γυναικών διευθυντών επιδρά στα ελεγκτικά τέλη. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 1.488 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες του δείκτη SBF 120, κατά το διάστημα μεταξύ 2002 και 2017. Σύμφωνα με την προοπτική από πλευράς προσφοράς, υποστηρίζεται ότι οι γυναίκες ανεξάρτητα μέλη του Δ.Σ., καθώς και οι γυναίκες μέλη της Ε.Ε., βελτιώνουν την αποτελεσματικότητα της παρακολούθησης του Δ.Σ. και επηρεάζουν την εκτίμηση του ελεγκτή σχετικά με τον κίνδυνο ελέγχου, με αποτέλεσμα τη μείωση των τελών ελέγχου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι γυναίκες μέλη της Ε.Ε. είναι πιο πρόθυμες να περιορίσουν τη ζήτηση για στοιχειώδη ελεγκτική εργασία, λόγω των προηγμένων ικανοτήτων παρακολούθησης, με στόχο τη μείωση των τελών ελέγχου. Αναφορικά με την εφαρμογή του Ν., τα ευρήματα έδειξαν ότι με το να σπάσει το ανώτατο όριο η αποτελεσματικότητα του Ν. περί ποσοτώσεων για τα φύλα δεν έγκειται στην αύξηση του ποσοστού των γυναικών εσωτερικών διευθυντών, αλλά στην ενίσχυση του διορισμού ανεξάρτητων

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

γυναικών διευθυντών και γυναικών μελών της Ε.Ε., καθώς και στην ενίσχυση του διορισμού ανεξάρτητων γυναικών διευθυντών και γυναικών μελών της Ε.Ε. Τέλος, τα αποτελέσματα υπέδειξαν ότι οι ανεξάρτητες γυναίκες μέλη του Δ.Σ. και οι γυναίκες μέλη της Ε.Ε. είναι πιο πρόθυμες να διεκδικήσουν με τις ικανότητές τους την παρακολούθηση του Δ.Σ., οδηγώντας σε χαμηλότερα τέλη ελέγχου.

Οι Fredriksson et al. (2020) εξέτασαν σε φινλανδικές εισηγμένες εταιρείες εάν τα Δ.Σ. χρησιμοποιούν εξωτερικό έλεγχο για να προστατεύσουν τη φήμη τους. Ουσιαστικά, μέσα στην έρευνά τους εξετάζουν τι συμβάνει στις ελεγκτικές δαπάνες για εταιρείες που διαθέτουν Ε.Ε. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στη Φινλανδία, από τις ελάχιστες που εντοπίζονται με δείγμα τη χώρα αυτή, σε δείγμα 940 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες, κατά το διάστημα 2007 – 2016. Στο μοντέλο που ανέπτυξαν οι ερευνητές χρησιμοποιούν 17 ανεξάρτητες μεταβλητές, για να εξετάσουν τον αντίκτυπό τους στην ποιότητα του ελέγχου. Οι μεταβλητές αυτές συμπεριλαμβάνουν χαρακτηριστικά τόσο της Ε.Ε., όσο και του Δ.Σ. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα μέτρα που λήφθηκαν για το κεφάλαιο της φήμης, βάσει του αριθμού των διευθυντικών θέσεων που κατέχουν οι διευθυντές, καθώς και της αποζημίωσής τους, συνδέονται θετικά με διάφορα πληρεξούσια για την ποιότητα του ελέγχου. Τέλος, τα ευρήματα υπέδειξαν ότι η επίδραση της φήμης στα τέλη ελέγχου είναι ισχυρότερη σε εταιρείες με Ε.Ε. και ότι το κεφάλαιο φήμης έχει σημασία στην επιλογή ελεγκτή σε αυτές τις εταιρείες ειδικότερα.

Οι Sellami και Cherif (2020) πραγματοποίησαν έρευνα στη Σουηδία και εξέτασαν τη σχέση μεταξύ της εκπροσώπησης της Ε.Ε. από γυναίκες και των τελών ελέγχου, λαμβάνοντας υπόψη τις δημογραφικές τους ιδιότητες. Η έρευνά τους πρωτοτυπεί στην Ευρώπη, αλλά και στην ίδια τη χώρα τους, όπου ως τώρα δεν εντόπιζονταν αντίστοιχες έρευνες. Επιπλέον, εξέτασαν την παρουσία των γυναικών, καθώς και ιδιαίτερα δημογραφικά στοιχεία αυτών, προσφέροντας μια νέα εικόνα σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των γυναικών μελών, που τους επιτρέπουν να απαιτούν ελέγχους υψηλότερης ποιότητας, όπως αντικατοπτρίζεται από την εκτιμώμενη αύξηση των τελών ελέγχου, όπως έδειξαν αντίστοιχες έρευνες της Αμερικής. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 790 παρατηρήσεις σουηδικών εισηγμένων εταιρειών, κατά την περίοδο 2013 - 2017. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι προκύπτει από τις εμπειρικές αναλύσεις θετική συσχέτιση μεταξύ της παρουσίας

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

γυναικών στην Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Επομένως, είναι αναμενόμενο να διορίζονται γυναίκες στις Ε.Ε. Αναφορικά με τα εξεταζόμενα δημογραφικά χαρακτηριστικά των γυναικών μελών των Ε.Ε., τα μοντέλα έδειξαν ότι τα αυξημένα έξοδα ελέγχου καθοδηγούνται εξαιτίας κυρίως της επαγγελματικής εμπειρίας των γυναικών μελών, παρά από την απλή παρουσία τους. Τέλος, τα συμπεράσματα της ανάλυσης ανέφεραν ότι η παρουσία γυναικών, τόσο από την πλευρά της ζήτησης, όσο και από την πλευρά της τιμολόγησης του ελέγχου, ενισχύει σημαντικά τον ποιοτικό έλεγχο, σε σχέση με την περίπτωση που οι γυναίκες είναι παρούσες μόνο στη ζήτηση της ελεγκτικής εργασίας.

Η επόμενη πρόσφατη έρευνα εντοπίζεται στη Γερμανία και πραγματοποιήθηκε από τους Baumann et al. (2020). Η έρευνα αυτή εξετάζει την εξάρτηση της ποιότητας του ελέγχου, καθώς και τις επιπτώσεις των τελών ελέγχου, όταν στην Ε.Ε. υπάρχουν μέλη που προηγουμένως είχαν εργαστεί σε ελεγκτική εταιρεία. Η έρευνα αυτή πρωτοτυπεί, γιατί είναι από τις ελάχιστες που λαμβάνει υπόψη ένα τόσο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των μελών της Ε.Ε., που προέρχεται από τη μελέτη του βιογραφικού τους. Οι ερευνητές εξέτασαν αυτό το ιδιαίτερο θέμα, όντως επηρεασμένοι από τη μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2014, η οποία αφενός ενισχύει τον ρόλο των Ε.Ε., αφετέρου δε, περιορίζει την παρουσία μελών στις Ε.Ε. με αυτό το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 477 παρατηρήσεις εισηγμένων γερμανικών εταιρειών, το διάστημα 2012 – 2013, δηλαδή ακριβώς πριν την εφαρμογή της ευρωπαϊκής μεταρρύθμισης. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η παρουσία στην Ε.Ε. αποφοίτων ελεγκτικών εταιρειών, που έφυγαν πρόσφατα από την πρώην εταιρεία τους, δεν επηρεάζουν τις ελεγκτικές δαπάνες. Τέλος, τα ευρήματα έδειξαν ότι η παρουσία μελών στην Ε.Ε., που πρόσφατα εγκατέλειψαν κάποια ελεγκτική εταιρεία, σχετίζεται με υψηλότερη ποιότητα ελέγχου.

Η πρώτη έρευνα στην Ελλάδα, αναφορικά με το εξεταζόμενο θέμα, πραγματοποιήθηκε από τους Drogalas et al. (2021), οι οποίοι εξέτασαν την επίδραση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές και μη ελεγκτικές δαπάνες. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 126 εισηγμένων εταιρειών το 2017, έτος πρώτης εφαρμογής Ν. 4449/2017 περί Ε.Δ. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα εξεταζόμενα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., δηλαδή το μέγεθος, η συχνότητα των συνεδριάσεων και η παρουσία τουλάχιστον ενός μέλους με προηγούμενη εμπειρία σε

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

παρόμοια θέση, έχουν θετική σχέση με τα τέλη ελέγχου. Παράλληλα, τα ευρήματα φανέρωσαν ότι το μέγεθος του Δ.Σ. σχετίζεται θετικά με τα έξοδα ελέγχου, που σημαίνει ότι η ανάθεση νέων ρόλων στις Ε.Ε. δεν έχει πραγματοποιηθεί πλήρως, όπως τονίζει ο πρόσφατος Ν. 4449/2017. Τέλος, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι οι Ε.Ε. με υψηλό ποσοστό μελών με προηγούμενη εμπειρία σε Ε.Ε. ενδέχεται να είναι λιγότερο πρόθυμες να επιτρέψουν μια δυσανάλογη παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών σε σχέση με τα συνολικά τέλη.

6.4.3 Επιτροπή Ελέγχου και ελεγκτικές δαπάνες στην Ωκεανία

Οι πρώτες έρευνες με αντικείμενο εξέτασης τις Ε.Ε. στην ήπειρο της Ωκεανίας και συγκεκριμένα στην Αυστραλία πραγματοποιήθηκαν από τους Coulton et al. (2001) και Sharma (2003). Αμφότεροι, εξέτασαν αν η παρουσία ή όχι της Ε.Ε. και τα χαρακτηριστικά αυτής συνδέονται με υψηλές ελεγκτικές δαπάνες. Η διατριβή του πρώτου και η παρουσίαση σε συνέδριο της πρώιμης εργασίας του δεύτερου αποτέλεσαν εφαλτήριο για τους μετέπειτα ερευνητές, που ασχολήθηκαν τόσο με την Ε.Δ., όσο και πιο συγκεκριμένα με τις ελεγκτικές επιτροπές στην ευρύτερη περιοχή της Αυστραλίας.

Οι Goodwin – Stewart και Kent (2006) μελέτησαν εάν η ύπαρξη Ε.Ε., τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και η χρήση του εσωτερικού ελέγχου συνδέονται με υψηλότερες ελεγκτικές δαπάνες. Η έρευνά τους πραγματοποιήθηκε στην Αυστραλία, σε δείγμα 401 εταιριών που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο. Αρχικά, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι τα υψηλότερα τέλη ελέγχου συνδέονται με την ύπαρξη Ε.Ε., γεγονός που υποδηλώνει ότι οι Ε.Ε. απαιτούν έλεγχο υψηλότερης ποιότητας. Τα αποτελέσματα της έρευνας αποδεικνύουν ότι οι συχνές συνεδριάσεις της Ε.Ε. συνδέονται με υψηλότερα τέλη ελέγχου, γεγονός που υποδηλώνει ότι το χαρακτηριστικό αυτό της Ε.Ε. ενδέχεται να επηρεάσει τη ζήτηση για έλεγχο υψηλότερης ποιότητας. Επιπλέον, η πρώτη ανάλυση δείχνει ότι η ανεξαρτησία της επιτροπής και η λογιστική και χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. δεν συνδέονται σημαντικά με τα τέλη ελέγχου. Όμως μια περαιτέρω ανάλυση αποδεικνύει ότι η ανεξαρτησία, η εμπειρογνωμοσύνη και η συχνότητα των συναντήσεων αλληλεπιδρούν, με αποτέλεσμα η εμπειρογνωμοσύνη να συνδέεται με

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

υψηλότερα τέλη ελέγχου, όταν η συχνότητα και η ανεξαρτησία βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα. Σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο διαπιστώθηκε ότι οι επιχειρήσεις που ασκούν μεγαλύτερη εσωτερική παρακολούθηση, μέσω της χρήσης του εσωτερικού ελέγχου, απαιτούν επίσης υψηλότερου επιπέδου εξωτερικούς ελέγχους. Τέλος, η έρευνα δείχνει ότι οι Ε.Ε., ο εσωτερικός έλεγχος και ο εξωτερικός έλεγχος αποτελούν συμπληρωματικούς μηχανισμούς στο πλαίσιο της Ε.Δ.

Οι Stewart και Munro (2007) εξέτασαν τον αντίκτυπο της ύπαρξης Ε.Ε., τη συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε. και τη συμμετοχή του ελεγκτή στις συνεδριάσεις σε διάφορες πτυχές του εξωτερικού ελέγχου. Μέσα στον αντίκτυπο αυτό μελέτησαν πώς τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. διαμορφώνουν τις ελεγκτικές δαπάνες, αν δηλαδή τις οδηγούν σε υψηλότερα ή χαμηλότερα επίπεδα. Οι ερευνητές πραγματοποίησαν τη μελέτη τους στην Αυστραλία, με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου, τα οποία υποβλήθηκαν σε ορκωτούς ελεγκτές, που άνηκαν σε μια από τις Big4 ή σε τέσσερις ελεγκτικές εταιρείες μεσαίου επιπέδου. Συνολικά συγκεντρώθηκαν 75 ερωτηματολόγια, χωρίς να προσδιορίζεται από την έρευνά τους το διάστημα κατά το οποίο απαντήθηκαν. Οι ερευνητές χρησιμοποιώντας έναν πειραματικό σχεδιασμό, διαπίστωσαν ότι η Ε.Ε., η συχνότητα των συνεδριάσεων των επιτροπών και η συμμετοχή του ελεγκτή στις συνεδριάσεις σχετίζονται σημαντικά με τη μείωση του αντιληπτού κινδύνου ελέγχου. Αντίθετα, ο αντίκτυπος στην αποτελεσματικότητα του ελέγχου θεωρείται ελάχιστος. Αναφορικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, τα ευρήματα υπέδειξαν ότι οι συχνότερες συναντήσεις της Ε.Ε., ειδικά με τους εξωτερικούς ελεγκτές, οδηγούν σε υψηλότερα έξοδα ελέγχου. Επίσης, η Ε.Ε. αναμένεται να παράσχει βοήθεια στην επίλυση συγκρούσεων με τη διοίκηση και να οδηγήσει σε κάποια βελτίωση της συνολικής ποιότητας του ελέγχου. Επιπλέον, τα αποτελέσματα διαπίστωσαν ότι η διάρκεια των συσκέψεων μεταξύ του διευθυντή με τους εξωτερικούς ελεγκτές ήταν μεγάλη, όταν οι συσκέψεις ήταν πιο συχνές και ο εξωτερικός ελεγκτής συμμετείχε σε όλες τις συναντήσεις. Τέλος οι συμμετέχοντες απάντησαν ότι οποιαδήποτε αύξηση των αμοιβών τους σχετίζεται με την πρόσθετη προετοιμασία για τη συμμετοχή τους στις συναντήσεις.

Δύο χρόνια αργότερα, οι Rainsbury et al. (2009) πραγματοποίησαν έρευνα που εξέτασε τη σχέση μεταξύ της ποιότητας των Ε.Ε. σχετικά με την ποιότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών και των ελεγκτικών αμοιβών, σε ένα περιβάλλον

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

όπου ο σχηματισμός και η υποχρεωτική παρουσία των Ε.Ε. στις επιχειρήσεις δεν είχε ρυθμιστεί. Το περιβάλλον αυτό αναφέρεται στη Νέα Ζηλανδία. Η μελέτη αυτή είναι από τις ελάχιστες που εντοπίζεται, η οποία εξετάζει το θέμα της βιβλιογραφικής μας ανασκόπησης. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε το 2001, σε 87 εισηγμένες εταιρείες της Νέας Ζηλανδίας, όπου κατά την συγκεκριμένη περίοδο δεν υπήρχε κάποιος νόμος ή κανονισμός που να υποχρεώνει τις επιχειρήσεις να διατηρούν Ε.Ε. Τα αποτελέσματα της έρευνας, αναφορικά με τη χρηματοοικονομική αναφορά, έδειξαν ότι δεν υφίσταται κάποια σημαντική σχέση μεταξύ της ποιότητας μιας Ε.Ε. και της ποιότητας των χρηματοοικονομικών αναφορών. Τέλος, τα αποτελέσματα της έρευνας αναφέρουν ότι σε περίοδο χωρίς κανονισμούς, σχετικά με τις Ε.Ε., η ποιότητα των Ε.Ε. έχει ελάχιστη επίδραση στα τέλη ελέγχου.

Οι Redmayne et al. (2011) μελέτησαν τη σχέση μεταξύ της ύπαρξης Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Η έρευνά τους πραγματοποιήθηκε στην Νέα Ζηλανδία, σε μια περίοδο κατά την οποία ο σχηματισμός της Ε.Ε. ήταν εθελοντικός, διότι δεν υπήρχε κάποιος νόμος ή ρύθμιση που να επιβάλλει υποχρεωτική παρουσία των Ε.Ε. στις επιχειρήσεις του δημοσίου τομέα, που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας. Αναλυτικότερα, η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το διάστημα μεταξύ του 1998 και του 2000, σε 204 παρατηρήσεις επιχειρήσεων του δημοσίου τομέα. Όλες οι δημόσιες επιχειρήσεις της Νέας Ζηλανδίας είναι προσανατολισμένες στο κέρδος και στο δημόσιο όφελος και συνεπώς ελέγχονται από εξωτερικό ελεγκτή. Επιπλέον, η έρευνα μελετά πώς οι ελεγκτικές δαπάνες επηρεάζονται και διαμορφώνονται από τον κίνδυνο ελέγχου, με την υπόθεση ότι, όσο ο κίνδυνος αυξάνεται, τότε αναμένεται και περισσότερος έλεγχος. Τα αποτελέσματα της έρευνας αποδεικνύουν ότι για τις επιχειρήσεις που προσανατολίζονται στο κέρδος, υφίσταται μια θετική σχέση μεταξύ της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου, με τους όρους αλληλεπίδρασης μεταξύ των Ε.Ε. και των μεταβλητών κινδύνου ελέγχου να μην είναι σημαντικοί. Οι ερευνητές παρατηρούν και σημειώνουν ότι αυτή η διαπίστωση είναι σύμφωνη με την έρευνα των Cohen et al. (2002), που κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι Ε.Ε. είναι αναποτελεσματικές, καθώς δεν διαθέτουν επαρκή εξουσία για να είναι ένας ισχυρός μηχανισμός διακυβέρνησης. Επίσης, τα αποτελέσματα υποστηρίζουν ότι για τις οντότητες του δημοσίου τομέα με προσανατολισμό το κέρδος, υπάρχει θετική σχέση μεταξύ Ε.Ε. και τελών ελέγχου, χωρίς όμως να υπάρχουν σημαντικοί όροι αλληλεπίδρασης. Αντίστοιχα, για τις οντότητες κοινής ωφέλειας, οι Ε.Ε. συνδέονται

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

με χαμηλότερες ελεγκτικές δαπάνες και αλληλεπιδρούν με τον κίνδυνο ελέγχου. Τέλος, οι ερευνητές στα συμπεράσματά τους τονίζουν ότι οι Ε.Ε. είναι ένας σημαντικός μηχανισμός Ε.Δ. για τις οντότητες δημοσίου συμφέροντος.

Οι Habib και Bhuiyan (2018) στην έρευνά τους μελέτησαν το πώς οι εξωτερικοί ελεγκτές αντιμετωπίζουν το ζήτημα της αλληλεπικάλυψης, δηλαδή της συμμετοχής των μελών της Ε.Ε. και σε άλλες επιτροπές. Συγκεκριμένα, εξέτασαν πώς αυτό το ζήτημα επιδρά στη διαμόρφωση των ελεγκτικών τελών, καθώς και ως μηχανισμό για τη διασφάλιση της χρηστής Ε.Δ., δηλαδή αν επηρεάζει την τάση των εξωτερικών ελεγκτών να εκδίδουν τροποποιημένες γνώμες ελέγχου. Ως αλληλοεπικάλυψη συμμετοχής αναφέρονται στη ρύθμιση, όπου τουλάχιστον ένα μέλος της Ε.Ε. συμμετέχει και στην επιτροπή αποζημιώσεων. Η ανάλυσή τους πραγματοποιήθηκε στην Αυστραλία, σε 7.767 παρατηρήσεις εισηγμένων εταιρειών, το διάστημα μεταξύ του 2001 και του 2014. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι εταιρείες με επικαλυπτόμενα μέλη στην Ε.Ε. έχουν χαμηλότερα τέλη ελέγχου, όταν αυτά τα μέλη κατέχουν μετοχές της εταιρείας. Επίσης τα ευρήματα υπέδειξαν ότι η τάση του ελεγκτή να εκδίδει τροποποιημένες γνώμες ελέγχου είναι χαμηλότερη για εταιρείες με συμμετοχικούς τίτλους, που αποτελούνται από Ε.Ε. με επικαλυπτόμενα μέλη. Η μελέτη πρωτοτυπεί, διότι μέσα από τα συμπεράσματά της δείχνει ότι τα αλληλοεπικαλυπτόμενα μέλη της Ε.Ε., που συμμετέχουν και στο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας, μπορεί να παρέχουν ιδιαίτερα αποτελεσματική εποπτεία, παρακολουθώντας ευκαιριακές επιλογές λογιστικής πολιτικής για τη μεγιστοποίηση της αποζημίωσης. Τέλος, αποτελεί την πρώτη μελέτη στην Αυστραλία, που ενσωματώνει την αλληλεπικαλυπτόμενη ιδιότητα μέλους στην Ε.Ε. και στην επιτροπή αποζημίωσης, ως σημαντικό στοιχείο της αντίληψης για τον κίνδυνο του ελεγκτή που αφορά στην τιμολόγηση των τελών ελέγχου.

Οι Ali et al. (2018) στην έρευνά τους εξέτασαν την επιρροή της Ε.Ε. στις ελεγκτικές και μη ελεγκτικές δαπάνες, σε ένα περιβάλλον Ε.Δ. που υπόκειται σε περιορισμένο αριθμό κανονισμών. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 197 εταιρειών της Αυστραλίας, για το διάστημα από το 2007 – 2009, εξέτασαν τον αντίκτυπο της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. στις ελεγκτικές και μη ελεγκτικές δαπάνες. Οι ερευνητές διαπίστωσαν πως η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. που συνδέεται με την ανεξαρτησία της Ε.Ε., την επιμέλεια, το μέγεθος, την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη και τη λογιστική εμπειρογνωμοσύνη του προέδρου, έχει θετικό αντίκτυπο τόσο στις ελεγκτικές, όσο και στις μη ελεγκτικές δαπάνες. Τέλος, τα ευρήματα της μελέτης έδειξαν ότι και τα πέντε εξεταζόμενα χαρακτηριστικά έχουν σημαντική επίδραση στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των Ε.Ε.

Αντίστοιχα, την ίδια χρονιά, οι Aldamen et al. (2018) στην έρευνά τους εξέτασαν τη σχέση της γυναικείας εκπροσώπησης στην Ε.Ε. με τα τέλη ελέγχου για 624 επιχειρήσεις της Αυστραλίας, το 2011, καθώς και τις εμπειρίες των διεθνών αγορών σχετικά με τη σημασία της διαφορετικότητας των φύλων. Το 2011 επιλέχθηκε από τους ερευνητές, διότι αποτελεί το πρώτο έτος που οι εταιρείες αναφέρουν υποχρεωτικά το φύλο των μελών τόσο του Δ.Σ., όσο και των υποεπιτροπών του. Η ποικιλομορφία των φύλων για χώρες όπως η Αυστραλία, ο Καναδάς και το Η.Β. αποτελεί κομμάτι των βέλτιστων πρακτικών εταιρικής διακυβέρνησης. Τα αποτελέσματα της έρευνάς τους έδειξαν μια θετική σχέση, που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η παρουσία των γυναικών στις Ε.Ε. επηρεάζει την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Επιπλέον, διαπίστωσαν ότι το φύλο είναι σημαντικό στην Ε.Ε., γιατί χαρακτηρίζει την πρόβλεψη της ποιότητας του ελέγχου, ενώ παράλληλα οι γυναίκες στην Ε.Ε. ενισχύουν τη θετική σχέση ανάμεσα στο μέγεθος της επιχείρησης και των τελών ελέγχου. Ουσιαστικά, δηλαδή η παρουσία γυναικών στις Ε.Ε. δείχνει ότι απαιτούν περισσότερες υπηρεσίες από τον εξωτερικό ελεγκτή, επιβάλλοντας έτσι υψηλότερα τέλη ελέγχου. Τέλος, διαπίστωσαν ότι, όταν υπάρχει πολυπλοκότητα του ελέγχου, η εκπροσώπηση των γυναικών περιορίζει τη θετική σχέση ανάμεσα στην πολυπλοκότητα και τις ελεγκτικές δαπάνες.

Οι Sultana et al. (2019), σε δείγμα 13.155 παρατηρήσεων για την περίοδο 2001-2012, μελέτησαν αν η εμπειρία των μελών της Ε.Ε., η οποία απαρτίζεται από χαρακτηριστικά όπως η θητεία, η ηλικία και οι πολλαπλές διευθυντικές θέσεις των μελών της Ε.Ε. συνδέονται με τα τέλη ελέγχου. Οι ερευνητές χρησιμοποιούν τις ελεγκτικές δαπάνες ως ενδεικτικό εκπρόσωπο για την ποιότητα του ελέγχου, δεδομένου ότι το ποσό των ελεγκτικών τελών, που χρεώνει ο ελεγκτής, αντικατοπτρίζει την ελεγκτική προσπάθεια που χρειάστηκε, η οποία με τη σειρά της επηρεάζει την ποιότητα του ελέγχου που διενεργεί ο ελεγκτής. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η θητεία των μελών της Ε.Ε., η ηλικία και οι πολλαπλές

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

διευθυντικές θέσεις συνδέονται θετικά με τα τέλη ελέγχου, γεγονός που υποδηλώνει ότι τα έμπειρα μέλη της Ε.Ε. μπορούν να δεσμεύσουν τους ελεγκτές να διενεργήσουν πρόσθετες δοκιμές και να πληρώσουν προφανώς υψηλότερα τέλη ελέγχου. Επιπλέον, μέσα από τα αποτελέσματά τους οι ερευνητές υποστηρίζουν τις προσκλήσεις των υπευθύνων διακυβέρνησης και των ακαδημαϊκών για τον καθορισμό πολιτικών και κανόνων, που προωθούν τα χαρακτηριστικά των ωφέλιμων Ε.Ε., όπως είναι η εμπειρία. Τέλος, τα ευρήματα της μελέτης κατέδειξαν ότι η εμπειρία των μελών της Ε.Ε. συνδέεται με την υψηλότερη ποιότητα του ελέγχου και την ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς, ενώ παράλληλα υποστηρίζουν ότι μια τέτοια προσέγγιση μπορεί να αγκαλιάσει και πολλές χώρες Ευρωπαϊκής Ένωσης.

6.4.4 Επιτροπή Ελέγχου και ελεγκτικές δαπάνες στην Ασία

Οι Yatim et al. (2006) πραγματοποίησαν μια από τις πρώτες έρευνες με σημείο αναφοράς τη Μαλαισία. Η έρευνά τους είχε σκοπό να εξετάσει τη σχέση μεταξύ των αμοιβών ελέγχου και των χαρακτηριστικών του Δ.Σ. και της Ε.Ε. Οι ερευνητές πραγματοποίησαν την έρευνα αυτή, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ορθές πρακτικές της Ε.Δ. μειώνουν τις εκτιμήσεις κινδύνου των ελεγκτών, με αποτέλεσμα τη μείωση των τελών ελέγχου. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι η πλειονότητα των εταιρειών της Μαλαισίας ελέγχεται από την Bumiputera. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 736 εταιρειών, που είναι εισηγμένες στο Bursa Malaysia, για το οικονομικό έτος που έληξε, το 2003. Τα ευρήματα της μελέτης έδειξαν ότι οι ελεγκτικές δαπάνες σχετίζονται θετικά και σημαντικά με την ανεξαρτησία του Δ.Σ., την εμπειρογνομοσύνη των μελών της Ε.Ε. και τη συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε.. Επιπλέον, τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι υπάρχει μια ισχυρή αρνητική σχέση μεταξύ των ελεγκτικών δαπανών των εταιρειών που ελέγχονται από την Bumiputera. Τέλος, η μελέτη προσφέρει μια σειρά συμπερασμάτων στους συμμετέχοντες στην κεφαλαιαγορά, καθώς και στους νομοθέτες, για ένα μεγάλο δείγμα εταιρειών σε μια περίοδο που είχαν εφαρμοστεί οι μεταρρυθμίσεις της Ε.Δ.

Ένα χρόνο αργότερα, εντοπίζεται και δεύτερη έρευνα με σημείο αναφοράς τις εταιρείες της Μαλαισίας. Οι Bliss et al. (2007) στην έρευνά τους εξέτασαν τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών εσωτερικής Ε.Δ., μιας εταιρείας και των τελών ελέγχου,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

καθώς και κατά πόσον ο εξωτερικός ελεγκτής αντιλαμβάνεται υψηλότερο εγγενή κίνδυνο, όταν το ίδιο άτομο είναι πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας. Παράλληλα, η έρευνα στοχεύει να εξετάσει εάν η ύπαρξη περισσότερων ανεξάρτητων μελών στην Ε.Ε. μετριάζει τον αντιληπτό εγγενή κίνδυνο του ελεγκτή, με την προϋπόθεση ότι το ίδιο άτομο είναι πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε λαμβάνοντας δείγμα 447 εταιρειών εισηγμένων στο χρηματιστήριο της Μαλαισίας, το 2001. Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστηρίζουν ότι, όταν το Δ.Σ. αποτελείται από το ίδιο άτομο, που είναι ταυτόχρονα πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος, τότε η παρουσία αυτή σχετίζεται με υψηλότερες ελεγκτικές δαπάνες. Η θετική αυτή σχέση αποδυναμώνεται σημαντικά, όταν η εταιρεία έχει μεγαλύτερο ποσοστό ανεξάρτητων μελών στην Ε.Ε. Τέλος, τα ευρήματα της μελέτης υποδήλωσαν ότι οι ελεγκτές, κατά την εκτίμησή τους για τον εγγενή κίνδυνο μιας επιχείρησης, αναγνωρίζουν ότι οι ανεξάρτητες Ε.Ε. παρέχουν έναν σημαντικό έλεγχο στη μέτρηση της κυριαρχίας του διευθύνοντος συμβούλου, σε εταιρείες όπου η θέση αυτή συμπίπτει με του προέδρου του Δ.Σ.

Οι Zain et al. (2010) στη μελέτη τους εξέτασαν τον αντίκτυπο των μηχανισμών Ε.Δ., συγκεκριμένα τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., τις ρυθμίσεις εσωτερικού ελέγχου και την ιδιοκτησία των διαχειριστών στις ελεγκτικές δαπάνες. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 539 εταιρειών, που ήταν εισηγμένες στο χρηματιστήριο της Μαλαισίας, το 2006. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπήρχε μια θετική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας των μελών της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Αντίθετα, η μελέτη απέδειξε ότι υπήρχε μια αρνητική σχέση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών της Ε.Ε. και των αμοιβών ελέγχου, που υποδηλώνουν ότι οι ελεγκτές αντιλήφθηκαν, ότι οι εταιρείες με περισσότερα μέλη της Ε.Ε., που διαθέτουν λογιστική και χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη, είναι λιγότερο ρισκοκίνδυνες και συνεπώς χρεώνουν λιγότερα τέλη ελέγχου σε αυτές τις εταιρείες. Τέλος, τα ευρήματα έδειξαν ότι οι εταιρείες με τη δική τους λειτουργία εσωτερικού ελέγχου πληρώνουν υψηλότερα τέλη ελέγχου, σε σύγκριση με τις εταιρείες που ανέθεταν σε εξωτερικούς συνεργάτες τις δραστηριότητες εσωτερικού ελέγχου.

Αντίστοιχα, την ίδια χρόνια, οι Leung και Wang (2010) στην έρευνά τους εξέτασαν τον αντίκτυπο του οικογενειακού ελέγχου στην ελεγκτική προσπάθεια και τον κίνδυνο ελέγχου, όπως ορίζεται από τα τέλη ελέγχου, τη σχέση μεταξύ της

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ποιότητας της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Επίσης, οι ερευνητές εξέτασαν τον τρόπο με τον οποίο ο οικογενειακός έλεγχος επηρεάζει τη σχέση μεταξύ της ποιότητας της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε 438 εταιρείες του Χονγκ Κονγκ, το οικονομικό έτος 2005 – 2006. Η πρώτη διαπίστωση των ερευνητών έδειξε ότι οι εταιρείες, που ελέγχονται από την οικογένεια, έχουν χαμηλότερες ελεγκτικές δαπάνες. Επίσης, τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι υπήρχε μια θετική σχέση μεταξύ της ποιότητας της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου στο Χονγκ Κονγκ. Παράλληλα, ο συσχετισμός της υψηλότερης ποιότητας της Ε.Ε. με υψηλότερα τέλη ελέγχου είναι ισχυρότερος στις επιχειρήσεις, που ελέγχονταν από την οικογένεια, σε σχέση με τις εταιρείες που δεν ελέγχονταν από την οικογένεια. Τέλος, τα ευρήματα υποδήλωσαν ότι οι Ε.Ε., σε εταιρείες που ελέγχονται από την οικογένεια, απαιτούν υψηλότερο βαθμό εξωτερικής προσπάθειας και ελέγχου, σε σχέση με τις εταιρείες που δεν ελέγχονται από την οικογένεια.

Οι Bliss et al. (2011) στην έρευνά τους εξέτασαν εάν η πολιτική σύνδεση με τις επιχειρήσεις επηρεάζει τη σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας της Ε.Ε. και της ζήτησης για ελέγχους υψηλότερης ποιότητας. Επιπλέον, η έρευνα εξέτασε τη σχέση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τα ελεγκτικά τέλη. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 803 παρατηρήσεις, που ανήκουν σε εταιρείες εισηγμένες στο χρηματιστήριο της Μαλαισίας, κατά το διάστημα 2001 – 2002. Τα αποτελέσματα της μελέτης φανέρωσαν ότι υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου, ενισχύοντας έτσι την βασική υπόθεσή τους, ότι οι περισσότερες ανεξάρτητες Ε.Ε. απαιτούν υψηλότερη ποιότητα ελέγχου. Βέβαια, όπως σημειώνουν οι ερευνητές, η σχέση αυτή είναι ασθενέστερη για τις πολιτικά συνδεδεμένες εταιρείες, που υποδηλώνουν ότι η ανεξαρτησία των Ε.Ε. στις εταιρείες της Μαλαισίας μπορεί να τεθεί σε κίνδυνο. Τέλος, πρόσθετη ανάλυση δείχνει ότι οι πολιτικά συνδεδεμένες εταιρείες, που έχουν το ίδιο πρόσωπο για πρόεδρο και διευθύνοντα σύμβουλο, θεωρούνται από τα ελεγκτικά γραφεία υψηλότερου κινδύνου, σε σχέση με τις αντίστοιχες εταιρείες που δεν υφίσταται πολιτική σύνδεση.

Οι Johl et al. (2012) στην έρευνά τους εξέτασαν τη σχέση της Ε.Ε. και του Δ.Σ. με τις ελεγκτικές δαπάνες. Συγκεκριμένα, έλαβαν υπόψη τους εάν τα μέλη της Ε.Ε. και του Δ.Σ. ανήκουν ή όχι στην τοπική εθνικότητα bumiputra. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 559 εταιρείες εισηγμένες στο χρηματιστήριο της Μαλαισίας,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

το 2005. Η έρευνα ανέλυσε κυρίως δύο υποθέσεις, που προβλέπουν θετικές συσχετίσεις μεταξύ των τελών ελέγχου και του ποσοστού των μελών *bumiputra* στις E.E. και αντίστοιχα η δεύτερη με την παρουσία ενός διευθύνοντος συμβούλου *bumiputra*. Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστήριξαν την υπόθεση ότι οι εταιρείες με διευθύνοντα σύμβουλο της εθνικότητας – φυλής *bumiputra* επιβαρύνονται με υψηλότερα έξοδα ελέγχου. Αντίθετα, τα ευρήματα της έρευνας δεν φανέρωσαν, αντίστοιχα, συσχέτιση για εταιρείες με E.E., που κυριαρχούν μέλη της εθνικότητας *bumiputra*. Επίσης, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εταιρείες, που διαθέτουν διευθύνοντα σύμβουλο *bumiputra*, πληρώνουν υψηλότερες ελεγκτικές δαπάνες, όταν οι εταιρείες είναι μικρές. Τέλος, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι οι εταιρείες που τις διαχειρίζεται ένας διευθύνων σύμβουλος της φυλής *bumiputra*, οι οποίες διαθέτουν μια πλήρως ελεγχόμενη E.E. από μέλη της *bumiputra*, τότε τείνουν να πληρώσουν υψηλότερα τέλη ελέγχου από ό, τι οι άλλες εταιρείες, υποδεικνύοντας ότι υπάρχει μια συνδυασμένη επίδραση εθνότητας στις ελεγκτικές δαπάνες.

Αντίστοιχα, την ίδια χρονιά, οι Muniandy και Ali (2012) στην έρευνά τους εξέτασαν τον τρόπο με τον οποίο η συγκέντρωση ιδιοκτησίας μετοχών και η πολιτική σύνδεση καθορίζουν τα τέλη ελέγχου στην Μαλαισία. Αυτοί οι δύο καθοριστικοί παράγοντες, η συγκέντρωση ιδιοκτησίας και η πολιτική σύνδεση, είναι πολύ σημαντικοί, ειδικά στο πλαίσιο της Μαλαισίας, όπου πολλές εταιρείες έχουν πολύ υψηλή συγκέντρωση ιδιοκτησίας μετοχών και είναι πολιτικά συνδεδεμένες. Παράλληλα, βασική υπόθεση της έρευνάς τους αποτέλεσε και πώς σχετιζόταν η αποτελεσματικότητα της E.E., που μετρήθηκε μέσα από την παρουσία των ανεξάρτητων μελών, με τις ελεγκτικές δαπάνες. Η ανάλυσή τους πραγματοποιήθηκε σε 162 εταιρείες, που ήταν εισηγμένες στο χρηματιστήριο της Μαλαισίας, το 2001. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν υπήρχε μια αρνητική σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και των πολιτικά συνδεδεμένων εταιρειών. Επιπλέον, τα ευρήματα φανέρωσαν ότι το υψηλότερο ποσοστό ανεξάρτητων διευθυντών στην E.E., των πολιτικά συνδεδεμένων εταιρειών, απαιτούσαν από τους ελεγκτές να καταβάλουν πρόσθετες προσπάθειες στις πολιτικά συνδεδεμένες εταιρείες, γεγονός που οδήγησε σε αύξηση των ελεγκτικών δαπανών. Τέλος, τα συμπεράσματα της έρευνας σημειώσαν ότι οι ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει να ενθαρρύνουν τις εταιρείες να σχηματίσουν μια αποτελεσματική E.E. για υπηρεσίες ελέγχου υψηλής ποιότητας,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ώστε να διασφαλίσουν ότι η εταιρεία είναι σε θέση να ελαχιστοποιήσει την έκθεσή της σε κινδύνους.

Οι Rustam et al. (2013) στη μελέτη τους εξέτασαν τη σχέση μεταξύ των Ε.Ε., των κινήτρων αποζημίωσης και των αμοιβών εταιρικού ελέγχου. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε 50 εισηγμένες εταιρείες στο χρηματιστήριο του Πακιστάν, την περίοδο 2007 – 2011. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η δραστηριότητα της Ε.Ε. και η ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής σχετίζονταν σημαντικά με τα επίπεδα τελών ελέγχου, σύμφωνα με το επιχείρημα ότι οι Ε.Ε. συμπληρώνουν το έργο των εξωτερικών ελεγκτών στη διαχείριση της παρακολούθησης. Αντίθετα, οι διευθύνοντες σύμβουλοι, είτε λάμβαναν βραχυπρόθεσμα είτε μακροπρόθεσμα κίνητρα, ούτε συμπληρώνουν ούτε υποκαθιστούν την προσπάθεια ελέγχου στην πειθαρχία της σταθερής διαχείρισης του Πακιστάν. Τέλος, τα αποτελέσματα των μεταβλητών ελέγχου έδειξαν μια σημαντική συσχέτιση μεταξύ των μη ελεγκτικών τελών, των συνεδριάσεων Δ.Σ., του δείκτη ROA, των πωλήσεων και των εταιρειών εξωτερικού με τις προμήθειες ελέγχου στην επιλεγμένη αγορά.

Οι Salloum et al. (2015) πραγματοποίησαν την έρευνά τους με σημείο αναφοράς εταιρείες του Λιβάνου. Η μελέτη αποτελεί μια από τις ελάχιστες έρευνες, που χρησιμοποιεί δεδομένα από τον Λίβανο και μας παρουσιάζει το περιβάλλον Ε.Δ. της χώρας. Οι ερευνητές είχαν σκοπό να εξετάσουν τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τα προγράμματα αποζημίωσης, καθώς και τα τέλη ελέγχου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το διάστημα 2011 – 2013, σε 110 οικογενειακές επιχειρήσεις. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε., όπως το μέγεθος, η ανεξαρτησία, η συχνότητα και η εμπειρογνομosύνη των μελών, με τα έξοδα ελέγχου. Τέλος, τα ευρήματα φανέρωσαν ότι τόσο τα μακροπρόθεσμα, όσο και τα βραχυπρόθεσμα προγράμματα αποζημίωσης επηρεάζουν τα τέλη ελέγχου, που καταβάλλει η ελεγχόμενη εταιρεία στην εξωτερική ελεγκτική εταιρεία.

Οι Naser και Hassan (2016) εξέτασαν τους υποκείμενους καθοριστικούς παράγοντες, που ενδέχεται να επηρεάσουν τα έξοδα εξωτερικού ελέγχου, που καταβάλλονται από μη χρηματοοικονομικές εταιρείες του Αραβικού Εμιράτου, που είναι εισηγμένες στη χρηματοοικονομική αγορά του Ντουμπάι. Η έρευνά τους

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αποτελεί την πρώτη έρευνα που εντοπίστηκε με σημείο αναφοράς τα Αραβικά Εμιράτα. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε το 2011, σε 23 μη χρηματοοικονομικές εισηγμένες εταιρείες του Εμιράτου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπήρχε μια σημαντική και θετική συσχέτιση μεταξύ των τελών ελέγχου και της ανεξαρτησίας των μελών της Ε.Ε. Επιπλέον, εντοπίστηκε μια σημαντική και αρνητική σχέση μεταξύ των τελών εξωτερικού ελέγχου και της πολυπλοκότητας των επιχειρήσεων. Τέλος, τα ευρήματα αποκάλυψαν ότι τα τέλη ελέγχου δεν σχετίζονται σημαντικά με την κερδοφορία, τον κίνδυνο, τον τύπο της βιομηχανίας, την κατάσταση του ελεγκτικού γραφείου και την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

Οι Farooq et al. (2018) στη μελέτη τους διερεύνησαν την επίδραση της ποιότητας του Δ.Σ. και της Ε.Ε. στα τέλη ελέγχου. Η ανάλυσή τους πραγματοποιήθηκε στο Πακιστάν, μια αναπτυσσόμενη χώρα όπου οι σχετικές έρευνες είναι δυσεύρετες. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν αφορούσαν 100 εισηγμένες εταιρείες, 406 παρατηρήσεις, για την πενταετία 2007 – 2011. Η περίοδος αυτή χρησιμοποιήθηκε από τους ερευνητές, διότι στο Πακιστάν ο πρώτος κώδικας για την Ε.Δ. εισήχθη το 2002, με δύο χρόνια περίοδο χάριτος και οριστική εφαρμογή το 2005, όπου παρατηρήθηκε πολύ κακή αποκάλυψη στοιχείων. Τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι η αποτελεσματική ποιότητα του Δ.Σ. (μετρούμενη από το μέγεθος του Δ.Σ., την ανεξαρτησία του Δ.Σ., τη δυαρχία του διευθύνοντος συμβούλου, την ανεξαρτησία του προέδρου, την κατοχή μετοχικού κεφαλαίου και την επιμέλεια του Δ.Σ.) σχετιζόταν θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Επίσης, τα ευρήματα έδειξαν ότι η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. (μετρούμενη μέσω του μεγέθους της Ε.Ε., τις ανεξαρτησία της Ε.Ε. και του αριθμού των συνεδριάσεων της Ε.Ε.) μειώνει της ελεγκτικές δαπάνες. Συνεπώς, η Ε.Ε. μέσα από το υψηλής ποιότητας έργο της προσέφερε αξιόπιστες οικονομικές αναφορές, που μείωσαν τις προσπάθειες του εξωτερικού ελεγκτή, παρέχοντας έτσι χαμηλότερα τέλη ελέγχου.

Οι Miglani και Ahmed (2019) στην έρευνά τους εξέτασαν τη σχέση που υπάρχει μεταξύ της παρουσίας γυναικών στις Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 200 εισηγμένων ινδικών εταιρειών, για μια περίοδο μεταξύ 2011 – 2014. Τα αποτελέσματα της έρευνας φανέρωσαν ότι υφίσταται μια σημαντική θετική σχέση μεταξύ της παρουσίας μιας γυναίκας με χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη στην Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Επιπλέον, από τη σκοπιά της

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

θεωρίας της ζήτησης για την τιμολόγηση του ελέγχου, τα ευρήματα έδειξαν ότι οι γυναίκες οικονομικοί εμπειρογνώμονες σε Ε.Ε. αυξάνουν την ανάγκη για διασφάλιση που παρέχεται από τους εξωτερικούς ελεγκτές. Τέλος, η μελέτη έδειξε ότι, αφενός η παρουσία γυναικών με χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη είναι πιθανό να απαιτήσουν υψηλότερη ποιότητα ελέγχου, αφετέρου η παρουσία τους είναι κρίσιμος παράγοντας για τη αποτελεσματικότητα της Ε.Ε.

Οι Larasati et al. (2019) εξέτασαν τον ρόλο μιας ανεξάρτητης Ε.Ε. στη σχέση μεταξύ της επιτροπής διαχείρισης κινδύνων και των τελών ελέγχου. Η ανάλυσή τους πραγματοποιήθηκε σε 510 παρατηρήσεις, από 216 εισηγμένες εταιρείες στο χρηματιστήριο της Ινδονησίας, την περίοδο 2014-2016. Τα ευρήματα έδειξαν ότι η παρουσία μιας ανεξάρτητης επιτροπής διαχείρισης κινδύνων και μιας πιο ανεξάρτητης Ε.Ε. απαιτούσαν περισσότερη κάλυψη για έλεγχο και άρα προέκυπταν μεγαλύτερες δαπάνες ελέγχου. Αυτό, σύμφωνα με τους ερευνητές, συμβαίνει επειδή η ύπαρξη πιο ανεξάρτητων Ε.Ε. εκτιμά πιο αντικειμενικά τον κίνδυνο, όπως συνίσταται από την επιτροπή διαχείρισης κινδύνων και έτσι ανταποκρίθηκε σε αυτό, αυξάνοντας τη ζήτηση για κάλυψη ελέγχου, για υψηλότερη ποιότητα ελέγχου, και ως εκ τούτου αυξάνονται τα τέλη που καταβάλλονται στον εξωτερικό ελεγκτή. Τέλος, τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι η παρουσία ανεξάρτητου προέδρου στην Ε.Ε. ενίσχυε τη σχέση της επιτροπής διαχείρισης κινδύνων με τις ελεγκτικές δαπάνες.

Οι Qasim et al. (2019) στην έρευνά τους επιδίωξαν να κατανοήσουν τη σχέση μεταξύ της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. και τη σχέση της με τις ελεγκτικές δαπάνες. Η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. μετρήθηκε μέσα από τα χαρακτηριστικά της όπως το μέγεθος, ο αριθμός των συνεδριάσεων στη διάρκεια του έτους και η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε 64 εισηγμένες εταιρείες στο χρηματιστήριο του Άμπου Ντάπι των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, το 2015. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. έχει σημαντικό θετικό αντίκτυπο στις ελεγκτικές δαπάνες. Αυτό το αποτέλεσμα υποστήριξε την προοπτική, που βασίστηκε στη ζήτηση για να εξηγήσει τη σχέση μεταξύ της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Τέλος, τα ευρήματα φανέρωσαν ότι υπήρχε μια σημαντική θετική σχέση του αριθμού των συνεδριάσεων των Ε.Ε., καθώς και της εμπειρογνωμοσύνης των μελών με τις ελεγκτικές δαπάνες.

6.4.5 Επιτροπή Ελέγχου και ελεγκτικές δαπάνες στην Αφρική

Η μοναδική έρευνα που εντοπίζεται στην ήπειρο της Αφρικής έχει ως σημείο αναφοράς τη Νιγηρία. Οι Bala et al. (2018) στην έρευνά τους εξέτασαν την επίδραση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. στις ελεγκτικές δαπάνες. Τα χαρακτηριστικά που λαμβάνουν υπόψη τους, εκτός από το μέγεθος, ανεξαρτησία μελών, συχνότητα συνεδριάσεων και εμπειρογνωμοσύνη σε θέματα λογιστικής, είναι η παρουσία νομικών εμπειρογνομόνων, η ανεξαρτησία του προέδρου της επιτροπής και η κατοχή μετοχών της επιχείρησης από την πλευρά των μελών της επιτροπής. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 440 παρατηρήσεις εισηγμένων εταιρειών στο χρηματιστήριο της Νιγηρίας, το διάστημα μεταξύ 2012 – 2016. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όπως το μέγεθος, η εμπειρογνωμοσύνη των μελών σε θέματα λογιστικής, αλλά και νομικών θεμάτων, καθώς και κατοχή μετοχών από την πλευρά των μελών συνδέονταν θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, στην προσπάθειά τους για μεγαλύτερη διασφάλιση ελέγχου. Επιπλέον τα ευρήματα της μελέτης έδειξαν ότι η ανεξαρτησία των γυναικών της Ε.Ε., καθώς και η ανεξαρτησία του προέδρου της επιτροπής λειτουργούν ως υποκατάστατο της ποιότητας του ελέγχου, η οποία έδειξε ότι ο υψηλότερος εσωτερικός έλεγχος αποτελεί διαπιστευτήριο για χαμηλότερη διαδικασία ελέγχου. Τέλος, τα συμπεράσματα της μελέτης πρόσθεσαν ότι η πληρωμή υψηλών ελεγκτικών δαπανών έχει ως αντάλλαγμα αυξημένες προσπάθειες ελεγκτικής εργασίας.

6.5 Βιβλιογραφικό κενό

Η έρευνα, αναφορικά με το εξεταζόμενο θέμα της βιβλιογραφικής επισκόπησης, δείχνει ότι η πλειονότητα των μελετών έχει διεξαχθεί σε ανεπτυγμένες χώρες και αγορές, όπως στις Η.Π.Α., το Η.Β., την Αυστραλία, ενώ σχετικά λιγότερες έρευνες παρέχονται για υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, μέσα στις οποίες είναι και η Ελλάδα. Η εκτεταμένη βιβλιογραφική επισκόπηση που πραγματοποιήθηκε καλύπτει μέρος του κενού, αφού ως τώρα δεν εντοπίζεται κάποια μελέτη που να συγκεντρώνει και να αναλύει το εξεταζόμενο αυτό αντικείμενο.

Ουσιαστικά το κενό αυτό καλύπτεται με δύο τρόπους. Αρχικά, η έρευνα μέσα από τις εξετασθείσες μελέτες προσδιορίζει ότι, εκτός από τα ως τώρα γνώριμα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

χαρακτηριστικά της Ε.Ε. υπάρχουν και πολλά άλλα, τα οποία προέρχονται μέσα το βιογραφικό των μελών, αλλά και από τη χρήση τους ως προς τις θέσεις που κατέχουν μέσα στην εταιρεία. Τα χαρακτηριστικά αυτά ανοίγουν νέους ορίζοντες για μελλοντικές μελέτες, οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν αυτό το πλαίσιο ως βάση, για να συγκεντρώσουν εμπειρικά ευρήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα των Ε.Ε. Δεύτερον, η μελέτη των ερευνών αυτών, καθώς και ο χωρισμός τους ανά ήπειρο εντοπίζει ερευνητικές ευκαιρίες, τόσο με δείγμα χώρες στις οποίες δεν έχει πραγματοποιηθεί σχετική μελέτη, όσο και ως προς τις παρατηρήσεις του δείγματος, αφού εντοπίζεται κενό στις χρηματοοικονομικές εταιρείες.

Τέλος, η ανάδειξη μελετών που εξέτασαν το φαινόμενο της αλληλοεπικάλυψης, δηλαδή της παρουσίας του ίδιου μέλους τόσο στην Ε.Ε., όσο και στην επιτροπή αποζημιώσεων, φέρνει στην επιφάνεια ένα νέο θέμα προς έρευνα, που άπτεται στο πώς η παρουσία των μελών της Ε.Ε. σε άλλες υποεπιτροπές του Δ.Σ. ή και στο ίδιο το Δ.Σ. επηρεάζει τις ελεγκτικές δαπάνες.

6.6 Συμπεράσματα

Η βιβλιογραφική επισκόπηση του θέματος δείχνει ότι η μελέτη της επίδρασης της Ε.Ε. και ιδιαίτερα των χαρακτηριστικών της στις ελεγκτικές δαπάνες έχει ακόμα ευρύ πεδίο έρευνας. Άλλωστε αυτό επιβεβαιώνεται και από τις δύο μετα-αναλύσεις των Hay et al. (2006) και Hay (2013), οι οποίοι εξίσου και στις δυο μελέτες τους προτείνουν ότι αντικείμενο μελέτης και έρευνας για το μέλλον είναι ο ρόλος της Ε.Ε. και των χαρακτηριστικών της στα τέλη ελέγχου.

Ο διαχωρισμός των μελετών ανά γεωγραφική ήπειρο μας δείχνει ότι η Ε.Δ. και οι νόμοι που τη διέπουν σε κάθε χώρα διαφέρει, ενώ παράλληλα διαφέρει και ο ρόλος της Ε.Ε. σε κάθε ήπειρο και αντίστοιχα σε κάθε χώρα. Ξεκάθαρα οι έρευνες που πραγματοποιήθηκαν με σημείο αναφοράς την Αμερική είναι αυτές που άνοιξαν τον δρόμο για τις υπόλοιπες έρευνες, τόσο της Ευρώπης, όσο και της Ωκεανίας. Ο Ν. SOX του 2002 περί Ε.Δ. αποτέλεσε τη βάση της πλειονότητας των ερευνών στην Αμερική, αφού η σύγκριση της προ – SOX με την μετά – SOX εποχής έδωσε μεγάλο πεδίο έρευνας. Επιπλέον, οι αμερικάνικες έρευνες είναι αυτές που καινοτομούν και βρίσκονται αρκετά μέτρα πιο μπροστά, αφού πλέον μελετούν ακόμα πιο ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μελών της Ε.Ε., τα οποία - όπως δείχνουν - διαδραματίζουν

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωση των ελεγκτικών δαπανών. Η μελέτη αυτών των χαρακτηριστικών μπορεί να δώσει πολλές νέες έρευνες με δείγμα και από άλλες χώρες.

Οι μελέτες που πραγματοποιήθηκαν και συνεχίζουν να πραγματοποιούνται σε Ευρώπη, Ωκεανία και λιγότερο στην Ασία, δείχνουν ότι ακολουθούν το ερευνητικό ρεύμα της Αμερικής. Άλλωστε, ακόμα και στις χώρες που απαρτίζουν την κάθε ήπειρο, από αυτές διαφαίνεται ότι κάθε χώρα κινείται με διαφορετική ταχύτητα σε σχέση με τις υπόλοιπες. Η Ευρώπη μας δίνει κυρίως έρευνες από τη Μ.Β., όπου και πραγματοποιήθηκαν ήδη από το 1996 οι πρώτες πρώιμες μελέτες, που εξέταζαν αν η παρουσία ή όχι της Ε.Ε., καθώς και χαρακτηριστικά, όπως το μέγεθός της, επηρεάζουν τις ελεγκτικές δαπάνες. Αντίστοιχα, στις υπόλοιπες βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης, όπως για παράδειγμα η Γερμανία, η Γαλλία, η Σουηδία, η Φινλανδία, οι σχετικές μελέτες είναι λιγότερες και κυρίως πραγματοποιούνται τώρα. Η Ωκεανία έχει προσφέρει βιβλιογραφικά κυρίως με μελέτες από την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία, όπου βλέπουμε ότι ακολουθούν πιο εύκολα τους ρυθμούς της Αμερικής, τόσο ερευνητικά, όσο και νομοθετικά. Οι έρευνες της Αυστραλίας δείχνουν ότι προσφέρουν στην ερευνητική, αλλά και επαγγελματική κοινότητα, αφού μελετάνε ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μελών της Ε.Ε., τόσο μέσα από το βιογραφικό τους, όσο μέσα από τη χρήση τους από την ίδια την επιχείρηση. Η Ασία παρόλο που διαθέτει σε αρκετές χώρες της ανεπτυγμένη βιομηχανία και πλειάδα επιχειρήσεων εισηγμένων σε μεγάλα χρηματιστήρια, ερευνητικά εντοπίζονται μελέτες κυρίως μόνο στην Μαλαισία. Οι έρευνες της Μαλαισίας εξετάζουν την επίδραση στις ελεγκτικές δαπάνες τόσο βασικών χαρακτηριστικών της Ε.Ε., όσο και κάποιων ιδιαίτερων τοπικών φυλετικών χαρακτηριστικών των μελών της. Οι χώρες της Αφρικής δίνουν μία σχετική έρευνα, δείχνοντας και επιβεβαιώνοντας ότι οι χώρες της αποτελούν κομμάτι του αναπτυσσόμενου κόσμου.

Παράλληλα, σχεδόν όλες οι εξεταζόμενες έρευνες¹⁰, χρησιμοποιούν ως βάση ανάπτυξης των υποθέσεών τους ποικίλες οικονομικές, αλλά και θεωρίες της Ε.Δ. Οι περισσότερες μελέτες στηρίζονται στη θεωρία της αντιπροσώπευσης, όντας οι Ε.Ε. ως όργανο αντιπροσώπευσης, αλλά και επικοινωνίας του Δ.Σ. με τους εξωτερικούς ελεγκτές, ενώ παράλληλα εκπροσωπούν και διεκδικούν το συμφέρον των μετόχων.

---

¹⁰ Συνοψίζονται σε πίνακα στο παράρτημα της εργασίας.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Τέλος, μια μεγάλη μερίδα ερευνών στηρίζεται στη θεωρία της προσφοράς και της ζήτησης, αφού αφενός τα ελεγκτικά γραφεία προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, αφετέρου δε, οι Ε.Ε. ζητούν και επιλέγουν ποιο γραφείο θα εκτελέσει τις απαιτηθείσες ελεγκτικές εργασίες, διαμορφώνοντας έτσι τελικά και τις ελεγκτικές δαπάνες.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΗΝ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το παρόν κεφάλαιο έχει ως στόχο την παρουσίαση των κυριότερων εμπειρικών ερευνών σχετικά με τον ρόλο της Ε.Ε. στην καθυστέρηση ελέγχου. Απώτερος σκοπός του κεφαλαίου είναι η παροχή κατεύθυνσης των μελλοντικών ερευνών αναφορικά με τον ρόλο της Ε.Ε. και των χαρακτηριστικών της στη μείωση της καθυστέρησης ελέγχου.

7.1. Εισαγωγή

Η επικαιρότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών έχει προσελκύσει την ιδιαίτερη προσοχή μιας πλειάδας ρυθμιστικών φορέων (SEC 2002, 2004; IASB, 2010, 2018; FASB, 2010), καθώς και ερευνητών από την ακαδημαϊκή και επιχειρηματική κοινότητα, διότι μειώνει την ασυμμετρία πληροφοριών μεταξύ επιχείρησης και εξωτερικών ενδιαφερόμενων μερών (Owusu-Ansah & Leventis, 2006; Cohen & Leventis, 2013). Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η ελαχιστοποίηση του χάσματος μεταξύ του τέλους του οικονομικού έτους της εταιρείας και της δημοσίευσης της έκθεσης ελέγχου θα ενίσχυε τη διαδικασία λήψης αποφάσεων όλων των ενδιαφερόμενων μερών (Leventis et al., 2005; Cohen & Leventis, 2013).

Η διεθνής βιβλιογραφία αποδίδει την έννοια της καθυστέρησης ελέγχου με ποικιλία λέξεων και φράσεων. Οι επικρατέστερες και πιο συχνά αναφερόμενες αποδόσεις της καθυστέρησης ελέγχου ή της καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής αναφοράς είναι ως «audit delay» ή «audit report lag» ή «audit lag» ή «financial reporting timeliness», ενώ γενικότερα στη διεθνή βιβλιογραφία συναντάται με τη συντομία ARL (Audit Report Lag), επειδή οι εκθέσεις ελέγχου περιέχουν τη γνώμη του ελεγκτή σχετικά με την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Habib, et al., 2019).

Η έρευνα για την καθυστέρηση του ελέγχου ή την καθυστέρηση αναφοράς του ελέγχου ξεκίνησε πριν περίπου από 50 χρόνια (Beaver, 1968; Gilling, 1977; Davies & Whittered, 1980; Givoly & Palmon, 1982; Ashton et al., 1987), με σκοπό την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των επενδυτών και τη βελτίωση της ποιότητας των χρηματοοικονομικών αναφορών. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση ξεχωρίζει δύο ροές έρευνας που σχετίζονται με την καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Το πρώτο ρεύμα διερευνά συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της εταιρείας (π.χ. μέγεθος εταιρείας, απόδοση, πολυπλοκότητα, βιομηχανικό κλάδο, εσωτερικός έλεγχος των χρηματοοικονομικών αναφορών, Ε.Δ.), ενώ το δεύτερο ρεύμα εξετάζει τους ελεγχόμενους σχετικούς παράγοντες (π.χ. χαρακτηριστικά ελεγκτικών εταιρειών, διαδικασία ελέγχου και πόροι, χαρακτηριστικά γνωμοδότησης ελέγχου), (βλ. Abernathy et al., 2017).

Αναφορικά με τη σχέση της Ε.Ε. και ιδιαίτερα των χαρακτηριστικών της με την καθυστέρηση του ελέγχου, η βιβλιογραφία είναι περιορισμένη. Το κενό αυτό είχε εντοπιστεί τόσο από τους Bedard και Gendron (2010), οι οποίοι άλλωστε και καλούν

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

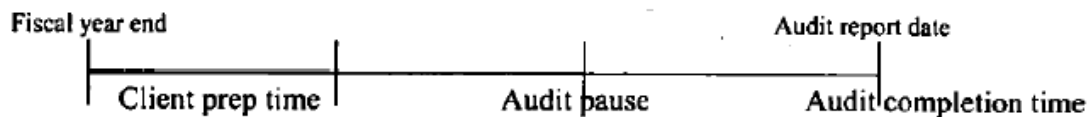
την ερευνητική κοινότητα για έρευνα σχετικά με αυτό το φάσμα, όσο εντοπίζεται και τώρα, δέκα χρόνια αργότερα από την διενεργηθείσα βιβλιογραφική ανασκόπηση, η οποία και θα παρουσιαστεί στη συνέχεια.

7.2 Καθυστέρηση ελέγχου

Η καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου μετράται ως η διαφορά των ημερών από το τέλος του οικονομικού έτους της επιχείρησης έως την ημέρα που εξωτερικός ελεγκτής υπογράφει την έκθεση ελέγχου (Ashton et al., 1987; Leventis et al., 2005; Habib & Bhuiyan, 2011; Knechel & Sharma, 2012; Abbott et al., 2012; Habib, 2015; Shin et al., 2016; Abernathy et al., 2017). Ένας διαφορετικός ορισμός για την καθυστέρηση ελέγχου δίνεται από τον Afify (2009), ο οποίος την όρισε ως «τον χρόνο που απαιτείται για την ολοκλήρωση της διαδικασίας ελέγχου».

Παράλληλα, μια ξεχωριστή, ως προς την επικρατούσα ερμηνεία για την καθυστέρηση του ελέγχου δίνεται στη μελέτη του Cullinan (2003), ο οποίος χώρισε την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου σε τρία χωριστά στάδια, όπως απεικονίζεται και στην παρακάτω εικόνα.

Εικόνα 7.1: Στάδια καθυστέρησης ελέγχου

Πηγή: Cullinan (2003, p. 184)

Η ερμηνεία της ανωτέρω εικόνας, που αποτελεί σχήμα της έρευνας του Cullinan (2003), δείχνει ότι τα τρία χωριστά στάδια είναι ο χρόνος προετοιμασίας του πελάτη (Client preparation time), η παύση ελέγχου (Audit pause) και ο χρόνος ολοκλήρωσης ελέγχου (Audit completion time). Ειδικότερα, ο χρόνος προετοιμασίας του πελάτη αναφέρεται στον χρόνο που χρειάζεται η ελεγχόμενη εταιρεία για το κλείσιμο των αρχείων και την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων. Ας μην λησμονούμε άλλωστε ότι η ελεγχόμενη εταιρεία και το τμήμα του λογιστηρίου είναι αυτό που συντάσσει τις οικονομικές καταστάσεις, οι οποίες στη συνέχεια ελέγχονται από τον εξωτερικό ελεγκτή. Το δεύτερο στάδιο, που αναφέρεται ως παύση ελέγχου, περιλαμβάνει τον χρόνο μεταξύ της ημερομηνίας σύνταξης των οικονομικών

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

καταστάσεων και της έναρξης της διαδικασίας ελέγχου. Το τρίτο και τελευταίο στάδιο, το ονομαζόμενο και ως χρόνος ολοκλήρωσης του ελέγχου, αναφέρεται στον χρόνο που απαιτείται από την διεξαγωγή των ελέγχων από την ελεγκτική εταιρεία μέχρι και την ολοκλήρωση της διαδικασίας ελέγχου, έτσι ώστε να εκδοθεί η κατάλληλη έκθεση ελέγχου που περιλαμβάνει και τη γνώμη του εξωτερικού ελεγκτή.

Βέβαια, στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφέρουμε την άποψη των Khlif και Samaha (2014), που στη μελέτη τους υποστήριξαν ότι ο χρόνος προετοιμασίας των ελεγχθεισών εταιρειών δεν πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τον υπολογισμό της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου, διότι η διοίκηση της εταιρείας μπορεί να προκαλέσει μεγάλη καθυστέρηση στην κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων. Άλλωστε για τον λόγο αυτό οι ερευνητές αυτοί προτίμησαν να υπολογίσουν την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου ως τον αριθμό των ημερών μεταξύ της ημερομηνίας έναρξης της αποστολής ελέγχου, (δηλαδή της ημερομηνίας υποβολής των οικονομικών καταστάσεων από τη διοίκηση στον εξωτερικό ελεγκτή) έως την ημερομηνία της τελικής υπογραφής της έκθεσης ελέγχου. Βέβαια, η πραγματικότητα μας δείχνει ότι η ημερομηνία κατά την οποία η ελεγχόμενη εταιρεία υποβάλλει τις οικονομικές της καταστάσεις στον ελεγκτή δεν είναι διαθέσιμη ή δημοσιεύεται σπάνια.

Ο λόγος αυτός είναι που και οι περισσότερες προηγούμενες έρευνες υιοθετούν και αντίστοιχα μετρούν την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου ως τον αριθμό των ημερών από το τέλος της οικονομικής χρήσης ως και την ημερομηνία υπογραφής της έκθεσης ελέγχου. Ο συγγραφέας της παρούσας διατριβής, αν και ασπάζεται την άποψη των Khlif και Samaha (2014), τελικά λόγω των περιστάσεων, αλλά και των δυσκολιών που προκύπτουν ως προς τη δημοσιοποίηση αυτής της ημερομηνίας στην Ελλάδα, υιοθετεί την έννοια της πλειοψηφίας των πραγματοποιηθεισών ερευνών.

7.3 Ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου στην καθυστέρηση ελέγχου

Η έγκαιρη γνωστοποίηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης αποτέλεσε αντικείμενο ιδιαίτερης προσοχής από τους ρυθμιστικούς φορείς παγκοσμίως (Leventis et al., 2005). Η έγκαιρη υποβολή των χρηματοοικονομικών καταστάσεων έτυχε ιδιαίτερης μνείας και από την Επιτροπή – Commission της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία σε οδηγία της για τη διαφάνεια αναφέρει ότι «η έγκαιρη

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

πληροφόρηση δομεί μια σταθερή εμπιστοσύνη για την επιχείρηση από την πλευρά των επενδυτών, οι οποίοι αποκτούν μια τεκμηριωμένη γνώμη για την απόδοση και τα περιουσιακά στοιχεία της. Αυτό ενισχύει τόσο την προστασία των επενδυτών, όσο και την αποτελεσματικότητα της αγοράς» (EU, 2004, Para. 1).

Το ενδιαφέρον τόσο για την Ε.Ε., ως μηχανισμού Ε.Δ., όσο και την έγκαιρη πληροφόρηση των επενδυτών αυξήθηκε μετά τις καταρρεύσεις μεγάλων εταιρειών, όπως η Enron και η Worldcom στις ΗΠΑ και η OneTel, η Harris Scarfe και η HIH Insurance στην Αυστραλία (Ali et al., 2018). Οι επενδυτές, υπό τον φόβο ανάλογων περιστατικών, απαιτούν από τις εταιρείες την παροχή άμεσων λογιστικών αναφορών, ώστε να γνωρίζουν πώς θα κινηθούν σε ένα ασταθές και συνεχώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον. Οι έγκυρες αναφορές και οι εκθέσεις εκδίδονται από τον εξωτερικό ελεγκτή, ο οποίος είναι αναγκαίο να ολοκληρώσει τον έλεγχο σε εύλογο χρονικό διάστημα και χωρίς καθυστέρηση (Sultana et al., 2015).

Ο βασικός σκοπός της Ε.Ε. είναι να λειτουργεί πάντοτε με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον όλων των μετόχων σε εταιρικό επίπεδο (Keune & Johnstone, 2015), αλλά και να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως μηχανισμός παρακολούθησης (Eichenseher & Shields, 1985; Pincus et al., 1989; Sun et al., 2014), για τη διασφάλιση της ποιότητας της οικονομικής πληροφόρησης και της ευθύνης των εταιρειών (Carcello & Neal, 2000). Επίσης, η Ε.Ε. διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ικανοποίηση των αναγκών των επενδυτών για την ακριβή, ξεκάθαρη και πλήρη ενημέρωσή τους (Arcay & Vazquez, 2005; Samaha et al., 2012a,b; Khlif & Samaha, 2014).

Παράλληλα, η Ε.Ε. επιδιώκει, εκτός από την ξεκάθαρη και πλήρη ενημέρωση όλων των ενδιαφερόμενων μερών, την άμεση γνωστοποίηση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών, η οποία παρέχεται μέσω της έκθεσης ελέγχου και συμβάλει στη μείωση της ασυμμετρίας της πληροφόρησης των χρηματοοικονομικών πληροφοριών (Jaggi & Tsui, 1999; Lee et al., 2009) και ενισχύει την ποιότητα των πληροφοριών που επηρεάζουν την αξία της επιχείρησης (Beaver et al., 1980). Επομένως, ο ρόλος της Ε.Ε. και στην καθυστέρηση ελέγχου κρίνεται σημαντικός, υποχρεωτικός και αναγκαίος, προκειμένου να ενημερώνονται όλοι οι ενδιαφερόμενοι της επιχείρησης, έγκαιρα, ξεκάθαρα και με απόλυτη διαφάνεια.

Ο κεντρικός ρόλος της Ε.Ε. στη διαδικασία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης έχει προωθηθεί αρκετά τα τελευταία 25 χρόνια, μέσα από ερευνητικές μελέτες και εκθέσεις (Εκθεση Cadbury, 1992; Επιτροπή Blue Ribbon, 1999), αλλά

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

και από τη θέσπιση νομοθεσίας, με σημείο αναφοράς τον Ν. SOX του 2002. Αντίστοιχα, στην Αυστραλία εντοπίζεται το Συμβούλιο Εταιρικής Διακυβέρνηση (ASX, 2003), ενώ στην Ευρώπη προσδιορίζονται αντίστοιχα οι ευθύνες και ο ρόλος της Ε.Ε. από την Κοινοτική Οδηγία 2006/43/EK, μαζί με τις τροποποιήσεις που έλαβε από την Οδηγία 2014/56/EK. Η Ελληνική Νομοθεσία προσαρμόζεται και ενσωματώνει σταδιακά όλες τις ρυθμίσεις και τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες μέσα από μια σειρά νόμων (Ν. 3693/2008; 3884/2010; 4449/2017). Στο πλαίσιο της διαδικασίας εξασφάλισης υψηλής ποιότητας χρηματοοικονομικής αναφοράς, οι Ε.Ε. αναμένεται να παράσχουν εποπτεία στη διαδικασία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένου του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και του έργου των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών (Hermanson & Rittenberg, 2003).

Επίσης, παρατηρείται πως πολλοί από τους ρόλους και τις υπευθυνότητες της Ε.Ε. κατευθύνονται προς τη βελτίωση της διαδικασίας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, με αποτέλεσμα οι ερευνητές να αναδεικνύουν αναπόφευκτα τον πιθανό αντίκτυπο της Ε.Ε. στην ποιότητα των λογιστικών πληροφοριών. Η ποιότητα παροχής των λογιστικών πληροφοριών προς τους ενδιαφερόμενους έχει αξία μόνο όταν αυτή είναι έγκαιρη. Συνεπώς, μια Ε.Ε. επιθυμεί την έγκαιρη παροχή πληροφοριών και άρα αποτελεί αντικείμενο μελέτης, αν τα χαρακτηριστικά της επιτροπής σχετίζονται με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

7.4 Βιβλιογραφική επισκόπηση του θέματος

Η έρευνα αναφορικά με τη σχέση της Ε.Ε. και των χαρακτηριστικών αυτής με την καθυστέρηση του ελέγχου ξεκίνησε σχετικά πρόσφατα, αφού εντοπίζονται μελέτες μόνο κατά την τελευταία δεκαετία. Βέβαια, η έρευνα αναφορικά με τους ευρύτερους παράγοντες που επηρεάζουν την καθυστέρηση ελέγχου ξεκίνησε με τον Beaver το 1968. Η βιβλιογραφική έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα δείχνει ότι εντοπίζονται πολλές έρευνες, που ασχολούνται ευρύτερα με τους παράγοντες, που σχετίζονται με την καθυστέρηση του ελέγχου. Η πλειονότητα των ερευνών αυτών συνοψίζεται μέσα από την πρόσφατη μετα ανάλυση των Habib et al. (2019).

Οι Habib et al. (2019) πραγματοποίησαν μια παγκόσμια μετα ανάλυση των καθοριστικών παραγόντων της καθυστέρησης αναφοράς ελέγχου. Οι ερευνητές ομαδοποίησαν τις εξεταζόμενες μελέτες σε τρεις ομάδες. Η πρώτη περιελάμβανε τις

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

μελέτες που αναφέρονται στον έλεγχο και σε παράγοντες του ελέγχου που επηρεάζουν την καθυστέρηση ελέγχου. Η δεύτερη περιείχε τις μελέτες που σχετίζονται με τους καθοριστικούς παράγοντες της Ε.Δ. και την επίδρασή τους στην καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Η τρίτη ομάδα περιελάμβανε συγκεκριμένους παράγοντες της κάθε εταιρείας. Αναφορικά με τον μέσο χρόνο καθυστέρησης ελέγχου βρήκαν ότι ήταν 66 ημέρες σε συνολικά εξεταζόμενο δείγμα 321.650 παρατηρήσεων. Τα ευρήματά τους έδειξαν ότι η παρουσία ενός μέλους με χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη σε μια Ε.Ε. και η συνεργασία με μια Big4 μειώνουν την καθυστέρηση ελέγχου.

Η βιβλιογραφική επισκόπηση της παρούσας έρευνας επικεντρώνεται αποκλειστικά και μόνο στις έρευνες που μελετούν τον ρόλο της Ε.Ε. και ιδιαίτερα των χαρακτηριστικών της στην καθυστέρηση ελέγχου. Η ομαδοποίηση των ερευνών και άρα η διάκριση των υποενοτήτων γίνεται με βάση την ήπειρο στην οποία εντάσσεται η χώρα, όπου πραγματοποιήθηκε η κάθε έρευνα. Σε κάθε υποενοότητα περιγράφονται συνοπτικά οι έρευνες, το δείγμα, το χρονικό διάστημα πραγματοποίησης και κυρίως τα αποτελέσματά τους, ενώ η παρουσίαση γίνεται με βάση τη χρονολογική σειρά δημοσίευσης της έρευνας.

7.4.1 Επιτροπή Ελέγχου και καθυστέρηση ελέγχου στην Αμερική

Η πρώτη έρευνα στην Αμερική πραγματοποιήθηκε από τους Schmidt και Wilkins (2013), οι οποίοι διερεύνησαν κατά πόσο η ποιότητα των ελεγκτών και η εμπειρογνωμοσύνη της Ε.Ε. σχετίζονται με τη βελτίωση της επικαιρότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, όπως μετράται από τη διάρκεια της «σκοτεινής περιόδου» μιας επαναδιατύπωσης της οικονομικής κατάστασης. Ως «σκοτεινή περίοδο επαναδιατύπωσης» οι ερευνητές όρισαν το χρονικό διάστημα μεταξύ της ανάγκης μιας εταιρείας, που θα χρειαστεί να επαναδιατυπώσει τα οικονομικά στοιχεία και την επακόλουθη γνωστοποίηση της επίδρασης της αναμόρφωσης στα κέρδη. Η έρευνά τους πραγματοποιήθηκε το διάστημα μεταξύ 2004 – 2009 σε δείγμα 512 παρατηρήσεων, από 154 εταιρείες και εξέτασαν συνολικά 18 μεταβλητές. Η πρώτη ανάλυση έδειξε ότι ο μέσος χρόνος δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων είναι οι 92 ημέρες. Τα αποτελέσματά τους έδειξαν ότι οι επιχειρήσεις που απασχολούν Big4 ελεγκτές, καθώς και οι επιχειρήσεις με οικονομικούς εμπειρογνώμονες στην

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Ε.Ε. έχουν μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου, όπως αντανακλάται από τις βραχύτερες σκοτεινές περιόδους. Τέλος, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τόσο η Ε.Ε., όσο και η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. συνδέονται με την έγκαιρη γνωστοποίηση των λεπτομερειών της επαναδιατύπωσης.

Ένα χρόνο αργότερα, οι Abernathy et al. (2014) μελέτησαν τη συσχέτιση μεταξύ της χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης των μελών της Ε.Ε. και της επικαιρότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Οι ερευνητές έλαβαν δείγμα από 332 επιχειρήσεις, που ανήκουν στο S & P 500, για τα έτη 2006 έως 2008. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι μέσος χρόνος καθυστέρησης του ελέγχου είναι 55 ημέρες. Επιπλέον, σύμφωνα με τα αποτελέσματά τους, τα άτομα εκείνα της Ε.Ε. που διαθέτουν γνώση και εμπειρία στη λογιστική και χρηματοοικονομική και όχι αυτά που διαθέτουν απλά εμπειρία σε χρηματοοικονομική θέση, συνδέονται με την αυξημένη επικαιρότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών. Επίσης, εξετάζοντας τη σχέση μεταξύ των πιο εξειδικευμένων προσωπικών χαρακτηριστικών των μελών των Ε.Ε. με αυτή της έγκαιρης χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, διαπίστωσαν ότι τα άτομα αυτά, λόγω της ανώτερης τεχνικής ικανότητας, βελτιώνουν την αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας μεταξύ της διοίκησης και της Ε.Ε., καθώς και του ελεγκτή και με την Ε.Ε. Τέλος, συνέβαλαν στην Ε.Δ., συμπληρώνοντας τον ορισμό της χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης, υποστηρίζοντας την στενή έννοια του όρου που θέλει τη διάκριση μεταξύ των ατόμων της Ε.Δ., που διαθέτουν γνώσεις και εμπειρία σε θέματα λογιστικής, χρηματοοικονομικής και ελέγχου και των ατόμων που απλά διαθέτουν εμπειρία σε χρηματοοικονομικές θέσεις ως διευθύνοντες σύμβουλοι ή ως πρόεδροι εταιρειών.

Οι Harjoto et al. (2015) πραγματοποίησαν έρευνα στην Αμερική σε δείγμα 1.642 εταιρειών, συνολικός αριθμός 15.536 παρατηρήσεων, κατά το διάστημα 2000 – 2010. Σκοπός της μελέτης τους ήταν να εξετάσουν τον αντίκτυπο του φύλου και της εθνικότητας των μελών των διευθυνόντων συμβούλων και των Ε.Ε. τόσο στα τέλη ελέγχου, όσο και στην καθυστέρηση του ελέγχου. Οι 40 μεταβλητές που εξετάστηκαν περιελάμβαναν μεταβλητές που σχετίζονταν με τον έλεγχο, καθοριστικούς παράγοντες των τελών ελέγχου και της καθυστέρησης ελέγχου. Συγκεκριμένα εστιάζουν σε μεταβλητές που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά του Δ.Σ., στα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και του διευθύνοντος συμβούλου. Τα χαρακτηριστικά αυτά

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αναφέρονται, στο φύλο των μελών, στον αριθμό των συνεδριάσεων, στο μέγεθος και την εμπειρογνομosύνη. Η ανάλυση αρχικά έδειξε ότι ο μέσος χρόνος καθυστέρησης του ελέγχου είναι 5 ημέρες. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι επιχειρήσεις με γυναίκες διευθύνουσες συμβούλους έχουν μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου σε σχέση με τις εταιρείες που διαθέτουν άντρες διευθύνοντες συμβούλους. Αντίθετα, οι εταιρείες με υψηλό ποσοστό διευθυντών γυναικών και εθνοτικών μειονοτήτων στην Ε.Ε. τους συνδέονταν με μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου. Τέλος, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι γυναίκες διευθύνουσες σύμβουλοι και διευθύντριες γυναίκες εθνοτικών μειονοτήτων ήταν πιο ευαίσθητες στην πίεση της αγοράς, ώστε να ελαττωθεί ο χρόνος της καθυστέρησης ελέγχου.

7.4.2 Επιτροπή Ελέγχου και καθυστέρηση ελέγχου στην Ευρώπη

Η πρώτη εντοπισθείσα έρευνα στην ήπειρο της Ευρώπης πραγματοποιήθηκε από τους Nehme et al. (2015), που μελέτησαν την επίδραση των μηχανισμών Ε.Δ., δηλαδή του Δ.Σ. και της Ε.Ε., στην καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. που εξετάστηκαν είναι το μέγεθος, η ανεξαρτησία των μελών, ο αριθμός των συνεδριάσεων της και η χρηματοοικονομική εμπειρογνομosύνη των μελών της. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε 908 παρατηρήσεις, από εισηγμένες εταιρείες του δείκτη FTSE 350 του χρηματιστηρίου του Λονδίνου, το διάστημα μεταξύ 2007 και 2010. Συνολικά το δείγμα αποτελούνταν από μη χρηματοπιστωτικές εταιρείες και η ανάλυση έδειξε ότι ο μέσος χρόνος καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής τους αναφοράς ήταν 64 ημέρες. Τα ευρήματα της έρευνας τους έδειξαν ότι οι μεταβλητές της Ε.Ε. είναι σημαντικές σε σχέση με την καθυστέρηση στην έκθεση ελέγχου. Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της Ε.Ε., τόσο πιο συχνές είναι οι συνεδριάσεις της Ε.Ε. και, όσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των οικονομικών εμπειρογνομόνων που υπηρετούν στην Ε.Ε., τόσο μεγαλύτερη είναι η καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Τέλος, τα αντίστοιχα εξεταζόμενα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. είχαν αρνητική σχέση με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

Τρία χρόνια αργότερα, οι Ghafran και Yasmin (2018) εξέτασαν, σε δείγμα 246 εταιρειών, για το διάστημα 2007 – 2010, τη σύνδεση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

με την καθυστέρηση ελέγχου. Οι εταιρείες του δείγματός τους προέρχονται από τη Μεγάλη Βρετανία από τον δείκτη FTSE 350, λαμβάνοντας προς εξέταση 20 μεταβλητές, μέσα στις οποίες αναφέρονται χαρακτηριστικά του προέδρου της Ε.Ε. Τα χαρακτηριστικά αυτά σχετίζονταν με τη χρηματοοικονομική γνώση, τη λογιστική γνώση του προέδρου, την εμπειρία, καθώς και την ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής συνολικά. Τα αποτελέσματα αρχικά, έδειξαν ότι ο μέσος χρόνος καθυστέρησης ελέγχου είναι 64 ημέρες. Οι ερευνητές στα ευρήματα της ανάλυσής τους διαπίστωσαν ότι η καθυστέρηση ελέγχου συνδέεται αρνητικά με την μεταβλητή Big4. Επιπλέον, διαπίστωσαν ότι η εμπειρία και γενικότερα η εμπειρογνομosύνη των προέδρων των Ε.Ε. έχουν μια σημαντική αρνητική σχέση με την καθυστέρηση ελέγχου. Τέλος, έδειξαν ότι η μεταβλητή συμμόρφωσης της επιχείρησης με τους κανονισμούς σχετικά με τον αν η Ε.Ε. έχει τρία ή περισσότερα μέλη, διαθέτει ή όχι εμπειρογνώμονα, περιλαμβάνει μόνο ανεξάρτητους διευθυντές και έχει πραγματοποιήσει τρεις ή περισσότερες συνεδριάσεις κατά τη διάρκεια του έτους, σχετιζόταν σημαντικά και αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου.

7.4.3 Επιτροπή Ελέγχου και καθυστέρηση ελέγχου στην Ωκεανία

Η πρώτη έρευνα στην ήπειρο της Ωκεανίας πραγματοποιήθηκε από τους Sultana et al. (2015) στην Αυστραλία, σε δείγμα 494 παρατηρήσεων, για το διάστημα από το 2004 έως το 2008, που μελέτησαν εάν τα χαρακτηριστικά σύνθεσης της Ε.Ε. συνδέονταν με την επικαιρότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης στις αυστραλιανές εταιρείες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο. Ο μέσος χρόνος καθυστέρησης ελέγχου, σύμφωνα με την ανάλυση της έρευνας, είναι 81 ημέρες. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα μέλη της Ε.Ε., που διαθέτουν χρηματοοικονομική γνώση και εμπειρία, προηγούμενη εμπειρία σε έλεγχο ή Ε.Δ., καθώς επίσης και η ανεξαρτησία τους συνδέονται με τη βραδύτερη καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Συγκεκριμένα, μέσα από την ανάλυσή τους παρατήρησαν ότι υφίσταται σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της χρηματοοικονομικής εμπειρογνομosύνης ενός μέλους της Ε.Ε. και της καθυστέρησης ελέγχου. Επίσης, το φύλο, το μέγεθος και η συχνότητα των συνεδριάσεων δεν φαίνονται να είναι σημαντικοί καθοριστικοί παράγοντες της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου. Τέλος, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι τα ευρήματα είναι εύρωστα σε εναλλακτικά μέτρα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

απόκλισης της έκθεσης ελέγχου, των έξι μεταβλητών πρόβλεψης της Ε.Ε., καθώς και των επιπτώσεων της βιομηχανίας, αλλά και της μείωσης της ενδογένειας.

Η επόμενη έρευνα εντοπίζεται πέντε χρόνια αργότερα και πραγματοποιήθηκε από τους Bhuiyan και D'Costa (2020), οι οποίοι εξέτασαν εάν η ιδιοκτησία της Ε.Ε. επηρεάζει την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Οι ερευνητές πραγματοποίησαν την έρευνα γνωρίζοντας ότι οι ανεξάρτητες Ε.Ε. είναι υπεύθυνες για την εποπτεία της διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναφοράς, καθώς και για τη διασφάλιση ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι αμφοτέρως αξιόπιστες και κοινοποιούνται έγκαιρα σε εξωτερικούς ενδιαφερόμενους. Βέβαια, όπως σημείωσαν στην έρευνά τους, κίνητρο για την διεξαγωγή της ήταν ότι μέχρι την πραγματοποίησή της, ο βαθμός στον οποίο η ιδιοκτησία της Ε.Ε. ενισχύει ή θέτει σε κίνδυνο την ανεξαρτησία των μελών, και ως εκ τούτου, επηρεάζει την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου, παρέμεινε ανεξερεύνητος. Η έννοια της ιδιοκτησίας εκφραζόταν μέσα από τη συμμετοχή των μελών της Ε.Ε. στο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας, δηλαδή την κατοχή εταιρικών μετοχών. Η ανάλυσή τους πραγματοποιήθηκε στην Αυστραλία, σε 7.044 παρατηρήσεις εισηγμένων εταιρειών. Τα ευρήματα έδειξαν ότι ο μέσος χρόνος καθυστέρησης ελέγχου για το εξεταζόμενο δείγμα είναι 75 ημέρες. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η ιδιοκτησία της Ε.Ε. αυξάνει την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Παράλληλα, οι ερευνητές υποστήριξαν ότι η ποιότητα των οικονομικών αναφορών και οι τροποποιημένες γνώμες ελέγχου, που εκδίδονται από εξωτερικούς ελεγκτές, μεσολαβούν σε αυτήν τη θετική σχέση. Τέλος, τα αποτελέσματα είναι ισχυρά ως προς τις ενδογενείς ανησυχίες που απορρέουν από τις εσκεμμένες αποφάσεις των εταιρειών για τη χορήγηση μεριδίων στα μέλη της Ε.Ε.

7.4.4 Επιτροπή Ελέγχου και καθυστέρηση ελέγχου στην Ασία

Ο Abdullah (2006) εξέτασε για πρώτη φορά τη σύνθεση του Δ.Σ., της Ε.Ε. και του διαχωρισμού των ρόλων του προέδρου του Δ.Σ. και του διευθύνοντος συμβούλου σχετικά με την επικαιρότητα των εκθέσεων στην Μαλαισία. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε 371 εισηγμένες εταιρείες της Μαλαισίας, το διάστημα 1998 - 2000. Ο μέσος χρόνος καθυστέρησης του ελέγχου υπολογίστηκε σε 105 ημέρες. Η χρηματοπιστωτική κρίση του 1997 επηρέασε αρνητικά την επικαιρότητα των

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

εκθέσεων. Τα ευρήματα δείχνουν ότι η ανεξαρτησία του Δ.Σ. και ο διαχωρισμός των ρόλων του προέδρου και του διευθύνοντος συμβούλου συνδέονται σημαντικά με την καθυστέρηση ελέγχου. Τα αποτελέσματα αυτά υπονοούν ότι σε δύσκολες περιόδους, οι εταιρείες τείνουν να χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να προετοιμάσουν τις οικονομικές τους εκθέσεις. Επίσης, τα αποτελέσματα έδειξαν μια θετική συσχέτιση μεταξύ της επικαιρότητας των οικονομικών καταστάσεων και της μόχλευσης και αρνητική σχέση με της καθυστέρησης ελέγχου με την κερδοφορία της εταιρείας. Αντίθετα, δεν εντοπίζεται καμία σημαντική σχέση με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε.

Οι Mohamad Naimi et al. (2010) εξέτασαν την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου στις δημόσιες εισηγμένες εταιρείες της Μαλαισίας, μετά την εφαρμογή του κώδικα Ε.Δ. της Μαλαισίας το 2001. Ειδικότερα, εξέτασαν πώς επηρεαζόταν η καθυστέρηση ελέγχου από τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. και της Ε.Ε. Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. στις εξετασθείσες μεταβλητές συμπεριλήφθηκαν το μέγεθος, η ανεξαρτησία των μελών, ο αριθμός των συνεδριάσεων και η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε 628 εισηγμένες εταιρείες της Μαλαισίας, το 2002. Ο μέσος χρόνος καθυστέρησης του ελέγχου υπολογίστηκε σε 100 ημέρες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ενεργές και μεγαλύτερες Ε.Ε. μειώνουν την καθυστέρηση ελέγχου. Αντίθετα, δεν βρέθηκαν αποδεικτικά στοιχεία που να αποκαλύπτουν ότι η ανεξαρτησία και η εμπειρογνωμοσύνη της Ε.Ε. σχετίζονται με την επικαιρότητα της έκθεσης ελέγχου.

Ένα χρόνο αργότερα, οι Nelson και Shukeri (2011) πραγματοποίησαν έρευνα με αντικείμενο μελέτης τον αντίκτυπο των χαρακτηριστικών της Ε.Δ. στην επικαιρότητα της έκθεσης ελέγχου, με δείγμα τις εισηγμένες επιχειρήσεις στο χρηματιστήριο της Μαλαισίας. Συγκεκριμένα, τα χαρακτηριστικά της Ε.Δ. που εξετάστηκαν είναι η ανεξαρτησία του Δ.Σ., το μέγεθος της Ε.Ε., οι συνεδριάσεις της Ε.Ε. και τα προσόντα των μελών της Ε.Ε. Το δείγμα αποτελείται από 703 επιχειρήσεις, για το έτος 2009, των οποίων ο μέσος χρόνος καθυστέρησης δημοσιοποίησης των καταστάσεων υπολογίστηκε σε 101 ημέρες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η επικαιρότητα της έκθεσης ελέγχου επηρεάστηκε αρνητικά από το μέγεθος της Ε.Ε., τον τύπο του ελεγκτή, τη γνώμη ελέγχου και την καταλληλότητα της επιχείρησης. Ουσιαστικά, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το μεγαλύτερο μέγεθος της Ε.Ε. συνδέεται με χαμηλότερη καθυστέρηση της έκθεσης

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ελέγχου, δηλαδή λιγότερες μέρες καθυστέρησης, βελτιώνοντας έτσι την επικαιρότητα της έκθεσης ελέγχου. Αντίθετα, δεν διαπιστώθηκε καμία σχέση μεταξύ της επικαιρότητας της έκθεσης ελέγχου και των χαρακτηριστικών που σχετίζονται με την ανεξαρτησία του Δ.Σ., τον αριθμό των συνεδριάσεων της Ε.Ε. και των προσόντων των μελών της.

Οι Ika και Ghazali (2012) μελέτησαν τη σχέση μεταξύ της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. και της επικαιρότητας της υποβολής εκθέσεων. Η έρευνά τους πραγματοποιήθηκε στην αναδυόμενη αγορά της Ινδονησίας, σε 211 εταιρείες εισηγμένες στο χρηματιστήριο, κατά το έτος 2008. Η Ε.Ε. θεωρείται γενικά ως σημαντική συνιστώσα της συνολικής δομής Ε.Δ. μιας επιχείρησης, ειδικά όσον αφορά την ποιότητα του ελέγχου και την εποπτεία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι μέσος χρόνος καθυστέρησης του ελέγχου είναι 98 ημέρες. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της έρευνας, η επικαιρότητα των χρηματοοικονομικών εκθέσεων σχετίζεται με την αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. Συγκεκριμένα, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. μπορεί να μειώσει τις ημέρες υποβολής της έκθεσης των χρηματοοικονομικών πληροφοριών στο χρηματιστήριο της Ινδονησίας. Συνεπώς, πρότειναν σε όλες τις εταιρείες της χώρας να επανεξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο θα βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της Ε.Ε., προκειμένου να βελτιωθεί η επικαιρότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς.

Οι Shukeri και Islam (2012) πραγματοποίησαν έρευνα που σκοπό είχε να εξετάσει τους καθοριστικούς παράγοντες της επικαιρότητας των εκθέσεων ελέγχου, ιδίως την επίδραση των λειτουργιών της Ε.Ε. στην αγορά ελέγχου της Μαλαισίας. Σύμφωνα με την άποψή τους τόσο η επικαιρότητα των εταιρικών ετήσιων οικονομικών εκθέσεων θεωρείται ένας κρίσιμος και σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τη χρησιμότητα των πληροφοριών, όσο και η Ε.Ε. αποτελούσε και αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο του μηχανισμού Ε.Δ. Συγκεκριμένα στην έρευνά τους στάθηκαν στα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όπως το μέγεθος, τα προσόντα των μελών της Ε.Ε. και οι συνεδριάσεις της. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε 491 εισηγμένες εταιρείες του χρηματιστηρίου της Μαλαισίας, οι οποίες συμμορφώθηκαν με τις κανονιστικές απαιτήσεις και υπόκεινται στην εποπτεία της Κεντρικής Τράπεζας της Μαλαισίας, το 2011. Ο μέσος χρόνος καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αναφοράς υπολογίστηκε 97 ημέρες. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου επηρεαζόταν αρνητικά από το μέγεθος της Ε.Ε., τις συνεδριάσεις της Ε.Ε., τον τύπο του ελεγκτή, τη γνώμη του ελέγχου, το συνολικό ενεργητικό και την εταιρική αποδοτικότητα. Αντίθετα, δεν βρέθηκαν στοιχεία που να υποστηρίζουν τις επιπτώσεις της ανεξαρτησίας του Δ.Σ. και των προσόντων της Ε.Ε. στην επικαιρότητα των εκθέσεων ελέγχου.

Αντίστοιχα, την ίδια χρονιά οι Hashim και Rahman (2012) στην μελέτη τους διερεύνησαν τη σχέση μεταξύ των μηχανισμών της Ε.Δ. και της καθυστέρησης αναφοράς ελέγχου. Οι μηχανισμοί Ε.Δ. που εξετάστηκαν περιελάμβαναν χαρακτηριστικά του Δ.Σ. και της Ε.Ε. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε 864 παρατηρήσεις από 288 εισηγμένες εταιρείες στο χρηματιστήριο της Μαλαισίας, από το 2007 έως το 2009. Τα ευρήματα έδειξαν ότι μέσος χρόνος καθυστέρησης της αναφοράς ελέγχου είναι 111 ημέρες. Τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι υπάρχουν σημαντικές αρνητικές σχέσεις μεταξύ του αριθμού των συνεδριάσεων του Δ.Σ., της ανεξαρτησίας των μελών της Ε.Ε., καθώς και της εμπειρογνωμοσύνης τους. Επιπλέον, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ανεξαρτησία της Ε.Ε. και η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. μπορούσαν να βοηθήσουν στη μείωση της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου. Τέλος, τα αποτελέσματα δεν μπόρεσαν να παράσχουν αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τη σχέση μεταξύ ανεξαρτησίας του Δ.Σ., την εμπειρογνωμοσύνη των μελών του Δ.Σ., τον διευθύνοντα σύμβουλο και τον αριθμό συνεδριάσεων της Ε.Ε., στην καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

Έναν χρόνο αργότερα, οι Wan - Hussin και Bamahros (2013) στην έρευνά τους μελέτησαν την συσχέτιση μεταξύ των χαρακτηριστικών των λειτουργιών εσωτερικού ελέγχου και των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με την καθυστέρηση του ελέγχου. Η ανάλυσή τους πραγματοποιήθηκε σε 432 εταιρείες που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο της Μαλαισίας, το 2009. Οι ερευνητές συνολικά εξέτασαν 20 μεταβλητές, στις οποίες περιλαμβάνονται χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όπως το μέγεθος, ο αριθμός των μελών της, η ανεξαρτησία και ο αριθμός των συνεδριάσεών της. Τα πρώτα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι ο μέσος όρος καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης είναι 98 ημέρες. Στα αποτελέσματά τους βρήκαν μια αρνητική σχέση μεταξύ των δαπανών που πραγματοποιήθηκαν για τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου και της καθυστέρησης του ελέγχου. Παράλληλα, οι

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ερευνητές παρατήρησαν μια αρνητική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας της Ε.Ε. και της μακροπρόθεσμης θητείας του ελεγκτή, που συνεπώς μειώνουν την καθυστέρηση ελέγχου. Τέλος, διαπίστωσαν ότι συχνότερες συνεδριάσεις συνδέονταν θετικά με την καθυστέρηση ελέγχου, αυξάνοντας δηλαδή τον αριθμό των ημερών.

Οι Al Daoud et al. (2015) στην μελέτη τους διερεύνησαν την επίδραση της παρουσίας Ε.Ε., της ανεξαρτησίας του Δ.Σ., του μεγέθους του Δ.Σ., της δυαρχίας του διευθύνοντα συμβούλου, της συχνότητας των συνεδριάσεων του Δ.Σ., της χρηματοοικονομικής εμπειρογνομosύνης του Δ.Σ. και του τύπου του κλάδου που ανήκε η κάθε επιχείρηση, στην επικαιρότητα των οικονομικών εκθέσεων. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε σε 112 εταιρείες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο Αμμάν, για τα έτη 2011 και 2012. Η ανάλυση έδειξε ότι η μέση καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης για το εξεταζόμενο δείγμα είναι 68 ημέρες. Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστήριξαν ότι η ύπαρξη Ε.Ε. θα μπορούσε να επιλύσει την ασυμμετρία πληροφοριών μεταξύ της διοίκησης και των εξωτερικών ελεγκτών που, με τη σειρά τους, θα οδηγούσαν σε μειωμένη καθυστέρηση αναφοράς ελέγχου και καθυστέρηση αναφοράς της διοίκησης. Παράλληλα, τα ευρήματα έδειξαν ότι εταιρείες που έχουν μέλη του Δ.Σ., τα οποία είναι ανεξάρτητα από τη διοίκηση, χρειάζονται σημαντικά μικρότερο χρόνο για να προετοιμάσουν και να εκδώσουν τις οικονομικές τους εκθέσεις. Επίσης, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εταιρείες με μεγαλύτερο αριθμό Δ.Σ. συνδέονται με υψηλότερη καθυστέρηση στην έκθεση ελέγχου. Αναφορικά με την δυαρχία του διευθύνοντος συμβούλου, τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι οι εταιρείες που χάρισαν τους ρόλους του διευθύνοντος συμβούλου και του προέδρου είναι ταχύτερες στη δημοσίευση οικονομικών εκθέσεων, από τις εταιρείες που συνδυάζουν τους ρόλους αυτούς σε ένα πρόσωπο. Τέλος, η μελέτη κατέληξε στο ότι οι καλές δομές της Ε.Δ. διαδραματίζουν βασικό ρόλο στη βελτίωση της ποιότητας της επικαιρότητας των οικονομικών εκθέσεων.

Ο Hassan (2016) στην έρευνα που πραγματοποίησε προσδιόρισε τους καθοριστικούς παράγοντες της καθυστέρησης ελέγχου για τις εισηγμένες εταιρείες στο Χρηματιστήριο της Παλαιστίνης. Ένας εκ των παραγόντων που μελέτησε στο δείγμα των 46 εταιρειών, για το 2011 είναι και η παρουσία ή όχι της Ε.Ε., ενώ μαζί με αυτόν χρησιμοποίησε συνολικά 8 μεταβλητές – καθοριστικούς παράγοντες. Ο ερευνητής διαπίστωσε ότι η καθυστέρηση ελέγχου συνδεόταν αρνητικά με την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

παρουσία της E.E., κάτι που σημαίνει ότι η παρουσία της E.E. μειώνει τις ημέρες καθυστέρησης του ελέγχου. Επιπλέον, τα ευρήματα έδειξαν ότι ο χρόνος καθυστέρησης ήταν 62 ημέρες. Τέλος, στα ευρήματά του ανέφερε ότι αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου σχετίζεται το μέγεθος της επιχείρησης, η πολυπλοκότητά της και η διασπορά ιδιοκτησίας, ενώ αντίθετα σχετικά σχετίζονταν το μέγεθος του Δ.Σ. και η κατάσταση της ελεγκτικής εταιρείας.

Οι Salleh et al. (2017) στην έρευνά τους εξέτασαν τη σχέση μεταξύ της χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης των μελών της E.E. και της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στις 100 πρώτες, κορυφαίες εισηγμένες εταιρείες της Μαλαισίας, για το διάστημα από το 2005 ως το 2011, λαμβάνοντας συνολικά δείγμα 700 παρατηρήσεων. Ο μέσος χρόνος καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής αναφοράς υπολογίστηκε σε 77 ημέρες. Αρχικά, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι οι εταιρείες της Μαλαισίας είναι σε θέση να παρέχουν πιο έγκαιρες οικονομικές εκθέσεις, οι οποίες είναι συμβατές με τις πιο ανεπτυγμένες χώρες, όπως οι ΗΠΑ. Επιπλέον, η έρευνά τους απέδειξε ότι η χρηματοοικονομική εμπειρία των μελών της E.E. δεν συνδέεται με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Μέσα από τα ευρήματά τους πρότειναν ότι η ανεξαρτησία των μελών της E.E. ενίσχυε την χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη τους για την παροχή έγκαιρων οικονομικών εκθέσεων. Τέλος, μέσα από τα συμπεράσματά τους υποστήριξαν τις μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Μαλαισία σχετικά με τις E.E. και προτείνουν στις νομοθετικές αρχές της χώρας να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στη σύνθεση της E.E.

Οι Oussii και Taktak (2018) στην έρευνα που πραγματοποίησαν εξέτασαν εάν συντονισμός μεταξύ εξωτερικών ελεγκτών και της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου επηρεάζει την επικαιρότητα των εκθέσεων ελέγχου, την γνωστή και ως καθυστέρηση ελέγχου. Η ανάλυσή τους πραγματοποιήθηκε σε 53 εισηγμένες εταιρείες στο χρηματιστήριο της Τυνησίας, για το διάστημα μεταξύ 2011 και 2014. Τα ευρήματά τους έδειξαν ότι ο μέσος χρόνος καθυστέρησης του ελέγχου είναι 135 ημέρες. Επιπλέον, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το υψηλό ποσοστό μελών με χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη στην E.E. συνδέεται με μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου. Αντίθετα, η ανεξαρτησία των μελών της E.E., η συχνότητα και ο αριθμός των συσκέψεων δεν έχουν σημαντική επίδραση στην καθυστέρηση ελέγχου. Παράλληλα, οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι ο καλύτερος συντονισμός μεταξύ

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών οδηγεί σε έγκαιρη οικονομική αναφορά. Τέλος, η έρευνά τους αποτέλεσε μία από τις λίγες μελέτες που εξέτασε τη σχέση μεταξύ συντονισμού εσωτερικού ελέγχου, με τη συνδρομή της E.E. και εξωτερικού ελέγχου στην επικαιρότητα των εκθέσεων ελέγχου, συμβάλλοντας έτσι στις ρυθμιστικές αρχές της Τυνησίας για την προώθηση των βέλτιστων πρακτικών του εσωτερικού ελέγχου και τη χρησιμότητα της E.E.

Αντίστοιχα, την ίδια χρονιά, οι Hussin et al. (2018) με αφορμή τη μελέτη των DeFond και Zhang (2014) πραγματοποίησαν μια αντίστοιχη μελέτη, εισάγοντας περισσότερα στοιχεία για τα ελεγκτικά γραφεία, καθώς και τα μεμονωμένα χαρακτηριστικά ελεγκτή. Βασικός σκοπός της μελέτης τους ήταν να επεκτείνουν τη σχετική γραμμή έρευνας με εξέταση της συσχέτισης μεταξύ του φόρτου εργασίας του ελεγκτή, ορίζοντας ως φόρτο εργασίας τον αριθμό των εταιρειών, για τις οποίες είναι υπεύθυνος και της καθυστέρησης ελέγχου. Επιπλέον, η έρευνα στις εξετασθείσες μεταβλητές έλαβε υπόψη της, τη θητεία των εξωτερικών ελεγκτών, καθώς και χαρακτηριστικά της E.E. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε 651 μη χρηματοοικονομικές εισηγμένες εταιρείες της Μαλαισίας, το 2013. Τα δεδομένα για τον υπολογισμό του φόρτου εργασίας των συνεργατών βασίζονται σε 222 συνεργάτες, οι οποίοι υπέγραψαν τις εκθέσεις ελέγχου για όλες τις εισηγμένες εταιρείες το 2013. Ο μέσος χρόνος καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής αναφοράς υπολογίστηκε σε 103 ημέρες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπήρχε θετική σχέση μεταξύ της καθυστέρησης ελέγχου και του αριθμού συσκέψεων της E.E. και αρνητική σχέση μεταξύ της καθυστέρησης ελέγχου και του μεγέθους της E.E. Επιπλέον, τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι οι απασχολημένοι ελεγκτές παρατηρούνται ότι παρατείνουν τις καθυστερήσεις του ελέγχου και το αποτέλεσμα είναι πιο έντονο, όταν οι ελεγκτικές εταιρείες δεν άνηκαν στις Big4 και είχαν μια γεμάτη σεζόν. Τέλος, τα συμπεράσματα έδειξαν ότι ο υπερβολικά επιβαρυνόμενος εξωτερικός ελεγκτής χρειάζεται περισσότερο χρόνο για να ολοκληρώσει τον έλεγχο, ειδικά όταν οι ελεγκτικές αρχές ελέγχου και τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη προωθούν ενεργά συζητήσεις σχετικά με πιθανούς δείκτες αποτελεσματικότητας και ποιότητας του ελέγχου.

Οι Zaitul και Itona (2019) στη μελέτη τους εξέτασαν εάν το φύλο των μελών της E.E. επηρεάζει την επικαιρότητα των οικονομικών αναφορών. Η ανάλυσή τους

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

πραγματοποιήθηκε σε 370 παρατηρήσεις από 185 εισηγμένες εταιρείες, κατά την περίοδο 2014-2015 στην Ινδονησία, μια χώρα που υιοθετεί το Ευρωπαϊκό Ηπειρωτικό Σύστημα. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, ο μέσος χρόνος καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής αναφοράς είναι 85 ημέρες. Επιπλέον, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το φύλο των μελών της Ε.Ε. εξακολουθεί να συζητείται όσον αφορά τον ρόλο τους στη βελτίωση της επικαιρότητας των χρηματοοικονομικών αναφορών, αφού αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για την καθυστέρηση ελέγχου. Τέλος, το μέγεθος, η ανεξαρτησία, η εμπειρογνωμοσύνη και οι δραστηριότητες της Ε.Ε. είχαν ασήμαντο αντίκτυπο στην επικαιρότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών.

Οι Baatwah et al. (2019) στην έρευνά τους διερεύνησαν εάν τα χαρακτηριστικά του προέδρου της Ε.Ε. επηρεάζουν την επικαιρότητα των εκθέσεων ελέγχου. Ουσιαστικά, οι ερευνητές εξέτασαν αν υφίσταται άμεση συσχέτιση μεταξύ της λογιστικής εμπειρογνωμοσύνης του προέδρου της Ε.Ε. και της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου, καθώς και της συγκρατημένης επίδρασης άλλων χαρακτηριστικών του προέδρου της Ε.Ε. σε αυτήν την ένωση. Ενδεικτικά, τα χαρακτηριστικά που εξετάστηκαν είναι η εμπειρογνωμοσύνη του προέδρου της Ε.Ε., η θητεία του, η κατοχή μετοχών της εταιρείας και η κατοχή πολλαπλών αντίστοιχων θέσεων. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 100 εισηγμένων εταιρειών στο χρηματιστήριο της Μαλαισίας, την περίοδο 2005 – 2011. Ο μέσος χρόνος καθυστέρησης του ελέγχου είναι για το εξεταζόμενο δείγμα είναι 77 ημέρες. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι, όταν ο πρόεδρος της Ε.Ε. διαθέτει λογιστική πείρα, σχετίζεται με μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου. Παράλληλα, οι ερευνητές σημείωσαν ότι η μείωση ήταν πιο εμφανής, όταν ο πρόεδρος κατέχει μετοχές της εταιρείας, αλλά εξασθενεί λόγω της παρατεταμένης θητείας του και της κατοχής πολλαπλών αντίστοιχων θέσεων. Επιπλέον, η καθυστέρηση ελέγχου σχετιζόταν αρνητικά με το ποσοστό των ανεξάρτητων μελών και τον αριθμό των συνεδριάσεων που πραγματοποιεί η Ε.Ε. Τέλος, η μελέτη αυτή παρείχε μια καινοτόμα και ολοκληρωμένη ανάλυση σχετικά με τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών του προέδρου της Ε.Ε. και της επικαιρότητας της έκθεσης ελέγχου.

Ο Fujianti (2019) πραγματοποίησε έρευνα και εξέτασε τον μηχανισμό καλής Ε.Δ. και τον εξωτερικό ελεγκτή και πώς αυτοί επηρέασαν την καθυστέρηση ελέγχου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι μεταβλητές που χρησιμοποίησε συμπεριελάμβαναν χαρακτηριστικά του Δ.Σ. και της Ε.Ε., καθώς και των εξωτερικών ελεγκτών. Η έρευνά του πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 94 εταιρειών εισηγμένων στο χρηματιστήριο της Ινδονησίας το 2013. Η ανάλυση έδειξε ότι μέσος χρόνος καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής αναφοράς ήταν 67 ημέρες. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι το ανεξάρτητο Δ.Σ. είχε σημαντική επίδραση στην καθυστέρηση ελέγχου πριν και μετά τη χρήση της νομικής πίεσης. Αντίθετα, κανένα χαρακτηριστικό από την παρουσία της Ε.Ε. και των εξωτερικών ελεγκτών δεν είχε σημαντική επίδραση στην καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Τέλος, ο ερευνητής παρατήρησε ότι οι ρυθμιστικές πιέσεις διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο ως μεταβλητή πίεσης στη σχέση της καθυστέρησης ελέγχου με την καλή Ε.Δ.

Οι Reschiwatia και Sitompul (2019) στην έρευνά τους ανέλυσαν την επίδραση της Ε.Ε., του μεγέθους της εταιρείας, της ηλικίας της εταιρείας, της λειτουργικής πολυπλοκότητας και της εφαρμογής των ΔΠΧΑ στην καθυστέρηση ελέγχου. Η έρευνά τους πραγματοποιήθηκε στην Ινδονησία, το διάστημα μεταξύ 2011 – 2016 και αφορούσε τον κλάδο των κατασκευαστικών εταιρειών, που περιελάμβανε 41 εισηγμένες εταιρείες. Η ανάλυση έδειξε ότι ο μέσος χρόνος καθυστέρησης ελέγχου για το δείγμα των κατασκευαστικών εταιρειών είναι 78 ημέρες. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το μέγεθος της εταιρείας και η Ε.Ε. επηρεάζουν σημαντικά και αρνητικά την καθυστέρηση ελέγχου. Αντίθετα, η μεταβλητή της εταιρείας, η πολυπλοκότητα της λειτουργίας και η εφαρμογή των ΔΠΧΑ δεν έχουν σημαντική επίδραση στην καθυστέρηση ελέγχου.

Η πιο πρόσφατη έρευνα πραγματοποιήθηκε από τους Kaaroud et al. (2020), οι οποίοι πραγματοποίησαν μελέτη, που σκοπό είχε να εξετάσει την έκταση της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου και τη σύνδεσή της με μηχανισμούς διακυβέρνησης στα ισλαμικά τραπεζικά ιδρύματα της Μαλαισίας. Οι βασικές υποθέσεις της έρευνας εξέτασαν πώς σχετίζονταν χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όπως το μέγεθος, η εμπειρογνωμοσύνη των μελών και ο αριθμός των συνεδριάσεων, με την καθυστέρηση του ελέγχου. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε 112 παρατηρήσεις των οικονομικών εκθέσεων των ισλαμικών τραπεζικών ιδρυμάτων, για την περίοδο 2008-2014. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι η έκταση της καθυστέρησης της αναφοράς ελέγχου για το επιλεγμένο δείγμα κυμαίνεται από μια ελάχιστη περίοδο 7

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ημερών έως μια μέγιστη περίοδο 161 ημερών, με μέση τιμή τις 64 ημέρες. Επιπλέον, τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι η εμπειρογνωμοσύνη της Ε.Ε. και ο αριθμός συνεδριάσεων της Ε.Ε. έχουν σημαντική σχέση με την έκταση της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου. Αντίθετα, η ανεξαρτησία του Δ.Σ., το μέγεθος της Ε.Ε. και η εμπειρογνωμοσύνη του Δ.Σ. είχαν ασήμαντη σχέση με την έκταση της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου. Τέλος, μια μεταβλητή ελέγχου που αναφερόταν στο μέγεθος της ισλαμικής τράπεζας βρέθηκε να σχετίζεται σημαντικά με μεγαλύτερη καθυστέρηση της αναφοράς ελέγχου

7.4.5 Επιτροπή Ελέγχου και καθυστέρηση ελέγχου στην Αφρική

Η πρώτη έρευνα στις αναπτυσσόμενες χώρες της Αφρικής ανήκει στον Afify (2009), στην έρευνά του εξέτασε την έκταση της καθυστέρησης ελέγχου σε μια αναπτυσσόμενη χώρα, όπως η Αίγυπτος και τον αντίκτυπο της Ε.Δ. μέσα από κάποια χαρακτηριστικά της στην καθυστέρηση ελέγχου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Αίγυπτο και έλαβε δείγμα από 85 εταιρείες, που ήταν εισηγμένες στο Χρηματιστήριο του Καΐρου ή της Αλεξάνδρειας, το 2007. Συνολικά, ο ερευνητής χρησιμοποίησε 8 μεταβλητές, οι οποίες αναφέρονται στην συγκέντρωση ιδιοκτησίας, το ποσοστό των ανεξάρτητων μελών στο Δ.Σ., την δυαδικότητα του διευθύνοντος συμβούλου, την παρουσία Ε.Ε., το μέγεθος της εταιρείας, τον τύπο του ελεγκτή και της βιομηχανίας και τέλος την κερδοφορία της επιχείρησης. Ο ερευνητής διαπίστωσε ότι ο χρόνος καθυστέρησης ελέγχου κυμαίνεται μεταξύ 19 και 115 ημερών, με μέσο όρο τους δύο μήνες. Τέλος, τα ευρήματά του έδειξαν ότι η ανεξαρτησία του Δ.Σ., η ύπαρξη δυαρχίας του διευθύνοντος συμβούλου και η παρουσία Ε.Ε. συνδέονταν αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου.

Αρκετά χρόνια αργότερα, οι Khlif και Samaha (2014) εξέτασαν τον αντίκτυπο της ποιότητας του εσωτερικού ελέγχου στις καθυστερήσεις του εξωτερικού ελέγχου, όπως εξηγείται από τη συνιστώσα του ελεγκτή της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου και την επίδραση της υιοθέτησης των Αιγυπτιακών Προτύπων. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 344 παρατηρήσεων, που προκύπτουν από 86 εισηγμένες εταιρείες για το διάστημα μεταξύ 2007 – 2010. Οι 35 μεταβλητές που περιελάμβανε η έρευνα αναφέρονταν στις συνεδριάσεις της Ε.Ε., στο μέγεθος της

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ελεγκτικής εταιρείας, στην δυαδικότητα του διευθύνοντος συμβούλου, στην ελεγκτική γνώμη κ.α. Η ανάλυση έδειξε ότι ο μέσος χρόνος καθυστέρησης της δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων είναι οι 72 ημέρες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου συνδεόταν αρνητικά με την καθυστέρηση του εξωτερικού ελέγχου, όπως εξηγείται από τη συνιστώσα του ελεγκτή της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου. Τέλος, σχετικά με την ανεξάρτητη μεταβλητή των συνεδριάσεων της Ε.Ε., τα αποτελέσματα δεν έδειξαν κάποιο ουσιώδες αποτέλεσμα συσχέτισής τους με την καθυστέρηση ελέγχου.

Οι Ojeka et al. (2015) μελέτησαν εμπειρικά τον αντίκτυπο της οικονομικής εμπειρογνωμοσύνης της Ε.Ε. στην ποιότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών, θεωρώντας ότι το χαρακτηριστικό αυτό της Ε.Ε. είναι ζωτικής σημασίας για την ποιότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών. Η έρευνα μέτρησε την ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς ως την αξιοπιστία (συνολική ποιότητα δεδουλευμένου) και τη συνάφεια (καθυστέρηση αναφοράς ελέγχου). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 15 εισηγμένες τράπεζες στο χρηματιστήριο της Νιγηρίας, την περίοδο 2003 – 2012. Σύμφωνα με τις αναλύσεις της μελέτης ο μέσος χρόνος καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής αναφοράς για το εξεταζόμενο δείγμα ήταν 91 ημέρες. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι το μέγεθος της εταιρείας, ο τύπος ελέγχου, η ηλικία της εταιρείας, ο αριθμός συνεδριάσεων της Ε.Ε. και το μέγεθος της Ε.Ε. σε συνδυασμό με την χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. είχαν αρνητικό συντελεστή συσχέτισης για τη συνολική ποιότητα του δεδουλευμένου και την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη έχει θετικό σημαντικό αντίκτυπο στην ποιότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών στον τραπεζικό τομέα της Νιγηρίας. Τέλος, η μελέτη πρότεινε να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη των προέδρων των Ε.Ε.

Οι Ahmed και Che-Ahmad (2016) στην έρευνά τους εξέτασαν τις επιπτώσεις των χαρακτηριστικών Ε.Δ. στην καθυστέρηση αναφοράς ελέγχου. Η μελέτη τους στηρίχθηκε σε αρκετές ενδεικτικές μεταβλητές της Ε.Δ., όπως το μέγεθος της Ε.Ε., το μέγεθος του Δ.Σ., ο αριθμός των συνεδριάσεων του Δ.Σ. κ.α. Η ανάλυσή τους πραγματοποιήθηκε στις 14 εισηγμένες τράπεζες του χρηματιστηρίου της Νιγηρίας, για το διάστημα 2008 – 2012. Η μελέτη δείχνει ότι ο μέσος χρόνος καθυστέρησης της

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

χρηματοοικονομικής αναφοράς είναι 4 μήνες. Τα αποτελέσματα της έρευνας, αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., έδειξαν ότι το μέγεθος της Ε.Ε. δεν έχει σημαντική συσχέτιση με την καθυστέρηση ελέγχου. Αντίθετα, οι συνεδριάσεις του Δ.Σ., το μέγεθος του Δ.Σ., τα συνολικά περιουσιακά στοιχεία και η παρουσία γυναικών στο Δ.Σ. είχαν σημαντικές θετικές σχέσεις με την καθυστέρηση ελέγχου. Επιπλέον, τα ευρήματα έδειξαν ότι η ποιότητα ελέγχου που αντιπροσωπεύουν οι εταιρείες Big 4 έχει σημαντικό αντίκτυπο στην καθυστέρηση ελέγχου. Τέλος, ασθενής ήταν και η σχέση μεταξύ της εμπειρογνομosύνης του Δ.Σ. και του μεγέθους της Ε.Ε. με την καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς.

7.5 Βιβλιογραφικό κενό

Η βιβλιογραφική επισκόπηση του εξεταζόμενου θέματος δείχνει ότι πλειονότητα των ερευνών εντοπίζονται στην ήπειρο της Ασίας, ενώ στις υπόλοιπες γεωγραφικές ηπείρους εντοπίζονται από δύο ως τέσσερις έρευνες. Το θέμα της καθυστέρησης ελέγχου φαίνεται πως ακόμα δεν έχει μελετηθεί όσο θα έπρεπε από τη σκοπιά του ρόλου της Ε.Ε. Η έγκυρη αλλά και έγκαιρη χρηματοοικονομική πληροφόρηση αποτελεί μείζον θέμα για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη της επιχείρησης, αφού θέλουν να γνωρίζουν το συντομότερο δυνατό και με διαφάνεια τη χρηματοοικονομική θέση της επιχείρησης. Συνεπώς, η διερεύνηση του ρόλου της Ε.Ε. στην καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και η εύρεση λύσεων και προτάσεων για τη μείωση του χρόνου αυτού, κρίνεται αναγκαία.

Η ανασκόπησή μας εντοπίζει κενά προς διερεύνηση, που αναφέρονται στα εξεταζόμενα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και στη μελέτη του δείγματος, είτε αυτό αναφέρεται σε χώρα είτε στο είδος των εξεταζόμενων επιχειρήσεων. Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και των μελών της, εντοπίζεται κενό σε έρευνες που μελετούν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μελών που μπορούν να αναζητηθούν στα βιογραφικά τους, όπως για παράδειγμα ιδιαίτερες γνώσεις των μελών, προηγούμενη εμπειρία σε ελεγκτικές εταιρείες, κατοχή πολλαπλών θέσεων κ.α. Η κατοχή πολλαπλών θέσεων μπορεί να αναφέρεται είτε στην ίδια την επιχείρηση είτε και σε άλλες, οι οποίες πιθανό να παρουσίαζαν προβλήματα στο παρελθόν¹¹. Επιπλέον, η παρουσία των γυναικών, η πιθανή επιβολή της παρουσίας τους εξαιτίας κάποιων Ν.

¹¹ Τα προβλήματα αναφέρονται συνήθως σε λάθη και παραλείψεις των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, οι οποίες έγιναν εν γνώση των συγκεκριμένων μελών.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

περί Ε.Δ. ή επιβολής ποσοστώσεων μπορεί να επηρεάσει την καθυστέρηση ελέγχου, εξαιτίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των γυναικών.

Αναφορικά με το δείγμα, παρατηρήθηκε ότι το εξεταζόμενο θέμα έχει ερευνητικό ενδιαφέρον τόσο για τις μη χρηματοοικονομικές εταιρείες, όσο και για τις χρηματοοικονομικές, για τις οποίες και εντοπίζονται ελάχιστες μελέτες. Παράλληλα, ενδιαφέρον θα παρουσίαζε μια μελέτη που να εξετάζει τι συμβαίνει με τις οικογενειακές επιχειρήσεις. Επιπλέον, απουσιάζουν μελέτες που να συγκρίνουν την καθυστέρηση ελέγχου πριν και μετά από την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση, ενώ και η εμφάνιση της πανδημίας του COVID-19 με τα γενικευμένα lock down παγκοσμίως θέτει νέα πεδία προς διερεύνηση, τα οποία σίγουρα θα έχουν επηρεάσει την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Επίσης, όπως ήδη αναφέρθηκε, οι περισσότερες έρευνες εντοπίζονται κυρίως στην Ασία, με αποτέλεσμα να υπάρχει ανοιχτό πεδίο έρευνας του σχετικού θέματος σε πολλές ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες.

Η Ελλάδα αποτέλεσε σημείο αναφοράς για έρευνες που αναφέρονταν στους ευρύτερους προσδιοριστικούς παράγοντες της καθυστέρησης ελέγχου. Συγκεκριμένα, εντοπίζονται δύο μελέτες (Leventis et al., 2005; Owusu-Ansah & Leventis, 2006), οι οποίες ασχολήθηκαν με την καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης στην Ελλάδα, άλλα όχι με παράγοντες που σχετίζονται με την Ε.Ε. και τα χαρακτηριστικά της. Συνοπτικά, η πρώτη μελέτη των Leventis et al. (2005) διαπίστωσε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου και του τύπου του ελεγκτή, των τελών ελέγχου, του αριθμού των παρατηρήσεων στην έκθεση ελέγχου και της παρουσίας έκτακτων στοιχείων στην έκθεση ελέγχου. Τα αποτελέσματα αυτά υποδήλωσαν ότι η καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου μειώνεται με το διορισμό διεθνούς ελεγκτικού γραφείου ή με την καταβολή premium κόστους ελέγχου, αλλά επεκτείνεται από πτυχές πιθανών κακών ειδήσεων. Αντίστοιχα, η δεύτερη μελέτη των Owusu-Ansah και Leventis (2006) διαπίστωσε ότι οι μεγάλες εταιρείες, οι εταιρείες παροχής υπηρεσιών και οι εταιρείες που ελέγχθηκαν από τα πρώην ελεγκτικά γραφεία Big-5 έχουν βραχύτερο χρόνο τελικής αναφοράς. Συνεπώς, τα ανωτέρω καταδεικνύουν ότι και η Ελλάδα παρουσιάζει σημείο αναφοράς για πραγματοποίηση σχετικών ερευνών με δείγμα είτε χρηματοοικονομικές είτε μη χρηματοοικονομικές εταιρείες.

Τέλος, εντοπίζεται κενό και συστήνεται η διενέργεια μιας βιβλιογραφικής ανασκόπησης, η οποία αφενός να συμπληρώνει την μετα ανάλυση των Habib et al.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

(2019), αφετέρου δε, να επικεντρωθεί κυρίως στις έρευνες που αναφέρονται στον ρόλο της Ε.Ε., στην καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς, δημιουργώντας ουσιαστικά μία τρίτη ροή έρευνας.

7.6 Συμπεράσματα

Η βιβλιογραφική επισκόπηση του θέματος δείχνει ότι η μελέτη της επίδρασης της Ε.Ε. και ιδιαίτερα των χαρακτηριστικών της στην καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς έχει ακόμα ευρύ πεδίο έρευνας, όπως άλλωστε αναπτύχθηκε και στην αντίστοιχη ενότητα. Η μετα ανάλυση των Habib et al. (2019) δείχνει ότι ξεχωρίζουν δύο ροές έρευνας που σχετίζονται με την καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς.

Το πρώτο ρεύμα μελέτησε τους ευρύτερους παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την καθυστέρηση του ελέγχου, ενώ το δεύτερο ρεύμα επικεντρώνεται σε παράγοντες που σχετίζονται με παράγοντες ελέγχου, όπως χαρακτηριστικά των ελεγκτικών εταιρειών, η διαδικασία ελέγχου κ.α. Το παρόν κεφάλαιο δείχνει ότι μπορεί να δημιουργηθεί και ένα τρίτο ρεύμα έρευνας, που να σχετίζεται με την Ε.Δ. και ιδιαίτερα με τους παράγοντες που σχετίζονται με την Ε.Ε. και τα χαρακτηριστικά της. Άλλωστε το κάθε ρεύμα έρευνας αποτελεί βάση για την εξέλιξη του άλλου.

Η μετα ανάλυση των Habib et al. (2019) σε συνδυασμό με τη δική μας βιβλιογραφική επισκόπηση δείχνει ότι, ενώ η έρευνα αναφορικά με τους ευρύτερους παράγοντες, που καθορίζουν την καθυστέρηση του ελέγχου, ξεκίνησε δυναμικά σε Αμερική (Givoly & Palmon, 1982; Ashton et al., 1987), Αυστραλία (Davies & Whittred, 1980) και Ευρώπη (Soltani, 2002; Leventis et al., 2005; Owusu-Ansah & Leventis, 2006), αυτό δεν συνεχίστηκε και αναφορικά με τον ρόλο της Ε.Ε. και των χαρακτηριστικών στην καθυστέρηση του ελέγχου. Αντίθετα, ξεπροβάλλουν πολλές σχετικές έρευνες που έχουν ως σημείο αναφοράς χώρες κυρίως της Ασίας, ενώ αξίζει να αναφερθεί ότι όλες οι μελέτες έχουν επηρεαστεί και βασίζονται στις πρωταρχικές μελέτες που πραγματοποιήθηκαν, λαμβάνοντας υπόψη τους ευρύτερους παράγοντες που καθορίζουν την καθυστέρηση του ελέγχου.

Η πλειοψηφία των μελετών, που πραγματοποιήθηκαν στην Ασία αλλά και στην Αφρική, εξέτασε αν η παρουσία της Ε.Ε. και η αποτελεσματικότητά της μπορούν να μειώσουν την καθυστέρηση του ελέγχου. Παράλληλα, οι έρευνες αυτές μελέτησαν βασικά χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όπως το μέγεθος, την ανεξαρτησία των

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

μελών, την εμπειρογνωμοσύνη και τον αριθμό συνεδριάσεων και πώς αυτά μπορούν να περιορίσουν την καθυστέρηση του ελέγχου. Αντίθετα, οι έρευνες στην Αμερική και την Ωκεανία μελετούν λίγο πιο εξειδικευμένα χαρακτηριστικά των μελών της Ε.Ε., όπως το φύλο και η προηγούμενη εμπειρία τους σε Ε.Ε. Σχεδόν όλοι ερευνητές συμφωνούν πως η παρουσία μιας αποτελεσματικής Ε.Ε. με άτομα που διαθέτουν γνώση και εμπειρία σε θέματα λογιστικής και χρηματοοικονομικής, τα οποία πραγματοποιούν συχνές συνεδριάσεις, μπορούν να πετύχουν μείωση της καθυστέρησης του ελέγχου.

Παράλληλα, σχεδόν όλες οι εξεταζόμενες έρευνες¹², χρησιμοποιούν ως βάση ανάπτυξης των υποθέσεών τους κυρίως τη θεωρία της αντιπροσώπευσης και λιγότερες τη θεωρία εξάντλησης των πόρων. Η θεωρία της αντιπροσώπευσης βλέπει την Ε.Ε. ως όργανο αντιπροσώπευσης, η οποία εκπροσωπεί και διεκδικεί το συμφέρον των μετόχων για έγκυρη και έγκαιρη χρηματοοικονομική πληροφόρηση.

---

¹² Συνοψίζονται σε πίνακα στο παράρτημα της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Οι πρόσφατες ελληνικές νομοθετικές μεταρρυθμίσεις αποσκοπούν στην ενίσχυση των Ε.Ε. και της δομής τους, παρέχουν στις ανεξάρτητες Ε.Ε. την ευθύνη να διορίζουν, να παύουν, να αμείβουν τους εξωτερικούς ελεγκτές, καθώς και να εποπτεύουν το έργο τους. Το παρόν κεφάλαιο έχει ως στόχο τη μελέτη της σχέσης μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. και των ελεγκτικών και μη αμοιβών, καθώς και της καθυστέρησης ελέγχου για τις ελληνικές εισηγμένες στο Χ.Α.Α. Το κεφάλαιο αυτό αναπτύσσει τις ερευνητικές υποθέσεις, καθώς και τις μεταβλητές που θα χρησιμοποιηθούν από τις δύο επιμέρους έρευνες.

8.1 Συμβολή της παρούσας έρευνας στη διεθνή αρθρογραφία

Οι έρευνες που έχουν διεξαχθεί αναφορικά με τη σχέση μεταξύ των δαπανών ελέγχου, καθώς και της καθυστέρησης ελέγχου με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. δείχνουν ότι στην Ελλάδα υπάρχει ερευνητικό και βιβλιογραφικό κενό. Η μελέτη της προηγούμενης σχετικής βιβλιογραφίας, που αναπτύσσεται στα προηγούμενα κεφάλαια, αναδεικνύει την ανάγκη για κατεύθυνση των ερευνών αφενός στις ευρωπαϊκές χώρες, αφετέρου δε, σε νέα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., αλλά και της Ε.Δ. γενικότερα. Οι Ευρωπαϊκές χώρες, όπως δείχνει και η μελέτη της αντίστοιχης νομοθεσίας περί Ε.Δ., ακολουθούν τους κώδικες Ε.Δ. της Αμερικής, της Αυστραλίας, αλλά και της Ασίας. Η Ελλάδα αποτελεί μια ευρωπαϊκή χώρα που ενσωμάτωσε σχεδόν τελευταία τις Κοινοτικές Οδηγίες για την Ε.Δ. των εταιρειών και συνεπώς αφήνει πεδίο μελέτης με ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η μοναδική έρευνα που εντοπίζεται με δείγμα τις Ελληνικές εταιρείες, η οποία χρησιμοποιεί μεταβλητές που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., αλλά και ευρύτερα της Ε.Δ., είναι των Drogalas, Nerantzidis, Mitskinis και Tampakoudis (2021) που αποτελεί μια πρώτη επιτομή της παρούσας διατριβής για το κομμάτι των ελεγκτικών αμοιβών. Επίσης ιδιαίτερο ερέθισμα έδωσαν και οι πρώτες έρευνες (βλ. Leventis et al, 2005; Owusu-Ansah & Leventis, 2006), με δείγμα ελληνικές εταιρείες που αναφέρονται στην καθυστέρηση ελέγχου και λαμβάνουν υπόψη τους στοιχεία του ελεγκτικού γραφείου, της εταιρείας, αλλά όχι της Ε.Ε.

Παράλληλα, η πραγματοποίηση των δύο επιμέρους ερευνών¹³ έχει ως κίνητρο την έλλειψη έρευνας σχετικά με τις υποχρεωτικές γνωστοποιήσεις χρηματοοικονομικής αναφοράς και τις εκκλήσεις για έρευνα σχετικά με τις επιπτώσεις αποτίμησης τέτοιων γνωστοποιήσεων (βλ. Schipper, 2007; Leuz & Wysocki, 2008; Hassan et al., 2009). Ουσιαστικά, οι δύο επιμέρους μελέτες εξετάζουν τη σχέση αφενός των ελεγκτικών και μη αμοιβών και αφετέρου της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου με τα βασικά χαρακτηριστικά της Ε.Ε. Οι δύο αυτές επιμέρους έρευνες είναι οι πρώτες που επικεντρώνονται στη μελέτη του ρόλου της Ε.Ε., μέσα από τα χαρακτηριστικά της, στην επιλογή, το διορισμό, την αμοιβή και την εποπτεία του έργου του εξωτερικού ελεγκτή, σε διάστημα από την εφαρμογή και

¹³ Η μία έρευνα θεωρεί ως εξαρτημένη μεταβλητή τις ελεγκτικές και μη αμοιβές και η δεύτερη την καθυστέρηση του ελέγχου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

μετά του Ν. 4449/2017. Επιπλέον, η προσθήκη του χαρακτηριστικού της παρουσίας των γυναικών ή όχι στην Ε.Ε. καθιστά την έρευνα ιδιαίτερη, εξαιτίας της απουσίας άλλων σχετικών ερευνών στην Ευρώπη.

Η συμβολή των μελετών αυτών στη διεθνή βιβλιογραφία έρχεται μέσα από την προσθήκη στοιχείων και αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τις ελληνικές εισηγμένες στο Χ.Α.Α. εταιρείες.

Επίσης, παρέχονται πληροφορίες, καθώς και μια χρήσιμη ανατροφοδότηση στους έλληνες νομοθέτες, στα στελέχη των επιχειρήσεων, αλλά και σε κάθε ενδιαφερόμενο αναφορικά με τον αντίκτυπο του Ν. στο ελληνικό εταιρικό περιβάλλον. Παράλληλα, συμβάλλει στον αντίκτυπο της Ε.Δ. στον ποιοτικό έλεγχο και την ανεξαρτησία του ελεγκτή, μετά την εφαρμογή του νέου Ν.

Συνολικά, το παρόν κεφάλαιο παρουσιάζει την ανάπτυξη των υποθέσεων των δύο επιμέρους ερευνών, καθώς και την περιγραφή των πρόσθετων μεταβλητών ελέγχου. Απώτερος σκοπός του κεφαλαίου είναι να δείξει τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές και μη αμοιβές, καθώς και με την καθυστέρηση ελέγχου για τις ελληνικές εισηγμένες στο Χ.Α.Α. εταιρείες, κατά το διάστημα 2017 - 2020.

8.2 Ανάπτυξη υποθέσεων

Η ανάπτυξη των υποθέσεων στηρίζεται στη μελέτη των θεωριών της Ε.Δ., καθώς και στην ανάλυση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. Εκτενής αναφορά για το συνολικό θεωρητικό υπόβαθρο έχει γίνει σε προηγούμενα κεφάλαια. Η ενότητα αυτή θα επικεντρωθεί κυρίως στις μελέτες που ενέπνευσαν τον ερευνητή, ώστε να αναπτύξει την κάθε υπόθεση.

Η πρώτη υποενότητα της παρούσας ενότητας θα αναπτύξει τις υποθέσεις που σχετίζονται με την πρώτη επιμέρους έρευνα, που εξετάζει τη σχέση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές αμοιβές. Αντίστοιχα, η δεύτερη ενότητα θα αναπτύξει τις υποθέσεις της δεύτερης επιμέρους έρευνας, που μελετάει τη σχέση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με την καθυστέρηση ελέγχου.

8.2.1 Ερευνητικές υποθέσεις σχέσης των χαρακτηριστικών της Επιτροπής Ελέγχου με τις ελεγκτικές αμοιβές

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει και τεκμηριώνει μέσα από την αντίστοιχη βιβλιογραφία τις ερευνητικές υποθέσεις, που πλαισιώνουν τη μελέτη της σχέσης των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές αμοιβές.

8.2.1.1 Μέγεθος

Το μέγεθος της Ε.Ε. αποτελεί μια από τις σημαντικότερες διαστάσεις των χαρακτηριστικών της. Το μέγεθος μετράται από τον αριθμό των μελών της Ε.Ε., ο οποίος ποικίλει, αλλά συνήθως αποτελείται από τρία άτομα ή περισσότερα. Η επιτροπή Blue Ribbon (1999), όσο και ο Ν. 4449/2017 ορίζουν ότι η Ε.Ε. θα πρέπει να αποτελείται από τουλάχιστον τρία μέλη. Αυτό υποστηρίζεται από εμπειρικές μελέτες στις Η.Π.Α. και το Η.Β. που δείχνουν ότι το φυσιολογικό μέγεθος κυμαίνεται από τρία ως πέντε μέλη (Carcello & Neal, 2000; Raghunandan et al., 2001; Spira, 2002).

Οι Vafeas και Waegelein (2007), χρησιμοποιώντας δεδομένα από το 2001 ως το 2003, για 500 εταιρείες του Fortune 500, έδειξαν ότι το μέγεθος της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, όταν αυτό λειτουργεί ως συμπλήρωμα των εξωτερικών ελεγκτών στη διαχείριση της παρακολούθησης. Ένα χρόνο αργότερα οι Boo και Sharma (2008) εντόπισαν μια ασθενή συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους της Ε.Ε. και των ελεγκτικών δαπανών, σε δείγμα 469 εισηγμένων βιομηχανικών εταιρειών της Μεγάλης Βρετανίας. Οι Hoitash και Hoitash (2009) σε δείγμα 2.393 Αμερικάνικων εταιρειών διαπίστωσαν ότι το μέγεθος της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξαν και Zaman et al. (2011) στο Η.Β., διαπιστώνοντας την ισχυρή θετικά συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους της επιτροπής και των ελεγκτικών αμοιβών. Η θετική σημαντική συσχέτιση του μεγέθους με τις ελεγκτικές δαπάνες αποδεικνύεται και από την πρόσφατη μελέτη των Bala et al. (2018), ενώ και οι Drogalas et al. (2021) καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα με δείγμα ελληνικές εταιρείες και δεδομένα του 2017.

Ακολουθώντας την προοπτική της ζήτησης των τελών ελέγχου, αναμένεται ότι οι Ε.Ε. με μεγαλύτερο αριθμό μελών θα απαιτούν ελέγχους υψηλότερης

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ποιότητας, με αποτέλεσμα υψηλότερα ελεγκτικές αμοιβές. Αυτά όλα μας οδηγούν στη διατύπωση της παρακάτω υπόθεσης:

H1: Το μέγεθος της επιτροπής ελέγχου συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.

8.2.1.2 Ανεξαρτησία

Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. απορρέει από την αυτονομία των μελών της, τα οποία πρέπει να είναι ανεξάρτητα από τη διοίκηση, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητά της. Τα ανεξάρτητα μέλη μιας Ε.Ε. είναι πιο αποτελεσματικά στο έργο τους, καθώς δεν έχουν κάποιο οικονομικό κέρδος από την εταιρεία και ούτε συνδέονται με ψυχολογικούς δεσμούς με τα μέλη της διοίκησης (Abbott et al., 2003b). Η αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. αποτελεί ισχυρή ένδειξη της ουσιαστικής ανεξαρτησία της από τη διοίκηση της εταιρείας (Hasan et al., 2017).

Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. υπογραμμίζεται ιδιαίτερος τόσο από τον πρώτο σχετικό ελληνικό Ν. (3016/2002), όσο και από τον πρόσφατο νόμο περί Ε.Δ. των ελληνικών εταιρειών (Ν. 4449/2017). Η σημαντικότητα αυτού του χαρακτηριστικού τονίζεται, διότι οι ανεξάρτητες Ε.Ε. προτιμούν ένα υψηλότερο επίπεδο ποιότητας ελέγχου, που αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τις απαιτήσεις των μελών για εκτενείς και ποιοτικούς ελέγχους από την πλευρά του εξωτερικού ελεγκτή. Αυτή η απαίτηση αλλά και ενθάρρυνση του εξωτερικού ελεγκτή για περισσότερες ελεγκτικές διαδικασίες οδηγεί σε αύξηση των ελεγκτικών δαπανών (Goodwin-Stewart & Kent, 2006). Αντίστοιχα, οι εξωτερικοί ελεγκτές προτιμούν να έχουν απέναντί τους ανεξάρτητες Ε.Ε., διότι έχουν καλύτερη υποστήριξη στο έργο τους (Beasley, 1996; Carcello & Neal, 2003; Halbouni & Nour, 2014).

Η μελέτη των Abbott et al. (2003b) αποτέλεσε μια από τις πρώτες έρευνες που έδειξαν ότι η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Η μελέτη τους αποτέλεσε τη βάση και για όλες τις επόμενες μελέτες, οι οποίες στην πλειοψηφία τους σχεδόν κατέληξαν στα ίδια αποτελέσματα περί θετικής συσχέτισης της ανεξαρτησίας των μελών της επιτροπής με τις ελεγκτικές δαπάνες (Goodwin-Stewart & Kent, 2006; Bliss et al., 2011; Zaman et al., 2011; Salloum et al., 2015). Οι Vafeas και Waeglein (2007) διαπίστωσαν ότι η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές, όταν το χαρακτηριστικό αυτό λειτουργεί ως συμπλήρωμα των εξωτερικών ελεγκτών στη

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

διαχείριση της παρακολούθησης. Αντίθετα, την ίδια χρονιά οι Bliss et al. (2007) διαπίστωσαν ότι το υψηλό ποσοστό ανεξαρτησίας των μελών της επιτροπής συσχετίζεται αρνητικά με τη σχέση μεταξύ της δυαδικότητας του διευθύνοντος συμβούλου και των ελεγκτικών αμοιβών. Ομοίως, στην ίδια κατεύθυνση, οι Chan et al. (2013) έδειξαν ότι υφίσταται μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ της ανεξαρτησίας των μελών με μακρά θητεία στην Ε.Ε. και των ελεγκτικών αμοιβών. Αξίζει να σημειωθεί πως υπάρχει και μια έρευνα που διαπίστωσε ότι υπάρχει μια αδύναμη σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας των μελών της επιτροπής και των δαπανών ελέγχου.

Συνολικά, η προηγούμενη βιβλιογραφία δείχνει ότι η ανεξαρτησία της Ε.Ε. διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην επικοινωνία και στην παρακολούθηση του έργου του εξωτερικού ελεγκτή, απαιτώντας από αυτόν αναλυτικές και ποιοτικές διαδικασίες ελέγχου, προκειμένου να διασφαλίσουν τόσο τη φήμη τη δική τους, όσο και της εταιρείας, με απώτερο σκοπό την προστασία των μετόχων. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η Ε.Ε. πρέπει να απαρτίζεται από ανεξάρτητα μέλη στην πλειοψηφία της (Ν. 4449/2017), διατυπώνουμε την παρακάτω υπόθεση:

H2: Το ποσοστό των ανεξάρτητων μελών της επιτροπής ελέγχου συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.

8.2.1.3 Συχνότητα συνεδριάσεων

Η συχνότητα των συνεδριάσεων αντιπροσωπεύει τον βαθμό επιμέλειας της Ε.Ε. (Menon & Williams, 1994) και αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την αποτελεσματικότητάς της (DeZoort et al., 2002). Ο αριθμός των συνεδριάσεων που πραγματοποιούνται στη διάρκεια του έτους (Abbott et al., 2003b; Xie et al., 2003; Song & Windram, 2004; Davidson et al., 2005) αντικατοπτρίζει το πόσο ενεργή, δραστήρια και αποτελεσματική είναι η Ε.Ε. στην παρακολούθηση του εσωτερικού ελέγχου (Krishnan, 2005; Karamanou & Vafeas, 2005), στην αποκάλυψη των αδυναμιών του (Krishnan & Visvanathan, 2007; Hoitash et al., 2009), καθώς και πόσο καλά ενημερωμένα είναι σε θέματα λογιστικής και ελέγχου (Raghunandan et al., 2001; Allegrini & Greco, 2011).

Οι βέλτιστες πρακτικές της Ε.Δ. απαιτούν από τις Ε.Ε. ύψιστο βαθμό επιμέλειας για την ορθή και ποιοτική εκτέλεση των καθηκόντων τους (Abbott et al.,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

2004). Η επιτροπή Blue Ribbon (BRC) (1999), καθώς και ο Ν. 4449/2017 συνιστούν ότι οι Ε.Ε. θα πρέπει να συνεδριάζουν ετησίως, τουλάχιστον τέσσερις φορές.

Η προηγούμενη βιβλιογραφία (Yatim et al., 2006; Goodwin - Stewart & Kent, 2006; Hoitash & Hoitash, 2009; Drogalas et al., 2021) δείχνει ότι η συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, αναδεικνύοντας έτσι τη σημαντικότητα του χαρακτηριστικού αυτού για την διαμόρφωσή τους. Παράλληλα, οι Stewart και Munro (2007) σημειώνουν στην έρευνά τους ότι η θετική αυτή σχέση υφίσταται και όταν αυτές οι συνεδριάσεις γίνονται και με την παρουσία των εξωτερικών ελεγκτών. Επίσης, η έρευνα των Zaman et al. (2011) αναφέρει ότι αυτή η θετική σχέση υφίσταται τόσο με τις ελεγκτικές, όσο και με τις μη ελεγκτικές αμοιβές, ενώ οι Abbott et al. (2003a) εντοπίζουν μια αρνητική σχέση μεταξύ της συχνότητας των συνεδριάσεων της Ε.Ε. και της αναλογίας των μη ελεγκτικών δαπανών με τις συνολικές ελεγκτικές δαπάνες.

Συνολικά, η συχνότητα των συνεδριάσεων αντικατοπτρίζει τον βαθμό επιμέλειας της Ε.Ε., δείχνει το πόσο ενεργή είναι, καθώς και τη διάθεσή της για επικοινωνία και συντονισμένες ομαδικές ενέργειες. Η προηγούμενη βιβλιογραφία δείχνει ότι το χαρακτηριστικό αυτό διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στα καθήκοντα της επιτροπής και τη δραστηριότητά της, ενώ παράλληλα αναδεικνύουν τη θετική συσχέτισή της με τις ελεγκτικές δαπάνες, για τις οποίες έχει και κύρια ευθύνη. Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω διαμορφώνουμε την παρακάτω υπόθεση:

H3: Η συχνότητα των συνεδριάσεων της επιτροπής ελέγχου συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.

8.2.1.4 Χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη

Η χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη αποτελεί ένα βασικό χαρακτηριστικό, ζωτικής σημασίας γνώρισμα της Ε.Ε., που αναφέρεται στη γνώση και την εμπειρία των μελών σε θέματα χρηματοοικονομικής, λογιστικής και ελέγχου (DeZoort, 1998; Beasley & Salterio, 2001; Abdulaziz, 2015). Διαχρονικά, όλα τα ρυθμιστικά πλαίσια Ε.Δ. (Επιτροπή Blue Ribbon, 1999), αλλά και οι αντίστοιχοι νόμοι (SEC, 2002; Οδηγία 2014/56/EK; Ν. 4449/2017) αναφέρθηκαν στην υποχρεωτική παρουσία τουλάχιστον ενός μέλους στην Ε.Ε. με αποδεδειγμένη γνώση και εμπειρία σε θέματα λογιστικής και ελεγκτικής. Ο διορισμός ενός ατόμου με αυτά

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα στην Ε.Ε. λαμβάνει θετικές εντυπώσεις από όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη της επιχείρησης (Davidson et al., 2004; Defond et al., 2005).

Η γνώση και εμπειρία των μελών της Ε.Ε. τους δίνει τη δυνατότητα να κατανοούν καλύτερα θέματα που άπτονται του κινδύνου του ελέγχου, των διαδικασιών ελέγχου, καθώς και της ευρύτερης χρηματοοικονομικής διαδικασίας (DeZoort & Salterio, 2001). Η γνώση και η εμπειρία των μελών συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης (Dhaliwal et al., 2010; Abernathy et al., 2014; Liu et al., 2014). Παράλληλα, πολλές έρευνες δείχνουν ότι η εμπειρία και η γνώση των μελών της Ε.Ε. αποτελούν τα απαραίτητα εφόδια, έτσι ώστε να υφίσταται μια αποτελεσματική Ε.Ε. (Beasley & Salterio, 2001; DeZoort & Salterio, 2001; McDaniels et al., 2002; Bedard et al., 2004).

Η προηγούμενη βιβλιογραφία (Abbott et al., 2003b; Goodwin – Stewart & Kent, 2006; Yatim et al., 2006; Cohen et al., 2014; Salloum et al., 2015; Kim et al., 2017; Bala et al., 2018; Jizi & Nehme, 2018; Miglani & Ahmed, 2019; Qasim et al., 2019) δείχνει ότι η χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη των μελών της επιτροπής και μάλιστα η παρουσία τουλάχιστον ενός μέλους με αυτά τα προσόντα συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές. Ουσιαστικά, οι έρευνες αυτές σημειώνουν ότι τα μέλη της Ε.Ε. με γνώσεις και εμπειρία σε λογιστική και έλεγχο απαιτούν εκτενέστερους και ποιοτικούς ελέγχους, που έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση των τελών. Αντίθετα, εντοπίζονται και λίγες μελέτες (Krishnan & Visvanathan, 2009; Zain et al., 2010), που υποδεικνύουν ότι το χαρακτηριστικό της εμπειρογνωμοσύνης συσχετίζεται αρνητικά με τις ελεγκτικές αμοιβές. Τα αποτελέσματα αυτά υπογραμμίζουν την αντίληψη ότι εξωτερικοί ελεγκτές εκτιμούν την αυξημένη ποιότητα των λογιστικών εμπειρογνομόνων της Ε.Ε., οι οποίοι εκτελώντας ορθά τα καθήκοντά τους, είναι πιθανό να μειώσουν το έργο των ελεγκτών και άρα να έχουμε μειωμένες ελεγκτικές δαπάνες (Krishnan & Visvanathan, 2009).

Συνολικά, παρατηρούμε ότι τα μέλη της Ε.Ε., που διαθέτουν γνώση και εμπειρία σε θέματα λογιστικής και ελεγκτικής, παρέχουν πρόσθετη υποστήριξη σε εξωτερικούς ελεγκτές κατά τη συζήτηση ή τη διαπραγμάτευση ελεγκτικών θεμάτων με τη διοίκηση. Αυτή η εμπειρογνωμοσύνη επιτρέπει στα μέλη της Ε.Ε. να κατανοήσουν καλύτερα τα ελεγκτικά ζητήματα, τους κινδύνους και τις διαδικασίες ελέγχου που προτείνονται για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων και κινδύνων (Abbott et al., 2003b). Η υψηλή γνώση και εμπειρία των μελών της επιτροπής σε

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

θέματα λογιστικής και ελέγχου αναδεικνύει την απαίτησή τους για υπηρεσίες υψηλής ποιότητας από τον εξωτερικό ελεγκτή (Abbott & Parker, 2000), προκειμένου να προστατεύσουν τα συμφέροντα όλων των ενδιαφερομένων και να διατηρήσουν τη δική τους φήμη (Hoitash & Hoitash, 2009). Ακολουθώντας την πλειοψηφία των προηγούμενων σχετικών ερευνών και λαμβάνοντας υπόψη ότι η απαίτηση για περισσότερες υπηρεσίες ελέγχου από το ελεγκτικό γραφείο γεννά αυξημένες ελεγκτικές αμοιβές (Carcello et al., 2002; Abbott et al., 2003b; Bruynseels & Cardinaels, 2014; Kim et al., 2017), διαμορφώνουμε την παρακάτω υπόθεση:

H4: Το ποσοστό των μελών της επιτροπής ελέγχου, που έχουν γνώση και εμπειρία στη λογιστική και την ελεγκτική, συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.

8.2.1.5 Προηγούμενη εμπειρία

Η προηγούμενη εμπειρία των μελών της Ε.Ε. αποτελεί ένα πρόσφατο προς διερεύνηση χαρακτηριστικό, που αυξάνει την ικανότητά της να παρακολουθεί αποτελεσματικά την Ε.Δ. και τον εξωτερικό ελεγκτή. Οι Vafeas και Waegelein (2007), καθώς και οι Sultana et al. (2019) όρισαν την προηγούμενη εμπειρία ως αποκλειστικά την προϋπηρεσία των μελών της επιτροπής από τη θητεία τους σε άλλη Ε.Ε. Οι μελέτες αυτές δείχνουν την σημαντικότητα αυτού του χαρακτηριστικού για την εποπτεία της διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναφοράς και τη διασφάλιση υψηλής ποιότητας χρηματοοικονομικών αναφορών.

Η απόκτηση εμπειρίας από άλλη Ε.Ε. δίνει το πλεονέκτημα στα μέλη που τη διαθέτουν να είναι πιο αποτελεσματικά, όταν πρόκειται για απαιτήσεις και αρμοδιότητες που τους έχουν ανατεθεί από την Ε.Ε. (DeZoort, 1998; Beasley & Salterio, 2001). Επιπλέον, το ιδιαίτερο αυτό χαρακτηριστικό γνώρισμα επιτρέπει στα μέλη της επιτροπής να παρέχουν έναν ποιοτικό έλεγχο στην παρακολούθηση του έργου του εξωτερικού ελεγκτή, καθώς και να επεμβαίνουν διαμεσολαβητικά, προκειμένου να διευθετηθούν οι διαφωνίες μεταξύ εταιρικών διευθυντών και εξωτερικών ελεγκτών (Bedard & Biggs, 1991; DeZoort & Salterio, 2001; DeZoort et al., 2003). Τα μέλη της Ε.Ε., που διαθέτουν εξειδικευμένη εμπειρία, είναι πιο πιθανό να απαιτήσουν υψηλότερο επίπεδο διασφάλισης, με αποτέλεσμα υψηλότερη προσπάθεια ελέγχου και κατά συνέπεια υψηλότερα έξοδα ελέγχου (Cohen et al., 2014).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι Vafeas και Waegelein (2007) διαπίστωσαν ότι το γνώρισμα αυτό συσχετίζεται θετικά με την ποιότητα του ελέγχου, ενώ παράλληλα εντοπίζουν μια θετική και σημαντική σχέση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών και των ελεγκτικών αμοιβών. Αντίθετα, εντοπίζεται μία ακόμη μελέτη (Vafeas, 2005), που αναφέρεται στην ίδια έννοια αυτού του χαρακτηριστικού γνώρισματος, η οποία δεν βρίσκει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της προηγούμενης εμπειρίας των μελών και της ποιότητας των κερδών.

Η πιο πρόσφατη μελέτη, που ασχολήθηκε με την εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. και όλες τις πιθανές πτυχές αυτής που προέκυπταν από αντίστοιχες μεταβλητές της προηγούμενης βιβλιογραφίας, είναι των Ghafraan και O' Sullivan (2017). Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι οι Ε.Ε. που διαθέτουν υψηλότερα επίπεδα οικονομικής εμπειρογνωμοσύνης σχετίζονται με υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές.

Συνολικά, η προηγούμενη εμπειρία της Ε.Ε. αποτελεί ένα εξίσου σημαντικό εξεταζόμενο γνώρισμα, το οποίο μπορεί να επηρεάσει τις ελεγκτικές δαπάνες. Τα μέλη με προηγούμενη εμπειρία σε Ε.Ε. είναι πιο πιθανό να απαιτήσουν πρόσθετη διασφάλιση και προσπάθεια από τους εξωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι με τη σειρά τους αυξάνουν τις ελεγκτικές τους αμοιβές (Ghafraan & O' Sullivan, 2017). Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω διαμορφώνουμε την παρακάτω υπόθεση:

H5: Το ποσοστό των μελών της επιτροπής ελέγχου με προηγούμενη εμπειρία συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.

8.2.1.6 Φύλο μελών

Η ποικιλομορφία των φύλων της Ε.Ε. και συγκεκριμένα η γυναικεία εκπροσώπηση αποτελεί ένα νέο χαρακτηριστικό γνώρισμα που απασχολεί τους ερευνητές. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γυναικών σε συνδυασμό με τον ρόλο τους στις επιτροπές του Δ.Σ. έχουν δημιουργήσει δύο διαφορετικές απόψεις. Η πρώτη άποψη αναφέρεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γυναικών, που σχετίζονται με την συντηρητικότητά τους, τη σχολαστικότητά τους, την απλότητα και την ηθική τους, καθώς και με την ανοχή τους στον κίνδυνο (Levin et al., 1988; Levin et al., 1994; Feingold, 1994; Johnson & Powell, 1994; Powell & Anisc, 1997; Byrnes et al., 1999; Costa et al., 2001; Eckel & Grossman, 2002; Huse & Solberg, 2006; Schubert, 2006; Munasinghe et al., 2008; Schmitt et al., 2008), που σε σύγκριση με τους άντρες

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγημένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

οι διαφορές αυτές μπορούν να επηρεάσουν τη δυναμική μιας μικρής ομάδας, που ασχολείται με θέματα λογιστικής και ελέγχου (Powell & Anisc, 1997), όπως η Ε.Ε.

Από την άλλη πλευρά, πιο πρόσφατες μελέτες (Pucheta-Martinez & Fuentes, 2007; Gul et al., 2011) θεωρούν ότι η ευρύτερη κοινωνική εκπροσώπηση σε μια ομάδα βοηθά στην εισαγωγή διαφορετικών ιδεών, απόψεων και εμπειριών. Επομένως, σύμφωνα με τις προαναφερθείσες μελέτες, οι βασικοί μηχανισμοί της Ε.Δ., όπως η Ε.Ε., θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν ένα ευρύτερο φάσμα χρηματοοικονομικών, λογιστικών και ελεγκτικών ζητημάτων, μειώνοντας έτσι τις πιθανότητες δόλιων και κακών λογιστικών πρακτικών.

Οι μελέτες σχετικά με τη σχέση μεταξύ ελεγκτικών δαπανών και της ποικιλομορφίας των φύλων στις Ε.Ε. είναι σχετικά περιορισμένες. Η μελέτη των Ittonen et al. (2010) έδειξε ότι ελεγκτικές αμοιβές είναι μικρότερες, όταν στην Ε.Ε. υπάρχει τουλάχιστον μία γυναίκα, επειδή οι γυναίκες ενισχύουν τις δραστηριότητες παρακολούθησης της Ε.Ε. (Adams & Ferreira, 2009). Αντίστοιχα, όμοια αποτελέσματα υποστηρίζουν και οι Nekhili et al. (2020), που έδειξαν ότι οι γυναίκες μέλη της Ε.Ε. με προηγμένες ικανότητες παρακολούθησης είναι πιο πρόθυμες να μειώσουν τη ζήτηση για σταδιακή εργασία ελέγχου, με αποτέλεσμα τα χαμηλότερα έξοδα ελέγχου.

Αντίθετα, οι επόμενες και πιο πρόσφατες μελέτες (Lai et al., 2017; Aldamen et al., 2018; Miglani & Ahmed, 2019; Sellami & Cherif, 2020) έδειξαν ότι η γυναικεία εκπροσώπηση στις Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά και σημαντικά με τις ελεγκτικές αμοιβές, δείχνοντας ότι η παρουσία τους διαμορφώνει υψηλότερες αμοιβές ελέγχου. Τέλος, η μελέτη των Bhuīyan et al. (2020) εξέτασε αν το χαρακτηριστικό της γυναικείας εκπροσώπησης στην Ε.Ε. επηρεάζει τις ελεγκτικές αμοιβές και δεν βρήκε καμία ισχυρή ένδειξη.

Συνολικά, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, η έμφαση στη λεπτομέρεια, η επικοινωνία (Schubert, 2006), το στυλ ηγεσίας (Miglani & Ahmed, 2019) και η ευσυνειδησία (Schmitt et al., 2008) των γυναικών σε συνδυασμό με τη δέσμευσή τους για δίκαιη και ηθική εκτέλεση του καθήκοντος (Fondas & Sassalos, 2000), καθώς η συνεπής λήψη αποφάσεων (Gyarong et al., 2016) καταδεικνύουν τον ιδιαίτερο ρόλο τους στην Ε.Ε. Οι γυναίκες επιδιώκουν να προστατέψουν τη φήμη τους από πιθανές μελλοντικές δικαστικές αγωγές, αποτελώντας και αυτό έναν ακόμα λόγο για απαίτηση πρόσθετων και ποιοτικών εργασιών από τους εξωτερικούς ελεγκτές (Aldamen et al., 2018). Ακολουθώντας τις προηγούμενες μελέτες θεωρούμε

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

πως η παρουσία των γυναικών στην Ε.Ε. θα σχετίζεται θετικά με υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές και έτσι διατυπώνουμε την παρακάτω υπόθεση:

H6: Η ποικιλομορφία των φύλων της επιτροπής ελέγχου συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.

8.2.2 Ερευνητικές υποθέσεις σχέσης των χαρακτηριστικών της Επιτροπής Ελέγχου με την καθυστέρηση ελέγχου

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει και τεκμηριώνει μέσα από την αντίστοιχη βιβλιογραφία τις ερευνητικές υποθέσεις, που πλαισιώνουν τη μελέτη της σχέσης των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με την καθυστέρηση ελέγχου.

8.2.2.1 Μέγεθος

Ο πρόσφατος Ν. 4449/2017 ορίζει για τις εισηγμένες ελληνικές επιχειρήσεις ότι η Ε.Ε. θα πρέπει να αποτελείται από τουλάχιστον τρία μέλη. Η παρουσία αρκετών μελών στην Ε.Ε. της δίνει τη δυνατότητα να αποκαλύψει, αλλά και να επιλύσει πιθανά προβλήματα που ανακύπτουν κατά τη διαδικασία της χρηματοοικονομικής αναφοράς.

Η θεωρία της εξάρτησης από τους πόρους δείχνει ότι το μεγάλο μέγεθος της Ε.Ε. βελτιώνει την ποιότητα εποπτείας και την αποτελεσματικότητά της. Μια μεγάλη Ε.Ε. δίνει τη δυνατότητα στην επιτροπή να εκτιμήσει καλύτερα τον ρόλο, τις ευθύνες και την εργασία του εξωτερικού ελεγκτή (DeZoort et al., 2002, Turley & Zaman, 2007) και συνεπώς η παρουσίας της και κατ' επέκταση το μέγεθός της να έχουν επίδραση στην καθυστέρηση του ελέγχου. Αντίθετα, οι Bédard και Gendron (2010) δείχνουν ότι το μέγεθος της Ε.Ε. δεν αποτελεί σημαντικό καθοριστικό παράγοντα της αποτελεσματικότητάς της, με αποτέλεσμα να μην αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη διαμόρφωση της καθυστέρησης έκθεσης ελέγχου.

Οι Mohamad Naimi et al. (2010) έδειξαν ότι σε 628 δημόσιες εισηγμένες εταιρείες της Μαλαισίας, το μέγεθος της Ε.Ε. συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Αντίστοιχα, ένα χρόνο αργότερα, στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξαν και οι Nelson και Shukeri (2011), σε δείγμα 703 επιχειρήσεων, για το έτος 2009. Επίσης, η αρνητική συσχέτιση του μεγέθους της Ε.Ε.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

με την καθυστέρηση ελέγχου, δηλαδή το ότι το μέγεθος επιδρά θετικά στη μείωση της καθυστέρησης του ελέγχου, επιβεβαιώθηκε τόσο από τα αποτελέσματα των Shukeri και Islam (2012), όσο και από την έρευνα των Ojeka et al. (2015), με δείγμα από τον τραπεζικό τομέα της Νιγηρίας. Το αποτέλεσμα της αρνητικής συσχέτισης του μεγέθους της Ε.Ε. με την καθυστέρηση του ελέγχου επαληθεύεται και από δύο πρόσφατες μελέτες των Ghafran και Yasmin (2018), καθώς και των Hussin et al. (2018).

Αντίθετα, με τις εκτιμώμενες προβλέψεις τους οι Nehme et al. (2015), σε δείγμα από εισηγμένες εταιρείες στο χρηματιστήριο του Λονδίνου, διαπίστωσαν ότι το μέγεθος της Ε.Ε. συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με την αύξηση της καθυστέρησης του ελέγχου.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το μέγεθος της Ε.Ε. επηρεάζει κυρίως αρνητικά την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου, αποτελώντας σημαντικό παράγοντα για τη μείωση της καθυστέρησης του ελέγχου και ακολουθώντας την πλειοψηφία των προηγούμενων προβλέψεων και ερευνών διατυπώνουμε την παρακάτω υπόθεση:

H1: Το μέγεθος της επιτροπής ελέγχου συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

8.2.2.2 Ανεξαρτησία

Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. έχει μεγάλο ενδιαφέρον για τους μεταρρυθμιστές, τις ρυθμιστικές αρχές και τους ερευνητές (Επιτροπή Blue Ribbon, 1999; Abbott et al. 2000). Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. απασχόλησε και την ελληνική νομοθεσία ήδη από τη θέσπιση του πρώτου σχετικού Ν. περί Ε.Δ. (Ν. 3016/2002), που ανέφερε ότι τα μέλη της πρέπει να είναι ανεξάρτητα από την ελεγχόμενη οντότητα. Στη συνέχεια, ο πρόσφατος Ν. 4449/2017, μέσα από το άρθρο 44 ορίζει ότι η πλειονότητα των μελών της Ε.Ε. πρέπει να είναι ανεξάρτητα.

Η θεωρία της αντιπροσώπευσης, αλλά και της εξάρτησης από τους πόρους αναγνωρίζει ότι τα ανεξάρτητα μέλη της Ε.Ε. είναι πιθανότερο να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα της επιτροπής, με αποτέλεσμα την πιθανή επιρροή τους στην καθυστέρηση ελέγχου.

Η προηγούμενη βιβλιογραφία επαληθεύει τις δύο θεωρίες, δείχνοντας ότι υπάρχει μια σημαντικά αρνητική συσχέτιση μεταξύ της ανεξαρτησίας των μελών της

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Ε.Ε. και της καθυστέρησης ελέγχου (Afify, 2009; Hashim & Rahman, 2012; Wan-Hussin & Bamahros, 2013; Sultana et al., 2015; Ghafraan & Yasmin, 2018; Baatwah et al. 2019). Αντίθετα, η μελέτη των Oussii και Taktak (2018) δείχνει ότι δεν υπάρχει κάποια σημαντική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας των μελών και της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου.

Η ανεξαρτησία της Ε.Ε. ενισχύει την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας παρακολούθησης, ενώ παράλληλα χρησιμεύει ως παράγοντας ενδυνάμωσης για την ανεξαρτησία των εσωτερικών και των εξωτερικών ελεγκτών σε μια εταιρεία. Γενικά, οι αποτελεσματικές ενέργειες μιας ανεξάρτητης Ε.Ε. είναι πιθανό να μειώσουν τον χρόνο που απαιτείται για την έκδοση της έκθεσης ελέγχου (Sultana et al., 2015).

Ακολουθώντας τόσο τις δύο θεωρίες της Ε.Δ., όσο και την πλειοψηφία των προηγούμενων ερευνών, διατυπώνουμε την παρακάτω υπόθεση:

H2: Η ανεξαρτησία της επιτροπής ελέγχου συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

8.2.2.3 Συχνότητα συνεδριάσεων

Η συχνότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε. στη διάρκεια του έτους αποτελεί το μέτρο μέτρησης για την επιμέλεια της επιτροπής, επειδή αποτελεί τη μόνη δημόσια παρατηρήσιμη μέτρηση (Raghunandan & Rama, 2007). Οι συχνές συνεδριάσεις της Ε.Ε. την καθιστούν δραστήρια, της επιτρέπουν να είναι καλά ενημερωμένη σχετικά με τη διαδικασία ελέγχου, καθώς και να εκτελεί τα καθήκοντά της με μεγαλύτερη προσοχή (Abbott et al., 2003b). Η υψηλή συχνότητα των συνεδριάσεων μειώνει την ασυμμετρία της πληροφορίας, την καθιστά άρτια ενημερωμένη σε λογιστικά και ελεγκτικά ζητήματα (Abbott et al., 2004) και διευκολύνει τακτικά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, που έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου.

Το χαρακτηριστικό της συχνότητας των συνεδριάσεων της Ε.Ε. έχει υψηλό αντίκτυπο στην ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς (Bedard & Gendron, 2010), ενώ παράλληλα σχετίζεται θετικά με την αποτελεσματικότητά της (Yekini et al., 2015). Η σημαντικότητα των συνεδριάσεων της Ε.Ε. τονίζεται και από το Ελληνικό Συμβούλιο Εταιρικής Διακυβέρνησης (2013), που αναφέρει πως η Ε.Ε. πρέπει να συνεδριάζει τουλάχιστον τέσσερις φορές τον χρόνο, για να εκπληρώσει

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αποτελεσματικά τις ευθύνες της. Επιπλέον, σημειώνει ότι είναι σημαντικό να συναντιέται τουλάχιστον δύο φορές τον χρόνο με τον εξωτερικό ελεγκτή της εταιρείας, χωρίς την παρουσία των μελών της διοίκησης.

Η σημαντική συσχέτιση των συνεδριάσεων της Ε.Ε. με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου τονίζεται και από την προηγούμενη βιβλιογραφία. Βέβαια, τα ευρήματα είναι ανάμεικτα και παρατηρούμε ότι άλλες έρευνες (Shukeri & Islam, 2012; Wan-Hussin & Bamahros, 2013; Nehme et al. 2015; Hussin et al., 2018) βρίσκουν σημαντική θετική συσχέτιση και άλλες (Ghafran & Yasmin, 2018; Baatwah et al, 2019) αρνητική σημαντική συσχέτιση της συχνότητας των συνεδριάσεων με την καθυστέρηση του ελέγχου. Αντίστοιχα, η αρνητική συσχέτιση μεταξύ της συχνότητας των συνεδριάσεων και της καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής αναφοράς επαληθεύεται και από δύο μελέτες (Ojeka et al. 2015; Kaaroud et al. 2020), με δείγμα χρηματοοικονομικών οργανισμούς. Αξίζει να σημειωθεί πως εντοπίζονται και δύο μελέτες (Khlif & Samaha, 2014; Oussii & Taktak, 2018) που στα αποτελέσματά τους δείχνουν μια ουδέτερη συσχέτιση για το εξεταζόμενο αυτό χαρακτηριστικό.

Τα μεικτά αποτελέσματα της προηγούμενης βιβλιογραφίας μας οδηγούν στη διατύπωση της παρακάτω υπόθεσης:

H3: Η συχνότητα των συνεδριάσεων της επιτροπής ελέγχου συσχετίζεται σημαντικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

8.2.2.4 Χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη

Το χαρακτηριστικό της χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης αποτελεί ένα γνώρισμα της Ε.Ε. που γέννησε πρόσθετες ερμηνείες και γνώρισμα για την επιτροπή. Το γνώρισμα αυτό, διαχρονικά, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους ακαδημαϊκούς, τους επαγγελματίες και όλους όσους ασχολούνται και έχουν άμεσο συμφέρον από την παρουσία της Ε.Ε.. Τα μέλη της Ε.Ε. είναι σημαντικό να διαθέτουν εμπειρία και γνώσεις στον τομέα της χρηματοοικονομικής, της λογιστικής και του ελέγχου (DeZoort, 1998; Beasley & Salterio, 2001; Alzeban, 2015). Η γνώση και η εμπειρία αυτή μπορεί να έχει αποκτηθεί είτε μέσω ακαδημαϊκών προσόντων είτε μέσω επαγγελματικής εμπειρίας, που τα μέλη έχουν αποκτήσει κατά τη διάρκεια του εργασιακού τους βίου (Sellami & Fendri, 2017). Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ότι ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα αποτελεί και η απόκτηση εμπειρίας σε Ε.Ε., που αποτελεί ένα γνώρισμα που θα αναφερθεί στη συνέχεια.

Σύμφωνα με το SEC (2002), ένας οικονομικός εμπειρογνώμονας ορίζεται γενικά ως πρόσωπο που έχει λογιστική εμπειρία (π.χ. ελεγκτής) και ορισμένους τύπους μη λογιστικής εμπειρίας (π.χ. χρηματοοικονομικός αναλυτής, επενδυτικός τραπεζίτης ή διευθύνων σύμβουλος). Αντιθέτως, η ελληνική νομοθεσία μέσα από τον Ν. 4449/2017 ενσωματώνει την Οδηγία 2014/56/EK της Ευρωπαϊκής Ένωσης και υιοθετεί έναν στενότερο ορισμό της χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης, λαμβάνοντας υπόψη ένα άτομο με αποδεδειγμένη, επαρκή ελεγκτική και λογιστική εμπειρία. Αναφορικά με την παρουσία τέτοιων ατόμων στην Ε.Ε., ο Ν. SOX (2002) στην Αμερική αναφέρει ότι ένα ή περισσότερα μέλη της Ε.Ε. πρέπει να διαθέτουν επαρκή πείρα στον οικονομικό τομέα. Αντίστοιχα, στην Ευρώπη, τα πρότυπα Ε.Δ. προβλέπουν την παρουσία στην Ε.Ε. τουλάχιστον ενός ατόμου με λογιστική και ελεγκτική εμπειρία (Abad & Bravo, 2018), κάτι που υπαγορεύει και η ελληνική νομοθεσία.

Η θεωρία της αντιπροσώπευσης υποστηρίζει ότι τα μέλη της Ε.Ε. με περισσότερη γνώση μπορούν να παρακολουθούν καλύτερα τη διαδικασία εσωτερικού ελέγχου και να ενεργούν ορθότερα ως διαμεσολαβητές σε περιπτώσεις διαφωνίας μεταξύ της εταιρικής διαχείρισης και των εξωτερικών ελεγκτών, μειώνοντας έτσι τη συνολική καθυστέρηση του ελέγχου (Abernathy et al., 2014; Sultana et al., 2015). Ακολουθώντας την ίδια γραμμή, οι υποστηρικτές της θεωρίας της εξάρτησης από τους πόρους υποστηρίζουν ότι η παρουσία μελών με γνώσεις στη χρηματοοικονομική, τη λογιστική και τον έλεγχο δίνουν τη δυνατότητα στην Ε.Ε. να αποκτά ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, ειδικά στην ποιότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών. Συνεπώς, τα πλήρως καταρτισμένα μέλη είναι πολύ πιο πιθανό να αναγνωρίσουν σημαντικές ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις (Nelson & Devi, 2013) και άρα να συμβάλλουν στην ποιότητα των χρηματοοικονομικών αναφορών (McDaniel et al., 2002).

Σύμφωνα με την προηγούμενη βιβλιογραφία (Schmidt & Wilkins, 2013; Abernathy et al., 2014; Sultana et al., 2015; Oussii & Taktak, 2018; Ghafraan & Yasmin, 2018), αλλά και την μετα ανάλυση των Habib et al. (2019), η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. σε θέματα χρηματοοικονομικής, λογιστικής και ελεγκτικής συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Επίσης οι Baatwah et al. (2019) έδειξαν στα αποτελέσματά τους ότι η σχέση αυτή

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

υφίσταται και στην περίπτωση που τη γνώση και την εμπειρία τη διαθέτει ο πρόεδρος της Ε.Ε. Η σημαντική αυτή αρνητική συσχέτιση υποστηρίζεται και από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν με δείγμα από τον τραπεζικό τομέα (Ojeka et al., 2015; Kaaroud et al. 2020). Αντίθετα, εντοπίζεται και μία έρευνα (Nehme et al., 2015) που βρίσκει ότι υφίσταται μια σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της εμπειρογνομosύνης των μελών της Ε.Ε. και της καθυστέρησης ελέγχου.

Σύμφωνα με τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι η παρουσία μελών στην Ε.Ε. με γνώσεις και προσόντα στη λογιστική και την ελεγκτική μπορεί να επηρεάζει την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη και τις αντίστοιχες μελέτες, διαμορφώνουμε την παρακάτω υπόθεση:

H4: Οι γνώσεις και τα προσόντα, σε λογιστική και ελεγκτική, των μελών της επιτροπής ελέγχου συσχετίζονται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

8.2.2.5 Προηγούμενη εμπειρία

Το χαρακτηριστικό της προηγούμενης εμπειρίας της Ε.Ε. αποτελεί ένα πρόσθετο γνώρισμα που προκύπτει από το βασικό χαρακτηριστικό της εμπειρογνομosύνης των μελών. Σύμφωνα με τους Vafeas και Waeglein (2007), η προηγούμενη εμπειρία ορίζεται ως αποκλειστικά η εμπειρία των μελών από την θητεία τους σε άλλη Ε.Ε. Το νέο αυτό χαρακτηριστικό επιτρέπει σε ένα μέλος της Ε.Ε. να είναι πιο αποτελεσματικό στην κατανόηση των απαιτήσεων και των ευθυνών που του αναλογούν (DeZoort, 1998; Beasley & Salterio, 2001). Παράλληλα, η προηγούμενη εμπειρία τους επιτρέπει να είναι πιο αποτελεσματικοί στον χειρισμό σύνθετων ζητημάτων που αντιμετωπίζουν οι εταιρείες. Η πιθανή έλλειψη εμπειρίας, τόσο σε θέματα λογιστικής και ελεγκτικής, όσο και η προηγούμενη πείρα από συμμετοχή σε Ε.Ε., καταδεικνύει την πλήρη εξάρτηση της Ε.Ε. από τον εξωτερικό ελεγκτή, ο οποίος παρέχει τη διαβεβαίωση της αξιοπιστίας των βασικών οικονομικών στοιχείων της επιχείρησης (DeFond et al. 2005; Sultana & Van der Zahn, 2013).

Η προηγούμενη εμπειρία των μελών της Ε.Ε. σε θέματα Ε.Δ. και ελέγχου αποτελεί ένα χαρακτηριστικό της επιτροπής που υποστηρίζεται τόσο από την θεωρία της αντιπροσώπευσης, όσο και αυτή της εξάρτησης των πόρων. Η θεωρία της αντιπροσώπευσης υποστηρίζει ότι η προηγούμενη εμπειρία των μελών αυξάνει την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ικανότητα της Ε.Ε. να παρακολουθεί αποτελεσματικά την εταιρική διαχείριση και τον εξωτερικό ελεγκτή. Επιπλέον, η ικανότητα αυτή της Ε.Ε., της επιτρέπει να συμμετέχει ενεργά στις διαπραγματεύσεις με τον εξωτερικό ελεγκτή, καθώς και στη διαμεσολάβηση των διαφωνιών μεταξύ εταιρικών διαχειριστών και εξωτερικών ελεγκτών, μειώνοντας έτσι την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου (DeZoort & Salterio, 2001; DeZoort et al., 2003). Αντίστοιχα, η θεωρία της εξάρτησης από τους πόρους θεωρεί ότι η εκλογή μελών με εμπειρία από προηγούμενη επιτροπή δίνει τη δυνατότητα στην Ε.Ε. να διατηρήσει την εξουσία σχετικά με τις πληροφορίες χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και τις συναφείς γνωστοποιήσεις, αντί να στηρίζεται στην εταιρική διαχείριση και στον εξωτερικό ελεγκτή.

Η έρευνα των DeFond και Zhang (2014) αναφέρεται στον ρόλο της Ε.Ε., στην ποιότητα ελέγχου και συγκεκριμένα τονίζουν στα αποτελέσματά τους την αυξημένη ζήτηση για ποιοτικό έλεγχο, όταν οι Ε.Ε. απαρτίζονται από ανεξάρτητα μέλη με προηγούμενη ανάλογη εμπειρία. Οι Sultana et al. (2015) εξέτασαν στην έρευνά τους αν το χαρακτηριστικό της προηγούμενης εμπειρίας συσχετίζεται με την καθυστέρηση ελέγχου και βρήκαν μια σημαντική αρνητική συσχέτιση. Ουσιαστικά, οι συγγραφείς αυτοί υπογράμμισαν το πόσο σημαντικό είναι να υπάρχει τουλάχιστον ένα άτομο στην Ε.Ε. με προηγούμενη εμπειρία, αποδεικνύοντας τη θετική συμβολή τους στις συνολικές προσπάθειες για βελτίωση της χρηματοοικονομικής επικαιρότητας.

Συνολικά, η προηγούμενη εμπειρία της Ε.Ε. αποτελεί ένα εξίσου σημαντικό εξεταζόμενο γνώρισμα, το οποίο μπορεί να επηρεάσει την καθυστέρηση ελέγχου. Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, καθώς και την έρευνα των Sultana et al. (2015), διαμορφώνουμε την παρακάτω υπόθεση:

H5: Η προηγούμενη εμπειρία των μελών της επιτροπής ελέγχου συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

8.2.2.6 Φύλο

Η ποικιλομορφία των φύλων στην Ε.Ε. και συγκεκριμένα η γυναικεία εκπροσώπηση αποτελεί ένα από τα νέα εξεταζόμενα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γυναικών σε συνδυασμό με τη φυσική διαφοροποίησή τους από τους άντρες διασφαλίζει την καλύτερη λειτουργία και παρακολούθηση των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων (Ittonen et al., 2010). Η άποψη αυτή ακολουθεί

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

την προοπτική της θεωρίας της αντιπροσώπευσης, η οποία και ώθησε τους εκδότες των κωδίκων Ε.Δ. να προτείνουν τη συμμετοχή των γυναικών στην Ε.Ε. ως μέσο προώθησης της ποιότητας του ελέγχου. Αντίστοιχα, η θεωρία της εξάρτησης από τους πόρους υποστηρίζει ότι η διαφορετικότητα των δύο φύλων μπορεί να παρέχει πολύτιμους πόρους στην Ε.Ε., ώστε να μειωθούν οι παραπλανητικές και δόλιες λογιστικές πρακτικές (Sultana et al., 2015).

Οι μελέτες, που εξέτασαν αν η παρουσία των γυναικών επηρεάζει ή όχι την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου, είναι τρεις (Harjoto et al., 2015; Sultana et al. 2015; Zaitul & Pona, 2018). Η πλειοψηφία των μελετών αυτών αναμένει ότι η παρουσία τουλάχιστον μιας γυναίκας στην Ε.Ε. θα συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Η μοναδική μελέτη που αποδεικνύει τη πρόβλεψη αυτή είναι η έρευνα των Harjoto et al. (2015), που δείχνει τη σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της γυναικείας παρουσίας στην Ε.Ε. και της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου. Αντίθετα, οι άλλες δύο μελέτες (Sultana et al. 2015; Zaitul & Pona, 2018) διαπιστώνουν ότι υφίσταται μια ασήμαντη συσχέτιση μεταξύ της γυναικείας παρουσίας στην Ε.Ε. και της καθυστέρησης ελέγχου.

Συνολικά, οι γυναίκες προσδίδουν τη διαφορετικότητα στην Ε.Ε., της παρέχουν το επικοινωνιακό πλεονέκτημα, καθώς και την ομαδική σκέψη ως όφελος της γνωστικής ποικιλομορφίας, με αποτέλεσμα να ενισχύουν την αποτελεσματικότητά της (Aldamen et al., 2018). Οι λιγοστές μελέτες της βιβλιογραφίας σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα των Harjoto et al. (2015) μας ωθούν στην διατύπωση της παρακάτω υπόθεσης:

H6: Η ποικιλομορφία των φύλων της επιτροπής ελέγχου συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

8.3 Πρόσθετες μεταβλητές ελέγχου

Η έρευνα αναγνωρίζει και άλλους παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάσουν το ύψος των ελεγκτικών δαπανών, αλλά και την καθυστέρηση ελέγχου. Ακολουθώντας, τόσο την προηγούμενη βιβλιογραφία (βλ. Carcello et al., 2002; Abbott et al., 2004; Adelopo & Jallow, 2008; Leventis & Dimitropoulos, 2010; Zaman et al., 2011; Chan et al., 2013; Khlif & Samaha, 2014; Habib, 2015; Harjoto et al., 2015; Chan et al., 2016; Lai et al., 2017; Ali et al., 2018; Habib et al., 2019;

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Migrani et al., 2019; Nekhili et al., 2020; Bhuiyan & D'Costa, 2020), όσο και τις αλλαγές της νομοθεσίας της Ε.Δ., που διέπει τις ελληνικές εισηγμένες εταιρείες, παρατηρείται ότι παράγοντες που σχετίζονται με το Δ.Σ. μπορεί να επηρεάσουν τις ελεγκτικές αμοιβές, καθώς και την καθυστέρηση ελέγχου. Η πρόσφατη εφαρμογή του Ν. 4449/2017, όπως ήδη έχει αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια, μεταβίβασε ένα μέρος των αρμοδιοτήτων του Δ.Σ. στην Ε.Ε. Οι αρμοδιότητες αυτές άπτονται και σε ζητήματα που αναφέρονται στην επιλογή, παρακολούθηση του έργου και αποζημίωση των εξωτερικών ελεγκτών. Η πρώτη εφαρμογή του Ν. αυτού πραγματοποιήθηκε στη χρήση του 2017, περίοδος η οποία και συμπεριλαμβάνεται στην παρούσα μελέτη. Η περίοδος αυτή, η οποία κρίνεται και ως μεταβατική περίοδος, θέτει στο προσκήνιο το ζήτημα της μερικής επιρροής του Δ.Σ. στις ελεγκτικές δαπάνες, αλλά και στο έργο του εξωτερικού ελεγκτή που διαμορφώνει την καθυστέρηση ελέγχου. Έτσι, κρίνεται αναγκαίο, να ληφθούν υπόψη στις υπό εξέταση μεταβλητές, παράγοντες που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ.

Επιπλέον, η μελέτη της προηγούμενης βιβλιογραφίας δείχνει ότι είναι αναγκαίο να συμπεριληφθούν πρόσθετοι καθοριστικοί παράγοντες, που σχετίζονται με το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας – πελάτη, την πολυπλοκότητα του πελάτη, καθώς και τον κίνδυνο ελέγχου (Simunic 1980; Francis 1984; Chan et al. 1993). Παράλληλα, χρήσιμοι προσδιοριστικοί παράγοντες, οι οποίοι θα μετουσιωθούν σε μεταβλητές ελέγχου, είναι η επιλεγθείσα ελεγκτική εταιρεία (Chan et al., 1993; Craswell & Francis 1999; Ferguson et al., 2003; Casterella et al., 2004), αλλά και αν προσφέρονται από τον εξωτερικό ελεγκτή υπηρεσίες που τιμολογούνται ξεχωριστά και αναφέρονται ως μη ελεγκτικές δαπάνες.

8.3.1 Χαρακτηριστικά Διοικητικού Συμβουλίου

Τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. που θα συμπεριληφθούν στις πρόσθετες μεταβλητές ελέγχου αναφέρονται στο μέγεθος του Δ.Σ., το ποσοστό των ανεξάρτητων μελών που συμμετέχουν σε αυτό, τον αριθμό των συνεδριάσεων που πραγματοποιεί στη διάρκεια του έτους, καθώς και το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχει σε αυτό. Επιπλέον, ως εξεταζόμενο χαρακτηριστικό του Δ.Σ. λαμβάνουμε υπόψη αν ο διευθύνων σύμβουλος του Δ.Σ. είναι παράλληλα και ο πρόεδρος ή όχι. Αν προκύπτει το ίδιο άτομο να κατέχει παράλληλα και τις δύο θέσεις μαζί αναφέρεται ως δυαδικότητα (Duality) του διευθύνοντος συμβούλου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Αναλυτικότερα, το μέγεθος του Δ.Σ. μετράται από τον αριθμό των μελών που συμμετέχουν στο συμβούλιο αυτό. Η σχέση μεταξύ του μεγέθους του Δ.Σ. και των ελεγκτικών δαπανών έχει εξεταστεί και από την προηγούμενη βιβλιογραφία ελέγχου (βλ. Carcello et al., 2002; Abbott et al., 2004; Chanet al., 2013; Ali et al., 2018; Migrani et al., 2019; Nekhili et al., 2020). Οι Carcello et al. (2002) και Abbott et al. (2004) διαπίστωσαν ότι τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. συσχετίζονται σημαντικά με τις ελεγκτικές δαπάνες και όχι τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. Οι ερευνητές αυτοί, αν και εξέτασαν μέσα στα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. και το μέγεθός του, δεν βρήκαν κάποια σημαντική συσχέτιση. Αντίθετα, οι Chan et al. (2013), Ali et al. (2018), Migrani et al. (2019) και Nekhili et al. (2020) βρήκαν μια σημαντική θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους του Δ.Σ. και των ελεγκτικών δαπανών.

Παράλληλα, σύμφωνα με την οργανωτική θεωρία ο Steiner (1972) αναφέρει ότι μια μεγαλύτερη ομάδα θα χρειαστεί περισσότερο χρόνο, ώστε να λάβει τις αναγκαίες αποφάσεις. Αντίστοιχα, μια ομάδα αποτελεί και το Δ.Σ. και ως εκ τούτου ένα μεγάλο Δ.Σ. ενδέχεται να προκαλέσει εμπόδια επικοινωνίας και προβλήματα συντονισμού. Συνεπώς, όπως αναφέρουν οι Dimitropoulos και Asteriou (2010), ένα μεγάλο Δ.Σ. είναι συχνά λιγότερο αποτελεσματικό στην παρακολούθηση της διαχείρισης, με αποτέλεσμα την αύξηση της καθυστέρησης του ελέγχου. Οι έρευνες των Hassan (2016), Bhuīyan και D'Costa (2020) δείχνουν στα ευρήματά τους ότι το μέγεθος του Δ.Σ., ως πρόσθετη μεταβλητή, συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με την καθυστέρηση του ελέγχου, ενώ η μελέτη των Harjoto et al., (2015) διαπιστώνει μια αρνητική σημαντική συσχέτιση. Αντίστοιχα, η μετα-ανάλυση των Habib et al. (2019) διαπιστώνει ότι από τις έξι έρευνες που μελέτησαν την καθυστέρηση του ελέγχου και έλαβαν υπόψη τους τη μεταβλητή του μεγέθους του Δ.Σ., δύο έρευνες αναφέρουν μια σημαντική θετική συσχέτιση και μια αρνητική σημαντική συσχέτιση.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό του Δ.Σ., που λαμβάνεται υπόψη στις πρόσθετες μεταβλητές, είναι η ανεξαρτησία των μελών του συμβουλίου. Η σχέση του χαρακτηριστικού αυτού με τις ελεγκτικές δαπάνες έχει μελετηθεί και από προηγούμενες μελέτες στις Η.Π.Α. (Carcello et al., 2002; Lee et al., 2004; Boo & Sharma, 2008; Beck & Mauldin, 2014; Mitra et al., 2019), στο Η.Β. (O'Sullivan, 1999; O'Sullivan 2000; Adelopo & Jallow, 2008) και στην Αυστραλία (Ali et al., 2018). Οι έρευνες αυτές δείχνουν ότι το χαρακτηριστικό της ανεξαρτησίας των μελών του Δ.Σ. επηρεάζει και οδηγεί σε υψηλότερες ελεγκτικές δαπάνες, διότι τα μη εκτελεστικά μέλη ασχολούνται περισσότερο με την ακρίβεια των οικονομικών

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

καταστάσεων και συνεπώς απαιτούν υψηλότερης ποιότητας ελέγχους από τον εξωτερικό ελεγκτή. Η θετική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας των μελών του Δ.Σ. και των ελεγκτικών αμοιβών επαληθεύεται από τις έρευνες των O'Sullivan, (2000) στην Αγγλία, των Leventis και Dimitropoulos (2010) στην Ελλάδα, των Carcello et al. (2000), Beck και Mauldin (2014) στην Αμερική και του Bliss (2011) στη Μαλαισία.

Αντίστοιχα, η ανεξαρτησία των μελών του Δ.Σ. αποτελεί ακόμα μια πρόσθετη μεταβλητή που επηρεάζει την καθυστέρηση ελέγχου. Η προηγούμενη βιβλιογραφία (Khlif & Samaha, 2014; Habib, 2015; Chan et al., 2016) έχει αναφέρει ότι το χαρακτηριστικό της ανεξαρτησίας τόσο της Ε.Ε., όσο και του Δ.Σ. αποτελεί έναν μη σημαντικό καθοριστικό παράγοντα για την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Βέβαια, ένα ανεξάρτητο συμβούλιο, το οποίο πραγματοποιεί - όπως ήδη αναφέρθηκε - συχνές συναντήσεις, μπορεί να απαιτήσει πολύ υψηλότερη ποιότητα ελέγχου για την προστασία του δημοσίου κεφαλαίου (Fama & Jensen, 1983), για την προώθηση των συμφερόντων των μετόχων (Carcello et al., 2002), καθώς και την ελαχιστοποίηση της νομικής ευθύνης (Sahlaman, 1990), οδηγώντας σε μια αύξηση της καθυστέρησης ελέγχου. Αντίθετα, η μετα-ανάλυση των Habib et al. (2019) σημειώνει την ευεργετική σημασία της ανεξαρτησίας των μελών του Δ.Σ. στην εξασφάλιση της έγκαιρης χρηματοοικονομικής αναφοράς και άρα της μείωσης της καθυστέρησης του ελέγχου. Η μελέτη αυτή διαπιστώνει ότι από τις οχτώ έρευνες που χρησιμοποίησαν τη μεταβλητή της ανεξαρτησίας του Δ.Σ. ως πιθανό παράγοντα διαμόρφωσης της καθυστέρησης του ελέγχου, τέσσερις μελέτες βρίσκουν μια σημαντική αρνητική συσχέτιση και μία μόνο θετική σημαντική συσχέτιση με την καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς.

Ο αριθμός των συνεδριάσεων του Δ.Σ. είναι ο αριθμός των συνεδριάσεων που πραγματοποιεί το συγκεκριμένο συμβούλιο στη διάρκεια του έτους. Οι Abbott et al. (2003b), στις Η.Π.Α., διαπίστωσαν ότι υπάρχει μια σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ του αριθμού των συνεδριάσεων του Δ.Σ. και των ελεγκτικών δαπανών. Όμοια αποτελέσματα βρήκαν και οι Zaman et al. (2011) σε εταιρείες του Η.Β., διαπιστώνοντας μια σημαντική θετική συσχέτιση των ελεγκτικών δαπανών και της επιμέλειας του Δ.Σ. Η θετική σημαντική συσχέτιση του αριθμού των συνεδριάσεων του Δ.Σ. με τις ελεγκτικές δαπάνες επαληθεύεται και από πιο πρόσφατες μελέτες (Ali et al., 2018; Mitra et al., 2019; Nekhili et al., 2020). Αντίθετα, η μελέτη των Harjoto et al. (2015) δείχνει μια αρνητική σημαντική συσχέτιση μεταξύ των συνεδριάσεων του Δ.Σ. και των ελεγκτικών αμοιβών.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Αντίστοιχα, οι συχνές συνεδριάσεις του Δ.Σ. και ειδικά όταν αυτό απαρτίζεται από ανεξάρτητα μέλη έχει ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς του και της εποπτικής λειτουργίας του. Αυτά έχουν ως συνέπεια τη διασφάλιση της έγκαιρης υποβολής των ελεγμένων οικονομικών εκθέσεων, μειώνοντας την καθυστέρηση του ελέγχου (Chan et al., 2016). Βέβαια, η προηγούμενη βιβλιογραφία δεν εξετάζει συχνά αυτή τη μεταβλητή, όπως παρατηρείται και από την μετα ανάλυση των Habib et al. (2019). Συγκεκριμένα, μόνο τρεις έρευνες εξετάζουν τη μεταβλητή αυτή, ενώ καμία από αυτές δεν αναφέρεται στις έρευνες που είχαν στις βασικές τους υποθέσεις τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. Οι Habib et al. (2019) σημειώνουν ότι από τις τρεις μελέτες, μία βρίσκει σημαντική θετική συσχέτιση, μια αρνητική σημαντική συσχέτιση, ενώ μία μελέτη δεν βρίσκει καμία συσχέτιση.

Η παρουσία γυναικών στο Δ.Σ. είναι ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα που δεν έχει εξεταστεί ιδιαίτερα από την προηγούμενη βιβλιογραφία. Το χαρακτηριστικό αυτό θεωρούμε ότι μπορεί να επηρεάζει θετικά τις ελεγκτικές δαπάνες και να οδηγήσει σε μεγαλύτερες ελεγκτικές δαπάνες, εξαιτίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των γυναικών. Οι γυναίκες από τη φύση τους είναι συντηρητικές, ηθικές και σχολαστικές στο έργο τους, ενώ αποφεύγουν να λαμβάνουν και να ανέχονται τον κίνδυνο. Αυτό πιθανόν να τις οδηγεί στο να απαιτούν εκτενείς, ποιοτικές διαδικασίες ελέγχου από τον εξωτερικό ελεγκτή, με αποτέλεσμα να αυξάνουν το ελεγκτικό του έργο. Οι Harjoto et al. (2015) διαπίστωσαν ότι οι επιχειρήσεις με γυναίκες διευθύνουσες συμβούλους καταβάλλουν υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές. Επίσης οι Lai et al. (2017) απέδειξαν ότι παρουσία γυναικών στα Δ.Σ. συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές. Αντίστοιχα, οι Bhuiyan et al. (2020), σε δείγμα Αμερικάνικων εταιρειών, διαπίστωσαν ότι η παρουσία μιας γυναίκας, «μολυσμένης» στο Δ.Σ. συσχετίζεται σημαντικά θετικά με τις αμοιβές ελέγχου, οδηγώντας σε υψηλότερες αμοιβές για δραστηριότητες διαχείρισης πραγματικών κερδών. Αντίθετα, η μελέτη των Nekhili et al. (2020), στη Γαλλία, είναι από τις λίγες που δείχνει ότι η παρουσία γυναικών στο Δ.Σ. και συγκεκριμένα ανεξάρτητων γυναικών συσχετίζεται αρνητικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, οδηγώντας έτσι σε χαμηλότερες ελεγκτικές αμοιβές.

Ομοίως και στην περίπτωση της καθυστέρησης ελέγχου, το χαρακτηριστικό της παρουσίας των γυναικών στο Δ.Σ. δεν έχει εξεταστεί από την προηγούμενη βιβλιογραφία. Οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων παίζουν ιδιαίτερο ρόλο τόσο Δ.Σ., όσο και στις αντίστοιχες επιτροπές του (Harjoto et al., 2015). Το χαρακτηριστικό αυτό θεωρούμε ότι επηρεάζει την καθυστέρηση του ελέγχου, εξαιτίας των ιδιαίτερων

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

χαρακτηριστικών των γυναικών. Οι γυναίκες αποφεύγουν την ανάληψη κινδύνου και άρα θα απαιτήσουν από τους εξωτερικούς ελεγκτές εκτενείς ελεγκτικές διαδικασίες, που πιθανό να συμβάλλουν στην καθυστέρηση του ελέγχου. Επιπλέον, χαρακτηρίζονται για την ηθική και τη συντηρητικότητά τους, ενώ λόγω της φύσης τους είναι σχολαστικές και απαιτούν το ίδιο και από τα άτομα με τα οποία πρόκειται να συνεργαστούν. Η μοναδική μελέτη που εξετάζει την παρουσία των γυναικών στο Δ.Σ. είναι των Harjoto et al. (2015), οι οποίοι διαπίστωσαν ότι οι γυναίκες διευθύνουσες σύμβουλοι επιδρούν σημαντικά και αρνητικά στην καθυστέρηση του ελέγχου σε σχέση με τους άντρες διευθύνοντες συμβούλους.

Το χαρακτηριστικό της δυαδικότητας του διευθύνοντος συμβούλου, δηλαδή το χαρακτηριστικό του Δ.Σ. που ο πρόεδρος κατέχει παράλληλα και τη θέση του διευθύνοντος συμβούλου, αποτελεί μια μεταβλητή που χρησιμοποιείται ευρέως σχεδόν από όλες τις προηγούμενες μελέτες (O'Sullivan, 1999; O'Sullivan, 2000; Tsui et al., 2001; Bliss, 2011; Sultana et al., 2019; Fredrikson et al., 2020; Drogalas et al., 2021). Η προηγούμενη βιβλιογραφία δείχνει ότι ο διπλός αυτός ρόλος του προέδρου του Δ.Σ. περιορίζει την ανεξαρτησία του συμβουλίου και την παρουσία ενός κυρίαρχου διευθύνοντος συμβούλου, ενώ οι μη εκτελεστικοί διευθυντές αναμένεται να έχουν μειωμένη επιρροή στην απαίτηση για έναν εκτενή έλεγχο από τον εξωτερικό ελεγκτή. Αποτέλεσμα όλων των ανωτέρω είναι οι εταιρείες που διαθέτουν πρόεδρο στο Δ.Σ., ο οποίος παράλληλα είναι και διευθύνων σύμβουλος, είναι πιο πιθανό να απαιτούν λιγότερο εκτενείς διαδικασίες από τον εξωτερικό ελεγκτή και άρα να προκύπτουν μικρότερες ελεγκτικές αμοιβές (O'Sullivan, 2000; Bliss, 2011). Επιπλέον, οι Tsui et al. (2001) και Fredrikson et al. (2020) βρήκαν μια αρνητική σχέση μεταξύ της δυαδικότητας και των ελεγκτικών αμοιβών.

Αντίστοιχα, η δυαδικότητα του διευθύνοντος συμβούλου αποτελεί ένα χαρακτηριστικό που έχει χρησιμοποιηθεί από προηγούμενες έρευνες (Afify, 2009; Al Daoud et al., 2015; Bhuiyan & D'Costa, 2020), οι οποίες μελέτησαν στις κύριες υποθέσεις τους πώς τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. επηρεάζουν την καθυστέρηση ελέγχου. Επιπλέον, η δυαδικότητα του διευθύνοντος συμβούλου μειώνει την ανεξαρτησία του Δ.Σ. και επηρεάζει την αποτελεσματικότητά της Ε.Ε. (Bliss et al., 2007). Αυτό σημαίνει ότι ο εξωτερικός ελεγκτής ενδέχεται να πραγματοποιήσει εκτεταμένο έλεγχο, λόγω της εκτίμησής του για υψηλό κίνδυνο ελέγχου, ώστε να έχει ουσιαστική διασφάλιση και άρα αύξηση της καθυστέρησης ελέγχου (Habib, 2015). Η πρόσφατη έρευνα των Bhuiyan & D'Costa (2020) βρήκε μια σημαντική θετική

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

συσχέτιση μεταξύ της δυαδικότητας του διευθύνοντος συμβούλου και της καθυστέρησης ελέγχου, ενώ οι έρευνες των Afify (2009) και Al Daoud et al. (2015) μια αρνητική σημαντική συσχέτιση. Παράλληλα, η μετα ανάλυση των Habib et al. (2019) δείχνει ότι μεταξύ των οχτώ μελετών που έλαβαν υπόψη τους αυτήν τη μεταβλητή, πέντε δεν σημειώνουν καμία σημαντική συσχέτιση, δύο δηλώνουν σημαντική θετική συσχέτιση και μία έρευνα βρίσκει αρνητική σημαντική συσχέτιση της δυαδικότητας με την καθυστέρηση του ελέγχου.

8.3.2 Μέγεθος ελεγχόμενης εταιρείας - πελάτη

Η πιο σημαντική πρόσθετη και επεξηγηματική μεταβλητή για τον καθορισμό τόσο των ελεγκτικών δαπανών, όσο και της καθυστέρησης ελέγχου είναι το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας. Το μέγεθος μιας εταιρείας καθορίζει και την προσπάθεια ελέγχου από την πλευρά του εξωτερικού ελεγκτή και άρα όσο μεγαλύτερη είναι η ελεγχόμενη εταιρεία, τόσο περισσότερες ελεγκτικές εργασίες, δοκιμές ανάλυσης δεδομένων και πληροφοριών, καθώς και χρόνος απαιτούνται για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων (Simunic, 1980; Firth, 1985; Chan et al., 1993). Η μεταβλητή αυτή θα μπορούσαμε να πούμε ότι κινείται προς την ίδια πορεία με τις ελεγκτικές δαπάνες, δηλαδή όσο μεγαλύτερη είναι η εταιρεία, τόσο υψηλότερες δαπάνες χρεώνει η ελεγκτική εταιρεία.

Το μέγεθος μιας εταιρείας εξετάζεται τόσο μέσα από το σύνολο των περιουσιακών της στοιχείων (Carson et al., 2004; Lawrence et al., 2011), όσο και από το συνολικό αριθμό των πωλήσεων που πραγματοποιεί στη διάρκεια του έτους. Η μετα ανάλυση των Hay et al. (2006) δείχνει ότι 87 εταιρείες χρησιμοποίησαν τα συνολικά περιουσιακά στοιχεία, ενεργητικό της επιχείρησης, ενώ μόλις 25 εταιρείες χρησιμοποίησαν τις πωλήσεις ως μέτρο μεγέθους της εταιρείας. Το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων θεωρείται κατάλληλο για ελεγκτικά γραφεία που υιοθετούν μια ελεγκτική προσέγγιση η οποία βασίζεται ουσιαστικά στον ισολογισμό, ενώ ο κύκλος εργασιών μπορεί να είναι μια καλύτερη επεξηγηματική μεταβλητή για τους ελεγκτές που χρησιμοποιούν μια προσέγγιση, που βασίζεται σε συναλλαγές στον έλεγχο (Chan et al., 1993).

Σύμφωνα με τον Chan et al. (1993) και οι δύο αυτοί προσδιοριστικοί παράγοντες του μεγέθους της εταιρείας έχουν τα μειονεκτήματά τους. Ενδεικτικά, οι διαφορές στα συνολικά περιουσιακά στοιχεία μπορεί να επηρεαστούν από το

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ηλικιακό προφίλ των περιουσιακών στοιχείων και την επιλογή της λογιστικής πολιτικής, ειδικά όσον αφορά τις ανατιμήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων, τη μεταχείριση της υπεραξίας και άλλα είδη περιουσιακών στοιχείων. Αντίστοιχα, τα συνολικά έσοδα μειονεκτούν ως προς το τι θα οριστεί ως έσοδο, κάτι που δημιουργεί προβλήματα μεταξύ διαφορετικών κλάδων, με αποτέλεσμα να μπορεί να επηρεάσει τις επόμενες συγκρίσεις. Κρίνοντας κυρίως από την προηγούμενη βιβλιογραφία, καταλήξαμε στη χρήση των περιουσιακών στοιχείων ως καταλληλότερης πρόσθετης μεταβλητής για τη μέτρηση του μεγέθους της εταιρείας.

Αναλυτικότερα, αναφορικά με τις ελεγκτικές αμοιβές, η πλειοψηφία των μελετών μετρά το μέγεθος της εταιρείας μέσα από τον φυσικό λογάριθμο του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων, ενεργητικό (Adelopo et al., 2012; Duellman et al., 2015; Aldamen et al., 2018, Sultana et al., 2019; Bhuiyan et al., 2020; Drogalas et al., 2021) και λιγότερες εταιρείες από τον αντίστοιχο φυσικό λογάριθμο των πωλήσεων (Chan et al., 1993; Collier & Gregory, 1996; Owusu-Ansah et al., 2010). Η πλειοψηφία των μελετών δείχνει ότι οι ελεγκτικές δαπάνες συσχετίζονται θετικά και σημαντικά με τον φυσικό λογάριθμο του ενεργητικού (Boo & Sharma 2008; Adelopo et al., 2012; Beck & Mauldin 2014; Duellman et al., 2015; Aldamen et al., 2018, Bhuiyan et al., 2020; Drogalas et al., 2021).

Αντίστοιχα, το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας αποτελεί έναν από τους βασικούς δείκτες που καθορίζουν την καθυστέρηση του ελέγχου. Μεγαλύτερο μέγεθος για μια ελεγχόμενη εταιρεία σημαίνει περισσότερους λογαριασμούς και συναλλαγές και επομένως περισσότερα στοιχεία, τα οποία πρέπει να ελέγχουν, ώστε να διασφαλιστεί από την πλευρά του ελεγκτή ορθή απεικόνιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα εκτεταμένους και χρονοβόρους ελέγχους που οδηγούν σε αύξηση της καθυστέρησης ελέγχου. Βέβαια, όπως σημειώνουν στην μετα ανάλυσή τους οι Habib et al. (2019), οι μεγαλύτερες εταιρείες έχουν την τάση να επιλέγουν μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες, οι οποίες διαθέτουν περισσότερο προσωπικό, πιο εξειδικευμένο, ώστε να ολοκληρώσουν το έργο ελέγχου νωρίτερα.

Έτσι λοιπόν, προκειμένου να μειωθεί κάθε αβεβαιότητα αναφορικά με την αύξηση της καθυστέρησης ελέγχου, οι μεγάλες εταιρείες, επιλέγουν ελεγκτικά γραφεία που μπορούν να τις εξυπηρετήσουν στο αναμενόμενο χρονικό διάστημα, έτσι ώστε να εκδώσουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις τους το συντομότερο δυνατό (Afify, 2009). Η διαφαινόμενη αρνητική συσχέτιση μεταξύ τους μεγέθους της

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ελεγχόμενης εταιρείας, που απεικονίζεται από το σύνολο του ενεργητικού της και της καθυστέρησης του ελέγχου, επαληθεύεται από την πλειοψηφία των μελετών που έλαβαν υπόψη τους αυτήν την πρόσθεση μεταβλητή (Abernathy et al., 2014; Sultana et al., 2015; Hassan, 2016; Hussin et al., 2018; Bhuiyan & D'Costa, 2020). Συνοψίζοντας, η μετα ανάλυση των Habib et al. (2019) επαληθεύει την αναμενόμενη αρνητική συσχέτιση, η οποία δίνεται από τις 52 έρευνες σε σύνολο 77 εξεταζόμενων μελετών. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι εντοπίζεται και μια θετική σημαντική συσχέτιση του συνόλου ενεργητικού με την καθυστέρηση του ελέγχου. Συγκεκριμένα, οι έρευνες των Leventis et al. (2005) στην Ελλάδα, και Afify (2009) στην Αίγυπτο, σε χώρες λιγότερο αναπτυσσόμενες βρίσκουν ότι θα χρειαστεί περισσότερος χρόνος για τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, λόγω των αυξημένων απαιτούμενων διαδικασιών ελέγχου που παρατείνουν την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.

8.3.3 Πολυπλοκότητα ελεγχόμενης εταιρείας – πελάτη

Η πολυπλοκότητα της ελεγχόμενης εταιρείας αποτελεί ένα ακόμα ζήτημα που επηρεάζει τόσο τις ελεγκτικές αμοιβές, όσο και την καθυστέρηση ελέγχου. Η αυξημένη πολυπλοκότητα μιας ελεγχόμενης επιχείρησης οδηγεί σε αυξημένη ελεγκτική προσπάθεια, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται άμεσα και να αυξάνονται τόσο οι ελεγκτικές δαπάνες, όσο και ο απαιτούμενος χρόνος ελέγχου. Συνεπώς αναμένεται μια θετική συσχέτιση μεταξύ της πολυπλοκότητας της εταιρείας πελάτη με τις ελεγκτικές αμοιβές, καθώς και με την καθυστέρηση ελέγχου.

Ένας χρήσιμος δείκτης για την πολυπλοκότητα μιας επιχείρησης είναι η αναλογία του αθροίσματος των αποθεμάτων και των απαιτήσεων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων. Ο δείκτης αυτός χρησιμοποιείται κυρίως για τα χρηματοοικονομικά στοιχεία που απαιτούν περισσότερη προσοχή από τον ελεγκτή. Ο δείκτης αυτός χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Firth (1985), ενώ στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε ως μεταβλητή από αρκετές έρευνες που επικεντρώθηκαν στις ελεγκτικές δαπάνες (Che Ahmad et al., 2006; Thinggaard & Kiertzner, 2008). Οι έρευνες αυτές όσο και οι έρευνες που χρησιμοποίησαν τον δείκτη αυτό σε συνδυασμό με κύριες μεταβλητές, που αναφέρονταν στα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. (Abbott et al, 2003b; Redmayne et al., 2011; Beck & Mauldin 2014; Aldamen et al., 2018), βρήκαν μια σημαντική θετική συσχέτιση του δείκτη της πολυπλοκότητας με τις ελεγκτικές

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

δαπάνες. Επίσης εντοπίζονται έρευνες που εξέτασαν χωριστά την αναλογία αποθέματα προς συνολικά περιουσιακά στοιχεία και αντίστοιχα εισπρακτέοι λογαριασμοί προς συνολικά περιουσιακά στοιχεία (Adeloro et al., 2012; Chan et al., 2013; Lai et al., 2017; Miglani & Ahmed, 2019). Οι Lai et al. (2017) βρίσκουν μια σημαντική θετική συσχέτιση των ελεγκτικών αμοιβών και με τις δύο χωριστές εξεταζόμενες μεταβλητές ελέγχου. Αντίστοιχα, οι Miglani & Ahmed (2019) χρησιμοποίησαν για την πολυπλοκότητα της ελεγχόμενης εταιρείας τον λόγο των αποθεμάτων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων, βρίσκοντας μια σημαντική θετική συσχέτιση με τις ελεγκτικές αμοιβές, ενώ οι Adeloro et al. (2012), Chan et al. (2013) και Bhuiyan et al. (2020) βρήκαν σημαντική θετική συσχέτιση του λόγου των εισπρακτέων λογαριασμών με τις ελεγκτικές αμοιβές.

Αντίστοιχα, η πολυπλοκότητα του πελάτη αποτελεί ένα ζήτημα που μπορεί να επηρεάσει και να καθυστερήσει την χρηματοοικονομική αναφορά. Μια επιχείρηση με αυξημένο βαθμό πολυπλοκότητας απαιτεί αυξημένη ελεγκτική προσπάθεια, κάτι που πιθανό να οδηγήσει σε αύξηση της καθυστέρησης του ελέγχου. Η αναλογία του αθροίσματος των απαιτήσεων και των αποθεμάτων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων αποτελεί ένα δείκτη μέτρησης της πολυπλοκότητας της επιχείρησης. Ο Hay (2013) αναφέρει ότι ένα σημαντικό επίπεδο απαιτήσεων και αποθεμάτων συχνά προκαλεί περισσότερες προσπάθειες ελέγχου, καθώς οι περιοχές αυτές απαιτούν ειδικές διαδικασίες ελέγχου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της καθυστέρησης του ελέγχου, δείχνοντας τη θετική επιρροή του δείκτη αυτού στην καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Η θετική σημαντική συσχέτιση του δείκτη αυτού, ως πρόσθετης μεταβλητής, αναφέρεται και στα ευρήματα των ερευνών που μελέτησαν πώς η καθυστέρηση ελέγχου επηρεάζεται από τα χαρακτηριστικά της E.E. (Salleh et al., 2017; Ghafraan & Yasmin, 2018). Αντίστοιχα, η μετα ανάλυση των Habib et al. (2019) παρατηρεί στα ευρήματά της ότι από τις 12 μελέτες που λαμβάνουν υπόψη αυτήν τη μεταβλητή, οι τέσσερις βρίσκουν θετική σημαντική συσχέτιση με την καθυστέρηση ελέγχου και οχτώ καμία σημαντική συσχέτιση.

8.3.4 Ρευστότητα ελεγχόμενης εταιρείας – πελάτη

Η ρευστότητα μια εταιρείας αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα που μπορεί να επηρεάσει τη διαμόρφωση των ελεγκτικών αμοιβών και την καθυστέρηση ελέγχου. Ένας αντιπροσωπευτικός δείκτης που χρησιμοποιείται από τη βιβλιογραφία (βλ. Bliss

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

et al., 2011; Nehme et al., 2015; Sultana et al., 2015; Kalelkar, 2017; Aldamen et al., 2018; Miglani & Ahmed 2019; Bauman & Ratzinger – Sakel, 2020) αναφέρεται στον λόγο των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων προς το κυκλοφορούν ενεργητικό (Whittred, 1980). Η ρευστότητα αποτελεί έναν ισχυρό δείκτη και αντίστοιχα ένα δυνατό προσόν για μια εταιρεία, δείχνοντας ότι ελέγχει τις υποχρεώσεις, ενώ παράλληλα έχει τη δυνατότητα να εκμεταλλευτεί και να επενδύσει τα διαθέσιμά της.

Σύμφωνα με τη μετα ανάλυση τόσο του Hay et al. (2006), όσο και του Hay (2013) αναμένεται και αποδεικνύεται ότι ο λόγος αυτός θα συσχετίζεται αρνητικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Αυτό δείχνει ότι όσο μεγαλύτερη ρευστότητα έχει μια εταιρεία, τόσο λιγότερες αμοιβές θα πληρώσει στους ελεγκτές. Η πρόσφατη βιβλιογραφία, που χρησιμοποίησε αυτήν την πρόσθετη μεταβλητή ελέγχου, βρήκε στην πλειοψηφία της μια σημαντική αρνητική συσχέτιση (Bliss et al., 2007; Bliss et al., 2011; Harjoto et al., 2015; Aldamen et al., 2018; Miglani & Ahmed 2019). Αντίθετα, εντοπίζεται και μια μόνο έρευνα του Kalelkar (2017), που βρίσκει ότι η ρευστότητα των ελεγχόμενων εταιρειών συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις αμοιβές ελέγχου. Συνεπώς, αναμένουμε ότι αυτός ο δείκτης θα συσχετίζεται αρνητικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, αφού περιορίζει τη διαδικασία ελέγχου αναφορικά με τον έλεγχο και τη διασταύρωση των υπολοίπων.

Αντίστοιχα, η ρευστότητα μια εταιρείας αποτελεί ένα ακόμα μέτρο που μπορεί να επηρεάσει την καθυστέρηση ελέγχου. Οι εταιρείες που έχουν υψηλό δείκτη ρευστότητας είναι επιρρεπείς να αποκαλύψουν περισσότερες ενδιάμεσες χρηματοοικονομικές πληροφορίες (Mangena & Pike, 2005). Αναφορικά με την καθυστέρηση ελέγχου αυτό δείχνει ότι η υψηλή ρευστότητα σημαίνει μείωση της καθυστέρησης ελέγχου, εξαιτίας της συνεχούς ενημέρωσης μέσω των ενδιάμεσων γνωστοποιήσεων. Οι συνεχείς γνωστοποιήσεις βοηθούν τον ελεγκτή ως προς την οργάνωση της ελεγκτικής του εργασίας, καθώς και στον περιορισμό των περιττών δοκιμών. Η προηγούμενη βιβλιογραφία δείχνει ότι λιγοστές έρευνες (Nehme et al., 2015; Sultana et al., 2015) χρησιμοποιούν τη μεταβλητή αυτή. Οι Nehme et al. (2015) εντοπίζουν μια σημαντική θετική συσχέτιση του δείκτη της ρευστότητας με την καθυστέρηση ελέγχου, ενώ οι Sultana et al. (2015) εντοπίζουν μια θετική αλλά όχι σημαντική συσχέτιση με την καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Συνεπώς, αναμένουμε ότι αυτός ο δείκτης θα συσχετίζεται θετικά με την καθυστέρηση ελέγχου ως μέτρο αποκάλυψης περισσότερων πληροφοριών που απαιτούν αυξημένο έλεγχο.

8.3.5 Κίνδυνος ελεγχόμενης εταιρείας – πελάτη

Ο έλεγχος μιας εταιρείας – πελάτη ενέχει κίνδυνο, στον οποίο εκτίθεται ο εξωτερικός ελεγκτής. Ο κίνδυνος προκύπτει μέσα από το ζήτημα για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί με δόλο και περιλαμβάνουν παραποίηση χρηματοοικονομικών αρχείων, εκ προθέσεως παραλείψεις συναλλαγών, εσφαλμένη εφαρμογή λογιστικών αρχών και σκόπιμη παράλειψη γνωστοποιήσεων χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Συνεπώς, ο εξωτερικός ελεγκτής της εταιρείας λαμβάνει υπόψη του τόσο την αποτυχία ελέγχου, όσο και τον κίνδυνο ελέγχου.

Αναγνωρίζονται δύο μορφές κινδύνου που σχετίζονται με τον ελεγκτή, ο επιχειρηματικός κίνδυνος και ο κίνδυνος ελέγχου. Ο επιχειρηματικός κίνδυνος ορίζεται ως ο κίνδυνος που σχετίζεται με την επιχείρηση, ο οποίος σχετίζεται με την πιθανότητα ότι ο ελεγκτής θα υποστεί οικονομική απώλεια στην επαγγελματική του πρακτική ως αποτέλεσμα κυρώσεων που επιβάλλονται από εξωτερικούς ρυθμιστές, μείωση της επαγγελματικής φήμης του ελεγκτή, πιθανή απώλεια πελατών, χρόνος και κόστος που προκύπτει για την υπεράσπιση της θέσης του ελεγκτή και τη μη πραγματοποίηση των τελών ελέγχου (Jubb et al., 1996). Αντίστοιχα, ο κίνδυνος ελέγχου ορίζεται ως ο κίνδυνος κατά τον οποίο οι οικονομικές καταστάσεις μπορεί να είναι ουσιωδώς ανακριβείς μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου, με αποτέλεσμα να εκδοθεί γνώμη με επιφύλαξη (Arens & Loebbecke, 1994). Η έρευνα του Cameran (2005) αποτελεί χαρακτηριστική μελέτη των τελών ελέγχου και του κινδύνου ελέγχου. Συνοπτικά, οι βασικές συνιστώσες του επιχειρηματικού κινδύνου για τα ελεγκτικά γραφεία προκύπτουν από τον κίνδυνο ελέγχου για τις ελεγχόμενες εταιρείες. Συνεπώς, οι αμοιβές ελέγχου επηρεάζονται από τον κίνδυνο ελέγχου, ο οποίος και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από τους διαμορφωτές των ελεγκτικών δαπανών.

Η μόχλευση της εταιρείας αποτελεί έναν δείκτη που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εκτίμηση του κινδύνου αποτυχίας της ελεγχόμενης εταιρείας, εκθέτοντας τον εξωτερικό ελεγκτή σε πιθανό κίνδυνο και άρα μπορεί να επηρεάσει τις ελεγκτικές δαπάνες (Simunic, 1980). Πιο συγκεκριμένα, οι εταιρείες με υψηλή μόχλευση είναι πιθανό να παροτρύνουν τους ελεγκτές να είναι πιο προσεκτικοί και να διενεργούν πιο εμπεριστατωμένους ελέγχους που μπορεί να συμβάλλουν στη ζήτησή τους για υψηλότερη αμοιβή. Σύμφωνα με τα παραπάνω, αλλά και ακολουθώντας την προηγούμενη βιβλιογραφία (Beck & Mauldin 2014; Aldamen et al, 2018), αναμένεται

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ότι οι ελεγκτικές δαπάνες θα έχουν μια θετική σχέση με τη μόχλευση της εταιρείας. Ωστόσο, πολλοί ερευνητές, ενώ ανέμεναν και αυτοί τη θετική συσχέτιση, κατέληξαν στο αντίθετο, δείχνοντας ότι η μόχλευση συσχετίζεται σημαντικά και αρνητικά με τις ελεγκτικές αμοιβές (Chaney et al., 2004; Beck & Mauldin 2014; Kalerkar, 2017; Habib et al., 2019; Bhuiyan et al., 2020; Drogalas et al., 2021). Η αρνητική αυτή σχέση που βρίσκει η πλειοψηφία των μελετών οφείλεται στην αυστηρότερη παρακολούθηση από τους δανειστές, γεγονός που οδηγεί σε χαμηλότερα τέλη ελέγχου για τις εταιρείες με υψηλότερα επίπεδα μόχλευσης. Αυτό τεκμηριώνεται από τη μελέτη των Ang et al. (2000), οι οποίοι υποστηρίζουν ότι όσο αυξάνεται η μόχλευση μιας εταιρείας, αυξάνεται παράλληλα και ο κίνδυνος χρεοκοπίας της, κάτι που οδηγεί σε περισσότερα κίνητρα για τους δανειστές να παρακολουθούν την εταιρεία, ώστε να αποφύγουν τις πιθανές απώλειες. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι εντοπίζονται και πολλές μελέτες που δεν βρίσκουν κάποια σημαντική συσχέτιση μεταξύ της μόχλευσης και των ελεγκτικών δαπανών (Hoitash & Hoitash, 2009; Harjoto et al., 2015; Habib et al., 2019). Κοντολογίς, η μετα ανάλυση των Hay et al. (2006) έδειξε ότι σχεδόν οι μισές από τις μελέτες που περιλαμβάνονται στην έρευνά τους βρίσκουν ότι υφίσταται μια σημαντική σχέση μεταξύ της μόχλευσης και των ελεγκτικών δαπανών. Παράλληλα, έδειξαν ότι η μόχλευση αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς καθοριστικούς παράγοντες των τελών ελέγχου στις Η.Π.Α. και στο Η.Β από ότι σε άλλες χώρες.

Αντίστοιχα, η μόχλευση αποτελεί έναν δείκτη της οικονομικής υγείας μιας επιχείρησης που μπορεί να επηρεάσει και την καθυστέρηση ελέγχου. Η υψηλή μόχλευση αποτελεί ένδειξη οικονομικών προβλημάτων και κινδύνων που αντιμετωπίζει η ελεγχόμενη εταιρεία, με αποτέλεσμα να την οδηγήσουν σε χειραγώγηση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Η προηγούμενη βιβλιογραφία αναφέρει ότι η υψηλή μόχλευση οδηγεί σε μεγάλες καθυστερήσεις ελέγχου (Khlif & Samaha, 2014; Whitworth & Lambert, 2014; Harjoto et al., 2015; Bhuiyan & D'Costa 2020). Ομοίως η μετα ανάλυση των Habib et al. (2019) αναφέρει ότι οι 22 από τις 45 έρευνες που χρησιμοποίησαν τη μεταβλητή της μόχλευσης βρήκαν ότι συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με την καθυστέρηση ελέγχου. Αυτές οι μελέτες υποστηρίζουν ότι η οικονομική κατάσταση των πελατών λαμβάνει σημαντική προσοχή από τους ελεγκτές κατά την αξιολόγηση του κινδύνου ελέγχου. Συνεπώς, ο ελεγκτής μπορεί να χρειαστεί επιπλέον χρόνο για πρόσθετη προσπάθεια που καταβάλλεται για τη μείωση

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

του κινδύνου ελέγχου, που σχετίζεται με πελάτες που υποφέρουν από κακές οικονομικές συνθήκες.

Η κερδοφορία του πελάτη θεωρείται συχνά ένα ακόμα μέτρο κινδύνου, επειδή αντικατοπτρίζει τον βαθμό στον οποίο ο ελεγκτής ενδέχεται να εκτεθεί σε ζημία, σε περίπτωση που μια ελεγχόμενη επιχείρηση δεν είναι οικονομικά βιώσιμη (Simunic 1980). Γενικά, όσο χειρότερη είναι η απόδοση μιας επιχείρησης, τόσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος για τον ελεγκτή και τόσο υψηλότερη αναμένεται να είναι η ελεγκτική δαπάνη (Van Caneghem, 2010). Οι μεταβλητές που χρησιμοποιούνται συνηθέστερα για τη μέτρηση της απόδοσης μιας επιχείρησης, σύμφωνα με την έρευνα των Hay et al. (2006), είναι ένας δείκτης κερδοφορίας (ROA), καθώς και μια εικονική μεταβλητή που δείχνει αν η επιχείρηση είχε στο τέλος της χρήσης ζημιά ή όχι.

Η προηγούμενη βιβλιογραφία δείχνει ότι η σχέση των ελεγκτικών δαπανών με τον δείκτη κερδοφορίας (ROA) είναι κατά κύριο λόγο αρνητική (Hay et al., 2006). Η αρνητική σημαντική συσχέτιση του δείκτη κερδοφορίας με τις ελεγκτικές αμοιβές επαληθεύεται και από αρκετές πρόσφατες έρευνες (Yatim et al., 2006; Sallum et al., 2015; Kim et al., 2017; Lai et al., 2017; Mitra et al., 2019), ενώ υπάρχουν και ελάχιστες που βρίσκουν σημαντική θετική συσχέτιση με τις αμοιβές ελέγχου (Lee, 2008). Αντίστοιχα, η μεταβλητή που δηλώνει την ύπαρξη ζημιάς ή όχι για την κλειόμενη χρήση συσχετίζεται κυρίως θετικά και σημαντικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, κάτι που επαληθεύεται τόσο από την μετα ανάλυση του Hay et al. (2006), όσο και από πιο πρόσφατες μελέτες (Vafeas & Waeglein, 2007; Redmayne et al., 2011; Lai et al., 2017; Kim et al., 2017).

Ομοίως, οι μεταβλητές της κερδοφορίας μπορούν να επηρεάσουν και την καθυστέρηση ελέγχου. Σύμφωνα με την προηγούμενη βιβλιογραφία, ο δείκτης ROA αντικατοπτρίζει τον βαθμό στον οποίο ο ελεγκτής ενδέχεται να εκτεθεί σε ζημία σε περίπτωση που η επιχείρηση - πελάτης δεν είναι οικονομικά υγιής (Simunic, 1980) και συσχετίζεται σημαντικά και αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου (βλ. Abernathy et al., 2014; Khlif & Samaha, 2014; Harjoto et al., 2015; Nehme et al., 2015). Αντίθετα, οι προηγούμενες έρευνες δείχνουν ότι η δεύτερη μεταβλητή που αναφέρεται στην ύπαρξη ή όχι ζημιάς, συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με την καθυστέρηση ελέγχου (Hassan, 2016; Baatwah et al., 2019; Bhuiyan & D'Costa, 2020). Σε όμοια συμπεράσματα κατέληξε και μετα ανάλυση των Habib et al. (2019), που βρίσκει ότι από τις 62 έρευνες που χρησιμοποιούν τη μεταβλητή αυτή, οι 45 αναφέρουν μια θετική σημαντική συσχέτιση με την καθυστέρηση ελέγχου και μόλις

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

τέσσερις αρνητική σημαντική συσχέτιση. Συνολικά, αυτό δείχνει ότι, όταν μια εταιρεία δηλώνει ζημιές, τότε είναι πιο πιθανό να καθυστερήσει η ανακοίνωση των ζημιών, διότι ζητά από τον ελεγκτή να προγραμματίσει την έναρξη του ελέγχου αργότερα από το συνηθισμένο (Carslaw & Kaplan, 1991).

Μια ακόμα μεταβλητή που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση του κινδύνου και το πόσο ρισοκίνδυνη είναι μια ελεγχόμενη εταιρεία αναφέρεται στον δείκτη ανάπτυξης της εταιρείας. Μια εταιρεία με επίκεντρο την ανάπτυξη της ακολουθεί τις περισσότερες φορές επιθετικές και υψηλού ρίσκου πολιτικές, με αποτέλεσμα να εκληφθούν από ένα ελεγκτικό γραφείο ως μια ευκαιριακή συμπεριφορά της εταιρικής διαχείρισης (Sultana et al., 2015). Αυτό μεταφράζεται ως επιπλέον χρόνος και προσπάθεια για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, που οδηγούν σε μεγαλύτερες ελεγκτικές αμοιβές. Οι περισσότερες έρευνες που έλαβαν υπόψη τους αυτήν την πρόσθετη μεταβλητή ελέγχου βρήκαν ότι συσχετίζεται σημαντικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Οι περισσότερες από τις μισές από αυτές τις έρευνες βρήκαν ότι ο δείκτης ανάπτυξης συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες (Duellman et al., 2015; Kim et al., 2017; Mitra et al., 2019; Bhuiyan et al., 2020), ενώ οι υπόλοιπες μελέτες βρήκαν ότι συσχετίζονται σημαντικά και αρνητικά (Kalelkar, 2017; Fredriksson et al., 2020).

Ο δείκτης ανάπτυξης αποτελεί μια πρόσθετη μεταβλητή που μπορεί να επηρεάσει και την καθυστέρηση ελέγχου στην περίπτωση που μια επιχείρηση επιλέξει μια ρισοκίνδυνη πολιτική ανάπτυξης, προκειμένου να αναπτυχθεί με γρήγορους ρυθμούς. Αυτό, όπως σημειώνουν οι Sultana et al. (2015), μεταφράζεται σε επιπλέον ελεγκτική προσπάθεια, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της καθυστέρησης ελέγχου. Οι Beaver και Ryan (2000) στην έρευνά τους διαπίστωσαν ότι ο δείκτης ανάπτυξης αντανάκλα τη μελλοντική κερδοφορία και ως εκ τούτου αποτελεί κατάλληλο μέτρο της αύξησης των κερδών. Αντίστοιχα, ο Hay (2013) στην μετα ανάλυσή του αναφέρει ότι ο δείκτης ανάπτυξης αποτελεί ένα καλό μέτρο των μελλοντικών ευκαιριών ανάπτυξης για μια εταιρεία. Η μετα ανάλυση των Habib et al. (2019) βρίσκει ότι η μεταβλητή αυτή συμβάλει ανάμεικτα στην καθυστέρηση ελέγχου. Συγκεκριμένα, από τις οχτώ έρευνες που χρησιμοποιούν τη μεταβλητή αυτή δύο έρευνες εντοπίζουν μια θετική σημαντική συσχέτιση, ενώ άλλες δύο μια αρνητική σημαντική συσχέτιση και τέσσερις δεν βρίσκουν κάποια αξιοσημείωτη συνεισφορά.

8.3.6 Μέγεθος ελεγκτικής εταιρείας

Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας, το αν δηλαδή αποτελεί μιας διεθνούς φήμης μεγάλη ελεγκτική εταιρεία ή αποτελεί ένα τοπικό μικρό ελεγκτικό γραφείο, πιθανόν να επηρεάζει τη διαμόρφωση τόσο των ελεγκτικών αμοιβών, όσο και την καθυστέρηση ελέγχου. Ο Cameran (2005) σημειώνει ότι μεγαλύτερα ελεγκτικά γραφεία απαιτούν υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές, κάτι που ίσως οφείλεται στο επίπεδο και την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών που προσφέρουν (De Angelo, 1981). Οι υψηλού επιπέδου παρεχόμενες ελεγκτικές υπηρεσίες που προφέρουν τα μεγάλα ελεγκτικά γραφεία ενισχύει το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα έναντι των μικρών ελεγκτικών γραφείων (Zhang et al., 2018). Επίσης, σύμφωνα με τους Palmrose (1986) και Wright και Ashton (1989), τα μεγαλύτερα ελεγκτικά γραφεία διαθέτουν περισσότερους πόρους και εξειδικευμένο προσωπικό, το οποίο μπορεί να επηρεάσει τις ελεγκτικές δαπάνες. Σύμφωνα με την προηγούμενη βιβλιογραφία, οι μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες διακρίνονται στις δημοφιλής Big4, δηλαδή τις τέσσερις μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες παγκοσμίως, οι οποίες είναι οι EY, PWC, KPMG, Deloitte και στις υπόλοιπες που ακολουθούν σε μέγεθος τις αναφερθείσες.

Η μετα ανάλυση των Hay et al. (2006) έδειξε ότι υφίσταται μια ισχυρή σχέση μεταξύ των εταιρειών Big 8/6/5/4 και των ελεγκτικών αμοιβών με τις μισές και παραπάνω από αυτές (58% του συνόλου) να βρίσκουν μια σημαντική θετική συσχέτιση. Αντίστοιχα, μια νεότερη μετα ανάλυση του Hay (2013) βρήκε ισχυρές ενδείξεις ότι τα μεγάλα ελεγκτικά γραφεία συνδέονται με υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές. Επίσης, πιο πρόσφατες μελέτες (Miglani & Ahmed 2019; Schrader & Sun, 2019; Bauman et al., 2020) επιβεβαιώνουν αυτή τη θετική σημαντική σχέση, δείχνοντας ότι οι μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες διαμορφώνουν υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι εντοπίζονται και μελέτες (Simunic, 1980; Kalelkar, 2017; Drogalas et al., 2021) που δε βρίσκουν κάποια σημαντική συσχέτιση, καθώς και κάποιες (Yatim et al., 2006) που βρίσκουν αρνητική σημαντική συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους της ελεγκτικής εταιρείας και των ελεγκτικών δαπανών. Η αρνητική σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και του μεγέθους της ελεγκτικής εταιρείας μπορεί να εξηγηθεί από την αναμενόμενη παρουσία μεγαλύτερων οικονομιών κλίμακας ως προς το κόστος της προσφερόμενης υπηρεσίας (Palmrose, 1986).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Αντίστοιχα, το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας μπορεί να επηρεάσει και την καθυστέρηση ελέγχου. Μια διεθνούς φήμης, μεγάλη ελεγκτική εταιρεία παρέχει υψηλού επιπέδου υπηρεσίες, διότι έχει τη δυνατότητα να προσελκύσει εξειδικευμένο προσωπικό, να εκπαιδεύσει το προσωπικό της και να χρησιμοποιήσει ισχυρότερες τεχνολογίες, μειώνοντας έτσι τον χρόνο των ελεγκτικών εργασιών (Owusu-Ansah & Leventis, 2006). Επιπλέον, ένα ακόμα πλεονέκτημα των μεγάλων ελεγκτικών γραφείων είναι η ανεξαρτησία, με αποτέλεσμα να μπορούν να αντιστέκονται σε πιθανές πιέσεις των πελατών τους. Οι πιέσεις σχετίζονται κυρίως με συγκρούσεις που αφορούν τον έλεγχο. Αντίθετα, κάτι αντίστοιχο είναι πιο δύσκολο να συμβεί στις περιπτώσεις των μικρών τοπικών ελεγκτικών γραφείων, που οι σχέσεις δεν είναι τόσο απρόσωπες.

Βέβαια, βασικό μειονέκτημα των μεγάλων ελεγκτικών γραφείων, ως προς το χρόνο καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής αναφοράς, είναι η διαπραγμάτευση με τις ελεγχόμενες εταιρείες, κάτι που απαιτεί πολύ χρόνο. Επίσης τα μεγάλα ελεγκτικά γραφεία πραγματοποιούν εκτεταμένες ελεγκτικές εργασίες και πολλές δοκιμές, με αποτέλεσμα την αύξηση του χρόνου της καθυστέρησης ελέγχου (Shin et al., 2017). Παράλληλα, τα μεγάλα ελεγκτικά γραφεία ενδέχεται να υποστούν συμπίεση του φόρτου εργασίας, ειδικά κατά τη διάρκεια της περιόδου που πραγματοποιείται η πλειάδα των ελέγχων. Αυτό σημαίνει ότι παρά τον μεγάλο αριθμό προσωπικού που διαθέτουν, δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν σε σύντομο χρονικό διάστημα στον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, με αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη καθυστέρηση του ελέγχου (Whitworth & Lambert, 2014; Shin et al., 2017). Βέβαια, τα γραφεία αυτά έχουν την τάση να πληρώνουν υπερωρίες και να πιέζουν το προσωπικό τους, έτσι ώστε να βρίσκονται εντός χρονοδιαγράμματος, ώστε να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον χρόνο που έχει συμφωνηθεί.

Η μελέτη των προηγούμενων ερευνών (βλ. Leventis et al., 2005; Sultana et al., 2015; Meckfessel & Sellers, 2017) δείχνει ότι υφίσταται μια σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ αυτής της πρόσθετης μεταβλητής ελέγχου και της καθυστέρησης ελέγχου. Αντίθετα, η πλειονότητα των ερευνών (βλ. Shukeri & Islam, 2012; Schmidt & Wilkins, 2013; Ghafran & Yasmin, 2018; Bhuiyan & D'Costa, 2020) που έλαβαν υπόψη τους και τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., διαπίστωσαν ότι το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας σχετίζεται σημαντικά και αρνητικά με την καθυστέρηση του ελέγχου, κάτι που σημαίνει ότι μειώνεται ο χρόνος για την δημοσίευση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Η αρνητική αυτή συσχέτιση επαληθεύεται και

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

από την μετα ανάλυση των Habib et al. (2019), που βρήκαν ότι από τις 56 εξεταζόμενες έρευνες, 16 μελέτες βρίσκουν σημαντική αρνητική συσχέτιση, εννέα θετική και 31 καμία σημαντικά συσχέτιση.

8.3.7 Φύλο εξωτερικού ελεγκτή

Η εκπροσώπηση του γυναικείου φύλου σε διάφορα επαγγέλματα, όπως και αυτό του ορκωτού ελεγκτή, παρέχει μια ευρύτερη κοινωνική εκπροσώπηση σε μια ομάδα και βοηθά στην εισαγωγή διαφορετικών ιδεών, απόψεων και εμπειριών (Pucheta-Martinez & Fuentes, 2007; Gul et al., 2011). Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γυναικών έχουν να κάνουν με την επιμελή και σχολαστική εργασία τους, την επιφυλακτικότητά τους στην ανοχή του κινδύνου, αλλά και τη διαφορετική προσέγγιση ποικίλων θεμάτων (Levin et al., 1988; Levin et al., 1994; Johnson & Powell, 1994; Powell & Anisc, 1997; Huse & Solberg, 2006; Schubert, 2006; Watson & McNaughton, 2007; Munasinghe et al., 2008; Schmitt et al., 2008) που τις φέρνει συνεχώς σε θέσεις ως επικεφαλής δυναμικών ομάδων. Το ανταγωνιστικό περιβάλλον που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στο ελεγκτικό επάγγελμα, καθώς και το φαινόμενο της γυάλινης οροφής που επικρατεί στις υψηλές διοικητικές θέσεις τις αναγκάζει να επιδεικνύουν υπερβάλλοντα ζήλο και να αποδίδουν συνεχώς στο μέγιστο βαθμό, ώστε να ανέλθουν στα υψηλότερα επίπεδα ιεραρχίας. Η διαπίστωση αυτή επαληθεύεται και από τις μελέτες των Green et al. (2009) και Kumar (2010), οι οποίοι δείχνουν ότι οι γυναίκες οικονομικές αναλύτριες ενδέχεται να χρειαστούν να έχουν και άρα και να εφαρμόσουν υψηλές δεξιότητες, ώστε να ανταπεξέλθουν σε ένα περιβάλλον που απαιτεί χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη.

Η διαφορά των χαρακτηριστικών και των ιδιαίτερων χαρισμάτων μεταξύ ανδρών και γυναικών ενδέχεται να επηρεάσει τη διαδικασία ελέγχου και κατ' επέκταση τις αμοιβές ελέγχου, αλλά και την καθυστέρηση ελέγχου, έχοντας θετικές ή αρνητικές συνέπειες. Η ελεγκτική προσπάθεια μπορεί να επηρεαστεί τόσο από την αντίληψη και την επεξεργασία της πληροφορίας, όσο από την επιμέλεια και την σχολαστικότητα που θα δείξει ο ελεγκτής (Ittonen et al., 2013). Αυτό σημαίνει ότι οι γυναίκες ελεγκτές αναμένεται να είναι αποτελεσματικότερες, διεξοδικές και σχολαστικές παραπέμποντας σε περισσότερες ώρες ελεγκτικής εργασίας και άρα υψηλότερο ελεγκτικό κόστος, καθώς και μεγαλύτερη καθυστέρηση ελέγχου. Οι μελέτες των Ittonen και Peni (2012) και Hardies et al. (2015) έδειξαν ότι η παρουσία

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

της γυναίκας παίζει ιδιαίτερο ρόλο και όταν βρίσκεται επικεφαλής της ομάδας του εξωτερικού ελέγχου και μάλιστα συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.

Αντίστοιχα, αναφορικά με την καθυστέρηση ελέγχου αναμένουμε ότι θα την επηρεάζουν θετικά αυξάνοντας τον χρόνο ελέγχου, διότι η φιλοδοξία των γυναικών και οι υψηλές προσδοκίες τους (Huse & Solberg, 2006) σε συνδυασμό με την χαμηλή αυτοπεποίθησή τους τις οδηγεί σε διεξοδικές εργασίες, άρα και περισσότερες ώρες ελεγκτικού έργου.

8.3.8 Διαχειριστική χρήση

Το τέλος της διαχειριστικής χρήσης αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα που μπορεί να επηρεάσει τη διαμόρφωση των ελεγκτικών δαπανών, καθώς και την καθυστέρηση του ελέγχου. Η πλειοψηφία των ελληνικών εταιρειών έχει τέλος χρήσης στην 31/12 κάθε έτους, ενώ κάποιες έχουν τέλος χρήσης στην 30/6. Ο έλεγχος κατά τη διάρκεια της ελεγχόμενης περιόδου ελέγχου (συνήθως στην αρχή του ημερολογιακού έτους) θα μπορούσε να οδηγήσει σε υψηλότερα τέλη ελέγχου ή και μεγαλύτερη καθυστέρηση ελέγχου. Αντίθετα, όταν ο έλεγχος πραγματοποιείται στο μέσο της χρήσης, εξαιτίας του λιγότερου φόρτου εργασίας, πιθανό να διαμορφώσει μικρότερες ελεγκτικές δαπάνες και συντομότερη καθυστέρηση ελέγχου. Η πίεση του χρόνου αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για τη διαδικασία του ελέγχου, υπονομεύει την αποτελεσματικότητα της τεχνολογίας ελέγχου που χρησιμοποιούν τα ελεγκτικά γραφεία (Agoglia et al., 2010) και πιθανόν να μειώνει τον επαγγελματικό σκεπτικισμό.

Η μελέτη των Knechel και Payne (2001) διαπίστωσε ότι η μεγαλύτερη συγκέντρωση των ελέγχων που πραγματοποιείται γύρω από μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, συνήθως το τέλος του οικονομικού έτους, προκαλεί προβλήματα προγραμματισμού και διαχείρισης του προσωπικού για τις ελεγκτικές εταιρείες, οι οποίες οδηγούν το προσωπικό τους σε υπερωρίες και άρα μεγαλύτερες απαιτήσεις για ελεγκτικές αμοιβές. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τις μελέτες των Hoitash και Hoitash (2009) και Kim et al. (2017) που με τις έρευνές τους δείχνουν ότι η διαχειριστική χρήση, όταν τελειώνει τέλος Δεκεμβρίου, συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι οι μελέτες των O'Sullivan (1999) και O'Sullivan (2000) δεν βρήκαν στοιχεία που να αποδεικνύουν

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ότι ο έλεγχος κατά τη διάρκεια της πολυάσχολης περιόδου έχει σημαντικό αντίκτυπο στις ελεγκτικές αμοιβές. Τα συμπεράσματα αυτά ενισχύονται και από την μελέτη των Hay et al. (2006), οι οποίοι διαπίστωσαν ότι από τις 32 μελέτες μεταξύ 1980 και 2003, που εξέτασαν τη σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και του τέλους της διαχειριστικής χρήσης, μόνο πέντε από αυτές ανέφεραν μια σημαντική θετική συσχέτιση, ενώ δύο βρήκαν αρνητική σημαντική συσχέτιση και οι υπόλοιπες ανέφεραν ασήμαντα αποτελέσματα. Μια νεότερη μετα ανάλυση του Hay (2013) έδειξε ότι η μεταβλητή του τέλους της διαχειριστικής χρήσης σχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες και σημειώνει ότι είναι αναγκαίο η μεταβλητή αυτή να συμπεριλαμβάνεται στις επόμενες έρευνες.

Αντίστοιχα, η διαχειριστική χρήση και συγκεκριμένα η λήξη αυτής αποτελεί μια ακόμα μεταβλητή που μπορεί να επηρεάσει και τον χρόνο καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής αναφοράς. Ουσιαστικά, κατά την περίοδο πλήρους απασχόλησης, οι ελεγκτικές εταιρείες για να αντισταθμίσουν την πίεση του φόρτου εργασίας πληρώνουν πρόσθετες υπερωρίες, έτσι ώστε ο μέγιστος αριθμός πελατών να μπορεί να εξυπηρετηθεί εντός ενός περιορισμένου διαθέσιμου χρονοδιαγράμματος, το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου. Η συμπίεση του χρόνου στην περίπτωση αυτή δεν επαληθεύεται τόσο από την μελέτη Harjoto et al. (2015), που εξέτασαν παράλληλα και χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όσο και από έρευνες (Habib & Bhuian, 2011; Abbott et al., 2012; Whitworth & Lambert, 2014), που εξέτασαν γενικότερα τους παράγοντες, που επηρεάζουν την καθυστέρηση του ελέγχου. Ομοίως, η μετα ανάλυση των Habib et al. (2019) δείχνει ότι η διαχειριστική χρήση συσχετίζεται θετικά με την καθυστέρηση του ελέγχου. Συγκεκριμένα τα αποτελέσματα της μετα ανάλυσης δείχνουν ότι από τις 56 εξεταζόμενες έρευνες, 17 βρήκαν θετική σημαντική συσχέτιση της μεταβλητής αυτής με την καθυστέρηση του ελέγχου, οχτώ αρνητική και 31 μελέτες δεν ανέφεραν καμία σημαντική συσχέτιση.

8.3.9 Ελεγκτική γνώμη

Οι ελεγκτές έχουν την ευθύνη να αξιολογούν τις οικονομικές εκθέσεις της ελεγχόμενης εταιρείας και να εκδίδουν αντίστοιχη γνώμη ελέγχου (Kausar et al., 2017). Η ελεγκτική γνώμη αποτελεί μια μεταβλητή που δείχνει την ύπαρξη προβλημάτων ελέγχου κατά το έργο του εξωτερικού ελεγκτή. Το έργο του εξωτερικού ελεγκτή επηρεάζεται και γίνεται πιο ριψοκίνδυνο, όταν εντοπίζονται

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

προβλήματα ή υπάρχουν εμπόδια κατά το ελεγκτικό έργο, που δεν του επιτρέπουν να διεξάγει όλους τους ελέγχους που θέλει με πλήρη βεβαιότητα. Τα προβλήματα ή τα εμπόδια έχουν ως άμεση συνέπεια τη διενέργεια πρόσθετων ελέγχων ή την περιττή σπατάλη χρόνου, που παράλληλα οδηγούν σε μεγαλύτερο χρηματικό κόστος. Αυτό ουσιαστικά δείχνει ότι η ελεγκτική γνώμη αποτελεί έναν πρόσθετο παράγοντα που μπορεί να επηρεάσει τόσο τις ελεγκτικές αμοιβές, όσο και την καθυστέρηση ελέγχου.

Αναφορικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, σύμφωνα με τους Krishnan και Visvanathan (2009) η ένδειξη μιας τροποποιημένης ελεγκτικής γνώμης αναμένεται να έχει θετικό σημάδι στις ελεγκτικές αμοιβές. Η μετα ανάλυση των Hay et al. (2006) δείχνει ότι από τις 46 μελέτες που περιλαμβάναν τη μεταβλητή αυτή, μόνο 13 βρήκαν την αναμενόμενη θετική συσχέτιση με τις ελεγκτικές δαπάνες, ενώ 31 μελέτες ανέφεραν ασήμαντα αποτελέσματα και δύο έρευνες βρήκαν αρνητική σχέση. Η πιο πρόσφατη βιβλιογραφία δείχνει ότι οι έρευνες που χρησιμοποίησαν τη μεταβλητή αυτή (Johl et al., 2012; Lin, 2018; Migrani et al., 2019) ανέμεναν ότι θα υφίσταται μια σημαντική θετική συσχέτιση της τροποποιημένης γνώμης ελέγχου με τις ελεγκτικές δαπάνες, αλλά τελικά δεν ανέφεραν κάποια σημαντικά αποτελέσματα.

Αντίστοιχα, το αποτέλεσμα μιας τροποποιημένης γνώμης και όχι μια καθαρής σύμφωνης γνώμης δείχνει πιθανά προβλήματα που αντιμετώπισε ο εξωτερικός ελεγκτής, τα οποία πιθανόν να καθυστέρησαν και το ελεγκτικό του έργο (Bamber et al., 1993). Η πιθανή αυτή καθυστέρηση δείχνει ότι αυτή η πρόσθετη μεταβλητή μπορεί να επηρεάσει την καθυστέρηση ελέγχου. Επιπλέον, προβλήματα που εντοπίστηκαν κατά τη διαδικασία ελέγχου υποδεικνύουν υψηλότερο κίνδυνο που αναλαμβάνει ο ελεγκτής, υψηλότερη ελεγκτική εργασία (Leventis et al., 2005) και συνεπώς πιθανή αύξηση της καθυστέρησης του ελέγχου. Επίσης, μια τροποποιημένη ελεγκτική γνώμη αναμένεται να δώσει άσχημα νέα στο χρηματιστήριο σχετικά με την εταιρεία και άρα να επηρεάσει τις τιμές των μετοχών της. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας συχνά δεν προτιμά τροποποιημένη γνώμη και ενδέχεται να διαπραγματευτεί με τον ελεγκτή για τις παρατηρήσεις και το περιεχόμενο της έκθεσης ελέγχου, που θεωρείται χρονοβόρα διαδικασία, που ενδέχεται να παρατείνει την καθυστέρηση του ελέγχου.

Η προηγούμενη βιβλιογραφία δείχνει ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες που έλαβαν τροποποιημένη γνώμη έχουν υποστεί μεγαλύτερη καθυστέρηση ελέγχου (Whitworth & Lambert, 2014; Shin et al., 2017). Η θετική σημαντική συσχέτιση της μεταβλητής αυτής με την καθυστέρηση του ελέγχου επαληθεύεται και από τις πιο πρόσφατες

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

έρευνες (Salleh et al., 2017; Baatwah et al., 2019; Bhuiyan & D'Costa, 2020) που εξέτασαν την καθυστέρηση ελέγχου σε σχέση με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., οι οποίες έλαβαν υπόψη την ελεγκτική γνώμη ως πρόσθετη μεταβλητή ελέγχου. Τέλος, η θετική αυτή συσχέτιση επαληθεύεται και συνοψίζεται μέσα από την μετα ανάλυση των Habib et al. (2019), που δείχνει ότι από τις 69 μελέτες που λαμβάνουν υπόψη τους την ελεγκτική γνώμη, 45 βρήκαν μια σημαντική θετική συσχέτιση, ενώ οχτώ μια αρνητική σημαντική συσχέτιση και 16 καμία συσχέτιση με την καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς.

8.3.10 Ελεγκτικές δαπάνες¹⁴

Οι ελεγκτικές δαπάνες αποτελούν μια ακόμα μεταβλητή ελέγχου που πρέπει να ληφθεί υπόψη για την διαμόρφωση της καθυστέρησης ελέγχου. Η οικονομική θεωρία υποδηλώνει ότι η σύνταξη της έγκαιρης έκθεσης ελέγχου θα μπορούσε να συνεπάγεται πρόσθετο κόστος για τον ελεγκτή (Simunic, 1980). Επιπλέον, οι ελεγχόμενες εταιρείες είναι διατεθειμένες να πληρώσουν υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές, ώστε να ολοκληρωθούν ταχύτερα οι ελεγκτικές διαδικασίες, μειώνοντας έτσι την καθυστέρηση ελέγχου. Παράλληλα, οι υψηλές ελεγκτικές δαπάνες δικαιολογούνται, διότι η ταχύτερη ολοκλήρωση του ελέγχου απαιτεί συγκεντρωτικούς ελεγκτικούς πόρους, πρόσθετο προσωπικό και υπερωριακή εργασία, πράγμα που σημαίνει υψηλότερο κόστος ευκαιρίας για τον ελεγκτή (Rubin, 1992). Η προηγούμενη βιβλιογραφία (Harjoto et al., 2015; Salleh et al., 2017) που έλαβε υπόψη τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. ως βασικές μεταβλητές διαμόρφωσης της καθυστέρησης ελέγχου δείχνει ότι η πρόσθετη μεταβλητή των ελεγκτικών δαπανών σχετίζεται τόσο σημαντικά και θετικά (Harjoto et al., 2015), όσο και σημαντικά και αρνητικά (Salleh et al., 2017) με την καθυστέρηση του ελέγχου. Συγκεντρωτικά η μετα ανάλυση των Habib et al. (2019) δείχνει ότι από τις 35 έρευνες που έλαβαν υπόψη τους τη μεταβλητή των ελεγκτικών δαπανών, οι 22 εντοπίζουν μια σημαντική θετική συσχέτιση με την καθυστέρηση ελέγχου, ενώ μόλις δύο αρνητική σημαντική συσχέτιση και 11 μελέτες δεν βρίσκουν κάποια σημαντική συσχέτιση με την καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς.

---

¹⁴ Ως πρόσθετη μεταβλητή στη μελέτη της επίδρασης των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. στην καθυστέρηση ελέγχου

8.3.11 Μη ελεγκτικές δαπάνες¹⁵

Οι μη ελεγκτικές δαπάνες αποτελούν ακόμα μία πρόσθετη μεταβλητή ελέγχου, που έλαβε ιδιαίτερης προσοχής από τις πρώτες έρευνες (Simunic 1984; Simon 1985; Turpen, 1990), που ασχολήθηκαν με τις ελεγκτικές δαπάνες και τους παράγοντες που τις επηρεάζουν. Οι απόψεις δίστανται αναφορικά με το πώς οι μη ελεγκτικές αμοιβές μπορούν να επηρεάσουν τις ελεγκτικές δαπάνες. Η μία άποψη αναφέρει ότι η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των ελεγκτικών δαπανών, λόγω της διασταυρούμενης σχέσης των δύο υπηρεσιών ή εξαιτίας των συνεργιών μεταξύ ελεγκτικών και μη ελεγκτικών υπηρεσιών. Η άλλη πλευρά υποστηρίζει ότι οι μη ελεγκτικές υπηρεσίες μπορεί να συσχετίζονται με υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές, επειδή αυτού του είδους οι υπηρεσίες μπορεί να οδηγήσουν σε εκτεταμένες αλλαγές σε μια επιχείρηση, με αποτέλεσμα να απαιτείται περισσότερη ελεγκτική προσπάθεια. Επιπλέον, οι ελεγχόμενες εταιρείες που στρέφονται στην αγορά συμβουλευτικών υπηρεσιών πιθανόν να αντιμετωπίζουν προβλήματα, με αποτέλεσμα οι μη ελεγκτικές υπηρεσίες να αποτελούν δείκτη αύξησης των ελεγκτικών αμοιβών.

Η μετα ανάλυση των Hay et al. (2006) δείχνει ότι η πλειοψηφία των μελετών που εξετάζουν αυτήν την πρόσθετη μεταβλητή βρίσκει ότι συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές. Η σημαντική θετική συσχέτιση των μη ελεγκτικών δαπανών με τις ελεγκτικές δαπάνες επαληθεύεται και από πρόσφατες μελέτες, οι οποίες χρησιμοποιούν αυτήν τη μεταβλητή ως μεταβλητή ελέγχου (Hoitash & Hoitash, 2009; Duellman et al., 2015; Kalelkar, 2017; Habib & Bhuiyan, 2018; Bhuiyan et al., 2020). Συνεπώς, επικρατεί η δεύτερη άποψη, που θεωρεί ότι η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών πιθανόν να υποκρύπτει προβληματικές επιχειρήσεις και έτσι οδηγεί σε εκτεταμένες ελεγκτικές διαδικασίες και άρα υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές.

Αντίστοιχα, οι μη ελεγκτικές δαπάνες αποτελούν και για την καθυστέρηση ελέγχου έναν δείκτη που μπορεί να την επηρεάσει. Αρκετοί υποστηρίζουν ότι η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών έχει ευεργετικές δράσεις, διότι επιτυγχάνονται οικονομίες κλίμακας, μειώνοντας έτσι την αλληλοεπικάλυψη των προσπαθειών μεταξύ των ελεγκτικών και μη υπηρεσιών, όταν αυτές προσφέρονται μέσα από μια

---

¹⁵Ως πρόσθετη μεταβλητή στη μελέτη της επίδρασης των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. στις ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση ελέγχου

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

κοινή συμβολή (Simunic, 1980). Αυτό το πλεονέκτημα αυξάνει την εμπειρογνωμοσύνη των ελεγκτών, την ικανότητα και την επαγγελματική κρίση τους, συμβάλλοντας έτσι στη μείωση της καθυστέρησης ελέγχου. Η έρευνα των DeFond et al. (2002) αναφέρει δύο λόγους για τους οποίους οι μη ελεγκτικές δαπάνες μειώνουν την καθυστέρηση ελέγχου. Ο πρώτος αναφέρεται στα οφέλη από τη μετάδοση γνώσεων που προκύπτουν από τις μη ελεγκτικές υπηρεσίες, που βοηθούν τους ελεγκτές να ολοκληρώσουν νωρίτερα το έργο τους. Αντίστοιχα, ο δεύτερος λόγος αναφέρεται στην εξάρτηση από τις αμοιβές που καθιστά τους ελεγκτές υπόχρεους στη διοίκηση και υποκύπτουν στις πιέσεις της για έγκαιρο έλεγχο, ώστε να μειωθεί η καθυστέρηση ελέγχου. Η σημαντική αρνητική συσχέτιση των μη ελεγκτικών δαπανών με την καθυστέρηση ελέγχου επαληθεύεται τόσο από την πρόσφατη μελέτη των Baatwah et al. (2019), όσο και από την μετα ανάλυση των Habib et al. (2019). Οι Habib et al. (2019) αναφέρουν ότι από τις 19 μελέτες που χρησιμοποιούν αυτήν την πρόσθετη μεταβλητή, 13 βρίσκουν μια σημαντική αρνητική συσχέτιση, μία σημαντική θετική συσχέτιση, ενώ οι υπόλοιπες πέντε δεν αναφέρουν κάποια σημαντική συσχέτιση με την καθυστέρηση ελέγχου.

8.3.12 Καθυστέρηση έκθεση ελέγχου¹⁶

Η καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς ή καθυστέρηση ελέγχου είναι ο χρόνος που έχει παρέλθει από την ημερομηνία του ισολογισμού έως την έκδοση της έκθεσης ελέγχου (Hay et al., 2006). Ο χρόνος αυτός που μετράται σε ημέρες αρκετές φορές ερμηνεύεται ως μια ένδειξη της αποτελεσματικότητας ενός ελέγχου, επειδή μια μεγαλύτερη καθυστέρηση είναι πιθανό να υποδεικνύει προβλήματα κατά τη διάρκεια του ελέγχου, δυσκολίες στην επίλυση ευαίσθητων ζητημάτων ελέγχου, καθώς και προετοιμασία πιο σύνθετων οικονομικών εκθέσεων (Knechel & Payne, 2001). Αντίθετα, ένα σύντομο χρονικό διάστημα θα μπορούσε πρακτικά να σημαίνει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα του ελεγκτή. Συνεπώς, οι αναφερθείσες δυσκολίες μας προετοιμάζουν για μια θετική σχέση μεταξύ της καθυστέρησης της χρηματοοικονομικής αναφοράς με τις ελεγκτικές δαπάνες.

Η πλειοψηφία της προηγούμενης βιβλιογραφίας που χρησιμοποίησε ως πρόσθετη μεταβλητή ελέγχου την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου βρήκε μια σημαντική θετική συσχέτιση της μεταβλητής αυτής με τις ελεγκτικές δαπάνες (Habib

¹⁶ Ως πρόσθετη μεταβλητή στη μελέτη της επίδρασης των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. στις ελεγκτικές αμοιβές.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

& Bhuiyan, 2018; Mitra et al., 2019; Habib et al., 2019; Bhuiyan et al., 2020). Αντίστοιχα αποτελέσματα βρίσκει και η μετα ανάλυση των Hay et al. (2006), με δείγμα παλαιότερες μελέτες, δείχνοντας ότι από τις δώδεκα μελέτες που εξέτασαν αυτήν τη μεταβλητή, οι έξι βρήκαν σημαντικά θετικά αποτελέσματα.

8.4 Σύνοψη κεφαλαίου

Η πρώτη ενότητα του κεφαλαίου αυτού περιγράφει τη συμβολή της έρευνας τόσο στη διεθνή βιβλιογραφία, όσο και στην ελληνική πραγματικότητα, διότι η προηγούμενη βιβλιογραφία έδειξε ότι στην Ελλάδα υπάρχει ερευνητικό και βιβλιογραφικό κενό. Η μελέτη των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. και η σχέση τους με τις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου εξελίσσεται, διεθνώς, συνεχώς. Αντίθετα, στην Ελλάδα εξαιτίας της αργής ενσωμάτωσης των Ευρωπαϊκών Οδηγιών περί Ε.Δ., αλλά και τη συνεχή προσαρμογή της νομοθεσίας της το θέμα αυτό βρίσκεται σε πρώιμα στάδια και συνεπώς η έρευνα αυτή αποτελεί καταλύτη για την συνέχισή της. Στη συνέχεια, η δεύτερη ενότητα σχολιάζει την ανάπτυξη των υποθέσεων που διαμορφώνουν τόσο τη μελέτη των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές δαπάνες, όσο και με την καθυστέρηση του ελέγχου. Συνολικά, για κάθε επιμέρους έρευνα, αναπτύσσονται έξι βασικές υποθέσεις που βασίζονται στη σχέση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές αμοιβές και με την καθυστέρηση ελέγχου, αντίστοιχα. Η τρίτη ενότητα, περιγράφει τις πρόσθετες μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν στις δύο επιμέρους έρευνες, οι οποίες περιλαμβάνουν τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ., μεταβλητές που αναφέρονται στο μέγεθος, την πολυπλοκότητα, τη ρευστότητα και τον κίνδυνο της ελεγχόμενης εταιρείας. Τέλος, αναπτύσσονται πρόσθετες μεταβλητές που σχετίζονται με την ελεγκτική εταιρεία, το φύλο του ελεγκτή, τη διαχειριστική χρήση και την ελεγκτική γνώμη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μεθοδολογία έρευνας περιλαμβάνει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για τον σχεδιασμό της έρευνας, την ερευνητική προσέγγιση, την επιλογή του δείγματος, τη συλλογή των δεδομένων και τη μέτρηση των μεταβλητών. Στόχος είναι να παρουσιαστούν και να τεκμηριωθούν οι ερευνητικές προσεγγίσεις, η επιλογή του δείγματος, τα μοντέλα που θα χρησιμοποιηθούν, καθώς και η στατιστική ανάλυση που θα ακολουθηθεί τόσο στην περίπτωση της σχέσης μεταξύ των ελεγκτικών αμοιβών και των χαρακτηριστικών της Ε.Ε., όσο και στην εξέταση της σχέσης των χαρακτηριστικών αυτών με την καθυστέρηση ελέγχου.

9.1 Εισαγωγή

Ο στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να παρέχει πληροφορίες σχετικά με την ερευνητική στρατηγική, τη συλλογή δεδομένων και τον ερευνητικό σχεδιασμό που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα. Αρχικά, οι ερευνητικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στη μελέτη συζητούνται και αναλύονται. Στη συνέχεια, παρέχονται τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται στη μελέτη, καθώς και η μέθοδος συλλογή τους. Επιπλέον, παρέχονται πληροφορίες αναφορικά με το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε, συμπεριλαμβανομένου του μεγέθους του δείγματος και των λεπτομερειών των εταιρειών ανά βιομηχανικό κλάδο. Επίσης, παρέχονται πληροφορίες αναφορικά με τη μέτρηση της εξαρτημένης μεταβλητής για κάθε περίπτωση και των διαφόρων καθοριστικών μεταβλητών που την καθορίζουν. Οι βασικές μεταβλητές που την καθορίζουν αναφέρονται στα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., ενώ παράλληλα συζητούνται και πρόσθετες μεταβλητές, που αναφέρονται σε χαρακτηριστικά του Δ.Σ. της ελεγχόμενης εταιρείας, καθώς και στοιχεία του εξωτερικού ελεγκτή και της εταιρείας του. Τέλος, αναφέρεται ο τρόπος μέτρησης όλων αυτών των μεταβλητών και παρουσιάζονται τα μοντέλα παλινδρόμησης, τα οποία βασίζονται στα μοντέλα που ακολούθησαν οι προηγούμενες έρευνες, έχοντας οι περισσότερες για βάση το μοντέλο του Simunic (1980).

Η ανάπτυξη της μεθοδολογίας έρευνας είναι κοινή τόσο για την περίπτωση της σχέσης των ελεγκτικών αμοιβών με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όσο και στην έρευνα της σχέσης της καθυστέρησης ελέγχου με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. Συνεπώς, η ανάπτυξη αυτού του κεφαλαίου αποτελεί τη βάση για τις δύο χωριστές έρευνες, των οποίων οι υποθέσεις έχουν αναφερθεί, ενώ η στατιστική ανάλυση των δεδομένων θα γίνει σε επόμενο κεφάλαιο.

9.2 Φιλοσοφία Έρευνας

Η φιλοσοφική παραδοχή θεωρείται το κρίσιμο ζήτημα οποιασδήποτε έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Σύμφωνα με τους Burrell και Morgan (1979), πρέπει να επιλεγεί η κατάλληλη περίπτωση για μια ερευνητική μελέτη. Η παρούσα έρευνα υιοθετεί το θετικιστικό παράδειγμα, σύμφωνα με το οποίο οι υποθέσεις αναπτύσσονται με την αντίληψη της επίδρασης της Ε.Δ. αφενός στις ελεγκτικές δαπάνες, αφετέρου δε, στην καθυστέρηση του ελέγχου. Οι Burrell και Morgan (1979) υποστήριξαν ότι ένας θετικιστής τείνει να εξηγεί και να προβλέπει τι συμβαίνει στον

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

κοινωνικό κόσμο μέσω της αναζήτησης συνεπειών ή αιτιών μεταξύ των θεμελιωδών στοιχείων του. Οι Saunders et al. (2009) ανέφεραν ότι ο θετικισμός συνδέεται πιθανότατα με την αφαίρεση, η οποία διευκολύνει την περιγραφή της περιστασιακής συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών και τη γενίκευση των συμπερασμάτων. Επομένως, η φύση αυτής της έρευνας συνάγει τη χρήση της απαγωγικής προσέγγισης και όχι της επαγωγικής.

Σύμφωνα με τον Marashdeh (2014), οι λόγοι για τους οποίους η απαγωγική προσέγγιση είναι κατάλληλη οφείλεται στο ότι:

- Αναζητά τη γνώση βάσει επιστημονικών αρχών, αντί να επικεντρώνεται σε ανθρώπινα κατασκευασκευάσματα που σχετίζονται με γεγονότα.
- Τείνει να δοκιμάζει υποθέσεις και όχι να διαμορφώσει μια νέα θεωρία.
- Απεικονίζει αυθόρμητες σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών, αντί να διευκρινίζει το ερευνητικό πλαίσιο.
- Χρησιμοποιεί ποσοτικά δεδομένα.
- Είναι πιο δομημένη.
- Δεν λαμβάνει υπόψη την εμπειρία του παρελθόντος, ούτε προηγούμενες απόψεις, ενώ εξαρτάται περισσότερο από αναλυτικές διαδικασίες, και άρα διατηρείται η ανεξαρτησία της έρευνας.
- Δεδομένου του επαρκούς μεγέθους του δείγματος, η απαγωγική προσέγγιση βοηθά στη γενίκευση των συμπερασμάτων.

Η εφαρμογή αυτής της προσέγγισης απαιτεί σύμφωνα με τον Robson (2002) τα ακόλουθα διαδοχικά βήματα:

- Ανάπτυξη ελεγχόμενων υποθέσεων αναφορικά με τον έλεγχο μεταξύ ανεξάρτητης και εξαρτημένων μεταβλητών μέσα από τη χρήση μιας καλά καθορισμένης θεωρίας.
- Εξήγηση του τρόπου με τον οποίο θα ελεγχθούν αυτές οι υποθέσεις, καθώς και του τρόπου μέτρησης των μεταβλητών, δηλώνοντας τις μεταβλητές σε λειτουργικούς όρους.
- Υιοθέτηση μιας πειραματικής ερευνητικής στρατηγικής για την αφιέρωση των περιστασιακών σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών ως τρόπο εξέτασης των προαναφερθέντων επιχειρησιακών υποθέσεων.
- Έλεγχος συγκεκριμένων αποτελεσμάτων έρευνας, που είτε επιβεβαιώνουν τη θεωρία τελικά είτε αποκαλύπτουν την αναγκαιότητα ορισμένης τροποποίησης υπό το φως των εμπειρικών αποτελεσμάτων.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Αναφορικά με τον πληθυσμό στον οποίο γίνεται χρήση της απαγωγικής προσέγγισης, οι Burrell και Morgan (1979) πρότειναν ότι η απαγωγική έρευνα είναι πιθανότατα τοποθετημένη στην περίπτωση όπου ο πληθυσμός διέπεται από κανονισμούς και η γνωσιολογία χρησιμοποιεί τον αντικειμενικό θετικισμό. Οι στόχοι αυτής της έρευνας αναπτύσσονται με βάση την ιδέα της εξέτασης του αντίκτυπου των χαρακτηριστικών της Ε.Δ., που απεικονίζονται μέσα από τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και του Δ.Σ., αφενός στις ελεγκτικές δαπάνες, αφετέρου δε, στην καθυστέρηση του ελέγχου, χρησιμοποιώντας ουσιαστικά τα εργαλεία ανάλυσης της έρευνας. Η χρήση του θετικισμού βοηθά να εξηγηθούν οι περιστασιακές σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας, μαζί με τον εντοπισμό αναμενόμενων σχέσεων που εξηγούν την εμφάνιση φαινομένων σε επαναλαμβανόμενα σενάρια. Τα επαναλαμβανόμενα σενάρια θα ελεγχθούν μέσα από την ανάπτυξη των κατάλληλων υποθέσεων και τον σχεδιασμό της αντίστοιχης ερευνητικής στρατηγικής (Hussey & Hussey, 2009; Saunders et al., 2009).

Συνοψίζοντας, η ερευνητική φιλοσοφία αυτής της έρευνας βασίζεται στο γεγονός ότι η έρευνα δεν επιδιώκει να παράγει μια νέα θεωρία, αλλά τείνει περισσότερο στο να ελέγξει τις υπάρχουσες υποθέσεις μέσω της ανάλυσης ποσοτικών δεδομένων, και ως εκ τούτου η απαγωγική προσέγγιση είναι αυτή που ενδείκνυται για αυτήν την έρευνα.

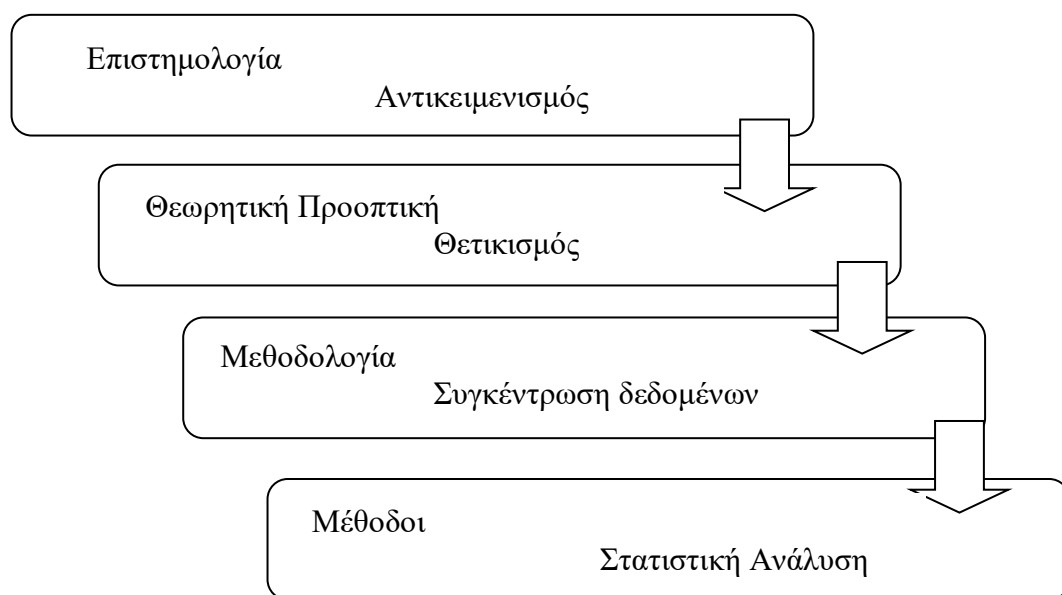
Ο στόχος της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει τον αντίκτυπο της Ε.Δ., μέσω της Ε.Ε., στις ελεγκτικές δαπάνες και στην καθυστέρηση ελέγχου. Ουσιαστικά, η έρευνα θα εξετάσει τον αντίκτυπο στις ελεγκτικές δαπάνες και στην καθυστέρηση ελέγχου των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. και του Δ.Σ., έτσι όπως αυτά διαμορφώνονται από τη βιβλιογραφία, ώστε να εντοπίσει τις πιθανές σχέσεις μεταξύ αυτών. Ο ρόλος και τα καθήκοντα της Ε.Ε. έρχονται, ώστε να αντικαταστήσουν και να βοηθήσουν το ρόλο του Δ.Σ. και γι' αυτό τον λόγο η έρευνα εξετάζει και τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ., τα οποία έρχονται σε δεύτερη μοίρα σε σχέση με αυτά της Ε.Ε.

Αντίστοιχα, η φιλοσοφία του θετικισμού χρησιμοποιήθηκε σε αυτή την έρευνα, διότι χρησιμοποιήθηκαν και αναλύθηκαν δεδομένα, ώστε να ελεγχθεί η σχέση μεταξύ της Ε.Δ. και ορισμένων εξαρτημένων χρηματοοικονομικών μεταβλητών εισηγμένων εταιρειών. Αυτή η μέθοδος προσδιορίζει κυρίως τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. (το μέγεθός της, την ανεξαρτησία των μελών της, τις συνεδριάσεις, τις γνώσεις των μελών της, καθώς και την παρουσία γυναικών), των χαρακτηριστικών του Δ.Σ. (μέγεθος, ανεξαρτησία των μελών του, συνεδριάσεις,

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

παρουσία γυναικών και δυαδικότητα CEO) και ενός συνόλου μεταβλητών ελέγχου (δηλαδή το μέγεθος της εταιρείας, η μόχλευση, ο κίνδυνος, η αποτελεσματικότητα κ.α.). Η χρήση αυτής της φιλοσοφίας βοηθά τον ερευνητή να δοκιμάσει την εφαρμοσμένη θεωρία έναντι των χαρακτηριστικών και των παρατηρήσεων που συγκεντρώθηκαν, τα οποία γενικεύουν τα αποτελέσματα στον ερευνητικό πληθυσμό στο σύνολό του. Παρακάτω το σχήμα 9.1 απεικονίζει και συνοψίζει την ερευνητική μεθοδολογία της παρούσας έρευνας.

Σχήμα 9.1: Σύνοψη ερευνητικής μεθοδολογίας

Πηγή: Ερευνητής

9.3 Ερευνητική προσέγγιση

Η μεθοδολογία της έρευνας που ακολουθεί κάθε μελέτη εξαρτάται αρχικά, από τον τομέα της επιστήμης γύρω από τον οποίο πραγματοποιείται η έρευνα, στην περίπτωση μας, η επιστήμη των οικονομικών εντάσσεται στις κοινωνικές επιστήμες. Αντίστοιχα, οι ερευνητές κατηγοριοποιούνται ανάλογα με τους επιστημονικούς τους προσανατολισμούς. Οι κοινωνικοί επιστήμονες και ερευνητές βλέπουν την πραγματικότητα ως απτό γεγονός και ευνοούν την «επιστημονική» προσέγγιση στην έρευνά τους. Η ομάδα αυτή των επιστημών και ερευνητών αναφέρονται από την βιβλιογραφία ως θετικιστές, επειδή υιοθετούν τη μέθοδο του «φυσικού επιστήμονα»

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

που χαρακτηρίζεται από την έκφραση των ερευνητικών τους ερωτημάτων με τη μορφή υποθέσεων και τη διατύπωση κατάλληλων εξισώσεων για τον έλεγχο της εγκυρότητας των υποθετικών φαινομένων (Bryman & Bell, 2003). Η ομάδα αυτή των ερευνητών απαντάει στις ερευνητικές υποθέσεις μέσα από τη συλλογή των ποσοτικών δεδομένων που προσφέρονται για αυστηρές επιστημονικές, μαθηματικές και στατιστικές αναλύσεις (Remenyi et al., 1998).

Ένα ακόμα σημείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η ερευνητική στρατηγική που θα ακολουθηθεί στην παρούσα έρευνα. Σύμφωνα με τους Bryman και Bell (2003) και Saunders et al. (2009) εντοπίζονται δύο βασικές ερευνητικές στρατηγικές, οι ποσοτικές και ποιοτικές. Βέβαια, σύμφωνα με την έρευνα των Tashakkori και Teddlie (2003), υφίσταται και μία ακόμα μέθοδος, η μεικτή. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η μεικτή μέθοδος είναι ένας συνδυασμός των ποσοτικών και ποιοτικών προσεγγίσεων. Γενικά, η ερευνητική στρατηγική αναφέρεται στη μέθοδο συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων που υιοθετεί η παρούσα μελέτη.

9.3.1 Ποσοτική προσέγγιση

Η ποσοτική ερευνητική στρατηγική ευνοεί την οικονομική επιστήμη, ως κοινωνική επιστήμη και συγκεκριμένα τους θετικιστές (Hennink et al., 2020). Η ποσοτική ερευνητική προσέγγιση περιλαμβάνει τον ποσοτικό προσδιορισμό ενός ερευνητικού προβλήματος, τη μέτρηση και την καταμέτρηση θεμάτων και στη συνέχεια τη γενίκευση των ευρημάτων σε έναν ευρύτερο πληθυσμό (Hennink et al., 2020). Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιεί επιστημονικές μεθόδους για τον προσδιορισμό της ερευνητικής ερώτησης και τεχνικής δειγματοληψίας, βασισμένη σε ένα ισχυρό θεωρητικό πλαίσιο. Οι ερωτήσεις αυτές εκφράζονται με όρους υποθέσεων και μοντέλων εκτίμησης με τη μορφή παραγόμενων εξισώσεων, με τις οποίες θα δοκιμαστούν αυτές οι υποθέσεις. Ο έλεγχος των υποθέσεων γίνεται με τη χρήση μαθηματικών εξισώσεων, στατιστικών αναλύσεων και οικονομετρικών μετρήσεων. Η μέθοδος αυτή, επίσης, έχει ονομαστεί και ως «αφαιρετική» προσέγγιση στην έρευνα. Σύμφωνα με αυτή τη στρατηγική, τα δεδομένα που απαιτούνται για την ανάλυση των υποθέσεων συλλέγονται με τη χρήση ημιδομημένων ερωτηματολογίων ή δημοσίων διαθέσιμων πρωτογενών δεδομένων ή μέσα από δευτερεύουσες πηγές. Τα αποτελέσματα μιας ποσοτικής έρευνας οδηγούν στον προσδιορισμό των στατιστικών τάσεων, προτύπων, μέσων όρων, συχνοτήτων ή συσχετίσεων (Hennink et al., 2020).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Βασικό πλεονέκτημα της ποσοτικής μεθόδου είναι ότι επιτρέπει τη δημιουργία αιτιώδους σχέσης μεταξύ μεταβλητών και παρέχει σημαντικές πληροφορίες για τις σχέσεις που θα μπορούσαν να υπάρχουν μεταξύ πάρα πολλών μεταβλητών ενδιαφέροντος, ενισχύοντας έτσι την παρουσία τους (Vanderstoep & Johnston, 2008). Η μέθοδος αυτή περιλαμβάνει τον ορισμό των μεταβλητών και τη μέτρηση αυτών, ενώ δίνει το δικαίωμα στον ερευνητή να μετρήσει αυτό που θέλει να μετρήσει και όχι κάποιο άλλο φαινόμενο. Παράλληλα, η μέθοδος αυτή επιτρέπει τη γενίκευση και την αναπαραγωγή των αποτελεσμάτων και μπορεί να βελτιώσει την εγκυρότητα και την πρωτοτυπία της μελέτης. Επιπλέον, η χρήση των στατιστικών εργαλείων ενισχύει τα συμπεράσματα, καθώς και τις πιθανές προβλέψεις.

Εκτός από τα πλεονεκτήματα εντοπίζονται και μερικά μειονεκτήματα γι' αυτή τη μέθοδο. Ένα βασικό μειονέκτημα είναι η δυσκολία εύρεσης των κατάλληλων μεταβλητών για την πλήρη καταγραφή των εννοιών που θέλει να μελετήσει ο ερευνητής. Η χρήση μεταβλητών μεσολάβησης ή υποκατάστασης για μη παρατηρήσιμες έννοιες δεν ισοδυναμεί με τη μέτρηση της ίδιας της πραγματικής μεταβλητής. Ένα ακόμα πιθανό μειονέκτημα είναι ο αποκλεισμός σημαντικών μεταβλητών, η συμπερίληψη άσχετων μεταβλητών και τα σφάλματα μέτρησης, είτε για τις εξαρτώμενες είτε για ανεξάρτητες μεταβλητές. Τα μειονεκτήματα αυτά απαλύνονται μέσα από τη μελέτη της προηγούμενης βιβλιογραφίας που βοηθάει στην επιλογή των μεταβλητών και τη σωστή μέτρησή τους, ώστε να ελαχιστοποιηθεί η πιθανότητα τα μειονεκτήματα αυτά να επηρεάσουν την έρευνα.

9.3.2 Ποιοτική προσέγγιση

Η ποιοτική ερευνητική στρατηγική καθοδηγείται από τις έννοιες του ερμηνευτικού παραδείγματος (Hennink et al., 2020). Η στρατηγική αυτή προσέγγιση προτιμάται, όταν τα ερευνητικά ερωτήματα οδηγούν στη διαμόρφωση της θεωρίας, καθώς και στην περίπτωση της ανακάλυψης ενός τρόπου συμπεριφοράς. Η ποιοτική μέθοδος περιγράφεται από τους Hennink et al. (2020) ως μια προσέγγιση που επιτρέπει τη λεπτομερή εξέταση των εμπειριών των ανθρώπων με τη χρήση ενός συγκεκριμένου συνόλου μεθόδων έρευνας, όπως η συνέντευξη, η συζήτηση της ομάδας εστίασης, οι παρατηρήσεις, η ανάλυση περιεχομένου, οπτικές μέθοδοι και ιστορίες ζωής ή βιογραφίες (Bell et al., 2022). Επίσης, η μέθοδος αυτή χρησιμοποιεί τη στρατηγική που συλλαμβάνει την κοινωνική δυναμική των επιχειρήσεων, τα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

εσωτερικά της στοιχεία, τα περιβάλλοντα και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Αυτή η ερευνητική στρατηγική περιλαμβάνει τη χρήση μεθόδων συλλογής και ανάλυσης δεδομένων που θεωρούνται καταλληλότερες για τη διερεύνηση ενός κοινωνικού παράγοντα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον. Ουσιαστικά, η μέθοδος αυτή αναγνωρίζει την ανθρώπινη δυναμική, η οποία εντοπίζεται σε όλα τα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας (Hennink et al., 2020).

Βασικό πλεονέκτημα της ποιοτικής μεθόδου είναι η ικανότητα διερεύνησης και διεξαγωγής μιας σε βάθος διερεύνησης ενός κοινωνικού φαινομένου, παρέχοντας έτσι την ευκαιρία να κατανοήσει ο ερευνητής τόσο απαντημένες, όσο και τις μη απαντημένες ερωτήσεις, γεγονός που καθιστά δυνατή την πρώτη εμπειρία και την αλληλεπίδραση με το αντικείμενο της έρευνας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η τεχνική της συνέντευξης ή των ομάδων εστίασης, που επιτρέπουν στον συμμετέχοντα στην έρευνα να δώσει μια πολύ λεπτομερή και συγκεκριμένη απάντηση (Vanderstoep & Johnston, 2008). Ουσιαστικά, η τεχνική αυτή αποτελεί την πλησιέστερη αναπαράσταση της πραγματικότητας. Επίσης, η ποιοτική μέθοδος μπορεί να αποτελέσει τη βάση για την εμφάνιση μιας θεμελιωμένης θεωρίας, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει μια πιο πρωτότυπη εικόνα.

Εκτός από τα οφέλη της ποιοτικής μεθόδου, εντοπίζονται και ορισμένα μειονεκτήματα. Τα μειονεκτήματα αυτά εντοπίζονται σε πρακτικά προβλήματα, όπως αυτό της πρόσβασης στους ερωτηθέντες, ειδικά όταν η ερευνητική ερώτηση σχετίζεται με ζητήματα που ο ερωτώμενος τα θεωρεί ευαίσθητα ή μη ενδιαφέροντα, με αποτέλεσμα η πιθανότητα των προκαταλήψεων που προκύπτουν από τις αξίες, τον πολιτισμό και τις αντιλήψεις του ερευνητή να σημαίνουν ότι τα αποτελέσματα ενδέχεται να μην είναι διακριτά από το αντικείμενο της έρευνας. Συνεπώς, οι ηθικοί προβληματισμοί είναι ένα ακόμα μειονέκτημα της συγκεκριμένης μεθόδου. Βέβαια, το θέμα των ηθικών προβληματισμών υφίσταται και στην ποσοτική μέθοδο, αλλά είναι λιγότερο σημαντικά σε σχέση με την ποιοτική μέθοδο. Η ποιοτική μέθοδος έχει ως επακόλουθο την άμεση επαφή με άτομα διαφόρων ηλικιών και περιστάσεων, ζητήματα σχετικά με τη συγκατάθεση, την ευπάθεια και τη συμμετοχή, με αποτέλεσμα να σχετίζονται άμεσα με ηθικά ζητήματα (Bell et al., 2022). Αντίθετα, αυτό αποφεύγεται με τη χρήση ποσοτικών μεθόδων, ειδικά όταν μπορούν να χρησιμοποιηθούν δευτερεύοντα δεδομένα.

Επίσης, η ποιοτική μέθοδος σε αντίθεση με την ποσοτική, μειονεκτεί αναφορικά με τα προβλήματα γενίκευσης και επαναληψιμότητας, δεδομένου ότι

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

κανένα άτομο δεν είναι το ίδιο όσον αφορά το συναίσθημα, τη συναισθηματική σύνθεση και την μοναδικότητα που έχει κάθε ερωτώμενος. Τέλος, συνήθως η μέθοδος αυτή έχει μικρά μεγέθη δειγμάτων, τα οποία είναι και μη τυχαία, επομένως τα ευρήματα να μην είναι δυνατόν να γενικευτούν για μεγαλύτερο πληθυσμό (Vanderstoep & Johnston, 2008).

9.4 Επιλογή ερευνητικής προσέγγισης

Το πιο σημαντικό ζήτημα σχετικά με τη μέθοδο που θα χρησιμοποιηθεί σε μια ερευνητική έρευνα είναι η φύση της ίδιας της μελέτης (Saunders et al., 2007). Ορισμένα ζητήματα μπορούν να διερευνηθούν κατάλληλα χρησιμοποιώντας μια ποσοτική στρατηγική, λόγω της δυσκολίας συγκέντρωσης κατάλληλων ποιοτικών δεδομένων, όπως στην περίπτωση των συνεντεύξεων με ανώτερα διοικητικά στελέχη για θέματα που άπτονται της εταιρικής στρατηγικής ή διαδικασιών Ε.Δ. (Bell et al., 2022). Η δυσκολία αυτή εντοπίζεται τόσο από πλευράς χρόνου, όσο και ευαισθησίας των παρεχόμενων πληροφοριών, που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο την εταιρική απόδοση και την επιβίωση σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους. Επιπλέον, η ποσοτική στρατηγική προκρίνεται έναντι της ποιοτικής, διότι τα δεδομένα που απαιτούνται για την πραγματοποίηση της έρευνας μπορούν να συλλεχθούν είτε από πηγές δεδομένων είτε από τις χρηματοοικονομικές εκθέσεις των εταιρειών. Συνεπώς, τα δεδομένα θα είναι άμεσα διαθέσιμα και απαλλαγμένα από λάθη και παραλείψεις. Ένα ακόμα μειονέκτημα των συνεντεύξεων ή κάποιων άλλων ποιοτικών τεχνικών ή και ακόμα η απάντηση ερωτηματολογίων από ερωτώμενους είναι ο χρόνος, καθώς και οι πιθανοί πόροι που απαιτούνται (Vanderstoep & Johnston, 2008). Οι πόροι αναφέρονται σε έξοδα μεταφοράς στον τόπο του ερωτώμενου στην περίπτωση της συνέντευξης και σε χρήση λογισμικών για τη σύνταξη ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου. Παράλληλα, η επικαιρότητα της μελέτης μπορεί να είναι ουσιαστική, συνεπώς να είναι αναγκαία η στροφή σε δευτερογενή δεδομένα. Η συλλογή των δευτερογενών δεδομένων πιθανόν να είναι πιο εύκολη και η πρόσβασή τους πιο γρήγορη, ενώ αποφεύγονται και οι πιθανές σκέψεις του ερωτώμενου να αποφύγει την απάντηση.

Η μελέτη των δύο αυτών μεθόδων στην παραπάνω ενότητα, σε συνδυασμό με τα πλεονεκτήματα, αλλά και τα μειονεκτήματά τους, οδηγεί τον ερευνητή της παρούσας έρευνας να χρησιμοποιήσει την ποσοτική ερευνητική στρατηγική.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Άλλωστε, ο τομέας έρευνας της παρούσας μελέτης εντάσσει τον ερευνητή στους θετικιστές. Επιπλέον, το πλεονέκτημα της ποσοτικής μεθόδου για γενίκευση, καθώς και δυνατότητα συλλογής των δεδομένων από δευτερογενείς πηγές προσφέρουν στον ερευνητή μείωση των πόρων, αλλά και του χρόνου που, υπό άλλες συνθήκες, θα απαιτούνταν για τη συλλογή των δεδομένων με άλλες μεθόδους. Συνοψίζοντας, ο ερευνητής, εντασσόμενος στους θετικιστές, θα χρησιμοποιήσει την αντίστοιχη επιστημολογική στάση με μια αφαιρετική προσέγγιση, χρησιμοποιώντας μόνο μια ποσοτική ερευνητική στρατηγική.

Η επιλογή της ποσοτικής μεθόδου τεκμηριώνεται και μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, η οποία πραγματοποιήθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια. Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας δείχνει ότι τόσο οι έρευνες που επικεντρώνονται στην επίδραση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. στις ελεγκτικές δαπάνες (60 έρευνες), όσο και στην καθυστέρηση ελέγχου (28 έρευνες), χρησιμοποιούν στην πλειοψηφία τους ποσοτικές ερευνητικές μεθόδους. Συγκεκριμένα, όλες σχεδόν οι προηγούμενες έρευνες χρησιμοποιούν ποσοτικές ερευνητικές μεθόδους με χρήση δευτερογενών δεδομένων, με εξαίρεση τρεις μελέτες (Collier & Gregory, 1996; O' Sullivan & Diacon, 2002; Stewart & Munro, 2007) που χρησιμοποιούν ημιδομημένα ερωτηματολόγια και μία προσωπικής συνέντευξης (Tremblay & Gendron, 2011). Γενικά, η προκατάληψη προς τις ποσοτικές ερευνητικές μεθόδους είναι ορατή από όλες σχεδόν τις έρευνες που σχετίζονται με την Ε.Δ. Άλλωστε, η μελέτη του συνόλου της βιβλιογραφίας από τον ερευνητή, πέραν των κεφαλαίων της ανασκόπησης της βιβλιογραφίας, επιβεβαιώνουν ότι η πλειοψηφία των μελετών που διαπραγματεύονται θέματα περί Ε.Δ. χρησιμοποιούν ποσοτικές ερευνητικές μεθόδους με λήψη δευτερογενών δεδομένων.

Η μελέτη διεξάγεται χρησιμοποιώντας τη θετικιστική προσέγγιση, βασιζόμενη στις θεωρίες της Ε.Δ. και κυρίως στη θεωρία της αντιπροσώπευσης ως το κύριο θεωρητικό πλαίσιο. Αυτό συμβαίνει, επειδή είναι η πιο κατάλληλη προσέγγιση, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση του ίδιου του θέματος. Η Ε.Δ. και κυρίως η δραστηριότητα των Ε.Ε., καθώς η ανεξαρτησία των μελών αυτής και του Δ.Σ. είναι σημαντικά και ευαίσθητα ζητήματα στον βαθμό που μπορούν να επηρεάσουν τη στρατηγική στάση μιας επιχείρησης, την απόδοσή της και τη συνέχιση της επιβίωσης. Επιπλέον, μια θετικιστική προσέγγιση είναι επίσης η καταλληλότερη, λαμβάνοντας υπόψη τη διαθεσιμότητα δεδομένων σε σχέση με τα προβλήματα που δημιουργούνται σε πιθανή πρόσβαση σε συμμετέχοντες, όπως τα μέλη των Ε.Ε. ή του Δ.Σ. Όπως ήδη

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αναφέρθηκε, η μελέτη θα στηριχθεί σε δευτερογενή δεδομένα που, εκτός των άλλων, η επιλογή αυτή απαλλάσσει και διαφυλάττει τον ερευνητή από όλα τα νέα υγειονομικά δεδομένα και κινδύνους αντίστοιχα, που έφερε στο προσκήνιο ο κορονοϊός κατά το διάστημα πραγματοποίησης της έρευνας. Στις παρακάτω υποενότητες θα τεκμηριωθεί με περαιτέρω αναλύσεις η απόφαση για την επιλογή αυτής της μεθόδου.

Τέλος, η επιλογή για την υιοθέτηση μια ποσοτικής ή αφαιρετικής προσέγγισης με τη χρήση δευτερογενών δεδομένων έγινε, αφού πρώτα ο ερευνητής εξέτασε όλες τις άλλες μεθόδους που θα μπορούσαν να είχαν χρησιμοποιηθεί για να απαντήσουν στα βασικά ερευνητικά ερωτήματα. Οι μέθοδοι και οι λόγοι αποκλεισμού τους αναφέρονται στη συνέχεια.

Πιθανές ερευνητικές μέθοδοι που απορρίφθηκαν από τον ερευνητή:

- Ποιοτική έρευνα χρησιμοποιώντας συνεντεύξεις με μέλη της Ε.Ε. και του Δ.Σ.
- Ποιοτική μελέτη χρησιμοποιώντας ομάδες εστίασης με μέλη της επιχείρησης, που είναι επιφορτισμένα με την Ε.Δ.
- Ποσοτική προσέγγιση με χρήση ερωτηματολογίων.

Ουσιαστικά, οι μέθοδοι που περιγράφονται είναι ποιοτικές έρευνες και μια ποσοτική προσέγγιση, με βασική μέθοδο συλλογής δεδομένων μέσω ερωτηματολογίων. Βέβαια, όπως εξηγήθηκε και παραπάνω, η οποιαδήποτε πρόσβαση σε δεδομένα μέσω συνέντευξης ή ερωτηματολογίων φέρνει τα αναμενόμενα αποτελέσματα μόνο όταν αυτή η πρόσβαση είναι εφικτή και χωρίς εμπόδια. Επιπλέον, το διάστημα πραγματοποίησης της έρευνας συμπίπτει σε μεγάλο βαθμό με την περίοδο του κορονοϊού, που ήταν πολύ δύσκολη η πρόσβαση για προσωπικές συνεντεύξεις, καθώς και η εύρεση των αντίστοιχων ατόμων.

9.5 Ετήσιες εκθέσεις και συλλογή δεδομένων

9.5.1 Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις

Η ενότητα αυτή παρουσιάζει τον λόγο που ο ερευνητής της τρέχουσας έρευνας επέλεξε να χρησιμοποιήσει δευτερεύουσες πληροφορίες (δεδομένα), ως την τεχνική για τη συλλογή των δεδομένων. Τα δεδομένα αυτά ήταν διαθέσιμα στις ετήσιες οικονομικές εκθέσεις των εισηγμένων εταιρειών στο Χ.Α.Α., στις ιστοσελίδες

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

των εταιρειών, καθώς επίσης χρησιμοποιήθηκε και η βάση συλλογής δεδομένων Thomson Reuters Eikon. Το βήμα της συλλογής των δεδομένων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ερευνητική προσπάθεια. Άλλωστε, όπως ήδη έχει αναφερθεί, η επιλογή της ερευνητικής τεχνικής, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών συλλογής δεδομένων, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη φύση της έρευνας, τη διαθεσιμότητα και τις δεξιότητες του ερευνητή (Bryman & Bell, 2003; Saunders et al., 2007).

Η ετήσια οικονομική έκθεση αποτελεί έναν βασικό τρόπο παροχής πληροφοριών προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη της (Stanton & Stanton, 2002). Παρόλο που εντοπίζονται εγγενείς ελλείψεις, η ετήσια οικονομική έκθεση εξακολουθεί να είναι το πιο αξιόπιστο μέσο επικοινωνίας στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον (Holland & Foo, 2003). Η έκθεση αυτή αποτελεί το μόνο νομικά απαιτούμενο κομμάτι πληροφοριών, που παρέχει λεπτομερή περιγραφή των εμπορικών δραστηριοτήτων, στις οποίες μια εταιρεία έχει εμπλακεί για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Επίσης, δείχνει ότι η εταιρεία στηρίζεται ευρέως από πολλά ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένης της κυβέρνησης και των πιστωτών. Παράλληλα, η έκθεση αυτή ακολουθεί ένα προδιαγεγραμμένο πρότυπο, του οποίου η ορθότητα των πληροφοριών και αλήθεια αυτών πιστοποιείται από έναν ορκωτό ελεγκτή.

Η χρήση των δευτερογενών δεδομένων, τα οποία είναι διαθέσιμα στο κοινό, παρέχουν το πλεονέκτημα του χρόνου στον ερευνητή, αφού του δίνεται η ελευθερία του χρόνου να ασχοληθεί περισσότερο με την προετοιμασία και την ανάλυση των δεδομένων. Τα δευτερογενή δεδομένα, ειδικά εκείνα που προέρχονται από την ετήσια οικονομική έκθεση, που αποτελεί κατοχυρωμένο νομικό δικαίωμα για την πληροφόρηση των μετόχων, έχουν κοινωνική και νομική νομιμότητα (Stanton & Stanton, 2002), καθώς και αντικειμενικότητα. Αυτά τα χαρακτηριστικά καθιστούν τις οικονομικές εκθέσεις λιγότερο επιρρεπείς σε σφάλματα και τις κάνουν πιο αξιόπιστες. Έτσι λοιπόν, η μελέτη αυτή βασίζεται στη χρήση δευτερογενών δεδομένων.

9.5.2 Επιλογή δείγματος

Ο ερευνητής επέλεξε για αρχικό πληθυσμό τις εισηγμένες εταιρείες στο Χ.Α.Α., διότι η μελέτη όλης της κείμενης νομοθεσίας έδειξε ότι αυτές υποχρεούνται να την εφαρμόσουν, σε αντίθεση με της μη εισηγμένες εταιρείες που μπορούν να την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

εφαρμόσουν προαιρετικά. Ειδικότερα, όπως ήδη έχει αναφερθεί, η σύσταση της Ε.Ε. είναι υποχρεωτική για τις εισηγμένες σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά εταιρείες, ενώ αντίθετα είναι προαιρετική η σύστασή της για τις μη εισηγμένες εταιρείες. Συγκεκριμένα, αυτή η χρονική περίοδος επιλέχθηκε, διότι από το 2017 και εξής εφαρμόστηκε ο Ν. 4449/2017 που αναφέρεται στην Ε.Δ., τις νέες αρμοδιότητες και υποχρεώσεις της Ε.Ε. αναφορικά με τους εξωτερικούς ελεγκτές, καθώς και σε πρόσθετα στοιχεία γνωστοποιήσεων προς τους επενδυτές, τα οποία αναφέρονται υποχρεωτικά στην έκθεση ελέγχου. Επιπλέον, η επιλογή των εισηγμένων εταιρειών έγινε, διότι αυτές αναμένεται να προετοιμάσουν και να δημοσιεύσουν τις οικονομικές τους πληροφορίες σύμφωνα με τους ισχύοντες λογιστικούς κανονισμούς. Επίσης, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι εταιρείες αυτές αποτελούν μια πολύ ισχυρή εικόνα της ελληνικής αγοράς, που αποτελείται τόσο από οικογενειακές, όσο και από πολυεθνικές επιχειρήσεις. Παράλληλα, η στόχευση αυτών των εταιρειών εγγυάται τη στατιστική ισχύ των δοκιμών και μεγιστοποιεί τη διαθεσιμότητα των δεδομένων.

Ο πληθυσμός της μελέτης αποτελείται από τις ελληνικές εταιρείες που περιλαμβάνονται στο Χ.Α.Α. και παρείχαν πλήρεις πληροφορίες στις 31 Δεκεμβρίου 2017. Ο αρχικός αριθμός των εταιρειών ήταν 197, συμπεριλαμβανομένων όλων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, των εταιρειών επενδύσεων, καθώς και των εταιρειών που έχουν επιλέξει να διαπραγματεύονται στο Χ.Α.Α. έχοντας έδρα εκτός Ελλάδος. Ωστόσο, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι εταιρείες ασφαλίσεων, οι εταιρείες που έχουν συσταθεί στο εξωτερικό, καθώς και εταιρείες με έδρα εκτός Ελλάδας, εξαιρούνται από το δείγμα μας. Συγκεκριμένα, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι εταιρείες ασφαλίσεων δεν περιλαμβάνονται σε αυτό το δείγμα, επειδή διαφέρουν από τις μη χρηματοοικονομικές εταιρείες ως προς τη διαφορετική φύση των λογιστικών τους πρακτικών και επειδή έχουν συγκεκριμένα θέματα διακυβέρνησης, καθιστώντας τους τομείς τους διαφορετικούς από όλους τους άλλους (Faccio & Lasfer, 2000). Επίσης, οι εταιρείες αυτές υπόκεινται σε διαφορετικές φορολογικές απαιτήσεις και έχουν διαφορετικές χρηματοοικονομικές αναφορές (Alsaeed, 2006). Επιπλέον, όλες οι ανωτέρω εξαιρέσεις έγιναν σύμφωνα και με την προηγούμενη βιβλιογραφία (Clifford & Evans, 1997; Ball et al., 2000 Leventis et al., 2005; Ruddock et al., 2006; Blankley et al., 2012; Sultana et al., 2019; Drogalas et al., 2021), που εκτός των άλλων σημειώνουν ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν ιδιαίτερη πολυπλοκότητα.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Συνεπώς, εξαιρέθηκαν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, δηλαδή οχτώ τράπεζες και μία ασφαλιστική εταιρεία. Αντίστοιχα, εξαιρέθηκαν και τρεις εταιρείες με έδρα εκτός Ελλάδος. Ο Πίνακας 9.1 παρουσιάζει αναλυτικά τις εταιρείες που αποκλείστηκαν λόγω της ιδιαιτερότητας του κλάδου τους είτε λόγω της μη ελληνικής τους έδρας. Η ανωτέρω διαδικασία μείωσε το δείγμα σε 185 εταιρείες. Επιπλέον, εξαιτίας άλλων περιορισμών που οφείλονταν είτε σε προβλήματα λήψης αντιγράφων των ετήσιων εκθέσεων ορισμένων εταιρειών είτε στην έλλειψη όλων των απαραίτητων πληροφοριών που θα διαμόρφωναν τις μεταβλητές της έρευνας, ο αριθμός των εταιρειών μειώθηκε σε 100. Η μείωση αυτή οφείλεται, διότι κατά τη συλλογή των δεδομένων δεν βρέθηκαν δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις για 28 εταιρείες, ενώ 31 εταιρείες δεν παρείχαν επαρκή δεδομένα και πληροφορίες αναφορικά με τις ελεγκτικές αμοιβές ή τα στοιχεία των μελών της Ε.Ε.

Επίσης, κρίνοντας ότι η έρευνά μας θα περιλαμβάνει την περίοδο 2017 – 2020, αφήσαμε εκτός δείγματος τις εταιρείες που εξήλθαν από το Χ.Α.Α. σε κάποιο από τα επόμενα έτη. Οι εταιρείες που σταμάτησαν τη διαπραγμάτευσή τους στο Χ.Α.Α ήταν συνολικά 26. Το χρονικό διάστημα λήγει το 2020, διότι είναι το πιο πρόσφατο έτος για το οποίο τα δεδομένα ήταν διαθέσιμα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας συλλογής των δεδομένων. Συνεπώς, ο τελικός αριθμός των παρατηρήσεων της έρευνας διαμορφώνεται σε 400.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το σταθερό δείγμα της έρευνας αποτελείται από τις ίδιες εταιρείες που ήταν εισηγμένες στο Χ.Α.Α από το έτος έναρξης της έρευνας, δηλαδή στις 31/12/2017. Η επιλογή αφενός οφείλεται σε λόγους σύγκρισης, διότι έρευνα περιλαμβάνει ένα διάστημα τεσσάρων ετών, αφετέρου δε, οι εταιρείες αυτές παρείχαν όλο αυτό το διάστημα δημοσιευμένες καταστάσεις με πλήρη στοιχεία, ώστε να μπορέσουν να διαμορφωθούν οι μεταβλητές της έρευνας.

Πίνακας 9.1: Δείγμα εταιρειών

	Αριθμός εταιρειών
Αρχικό δείγμα εισηγμένων εταιρειών στο Χ.Α.Α. στις 31/12/2017	197
Χρηματοπιστωτικά ιδρύματα	8
Ασφαλιστικές εταιρείες	1
Εταιρείες με έδρα εκτός Ελλάδος	3
Χωρίς δημοσιευμένα στοιχεία	28
Ελλιπή στοιχεία	31

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Εταιρείες που εξήλθαν από το Χ.Α.Α. τα επόμενα έτη	26
Τελικό δείγμα	100

9.5.3 Συλλογή δεδομένων

Τα περισσότερα από τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν σε αυτή τη μελέτη ελήφθησαν από τις ετήσιες εκθέσεις των εταιρειών, των ελληνικών εταιρειών που περιλαμβάνονται στο Χ.Α.Α., για τα έτη 2017 ως και 2020. Το έτος 2017 αποτελεί σημείο αναφοράς για την εξέλιξη των Ε.Ε., κάτι το οποίο περιγράφεται μέσα από το Ν. 4449/2017. Ουσιαστικά, αυτή η έρευνα αντικατοπτρίζει τις πρόσφατες εξελίξεις της Ε.Δ στην Ελλάδα, από το 2017 και μετά. Το διάστημα που καλύπτει η έρευνα είναι τεσσάρων ετών, όσο δηλαδή ήταν επιτρεπτό να βρεθούν οι δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις, κατά το διάστημα που εξελίχθηκε αυτή η μελέτη.

Αναλυτικότερα, η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσα από τις ετήσιες χρηματοοικονομικές εκθέσεις, που λήφθηκαν από τον ιστότοπο του ομίλου χρηματιστηρίου Αθηνών¹⁷, στην περίπτωση που δεν υπήρχαν, ο ερευνητής επισκέφθηκε τον ιστότοπο της αντίστοιχης εταιρείας. Επιπλέον, αρκετά οικονομικά δεδομένα και πληροφορίες αναφορικά με τις ελεγκτικές και μη ελεγκτικές δαπάνες ελήφθησαν από τη βάση δεδομένων Thomson Reuters Eikon. Αναλυτικότερα, οι πληροφορίες για τις ελεγκτικές και μη ελεγκτικές αμοιβές συλλέχθηκαν από τις σημειώσεις στους λογαριασμούς που αναφέρουν λεπτομέρειες της αμοιβής που καταβλήθηκε στον ελεγκτή της εταιρείας, ενώ για κάποιες εταιρείες που δεν ανέφεραν βρέθηκε η αντίστοιχη πληροφορία από τη βάση δεδομένων. Το μεγαλύτερο μέρος των εταιρειών αποκάλυψαν την πληροφορία αυτή στις σημειώσεις των λογαριασμών για τα λειτουργικά έξοδα. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι υπήρξαν και αρκετές εταιρείες που δεν γνωστοποιούν την αμοιβή του ορκωτού ελεγκτή, παραβαίνοντας τους κανόνες της Ε.Δ. Αντίστοιχα, οι πληροφορίες για την άλλη εξαρτημένη μεταβλητή της δεύτερης έρευνας, οι πληροφορίες συγκεντρώθηκαν από την ετήσια χρηματοοικονομική έκθεση, λαμβάνοντας υπόψη την ημερομηνία δημοσίευσής τους.

Οι πληροφορίες αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και πληροφορίες για το βιογραφικό των μελών της λήφθηκαν από τις ετήσιες εκθέσεις και σε ελάχιστες

¹⁷ <https://www.athexgroup.gr/el/>

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

περιπτώσεις από την ιστοσελίδες των εταιρειών, όταν υπήρχε αντίστοιχη παραπομπή από τις οικονομικές εκθέσεις. Ομοίως συλλέχθηκαν και οι πληροφορίες για τα μέλη του Δ.Σ. Τα δεδομένα αυτά αναφέρονται στον αριθμό των μελών που συμμετέχουν στην Ε.Ε. και στο Δ.Σ., το φύλο τους, τον αριθμό των συνεδριάσεων, την ανεξαρτησία τους, καθώς και πληροφορίες αναφορικά με τις γνώσεις και την εμπειρία τους. Οι περισσότερες εταιρείες παρείχαν πίνακες με λεπτομέρειες για την παρουσία κάθε μέλους σε συνεδριάσεις της Ε.Ε. ή του Δ.Σ., καθώς επίσης και σε συνεδριάσεις της επιτροπής διορισμών και της επιτροπής αμοιβών. Όταν δεν υπήρχε αυτός ο βοηθητικός πίνακας, η λεπτομερής ανάγνωση της έκθεσης Ε.Δ. μας παρείχε όλες τις απαραίτητες πληροφορίες.

Αντίστοιχα, από τις ετήσιες οικονομικές εκθέσεις λήφθηκαν και οι πληροφορίες αναφορικά με το φύλο του εξωτερικού ελεγκτή, την εταιρεία στην οποία ανήκει, καθώς και τη γνώμη του επί των οικονομικών καταστάσεων. Τα οικονομικά στοιχεία των εταιρειών λήφθηκαν από τη βάση δεδομένων, για όσες εταιρείες υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία, και για τις υπόλοιπες τα οικονομικά δεδομένα λήφθηκαν από τις οικονομικές καταστάσεις τους.

Συνοψίζοντας, το τελικό δείγμα της έρευνας αποτελείται από 100 εταιρείες, οι οποίες συμμετείχαν στο Χ.Α.Α. και τα τέσσερα έτη που περιλαμβάνει το διάστημα της μελέτης. Το δείγμα απαρτίζεται από εταιρείες όλων των βιομηχανικών κλάδων. Οι κλάδοι αυτοί, όπως δείχνει και ο Πίνακας 9.2, είναι: τα ακίνητα, τα βιομηχανικά προϊόντα και υπηρεσίες, το εμπόριο, οι κατασκευές και τα οικοδομικά υλικά, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, το πετρέλαιο και αέριο, τα προσωπικά και οικιακά είδη, οι πρώτες ύλες, τα ταξίδια και η αναψυχή, τεχνολογία και τηλεπικοινωνίες, τα τρόφιμα και ποτά, η υγεία και τέλος οι εταιρείες που εντάσσονται στον κλάδο των χημικών. Η πλειονότητα των εταιρειών εντοπίζεται στον κλάδο των προσωπικών και οικιακών ειδών (15%), ακολουθεί ο κλάδος των βιομηχανικών ειδών και υπηρεσιών (13%), ενώ ο κλάδος των κατασκευών και ο κλάδος της τεχνολογίας περιλαμβάνει από 12% των εταιρειών έκαστος.

Πίνακας 9.2: Οι εταιρείες ανά κλάδο

A/A	Κλάδος	Αριθμός εταιρειών	Ποσοστό
1	Ακίνητα	7	7
2	Βιομηχανικά Προϊόντα και Υπηρεσίες	13	13
3	Εμπόριο	5	5
4	Κατασκευές και Οικοδομικά Υλικά	12	12

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

5	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	3	3
6	Πετρέλαιο και αέριο	3	3
7	Προσωπικά και Οικιακά Είδη	15	15
8	Πρώτες Ύλες	5	5
9	Ταξίδια και Αναψυχή	8	8
10	Τεχνολογία και Τηλεπικοινωνίες	12	12
11	Τρόφιμα και Ποτά	9	9
12	Υγεία	4	4
13	Χημικά	4	4
	Σύνολο	100	100

9.6 Ερευνητική ανάλυση και διαδικασίες

9.6.1 Μοντέλα έρευνας

Η παρούσα έρευνα χρησιμοποιεί δύο μοντέλα. Το πρώτο μοντέλο χρησιμοποιεί ως εξαρτημένη μεταβλητή τις ελεγκτικές αμοιβές και ανεξάρτητες μεταβλητές τα χαρακτηριστικά της Ε.Δ. και συγκεκριμένα τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ., ενώ παράλληλα χρησιμοποιούνται και πρόσθετες μεταβλητές ελέγχου που αναφέρονται στα χρηματοοικονομικά στοιχεία των εταιρειών και σε πληροφορίες που αναφέρονται στην ελεγκτική εταιρεία και τον ελεγκτή. Το μοντέλο των ελεγκτικών αμοιβών ουσιαστικά απαρτίζεται από δύο επιμέρους μοντέλα, το ένα λαμβάνει ως εξαρτημένη μεταβλητή τις ελεγκτικές αμοιβές και το δεύτερο τις μη ελεγκτικές. Αντίστοιχα, το δεύτερο βασικό μοντέλο λαμβάνει τις ίδιες ανεξάρτητες μεταβλητές, φυσικά με την ίδια έμφαση στα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και του Δ.Σ., με εξαρτημένη μεταβλητή αυτή τη φορά τις ημέρες καθυστέρησης του ελέγχου.

Ουσιαστικά μέσα από κάθε μοντέλο θέλουμε να εξετάσουμε την επίδραση των χαρακτηριστικών της Ε.Δ. σε δύο βασικά ζητήματα, τα οποία, όπως δείξαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, έχουν μελετηθεί από την παγκόσμια βιβλιογραφία με δείγμα κυρίως μη ευρωπαϊκές χώρες και φυσικά δεν εντοπίζεται αντίστοιχη έρευνα με δείγμα τις ελληνικές εταιρείες.

9.6.2 Έλεγχος υποθέσεων

Η βασική μέθοδος που χρησιμοποιείται στην παρούσα έρευνα είναι η ανάλυση παλινδρόμησης, που είναι σχεδόν σίγουρα το πιο σημαντικό εργαλείο που έχει στη διάθεσή του ένας οικονομήτρης (Brooks, 2008). Επιπλέον, η μέθοδος αυτή

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

είναι και η πιο συχνά χρησιμοποιούμενη τεχνική για την πολυπαραγοντική ανάλυση. Η παρούσα έρευνα μελετά την επίδραση των χαρακτηριστικών της Ε.Δ. στις ελεγκτικές δαπάνες και στην καθυστέρηση ελέγχου, που αποτελούν αντίστοιχα την εξαρτημένη μεταβλητή του κάθε μοντέλου. Μια πολλαπλή παλινδρόμηση θεωρείται κατάλληλη για αυτήν την έρευνα. Σύμφωνα με τους Hutcheson και Sofroniou (1999), η παλινδρόμηση των ελαχίστων τετραγώνων (OLS) θεωρείται μια ισχυρή τεχνική, όταν το μοντέλο περιέχει τόσο δίτιμες, όσο και συνεχείς μεταβλητές, κάτι που εντοπίζεται στην παρούσα έρευνα. Ωστόσο, η χρήση παλινδρόμησης OLS υπόκειται σε ορισμένες προϋποθέσεις, οι οποίες και περιγράφονται στη συνέχεια.

- Εγκυρότητα τυπικών σφαλμάτων. Ένα από τα προβλήματα που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε άκυρες ερμηνείες είναι η ετεροσκεδαστικότητα, καθώς παραβιάζει την υπόθεση των όρων του ομοσκεδαστικού σφάλματος (Gujarati, 2003). Το τεστ του White για την ετεροσκεδαστικότητα θα χρησιμοποιηθεί για να εντοπίσει εάν υπάρχει ετεροσκεδαστικότητα.
- Αυτοσυσχέτιση. Ένα ακόμα πρόβλημα είναι οι σειριακοί και διατομεακοί συσχετισμοί, που ενδέχεται θολώσουν ή να μπερδέψουν τις ερμηνείες λόγω της παραβίασης της υπόθεσης, ότι η διακύμανση μεταξύ των όρων σφάλματος με την πάροδο του χρόνου και των διατομών είναι μηδέν (Wooldridge, 2010). Το πρόβλημα αυτό θα αντιμετωπιστεί μέσα από τον αριθμητικό έλεγχο με τη βοήθεια του E-views.
- Υψηλή συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών. Η πιθανότητα υψηλής συσχέτισης μεταξύ των επεξηγηματικών μεταβλητών είναι ένα από τα κοινά προβλήματα της πολλαπλής παλινδρόμησης. Η πολυσυγγραμμικότητα δημιουργεί πολλά προβλήματα στα μοντέλα δοκιμών σημαντικότητας που οδηγούν σε παραπλανητικά συμπεράσματα, και ως εκ τούτου καθιστά δύσκολη την εξαγωγή λειτουργικών ερμηνειών (Brooks, 2008). Η πολυσυγγραμμικότητα θα μπορούσε απλώς να ανιχνευθεί αναλύοντας τη μήτρα συσχέτισης μεταξύ των επεξηγηματικών μεταβλητών, για να εντοπίσει τυχόν σημάδια υψηλής συσχέτισης μεταξύ τους. Η χρήση του συντελεστή συσχέτισης και του παράγοντα πληθωρισμού διακύμανσης (Variance Inflation Factors - VIF) θα βοηθήσει, ώστε ο ερευνητής να δοκιμάσει την πολυσυγγραμμικότητα και να υπολογίσει τους παράγοντες της Ε.Δ. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία (Hair et al., 1998; Kennedy, 2008), η τιμή του παράγοντα πληθωρισμού διακύμανσης

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

μεγαλύτερη από 10 και ένας παράγοντας ανοχής κοντά στο 0 υποδηλώνουν την ύπαρξη πολυσυγγραμμικότητας στα μοντέλα.

- Ένα τελευταίο πρόβλημα είναι ότι η παράλειψη μεταβλητής μεροληψίας οδηγεί σε μεροληπτικές και ασυνεπείς εκτιμήσεις των συντελεστών (Brooks, 2008). Η αποφυγή αυτού του προβλήματος έρχεται μέσα από τη χρήση των συνόλων δεδομένων (panel data), ώστε να προσδιοριστούν οι πιο σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση ελέγχου.

Αναλυτικότερα, τα σύνολα δεδομένων (panel data) περιλαμβάνουν τόσο χρονοσειρές, όσο και στοιχεία διατομής. Τα δεδομένα πάνελ περιλαμβάνουν πληροφορίες για τα ίδια άτομα ή τις επιχειρήσεις, στην περίπτωσή μας, για ένα χρονικό διάστημα το οποίο και θα μελετηθεί. Σε σύγκριση με τις χρονοσειρές και τα δεδομένα διατομής, τα σύνολα δεδομένων πίνακα είναι πιο πλούσια και μπορούν να παρέχουν στον ερευνητή πιο χρήσιμες πληροφορίες μέσω της αντιμετώπισης ενός μεγαλύτερου φάσματος προβλημάτων. Παράλληλα, τα σύνολα δεδομένων πάνελ αντιμετωπίζουν με υψηλότερο βαθμό ελευθερίας και βελτιωμένη αποτελεσματικότητα εκτιμήσεων, καθώς και ευρύτερο πεδίο ερμηνείας (Baltagi & Baltagi, 2008). Τα σύνολα δεδομένων πίνακα οικονομετρικά περιγράφονται ως εξής:

$$Y_{it} = \alpha + x_{it}b_i + u_{it}$$

Όπου το Y_{it} είναι το διάνυσμα τιμών της εξαρτημένης μεταβλητής διαστάσεων $NT \times 1$, το α είναι ο σταθερός όρος (intercept) διαστάσεων $NT \times 1$, το β είναι διάνυσμα συντελεστών των ανεξαρτήτων μεταβλητών προς εκτίμηση διαστάσεων $k \times 1$, όπου k αντιπροσωπεύει τον αριθμό των επεξηγηματικών μεταβλητών, x_{it} αντιπροσωπεύει πίνακα τιμών των επεξηγηματικών μεταβλητών $NT \times k$ και u_{it} το διάνυσμα των καταλοίπων της παλινδρόμησης διαστάσεων $NT \times 1$, όπου $t = 1, \dots, T$ και $i = 1, \dots, N$.

Με βάση τα ανωτέρω, ο ερευνητής της τρέχουσας έρευνας επέλεξε μια παλινδρόμηση GLS σε σχέση με την παλινδρόμηση OLS. Συνεπώς, η παλινδρόμηση GLS είναι πιο κατάλληλη, ειδικά σε αυτήν την έρευνα, διότι διορθώνει την παραληφθείσα μεταβλητή της μεροληψίας, καθώς επίσης αντιμετωπίζει το πρόβλημα της αυτοσυσχέτισης και της ετεροσκεδαστικότητας. Αυτή η μεθοδολογία επιτρέπει στους χρήστες να εξετάσουν άμεσα τις παραλλαγές μεταξύ μονάδων διατομής με

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

παραλλαγές εντός των επιμέρους μονάδων με την πάροδο του χρόνου (Gaur & Gaur, 2006). Επιπλέον, οι παράμετροι παλινδρόμησης δεν διαφέρουν μεταξύ των διαφόρων μονάδων διατομής, ενισχύοντας την αξιοπιστία των εκτιμήσεων του συντελεστή.

9.6.3 Τυχαίο αποτέλεσμα έναντι σταθερού αποτελέσματος - Random-Effect versus Fixed-Effect

Η ακαδημαϊκή έρευνα διαθέτει δύο προσεγγίσεις που χρησιμοποιούνται για να εξηγήσουν το βάρος της σχέσης εντός ή μεταξύ κάθε διατομής. Η πρώτη προσέγγιση του σταθερού αποτελέσματος προϋποθέτει ότι σε ένα μοντέλο παλινδρόμησης η μεμονωμένη σταθερά είναι ένας συγκεκριμένος σταθερός όρος μιας ομάδας. Η δεύτερη προσέγγιση του τυχαίου αποτελέσματος προϋποθέτει ότι η μεμονωμένη σταθερά είναι μια ειδική ομάδα παρόμοια με τον όρο του σφάλματος, που διαφέρει σε κάθε ομάδα. Συνεπώς, υπάρχει μια αντιστάθμιση σχετικά με την αποτελεσματικότητα της δεύτερης προσέγγισης και τη συνέπεια της πρώτης προσέγγισης (Green, 2007; Baltagi & Baltagi, 2008).

Οι περισσότερες έρευνες της οικονομικής επιστήμης δείχνουν ότι μία από τις δύο προσεγγίσεις θα πρέπει να επιλέγεται βάση το «τεστ Hausman (1978)» ή το «τεστ Robust Hausman (1993)». Το τεστ του Hausman (1978) βοηθά τους ερευνητές στη διάκριση μεταξύ μοντέλων τυχαίων και σταθερών αποτελεσμάτων, αναλύοντας τη συσχέτιση μεταξύ των διαφόρων μεταβλητών σε μια μελέτη και των μεμονωμένων τυχαίων αποτελεσμάτων. Στην περίπτωση που δεν βρεθεί κάποια συσχέτιση, ο ερευνητής θα πρέπει να χρησιμοποιήσει τα τυχαία αποτελέσματα. Ωστόσο, εάν εντοπιστεί μια συσχέτιση, ο ερευνητής θα πρέπει να χρησιμοποιήσει τα σταθερά αποτελέσματα.

Η παρούσα έρευνα ακολουθεί την προσέγγιση McKnight και Weir (2009) σχετικά με τις υλοποιήσεις του Robust Hausman Test. Ουσιαστικά, ο ερευνητής της τρέχουσας μελέτης ελέγχει την υπόθεση και εξετάζει την καταλληλότητα της εκτίμησης των τυχαίων αποτελεσμάτων. Η λήψη ασήμαντου αποτελέσματος από την δοκιμή Robust Hausman έδειξε ότι οι υποθέσεις για την εκτίμηση τυχαίων επιπτώσεων δεν παραβιάστηκαν.

Η έρευνα θα χρησιμοποιήσει την προσέγγιση των τυχαίων αποτελεσμάτων. Αυτή η προσέγγιση επιλέγεται ως ανώτερη και καλύτερη προσέγγιση, όχι μόνο βάση του Robust Hausman Test, αλλά και για πολλούς άλλους λόγους.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Η προσέγγιση σταθερού αποτελέσματος σχετίζεται με τις εταιρείες διατομής στο δοκιμαζόμενο δείγμα και δεν μπορεί να γενικευτεί εκτός αυτού του δείγματος (Green, 2007). Επιπλέον, σύμφωνα με τον Green (2007), όταν το δείγμα διατομής των επιχειρήσεων προέρχεται από ένα πληθυσμό, οι μεμονωμένοι συγκεκριμένοι σταθεροί όροι αντιμετωπίζονται ως τυχαία κατανεμημένες τιμές σε εταιρείες διατομής. Όπως ήδη έχει αναφερθεί, το δείγμα προέρχεται από έναν σχετικά μεγάλο πληθυσμό που περιλαμβάνει τις εταιρείες του Χ.Α.Α. για τέσσερα χρόνια, άρα η άποψη του Green (2007) μπορεί να εφαρμοστεί.

Το διάστημα της έρευνας καλύπτει διάστημα τεσσάρων ετών και έχει σχετικά μεγάλο αριθμό μονάδων διατομής, οι οποίες καθιστούν την προσέγγιση τυχαίων αποτελεσμάτων πιο κατάλληλη. Σύμφωνα με τους Judge et al. (1985), όταν ο αριθμός των δεδομένων χρονοσειρών είναι μικρός και ο αριθμός των μονάδων διατομής είναι μεγάλος, η στατιστική επίπτωση περιορίζεται στις παρατηρούμενες μονάδες διατομής του δείγματος. Επομένως, προτιμάται η επιλογή της προσέγγισης τυχαίων αποτελεσμάτων. Επιπλέον, η προσέγγιση σταθερών αποτελεσμάτων χρησιμοποιεί μια εικονική μεταβλητή για τον προσδιορισμό των εταιρειών. Αυτό, με τη σειρά του, θα είχε ως αποτέλεσμα μεγάλο αριθμό παραμέτρων σε σχέση με τον αριθμό των παρατηρήσεων. Έτσι, η ισχύς του μοντέλου θα εξασθενεί λόγω της απώλειας βαθμών ελευθερίας.

Η έρευνα αρχικά χρησιμοποιεί την περιγραφική στατιστική ανάλυση για τα δεδομένα της, η οποία περιλαμβάνει την ανάλυση των συνολικών μέσων, των τυπικών αποκλίσεων, της μέσης, της ελάχιστης και της μέγιστης τιμής για κάθε μεμονωμένη μεταβλητή, καθώς και της GLS παλινδρόμησης, η οποία ελέγχει την ύπαρξη σχέσης μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής και των ανεξαρτήτων μεταβλητών που αφορούν σε χαρακτηριστικά της Ε.Δ., όπως αυτή προκύπτει από τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και του Δ.Σ., λαμβάνοντας υπόψη τον χρόνο και την εταιρία. Η μελέτη χρησιμοποιεί το εργαλείο της GLS για να δοκιμάσει τις προτεινόμενες σχέσεις. Η στατιστική ανάλυση και εξέταση των δεδομένων πραγματοποιείται χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα υπολογιστή EVIEWS. Αυτό το πακέτο παρέχει και προσφέρει στους χρήστες μια πλατφόρμα, όπου μπορούν να εφαρμόσουν μια πλειάδα ελέγχων, τα οποία βοήθησαν και τον ερευνητή της παρούσας έρευνας για τον ερευνητικό σχεδιασμό.

9.6.4 Στατιστικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται για τη διεξαγωγή μονομεταβλητής και διμεταβλητής ανάλυσης

Η ανάλυση που ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζει αρχικά τα περιγραφικά αποτελέσματα και στη συνέχεια την ανάλυση συσχέτισης. Αυτός ο τύπος ανάλυσης είναι σημαντικός, αφού μετρά την ισχύ της γραμμικής συσχέτισης μεταξύ δύο ανεξάρτητων μεταβλητών που μελετώνται. Ο συντελεστής συσχέτισης λαμβάνει τιμές που κυμαίνονται μεταξύ +1 και -1 (Howitt & Cramer, 2007). Το σύμβολο του συντελεστή συσχέτισης (+, -) καθορίζει την κατεύθυνση της σχέσης, είτε θετική είτε αρνητική. Ένας θετικός συντελεστής συσχέτισης σημαίνει ότι όσο αυξάνεται η τιμή μιας μεταβλητής, αυξάνεται η τιμή της άλλης μεταβλητής και αντίστοιχα όσο μειώνεται η μια μεταβλητή, μειώνεται και η τιμή της άλλης (Ζαφειρόπουλος & Μυλωνάς, 2017). Ένας αρνητικός συντελεστής συσχέτισης δείχνει ότι καθώς η μία μεταβλητή αυξάνεται, η άλλη μειώνεται και το αντίστροφο. Ο συντελεστής συσχέτισης είναι επίσης χρήσιμος στον προσδιορισμό μεταβλητών κατάλληλων για συμπερίληψη στο μοντέλο παλινδρόμησης. Η ανάλυση συσχέτισης μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον εντοπισμό τυχόν προβλημάτων πολυγραμμικότητας μεταξύ ανεξάρτητων μεταβλητών. Η πολυγραμμικότητα υπάρχει, όταν οι ανεξάρτητες μεταβλητές συσχετίζονται σε μεγάλο βαθμό ($r = 0,8$ και μεγαλύτερο). Τα δεδομένα δοκιμάστηκαν περαιτέρω χρησιμοποιώντας ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης, με βάση μια σειρά παλινδρομήσεων συνηθισμένων τετραγώνων (OLS).

Επίσης, όπως ήδη αναφέρθηκε, η μελέτη θα χρησιμοποιήσει επίσης Variance Inflation Factors (VIF) για την ανίχνευση προβλημάτων πολυγραμμικότητας. Αυτή η μελέτη σημείωσε ότι το κατώτατο όριο, για παράδειγμα, της σοβαρής πολυγραμμικότητας υποδεικνύεται από ένα VIF 10 (Hair et al., 1998). Έτσι, καθ' όλη τη διάρκεια των ερευνών, ο ερευνητής θα συγκρίνει τα αποτελέσματα της μήτρας συσχέτισης με τις τιμές VIF για να προσδιορίσει περιπτώσεις σοβαρής πολυγραμμικότητας. Μία από τις βασικές παραδοχές της παλινδρόμησης είναι ότι η διακύμανση των σφαλμάτων είναι σταθερή μεταξύ των παρατηρήσεων, για να δοκιμαστεί για προβλήματα ετεροσκεδισμού αυτή η μελέτη χρησιμοποιεί τη δοκιμή Durbin Watson.

9.7 Μέτρηση όλων των μεταβλητών

Οι πρώτες μεταβλητές της μελέτης είναι εκείνες που καταγράφουν τα χαρακτηριστικά και τις ευθύνες της Ε.Ε., όπως είναι εμφανή μέσα από την εκτενή ανάλυση των προηγούμενων κεφαλαίων που αναλύουν τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., καθώς επίσης παρουσιάζουν και όλη την προηγούμενη βιβλιογραφία. Αρχικά, θα αναφέρουμε τη μέτρηση των εξαρτημένων μεταβλητών που θα χρησιμοποιηθούν στις δύο μελέτες. Οι μεταβλητές αυτές είναι οι ελεγκτικές και μη δαπάνες και η καθυστέρηση ελέγχου, οι οποίες αντίστοιχα- όπου δεν είναι εξαρτημένες,- χρησιμοποιούνται ως πρόσθετες ανεξάρτητες μεταβλητές.

Οι ελεγκτικές δαπάνες ή αμοιβές ή τέλη ελέγχου είναι το κόστος των ελεγκτικών υπηρεσιών που προσφέρει το ελεγκτικό γραφείο στην ελεγχόμενη εταιρεία (Simunic, 1980). Οι ελεγκτικές αμοιβές αναφέρονται αποκλειστικά και μόνο στον τακτικό έλεγχο από τον εξωτερικό ελεγκτή που πραγματοποιείται, ώστε να διαβεβαιωθεί αυτός και στη συνέχεια μέσω της έκθεσής του οι μέτοχοι της ελεγχόμενης εταιρείας για τη εύρυθμη λειτουργία της και τη σωστή απεικόνιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της. Η εξαρτημένη αυτή μεταβλητή χρησιμοποιείται και ως πρόσθετη ανεξάρτητη μεταβλητή που μπορεί να επηρεάσει τις μη ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση ελέγχου. Σύμφωνα με την προηγούμενη βιβλιογραφία η μεταβλητή αυτή υπολογίζεται από τον φυσικό λογάριθμο των ελεγκτικών αμοιβών που καταβάλλονται στον εξωτερικό ελεγκτή (βλ. Simunic, 1980; Hay et al., 2006; Hoitash & Hoitash, 2009; Harjoto et al., 2015; Salleh et al., 2017; Ali et al. 2018; Drogalas et al., 2021) και συμβολίζεται ως LN_EΛΔΑΠ. Η μεταβλητή αυτή, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της προηγούμενης βιβλιογραφίας (βλ. Harjoto et al., 2015; Habib et al., 2019) αναμένεται ότι θα σχετίζεται θετικά με την καθυστέρηση ελέγχου.

Οι μη ελεγκτικές δαπάνες αποτελούν τις αμοιβές που λαμβάνουν οι ΟΕΛ για υπηρεσίες εκτός του τακτικού ελέγχου, όπως λογιστικές, φορολογικές ή πρόσθετες συμβουλευτικές υπηρεσίες. Στο πλαίσιο της έρευνας των ελεγκτικών δαπανών θα εξεταστούν χωριστά οι μη ελεγκτικές δαπάνες ως μια χωριστή εξαρτημένη μεταβλητή. Παράλληλα, θα αποτελέσουν και μια πρόσθετη μεταβλητή ελέγχου που μπορεί να επηρεάσει τόσο ελεγκτικές αμοιβές, όσο και την καθυστέρηση ελέγχου. Σύμφωνα με την προηγούμενη βιβλιογραφία τόσο των ελεγκτικών δαπανών (βλ. Hay et al., 2006; Hoitash & Hoitash, 2009; Kalelkar, 2017; Drogalas et al., 2021), όσο και

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

της καθυστέρησης ελέγχου (βλ. Sultana et al., 2015; Habib et al., 2019; Baatwah et al., 2019), οι μη ελεγκτικές δαπάνες μετρούνται μέσα από τον φυσικό λογάριθμο του ποσού που αναφέρεται στις μη ελεγκτικές αμοιβές. Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως LN_ΜΕΛΔΑΠ και σύμφωνα με τα αποτελέσματα της προηγούμενης βιβλιογραφίας (βλ. Duellman et al., 2015; Kalelkar, 2017; Bhuiyan et al., 2020) προβλέπεται ότι θα σχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες και αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου (βλ. Habib et al., 2019; Baatwah et al., 2019).

Η καθυστέρηση ελέγχου ή καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς ορίζεται σύμφωνα με την προηγούμενη βιβλιογραφία (Ashton et al., 1987; Cohen & Leventis, 2013) ως τον αριθμό των ημερών που πέρασαν από το τέλος του οικονομικού έτους της εταιρείας έως την ημέρα που ο εξωτερικός ελεγκτής υπογράφει την έκθεση ελέγχου. Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ και σύμφωνα με τις προηγούμενες πρόσφατες έρευνες (Habib & Bhuiyan, 2018; Habib et al., 2019; Bhuiyan et al., 2020) αναμένεται να έχει θετική συσχέτιση με τις ελεγκτικές αμοιβές.

Το μέγεθος της Ε.Ε. ελέγχου είναι μια συνεχής μεταβλητή που μετράται από τον αριθμό των μελών που απαρτίζουν την Ε.Ε. Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως ΜΕΓ_ΕΕ και αποτελεί μια μεταβλητή που έχει χρησιμοποιηθεί διαχρονικά από πολλές προηγούμενες έρευνες τόσο των ελεγκτικών αμοιβών (βλ. Collier & Gregory, 1996; Vafeas & Waeglein, 2007; Hoitash & Hoitash, 2009; Ghafran & O Sullivan 2017; Bauman & Ratzinger – Sakel, 2020), όσο και της καθυστέρησης ελέγχου (βλ. Shukeri & Islam, 2012; Nehme et al., 2015; Sultana et al. 2015; Ghafran & Yasmin, 2018; Hussin et al., 2018), διότι αποτελεί, όπως έχει ήδη αναφερθεί, βασικό χαρακτηριστικό της Ε.Ε. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της προηγούμενης βιβλιογραφίας αναμένεται ότι οι μεγάλες Ε.Ε. θα απαιτούν μεγαλύτερη ελεγκτική προσπάθεια και άρα θα σχετίζονται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες (βλ. Vafeas & Waeglein, 2007; Hoitash & Hoitash, 2009; Zaman et al., 2011, Bala et al., 2018; Drogalas et al., 2021), ενώ σύμφωνα με τις έρευνες της καθυστέρησης ελέγχου (βλ. Mohamad Naimi et al., 2010; Shukeri & Islam, 2012; Ghafran & Yasmin, 2018; Hussin et al., 2018) αναμένεται η μεταβλητή αυτή να σχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου.

Η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. μετράται ως το ποσοστό των ανεξάρτητων μελών που συμμετέχουν σε αυτή (βλ. Collier & Gregory, 1996; Goodwin-Stewart & Kent 2006; Wan-Hussin & Bamahros, 2013; Ali et al., 2018; Zaitul & Pona, 2018;

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Baatwah et al. 2019; Mitra et al., 2019). Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως ANEΞ_ΕΕ και σύμφωνα με την προηγούμενη βιβλιογραφία (βλ. Adelopo & Jallow, 2008; Beck & Mauldin, 2014; Ali et al., 2018; Mitra et al., 2019), η οποία λαμβάνει υπόψη της αυτή τη μεταβλητή, αναμένεται να σχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Αυτό δείχνει ότι τα ανεξάρτητα μέλη της Ε.Ε. απαιτούν εκτενή και ποιοτική ελεγκτική προσπάθεια, γεγονός που οδηγεί σε υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές. Αντίστοιχα, με βάση την προηγούμενη βιβλιογραφία για τη καθυστέρηση ελέγχου (βλ. Afify, 2009; Hashim & Rahman, 2012; Wan-Hussin & Bamahros, 2013; Sultana et al., 2015; Ghafran & Yasmin, 2018; Baatwah et al. 2019) αναμένεται να επηρεάζει αρνητικά την καθυστέρηση ελέγχου.

Ο αριθμός των συνεδριάσεων ή επιμέλεια της Ε.Ε. είναι μια συνεχής μεταβλητή, που μετράται από τον συνολικό αριθμό των συνεδριάσεων της Ε.Ε., που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους. Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ και αποτελεί μια μεταβλητή που έχει χρησιμοποιηθεί από πολλές προηγούμενες έρευνες τόσο των ελεγκτικών αμοιβών (βλ. Collier & Gregory, 1996; Zaman et al., 2011; Ali et al., 2018), όσο και της καθυστέρησης ελέγχου (βλ. Hussin et al., 2018; Baatwah et al., 2019; Kaaroud et al., 2020). Αναμένεται, σύμφωνα με τις προηγούμενες έρευνες (βλ. Yatim et al., 2006; Goodwin-Stewart & Kent, 2006; Hoitash & Hoitash, 2009; Drogalas et al., 2021), η μεταβλητή αυτή να συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Αναφορικά με την καθυστέρηση ελέγχου εντοπίζονται έρευνες (βλ. Ghafran & Yasmin, 2018; Baatwah et al., 2019; Kaaroud et al., 2020) που δείχνουν ότι η επιμέλεια της Ε.Ε. επηρεάζει αρνητικά την καθυστέρηση ελέγχου και άλλες που δείχνουν ότι συσχετίζεται θετικά (βλ. Wan-Hussin & Bamahros, 2013; Nehme et al., 2015; Hussin et al., 2018).

Η χρηματοοικονομική εμπειρογνομosύνη των μελών της Ε.Ε. μετράται ως το ποσοστό των μελών της Ε.Ε., που με βάση το βιογραφικό τους διαθέτουν γνώση και εμπειρία σε θέματα χρηματοοικονομικής, λογιστικής και ελέγχου (βλ. Schmidt & Wilkins, 2013; Abernathy et al., 2014; Ghafran & O' Sullivan, 2017; Sultana et al., 2019; Baatwah et al., 2019; Drogalas et al., 2021). Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ και σύμφωνα με τα αποτελέσματα της προηγούμενης βιβλιογραφίας (βλ. Abbott et al., 2003b; Goodwin-Stewart & Kent, 2006; Cohen et al., 2014; Salloum et al., 2015; Kim et al., 2017; Jizi & Nehme, 2018; Miglani & Ahmed, 2019) αναμένουμε μια θετική συσχέτιση της μεταβλητής αυτής με τις ελεγκτικές δαπάνες. Αυτό αιτιολογείται, διότι τα μέλη αυτά απαιτούν από τους

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

εξωτερικούς ελεγκτές εκτενέστερους και ποιοτικούς ελέγχους, κάτι που συνεπάγεται υψηλές ελεγκτικές αμοιβές. Αντίστοιχα η μεταβλητή αυτή αναμένεται να σχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου (βλ. Schmidt & Wilkins, 2013; Abernathy et al., 2014; Sultana et al., 2015; Oussii & Taktak, 2018; Ghafran & Yasmin, 2018).

Η προηγούμενη εμπειρία των μελών της Ε.Ε. μετράται ως το ποσοστό των μελών της επιτροπής, που με βάση το βιογραφικό τους, διαθέτουν προηγούμενη θητεία σε Ε.Ε. είτε από την ίδια την εταιρεία είτε από άλλη εταιρεία (βλ. Vafeas & Waegelein, 2007; Sultana et al., 2015; Sultana et al., 2019; Drogalas et al., 2021). Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ, αποτελεί ένα πρόσφατο χαρακτηριστικό των μελών της Ε.Ε. βλέποντας από διαφορετική οπτική την εμπειρία των μελών της. Αναμένεται, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της προηγούμενης βιβλιογραφίας (βλ. Vafeas, 2005; Vafeas & Waegelein, 2007; Ghafran & O' Sullivan, 2017; Sultana et al., 2019) η μεταβλητή αυτή να συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Αντίστοιχα, αναμένεται σύμφωνα με την έρευνα των Sultana et al. (2015) να επηρεάζει αρνητικά την καθυστέρηση ελέγχου.

Η παρουσία των γυναικών στην Ε.Ε. μετράται ως το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχουν στην επιτροπή (βλ. Harjoto et al., 2015; Zaitul & Itona, 2018; Miglani & Ahmed, 2019; Sultana et al., 2019; Drogalas et al., 2021). Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως ΓΥΝ_ΕΕ και αποτελεί ένα νέο χαρακτηριστικό γνώρισμα των Ε.Ε. Οι πρόσφατες μελέτες (βλ. Lai et al., 2017; Aldamen et al., 2018; Miglani & Ahmed, 2019; Sellami & Cherif, 2020) δείχνουν ότι η γυναικεία εκπροσώπηση σχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές. Αυτό δείχνει ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γυναικών σε συνδυασμό με την αποστροφή τους για κίνδυνο διαμορφώνει μια απαίτηση για περισσότερη ελεγκτική προσπάθεια και άρα υψηλές ελεγκτικές δαπάνες. Ακολουθώντας, τα ευρήματα της μελέτης των Harjoto et al. (2015) αναμένεται η μεταβλητή αυτή να συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου, διότι συνήθως οι γυναίκες, όπως αναφέρουν οι ερευνητές αυτοί, πιέζουν τους εξωτερικούς ελεγκτές για πιο αποτελεσματικές διαδικασίες ελέγχου.

Το μέγεθος του Δ.Σ. είναι μια συνεχής μεταβλητή, που μετράται από τον αριθμό των μελών, που συμμετέχουν σε αυτό. Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως ΜΕΓ_ΔΣ και αποτελεί μια μεταβλητή, που έχει χρησιμοποιηθεί από την πλειοψηφία των προηγούμενων μελετών (βλ. Vafeas & Waegelein, 2007; Chan et al., 2013; Habib; Hassan, 2016; & Bhuiyan 2018; Bhuiyan & D'Costa, 2020; Drogalas et al., 2021) που ερεύνησαν τους παράγοντες που επηρεάζουν τις ελεγκτικές δαπάνες.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Αναμένεται, όπως δείχνει και όλη η σχετική προηγούμενη βιβλιογραφία (βλ. Habib & Bhuiyan, 2018; Drogalas et al., 2021), το μέγεθος του Δ.Σ. να συσχετίζεται θετικά με ελεγκτικές δαπάνες. Αντίστοιχα, η συγκεκριμένη μεταβλητή αναμένεται να επηρεάσει την καθυστέρηση ελέγχου είτε θετικά (Dimitropoulos & Asteriou, 2010; Hassan, 2016; Bhuiyan & D'Costa, 2020) είτε αρνητικά (Harjoto et al., 2015).

Η ανεξαρτησία του Δ.Σ. μετράται από το ποσοστό των ανεξάρτητων μελών του. Η μεταβλητή συμβολίζεται ως ANEX_ΔΣ και αποτελεί μια μεταβλητή, που έχει μελετηθεί από την πλειοψηφία των ερευνών, που ασχολήθηκαν με τις ελεγκτικές δαπάνες παγκοσμίως (Carcello et al., 2002; Adelopo & Jallow, 2008; Beck & Mauldin, 2014; Khlif & Samaha, 2014; Habib, 2015; Chan et al., 2016; Ali et al., 2018; Mitra et al., 2019). Αναμένεται, σύμφωνα με τις προηγούμενες μελέτες (βλ. Beck & Mauldin, 2014; Ali et al., 2018; Mitra et al., 2019) η ανεξαρτησία του Δ.Σ. να σχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Αντίστοιχα, σύμφωνα τα ευρήματα και τις παρατηρήσεις των προηγούμενων ερευνών και κυρίως της μετα ανάλυσης των Habib et al. (2019) αναμένεται να σχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου.

Ο αριθμός των συνεδριάσεων ή επιμέλεια του Δ.Σ. είναι μια συνεχής μεταβλητή, που μετράται από τον συνολικό αριθμό των συνεδριάσεων του Δ.Σ., που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους. Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως SYNEΔΡ_ΔΣ και αποτελεί μια μεταβλητή που έχει χρησιμοποιηθεί από πολλές προηγούμενες έρευνες (Abbott et al., 2003b; Zaman et al., 2011; Khlif & Samaha, 2014; Chan et al., 2016; Ali et al., 2018; Mitra et al., 2019; Nekhili et al., 2020). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των προηγούμενων ερευνών (βλ. Ali et al., 2018; Mitra et al., 2019; Nekhili et al., 2020) εκτιμάται ότι η μεταβλητή αυτή συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Αντίστοιχα ο αριθμός των συνεδριάσεων του Δ.Σ., σύμφωνα με την μετα ανάλυση των Habib et al. (2019) αναμένεται να επηρεάσει την καθυστέρηση ελέγχου είτε θετικά είτε αρνητικά.

Η γυναικεία παρουσία στο Δ.Σ. αποτελεί ακόμα μία πρόσθετη μεταβλητή που αναφέρεται στα χαρακτηριστικά του συμβουλίου. Η μεταβλητή αυτή μετράται από το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχουν σε αυτό. Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως GYN_ΔΣ και αποτελεί μια μεταβλητή, που έχει εξεταστεί σε πολύ μικρό βαθμό τόσο από την προηγούμενη βιβλιογραφία που ασχολείται με τις ελεγκτικές δαπάνες (βλ Harjoto et al., 2015; Lai et al., 2017; Bhuiyan et al., 2020; Nekhili et al., 2020), όσο και από την αντίστοιχη της καθυστέρησης ελέγχου (βλ. Harjoto et al., 2015; Zaitul & Pona, 2018). Ακολουθώντας τα αποτελέσματα των προηγούμενων ερευνών

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

σε συνδυασμό με τη φύση και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα των γυναικών, η μεταβλητή αυτή αναμένεται να συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Αντίστοιχα, η μεταβλητή αυτή αναμένεται να επηρεάσει την καθυστέρηση ελέγχου, λόγω της ιδιαιτερότητας του φύλου, χωρίς όμως να γνωρίζουμε αν επηρεάζει θετικά ή αρνητικά την εξαρτημένη μεταβλητή της μελέτης. Οι Harjoto et al. (2015) διαπίστωσαν ότι, όταν στη θέση του διευθύνοντος συμβούλου βρίσκεται γυναίκα, τότε σχετίζονται αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου.

Η δυαδικότητα του διευθύνοντα συμβούλου αποτελεί μια δίτιμη μεταβλητή, που παίρνει την τιμή 1, όταν ο διευθύνων σύμβουλος είναι παράλληλα και ο πρόεδρος του Δ.Σ., δηλαδή το ίδιο πρόσωπο κατέχει ταυτόχρονα και τις δύο θέσεις. Αντίστοιχα, η μεταβλητή παίρνει την τιμή 0, όταν διαφορετικά πρόσωπα καταλαμβάνουν τις δύο αυτές θέσεις. Η μεταβλητή συμβολίζεται ως ΔΥΑΔ_ΔΣ και αποτελεί μια μεταβλητή που χρησιμοποιείται ευρέως σχεδόν από όλες τις προηγούμενες μελέτες που ασχολούνται με τις ελεγκτικές αμοιβές, αλλά και την καθυστέρηση ελέγχου (βλ. O'Sullivan, 1999; Al Daoud et al., 2015; Habib et al., 2019; Sultana et al., 2019; Fredrikson et al., 2020; Nekhili et al., 2020; Bhuiyan & D'Costa, 2020; Drogalas et al., 2021). Σύμφωνα, με τις προηγούμενες έρευνες (βλ. Habib et al., 2019; Sultana et al., 2019; Fredrikson et al., 2020; Nekhili et al., 2020; Drogalas et al., 2021) αναμένεται ότι η ταυτόχρονη παρουσία του ίδιου προσώπου στις δύο αυτές θέσεις να επιφέρει λιγότερες ελεγκτικές αμοιβές, σε σχέση με την περίπτωση που κάθε θέση καταλαμβάνεται από διαφορετικό άτομο. Συνεπώς, προβλέπεται ότι η μεταβλητή αυτή θα σχετίζεται αρνητικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Αντίστοιχα, η μεταβλητή αυτή, όπως δείχνουν και οι προηγούμενες μελέτες, επηρεάζει είτε θετικά (βλ. Bhuiyan & D'Costa, 2020) είτε αρνητικά (βλ. Afify, 2009; Al Daoud et al., 2015) την καθυστέρηση ελέγχου.

Το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας εκτιμάται από τον φυσικό λογάριθμο της λογιστικής αξίας των συνολικών περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας που απεικονίζεται μέσα από το συνολικό ενεργητικό της εταιρείας (Ferguson et al., 2003; Francis et al., 2005; Leventis et al., 2005; Afify, 2009; Abernathy et al., 2014; Hassan, 2016; Hussin et al., 2018; Bhuiyan & D'Costa, 2020). Το μέγεθος της εταιρείας με βάση το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων συμβολίζεται ως LN_ENEPΓ και αποτελεί μια πρόσθετη μεταβλητή ελέγχου, που έχει χρησιμοποιηθεί από όλες σχεδόν τις προηγούμενες έρευνες, που ασχολούνται είτε με την περίπτωση των ελεγκτικών δαπανών (βλ. Adelopo et al., 2012; Beck & Mauldin 2014; Duellman et al., 2015;

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Aldamen et al., 2018; Bhuiyan et al., 2020; Drogalas et al., 2021) είτε με την καθυστέρηση ελέγχου (βλ. Leventis et al., 2005; Afify, 2009; Abernathy et al., 2014; Hassan, 2016; Hussin et al., 2018; Bhuiyan & D'Costa, 2020). Αναμένεται, ο φυσικός λογάριθμος του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων να συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, διότι όσο μεγαλύτερη είναι μια ελεγχόμενη εταιρεία, τόσο περισσότερη ελεγκτική προσπάθεια απαιτεί. Η αναμενόμενη αυτή σχέση ενισχύεται και από τα ευρήματα των προηγούμενων αναφερθεισών ερευνών (βλ. Duellman et al., 2015; Aldamen et al., 2018; Bhuiyan et al., 2020; Drogalas et al., 2021). Αντίστοιχα, το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας αναμένεται να σχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου (βλ. Abernathy et al., 2014; Sultana et al., 2015; Hassan, 2016; Hussin et al., 2018; Bhuiyan & D'Costa, 2020).

Η πολυπλοκότητα της ελεγχόμενης εταιρείας μετράται από την αναλογία του αθροίσματος των αποθεμάτων και των απαιτήσεων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων (Firth, 1985; Aldamen et al., 2018; Salleh et al., 2017; Ghafran & Yasmin, 2018; Nekhili et al., 2020). Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως ΠΟΛΥΠΛ και αποτελεί μια πρόσθετη μεταβλητή ελέγχου, που έχει χρησιμοποιηθεί από αρκετές έρευνες (Abbott et al., 2003b; Redmayne et al., 2011; Beck & Mauldin 2014; Nekhili et al., 2020). Αναμένεται ο δείκτης αυτός να συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, διότι όσο πιο πολύπλοκη είναι μια επιχείρηση, τόσο περισσότερη ελεγκτική προσπάθεια απαιτείται από τον ελεγκτή και άρα αυξάνεται και η αμοιβή του (βλ. Beck & Mauldin 2014; Nekhili et al., 2020). Αντίστοιχα, σύμφωνα με τα ευρήματα και τις παρατηρήσεις των προηγούμενων ερευνών και μετα αναλύσεων αναμένεται να επηρεάσει θετικά την καθυστέρηση ελέγχου (Hay, 2013; Salleh et al., 2017; Ghafran & Yasmin, 2018; Habib et al., 2019).

Η ρευστότητα της ελεγχόμενης εταιρείας μετράται από τον λόγο των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων προς το κυκλοφορούν ενεργητικό (Whittred, 1980; Bliss et al., 2007; Bliss et al., 2011; Harjoto et al., 2015; Nehme et al., 2015; Sultana et al., 2015; Miglani & Ahmed, 2019). Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως ΡΕΥΣΤ, έχει χρησιμοποιηθεί από αρκετές έρευνες παγκοσμίως και σύμφωνα με τα ευρήματά τους (βλ. Bliss et al., 2011; Aldamen et al., 2018; Miglani & Ahmed, 2019) αναμένεται να συσχετίζεται αρνητικά με τις ελεγκτικές αμοιβές. Αναφορικά με την καθυστέρηση ελέγχου σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας των Nehme et al. (2015) αναμένεται να συσχετίζεται θετικά.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Η μόχλευση της εταιρείας αποτελεί μια μεταβλητή που χρησιμοποιείται για την εκτίμηση του κινδύνου αποτυχίας της ελεγχόμενης εταιρείας. Η μεταβλητή αυτή έχει χρησιμοποιηθεί σχεδόν από όλες τις αντίστοιχες προηγούμενες έρευνες που μελέτησαν πώς τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. σχετίζονται με τις ελεγκτικές αμοιβές (βλ. Hoitash & Hoitash 2009; Mitra et al., 2019; Sultana et al., 2019), καθώς και με την καθυστέρηση ελέγχου (βλ. Abdullah, 2006; Khlif & Samaha, 2014; Whitworth & Lambert, 2014; Harjoto et al., 2015; Bhuiyan & D'Costa, 2020) και μετράται ως το σύνολο των υποχρεώσεων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων. Η μεταβλητή της μόχλευσης συμβολίζεται ως MOXΛ και σύμφωνα με τα ευρήματα των προηγούμενων ερευνών (βλ. Kalerkar, 2017; Habib et al., 2019; Bhuiyan et al., 2020; Drogalas et al., 2021) αναμένεται να συσχετίζεται αρνητικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Η μεταβλητή της μόχλευσης εκτιμάται σύμφωνα με τις προηγούμενες έρευνες (βλ. Abdullah, 2006; Khlif & Samaha, 2014; Whitworth & Lambert, 2014; Harjoto et al., 2015; Bhuiyan & D'Costa, 2020) να συσχετίζεται θετικά με την καθυστέρηση ελέγχου.

Ο δείκτης κερδοφορίας αποτελεί μια μεταβλητή που χρησιμοποιείται ως μέτρο κινδύνου και μετράται ως ο λόγος των καθαρών εσόδων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων (Lee, 2008; Abernathy et al., 2014; Khlif & Samaha, 2014; Harjoto et al., 2015; Nehme et al., 2015; Sallum et al., 2015; Lai et al., 2017). Η μεταβλητή αυτή είναι αναγνωρίσιμη και συμβολίζεται ως δείκτης ROA. Ακολουθώντας τα ευρήματα της προηγούμενης βιβλιογραφίας (βλ. Hay et al., 2006; Kim et al., 2017; Mitra et al., 2019) αναμένεται να υφίσταται μια αρνητική σχέση με τις ελεγκτικές αμοιβές. Αντίστοιχα, σύμφωνα με ευρήματα των προηγούμενων ερευνών (βλ. Abernathy et al., 2014; Khlif & Samaha, 2014; Harjoto et al., 2015; Nehme et al., 2015), που σχετίζονται με την καθυστέρηση ελέγχου, αναμένεται η μεταβλητή ROA να συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου.

Η δήλωση ζημιάς ή όχι στο τέλος της οικονομικής χρήσης αποτελεί μια μεταβλητή που χρησιμοποιείται και αυτή ως μέτρο κινδύνου της ελεγχόμενης εταιρείας. Η μεταβλητή αυτή είναι δίτιμη, παίρνει 1 αν η επιχείρηση δηλώνει ζημιές και 0 αν ισχύει το αντίθετο. Ο συμβολισμός της είναι ZHM και σύμφωνα με τα αποτελέσματα της προηγούμενης βιβλιογραφίας (βλ. Vafeas & Waegelien, 2007; Redmayne et al., 2011; Lai et al., 2017) αναμένεται να σχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες. Επίσης αναμένεται η μεταβλητή αυτή να συσχετίζεται θετικά και

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

με την καθυστέρηση ελέγχου (βλ. Harjoto et al., 2015; Hassan, 2016; Baatwah et al., 2019; Bhuiyan & D'Costa, 2020).

Η ανάπτυξη της εταιρείας δείχνει πόσο δραστήρια, αλλά και ριψοκίνδυνη είναι η ελεγχόμενη εταιρεία. Η μεταβλητή αυτή υπολογίζεται ως η αγοραστική αξία προς τη λογιστική αξία της μετοχής (Sultana et al., 2015) και συμβολίζεται ως ANAΠΤ. Σύμφωνα με τις προηγούμενες έρευνες είναι δύσκολο να προβλεφθεί ξεκάθαρα η συσχέτισή της με τις ελεγκτικές δαπάνες, διότι η βιβλιογραφία βρίσκει τόσο σημαντική θετική συσχέτιση (Mitra et al., 2019; Bhuiyan et al., 2020), όσο και αρνητική (Kalelkar, 2017; Fredriksson et al., 2020). Αναφορικά με την καθυστέρηση ελέγχου, αυτή η μεταβλητή αναμένεται να συσχετίζεται ανάμεικτα σύμφωνα με την μετα-ανάλυση των Habib et al. (2019).

Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας αποτελεί μια δίτιμη μεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 αν η ελεγκτική ανήκει σε μια από τις τέσσερις μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες (EY, PWC, KPMG, Deloitte) και 0 αν ανήκει σε κάποια άλλη ελεγκτική εταιρεία. Παγκοσμίως, οι τέσσερις μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες είναι γνωστές ως BIG4 και έτσι συμβολίζουμε τη μεταβλητή αυτή ως BIG4. Η μεταβλητή αυτή χρησιμοποιείται από την πλειοψηφία των προηγούμενων ερευνών (βλ. Simunic, 1980; Leventis et al., 2005; Zaman et al., 2011; Shukeri & Islam, 2012; Schmidt & Wilkins, 2013; Ghafran & Yasmin, 2018; Miglani & Ahmed, 2019; Schrader & Sun, 2019; Bauman et al., 2020; Bhuiyan & D'Costa, 2020). Ακολουθώντας, τις προηγούμενες μετα-αναλύσεις (βλ. Hay et al., 2006; Hay, 2013), καθώς και τα αποτελέσματα των περισσότερων πρόσφατων ερευνών (βλ. Miglani & Ahmed 2019; Schrader & Sun, 2019; Bauman et al., 2020) αναμένεται μια θετική σχέση μεταξύ της μεταβλητής αυτής με τις ελεγκτικές δαπάνες. Αντίστοιχα, αναμένεται η μεταβλητή αυτή να σχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου (βλ. Shukeri & Islam, 2012; Schmidt & Wilkins, 2013; Ghafran & Yasmin, 2018; Bhuiyan & D'Costa, 2020).

Το φύλο του εξωτερικού ελεγκτή μετράται μέσα από μια δίτιμη μεταβλητή που παίρνει τιμή 1, όταν ο εξωτερικός ελεγκτής είναι γυναίκα και 0 όταν είναι άντρας. Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται GYN_EΛΕΓ και αποτελεί μια μεταβλητή που έχει εξεταστεί στο παρελθόν από δύο μόνο έρευνες (Ittonen & Peni, 2012; Hardies et al., 2015). Οι έρευνες αυτές έδειξαν ότι, όταν ο εξωτερικός έλεγχος πραγματοποιείται από γυναίκα εξωτερικό ελεγκτή, τότε εντοπίζονται υψηλότερες ελεγκτικές δαπάνες και άρα αναμένεται η μεταβλητή αυτή να συσχετίζεται θετικά με

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

τις ελεγκτικές δαπάνες. Αναφορικά, με την καθυστέρηση ελέγχου δεν εντοπίζονται μελέτες που να αναφέρουν κάποια συσχέτισή της με το φύλο του εξωτερικού ελεγκτή. Βέβαια, κρίνοντας από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γυναικών, αναμένεται το φύλο του εξωτερικού ελεγκτή να συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου.

Το τέλος της διαχειριστικής χρήσης αποτελεί μια δίτιμη μεταβλητή που παίρνει την τιμή 1, όταν το τέλος της χρήσης είναι στις 31/12 και 0 όταν το τέλος της χρήσης είναι στις 30/6 (Harjoto et al., 2015). Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως ΛΗΞ_ΧΡΗΣ και σύμφωνα με τις προηγούμενες μελέτες (Hoitash & Hoitash, 2009; Kim et al., 2017) αναμένεται να σχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές. Η πίεση του χρόνου είναι ένας καθοριστικός παράγοντας για την καθυστέρηση του ελέγχου ειδικά, όταν η πλειοψηφία των ελεγχόμενων εταιρειών έχει τη λήξη της διαχειριστικής χρήσης στο τέλος του έτους. Η μεταβλητή αυτή σύμφωνα με την μετα ανάλυση των Habib et al. (2019) αναμένεται να σχετίζεται θετικά με την καθυστέρηση ελέγχου.

Η ελεγκτική γνώμη δείχνει το αποτέλεσμα του ελέγχου, καθώς και αν ο ελεγκτής αντιμετώπισε ή όχι προβλήματα κατά το έργο του. Η ελεγκτική γνώμη μετράται μέσα από μια δίτιμη μεταβλητή που παίρνει τιμή 1, αν η γνώμη είναι τροποποιημένη και 0, αν η γνώμη είναι καθαρή και σύμφωνη (Krishnan & Visvanathan, 2009; Migrani et al., 2019). Η μεταβλητή αυτή συμβολίζεται ως ΕΛ_ΓΝΩΜ και σύμφωνα με την προηγούμενη βιβλιογραφία αναμένεται η ένδειξη της τροποποιημένης ελεγκτικής γνώμης να σχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες (Hay et al., 2006; Johl et al., 2012; Lin, 2018; Migrani et al., 2019). Αντίστοιχα, η μεταβλητή αυτή αναμένεται να σχετίζεται θετικά με την καθυστέρηση ελέγχου (Salleh et al., 2017; Baatwah et al., 2019; Bhuiyan & D'Costa, 2020). Τέλος, ο Πίνακας 9.3 που ακολουθεί αποτελεί μια περίληψη της μέτρησης όλων των μεταβλητών που χρησιμοποιούνται στο μοντέλο της παρούσας έρευνας.

Πίνακας 9.3: Συμβολισμός και μέτρηση των μεταβλητών

Μεταβλητές	Συμβολισμός	Υπολογισμός	Βιβλιογραφία	Βιβλιογραφία
Εξαρτημένη μεταβλητή				
Φυσικός λογάριθμος ελεγκτικών δαπανών	LN_ΕΛΔΑΠ	Ο φυσικός λογάριθμος των τελών ελέγχου που καταβλήθηκαν	Simunic, 1980; Hay et al., 2006; Hoitash &	Salleh et al., 2017

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

		στον ελεγκτή για την ελεγχόμενη χρήση	Hoitash, 2009; Zaman et al., 2011; Ali et al. 2018; Drogalas et al., 2021	
Φυσικός λογάριθμος μη ελεγκτικών δαπανών	LN_MEΛΛΑΠ	Ο φυσικός λογάριθμος των μη ελεγκτικών δαπανών που καταβάλλονται στον εξωτερικό ελεγκτή	Hoitash & Hoitash, 2009; Kalelkar, 2017; Drogalas et al., 2021	Sultana et al., 2015; Habib et al., 2019; Baatwah et al., 2019
Αριθμός ημερών καθυστέρησης του ελέγχου	ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	Ο αριθμός των ημερών που πέρασαν από το τέλος του οικονομικού έτους ως την ημέρα που ο εξωτερικός ελεγκτής υπογράφει τις οικονομικές καταστάσεις	Ashton et al., 1987; Leventis et al., 2005; Habib & Bhuiyan, 2018; Bhuiyan et al., 2020	Ashton et al., 1987; Cohen & Leventis, 2013
Ανεξάρτητες μεταβλητές				
Μεταβλητές βασικών υποθέσεων				
Μέγεθος E.E.	ΜΕΓ_ΕΕ	Αριθμός μελών E.E.	Collier & Gregory, 1996; Vafeas & Waegelein, 2007; Hoitash & Hoitash, 2009; Ghafran & O Sullivan 2017; Bauman & Ratzinger – Sakel, 2020	Shukeri & Islam, 2012; Nehme et al., 2015; Sultana et al. 2015; Ghafran και Yasmin, 2018; Hussin et al., 2018
Ποσοστό ανεξάρτητων μελών στην E.E.	ΑΝΕΞ_ΕΕ	Ποσοστό ανεξάρτητων μελών της E.E. κατά την ελεγχόμενη χρήση	Collier & Gregory, 1996; Goodwin-Stewart & Kent 2006; Ali et al., 2018; Mitra	Wan-Hussin & Bamahros, 2013; Zaitul & Itona, 2018; Baatwah et al. 2019

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

			et al., 2019	
Αριθμός συνεδριάσεων Ε.Ε.	ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	Ο αριθμός των συνεδριάσεων της Ε.Ε. στη διάρκεια του έτους.	Collier & Gregory, 1996; Yatim et al., 2006; Zaman et al., 2011; Ali et al., 2018; Drogalas et al., 2021	Hussin et al., 2018; Baatwah et al., 2019; Kaaroud et al., 2020
Ποσοστό μελών με λογιστική, χρηματοοικονομική και ελεγκτική εμπειρία στην Ε.Ε.	ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	Ποσοστό μελών με εμπειρία στη λογιστική, τη χρηματοοικονομική και την ελεγκτική που συμμετέχουν στην Ε.Ε. κατά την ελεγχόμενη χρήση	Ghafran & O' Sullivan, 2017; Sultana et al., 2019; Drogalas et al., 2021	Schmidt & Wilkins, 2013; Abernathy et al., 2014; Baatwah et al., 2019
Ποσοστό μελών στην Ε.Ε. με προηγούμενη εμπειρία σε Ε.Ε.	ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	Ποσοστό μελών με προηγούμενη εμπειρία σε Ε.Ε. που συμμετέχουν στην Ε.Ε. κατά την ελεγχόμενη χρήση	Collier & Gregory, 1996; Vafeas & Waegelein 2007; Ghafran & O' Sullivan, 2017; Sultana et al., 2019; Drogalas et al., 2021	Vafeas & Waegelein, 2007; Sultana et al., 2015
Ποσοστό γυναικών στην Ε.Ε.	ΓΥΝ_ΕΕ	Ποσοστό γυναικών που συμμετέχουν στην Ε.Ε. κατά την ελεγχόμενη χρήση	Miglani & Ahmed, 2019; Sultana et al., 2019; Drogalas et al., 2021	Harjoto et al., 2015; Zaitul & Itona, 2018
Πρόσθετες μεταβλητές ελέγχου				
Μέγεθος Δ.Σ.	ΜΕΓ_ΔΣ	Αριθμός μελών Δ.Σ.	Vafeas & Waegelein, 2007; Chan et al., 2013; Habib & Bhuiyan 2018; Drogalas et al., 2021	Harjoto et al., 2015; Hassan, 2016; Bhuiyan & D'Costa, 2020
Ποσοστό ανεξάρτητων μελών στο Δ.Σ.	ΑΝΕΞ_ΔΣ	Ποσοστό ανεξάρτητων μελών στο Δ.Σ. κατά την ελεγχόμενη χρήση	Carcello et al., 2002; Beck & Mauldin, 2014; Ali et	Khelif & Samaha, 2014; Habib, 2015; Chan et al., 2016

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

			al., 2018;	
Αριθμός συνεδριάσεων Δ.Σ.	ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	Ο αριθμός των συνεδριάσεων του Δ.Σ. στη διάρκεια του έτους	Abbott et al., 2003β; Zaman et al., 2011; Ali et al., 2018; Mitra et al., 2019	Khelif & Samaha, 2014; Chan et al., 2016; Habib et al., 2019
Ποσοστό γυναικών που συμμετέχουν στο Δ.Σ.	ΓΥΝ_ΔΣ	Ποσοστό γυναικών που συμμετέχουν στο Δ.Σ. κατά την ελεγχόμενη χρήση	Harjoto et al., 2015; Lai et al., 2017; Bhuiyan et al., 2020; Nekhili et al., 2020	Harjoto et al., 2015; Zaitul & Ilona, 2018
Διαδικότητα, ο διευθύνων σύμβουλος είναι ταυτόχρονα και πρόεδρος του Δ.Σ. της ελεγχόμενης εταιρείας	ΔΥΑΔ_ΔΣ	Δίτιμη μεταβλητή παίρνει 1, όταν διευθύνων σύμβουλος είναι και πρόεδρος του Δ.Σ. της ελεγχόμενης εταιρείας και 0, όταν είναι διαφορετικά άτομα	O'Sullivan, 1999; Habib et al., 2019; Sultana et al., 2019; Fredrikson et al., 2020; Nekhili et al., 2020	Afify, 2009; Al Daoud et al., 2015; Bhuiyan & D'Costa, 2020
Φυσικός λογάριθμος του ενεργητικού	LN_ENEΠΓ	Ο φυσικός λογάριθμος της λογιστικής αξίας των συνολικών περιουσιακών στοιχείων της ελεγχόμενης εταιρείας	Ferguson et al., 2003; Francis et al., 2005; Aldamen et al., 2018; Bhuiyan et al., 2020	Leventis et al., 2005; Afify, 2009; Abernathy et al., 2014; Hassan, 2016; Hussin et al., 2018; Bhuiyan & D'Costa, 2020
Δείκτης πολυπλοκότητας	ΠΟΛΥΠΛ	Η αναλογία του αθροίσματος των αποθεμάτων και των απαιτήσεων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων της ελεγχόμενης εταιρείας	Firth, 1985; Aldamen et al., 2018; Nekhili et al., 2020	Salleh et al., 2017; Ghafran & Yasmin, 2018
Δείκτης ρευστότητας	ΡΕΥΣΤ	Ο λόγος των τρεχουσών υποχρεώσεων προς το κυκλοφορούν ενεργητικό της ελεγχόμενης	Bliss et al., 2007; Bliss et al., 2011; Harjoto et al., 2015; Miglani &	Whittred, 1980; Nehme et al., 2015; Sultana et al., 2015

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

		εταιρείας	Ahmed, 2019	
Μόχλευση	MOXA	Ο λόγος των συνολικών υποχρεώσεων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων της ελεγχόμενης εταιρείας	Hoitash & Hoitash 2009; Mitra et al., 2019; Sultana et al., 2019	Abdullah, 2006; Khlif & Samaha, 2014; Whitworth & Lambert, 2014; Harjoto et al., 2015; Bhuiyan & D'Costa 2020
Δείκτης ROA	ROA	Ο λόγος των καθαρών εσόδων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων της ελεγχόμενης εταιρείας	Lee, 2008; Sallum et al., 2015; Lai et al., 2017	Abernathy et al., 2014; Khlif & Samaha, 2014; Harjoto et al., 2015; Nehme et al., 2015
Αν η εταιρεία δηλώνει ζημιές	ZHM	Δίτιμη μεταβλητή παίρνει 1, όταν η επιχείρηση δηλώνει ζημιές και 0, όταν ισχύει το αντίθετο	Vafeas & Waegelein, 2007; Redmayne et al., 2011; Lai et al., 2017	Hassan, 2016; Baatwah et al., 2019; Bhuiyan & D'Costa, 2020
Δείκτης ανάπτυξης	ANAΠΤ	Ο λόγος της αγοραστικής αξίας προς τη λογιστική αξία της μετοχής	Kalelkar, 2017; Mitra et al., 2019; Bhuiyan et al., 2020; Fredriksson et al., 2020	Sultana et al. 2015
Αν η ελεγκτική εταιρεία ανήκει στις BIG4	BIG4	Δίτιμη μεταβλητή παίρνει 1, αν η ελεγκτική εταιρεία ανήκει σε μία από τις BIG4 (PWC, EY, KPMG, Deloitte) και 0, όταν είναι κάποια άλλη ελεγκτική εταιρεία	Zaman et al., 2011; Miglani & Ahmed 2019; Schrader & Sun, 2019; Bauman et al., 2020	Shukeri & Islam, 2012; Schmidt & Wilkins, 2013; Ghafran & Yasmin, 2018; Bhuiyan & D'Costa, 2020
Φύλο εξωτερικού ελεγκτή	ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	Δίτιμη μεταβλητή παίρνει 1, όταν ο εξωτερικός ελεγκτής είναι γυναίκα και 0, όταν είναι άντρας	Ittonen & Peni, 2012; Hardies et al., 2015	Ittonen & Peni, 2012; Hardies et al., 2015
Λήξη	ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	Δίτιμη μεταβλητή	Hoitash &	Harjoto et al.,

Διαχειριστικής χρήσης		παίρνει 1, όταν το τέλος της χρήσης είναι στις 31/12 και 0, όταν το τέλος της χρήσης είναι στις 30/6	Hoitash, 2009; Kim et al., 2017	2015; Habib et al., 2019
Ελεγκτική γνώμη	ΕΛ_ΓΝΩΜ	Δίτιμη μεταβλητή παίρνει 1, όταν η γνώμη είναι τροποποιημένη και 0, όταν η γνώμη είναι καθαρή και σύμφωνη	Krishnan & Visvanathan, 2009; Migrani et al., 2019	Salleh et al., 2017; Baatwah et al., 2019; Bhuiyan & D'Costa, 2020

9.8 Μοντέλα και δοκιμές εμπειρικής έρευνας

Η παρούσα έρευνα χρησιμοποιεί δύο μοντέλα για να εξετάσει τη σχέση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. και των υπόλοιπων πρόσθετων μεταβλητών με τις ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση ελέγχου. Το μοντέλο που αναφέρεται στις ελεγκτικές αμοιβές εξετάζει μέσω δύο επιμέρους μοντέλων τη σχέση των ελεγκτικών αμοιβών αφενός και των μη ελεγκτικών αμοιβών, αφετέρου με τα χαρακτηριστικά ελέγχου, καθώς και τις υπόλοιπες πρόσθετες μεταβλητές.

Μοντέλο 1^α – Ελεγκτικές αμοιβές και χαρακτηριστικά Ε.Ε.

$$LN\_ΕΛΛΑΠ = \alpha + \beta_1MEΓ\_EE + \beta_2ANEΞ\_EE + \beta_3ΣΥΝΕΔΡ\_EE + \beta_4ΧΡΗΜ\_ΕΜΠ\_EE + \beta_5ΕΜΠΕΙΡ\_EE + \beta_6ΓΥΝ\_EE + \beta_7MEΓ\_ΔΣ + \beta_8ANEΞ\_ΔΣ + \beta_9ΣΥΝΕΔΡ\_ΔΣ + \beta_{10}ΓΥΝ\_ΔΣ + \beta_{11}ΔΥΑΔ\_ΔΣ + \beta_{12}LN\_ΕΝΕΡΓ + \beta_{13}ΠΟΛΥΠΛ + \beta_{14}ΡΕΥΣΤ + \beta_{15}ΜΟΧΛ + \beta_{16}ROA + \beta_{17}ZHM + \beta_{18}ΑΝΑΠΤ + \beta_{19}BIG4 + \beta_{20}ΓΥΝ\_ΕΛΕΓ + \beta_{21}ΛΗΞ\_ΧΡΗΣ + \beta_{22}ΕΛ\_ΓΝΩΜ + \beta_{23}LN\_ΜΕΛΛΑΠ + \beta_{24}ΚΑΘΥΣΤ\_ΕΛΕΓΧ + e$$

Μοντέλο 1^β – Μη Ελεγκτικές αμοιβές και χαρακτηριστικά Ε.Ε.

$$LN\_ΜΕΛΛΑΠ = \alpha + \beta_1MEΓ\_EE + \beta_2ANEΞ\_EE + \beta_3ΣΥΝΕΔΡ\_EE + \beta_4ΧΡΗΜ\_ΕΜΠ\_EE + \beta_5ΕΜΠΕΙΡ\_EE + \beta_6ΓΥΝ\_EE + \beta_7MEΓ\_ΔΣ + \beta_8ANEΞ\_ΔΣ + \beta_9ΣΥΝΕΔΡ\_ΔΣ + \beta_{10}ΓΥΝ\_ΔΣ + \beta_{11}ΔΥΑΔ\_ΔΣ + \beta_{12}LN\_ΕΝΕΡΓ + \beta_{13}ΠΟΛΥΠΛ + \beta_{14}ΡΕΥΣΤ + \beta_{15}ΜΟΧΛ + \beta_{16}ROA + \beta_{17}ZHM + \beta_{18}ΑΝΑΠΤ + \beta_{19}BIG4 + \beta_{20}ΓΥΝ\_ΕΛΕΓ + \beta_{21}ΛΗΞ\_ΧΡΗΣ + \beta_{22}ΕΛ\_ΓΝΩΜ + \beta_{23}LN\_ΕΛΛΑΠ + \beta_{24}ΚΑΘΥΣΤ\_ΕΛΕΓΧ + e$$

Μοντέλο 2 – Καθυστέρηση ελέγχου και χαρακτηριστικά Ε.Ε.

$$ΚΑΘΥΣΤ\_ΕΛΕΓΧ = \alpha + \beta_1MEΓ\_EE + \beta_2ANEΞ\_EE + \beta_3ΣΥΝΕΔΡ\_EE + \beta_4ΧΡΗΜ\_ΕΜΠ\_EE + \beta_5ΕΜΠΕΙΡ\_EE + \beta_6ΓΥΝ\_EE + \beta_7MEΓ\_ΔΣ + \beta_8ANEΞ\_ΔΣ + \beta_9ΣΥΝΕΔΡ\_ΔΣ + \beta_{10}ΓΥΝ\_ΔΣ + \beta_{11}ΔΥΑΔ\_ΔΣ + \beta_{12}LN\_ΕΝΕΡΓ + \beta_{13}ΠΟΛΥΠΛ +$$

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

$$\beta_{14}PEY\sigma T + \beta_{15}MOX\Lambda + \beta_{16}ROA + \beta_{17}ZHM + \beta_{18}ANAI\tau T + \beta_{19}BIG4 + \beta_{20}GYN\_E\Lambda E\Gamma + \beta_{21}\Lambda HE\_XPH\sigma + \beta_{22}EA\_GNOM + \beta_{23}LN\_E\Lambda\Lambda\Lambda\tau T + \beta_{24}LN\_ME\Lambda\Lambda\Lambda\tau T + e$$

9.9 Σύνοψη κεφαλαίου

Συνοψίζοντας, κατά τη διεξαγωγή μιας έρευνας, η φάση της επιλογής των καταλληλότερων ερευνητικών μεθόδων και των κατάλληλων μεθόδων που πρέπει να χρησιμοποιηθούν για τη συλλογή δεδομένων είναι κρίσιμη. Το κεφάλαιο αυτό περιγράφει τη μεθοδολογία της έρευνας που ακολούθησε ο ερευνητής, ώστε να καταλήξει στην τελική ανάλυση των δεδομένων που πραγματοποιείται στο επόμενο κεφάλαιο.

Το κεφάλαιο αυτό περιέγραψε τη φιλοσοφία της έρευνας, την ερευνητική προσέγγιση, τον λόγο που επιλέχθηκε η ποσοτική προσέγγιση, καθώς και τη μεθοδολογία που ακολουθεί. Η επιλεγμένη μέθοδος διασφαλίζει την επίτευξη των ερευνητικών στόχων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο προσδιορισμός της διαδικασίας δειγματοληψίας και των ζητημάτων συλλογής δεδομένων. Το κεφάλαιο περιγράφει αναλυτικά τον λόγο που επιλέχθηκε το 2017 για έτος βάση, πώς τελικά σχηματίστηκε το τελικό δείγμα των 100 εταιρειών, καθώς και την επιλογή του διαστήματος που έδωσε συνολικά 400 παρατηρήσεις. Η έρευνα αυτή συγκέντρωσε δεδομένα Ε.Δ. από τις ετήσιες εκθέσεις των εταιρειών, για να εξετάσει πώς τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και του Δ.Σ. επιδρούν αφενός στις ελεγκτικές δαπάνες και αφετέρου στην καθυστέρηση ελέγχου. Η έρευνα αναφέρεται σε διάστημα τεσσάρων ετών από το 2017 έως και το 2020. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι ασφαλιστικές εταιρείες, καθώς και οι εταιρείες με έδρα εκτός Ελλάδας παραλείπονται, διότι οι εταιρείες αυτές έχουν συγκεκριμένα θέματα διακυβέρνησης που τις κάνουν να διαφέρουν από τις υπόλοιπες.

Στη συνέχεια, περιγράφονται όλες οι διαδικασίες που ακολουθήθηκαν αναφορικά με τα μοντέλα και τον έλεγχο των υποθέσεων. Περιγράφονται τα μοντέλα που θα χρησιμοποιηθούν, καθώς και όλες οι μεταβλητές που τα απαρτίζουν με βάση τη σχετική βιβλιογραφία του παρελθόντος. Τέλος, περιγράφονται λεπτομέρειες ανάλυσης δεδομένων, η ανάλυση των οποίων έγινε με τη χρήση του στατιστικού πακέτου EViews. Η ανάλυση και τα αποτελέσματα των δεδομένων παρουσιάζονται στο επόμενο κεφάλαιο.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η ανάλυση δεδομένων περιλαμβάνει την ερμηνεία και την εξαγωγή αποτελεσμάτων με τη βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής, των συσχετίσεων και των συνόλων δεδομένων- Panel Data ανάλυσης.

10.1 Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει και ερμηνεύει την ανάλυση των δεδομένων σύμφωνα με την μεθοδολογία που περιγράφηκε στο αντίστοιχο κεφάλαιο. Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει την ανάλυση των δεδομένων και την εξαγωγή των αποτελεσμάτων που σχετίζονται τόσο με τις ελεγκτικές και μη δαπάνες, όσο και με την καθυστέρηση ελέγχου και τη σχέση αυτών με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., με τις υπόλοιπες μεταβλητές της Ε.Δ., καθώς και με τις πρόσθετες μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση.

Αρχικά, παρουσιάζονται τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία, τα οποία είναι κοινά και για τις δύο επιμέρους έρευνες και δείχνουν τον μέσο όρο, την τυπική απόκλιση, το ελάχιστο, το 1^ο, 2^ο, 3^ο τεταρτημόριο και το μέγιστο για κάθε μία μεταβλητή που χρησιμοποιείται στην εμπειρική ανάλυση. Η περιγραφική στατιστική περιλαμβάνει τόσο μια συνδυασμένη ανάλυση του συνολικού δείγματος, τόσο για την περίοδο 2017 – 2020, όσο και μια λεπτομερή ανάλυση με βάση τα επιμέρους έτη.

Στη συνέχεια, η επόμενη ενότητα περιλαμβάνει έναν πίνακα συσχέτισης, που δείχνει τις αμφίδρομες συσχετίσεις Pearson μεταξύ των μεταβλητών, που περιλαμβάνονται σε αυτή τη μελέτη. Ο πίνακας συσχέτισης είναι σημαντικός, καθώς θα μπορούσε να τονίσει τις συσχετίσεις μεταξύ των εξαρτημένων μεταβλητών¹⁸ και των επεξηγηματικών - πρόσθετων μεταβλητών που χρησιμοποιούνται στη μελέτη. Επίσης, η χρήση των συσχετίσεων βοηθάει στην ανίχνευση της πιθανότητας πολυσυγγραμμικότητας μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών, που θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν για να υπονομεύσουν τα επακόλουθα αποτελέσματα πολλαπλής παλινδρόμησης.

Ακολουθεί η ενότητα που παρουσιάζει τον έλεγχο των υποθέσεων που αναπτύχθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο και αναφέρονται τόσο στις υποθέσεις με εξαρτημένη μεταβλητή, τις ελεγκτικές και μη δαπάνες, όσο και σε αυτές που αναφέρονται στην εξαρτημένη μεταβλητή της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου.

Το κεφάλαιο συνεχίζει με την ενότητα που περιλαμβάνει τα αποτελέσματα της λεπτομερούς πολυμεταβλητής ανάλυσης παλινδρόμησης ή Panel Data ανάλυση (ομαδοποιημένο σύνολο δεδομένων), για τη διερεύνηση των υποθέσεων των δύο

¹⁸ Οι εξαρτημένες μεταβλητές κατά περίπτωση είναι: ελεγκτικές αμοιβές, μη ελεγκτικές αμοιβές, καθυστέρηση ελέγχου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

επιμέρους ερευνών που αναπτύχθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τη σύνοψη των σημαντικότερων αποτελεσμάτων που εξήχθησαν από την ανάλυση των δεδομένων.

10.2 Περιγραφική στατιστική

Η ενότητα αυτή παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία για τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση. Τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία αναφέρουν τις τάσεις και τα πρότυπα των δεδομένων και παρέχουν τη βάση για αρχικές συγκρίσεις μεταξύ των μεταβλητών. Οι πίνακες με τα δεδομένα της περιγραφικής στατιστικής παρουσιάζουν για κάθε μεταβλητή τον μέσο όρο, την τυπική απόκλιση, το ελάχιστο, το 1^ο, 2^ο, 3^ο τεταρτημόριο και το μέγιστο.

Αρχικά, παρουσιάζονται τα περιγραφικά στατιστικά για κάθε έτος, καλύπτοντας το διάστημα από το 2017 ως και το 2020, ενώ στη συνέχεια δίνεται ένας πίνακας με τα περιγραφικά δεδομένα όλου του διαστήματος. Η ανάλυση των περιγραφικών στατιστικών του κάθε έτους θα τονίσει ορισμένα ιδιαίτερα αποτελέσματα, σύμφωνα με την κρίση του ερευνητή. Στη συνέχεια, θα πραγματοποιηθεί μια εμπειρισταωμένη ανάλυση και σύγκριση για τα περιγραφικά αποτελέσματα τόσο μεταξύ των ετών, όσο και συνολικά.

Ο πίνακας 10.1 παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία των μεταβλητών για το 2017. Σύμφωνα με τα δεδομένα που μας παρέχει ο πίνακας 10.1, αξίζει να παρατηρήσουμε ότι οι επιχειρήσεις καταβάλλουν για αμοιβές (LN_ΕΛΔΑΠ) στις ελεγκτικές εταιρείες από 9.000€ ως και 4.300.000€¹⁹, ενώ για μη ελεγκτικές δαπάνες (LN_ΜΕΛΔΑΠ) καταβάλλονται σχεδόν μηδενικά ποσά. Το μεγάλο εύρος των ελεγκτικών αμοιβών δείχνει ότι το Χ.Α.Α. αποτελείται τόσο από πολύ μικρές οικογενειακές εταιρείες, όσο και από μεγάλους ομίλους. Οι αμοιβές που καταβάλλονται στις ελεγκτικές εταιρείες είναι αρκετά πιο μικρές σε σχέση με αυτές που καταβάλλονται στην Αμερική (βλ. Harjoto et al., 2015; Bhuiyan et al., 2020) και το Η.Β. (βλ. Kalelkar, 2017), ενώ με βάση τις Ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Γαλλία, είναι σχετικά σε φυσιολογικά επίπεδα (βλ. Nekhili et al., 2020).

Η μέγιστη τιμή της καθυστέρησης ελέγχου (ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ) αγγίζει τις 186 ημέρες, μια πολύ υψηλή τιμή σε σχέση με τον μέσο όρο, που είναι 105 ημέρες. Παρατηρούμε ότι ο μέσος όρος των ημερών της καθυστέρησης ελέγχου είναι εξίσου

¹⁹Το αποτέλεσμα του $\ln(9000)=9,1$ και $\ln(4300000)=15,27$

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

υψηλός σε σχέση με άλλες χώρες που έχουν μέσο όρο καθυστέρησης ελέγχου 65 ημέρες, όπως η Γερμανία (βλ. Nirper, 2021) ή η Αυστραλία με 75 ημέρες (βλ. Bhuiyan & D'Costa, 2020). Ο μέσος όρος καθυστέρησης ελέγχου για τις ελληνικές επιχειρήσεις βρίσκεται πιο κοντά στους μέσους όρους των τυνησιακών εταιρειών με 136 ημέρες (βλ. Oussii & Taktak, 2018).

Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. παρατηρούμε ότι εφαρμόζονται οι Ν. της Ε.Δ., καθώς και ο αντίστοιχος Ν., που έχει σημείο αναφοράς το 2017. Η Ε.Ε., αποτελείται κατά μέσο όρο από τρία άτομα (ΜΕΓ_ΕΕ), από τα οποία κατά μέσο το 77% αυτών είναι ανεξάρτητα (ΑΝΕΞ_ΕΕ), συμφωνώντας με τα ποσοστά προηγούμενων ερευνών (βλ. Sultana et al., 2015). Οι συνεδριάσεις (ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ) της Ε.Ε. είναι κατά μέσο όρο πέντε, δηλαδή μόλις μία πάνω από αυτό που συστήνει η νομοθεσία και τέσσερις λιγότερες από τις αντίστοιχες των αμερικάνικων εταιρειών (Abernathy et al., 2014). Ο μέσος όρος του μεγέθους της Ε.Ε. βρίσκεται στο όριο που προβλέπει τόσο η ελληνική νομοθεσία περί Ε.Δ., όσο και οι παγκόσμιοι κώδικες, ενώ σε σχέση με άλλες χώρες βρίσκεται σχεδόν ένα μέλος πίσω, αφού η Αυστραλία έχει μέσο όρο 3,72 άτομα (βλ. Sultana et al., 2019) και η Αμερική με την Ινδία 3,5 (βλ. Hoitash & Hoitash, 2009; Miglani & Ahmed, 2019). Ο αριθμός των συνεδριάσεων των ελληνικών Ε.Ε. συμπλέει με αυτόν των Αμερικάνικων εταιρειών της προηγούμενης εικοσαετίας (Xie et al., 2003). Επιπλέον, αξίζει να σημειώσουμε ότι στην Ε.Ε. συμμετέχουν άτομα με γνώσεις και εμπειρία στη λογιστική και ελεγκτική (ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ) με μέσο όρο 64% και ελάχιστο 33%, συμπλέοντας με τους Hoitash και Hoitash (2009) και Sultana et al. (2015), κάτι που δείχνει ότι όλες οι Ε.Ε. έχουν αφομοιώσει το άρθρο του Ν., που αναφέρει τη συμμετοχή στην Ε.Ε. τουλάχιστον ενός μέλους με γνώσεις λογιστικής και ελεγκτικής.

Τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. δείχνουν ότι τα Δ.Σ. των εισηγμένων εταιρειών στο Χ.Α.Α. δεν είναι τόσο ανεξάρτητα, δείγμα ότι οι περισσότερες είναι οικογενειακές εταιρείες, αφού κατά μέσο όρο η ανεξαρτησία των μελών (ΑΝΕΞ_ΔΣ) είναι 34%, ένα ποσοστό που απέχει πολύ από τα αντίστοιχα άλλων ερευνών που είναι σχεδόν διπλάσια (βλ. Bhuiyan & D'Costa, 2020). Ο μέγιστος αριθμός των συνεδριάσεων του Δ.Σ. (ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ) αγγίζει τις 105 συνεδριάσεις και ο ελάχιστος τις τρεις. Αυτό δείχνει την ανομοιομορφία των επιχειρήσεων, που οι μικρές λύνουν τα ζητήματα τους με λίγες συνεδριάσεις, ενώ οι μεγάλες πολυεθνικές με πολυμετοχικές συνθέσεις χρειάζεται να πραγματοποιήσουν μεγάλο πλήθος συνεδριάσεων.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Αναφορικά με τις πρόσθετες μεταβλητές που ελέγχουν τα οικονομικά στοιχεία των εταιρειών παρατηρούμε ότι η πρόσθετη μεταβλητή που δείχνει την αναλογία του αθροίσματος των αποθεμάτων και των απαιτήσεων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων της ελεγχόμενης εταιρείας (ΠΟΛΥΠΛ) είναι 0,30 ή 30%, συμπλέοντας με αυτόν των Αμερικάνικων εταιρειών (βλ. Ghafran & Yasmin, 2018).

Η μεταβλητή (BIG4) που εξετάζε αν η εταιρεία που ελέγχει την ελεγχόμενη επιχείρηση ανήκει στις BIG4 ή όχι, δείχνει ότι στην Ελλάδα οι επιχειρήσεις ελέγχονται κατά βάση από ελεγκτικές εταιρείες που δεν βρίσκονται στη λίστα των BIG4 με ποσοστό 72%. Αυτό συμβαίνει, διότι μεγάλο μέρος των εταιρειών του Χ.Α.Α. ελέγχεται από την ΣΟΛ Α.Ε., που δεν ανήκει στις BIG4. Αντίστοιχα, το ίδιο παρατηρείται και στις εταιρείες της Ινδίας, που η πλειοψηφία αυτών δεν χρησιμοποιεί ΟΕΛ από τις BIG4 ελεγκτικές εταιρείες (βλ. Migrani & Ahmed, 2019). Αντίθετα, οι υπόλοιπες έρευνες (βλ. πχ. Hoitash & Hoitash, 2009; Zaman et al., 2011; Schmidt & Wilkins, 2013; Schrader & Sun, 2019) δείχνουν ότι οι εταιρείες τόσο στις Η.Π.Α, όσο και στην Ευρώπη χρησιμοποιούν στην πλειοψηφία τους ΟΕΛ από τις BIG4 ελεγκτικές εταιρείες. Η πλειοψηφία των εταιρειών, σύμφωνα με την αντίστοιχη μεταβλητή (ΛΗΞ_ΧΡΗΣ), έχει τέλος διαχειριστικής χρήσης στις 31/12 με ποσοστό 75%, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τις εταιρείες της Αυστραλίας (βλ. Sultana et al., 2015) που έχουν τέλος διαχειριστικής χρήσης στις 30/6.

Πίνακας 10.1 Περιγραφική Στατιστική του 2017

Μεταβλητές	Μέσος όρος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	1ο Τεταρτημόριο – Q1	2ο Τεταρτημόριο – Q2	3ο Τεταρτημόριο – Q3	Μέγιστο
Εξαρτημένες μεταβλητές							
LN_ΕΛΔΑΠ	11,15	1,30	8,99	10,13	11,00	11,94	15,27
LN_ΜΕΛΔΑΠ	3,65	4,83	0,00	0,00	0,00	9,10	12,84
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	105,12	20,94	44,00	88,00	116,00	117,00	186,00
Ανεξάρτητες μεταβλητές							
ΜΕΓ_ΕΕ	3,02	0,19	2,00	3,00	3,00	3,00	4,00
ΑΝΕΞ_ΕΕ	0,77	0,16	0,33	0,67	0,67	1,00	1,00
ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	5,17	2,95	1,00	4,00	4,00	6,00	18,00
ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	0,64	0,24	0,33	0,33	0,67	0,67	1,00
ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	0,15	0,19	0,00	0,00	0,00	0,33	0,67
ΓΥΝ_ΕΕ	0,11	0,20	0,00	0,00	0,00	0,33	1,00
ΜΕΓ_ΔΣ	7,86	2,24	3,00	6,00	7,00	9,00	14,00
ΑΝΕΞ_ΔΣ	0,34	0,12	0,14	0,25	0,33	0,40	0,89
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	24,09	17,42	3,00	13,00	18,00	28,00	105,00

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΓΥΝ_ΔΣ	0,14	0,15	0,00	0,00	0,13	0,20	0,71
LN_ENERG	18,64	1,85	14,65	17,24	18,44	19,71	23,51
ΠΟΛΥΠΛ	0,30	0,19	0,00	0,15	0,28	0,44	0,75
ΡΕΥΣΤ	1,38	4,07	0,05	0,50	0,76	1,17	46,77
ΜΟΧΛ	0,68	0,49	0,01	0,42	0,61	0,81	4,44
ROA	0,00	0,11	-0,72	-0,02	0,01	0,04	0,58
ΑΝΑΠΤ	1,17	10,02	-85,02	0,36	0,59	1,21	46,62
<i>Δίτιμες ανεξάρτητες μεταβλητές²⁰</i>							
	0			1			
ΔΥΑΔ_ΔΣ	54,00%			46,00%			
ZHM	61,00%			39,00%			
BIG4	72,00%			28,00%			
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	95,00%			5,00%			
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	25,00%			75,00%			
ΕΛ_ΓΝΩΜ	97,00%			3,00%			

Ο πίνακας 10.2 παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία των μεταβλητών για το 2018. Η περιγραφική ανάλυση των μεταβλητών για το 2018 δείχνει γενικά ότι υφίσταται μια σταθερότητα, χωρίς ουσιαστικές μεταβολές σε σχέση με το 2017. Ο μέσος όρος της καθυστέρησης ελέγχου (ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ) είναι 104 ημέρες, ενώ με βάση τα τεταρτημόρια, οι εταιρείες στο 1^ο τεταρτημόριο έχουν 98 ημέρες, στο 2^ο τεταρτημόριο έχουν 113 ημέρες και στο 3^ο τεταρτημόριο έχουν 114 ημέρες. Οι ενδείξεις αυτές μας σημειώνουν ότι στην Ελλάδα οι ελεγκτικές εταιρείες, αλλά και οι ελεγχόμενες έχουν πολύ δρόμο ακόμα, ώστε να βελτιώσουν την καθυστέρηση ελέγχου. Με βάση τη διεθνή έρευνα, τα ευρήματα αυτά δείχνουν ότι η καθυστέρηση ελέγχου στην Ελλάδα απέχει πολύ από άλλες χώρες, όπως η Αμερική, ο Καναδάς, η Νέα Ζηλανδία, η Αυστραλία και το Η.Β. (Ashton et al., 1987; Schwartz & Soo, 1996; Sultana et al., 2015; Ghafran & Yasmin, 2018; Baatwah et al., 2019; Bhuiyan & D'Costa, 2020).

Αξιοσημείωτη είναι η δραστηριότητα της Ε.Ε., αφού πλέον ο μέσος όρος των συνεδριάσεων (ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ) αυξάνεται κατά μία σε σχέση με το 2017 και είναι πλέον έξι. Επίσης, οι εισηγμένες επιχειρήσεις πλέον στελεχώνουν την Ε.Ε. με άτομα που διαθέτουν προηγούμενη εμπειρία (ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ) σε αντίστοιχη θέση, αφού ο μέσος όρος είναι πλέον στο 20% από περίπου 15%, που ήταν την προηγούμενη χρονιά. Το ποσοστό της μεταβλητής αυτής απέχει αρκετά από τα αντίστοιχα

²⁰Για τις μεταβλητές που παίρνουν τιμές 0 και 1, ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση, το ελάχιστο, τα τεταρτημόρια και το μέγιστο δεν αναφέρονται, διότι αυτές οι λεπτομέρειες δεν είναι αναγκαίες στη περίπτωση των δίτιμων μεταβλητών.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

προηγούμενων ερευνών, που το ποσοστό αγγίζει το 47% (βλ. Sultana et al., 2015), ενώ πλησιάζει αρκετά αυτό των αμερικάνικων Ε.Ε. (βλ. Abernathy et al., 2014).

Η σύνθεση του Δ.Σ. είναι κατά το ένα τρίτο ανεξάρτητη (ΑΝΕΞ_ΔΣ), διατηρώντας το ποσοστό της προηγούμενης χρονιάς και πλησιάζοντας σταδιακά το 48% των Ghafran και Yasmin (2018). Η δραστηριότητα του Δ.Σ., που αντιπροσωπεύεται μέσα από τη συχνότητα των συνεδριάσεων (ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ), φαίνεται πως ακολουθεί τους ρυθμούς της προηγούμενης χρονιάς με μέσο όρο συνεδριάσεων τις 25 και μέγιστο αριθμό για κάποιες εταιρείες τις 107. Η δραστηριότητα των ελληνικών εταιρειών είναι αντίστοιχη με αυτή των ευρωπαϊκών (βλ. Nekhili et al., 2020) που πραγματοποιούν κατά μέσο όρο 30 συνεδριάσεις ετησίως.

Αναφορικά με τις πρόσθετες μεταβλητές που εξετάζουν τα οικονομικά στοιχεία των εταιρειών του δείγματος παρατηρούμε ότι οι επιχειρήσεις το 2018 έχουν υψηλή αξία με βάση το συνολικό ενεργητικό τους, διότι η αντίστοιχη μεταβλητή (LN_ENEPΓ) έχει μέσο όρο φυσικού λογαρίθμου το 18,58. Αντίθετα, ο δείκτης που δείχνει τη μέση απόδοση της επένδυσης (ROA) είναι αρνητικός -2% και έρχεται σε αντιδιαστολή με τον αντίστοιχο δείκτη άλλων ερευνών (βλ. Abernathy et al., 2014).

Η παρουσία των γυναικών γίνεται πλέον αισθητή και από την πλευρά του εξωτερικού ελέγχου (ΓΥΝ_ΕΛΕΓ), αφού είναι αξιοσημείωτη η σταδιακή παρουσία τους στο χώρο των ΟΕΛ. Παρατηρούμε ότι για το 2018, το 6% των εταιρειών του δείγματος είχε για εξωτερικό ελεγκτή γυναίκα. Το ποσοστό αυτό απέχει αρκετά από τα αντίστοιχα άλλων ερευνών που ξεπερνάει το 10% (βλ. Ittonen & Peni, 2012; Hardies et al., 2015).

Πίνακας 10.2 Περιγραφική Στατιστική του 2018

Μεταβλητές	Μέσος όρος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	1οΤεταρτημόριο –Q1	2οΤεταρτημόριο – Q2	3οΤεταρτημόριο – Q3	Μέγιστο
Εξαρτημένες μεταβλητές							
LN_ΕΛΔΑΠ	11,15	1,36	8,81	10,13	10,95	11,94	16,62
LN_ΜΕΛΔΑΠ	3,31	4,76	0,00	0,00	0,00	8,85	12,70
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	104,19	17,15	45,00	97,50	113,00	114,00	124,00
Ανεξάρτητες μεταβλητές							
ΜΕΓ_ΕΕ	3,04	0,27	2,00	3,00	3,00	3,00	4,00
ΑΝΕΞ_ΕΕ	0,77	0,16	0,33	0,67	0,67	1,00	1,00
ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	6,08	4,07	1,00	4,00	4,00	8,00	28,00

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	0,60	0,23	0,25	0,33	0,67	0,67	1,00
ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	0,21	0,18	0,00	0,00	0,33	0,33	0,67
ΓΥΝ_ΕΕ	0,10	0,19	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00
ΜΕΓ_ΔΣ	7,93	2,19	4,00	7,00	7,00	9,00	14,00
ΑΝΕΞ_ΔΣ	0,32	0,13	0,00	0,25	0,33	0,40	0,63
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	24,87	18,39	4,00	13,25	18,00	28,00	107,00
ΓΥΝ_ΔΣ	0,14	0,14	0,00	0,00	0,13	0,22	0,63
LN_ΕΝΕΡΓ	18,58	1,76	14,45	17,28	18,53	19,69	23,37
ΠΟΛΥΠΛ	0,32	0,31	0,00	0,15	0,28	0,44	3,14
ΡΕΥΣΤ	1,59	4,36	0,00	0,50	0,75	1,22	46,77
ΜΟΧΛ	0,77	0,88	0,00	0,44	0,60	0,83	7,85
ROA	-0,02	0,23	-2,64	-0,02	0,01	0,04	0,14
ΑΝΑΠΤ	1,18	6,61	-45,45	0,33	0,67	1,32	31,76
<i>Δίτιμες ανεξάρτητες μεταβλητές²¹</i>							
	0			1			
ΔΥΑΔ_ΔΣ	55,00%			45,00%			
ZHM	62,00%			38,00%			
BIG4	70,00%			30,00%			
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	94,00%			6,00%			
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	25,00%			75,00%			
ΕΛ_ΓΝΩΜ	99,00%			1,00%			

Ο πίνακας 10.3 παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία των μεταβλητών για το 2019. Οι ελεγκτικές δαπάνες (LN_ΕΛΔΑΠ) για το έτος αυτό κινούνται σε σταθερά επίπεδα, όπως και τα προηγούμενα έτη και κυμαίνονται από ελάχιστη τιμή 6.700€ ως και μέγιστη τιμή 2.140.000€²². Οι μη ελεγκτικές δαπάνες (LN_ΜΕΛΔΑΠ) για την πλειοψηφία των εταιρειών είναι μηδενικές, με εξαίρεση μία ή δυο εταιρείες που καταβάλλουν για μη ελεγκτικές δαπάνες κοντά στο 1.000.000€²³ η μέγιστη τιμή. Η περιγραφική στατιστική για το 2019 μας δείχνει ότι ο μέσος όρος των ημερών καθυστέρησης ελέγχου (ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ) έχει αυξηθεί δραματικά σε σχέση με τις δύο προηγούμενες χρονιές, διότι πλέον απαιτούνται από κάθε εταιρεία 134 ημέρες κατά μέσο όρο για την υπογραφή των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με τυπική απόκλιση 41,5 ημέρες. Επιπλέον, τη συγκεκριμένη χρονιά ο μέγιστος αριθμός ημερών καθυστέρησης του ελέγχου αγγίζει τις 216 ημέρες και ο ελάχιστος τις 49 ημέρες.

Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., οι επιτροπές συνεχίζουν να στελεχώνονται (ΜΕΓ_ΕΕ) κατά κύριο λόγο από τρία ως τέσσερα άτομα, από τα

²¹Για τις μεταβλητές που παίρνουν τιμές 0 και 1, ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση, το ελάχιστο, τα τεταρτημόρια και το μέγιστο δεν αναφέρονται, διότι αυτές οι λεπτομέρειες δεν είναι αναγκαίες στην περίπτωση των δίτιμων μεταβλητών.

²²Το αποτέλεσμα του $\ln(6700) = 8,81$ και $\ln(2140000) = 15,57$.

²³Το αποτέλεσμα του $\ln(1050000) = 13,87$.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

οποία το 81% είναι ανεξάρτητα (ANEΞ_ΕΕ), συμφωνώντας με το αντίστοιχο ποσοστό των Mitra et al. (2019). Επίσης, το 61% του δείγματος διαθέτει στη σύνθεση της επιτροπής μέλος με γνώση και εμπειρία στη λογιστική και την ελεγκτική (ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ), ενώ παράλληλα παρατηρούμε ότι η συμμετοχή μελών στη σύνθεση των επιτροπών με προηγούμενη εμπειρία σε Ε.Ε. (ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ) συνεχώς αυξάνεται, με πλέον το 30% κατά μέσο όρο του δείγματος να διαθέτει ανάλογο μέλος.

Το μέγεθος του Δ.Σ. (ΜΕΓ_ΔΣ) είναι σχεδόν σταθερό και τείνει να αποτελείται κατά μέσο όρο για κάθε επιχείρηση από σχεδόν οχτώ άτομα, με το αντίστοιχο των γαλλικών εταιρειών να αγγίζει τα δώδεκα μέλη (βλ. Nekhili et al., 2020). Η ανεξαρτησία των μελών του Δ.Σ. (ANEΞ_ΔΣ) αυξάνεται σταδιακά και πλέον κατά μέσο όρο προσεγγίζει το 36%, ενώ τα Δ.Σ. συνεχίζουν να είναι αρκετά δραστήρια (ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ), όπως και τις προηγούμενες χρονιές. Η δίτιμη τιμή της Ε.Δ. που αναφέρεται στην δυαδικότητα του διευθύνοντος συμβούλου (ΔΥΑΔ_ΔΣ) δείχνει ότι το 40% των εταιρειών έχει πρόεδρο και διευθύνοντα σύμβουλο το ίδιο άτομο, κάτι που αποτελεί ισχυρή ένδειξη για την οικογενειακή φύση των εταιρειών. Αντίθετα, έρευνες που λαμβάνουν για δείγμα εταιρείες της Αμερικής δείχνουν ότι το ποσοστό αυτό κυμαίνεται στο 15%, χαρακτηρίζοντας τις εταιρείες ως μη οικογενειακές (Fredriksson et al. 2020), ενώ αντίστοιχα στην Αυστραλία το ποσοστό είναι 4% (Sultana et al., 2019).

Αναφορικά με τις πρόσθετες μεταβλητές, που ελέγχουν τα οικονομικά στοιχεία των εταιρειών παρατηρούμε ότι ο δείκτης ρευστότητας (ΡΕΥΣΤ) έχει μέση τιμή 1,24, απέχοντας αρκετά από τους αντίστοιχους των Αμερικάνικων εταιρειών (βλ. Harjoto et al., 2015). Ο δείκτης ROA είναι 0,01 ή 1%, απέχοντας αρκετά από το αντίστοιχο ποσοστό (9,08%) άλλων ερευνών (βλ. Ghafran & Yasmin, 2018; Oussii & Taktak, 2018).

Το 2019, η μεταβλητή (ZHM) παίρνει την ανώτερη τιμή της, με το 67% των εταιρειών να σημειώνουν κέρδη τη χρήση αυτή. Το ποσοστό αυτό είναι αρκετά ικανοποιητικό και συγκρίσιμο με άλλες έρευνες που έλαβαν υπόψη τους αυτή τη μεταβλητή (βλ. Abernathy et al., 2014; Bhuiyan & D'Costa, 2020). Η πλειοψηφία των εταιρειών, σύμφωνα με την αντίστοιχη μεταβλητή (ΛΗΞ_ΧΡΗΣ) έχει τέλος διαχειριστικής χρήσης στις 31/12 με ποσοστό 76%, συμφωνώντας με το αντίστοιχο της έρευνας των Harjoto et al. (2015). Τέλος, η ελεγκτική γνώμη (ΕΛ_ΓΝΩΜ) που δίνεται με βάση των έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων είναι κατά βάση καθαρή

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

και μη τροποποιημένη για το σύνολο σχεδόν των εταιρειών (98%), συμβαδίζοντας με το ποσοστό της αντίστοιχης μεταβλητής των Mígrani και Ahmed (2019).

Πίνακας 10.3 Περιγραφική Στατιστική του 2019

Μεταβλητές	Μέσος όρος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	1ο Τεταρτημόριο – Q1	2ο Τεταρτημόριο – Q2	3ο Τεταρτημόριο – Q3	Μέγιστο
<i>Εξαρτημένες μεταβλητές</i>							
LN_ΕΛΛΑΠ	11,15	1,33	8,81	10,17	10,86	11,97	14,57
LN_ΜΕΛΛΑΠ	3,23	4,77	0,00	0,00	0,00	8,52	13,87
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	134,11	41,54	49,00	98,00	141,00	176,00	216,00
<i>Ανεξάρτητες μεταβλητές</i>							
ΜΕΓ_ΕΕ	3,05	0,21	3,00	3,00	3,00	3,00	4,00
ΑΝΕΞ_ΕΕ	0,81	0,18	0,00	0,67	0,67	1,00	1,00
ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	6,74	4,22	2,00	4,00	5,00	8,00	29,00
ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	0,61	0,24	0,25	0,33	0,67	0,67	1,00
ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	0,30	0,15	0,00	0,33	0,33	0,33	0,67
ΓΥΝ_ΕΕ	0,11	0,20	0,00	0,00	0,00	0,15	1,00
ΜΕΓ_ΔΣ	7,88	2,31	2,00	6,00	7,00	9,00	16,00
ΑΝΕΞ_ΔΣ	0,36	0,13	0,11	0,27	0,33	0,40	1,00
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	22,29	15,93	5,00	12,00	17,00	26,00	95,00
ΓΥΝ_ΔΣ	0,15	0,15	0,00	0,00	0,13	0,22	0,67
LN_ΕΝΕΡΓ	18,56	1,82	14,58	17,17	18,41	19,72	23,33
ΠΟΛΥΠΛ	0,32	0,23	0,00	0,13	0,31	0,46	1,44
ΡΕΥΣΤ	1,24	1,97	0,00	0,42	0,69	1,18	15,02
ΜΟΧΛ	0,72	0,64	0,00	0,42	0,62	0,82	5,52
ROA	0,01	0,16	-1,16	-0,01	0,02	0,05	0,80
ΑΝΑΠΤ	1,51	5,24	-33,11	0,56	0,87	1,67	31,01
<i>Δίτιμες ανεξάρτητες μεταβλητές²⁴</i>							
		0		1			
ΔΥΑΔ_ΔΣ		60,00%		40,00%			
ZHM		67,00%		33,00%			
BIG4		74,00%		26,00%			
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ		100,00%		0,00%			
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ		24,00%		76,00%			
ΕΛ_ΓΝΩΜ		98,00%		2,00%			

Ο πίνακας 10.4 παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία των μεταβλητών για το 2020. Τα δεδομένα για το 2020 μας δείχνουν ότι οι μη ελεγκτικές δαπάνες (LN_ΜΕΛΛΑΠ) παρουσιάζουν μια αύξηση σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, παραμένοντας όμως σε χαμηλά προβλεπόμενα επίπεδα. Βέβαια, αξίζει να

²⁴Για τις μεταβλητές που παίρνουν τιμές 0 και 1, ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση, το ελάχιστο, τα τεταρτημόρια και το μέγιστο δεν αναφέρονται, διότι αυτές οι λεπτομέρειες δεν είναι αναγκαίες στην περίπτωση των δίτιμων μεταβλητών.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

σημειωθεί ότι αυτή τη χρονιά εντοπίζεται και εταιρεία που καταβάλλει μέχρι και 1.140.000€²⁵ για μη ελεγκτικές δαπάνες, περιλαμβάνοντας λογικά λογιστικές δαπάνες, εκτιμήσεις, αλλά και συμβουλευτικά έξοδα. Ο μέσος όρος των ημερών της καθυστέρησης ελέγχου (ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ) περιορίζεται στις 107,7 ημέρες, με τυπική απόκλιση 18 και μέγιστο αριθμό ημερών τις 132. Ειδικά το μέγιστο της καθυστέρησης ελέγχου μας δείχνει ότι πλέον οι εισηγμένες εταιρείες στο Χ.Α.Α. ακολουθούν τις απαιτήσεις των ενδιαφερόμενων για άμεση ενημέρωση μέσω της υπογραφής και δημοσίευσης των οικονομικών καταστάσεων.

Σύμφωνα με τις κύριες μεταβλητές που απεικονίζουν τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., το ενθαρρυντικό είναι ότι το ποσοστό των μελών με χρηματοοικονομική γνώση και εμπειρία (ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ), που συμμετέχουν στις Ε.Ε. παραμένει υψηλό, συμφωνώντας με αυτό των αμερικάνικων Ε.Ε. (βλ. Hoitash & Hoitash, 2009). Επιπλέον, ο μέσος όρος της παρουσίας των γυναικών στην Ε.Ε. (ΓΥΝ_ΕΕ) αυξάνεται σε σχέση με τα δύο προηγούμενα χρόνια (12%) και πλησιάζει το αντίστοιχο των γαλλικών Ε.Ε., όπου η συμμετοχή των γυναικών αγγίζει κατά μέσο όρο το 19% (Nekhili et al., 2020).

Η παρουσία των γυναικών στο Δ.Σ. (ΓΥΝ_ΔΣ) είναι αξιοσημείωτη αυτή τη χρονιά, διότι ο μέσος όρος αγγίζει το 15%, ένα ποσοστό που πλησιάζει το 18,40% των γαλλικών Δ.Σ. (Nekhili et al., 2020).

Ο δείκτης της μόχλευσης (ΜΟΧΛ) είναι κατά μέσο όρο στο 0,75, με τον αντίστοιχο για δείγμα αμερικάνικων εταιρειών να είναι στο 0,59 (βλ. Abernathy et al., 2014), ενώ για κάποιες εταιρείες λαμβάνει μέγιστη τιμή στο 6,75. Τη χρονιά αυτή ο δείκτης ανάπτυξης (ΑΝΑΠΤ) λαμβάνει τη μεγαλύτερη μέση τιμή του σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές και παίρνει τιμή 6,34, ξεπερνώντας αρκετά αυτούς άλλων ερευνών (βλ. Sultana et al., 2015; Kalelkar, 2017), δείχνοντας μια ραγδαία ανάπτυξη των εταιρειών του δείγματος.

Η δίτιμη μεταβλητή που εξετάζει αν οι επιχειρήσεις έδειξαν ζημιές ή όχι (ΖΗΜ) αγγίζει το μικρότερο ποσοστό της, με το 60% των εταιρειών να σημειώνουν κέρδη τη χρήση αυτή. Βέβαια, το ποσοστό αυτό συνεχίζει να είναι αρκετά χαμηλό σε σχέση με αυτά άλλων χωρών που αγγίζουν το 100% (βλ. Bhuiyan & D'Costa, 2020; Fredriksson et al., 2020). Οι επιχειρήσεις δείχνουν ότι προτιμούν την επιλογή της γυναίκας ΟΕΑ (ΓΥΝ_ΕΛΕΓ), με το ποσοστό των εταιρειών που ελέγχονται από

²⁵Το αποτέλεσμα του $\ln(1140000) = 13,95$

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

γυναίκα ελεγκτή να είναι στο 5%, απέχοντας κατά πολύ τα διψήφια ποσοστά άλλων αντίστοιχων ερευνών (βλ. Ittonen & Peni, 2012; Hardies et al., 2015).

Πίνακας 10.4 Περιγραφική Στατιστική του 2020

Μεταβλητές	Μέσος όρος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	1οΤεταρτημόριο –Q1	2οΤεταρτημόριο – Q2	3οΤεταρτημόριο – Q3	Μέγιστο
<i>Εξαρτημένες μεταβλητές</i>							
LN_ΕΛΔΑΠ	11,16	1,35	8,73	10,16	10,93	11,92	15,92
LN_ΜΕΛΔΑΠ	3,86	4,91	0,00	0,00	0,00	8,66	13,95
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	107,71	18,03	53,00	99,00	117,00	119,00	132,00
<i>Ανεξάρτητες μεταβλητές</i>							
ΜΕΓ_ΕΕ	3,06	0,26	3,00	3,00	3,00	3,00	5,00
ΑΝΕΞ_ΕΕ	0,82	0,17	0,50	0,67	0,67	1,00	1,00
ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	7,13	4,27	2,00	4,00	6,00	9,00	26,00
ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	0,64	0,23	0,25	0,33	0,67	0,67	1,00
ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	0,35	0,16	0,00	0,33	0,33	0,33	0,75
ΓΥΝ_ΕΕ	0,12	0,20	0,00	0,00	0,00	0,33	1,00
ΜΕΓ_ΔΣ	7,84	2,19	4,00	6,00	7,00	9,00	14,00
ΑΝΕΞ_ΔΣ	0,36	0,12	0,15	0,29	0,33	0,43	0,75
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	24,17	18,90	7,00	13,00	18,00	27,00	113,00
ΓΥΝ_ΔΣ	0,15	0,13	0,00	0,00	0,14	0,22	0,57
LN_ΕΝΕΡΓ	18,51	1,87	13,72	17,15	18,42	19,70	23,34
ΠΟΛΥΠΛ	0,27	0,17	0,00	0,12	0,27	0,38	0,68
ΡΕΥΣΤ	1,27	1,93	0,00	0,38	0,66	1,12	13,47
ΜΟΧΛ	0,75	0,85	0,00	0,42	0,61	0,82	6,75
ROA	-0,01	0,13	-1,02	-0,03	0,01	0,04	0,49
ΑΝΑΠΤ	6,34	48,21	-9,36	0,62	0,88	1,95	541,86
<i>Δίτιμες ανεξάρτητες μεταβλητές²⁶</i>							
	0			1			
ΔΥΑΔ_ΔΣ	66,00%			34,00%			
ZHM	60,00%			40,00%			
BIG4	74,00%			26,00%			
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	95,00%			5,00%			
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	23,00%			77,00%			
ΕΛ_ΓΝΩΜ	97,00%			3,00%			

Ο πίνακας 10.5 παρουσιάζει συνολικά τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία των μεταβλητών για το διάστημα, 2017 – 2020, που εξετάζει η έρευνα. Σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα, οι ελεγκτικές δαπάνες (LN_ΕΛΔΑΠ) που καταβάλλονται

²⁶Για τις μεταβλητές που παίρνουν τιμές 0 και 1, ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση, το ελάχιστο, τα τεταρτημόρια και το μέγιστο δεν αναφέρονται, διότι αυτές οι λεπτομέρειες δεν είναι αναγκαίες στην περίπτωση των δίτιμων μεταβλητών.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

στις ελεγκτικές εταιρείες κυμαίνονται από 6.900€ ως και 6.000.000€²⁷ με μέσο όρο ελεγκτικών δαπανών τα 70.000€²⁸. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το Χ.Α.Α. αποτελείται τόσο από μικρές οικογενειακές εταιρείες, όσο και από μεγάλους ομίλους με διεθνή δραστηριότητα. Η μέγιστη τιμή δείχνει ότι οι ελεγκτικές εταιρείες απαιτούν μεγαλύτερες αμοιβές, όταν το οικονομικό περιβάλλον γίνεται πιο περίπλοκο, καθώς και όταν απαιτείται περισσότερη ελεγκτική εργασία. Οι ελεγκτικές αμοιβές, που καταβάλλονται στις ελεγκτικές εταιρείες, που βρίσκονται στην Ελλάδα, είναι κατά πολύ πιο μικρές σε σχέση με αυτές που καταβάλλονται στην Αμερική (βλ. Harjoto et al., 2015; Bhuiyan et al., 2020) και το Η.Β. (βλ. Kalelkar, 2017), ενώ με βάση τις ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Γαλλία, είναι σχετικά σε φυσιολογικά επίπεδα (βλ. Nekhili et al., 2020). Αντίστοιχα, στους ΟΕΛ των ελεγκτικών εταιρειών καταβάλλονται και μη ελεγκτικές αμοιβές, για υπηρεσίες πέρα του τακτικού ελέγχου, οι οποίες είναι σχεδόν μηδενικές με φυσικό λογάριθμο 3,51. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι η καταβολή μη ελεγκτικών αμοιβών θα μπορούσε να επηρεάσει την ανεξαρτησία των ΟΕΛ, ιδιαίτερα στις ελάχιστες περιπτώσεις που καταβάλλονται υψηλές μη ελεγκτικές αμοιβές.

Η μεταβλητή της καθυστέρησης ελέγχου (ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ) λαμβάνει τιμή μέσου όρου τις 112,78 ημέρες, με τους αντίστοιχους μέσους όρους άλλων δειγμάτων από ευρωπαϊκές (βλ. Nipper, 2021) και αυστραλιανές εταιρείες να είναι κατά πολύ μικρότερος (βλ. Sultana et al., 2015; Bhuiyan & D'Costa, 2020). Αντίστοιχα, τα τεταρτημόρια δείχνουν ότι οι εταιρείες κάτω από το 1^ο τεταρτημόριο είχαν καθυστέρηση ελέγχου τουλάχιστον 96 ημέρες, με όλες τις επιχειρήσεις να ξεπερνούν στο 3^ο τεταρτημόριο το όριο των 132 ημερών περίπου. Σε σχέση με τη διεθνή έρευνα, τα ευρήματα ενισχύουν την αντίληψη, ότι η έκθεση ελέγχου που παρουσιάζουν οι ελληνικές εταιρείες είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες, όπως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Νέα Ζηλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο (βλ. Sultana et al. 2015; Bhuiyan & D'Costa, 2020; Nipper, 2021). Αντίθετα, η προηγούμενη έρευνα με δείγμα ελληνικές εταιρείες, δείχνει ότι η μέση καθυστέρηση ελέγχου είναι κοντά στις 98 ημέρες (Leventis et al., 2005) και 113 ημέρες σύμφωνα με την έρευνα των Owusu-Ansah & Leventis (2006) συμφωνώντας με τα αποτελέσματά μας.

Οι μεταβλητές, που απεικονίζουν τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., δείχνουν ότι το μέγεθος της Ε.Ε. (ΜΕΓ_ΕΕ) συμβαδίζει με τις ελάχιστες απαιτήσεις των Ν.

²⁷Το αποτέλεσμα του $\ln(6900) = 8,84$ και $\ln(6000000) = 15,60$

²⁸Το αποτέλεσμα του $\ln(70000) = 11,15$

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

3016/2002 περί Ε.Δ., λαμβάνοντας μέσο όρο περίπου τρία μέλη. Οι προηγούμενες έρευνες δείχνουν ότι το μέγεθος των Ε.Ε. των εταιρειών άλλων χωρών λαμβάνει κατά μέσο όρο 3,72 άτομα στην Αυστραλία (βλ. Sultana et al., 2019), 3,5 άτομα στην Αμερική (βλ. Hoitash & Hoitash, 2009), 3,5 άτομα στην Ινδία (βλ. Miglani & Ahmed, 2019). Τα μέλη της Ε.Ε. ελέγχου είναι σχεδόν στην πλειοψηφία τους κατά μέσο όρο (79%) ανεξάρτητα (ΑΝΕΞ_ΕΕ), συμφωνώντας με τα αντίστοιχα ποσοστά προηγούμενων ερευνών (Sultana et al., 2015). Οι συνεδριάσεις των Ε.Ε. (ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ) των ελληνικών εταιρειών είναι κατά μέσο όρο λίγο παραπάνω από έξι, δύο περισσότερες από τον ελάχιστο αριθμό που συστήνει ο Ν. (4449/2017) περί Ε.Δ. Βέβαια, εντοπίζονται εταιρείες που πραγματοποιούν οριακά δύο συνεδριάσεις και εταιρεία ή εταιρείες που αγγίζουν ετησίως τις 25 συνεδριάσεις.

Ένα ακόμα χρήσιμο χαρακτηριστικό της Ε.Ε. είναι οι γνώσεις και η εμπειρία των μελών της στη λογιστική και ελεγκτική. Η μεταβλητή αυτή (ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ) μας δείχνει ότι κατά μέσο όρο το 62% των μελών διαθέτει την ανάλογη γνώση και εμπειρία, ενώ υπάρχουν και κάποιες Ε.Ε. που όλα τα μέλη τους διαθέτουν αυτά τα χαρακτηριστικά, αλλά και επιτροπές που καλύπτουν οριακά τις απαιτήσεις του Ν. 4449/2017 για τουλάχιστον συμμετοχή ενός ατόμου με αυτά τα χαρακτηριστικά. Ο μέσος όρος αυτής της μεταβλητής είναι συγκρίσιμος με τους αντίστοιχους μέσους όρους άλλων μελετών (βλ. Hoitash & Hoitash, 2009; Sultana et al., 2015), που έλαβαν για δείγμα εταιρείες από χώρες που είχαν ενσωματώσει αρκετά νωρίτερα Ν. περί Ε.Δ. Εξίσου σημαντικό χαρακτηριστικό είναι η εμπειρία των μελών στις Ε.Ε. που εξετάζεται από την μεταβλητή ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ. Το χαρακτηριστικό αυτό δείχνει ότι μόλις το 25% των εταιρειών προτιμά άτομα που να φέρουν προηγούμενη εμπειρία σε Ε.Ε, απέχοντας αρκετά από τα αντίστοιχες τιμές άλλων ερευνών (βλ. Sultana et al., 2015). Βέβαια, στην Ελλάδα ίσως είναι δύσκολο να εντοπιστούν τα αντίστοιχα άτομα, εξαιτίας της πρόσφατης εφαρμογής της υποχρεωτική δημιουργίας των Ε.Ε. Η παρουσία των γυναικών στις Ε.Ε. (ΓΥΝ_ΕΕ) αποτελεί ένα πρόσφατα εξεταζόμενο χαρακτηριστικό, αλλά αρκετά χρήσιμο, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των γυναικών. Σύμφωνα με τη μεταβλητή αυτή (ΓΥΝ_ΕΕ) κατά μέσο όρο το 11% της σύνθεσης των Ε.Ε. διαθέτει γυναίκα, ενώ η μέγιστη τιμή της μεταβλητής δείχνει ότι υπάρχουν Ε.Ε. που απαρτίζονται πλήρως από γυναίκες. Αντίστοιχα, άλλες μελέτες βρίσκουν ότι το αντίστοιχο ποσοστό αγγίζει το 20% για τις γαλλικές Ε.Ε. (βλ. Nekhili et al., 2020).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι μεταβλητές που εξετάζουν τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. δείχνουν ότι το μέγεθος του Δ.Σ. (ΜΕΓ_ΔΣ) του δείγματος κυμαίνεται από 3 ως 15 άτομα περίπου, με μέσο όρο τα 8 μέλη, με τα αντίστοιχα άλλων Ευρωπαϊκών χωρών να βρίσκονται στο 12 (Nekhili et al., 2020) και τυπική απόκλιση 2,23. Τα Δ.Σ., σύμφωνα με την αντίστοιχη μεταβλητή (ΑΝΕΞ_ΔΣ), δεν είναι αρκετά ανεξάρτητα, αφού κατά μέσο όρο το 35% της σύνθεσής τους είναι ανεξάρτητο, μια τιμή που απέχει από τις αντίστοιχες τιμές άλλων ερευνών (Ghafran & Yasmin, 2018; Bhuiyan & D'Costa, 2020). Η απουσία ανεξάρτητων μελών φανερώνει την ισχυρή παρουσία των οικογενειακών εταιρειών που είναι εισηγμένες στο Χ.Α.Α. Η δραστηριότητα του Δ.Σ. καταγράφεται μέσα από τις συνεδριάσεις του (ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ), που κατά μέσο όρο έχει ετήσια συχνότητα 24 με τη τυπική απόκλιση 17,66. Εντοπίζονται και εταιρείες με πολύ περισσότερες συνεδριάσεις κατά τη διάρκεια του έτους, που αγγίζουν ακόμα και 105, αλλά και κάποιες που πραγματοποιούν μόλις πέντε. Προφανώς, το μέγεθος, η δραστηριότητα, αλλά και οι ανάγκες της κάθε εταιρείας διαμορφώνουν το νούμερο των συνεδριάσεών τους.

Η γυναικεία παρουσία στα Δ.Σ. (ΓΥΝ_ΔΣ) αποτελεί μια πρόσφατη εξεταζόμενη μεταβλητή που δείχνει τη συμμετοχή των γυναικών στα Δ.Σ. Η μεταβλητή αυτή χρησιμοποιείται από τις προηγούμενες έρευνες (βλ. Nekhili et al., 2020) για να εξεταστεί αν ισχύει η ποσόστωση που επιβάλλουν οι νέοι Ν. περί Ε.Δ. Αντίστοιχα, στο δείγμα μας εντοπίζεται σε τι στάδιο βρίσκεται η γυναικεία παρουσία, αφού ο νέος νόμος (Ν. 4706/2020) έχει εφαρμογή από τον Ιούλιο του 2021 και επιβάλλει εκπροσώπηση τουλάχιστον 25% των γυναικών στο Δ.Σ. Τα αποτελέσματα της μεταβλητής αυτής (ΓΥΝ_ΔΣ) δείχνουν ότι κατά μέσο όρο τα Δ.Σ. αποτελούνται κατά 14% από γυναίκες, ενώ κάποια Δ.Σ. έχουν σύνθεση με το 64% να είναι γυναίκες.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό του Δ.Σ. είναι η δυαδικότητα του διευθύνοντος συμβούλου (ΔΥΑΔ_ΔΣ), η δίτιμη αυτή μεταβλητή μας δείχνει ότι το 42% του δείγματος είχε το ίδιο πρόσωπο για πρόεδρο και διευθύνοντα σύμβουλο, ενώ το υπόλοιπο 58% χωρίζει τις δύο θέσεις και μοιράζει τους ρόλους σε δύο διαφορετικά πρόσωπα. Οι αντίστοιχες έρευνες (βλ. Sultana et al., 2019; Fredriksson et al. 2020) με δείγμα είτε αμερικάνικες είτε αυστραλιανές εταιρείες δείχνουν ότι σχεδόν όλες οι εταιρείες έχουν διαφορετικά πρόσωπα για τους δύο αυτούς ρόλους, συμβαδίζοντας με τις απαιτήσεις των Ν. και των κωδίκων της Ε.Δ.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Παράλληλα, εκτός από τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και του Δ.Σ. εξετάζονται και ορισμένα οικονομικά στοιχεία των εταιρειών του δείγματος, που πιθανόν να επηρεάζουν τόσο τη διαμόρφωση των ελεγκτικών και αμοιβών, όσο και της καθυστέρησης ελέγχου. Οι πρόσθετες αυτές μεταβλητές αναφέρονται στο μέγεθος της εταιρείας, την πολυπλοκότητά της, σε δείκτες ρευστότητας, μόχλευσης και ρίσκου. Η μεταβλητή που εξετάζει το μέγεθος της εταιρείας (LN_ENEPI) δείχνει ότι ο μέσος όρος του ενεργητικού των εταιρειών του δείγματος αγγίζει περίπου τα 116.000.000€²⁹. Η μεταβλητή που εξετάζει την πολυπλοκότητα της εταιρείας (ΠΟΛΥΠΑ) είναι κατά μέσο όρο στο 0,30 ή 30%, συμβαδίζοντας με αυτόν των αμερικάνικων εταιρειών (βλ. Ghafran & Yasmin, 2018). Ο δείκτης ρευστότητας (ΡΕΥΣΤ) μας δείχνει ότι κάποιες εταιρείες δεν έχουν σχεδόν καθόλου ρευστότητα, αφού εντοπίζεται ελάχιστη τιμή 0,01 και κάποιες έχουν δείκτη ρευστότητας που αγγίζει η μέγιστη τιμή το 30,51, ενώ η μέση τιμή του δείκτη (1,37) σχεδόν συμφωνεί με τον αντίστοιχο δείκτη των αυστραλιανών εταιρειών (βλ. Sultana et al., 2015). Ο δείκτης της μόχλευσης (ΜΟΧΛ) κυμαίνεται από 0,00 ως και 6,14, όρια ανεκτά και συγκρίσιμα με αυτά άλλων μελετών (βλ. Aldamen et al., 2018) με μέση τιμή 0,73, απέχοντας από τον αντίστοιχο των αμερικάνικων εταιρειών που είναι 0,59 (βλ. Abernathy et al., 2014). Η μέγιστη τιμή του δείκτη της μόχλευσης μας δείχνει ότι ορισμένες εταιρείες βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις για τη χρηματοδότηση των περιουσιακών τους στοιχείων, γεγονός που τις εκθέτει σε σημαντικό χρηματοοικονομικό κίνδυνο, ειδικά σε δύσκολες οικονομικές συνθήκες. Η μέση απόδοση των περιουσιακών στοιχείων (ROA) είναι 0% και είναι δύσκολο να συγκριθεί με τον αντίστοιχο δείκτη προηγούμενων ερευνών (βλ. Abernathy et al., 2014; Ghafran & Yasmin, 2018; Oussii & Taktak, 2018). Η ελάχιστη τιμή του δείκτη ROA είναι -130% και η μέγιστή πλησιάζει για κάποιες εταιρείες το 50%. Ο δείκτης ανάπτυξης (ΑΝΑΠΤ) λαμβάνει μέση τιμή 2,55, απέχοντας αρκετά από αυτούς άλλων ερευνών (βλ. Sultana et al., 2015; Kalelkar, 2017) και κυμαίνεται από -43,24 ως και 162,81, δείχνοντας ότι το δείγμα μας αποτελείται από αναπτυσσόμενες, αλλά και από στάσιμες, βραδυκίνητες εταιρείες.

Η μεταβλητή που εξετάζει τη δήλωση ζημιάς από την πλευρά των εταιρειών (ZHM) δείχνει ότι το 37% των εταιρειών δηλώνει κατά μέσο όρο ζημιάς, ένα ποσοστό σχετικά μικρό και συγκρίσιμο με αυτό προηγούμενων ερευνών (βλ. Abernathy et al.,

---

²⁹ $\ln(116000000)=18,57$

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

2014; Bhuiyan & D'Costa, 2020; Fredriksson et al., 2020), οι οποίες βέβαια παρουσιάζουν σχεδόν μηδενικά ποσοστά για εταιρείες που δηλώνουν ζημιές. Η πλειοψηφία των εταιρειών, σύμφωνα με την αντίστοιχη μεταβλητή (ΛΗΞ_ΧΡΗΣ) έχει τέλος διαχειριστικής χρήσης στις 31/12 με ποσοστό 76%, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τις εταιρείες της Αυστραλίας (βλ. Sultana et al., 2015) που έχουν τέλος διαχειριστικής χρήσης στις 30/6.

Η μεταβλητή που εξετάζει αν η εταιρεία που ελέγχει την ελεγχόμενη επιχείρηση ανήκει στις BIG4 ή όχι (BIG4), δείχνει ότι στην Ελλάδα οι επιχειρήσεις ελέγχονται κατά βάση από ελεγκτικές εταιρείες που δεν βρίσκονται στη λίστα των BIG4 με ποσοστό 72%, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τις αντίστοιχες έρευνες που αναφέρονται στις Η.Π.Α. και την Ευρώπη (βλ. Hoitash & Hoitash, 2009; Zaman et al., 2011; Schmidt & Wilkins, 2013; Schrader & Sun, 2019). Αντίστοιχα, η μεταβλητή που εξετάζει αν η ελεγχόμενη εταιρεία ελέγχθηκε από άντρα ή γυναίκα ΟΕΛ (ΓΥΝ_ΕΛΕΓ) δείχνει ότι το 4% των εταιρειών ελέγχεται από γυναίκα ΟΕΛ. Το ποσοστό αυτό είναι αρκετά μικρό σε σχέση με τα ποσοστά προηγούμενων ερευνών που ξεπερνάνε το 10% (βλ. Ittonen & Peni, 2012; Hardies et al., 2015). Τέλος, η ελεγκτική γνώμη (ΕΛ_ΓΝΩΜ) που δίνεται με βάση των έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων είναι κατά βάση καθαρή και μη τροποποιημένη, με ποσοστό 98% συμφωνώντας με το αντίστοιχο ποσοστό της έρευνας των Migrani και Ahmed (2019).

Πίνακας 10.5 Περιγραφική Στατιστική για το διάστημα 2017 - 2020

Μεταβλητές	Μέσος όρος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	1οΤεταρτημόριο –Q1	2οΤεταρτημόριο – Q2	3οΤεταρτημόριο – Q3	Μέγιστο
Εξαρτημένες μεταβλητές							
LN_ΕΛΔΑΠ	11,15	1,34	8,84	10,15	10,94	11,94	15,60
LN_ΜΕΛΔΑΠ	3,51	4,82	0,00	0,00	0,00	8,78	13,34
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	112,78	24,41	47,75	95,63	121,75	131,50	164,50
Ανεξάρτητες μεταβλητές							
ΜΕΓ_ΕΕ	3,04	0,23	2,25	3,00	3,00	3,00	4,25
ΑΝΕΞ_ΕΕ	0,79	0,17	0,29	0,67	0,67	1,00	1,00
ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	6,28	3,88	1,50	4,00	4,75	7,75	25,25
ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	0,62	0,24	0,27	0,33	0,67	0,67	1,00
ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	0,25	0,17	0,00	0,17	0,25	0,33	0,69
ΓΥΝ_ΕΕ	0,11	0,20	0,00	0,00	0,00	0,20	1,00
ΜΕΓ_ΔΣ	7,88	2,23	3,25	6,25	7,00	9,00	14,50
ΑΝΕΞ_ΔΣ	0,35	0,12	0,10	0,25	0,33	0,41	0,82
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	23,86	17,66	4,75	12,81	17,75	27,25	105,00
ΓΥΝ_ΔΣ	0,14	0,14	0,00	0,00	0,13	0,22	0,64

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

LN_ENERG	18,57	1,83	14,35	17,21	18,45	19,71	23,39
ΠΟΛΥΠΛ	0,30	0,90	0,00	0,14	0,29	0,43	1,50
PEYΣT	1,37	3,08	0,01	0,45	0,72	1,17	30,51
ΜΟΧΛ	0,73	0,72	0,00	0,43	0,61	0,82	6,14
ROA	0,00	0,16	-1,38	-0,02	0,01	0,04	0,50
ΑΝΑΠΤ	2,55	17,52	-43,24	0,47	0,75	1,54	162,81
<i>Δίτιμες ανεξάρτητες μεταβλητές³⁰</i>							
	0			1			
ΔΥΑΔ_ΔΣ	58,00%			42,00%			
ZHM	63,00%			37,00%			
BIG4	73,00%			27,00%			
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	96,00%			4,00%			
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	24,00%			76,00%			
ΕΛ_ΓΝΩΜ	98,00%			2,00%			

10.3 Συντελεστές συσχέτισης

Οι συντελεστές συσχέτισης δείχνουν τις αμφίδρομες συσχετίσεις Pearson μεταξύ όλων των ανεξάρτητων μεταβλητών που περιλαμβάνονται σε αυτή τη μελέτη με την αντίστοιχη εξαρτημένη μεταβλητή για κάθε περίπτωση. Η εξέταση των συσχετίσεων είναι χρήσιμη για τον εντοπισμό συσχετίσεων μεταξύ μεμονωμένων μεταβλητών, ειδικά μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής και κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής, καθώς αυτό θα μπορούσε να βοηθήσει στην κατανόηση των επακόλουθων πολυμεταβλητών αποτελεσμάτων. Μια άλλη χρήση της ανάλυσης συσχέτισης είναι η ανίχνευση τυχόν προβλημάτων πολυσυγγραμμικότητας μεταξύ ανεξάρτητων μεταβλητών. Σύμφωνα με τους Judge et al. (1988), η πολυσυγγραμμικότητα υπάρχει, όταν οι ανεξάρτητες μεταβλητές έχουν υψηλή συσχέτιση ($r = 0,8$ και άνω). Αντίστοιχα, και οι Hair et al. (1995), Gujarati (2003), Hair et al. (2006) προτείνουν ότι μια τιμή συσχέτισης κάτω του 0,80 θεωρείται ασφαλής για τις μεταβλητές που θα συμπεριληφθούν μαζί στην πολυμεταβλητή ανάλυση παλινδρόμησης.

Η μοναδικότητα είναι ένα άλλο σχετικό ζήτημα. Η μοναδικότητα εμφανίζεται, όταν μια ανεξάρτητη μεταβλητή είναι στην πραγματικότητα ένας συνδυασμός άλλων ανεξάρτητων μεταβλητών. Η ύπαρξη πολυσυγγραμμικότητας και ιδιομορφίας παραβιάζει την υπόθεση της OLS περί μη πολυσυγγραμμικότητας, η οποία θα

³⁰Για τις μεταβλητές που παίρνουν τιμές 0 και 1, ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση, το ελάχιστο, τα τεταρτημόρια και το μέγιστο δεν αναφέρονται, διότι αυτές οι λεπτομέρειες δεν είναι αναγκαίες στην περίπτωση των δίτιμων μεταβλητών.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

μπορούσε να προκαλέσει προβλήματα στη γενίκευση των αποτελεσμάτων παλινδρόμησης. Οι πολλαπλές παλινδρομήσεις δεν σχετίζονται καλά με την πολυσυγγραμμικότητα ή τη μοναδικότητα και τέτοιοι συνδυασμοί δεν παράγουν ένα καλό μοντέλο παλινδρόμησης (Pallant, 2001).

Ο τριπλός, διπλός και ο μονός αστερίσκος στους παρακάτω πίνακες δείχνει τη στατιστική σημαντικότητα των συσχετίσεων σε επίπεδο 1%, 5% και 10% αντίστοιχα. Οι συσχετίσεις στην πρώτη στήλη κάθε πίνακα δείχνουν πώς συσχετίζεται κάθε μία από τις ανεξάρτητες μεταβλητές με την εξαρτημένη μεταβλητή.

Αναλυτικότερα, ο πίνακας 10.6 δείχνει ότι η μεταβλητή των ελεγκτικών αμοιβών συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με το μέγεθος της Ε.Ε. (ΜΕΓ_ΕΕ), συμφωνώντας με τους Zaman et al. (2011), καθώς και με την χρηματοοικονομική εμπειρία των μελών της (ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ) σε επίπεδο σημαντικότητας 10%. Επίσης οι ελεγκτικές δαπάνες με βάση τους συντελεστές συσχέτισης Pearson και συμπλέοντας με τις συσχετίσεις των Sultana et al. (2019), συσχετίζονται θετικά και σημαντικά με τις συνεδριάσεις της Ε.Ε. (ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ) και την προηγούμενη εμπειρία των μελών σε Ε.Ε. (ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ) σε επίπεδο σημαντικότητας 5%. Τα στοιχεία αυτά υποδηλώνουν ότι οι μεγαλύτερες, οι πιο επιμελείς και οι στελεχωμένες Ε.Ε. από μέλη με γνώση, αλλά και εμπειρία σε αυτές συνδέονται με ακριβότερους ελέγχους.

Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. ο πίνακας 10.6 των συσχετίσεων του Pearson δείχνει ότι σχεδόν όλες οι μεταβλητές έχουν ένα σημαντικό αποτέλεσμα συσχέτισης. Συγκεκριμένα, το μέγεθος του Δ.Σ. (ΜΕΓ_ΔΣ) και ο αριθμός των συνεδριάσεων του (ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ) συσχετίζονται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές σε επίπεδο σημαντικότητας 1% και 5% αντίστοιχα. Ουσιαστικά, αυτό δείχνει ότι τα μεγαλύτερα και επιμελή Δ.Σ. συνδέονται με ακριβότερους ελέγχους, συμφωνώντας με τα αποτελέσματα συσχετίσεων προηγούμενων ερευνών (π.χ. βλ. O'Sullivan, 2000; Adelopo & Jallow, 2008). Από την άλλη πλευρά, το ποσοστό ανεξαρτησίας των μελών του (ΑΝΕΞ_ΔΣ), το ποσοστό συμμετοχής γυναικών σε αυτό (ΓΥΝ_ΔΣ), καθώς και η δυαδικότητα (ΔΥΑΔ_ΔΣ) συσχετίζονται σημαντικά και αρνητικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.

Οι ελεγκτικές αμοιβές παρουσιάζουν σημαντικές συσχετίσεις και με τις υπόλοιπες μεταβλητές ελέγχου. Συγκεκριμένα, αξιοσημείωτη είναι η σημαντική θετική συσχέτιση των ελεγκτικών αμοιβών με το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας (LN_ENEΠΓ) σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, κάτι που αντικατοπτρίζει το

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αναμενόμενο ότι οι μεγαλύτερες εταιρείες πληρώνουν και υψηλότερες ελεγκτικές αμοιβές. Η συσχέτιση αυτή είναι και αναμενόμενη, σύμφωνα και με τα αποτελέσματα συσχετίσεων προηγούμενων ερευνών (βλ. Mitra et al., 2019; Fredriksson et al., 2020).

Επίσης, αξιοσημείωτες είναι οι συσχετίσεις που μετρούν την επικινδυνότητα της ελεγχόμενης εταιρείας, οι μεταβλητές των οποίων δείχνουν την αναμενόμενη σημαντική συσχέτιση με τις ελεγκτικές αμοιβές. Συγκεκριμένα, ο δείκτης ROA συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές, συμπλέοντας με τις συσχετίσεις των Mitra et al. (2019), ενώ ο δείκτης πολυπλοκότητας (ΠΟΛΥΠΛ) δείχνει να έχει σημαντική αρνητική συσχέτιση με τις ελεγκτικές αμοιβές. Τα σημαντικά αποτελέσματα συσχέτισης για αυτές τις μεταβλητές συνάδουν με το επιχείρημα, ότι η επικινδυνότητα του πελάτη είναι ένας σημαντικός καθοριστικός παράγοντας των αμοιβών ελέγχου, όπως τονίζεται από μεγάλο μέρος της προηγούμενης βιβλιογραφίας (π.χ. Simunic, 1980; O'Sullivan, 2000; Hay et al., 2006).

Παράλληλα, αυτή η μελέτη διαπιστώνει μια σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ των αμοιβών ελέγχου και της καθυστέρησης ελέγχου (ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ) σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, η οποία είναι αντιφατική, καθώς η περίοδος μεταξύ του τέλους του οικονομικού έτους της εταιρείας και της υπογραφής της έκθεσης ελέγχου θα μπορούσε να αντανάκλα την πολυπλοκότητα του ελεγχόμενου λογαριασμού και συνεπώς να επηρεάσει το επίπεδο των ελεγκτικών αμοιβών. Επιπλέον, όπως αναμενόταν (βλ. Mitra et al., 2019; Sultana et al., 2019), οι ελεγκτικές αμοιβές συσχετίζονται σημαντικά και θετικά με τη μεταβλητή που καθορίζει τις τέσσερις μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες (BIG4) και τη μεταβλητή που εξετάζει αν ο εξωτερικός ελεγκτής είναι γυναίκα. Οι τέσσερις μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες είναι αναμενόμενο να επιβάλλουν μεγαλύτερες ελεγκτικές αμοιβές, καθώς και οι γυναίκες ελεγκτές, οι οποίες λόγω της φύσης τους και της ανασφάλειας που τις διακατέχει, προβαίνουν σε λεπτομερείς και μακροσκελείς ελέγχους.

Επίσης, παρουσιάζει ενδιαφέρον να δούμε τις συσχετίσεις μεταξύ άλλων ανεξάρτητων μεταβλητών. Συγκεκριμένα, το μέγεθος της εταιρείας (LN_ENEPI) συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις συνεδριάσεις της Ε.Ε. (ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ) και την προηγούμενη εμπειρία των μελών της σε αντίστοιχη θέση (ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ) σε επίπεδο σημαντικότητας 5% και σε επίπεδο σημαντικότητας 10% με τις γνώσεις και την εμπειρία των μελών της Ε.Ε. σε θέματα λογιστικής και ελεγκτικής (ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ). Αντίθετα, η μεταβλητή του μεγέθους της εταιρείας συσχετίζεται

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

αρνητικά και σημαντικά με το ποσοστό των μελών της Ε.Ε. που είναι γυναίκες σε επίπεδο σημαντικότητας 5%. Ουσιαστικά, οι μεγάλες εταιρείες συνδέονται με επιμελείς Ε.Ε., που στελεχώνονται από άτομα με εμπειρία και γνώση του αντικειμένου. Επίσης, σύμφωνα με τον Πίνακα 10.6, οι μεγάλες εταιρείες συσχετίζονται σημαντικά και θετικά με τον δείκτη ROA, ενώ παράλληλα επιλέγουν τις BIG4 ελεγκτικές εταιρείες.

Ο έλεγχος των υπόλοιπων αποτελεσμάτων συσχέτισης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών που χρησιμοποιούνται σε αυτή τη μελέτη αποκαλύπτει ότι μόνο μία τιμή συσχέτισης θεωρείται αξιοσημείωτα υψηλή. Συγκεκριμένα, η τιμή συσχέτισης μεταξύ του μεγέθους της εταιρείας και των ελεγκτικών αμοιβών, με τιμή συσχέτισης 0,760, η οποία είναι μικρότερη από το 0,8 (βλ. Hair et al., 1995; Gujarati, 2003; Hair et al., 2006). Επιπλέον, άλλες μελέτες, όπως των Zaman et al. (2011) και των Ali et al. (2018) κατέγραψαν την ίδια υψηλή συσχέτιση για αυτές τις δύο μεταβλητές, με τιμές συσχέτισης 0,688 και 0,703 αντίστοιχα, αλλά και ευρύτερα και οι υπόλοιπες αντίστοιχες έρευνες (βλ. Ali et al., 2018; Sellami & Cherif, 2020) καταγράφουν τιμές συσχετίσεων μικρότερες του 0,80, επιβεβαιώνοντας ότι δεν υπάρχουν προβλήματα πολυσυγγραμμικότητας (Fields et al., 2001).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Πίνακας 10.6 Συντελεστές συσχέτισης Pearson για την εξαρτημένη μεταβλητή LN_ΕΛΔΑΠ

Μεταβλητές	LN_ΕΛΔΑΠ	ΜΕΓ_ΕΕ	ΑΝΕΞ_ΕΕ	ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	ΓΥΝ_ΕΕ	ΜΕΓ_ΔΣ
LN_ΕΛΔΑΠ	1							
ΜΕΓ_ΕΕ	0,07*	1						
ΑΝΕΞ_ΕΕ	0,01	-0,06	1					
ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	0,31**	0,03	0,04	1				
ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	0,08*	-0,03	0,14**	0,11**	1			
ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	0,20**	-0,04	0,16**	0,21**	0,39**	1		
ΓΥΝ_ΕΕ	-0,06	-0,03	-0,05	-0,01	-0,12**	-0,02	1	
ΜΕΓ_ΔΣ	0,56***	0,09*	0,05	0,39**	0,13**	0,21**	-0,11**	1
ΑΝΕΞ_ΔΣ	-0,20**	-0,06	0,24**	-0,04	0,03	-0,01	0,07*	-0,37**
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	0,12**	0,01	-0,04	0,25**	0,01	-0,03	0,10**	0,11**
ΓΥΝ_ΔΣ	-0,09*	0,03	0,05	-0,09*	-0,06	-0,03	0,60***	-0,15**
ΔΥΑΔ_ΔΣ	-0,10**	0,05	0,04	-0,03	-0,02	-0,13**	0,02	-0,25**
LN_ΕΝΕΡΓ	0,76***	0,05	-0,01	0,42**	0,09*	0,23**	-0,16**	0,61***
ΠΟΛΥΠΛ	-0,12**	0,10**	0,03	-0,15**	-0,05	-0,11**	-0,01	-0,10**
ΡΕΥΣΤ	-0,06	-0,04	-0,04	-0,08*	-0,05	0,01	0,07*	-0,18**
ΜΟΧΛ	-0,02	-0,05	0,01	-0,09*	-0,12**	-0,06	0,04	-0,16**
ROA	0,10**	0,01	0,01	0,07*	0,12**	0,07*	0,01	0,18**
ZHM	-0,14**	-0,01	0,03	-0,11**	-0,09*	-0,06	0,03	-0,16**
ΑΝΑΠΤ	0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,05	0,05	-0,02	-0,02
BIG4	0,41**	0,01	0,02	0,19**	0,11**	0,21**	-0,11**	0,38**
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	0,26**	0,01	0,05	0,07*	0,06	0,12**	-0,01	0,22**
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	-0,09*	0,03	0,01	0,03	-0,06	-0,02	-0,03	-0,13**
ΕΛ_ΓΝΩΜ	0,05	0,02	0,07*	0,04	-0,02	0,01	0,01	0,06
LN_ΜΕΛΔΑΠ	0,06	0,01	0,05	-0,01	0,01	0,02	-0,07*	0,10**
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	-0,20**	0,02	0,09*	-0,15**	-0,14**	-0,01	0,16**	-0,32**

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Πίνακας 10.6 Συνέχεια

Μεταβλητές	ΑΝΕΞ_ΔΣ	ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	ΓΥΝ_ΔΣ	ΔΥΑΔ_ΔΣ	LN_ENΕΡΓ	ΠΟΛΥΠΛ	ΡΕΥΣΤ	ΜΟΧΛ	ROA	ZHM
ΑΝΕΞ_ΔΣ	1									
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	-0,12**	1								
ΓΥΝ_ΔΣ	0,06	0,03	1							
ΔΥΑΔ_ΔΣ	0,18**	0,09*	0,13**	1						
LN_ENΕΡΓ	-0,24**	0,11**	-0,17**	-0,11**	1					
ΠΟΛΥΠΛ	0,02	0,04	0,03	0,08*	-0,28**	1				
ΡΕΥΣΤ	0,09*	-0,11**	0,04	0,10**	-0,08*	-0,12**	1			
ΜΟΧΛ	0,12**	-0,10**	0,01	0,16**	-0,11**	0,03	0,48**	1		
ROA	-0,11**	0,04	0,05	-0,03	0,17**	-0,01	-0,22**	-0,42**	1	
ZHM	0,08*	-0,02	0,06	-0,04	-0,23**	0,04	0,21**	0,28**	-0,40**	1
ΑΝΑΠΤ	-0,03	0,00	-0,04	0,03	-0,10**	-0,05	-0,02	-0,01	0,00	0,02
BIG4	-0,01	-0,02	-0,01	-0,17**	0,48**	-0,21**	-0,04	-0,06	0,05	-0,19**
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	-0,01	0,03	-0,02	-0,11**	0,22**	-0,07*	-0,02	-0,01	0,01	0,09*
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	0,04	-0,03	-0,02	0,06	-0,05	-0,06	0,25**	0,34**	-0,22**	0,24**
ΕΛ_ΓΝΩΜ	0,05	0,04	-0,03	0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02	0,01	0,02
LN_ΜΕΛΔΑΠ	-0,01	-0,01	-0,02	-0,01	-0,08*	0,01	-0,02	-0,01	0,13**	-0,01
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	-0,09*	0,01	0,15**	0,10**	-0,30**	0,17**	0,06	0,14**	-0,13**	0,26**

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Πίνακας 10.6 Συνέχεια

Μεταβλητές	ΑΝΑΠΤ	BIG4	ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	ΕΛ_ΓΝΩΜ	LN_ΜΕΛΔΑΠ	ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ
ΑΝΑΠΤ	1						
BIG4	-0,02	1					
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	-0,03	0,06	1				
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	-0,02	-0,14**	-0,01	1			
ΕΛ_ΓΝΩΜ	0,02	0,04	-0,03	-0,02	1		
LN_ΜΕΛΔΑΠ	0,01	0,07*	0,01	-0,01	-0,02	1	
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	-0,01	-0,36**	-0,09*	0,17**	0,06	0,01	1

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Αναφορικά με τους συντελεστές συσχέτισης Pearson για την εξαρτημένη μεταβλητή των μη ελεγκτικών μεταβλητών (LN_MEΛΔΑΠ), τα αποτελέσματα του Πίνακα 10.7 δείχνουν ότι η μεταβλητή αυτή συσχετίζεται σημαντικά και αρνητικά με το ποσοστό των γυναικών που στελεχώνουν την Ε.Ε. (ΓΥΝ_ΕΕ) σε επίπεδο σημαντικότητας 10%. Αυτό δείχνει ότι η παρουσία των γυναικών στις Ε.Ε. συνδέεται με λιγότερες μη ελεγκτικές αμοιβές, προφυλάσσοντας την ελεγχόμενη εταιρεία από πρόσθετα έξοδα. Αντίθετα, η εξαρτημένη μεταβλητή των μη ελεγκτικών δαπανών συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με το μέγεθος των Δ.Σ. (ΜΕΓ_ΔΣ) σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, συμφωνώντας με τους Zaman et al. (2011), δείχνοντας ότι τα μεγάλα Δ.Σ. ενισχύουν την παροχή πρόσθετων μη ελεγκτικών υπηρεσιών. Η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών αποθαρρύνεται από τη μεταβλητή της δυαδικότητας του Δ.Σ. (ΔΥΑΔ_ΔΣ), ουσιαστικά δηλαδή η παρουσία του ίδιου προσώπου στη θέση του προέδρου και του διευθύνοντος συμβούλου αποτρέπει την εταιρεία από το κόστος των μη ελεγκτικών υπηρεσιών.

Παράλληλα, όπως είναι και αναμενόμενο (βλ. Zaman et al., 2011), οι μη ελεγκτικές δαπάνες συσχετίζονται θετικά και σημαντικά σε επίπεδο σημαντικότητας 10% με το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας (LN_ENEΠΓ), δείχνοντας ότι οι μεγάλες εταιρείες ξοδεύουν χρήματα για μη ελεγκτικές υπηρεσίες. Επίσης, αν η ελεγχόμενη εταιρεία ελεγχθεί από μια από τις τέσσερις μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες (BIG4), έχει ως αποτέλεσμα να πληρώσει αυξημένες μη ελεγκτικές αμοιβές, καθώς αυτές οι μεταβλητές συσχετίζονται σημαντικά σε επίπεδο σημαντικότητας 5%. Οι μη ελεγκτικές αμοιβές συσχετίζονται σημαντικά και θετικά με τον δείκτη ROA σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, ενώ με τις υπόλοιπες πρόσθετες ανεξάρτητες μεταβλητές που μετρούν τα οικονομικά στοιχεία της ελεγχόμενης εταιρείας, δεν εντοπίζεται κάποια σημαντική συσχέτιση.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Πίνακας 10.7 Συντελεστές συσχέτισης Pearson για την εξαρτημένη μεταβλητή LN_ΜΕΛΔΑΠ

Μεταβλητές	LN_ΜΕΛΔΑΠ	ΜΕΓ_ΕΕ	ΑΝΕΞ_ΕΕ	ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	ΓΥΝ_ΕΕ	ΜΕΓ_ΔΣ
LN_ΜΕΛΔΑΠ	1							
ΜΕΓ_ΕΕ	0,01	1						
ΑΝΕΞ_ΕΕ	0,05	-0,06	1					
ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	0,01	0,03	0,04	1				
ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	0,01	-0,03	0,14**	0,11**	1			
ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	0,02	-0,04	0,16**	0,21**	0,39**	1		
ΓΥΝ_ΕΕ	-0,07*	-0,03	-0,05	-0,01	-0,12**	-0,02	1	
ΜΕΓ_ΔΣ	0,10**	0,09*	0,05	0,39**	0,13**	0,21**	-0,11**	1
ΑΝΕΞ_ΔΣ	-0,01	-0,06	0,24**	-0,04	0,03	-0,01	0,07*	-0,37**
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	-0,01	0,01	-0,04	0,25**	0,01	-0,03	0,10**	0,11**
ΓΥΝ_ΔΣ	-0,02	0,03	0,05	-0,09*	-0,06	-0,03	0,60***	-0,15**
ΔΥΑΔ_ΔΣ	-0,08*	0,05	0,04	-0,03	-0,02	-0,13**	0,02	-0,25**
LN_ΕΝΕΡΓ	0,07*	0,05	-0,01	0,42**	0,09*	0,23**	-0,16**	0,61***
ΠΟΛΥΠΛ	0,01	0,10**	0,03	-0,15**	-0,05	-0,11**	-0,01	-0,10**
ΡΕΥΣΤ	-0,02	-0,04	-0,04	-0,08*	-0,05	0,01	0,07*	-0,18**
ΜΟΧΛ	-0,01	-0,05	0,01	-0,09*	-0,12**	-0,06	0,04	-0,16**
ROA	0,13**	0,01	0,01	0,07*	0,12**	0,07*	0,01	0,18**
ZHM	-0,01	-0,01	0,03	-0,11**	-0,09*	-0,06	0,03	-0,16**
ΑΝΑΠΤ	0,01	-0,02	-0,02	-0,02	-0,05	0,05	-0,02	-0,02
BIG4	0,07*	0,01	0,02	0,19**	0,11**	0,21**	-0,11**	0,38**
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	0,01	0,01	0,05	0,07*	0,06	0,12**	-0,01	0,22**
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	-0,01	0,03	0,01	0,03	-0,06	-0,02	-0,03	-0,13**
ΕΛ_ΓΝΩΜ	0,02	0,02	0,07*	0,04	-0,02	0,01	0,01	0,06
LN_ΕΛΔΑΠ	0,06	0,07*	0,01	0,31**	0,08*	0,20**	-0,06	0,56***
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	0,01	0,02	0,09*	-0,15**	-0,14**	-0,01	0,16**	-0,32**

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Πίνακας 10.7 Συνέχεια

Μεταβλητές	ΑΝΕΞ_ΔΣ	ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	ΓΥΝ_ΔΣ	ΔΥΑΔ_ΔΣ	LN_ENEPΓ	ΠΟΛΥΠΛ	ΡΕΥΣΤ	ΜΟΧΛ	ROA	ZHM
ΑΝΕΞ_ΔΣ	1									
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	-0,12**	1								
ΓΥΝ_ΔΣ	0,06	0,03	1							
ΔΥΑΔ_ΔΣ	0,18**	0,09*	0,13**	1						
LN_ENEPΓ	-0,24**	0,11**	-0,17**	-0,11**	1					
ΠΟΛΥΠΛ	0,02	0,04	0,03	0,08*	-0,28**	1				
ΡΕΥΣΤ	0,09*	-0,11**	0,04	0,10**	-0,08*	-0,12**	1			
ΜΟΧΛ	0,12**	-0,10**	0,01	0,16**	-0,11**	0,03	0,48**	1		
ROA	-0,11**	0,04	0,05	-0,03	0,17**	-0,01	-0,22**	-0,42**	1	
ZHM	0,08*	-0,02	0,06	-0,04	-0,23**	0,04	0,21**	0,28**	-0,40**	1
ΑΝΑΠΤ	-0,03	0,00	-0,04	0,03	-0,10**	-0,05	-0,02	-0,01	0,00	0,02
BIG4	-0,01	-0,02	-0,01	-0,17**	0,48**	-0,21**	-0,04	-0,06	0,05	-0,19**
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	-0,01	0,03	-0,02	-0,11**	0,22**	-0,07*	-0,02	-0,01	0,01	0,09*
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	0,04	-0,03	-0,02	0,06	-0,05	-0,06	0,25**	0,34**	-0,22**	0,24**
ΕΛ_ΓΝΩΜ	0,05	0,04	-0,03	0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02	0,01	0,02
LN_ΕΛΔΑΠ	-0,20**	-0,12**	-0,09*	0,10**	0,76***	-0,12**	-0,06	-0,02	0,10**	-0,14**
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	-0,09*	0,01	0,15**	0,10**	-0,30**	0,17**	0,06	0,14**	-0,13**	0,26**

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Πίνακας 10.7 Συνέχεια

Μεταβλητές	ΑΝΑΠΤ	BIG4	ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	ΕΛ_ΓΝΩΜ	LN_ΕΛΔΑΠ	ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ
ΑΝΑΠΤ	1						
BIG4	-0,02	1					
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	-0,03	0,06	1				
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	-0,02	-0,14**	-0,01	1			
ΕΛ_ΓΝΩΜ	0,02	0,04	-0,03	-0,02	1		
LN_ΕΛΔΑΠ	0,02	0,41**	0,26**	-0,09*	-0,05	1	
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	-0,01	-0,36**	-0,09*	0,17**	0,06	0,01	1

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Οι συντελεστές συσχέτισης Pearson για την εξαρτημένη μεταβλητή της καθυστέρησης ελέγχου (ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ) παρουσιάζονται στον Πίνακα 10.8. Η εξαρτημένη αυτή μεταβλητή συσχετίζεται σημαντικά και θετικά σε επίπεδο σημαντικότητας 10% με το ποσοστό των ανεξάρτητων μελών που απαρτίζουν την Ε.Ε. (ΑΝΕΞ_ΕΕ), καθώς και με το ποσοστό των γυναικών του σε αυτή (ΓΥΝ_ΕΕ). Ουσιαστικά, οι δύο αυτές συσχετίσεις δηλώνουν ότι η καθυστέρηση ελέγχου ενισχύεται μέσα από την παρουσία των γυναικών στην Ε.Ε., καθώς και του αυξημένου ποσοστού των ανεξάρτητων μελών που τη στελεχώνουν. Αντίθετα, η καθυστέρηση ελέγχου συσχετίζεται σημαντικά και αρνητικά σε επίπεδο σημαντικότητας 5% με την επιμέλεια της Ε.Ε. (ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ) και με το ποσοστό των μελών που διαθέτουν γνώσεις στη λογιστική και την ελεγκτική (ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ), συμφωνώντας με τις αντίστοιχες συσχετίσεις των Sultana et al. (2015). Αυτό δείχνει ότι ο υψηλός αριθμός των συνεδριάσεων της Ε.Ε., καθώς και η παρουσία μελών σε αυτή με γνώσεις στη λογιστική και την ελεγκτική ενισχύει τη μείωση της καθυστέρησης ελέγχου

Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ., η καθυστέρηση ελέγχου συσχετίζεται σημαντικά και αρνητικά σε επίπεδο σημαντικότητας 5% με το μέγεθος του Δ.Σ. (ΜΕΓ_ΔΣ), συμφωνώντας με την αντίστοιχη συσχέτιση των Sultana et al. (2015). Αντίθετα, η μεταβλητή αυτή συσχετίζεται σημαντικά και θετικά σε επίπεδο σημαντικότητας 10% με το ποσοστό των ανεξάρτητων μελών που συμμετέχουν στο Δ.Σ. (ΑΝΕΞ_ΔΣ) και σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, με το ποσοστό των γυναικών που στελεχώνουν το Δ.Σ. (ΓΥΝ_ΔΣ) και τη μεταβλητή της δυαδικότητας (ΔΥΑΔ_ΔΣ).

Αξιοσημείωτη και αναμενόμενη με βάση την προηγούμενη βιβλιογραφία (βλ. Sultana et al., 2015; Ghafraan & Yasmin, 2018) είναι η αρνητική σημαντική συσχέτιση σε επίπεδο σημαντικότητας 5% με το μέγεθος της εταιρείας (LN_ENEΠΓ). Παράλληλα, αξιοσημείωτες είναι οι αρνητικές συσχετίσεις της καθυστέρησης ελέγχου με τον δείκτη ROA, αλλά και με τη μεταβλητή που χαρακτηρίζει τις τέσσερις μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες (BIG4). Ουσιαστικά, η τελευταία ανωτέρω αρνητική συσχέτιση δείχνει ότι η επιλογή μιας εκ των BIG4 ελεγκτικών εταιρειών επιφέρει μείωση της καθυστέρησης ελέγχου σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Τέλος, αναμενόμενες είναι οι θετικές συσχετίσεις μεταξύ της μεταβλητής της καθυστέρησης ελέγχου με τον δείκτη που εξετάζει τη δήλωση ή μη ζημιάς (ΖΗΜ) από την ελεγχόμενη εταιρεία, καθώς και με την μεταβλητή που εξετάζει την

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ημερομηνία λήξης της χρήσης (ΛΗΞ_ΧΡΗΣ). Η θετική συσχέτιση με τη μεταβλητή της ζημιάς υποδηλώνει ότι η δήλωση ζημιών από την ελεγχόμενη εταιρεία απαιτεί μεγαλύτερο χρόνο και άρα ενισχύει την καθυστέρηση ελέγχου, ενώ προφανώς η λήξη της χρήσης δημιουργεί το ίδιο φαινόμενο, λόγω της αύξησης του φόρτου εργασίας των ελεγκτικών εταιρειών.

Συνοψίζοντας, η χρήση των συντελεστών συσχέτισης ήταν αναγκαία τόσο για ένα πρώτο εντοπισμό των συσχετίσεων μεταξύ των ανεξάρτητων με την αντίστοιχη εξαρτημένη μεταβλητή για κάθε περίπτωση, όσο και την ανίχνευση τυχόν προβλημάτων πολυσυγγραμμικότητας μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών. Συνολικά, τα αποτελέσματα των συσχετίσεων Pearson δεν κατέδειξαν κάποια υψηλή συσχέτιση, με αποτέλεσμα να διατηρηθεί για τη συνέχεια της ανάλυση το σύνολο των ανεξάρτητων μεταβλητών.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Πίνακας 10.8 Συντελεστές συσχέτισης Pearson για την εξαρτημένη μεταβλητή ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ

Μεταβλητές	ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	ΜΕΓ_ΕΕ	ΑΝΕΞ_ΕΕ	ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	ΓΥΝ_ΕΕ	ΜΕΓ_ΔΣ
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	1							
ΜΕΓ_ΕΕ	0,02	1						
ΑΝΕΞ_ΕΕ	0,09*	-0,06	1					
ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	-0,15**	0,03	0,04	1				
ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	-0,14**	-0,03	0,14**	0,11**	1			
ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	-0,01	-0,04	0,16**	0,21**	0,39**	1		
ΓΥΝ_ΕΕ	0,16**	-0,03	-0,05	-0,01	-0,12**	-0,02	1	
ΜΕΓ_ΔΣ	-0,32**	0,09*	0,05	0,39**	0,13**	0,21**	-0,11**	1
ΑΝΕΞ_ΔΣ	0,09*	-0,06	0,24**	-0,04	0,03	-0,01	0,07*	-0,37**
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	0,01	0,01	-0,04	0,25**	0,01	-0,03	0,10**	0,11**
ΓΥΝ_ΔΣ	0,15**	0,03	0,05	-0,09*	-0,06	-0,03	0,60***	-0,15**
ΔΥΑΔ_ΔΣ	0,10**	0,05	0,04	-0,03	-0,02	-0,13**	0,02	-0,25**
LN_ΕΝΕΡΓ	-0,30**	0,05	-0,01	0,42**	0,09*	0,23**	-0,16**	0,61***
ΠΟΛΥΠΛ	0,17**	0,10**	0,03	-0,15**	-0,05	-0,11**	-0,01	-0,10**
ΡΕΥΣΤ	0,06	-0,04	-0,04	-0,08*	-0,05	0,01	0,07*	-0,18**
ΜΟΧΛ	0,14**	-0,05	0,01	-0,09*	-0,12**	-0,06	0,04	-0,16**
ROA	-0,13**	0,01	0,01	0,07*	0,12**	0,07*	0,01	0,18**
ΖΗΜ	0,26**	-0,01	0,03	-0,11**	-0,09*	-0,06	0,03	-0,16**
ΑΝΑΠΤ	-0,01	-0,02	-0,02	-0,02	-0,05	0,05	-0,02	-0,02
BIG4	-0,36**	0,01	0,02	0,19**	0,11**	0,21**	-0,11**	0,38**
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	-0,09*	0,01	0,05	0,07*	0,06	0,12**	-0,01	0,22**
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	0,17**	0,03	0,01	0,03	-0,06	-0,02	-0,03	-0,13**
ΕΛ_ΓΝΩΜ	0,06	0,02	0,07*	0,04	-0,02	0,01	0,01	0,06
LN_ΕΛΔΑΠ	-0,20**	0,07*	0,01	0,31**	0,08*	0,20**	-0,06	0,56***
LN_ΜΕΛΔΑΠ	0,01	0,01	0,05	-0,01	0,01	0,02	-0,01	0,10**

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Πίνακας 10.8 Συνέχεια

Μεταβλητές	ΑΝΕΞ_ΔΣ	ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	ΓΥΝ_ΔΣ	ΔΥΑΔ_ΔΣ	LN_ENEPΓ	ΠΟΛΥΠΛ	ΡΕΥΣΤ	ΜΟΧΛ	ROA	ZHM
ΑΝΕΞ_ΔΣ	1									
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	-0,12**	1								
ΓΥΝ_ΔΣ	0,06	0,03	1							
ΔΥΑΔ_ΔΣ	0,18**	0,09*	0,13**	1						
LN_ENEPΓ	-0,24**	0,11**	-0,17**	-0,11**	1					
ΠΟΛΥΠΛ	0,02	0,04	0,03	0,08*	-0,28**	1				
ΡΕΥΣΤ	0,09*	-0,11**	0,04	0,10**	-0,08*	-0,12**	1			
ΜΟΧΛ	0,12**	-0,10**	0,01	0,16**	-0,11**	0,03	0,48**	1		
ROA	-0,11**	0,04	0,05	-0,03	0,17**	-0,01	-0,22**	-0,42**	1	
ZHM	0,08*	-0,02	0,06	-0,04	-0,23**	0,04	0,21**	0,28**	-0,40**	1
ΑΝΑΠΤ	-0,03	0,00	-0,04	0,03	-0,10**	-0,05	-0,02	-0,01	0,00	0,02
BIG4	-0,01	-0,02	-0,01	-0,17**	0,48**	-0,21**	-0,04	-0,06	0,05	-0,19**
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	-0,01	0,03	-0,02	-0,11**	0,22**	-0,07*	-0,02	-0,01	0,01	0,09*
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	0,04	-0,03	-0,02	0,06	-0,05	-0,06	0,25**	0,34**	-0,22**	0,24**
ΕΛ_ΓΝΩΜ	0,05	0,04	-0,03	0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02	0,01	0,02
LN_ΕΛΔΑΠ	-0,20**	0,12**	-0,09*	-0,10**	0,76***	-0,12**	-0,06	-0,02	0,10**	-0,14**
LN_ΜΕΛΔΑΠ	-0,01	-0,01	-0,02	-0,01	0,06	0,01	-0,02	-0,01	0,13**	-0,01

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Πίνακας 10.8 Συνέχεια

Μεταβλητές	ΑΝΑΠΤ	BIG4	ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	ΕΛ_ΓΝΩΜ	LN_ΕΛΔΑΠ	LN_ΜΕΛΔΑΠ
ΑΝΑΠΤ	1						
BIG4	-0,02	1					
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	-0,03	0,06	1				
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	-0,02	-0,14**	-0,01	1			
ΕΛ_ΓΝΩΜ	0,02	0,04	-0,03	-0,02	1		
LN_ΕΛΔΑΠ	0,02	0,41**	0,26**	-0,09*	0,05	1	
LN_ΜΕΛΔΑΠ	0,01	0,07*	0,01	-0,01	-0,02	0,06	1

10.4 Πολυμεταβλητή ανάλυση παλινδρόμησης

Η ανάλυση παλινδρόμησης χωρίζεται σε δύο μέρη, με το ένα μέρος αυτής να περιλαμβάνει ακόμα μία παλινδρόμηση. Συγκεκριμένα, το πρώτο μέρος περιλαμβάνει τη σχέση των ελεγκτικών αμοιβών με τα χαρακτηριστικά της E.E., καθώς και μία υποενότητα που εξετάζει τη σχέση των μη ελεγκτικών αμοιβών με τα χαρακτηριστικά της E.E. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τη δεύτερη βασική παλινδρόμηση, που εξετάζει τη σχέση της καθυστέρησης ελέγχου με τα χαρακτηριστικά της E.E. Αυτή η μελέτη διεξήγαγε επίσης ανάλυση υπολειμμάτων και ανάλυση διαγράμματος Q-Q για να ελέγξει την ομοσκεδαστικότητα και τη γραμμικότητα. Για την αντιμετώπιση πιθανών ζητημάτων πολυσυγγραμμικότητας, ειδικά λόγω της παρουσίας σημαντικών συσχετίσεων μεταξύ ορισμένων από τις ανεξάρτητες μεταβλητές, όπως φαίνεται στους ανωτέρω πίνακες συσχετίσεων του Pearson. Οι τιμές συσχέτισης των μεταβλητών που περιλαμβάνονται σε καθένα από τα μοντέλα παλινδρόμησης ήταν σε αποδεκτό επίπεδο (τιμή συσχέτισης μικρότερη από 8).

Παράλληλα, η έρευνα υπολογίζει τους παράγοντες διακύμανσης (VIF) για όλα τα μοντέλα παλινδρόμησης. Οι τιμές των παραγόντων διακύμανσης (VIF) σε όλες τις περιπτώσεις ήταν σημαντικά μικρότερες από 10 (θεωρείται ως το επίπεδο ανησυχίας), καθώς ο Gujarati (2003, σελ. 339) δηλώνει ότι μια τιμή VIF μικρότερη από 10 είναι αποδεκτή. Συγκεκριμένα, οι τιμές VIF για όλες τις μεταβλητές είναι κάτω από 4, με τις περισσότερες να βρίσκονται κοντά στο 1,5, κάτι που δείχνει ότι δεν υπάρχει πρόβλημα πολυσυγγραμμικότητας στο μοντέλο.

Επίσης τα F στατιστικά, όπως προκύπτουν για κάθε μοντέλο και απεικονίζονται στον αντίστοιχο πίνακα, είναι σημαντικά σε επίπεδο 5%, υποδηλώνοντας ότι τα μοντέλα είναι στατιστικά έγκυρα. Οι τιμές του R^2 δείχνουν την ερευνητική ισχύ για κάθε μοντέλο, οι οποίες είναι άκρως ικανοποιητικές για τα δύο βασικά μοντέλα και λιγότερο ενδεικτική για την περίπτωση των μη ελεγκτικών δαπανών.

Επιπλέον, η τιμή log-likelihood (LL), ενός μοντέλου παλινδρόμησης μας δείχνει την καλή προσαρμογή του μοντέλου. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της τιμής αυτής, στο σύνολο των δεδομένων ταιριάζει καλύτερα η πρώτη περίπτωση (LL = 439,15), η δεύτερη περίπτωση (LL = 42,37), και αρκετά λιγότερο η υποπερίπτωση που αναφέρεται στο πρώτο μοντέλο (LL = - 626,25). Τέλος, ο συνολικός αριθμός των παρατηρήσεων για κάθε μοντέλο είναι 400.

10.4.1 Ανάλυση παλινδρόμησης για τις ελεγκτικές δαπάνες

Η πρώτη ανάλυση παλινδρόμησης που πραγματοποιείται λαμβάνει ως εξαρτημένη μεταβλητή τις ελεγκτικές αμοιβές και εξετάζει πώς αυτές συσχετίζονται κατά βάση με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., σύμφωνα με τα οποία διαμορφώθηκαν και οι υποθέσεις της έρευνας και στη συνέχεια με τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά της Ε.Δ. και τις πρόσθετες μεταβλητές ελέγχου. Η παλινδρόμηση εκτελείται με τη μέθοδο εκτίμησης panel data, δηλαδή με την χρήση συνδυασμού διαστρωματικών δεδομένων και χρονοσειρών και εφαρμόζοντας την τυχαία επίδραση (random effect) στην διάσταση του χρόνου. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές που εξετάστηκαν στην περίπτωση αυτή αντιπροσωπεύουν το 76,3% ($R^2 = 0,763$) της διακύμανσης των αμοιβών ελέγχου, το υψηλό $F = 71,624$ επιβεβαιώνει την εγκυρότητα του μοντέλου σε επίπεδο 5% και το $LL = 439,15$ δείχνει την καλή προσαρμογή του μοντέλου.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης, τα οποία παρουσιάζονται στον Πίνακα 10.9, ο σταθερός όρος είναι στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($b = 1,51$, $p = 0,000$). Ο συντελεστής της πρώτης μεταβλητής που αντιπροσωπεύει το μέγεθος της Ε.Ε. είναι θετικός και στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($b = 0,11$, $p = 0,000$), δείχνοντας ότι σε μια ενδεχόμενη αύξηση των μελών της επιτροπής θα επιφέρει μια αύξηση των ελεγκτικών αμοιβών, με την υπόθεση ότι όλοι οι υπόλοιποι παράγοντες είναι σταθεροί. Το αποτέλεσμα αυτό επαληθεύει την πρώτη υπόθεση της έρευνας και συμφωνεί με τα αντίστοιχα αποτελέσματα των Vafeas & Waagelein (2007), Hoitash & Hoitash et al. (2009), Ali et al. (2018), Bala et al., (2018) και Drogalas et al. (2021).

Η δεύτερη υπόθεση που εξετάζεται από τη δεύτερη μεταβλητή θεωρεί ότι η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές και επαληθεύεται από τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης. Συγκεκριμένα, η μεταβλητή αυτή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($b = 0,01$, $p = 0,000$), συμφωνώντας με τις προηγούμενες έρευνες (βλ. Abbott et al., 2003; Zain et al., 2010; Bliss et al., 2011; Nasser & Hassan, 2016; Larasati et al., 2019)

Η τρίτη υπόθεση εξετάζεται μέσα από την τρίτη μεταβλητή της παλινδρόμησης και αναφέρεται στη θετική συσχέτιση των ελεγκτικών αμοιβών με τις συνεδριάσεις της Ε.Ε. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 10.9, οι συνεδριάσεις της Ε.Ε. συσχετίζονται θετικά και σημαντικά με τις ελεγκτικές αμοιβές σε επίπεδο σημαντικότητας 5% ($b = 0,002$, $p = 0,023$). Το αποτέλεσμα αυτό

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

επαληθεύεται και από τα αποτελέσματα των προηγούμενων ερευνών (βλ. Abbott et al., 2003a; Abbott et al., 2003b; Goodwin - Stewart & Kent, 2006; Yatim et al., 2006; Stewart & Munro, 2007; Hoitash & Hoitash, 2009; Zaman et al., 2011; Ali et al., 2018; Qasim et al., 2019) και δείχνει ότι μια αύξηση του αριθμού των συνεδριάσεων κατά μία, θα επιφέρει μια αύξηση των ελεγκτικών αμοιβών κατά 0,002 μονάδες.

Η τέταρτη υπόθεση εξετάζεται από την τέταρτη μεταβλητή αντίστοιχα και σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας επαληθεύεται η θετική συσχέτιση των ελεγκτικών αμοιβών με το ποσοστό των μελών της Ε.Ε. που διαθέτουν εμπειρία στη λογιστική, τη χρηματοοικονομική και την ελεγκτική. Συγκεκριμένα διαπιστώνεται μια σημαντική θετική συσχέτιση σε επίπεδο σημαντικότητας 5% ($b = 0,02$, $p = 0,036$), συμφωνώντας με τις αντίστοιχες προηγούμενες έρευνες (βλ. Yatim et al., 2006; Vafeas & Waagelein, 2007; Cohen et al., 2014; Salloum et al., 2015; Kim et al., 2017; Ghafran & O'Sullivan, 2017; Jizi & Nehme, 2018; Miglani & Ahmed, 2019).

Η πέμπτη και η έκτη υπόθεση της έρευνας αναφέρεται στη θετική συσχέτιση μεταξύ των ελεγκτικών αμοιβών και του ποσοστού των μελών της Ε.Ε. που διαθέτουν προηγούμενη εμπειρία σε Ε.Ε και αντίστοιχα του ποσοστού των γυναικών που συμμετέχουν στην Ε.Ε. Τα αποτελέσματα της έρευνας επαληθεύουν τη θετική συσχέτιση και των δύο υποθέσεων, αλλά δεν την καταδεικνύουν ως σημαντική. Αντίθετα, η σημαντική συσχέτιση της προηγούμενης εμπειρίας των μελών σε Ε.Ε. με τις ελεγκτικές δαπάνες επαληθεύεται από την έρευνα των Sultana et al., (2019). Ομοίως, η σημαντική συσχέτιση της παρουσίας των γυναικών στην Ε.Ε. με τις ελεγκτικές δαπάνες εντοπίζεται από τις έρευνες των Lai et al., (2017), Aldamen et al., (2018) και Sellami και Cherif (2020).

Στη συνέχεια, σύμφωνα με τις πρόσθετες μεταβλητές που εξετάζουν τα χαρακτηριστικά της Ε.Δ., που αναφέρονται στο Δ.Σ., παρατηρούμε ότι σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας υφίσταται μια σημαντική αρνητική συσχέτιση σε επίπεδο σημαντικότητας 5% μεταξύ του ποσοστού της ανεξαρτησίας των μελών του Δ.Σ., που εξετάζεται από την όγδοη μεταβλητή και των ελεγκτικών αμοιβών ($b = -0,001$, $p = 0,043$). Το αποτέλεσμα αυτό έρχεται σε συμφωνία με το αποτέλεσμα της έρευνας των Beck και Mauldin (2014). Τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. συσχετίζονται είτε θετικά, όπως ο αριθμός των συνεδριάσεων του Δ.Σ. και το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχει στο Δ.Σ., είτε αρνητικά, όπως το μέγεθος του Δ.Σ. και της δυαδικότητας του Δ.Σ. με τις ελεγκτικές αμοιβές, αλλά όχι σημαντικά.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Αναφορικά με τις υπόλοιπες πρόσθετες μεταβλητές που εξετάζουν τα οικονομικά στοιχεία των εξεταζόμενων παρατηρήσεων, τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι ο φυσικός λογάριθμος της λογιστικής αξίας των συνολικών περιουσιακών στοιχείων της ελεγχόμενης εταιρείας, που εξετάζεται από την δωδέκατη μεταβλητή, συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($b = 0,02$, $p = 0,000$). Το αποτέλεσμα αυτό συμφωνεί με πολλές προηγούμενες μελέτες (π.χ. βλ. Aldamen et al., 2018; Bhuiyan, Rahman, Sultana 2020; Drogalas et al., 2021), καθώς και με τη μετα ανάλυση του Hay (2013), οποίος επιβεβαιώνει ότι το μέγεθος του πελάτη είναι ο πιο συνεπής και σημαντικός καθοριστικός παράγοντας των ελεγκτικών αμοιβών. Παράλληλα, το αποτέλεσμα αυτό συμπλέει και με την προσδοκία ότι ο ελεγκτής χρεώνει υψηλότερες αμοιβές ελέγχου σε μια μεγαλύτερη εταιρεία, καθώς απαιτείται περισσότερη προσπάθεια ελέγχου για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων με τη μορφή ελέγχου και ανάλυσης δεδομένων και πληροφοριών (Simunic, 1980; Firth, 1985; Chan et al., 1993).

Επιπλέον, μία ακόμα πρόσθετη μεταβλητή που συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές σε επίπεδο σημαντικότητας 1% είναι ο δείκτης πολυπλοκότητας ($b = 0,01$, $p = 0,000$), που εξετάζεται από τη δέκατη τρίτη μεταβλητή του μοντέλου. Το αποτέλεσμα αυτό συμφωνεί με τις έρευνες των Carcello et al. (2002), Aldamen et al., (2018) και Nekhili et al., (2020) που εντόπισαν αυτόν τον σημαντικό θετικό αντίκτυπο στις αμοιβές ελέγχου.

Παράλληλα, ο δείκτης ανάπτυξης που εξετάζεται μέσω της δέκατης όγδοης μεταβλητής συσχετίζεται σημαντικά και θετικά ($b = 0,0003$, $p = 0,000$) σε επίπεδο σημαντικότητας 1% με τις ελεγκτικές αμοιβές. Το αποτέλεσμα αυτό συμβαδίζει με τα αντίστοιχα αποτελέσματα των ερευνών των Mitra et al., (2019) και Bhuiyan et al., (2020).

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι θα ήταν αναμενόμενο οι μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες, που ανήκουν στις BIG4, να απαιτούν υψηλότερες αμοιβές (Cameran, 2005) λόγω του υψηλότερου επιπέδου ποιότητας ελέγχου (DeAngelo, 1981), του υψηλότερου κινδύνου δικαστικής διαμάχης (Al-Harshani, 2008) και της κατοχής ισχυρότερης επωνυμίας (Basioudis & Fifi, 2004). Ωστόσο, αυτή η μελέτη δεν βρίσκει ισχυρές ενδείξεις, που να αποδεικνύουν ότι οι ελεγκτικές εταιρείες που ανήκουν στις BIG4 χρεώνουν τις ελεγχόμενες εταιρείες πιο ακριβά σε σχέση με τις υπόλοιπες.

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε ότι οι μεταβλητές των μη ελεγκτικών αμοιβών, καθώς και της καθυστέρησης ελέγχου, που αποτελούν στη συνέχεια τις εξαρτημένες

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

μεταβλητές για κάθε υπόδειγμα, δεν συσχετίζονται σημαντικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.

Πίνακας 10.9 Αποτελέσματα εκτίμησης μοντέλου panel για το μοντέλο 1^α

Μεταβλητές	Coefficient	Standard error	VIF
Σταθερός Όρος	1,51***	0,10	
ΜΕΓ_ΕΕ	0,11**	0,01	1,125
ΑΝΕΞ_ΕΕ	0,01***	0,002	1,250
ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	0,002**	0,001	1,375
ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	0,02**	0,01	1,250
ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	0,0002	0,001	1,350
ΓΥΝ_ΕΕ	0,002	0,001	1,750
ΜΕΓ_ΔΣ	-0,0002	0,002	2,250
ΑΝΕΞ_ΔΣ	-0,001**	0,0003	1,425
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	0,0002	0,0002	1,250
ΓΥΝ_ΔΣ	0,0000	0,0003	1,750
ΔΥΑΔ_ΔΣ	-0,001	0,01	1,275
LN_ΕΝΕΡΓ	0,02***	0,003	2,425
ΠΟΛΥΠΛ	0,01***	0,003	1,350
ΡΕΥΣΤ	0,001	0,001	1,375
ΜΟΧΛ	-0,001	0,01	1,750
ROA	-0,02	0,02	1,550
ZHM	-0,01	0,01	1,375
ΑΝΑΠΤ	0,0003***	0,0001	1,125
BIG4	0,01	0,01	1,675
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	0,01	0,01	1,275
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	0,002	0,02	1,125
ΕΛ_ΓΝΩΜ	-0,005	0,01	1,250
LN_ΜΕΛΔΑΠ	0,01	0,01	1,475
ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	-0,0001	0,02	1,475
R ² = 0,763			
Adjusted R ² = 0,748			

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

F statistic (sig) = 71,624**

Λογάριθμος Πιθανοφάνειας (LL) = 439,15

Πλήθος Παρατηρήσεων (n) = 400

10.4.1.1 Ανάλυση παλινδρόμησης για τις μη ελεγκτικές δαπάνες

Η υποενότητα αυτή περιλαμβάνει τη δεύτερη ανάλυση παλινδρόμησης που πραγματοποιείται, δηλαδή το δεύτερο υπόδειγμά μας και εξετάζει πώς οι μη ελεγκτικές αμοιβές συσχετίζονται με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. Ουσιαστικά, μέσα από αυτή την ανάλυση εξετάζεται αν η διαμόρφωση των μη ελεγκτικών δαπανών επηρεάζεται από την Ε.Ε., αλλά και κατ' επέκταση από τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά της Ε.Δ. Η παλινδρόμηση, και σε αυτή τη περίπτωση, εκτελείται με τη μέθοδο εκτίμησης panel data, δηλαδή με τη χρήση συνδυασμού διαστρωματικών δεδομένων και χρονοσειρών και εφαρμόζοντας την τυχαία επίδραση (random feffect) στη διάσταση του χρόνου. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές που εξετάστηκαν στην περίπτωση αυτή αντιπροσωπεύουν το 45,7% ($R^2 = 0,457$) της διακύμανσης των μη ελεγκτικών αμοιβών, το χαμηλό $F = 24,712$ δείχνει τη σχετικά καλή εγκυρότητα του μοντέλου σε επίπεδο 5% και το $LL = -626,95$ δείχνει τη σχετικά μέτρια προς χαμηλή προσαρμογή του μοντέλου. Οι χαμηλοί αυτοί δείκτες είναι αναμενόμενοι, αφού κάτι αντίστοιχο παρατηρείται και σε άλλες αντίστοιχες μελέτες (βλ. Zaman et al., 2011; Cohen et al., 2014; Drogalas et al., 2021)

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 10.10, ο σταθερός όρος αυτής της παλινδρόμησης είναι αρνητικός και στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 5% ($b = -3,59$, $p = 0,025$). Οι μη ελεγκτικές αμοιβές, από την πλευρά των χαρακτηριστικών της Ε.Ε., συσχετίζονται μόνο με το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχουν σε αυτή. Συγκεκριμένα, οι μη ελεγκτικές αμοιβές συσχετίζονται σημαντικά και αρνητικά με το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχουν στην Ε.Ε., σε επίπεδο σημαντικότητας 5% ($b = -0,05$, $p = 0,023$). Το αποτέλεσμα αυτό δείχνει ότι η ισχυρή παρουσία των γυναικών στην Ε.Ε. αποτρέπει την παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών και άρα μηδενίζει την παροχή μη ελεγκτικών αμοιβών. Τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. συσχετίζονται είτε θετικά, όπως ο αριθμός των συνεδριάσεων της Ε.Ε. και το ποσοστό των μελών της Ε.Ε. με γνώσεις λογιστικής και ελεγκτικής, είτε αρνητικά όπως το μέγεθος της Ε.Ε., το ποσοστό της ανεξαρτησίας

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

των μελών και το ποσοστό των μελών της με προηγούμενη εμπειρία σε άλλες Ε.Ε., αλλά όχι σημαντικά.

Αντίστοιχα, οι μη ελεγκτικές αμοιβές δεν συσχετίζονται σημαντικά με τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά της Ε.Δ., παρά μόνο με τις συνεδριάσεις του Δ.Σ. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα που φαίνονται στο Πίνακα 10.10, ο αριθμός των συνεδριάσεων του Δ.Σ. που εξετάζεται μέσα από την ένατη μεταβλητή, συσχετίζεται σημαντικά και θετικά ($b = 0,01$, $p = 0,029$) σε επίπεδο σημαντικότητας 5% με τις μη ελεγκτικές αμοιβές, συμπλέοντας έτσι με τα αποτελέσματα της έρευνας των Zaman et al., (2011). Ουσιαστικά, η αύξηση του αριθμού των συνεδριάσεων κατά μία θα επιφέρει αύξηση των μη ελεγκτικών δαπανών κατά 0,01 μονάδες.

Αναφορικά με τις πρόσθετες μεταβλητές που αναφέρονται στα οικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων του δείγματος, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι ο φυσικός λογάριθμος της λογιστικής αξίας των συνολικών περιουσιακών στοιχείων της ελεγχόμενης εταιρείας, που εξετάζεται μέσα από τη δωδέκατη μεταβλητή, συσχετίζεται σημαντικά και θετικά ($b = 0,26$, $p = 0,000$) σε επίπεδο σημαντικότητας 1% με τις μη ελεγκτικές αμοιβές. Η θετική αυτή σημαντική συσχέτιση, που επαληθεύεται και από τους Zaman et al. (2011), καθώς και από τους Lee και Mande (2005) είναι και αναμενόμενη, αφού οι μεγάλες εταιρείες έχουν πολλαπλές ανάγκες που απαιτούν και μη ελεγκτικές εργασίες, όπως συμβουλευτικές, υπηρεσίες εκτίμησης κ.α. (Palmrose, 1986). Επίσης, η μόχλευση που φαίνεται μέσα από την δέκατη πέμπτη μεταβλητή συσχετίζεται σημαντικά και θετικά ($b = 0,01$, $p = 0,000$) σε επίπεδο σημαντικότητας 5% με τις μη ελεγκτικές αμοιβές, συμφωνώντας με το αντίστοιχο εύρημα των Cohen et al. (2014). Παράλληλα, η πρόσθετη μεταβλητή του δείκτη ανάπτυξης, που εξετάζεται από τη δέκατη όγδοη μεταβλητή του υποδείγματός μας, συσχετίζεται σημαντικά και θετικά ($b = 0,01$, $p = 0,000$) σε επίπεδο σημαντικότητας 1% με τις μη ελεγκτικές αμοιβές.

Όσον αφορά τις μεταβλητές που αναφέρονται στις ελεγκτικές εταιρείες παρατηρούμε ότι η δέκατη ένατη μεταβλητή, που εξετάζει αν η ελεγκτική εταιρεία ανήκει στις BIG4, συσχετίζεται σημαντικά και θετικά ($b = 0,55$, $p = 0,000$) σε επίπεδο σημαντικότητας 1% με τις μη ελεγκτικές αμοιβές, συμφωνώντας με τα αποτελέσματα της έρευνας των Zaman et al. (2011). Ουσιαστικά, αυτό δείχνει ότι οι ελεγκτικές εταιρείες, που ανήκουν στις BIG4, τείνουν να εισπράττουν περισσότερες μη ελεγκτικές αμοιβές από τις εταιρείες του δείγματός μας, σε σχέση με τις ελεγκτικές εταιρείες που δεν ανήκουν στις BIG4.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε ότι παρά τα ευρήματα πολλών προηγούμενων ερευνών (βλ. Ezzamel et al., 2002; Firth, 2002; McMeeking et al., 2006; Hay et al., 2006; Che Ahmad et al., 2006), που βρίσκουν μια σημαντική συσχέτιση μεταξύ των μη ελεγκτικών δαπανών με τις ελεγκτικές δαπάνες, η παρούσα παλινδρόμηση αναδεικνύει μόνο μια θετική συσχέτιση.

Πίνακας 10.10 Αποτελέσματα εκτίμησης μοντέλου panel για το μοντέλο 1^β

Μεταβλητές	Coefficient	Standard error	VIF
Σταθερός Όρος	-3,59**	1,69	
ΜΕΓ_ΕΕ	-0,33	0,23	1,125
ΑΝΕΞ_ΕΕ	-0,03	0,03	1,300
ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	0,01	0,02	1,375
ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	0,01	0,17	1,250
ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	-0,02	0,02	1,375
ΓΥΝ_ΕΕ	-0,05**	0,02	1,625
ΜΕΓ_ΔΣ	-0,004	0,04	2,350
ΑΝΕΞ_ΔΣ	0,004	0,005	1,425
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	0,01**	0,003	1,250
ΓΥΝ_ΔΣ	0,002	0,005	1,725
ΔΥΑΔ_ΔΣ	-0,10	0,12	1,275
LN_ENEPΓ	0,26***	0,05	3,225
ΠΟΛΥΠΛ	-0,04	0,05	1,500
ΡΕΥΣΤ	-0,02	0,02	1,475
ΜΟΧΛ	0,18**	0,09	1,600
ROA	0,61	0,39	1,550
ZHM	0,08	0,13	1,500
ΑΝΑΠΤ	0,01***	0,002	1,125
BIG4	0,55***	0,15	1,600
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	0,07	0,16	1,275
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	0,16	0,35	1,250
ΕΛ_ΓΝΩΜ	0,28	0,19	1,300
LN_ΕΛΔΑΠ	0,10	0,08	2,750

ΚΑΘΥΣΤ_ΕΛΕΓΧ	-0,21	0,31	1,475
R ² = 0,457			
Adjusted R ² = 0,435			
F statistic (sig) = 24,712**			
Λογάριθμος Πιθανοφάνειας (LL) = -626,95			
Πλήθος Παρατηρήσεων (n) = 400			

10.4.2 Ανάλυση παλινδρόμησης για την καθυστέρηση ελέγχου

Η τρίτη και τελευταία ανάλυση παλινδρόμησης που πραγματοποιείται εξετάζει αν η καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου συσχετίζεται αφενός με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., που διαμορφώνουν και τις υποθέσεις του δεύτερου μέρους της έρευνας, αφετέρου δε, με τις υπόλοιπες πρόσθετες μεταβλητές, που περιλαμβάνουν και χαρακτηριστικά του Δ.Σ. Η παλινδρόμηση αυτή, όπως άλλωστε και οι δύο προηγούμενες, εκτελείται με τη μέθοδο εκτίμησης panel data, δηλαδή με τη χρήση συνδυασμού διαστρωματικών δεδομένων και χρονοσειρών και εφαρμόζοντας την τυχαία επίδραση (random effect) στη διάσταση του χρόνου. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές, που εξετάστηκαν στην περίπτωση αυτή, αντιπροσωπεύουν το 61,0% (R² = 0,610) της διακύμανσης της καθυστέρησης ελέγχου, το υψηλό F = 57,213 επιβεβαιώνει την εγκυρότητα του μοντέλου σε επίπεδο 5% και το LL = 42,37 δείχνει την καλή προσαρμογή του μοντέλου.

Τα αποτελέσματα του συγκεκριμένου υποδείγματος μας δείχνουν ότι ο σταθερός όρος της παλινδρόμησης είναι θετικός και στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 1% (b = 4,63, p = 0,000). Στη συνέχεια, η καθυστέρηση ελέγχου συσχετίζεται σημαντικά και αρνητικά με τον αριθμό των συνεδριάσεων της Ε.Ε. σε επίπεδο σημαντικότητας 10% (b = -0,005, p = 0,073), επιβεβαιώνοντας την τρίτη υπόθεση της δεύτερης έρευνας και συμφωνώντας με τις έρευνες των Ojeka et al., (2015), Ghafran & Yasmin, (2018) και Baatwah et al., (2019). Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι μια αύξηση του αριθμού των συνεδριάσεων της Ε.Ε. κατά μία θα επιφέρει μια μείωση στον αριθμό των ημερών που πέρασαν από το τέλος του οικονομικού έτους ως την ημέρα που ο εξωτερικός ελεγκτής υπογράφει την έκθεση ελέγχου της ελεγχόμενης εταιρείας, κατά 0.005 μονάδες. Επίσης το αποτέλεσμα αυτό

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

καταδεικνύει ότι οι εταιρείες στην Ελλάδα όχι μόνο υιοθετούν αυτή τη βέλτιστη πρακτική για λόγους συμμόρφωσης (βλ. Ελληνικός Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης, 2013), αλλά αποτελεί και μέρος της «επιχειρηματικής υπόθεσης» για καλύτερη ποιότητα συλλογικής λήψης αποφάσεων και απόδοσης (Kumar & Zattoni, 2016).

Αντίθετα, οι υπόλοιπες υποθέσεις που διαμορφώθηκαν με βάση τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. δεν επαληθεύονται, αφού δεν είναι σημαντικές. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα, το μέγεθος της Ε.Ε., η ανεξαρτησία των μελών της και το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχουν στην Ε.Ε. συσχετίζονται θετικά, αλλά όχι σημαντικά με την καθυστέρηση ελέγχου. Το μέγεθος της Ε.Ε. πιθανόν να μην σχετίζεται σημαντικά, διότι η πλειοψηφία αυτών αποτελείται από 3 μέλη, καλύπτοντας τις απαιτήσεις της νομοθεσία για παρουσία τουλάχιστον τριών μελών στην Ε.Ε. (Ν. 4449/2017). Αντίστοιχα, η μη επαλήθευση της έκτης υπόθεσης, που αναφέρεται στο ποσοστό των γυναικών, έρχεται σε αντίθεση με τη μελέτη των Harjoto et al., (2015), πιθανώς λόγω του χαμηλού ποσοστού συμμετοχής των γυναικών στις ελληνικές Ε.Ε.

Από την άλλη πλευρά, το ποσοστό των μελών της Ε.Ε. με λογιστική, χρηματοοικονομική και ελεγκτική εμπειρία, καθώς και το ποσοστό των μελών με προηγούμενη εμπειρία σε Ε.Ε. συσχετίζονται αρνητικά, αλλά όχι σημαντικά με την καθυστέρηση ελέγχου. Η απουσία κατάδειξης της σημαντικότητας αυτών των δύο μεταβλητών πηγάζει από το γεγονός ότι μια τέτοια εμπειρία/εξειδίκευση μπορεί να μην είναι αποτελεσματική στο ελληνικό περιβάλλον, πιθανώς επειδή τα μέλη συμμετέχουν ευκαιριακά στην Ε.Ε. (Abdullah et al., 2015). Επιπλέον, η πλειονότητα των ελληνικών εταιρειών είναι οικογενειακές και τα μέλη της οικογένειας που συμμετέχουν στις Ε.Ε. συνήθως δεν διαθέτουν τα ζητούμενα προσόντα.

Αναφορικά με τις υπόλοιπες πρόσθετες μεταβλητές ελέγχου, παρατηρούμε ότι σύμφωνα με τα αποτελέσματα, από αυτές που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά του Δ.Σ., μόνο το μέγεθος του Δ.Σ. που εξετάζεται από την έβδομη μεταβλητή του τρέχοντος υποδείγματος συσχετίζεται σημαντικά και αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($b = -0,02$, $p = 0,000$). Το αποτέλεσμα αυτό συμπλέει με το αποτέλεσμα της έρευνας των Ahmed και Che-Ahmad (2016) και Chalu (2021). Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι μια αύξηση του μεγέθους του Δ.Σ. κατά 1 μέλος, θα επιφέρει μείωση στον αριθμό των ημερών που πέρασαν από το τέλος του οικονομικού έτους ως την ημέρα που ο εξωτερικός ελεγκτής υπογράφει την έκθεση

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ελέγχου της ελεγχόμενης εταιρείας, κατά 0.02 μονάδες. Οι υπόλοιπες μεταβλητές, που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά του Δ.Σ., συσχετίζονται είτε θετικά, όπως το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχουν σ' αυτό, είτε αρνητικά, όπως το ποσοστό της ανεξαρτησίας των μελών του, ο αριθμός των συνεδριάσεων και η δυαδικότητα του διευθύνοντος συμβούλου, με την καθυστέρηση ελέγχου, αλλά όχι σημαντικά.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα από τις υπόλοιπες πρόσθετες μεταβλητές ελέγχου ο δείκτης πολυπλοκότητας, που εξετάζεται από την δέκατη τρίτη μεταβλητή, φαίνεται πως συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με την καθυστέρηση ελέγχου σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($b = 0,04$, $p = 0,000$). Το αποτέλεσμα αυτό έρχεται σε αντίθεση με το συμπέρασμα του Hassan (2016), που βρίσκει μια αρνητική σημαντική συσχέτιση. Επίσης, η δέκατη έβδομη μεταβλητή, που δηλώνει το αν η εταιρεία δηλώνει ή όχι ζημιές, συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με την καθυστέρηση ελέγχου σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($b = 0,08$, $p = 0,000$), κάτι που επαληθεύεται και από τις έρευνες των Abdullah (2006) και Nelson και Shukeri (2011). Οι έρευνες αυτές δείχνουν ότι, όταν οι επιχειρήσεις δηλώνουν κέρδη, τότε αυτό συσχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου, δείχνοντας ότι η δήλωση κερδών απαιτεί λιγότερες μέρες ελέγχου.

Αντίθετα, η δέκατη ένατη μεταβλητή, που εξετάζει αν η ελεγκτική εταιρεία ανήκει ή όχι στις BIG4, συσχετίζεται σημαντικά και αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($b = -0,08$, $p = 0,000$). Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με τις έρευνες των Leventis et al., (2005), Owusu-Ansah και Leventis, (2006), Schmidt και Wilkins (2013) και Nerantzidis et al. (2023). Ουσιαστικά, το αποτέλεσμα αυτό δείχνει οι BIG4 ελεγκτικές εταιρείες, σε αντίθεση με τις τοπικές ελεγκτικές εταιρείες, ολοκληρώνουν έγκαιρα το απαιτούμενο ελεγκτικό έργο, χρησιμοποιώντας πιο αποτελεσματική τεχνολογία ελέγχου (Newton & Ashton, 1989; Leventis et al., 2005; Sultana et al., 2015).

Πίνακας 10.11 Αποτελέσματα εκτίμησης μοντέλου panel για το μοντέλο 2

Μεταβλητές	Coefficient	Standard error	VIF
Σταθερός Όρος	4,63***	0,16	
ΜΕΓ_ΕΕ	0,05	0,04	1,250
ΑΝΕΞ_ΕΕ	0,01	0,01	1,325
ΣΥΝΕΔΡ_ΕΕ	-0,005*	0,003	1,375

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΧΡΗΜ_ΕΜΠ_ΕΕ	-0,01	0,03	1,225
ΕΜΠΕΙΡ_ΕΕ	-0,001	0,004	1,325
ΓΥΝ_ΕΕ	0,003	0,004	1,525
ΜΕΓ_ΔΣ	-0,02***	0,01	2,150
ΑΝΕΞ_ΔΣ	-0,0003	0,001	1,425
ΣΥΝΕΔΡ_ΔΣ	-0,0002	0,001	1,350
ΓΥΝ_ΔΣ	0,001	0,001	1,625
ΔΥΑΔ_ΔΣ	-0,01	0,02	1,275
LN_ΕΝΕΡΓ	0,01	0,01	2,725
ΠΟΛΥΠΛ	0,04***	0,01	1,425
ΡΕΥΣΤ	-0,002	0,003	1,500
ΜΟΧΛ	-0,01	0,02	1,650
ROA	-0,04	0,07	1,500
ZHM	0,08***	0,02	1,325
ΑΝΑΠΤ	-0,0003	0,0003	1,125
BIG4	-0,08***	0,02	1,575
ΓΥΝ_ΕΛΕΓ	-0,06**	0,03	1,275
ΛΗΞ_ΧΡΗΣ	0,03	0,06	1,250
ΕΛ_ΓΝΩΜ	0,05	0,03	1,375
LN_ΕΛΔΑΠ	-0,003	0,01	2,750
LN_ΜΕΛΔΑΠ	-0,01	0,02	1,475
$R^2 = 0,612$ Adjusted $R^2 = 0,596$ F statistic (sig) = 57,213** Λογάρithμος Πιθανοφάνειας (LL) = 42,37 Πλήθος Παρατηρήσεων (n) = 400			

10.5 Σύνοψη κεφαλαίου

Το κεφάλαιο αυτό παρουσίασε τα εμπειρικά αποτελέσματα της παρούσας έρευνας. Τα αποτελέσματα χωρίζονται σε τρεις επιμέρους ενότητες που περιλαμβάνουν την περιγραφική στατιστική, τους συντελεστές συσχέτισης και τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων για κάθε μοντέλο της έρευνας. Αρχικά, στην

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

περιγραφική ανάλυση, παρουσιάζονται όλες οι λεπτομέρειες των μεταβλητών για τις επιχειρήσεις του δείγματος. Η μελέτη επικεντρώνεται σε 100 εισηγμένες εταιρείες του Χ.Α.Α., το 2017 και λαμβάνει δείγμα για την περίοδο από το 2017 ως και το 2020 συγκεντρώνοντας συνολικά 400 παρατηρήσεις.

Η ενότητα της περιγραφικής στατιστικής παρουσιάζει τα περιγραφικά αποτελέσματα των μεταβλητών για κάθε έτος ξεχωριστά, καθώς και συγκεντρωτικά για το διάστημα 2017 – 2020. Τα περιγραφικά στατιστικά αποτελέσματα είναι κοινά και για τις δύο επιμέρους έρευνες και οι πίνακες που τα συνοψίζουν περιλαμβάνουν το μέσο όρο, την τυπική απόκλιση, το ελάχιστο, το 1^ο, 2^ο, 3^ο τεταρτημόριο και το μέγιστο για κάθε μία μεταβλητή που χρησιμοποιείται στην εμπειρική ανάλυση.

Στη συνέχεια, παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα των συντελεστών συσχέτισης με βάση τις συσχετίσεις Pearson. Τα αποτελέσματα των συσχετίσεων για όλες τις μεταβλητές, που χρησιμοποιούνται στα μοντέλα παλινδρόμησης, παρουσιάζονται στους αντίστοιχους πίνακες. Αυτό το τμήμα της ανάλυσης είναι σημαντικό, διότι βοήθησε στην επιλογή κατάλληλων μεταβλητών για την μετέπειτα συμπερίληψη στα μοντέλα παλινδρόμησης. Τα αποτελέσματα των συσχετίσεων δεν εντόπισαν τιμές μεγαλύτερες του 0,80, με αποτέλεσμα να μην εξαιρεθεί καμία ανεξάρτητη μεταβλητή από κανένα μοντέλο.

Η επόμενη ενότητα περιλαμβάνει τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων και αποτελείται ουσιαστικά από δύο βασικά μοντέλα, αυτό που εξετάζει τη συσχέτιση των ελεγκτικών αμοιβών με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., καθώς και αυτό που εξετάζει τη συσχέτιση της καθυστέρησης ελέγχου με τα χαρακτηριστικά αυτά. Το μέρος που εξετάζει τις ελεγκτικές αμοιβές περιλαμβάνει και μια ακόμα υποενότητα, που εξετάζει τη συσχέτιση των μη ελεγκτικών αμοιβών με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. Παράλληλα, όλες οι παλινδρομήσεις περιλαμβάνουν και εξετάζουν παράλληλα τη συσχέτιση της κάθε εξεταζόμενης εξαρτημένης μεταβλητής με πρόσθετες ανεξάρτητες μεταβλητές, που αναφέρονται σε χαρακτηριστικά της Ε.Δ., οικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων, αλλά και χαρακτηριστικά του εξωτερικού ελεγκτή. Συνοπτικά, τα μοντέλα των παλινδρομήσεων είναι έγκυρα με υψηλά ποσοστά αντιπροσώπευσης και ερμηνείας των ανεξάρτητων μεταβλητών. Η τετραγωνική τιμή R όλων των μοντέλων κυμαίνεται από 0,457 έως 0,763, ενώ η τιμή F είναι σημαντική σε επίπεδο εμπιστοσύνης 5%, με ελάχιστη τιμή 24,712 και μέγιστη τιμή 71,624.

Τα αποτελέσματα για όλα τα μοντέλα είναι σε γενικές γραμμές συνεπή με την υπάρχουσα έρευνα. Αναλυτικότερα, σημαντικό αντίκτυπο στις ελεγκτικές αμοιβές

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

έχει το μέγεθος της Ε.Ε., η ανεξαρτησία των μελών της, η επιμέλειά της, που αντικατοπτρίζεται μέσα από τον αριθμό των συνεδριάσεων της, καθώς και με το ποσοστό των μελών της που διαθέτουν εμπειρία στη λογιστική, τη χρηματοοικονομική και την ελεγκτική. Τα ευρήματα αυτά συμβαδίζουν με τα αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών που πραγματοποιήθηκαν σε Αμερική (βλ. Vafeas & Waagelein, 2007; Hoitash & Hoitash et al., 2009; Kim et al., 2017), Αυστραλία (βλ. Goodwin - Stewart & Kent, 2006; Ali et al., 2018), Ευρώπη (βλ. Zaman et al., 2011; Ghafran & O'Sullivan, 2017; Drogalas et al., 2021), Ασία (βλ. Larasati et al., 2019; Miglani & Ahmed, 2019; Qasim et al., 2019) και Αφρική (βλ. Bala et al., 2018). Οι ελεγκτικές αμοιβές συσχετίζονται σημαντικά με το ποσοστό ανεξαρτησίας των μελών του Δ.Σ, με τον φυσικό λογάριθμο της λογιστικής αξίας των συνολικών περιουσιακών στοιχείων της ελεγχόμενης εταιρείας, με τον δείκτη πολυπλοκότητας και τον δείκτη ανάπτυξης.

Η υποενότητα που παρουσιάζει τα αποτελέσματα για τις μη ελεγκτικές αμοιβές δείχνει ότι αυτές συσχετίζονται σημαντικά με το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχουν στην Ε.Ε., καθώς και με τις συνεδριάσεις του Δ.Σ. Επίσης, οι μη ελεγκτικές δαπάνες επηρεάζονται σημαντικά από τον φυσικό λογάριθμο της λογιστικής αξίας των συνολικών περιουσιακών στοιχείων της ελεγχόμενης εταιρείας, τη μόχλευση, τον δείκτη ανάπτυξης και τις BIG4 ελεγκτικές εταιρείες.

Η τελευταία παλινδρόμηση δείχνει ότι η καθυστέρηση ελέγχου επηρεάζεται σημαντικά από τον αριθμό συνεδριάσεων της Ε.Ε., επιβεβαιώνοντας την τρίτη ερευνητική υπόθεση και συμφωνώντας με τα αποτελέσματα των Ojeka et al., (2015), Ghafran & Yasmin, (2018) και Baatwah et al., (2019). Τέλος, αναφορικά με τις υπόλοιπες πρόσθετες μεταβλητές, η εξαρτημένη μεταβλητή της καθυστέρησης ελέγχου συσχετίζεται σημαντικά με το μέγεθος του Δ.Σ., τον δείκτη πολυπλοκότητας, τη δήλωση ζημιών και τις BIG4 ελεγκτικές εταιρείες.

Συνοψίζοντας, τα αποτελέσματα μας δείχνουν ότι οι ελληνικές εταιρείες, που διαθέτουν ενεργείς και επιμελείς Ε.Ε. και μικρά σε μέγεθος Δ.Σ., ελαχιστοποιούν το χάσμα μεταξύ του τέλους του οικονομικού έτους και της δημοσίευσης της έκθεσης ελέγχου, μειώνοντας έτσι την ασυμμετρία πληροφοριών μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών ενδιαφερόμενων μελών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει μια συνοπτική ανακεφαλαίωση των συμπερασμάτων που προκύπτουν από την τρέχουσα έρευνα. Αρχικά δίνονται τα συμπεράσματα της έρευνας και στη συνέχεια παρουσιάζονται μεταρρυθμίσεις τόσο σε επίπεδο επιχειρήσεων, όσο και νομοθετικών και ρυθμιστικών φορέων. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η συνεισφορά της έρευνας και η διατριβή ολοκληρώνεται με προτάσεις για το μέλλον, θέτοντας παράλληλα και τους βασικούς περιορισμούς της μελέτης.

11.1 Εισαγωγή

Τα πολυάριθμα εταιρικά σκάνδαλα και οι οικονομικές καταρρεύσεις που συνέβησαν τα προηγούμενα χρόνια (π.χ. Enron, WorldCom και Lehman Brothers στις Η.Π.Α., η HPH Insurance στην Αυστραλία και Northern Rock στο Η.Β.) προκάλεσαν το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των ερευνητών για την Ε.Δ. (Ali et al., 2018). Η κατανόηση του ρόλου των Ε.Ε., των Δ.Σ., καθώς και των εξωτερικών ελεγκτών στη διασφάλιση της διαφάνειας και της εγκυρότητας των οικονομικών καταστάσεων, αλλά και στην έγκαιρη δημοσιοποίησή τους, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Παράλληλα, η σχέση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. και του Δ.Σ. με τις ελεγκτικές αμοιβές, αλλά και την καθυστέρηση ελέγχου έχει δεχθεί το ενδιαφέρον πολλών ερευνών, που μελετούν την εξέλιξή της Ε.Δ. μέσα από τους μηχανισμούς της. Αυτές οι έρευνες έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στην αποτελεσματικότητα των επιτροπών του Δ.Σ. και συγκεκριμένα στην Ε.Ε., που αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και του ελέγχου (Cohen et al., 2002; Cohen et al., 2004; Larcker & Richardson, 2004; Turley & Zaman, 2004; Beasley et al., 2009; Krishnan & Visvanathan, 2009; Drogalas et al., 2021). Αυτό δείχνει ότι εκτός από την παροχή αξιόπιστων και ποιοτικών οικονομικών πληροφοριών, η Ε.Ε. είναι επίσης υπεύθυνη για την παρακολούθηση του έργου των εξωτερικών ελεγκτών, ώστε να μειωθεί η πιθανότητα παροχής λανθασμένης γνώμης (Carcello et al., 2002; Abbott et al., 2003b).

Η πληθώρα των εθνικών και διεθνών/υπερεθνικών κωδικών Ε.Δ. (βλ. Aguilera & Cuervo-Cazurra, 2009) αναφέρεται στον ρόλο και τις αρμοδιότητες της Ε.Ε. ως μέσο για την ενίσχυση του τοπίου της χρηστής διακυβέρνησης και του εταιρικού ελέγχου (Nerantzidis, 2015). Αυτό υποδηλώνει ότι η διάδοση αυτών των βέλτιστων πρακτικών έρχεται ως απάντηση στην κακοδιαχείριση των επιχειρήσεων (Enrion et al., 2006). Ωστόσο, εκτός από την υιοθέτηση και την εφαρμογή αυτών των συγκεκριμένων κανονισμών, αξίζει να σημειωθεί ότι πολλές χώρες έχουν υιοθετήσει μια σειρά υποχρεωτικών νομοθετημάτων για την ενίσχυση του νομικού πλαισίου των Ε.Ε. (Nerantzidis et. al., 2015). Για παράδειγμα, στις Η.Π.Α. η θέσπιση του Ν. SOX (2002) αναφέρει ότι η Ε.Ε. είναι υπεύθυνη για τον διορισμό, την απόλυση και την αμοιβή των εξωτερικών ελεγκτών, ενώ κάτι αντίστοιχο αναφέρεται και από το Συμβούλιο Εταιρικής Διακυβέρνησης στην Αυστραλία (ASX, 2003). Ομοίως, στην Ευρώπη, η Οδηγία της ΕΕ 2006/43/ΕΚ, όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

2014/56 / ΕΚ, αναφέρεται στην Ε.Δ. και τον ρόλο της Ε.Ε. Η Οδηγία αυτή έχει ενσωματωθεί σταδιακά στην Ελλάδα μέσω μιας σειράς Ν. (Ν. 3693/2008, 3884/2010, 4449/2017) και μάλιστα, ο Ν. 4449/2017 είναι αυτός που περιλαμβάνει το σκέλος της Οδηγίας, που αναφέρεται στον ρόλο και αρμοδιότητες της Ε.Ε., οι οποίες, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνουν τον διορισμό, την απόλυση, την επίβλεψη και τον καθορισμό της αμοιβής του εξωτερικού ελεγκτή. Αυτό υποδηλώνει ότι η δομή της Ε.Ε. έχει αλλάξει και οι ρόλοι και η εποπτεία της επί του εξωτερικού ελεγκτή έχουν επεκταθεί (Hoitash & Hoitash, 2009), ενώ παράλληλα συνδέεται τόσο με τις ελεγκτικές αμοιβές, όσο και με τον ποιοτικό έλεγχο που έχει αντίκτυπο στην καθυστέρηση του ελέγχου (Carcello et al., 2002; Abbott et al., 2003b).

Ο διευρυμένος ρόλος των Ε.Ε. αλλά και γενικότερα η σχέση της Ε.Δ. με τις ελεγκτικές δαπάνες αποτέλεσαν θέματα για αρκετές έρευνες παγκοσμίως, όπως στην Αμερική (Jizi & Nehme, 2018; Lin, 2018; Xu & Albring, 2018; Habib et al., 2019; Schrader & Sun, 2019; Mitra et al., 2019; Bhuiyan et al., 2020), στην Αυστραλία (Habib & Bhuiyan 2018; Ali et al., 2018; Aldamen et al., 2018; Sultana et al., 2019), στην Ευρώπη (Nekhili et al., 2020; Fredriksson et al., 2020; Sellami & Cherif, 2020; Bauman & Ratzinger, 2020; Drogalas et al., 2021), στην Ασία (Farooq et al., 2018; Miglani & Ahmed, 2019; Larasati et al., 2019; Qasim et al., 2019) και την Αφρική (Bala et al., 2018). Αντίστοιχα, μελετήθηκε παγκοσμίως η σχέση των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με την καθυστέρηση ελέγχου, με έρευνες να εντοπίζονται στην Αμερική (Schmidt & Wilkins, 2013; Abernathy et al., 2014; Harjoto et al., 2015), την Αυστραλία (Sultana et al., 2015; Bhuiyan & D'Costa, 2020), την Ευρώπη (Nehme et al., 2015; Ghafran & Yasmin, 2018; Nipper, 2021), την Ασία (Al-Qublani et al., 2020; Aldoseri et al., 2021; Lajmi & Yab, 2021; Alkebsee, et al. 2022) και την Αφρική (Khlif & Samaha, 2014; Ahmed & Che-Ahmad, 2016; Chalu, 2021).

Η Ελλάδα αποτέλεσε σημείο αναφοράς για έρευνες που αναφέρονταν στους ευρύτερους προσδιοριστικούς παράγοντες της καθυστέρησης ελέγχου, αλλά ποτέ δε πραγματοποιήθηκε έρευνα που να εξετάζει τη σχέση μεταξύ των Ε.Ε. με τις ελεγκτικές αμοιβές, καθώς και την καθυστέρηση ελέγχου. Συγκεκριμένα, εντοπίζονται δύο μελέτες (βλ. Leventis et al., 2005; Owusu-Ansah & Leventis, 2006), οι οποίες ασχολήθηκαν με την καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης στην Ελλάδα, χωρίς να περιλαμβάνουν παράγοντες που σχετίζονται με την Ε.Ε. και τα χαρακτηριστικά της. Οι πιο πρόσφατες έρευνες που μελέτησαν τη σχέση των Ε.Ε. με τις ελεγκτικές αμοιβές (βλ. Drogalas et al., 2021) και την καθυστέρηση ελέγχου

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

(βλ. Nerantzidis et al., 2023) αποτελούν προϊόν της παρούσας έρευνας, περιλαμβάνοντας μέρος των αποτελεσμάτων της.

Η επόμενη ενότητα που ακολουθεί παρουσιάζει μια περίληψη των αποτελεσμάτων από το προηγούμενο κεφάλαιο. Στη συνέχεια, ακολουθεί συζήτηση για τις θεωρητικές και πολιτικές επιπτώσεις της μελέτης. Τέλος, επισημαίνονται οι περιορισμοί της παρούσας έρευνας και οι προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

11.2 Σύνοψη εμπειρικών ευρημάτων

Η παρούσα έρευνα είναι η πρώτη που εξετάζει τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. με τις ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση του ελέγχου κατά τα πρώτα έτη εφαρμογής του Ν. 4449/2017, ο οποίος ορίζει ότι η επιλογή, η αμοιβή αλλά και η παρακολούθηση του έργου του ΟΕΛ θα γίνονται από την Ε.Ε. Ο σκοπός της έρευνας είναι να μελετήσει τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε με τις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου για τις εταιρείες που είναι εισηγμένες στο Χ.Α.Α., το διάστημα από το 2017 ως και το 2020.

Αρχικά, ο πρώτος στόχος της έρευνας είναι να διερευνήσει τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της εσωτερικής Ε.Δ. των εταιρειών που περιλαμβάνουν κυρίως τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. σε δευτερεύοντα ρόλο τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. με τις ελεγκτικές και μη αμοιβές. Τα στοιχεία προέρχονται από δείγμα 100 εισηγμένων εταιρειών στο Χ.Α.Α., που παρείχαν πλήρη στοιχεία και τα τέσσερα έτη, που περιλαμβάνει το διάστημα της έρευνας. Το πρώτο βήμα της ανάλυσης ήταν να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. στις ελεγκτικές και μη αμοιβές. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης δείχνουν ότι οι ελεγκτικές αμοιβές συσχετίζονται σημαντικά και θετικά με το μέγεθος της Ε.Ε., το ποσοστό των ανεξάρτητων μελών που συμμετέχουν σε αυτή, το βαθμό επιμέλειας της Ε.Ε. που απεικονίζεται μέσα από την συχνότητα των συνεδριάσεων της και την χρηματοοικονομική γνώση των μελών που στελεχώνουν την επιτροπή, επαληθεύονται τις τέσσερις πρώτες βασικές υποθέσεις της έρευνας. Αντίθετα, αξιοσημείωτη είναι η αρνητική σημαντική συσχέτιση του ποσοστού των ανεξάρτητων μελών του Δ.Σ. με τις ελεγκτικές αμοιβές, καθώς και η μη σημαντική συσχέτιση των υπόλοιπων χαρακτηριστικών του Δ.Σ. με την εξαρτημένη μεταβλητή.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Το υπομοντέλο που εξέτασε τον αντίκτυπο των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. στις μη ελεγκτικές αμοιβές δείχνει μόνο ότι το ποσοστό της παρουσίας των γυναικών στην Ε.Ε. συσχετίζεται σημαντικά και αρνητικά με τις μη ελεγκτικές αμοιβές, ενώ παράλληλα η εξαρτημένη μεταβλητή των μη ελεγκτικών αμοιβών συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με την επιμέλεια του Δ.Σ.

Ο δεύτερος στόχος επικεντρώνεται στην καθυστέρηση ελέγχου και πώς αυτή επηρεάζεται από τα χαρακτηριστικά της εσωτερικής Ε.Δ., με ιδιαίτερη σημασία στα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και σε δευτερεύουσα φάση με τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ. Στην περίπτωση αυτή τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η καθυστέρηση ελέγχου επηρεάζεται σημαντικά και αρνητικά από την επιμέλεια της Ε.Ε., επιβεβαιώνοντας την τρίτη βασική υπόθεση της δεύτερης έρευνας. Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του Δ.Σ., το μέγεθός του συσχετίζεται σημαντικά και αρνητικά με την εξαρτημένη μεταβλητή της καθυστέρησης ελέγχου.

Παράλληλα, η μελέτη παρέχει και αποδεικτικά στοιχεία για τις μεταβλητές ελέγχου που συνάδουν με τα αποτελέσματα της προηγούμενης βιβλιογραφίας, που αναφέρεται τόσο στις ελεγκτικές αμοιβές, όσο και στην καθυστέρηση ελέγχου. Ενδεικτικά, το μέγεθος της εταιρείας αποτελεί μια μεταβλητή που δείχνει σταθερά το σημαντικό θετικό αντίκτυπό της στις ελεγκτικές και μη αμοιβές, ενώ ο δείκτης πολυπλοκότητας συσχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση ελέγχου.

Συνολικά, τα ευρήματα της έρευνας υποδηλώνουν ότι η ανάθεση νέων ρόλων στην Ε.Ε. από τον πρόσφατο Ν. 4449/2017 περί Ε.Δ. πραγματοποιείται σταδιακά και επιτυχημένα με την πάροδο των ετών, αφού η προηγούμενη αντίστοιχη έρευνα των Drogalas et al. (2021) έδειξε ότι, κατά το πρώτο έτος εφαρμογής του Ν., δεν είχε επέλθει το αναμενόμενο αποτέλεσμα στη διαμόρφωση των ελεγκτικών αμοιβών. Αυτό δείχνει ότι ο βασικός στόχος του Ν. 4449/2017, που είναι η απαλλαγή του Δ.Σ. από την εποπτεία και την αποζημίωση των εξωτερικών ελεγκτών και η ανάθεση αυτής της ευθύνης στην Ε.Ε., επιτυγχάνεται. Βέβαια, αναφορικά με ρόλο της Ε.Ε. στην καθυστέρηση ελέγχου τα αποτελέσματα δείχνουν ότι απαιτείται δουλειά, αφού κανένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της Ε.Ε. δεν συνδράμει στη μείωσή της. Εξάιρεση αποτελεί η επιμέλεια της Ε.Ε., που μέσα από τις συχνές συνεδριάσεις, πετυχαίνει την μείωση της καθυστέρησης ελέγχου.

11.3 Συνεισφορά της έρευνας

Η παρούσα έρευνα προσφέρει μια νέα συνεισφορά στην προηγούμενη έρευνα με τους ακόλουθους τρόπους. Πρώτον, εξετάζουμε εκ των υστέρων προηγούμενες εμπειρικές μελέτες και παρέχουμε μια πλήρη βιβλιογραφική ανασκόπηση σχετικά με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., που διαμορφώνουν τις ελεγκτικές αμοιβές και επηρεάζουν την καθυστέρηση ελέγχου. Αυτό μπορεί να βοηθήσει τους αναγνώστες να κατανοήσουν καλύτερα τους αποτελεσματικούς μηχανισμούς της Ε.Ε. και να συμβάλει στη συζήτηση σχετικά με το μελλοντικό ερευνητικό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφορικά με τις Ε.Ε.

Δεύτερον, η τρέχουσα εργασία συνεισφέρει στις προηγούμενες μελέτες που ασχολήθηκαν με τις ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση του ελέγχου. Συγκεκριμένα, προσφέρθηκαν νέες γνώσεις σχετικά με τον νέο και διευρυμένο ρόλο της Ε.Ε. που εφαρμόστηκε από τον πρόσφατο ελληνικό Ν. 4449/2017 και αναφέρονται στην αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. μέσα από τα χαρακτηριστικά της. Το μέγεθος, η ανεξαρτησία των μελών Ε.Ε., η συχνότητα των συνεδριάσεών της και το ποσοστό των μελών με χρηματοοικονομικές γνώσεις αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά διαμόρφωσης των ελεγκτικών αμοιβών, ενώ παράλληλα η επιμέλεια της Ε.Ε. συσχετίζεται με τη μείωση της καθυστέρησης ελέγχου.

Τρίτον, αναγνωρίζοντας και συζητώντας τα μοναδικά ελληνικά χαρακτηριστικά, η συγκεκριμένη έρευνα έρχεται να συμπληρώσει προηγούμενες ελληνικές μελέτες που εξέτασαν την πρώιμη εφαρμογή του Ν. 4449/2017 (βλ. Drogalas et al., 2021; Nerantzidis et al., 2023), αλλά και ευρύτερα τον ρόλο της Ε.Ε. στις ελεγκτικές αμοιβές (βλ. Drogalas et al., 2021) και την καθυστέρηση ελέγχου (βλ. Leventis et al., 2005; Owusu-Ansah & Leventis, 2006; Nerantzidis et al., 2023). Επιπλέον, η παρούσα έρευνα επισημαίνει τις αλλαγές μετά την εφαρμογή του νέου κανονισμού σχετικά με τη χρονική περίοδο, την υποβολή των ελεγμένων ετήσιων οικονομικών καταστάσεων. Επίσης, η εργασία αυτή προσθέτει και ένα λιθαράκι στα συστήματα διακυβέρνησης εμπιστευτικών πληροφοριών άλλων χωρών, που αντιμετωπίζουν το πρόβλημα αντιπροσώπου Τύπου II (βλ. La Porta et al., 1999).

Τέταρτον, η πραγματοποίηση αυτής της ανάλυσης έγινε σε δείγμα ελληνικών εταιρειών, καλύπτοντας έτσι ένα κενό στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, όπου τα υπάρχοντα εμπειρικά στοιχεία για το πώς η Ε.Ε. επηρεάζει τις ελεγκτικές αμοιβές και την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου είναι ελάχιστα. Ταυτόχρονα, παρέχει μια

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

χρήσιμη ανατροφοδότηση για τους έλληνες νομοθέτες, τις ρυθμιστικές αρχές και για τους υποστηρικτές των μεταρρυθμίσεων, που συνεχίζουν να προωθούν τη σημασία και τη συνεισφορά της Ε.Ε., καθώς και να καθορίσουν ποια δομικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά της Ε.Ε. είναι πιο πιθανό να οδηγήσουν σε βελτιώσεις στην αποτελεσματικότητά της. Επίσης, τα ευρήματα βοηθούν ευρύτερα τις ρυθμιστικές αρχές να αναθεωρήσουν τις υπάρχουσες πολιτικές, για να εξασφαλίσουν την επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος ή να βοηθήσουν στην ανάπτυξη νέων πολιτικών, για την ενίσχυση των υφιστάμενων προτύπων που διέπουν τις Ε.Ε.

Τέλος η έρευνα, μέσω των αποτελεσμάτων της, προωθεί την κατανόηση των καθοριστικών παραγόντων των ελεγκτικών αμοιβών και της καθυστέρησης του ελέγχου, αυξάνοντας τη δυνατότητα εισαγωγής πρόσθετων κανονισμών που διέπουν τους υπάρχοντες.

11.4 Θεωρητικές και πολιτικές επιπτώσεις

Τα αποτελέσματα της μελέτης έχουν ορισμένες γενικές επιπτώσεις στην τρέχουσα συζήτηση για θέματα Ε.Δ., ειδικά σε σχέση με τον ρόλο της Ε.Ε. στη διαμόρφωση των ελεγκτικών αμοιβών και της καθυστέρησης ελέγχου. Αρχικά, τα αποτελέσματα της έρευνας ενδέχεται να απευθύνονται σε επαγγελματικούς, ρυθμιστικούς φορείς και σε διαμορφωτές Δ.Λ.Π., οι οποίοι απευθύνονται στους ακαδημαϊκούς για την υποστήριξη της διαδικασίας, μέσω μιας έγκαιρης εταιρικής οικονομικής αναφοράς. Έτσι λοιπόν, με μια ευρύτερη έννοια, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι αυτή η έρευνα θα παράσχει μια χρήσιμη ανατροφοδότηση για τις ρυθμιστικές αρχές και τους νομοθέτες και θα συμβάλει, σε διεθνές επίπεδο, στην αξιολόγηση του αντίκτυπου της Ε.Δ. στον ποιοτικό έλεγχο και την ανεξαρτησία του ελεγκτή.

Η έρευνα ενισχύει τον στόχο των ρυθμιστικών αρχών για την ενδυνάμωση των ευθυνών των Ε.Ε., αναφορικά με την επίβλεψη του έργου των εξωτερικών ελεγκτών για την έγκαιρη χρηματοοικονομική πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων μερών. Επίσης επιβεβαιώνει τον ρόλο της Ε.Ε. στην διαπραγμάτευση των αμοιβών των εξωτερικών ελεγκτών, ώστε αυτές να μην επηρεάζουν την ανεξαρτησία των εργασιών τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα οι Ε.Ε. βρίσκονται ακόμα σε ένα σχετικά πρώιμο στάδιο εξέλιξης και υπό συνεχή μεταρρύθμιση, σε σύγκριση με τις Ε.Ε. άλλων Ευρωπαϊκών χωρών.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Επίσης, αυτή η μελέτη έχει πολλές επιπτώσεις για τους ελληνες νομοθέτες, τους ελεγκτές, τα συμβούλια και τους μελετητές της Ε.Δ. Καταρχάς, είναι η πρώτη μελέτη που εξετάζει την εφαρμογή του Ν. 4449/2017 σε εταιρείες εισηγμένες στο Χ.Α.Α., μετρώντας τη συσχέτιση των αμοιβών ελέγχου και της καθυστέρησης ελέγχου με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. Τα αποτελέσματα της μελέτης επισημαίνουν ότι ο στόχος του Ν., δηλαδή η απαλλαγή του Δ.Σ. από την ευθύνη αποζημίωσης εξωτερικών ελεγκτών επιτυγχάνεται με γοργούς ρυθμούς. Υπογραμμίζει επίσης την ανάγκη για ισχυρές μεγάλες Ε.Ε. αποτελούμενες από έμπειρα μέλη, τα οποία, σύμφωνα με τις υπόλοιπες μελέτες, θα πρέπει να έχουν γνώση και εμπειρία σε λογιστικά και οικονομικά θέματα και να τονίζουν την ανάγκη συχνών συνεδριάσεων της επιτροπής ελέγχου.

Συνολικά, η μελέτη μας παρέχει πληροφορίες για ένα πρακτικό ερώτημα, που αναφέρεται στη σημασία μιας ενεργούς Ε.Ε., ένα μείζον θέμα που χρειάζεται προσοχή από όλους τους συμμετέχοντες στην αγορά. Συνοψίζοντας, τα πορίσματα του εγγράφου υπογραμμίζουν ότι οι ρυθμιστικές αρχές και οι νομοθέτες υποστηρίζουν τον αντίκτυπο της νομοθεσίας για συγκεκριμένες απαιτήσεις σύνθεσης στις Ε.Ε. από την σκοπιά της επικαιρότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, με συνέπεια τις σημαντικές επιπτώσεις στη διαχείριση των εταιρειών. Ταυτόχρονα, τα αποτελέσματα της ανάλυσης επιβεβαιώνουν την άποψη ότι αποτελεσματικοί μηχανισμοί Ε.Δ. συμβάλλουν και ενισχύουν την επικαιρότητα και την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

11.5 Περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Η έρευνα υπόκειται σε ορισμένους περιορισμένους που αξίζει να αναφερθούν πριν ολοκληρωθεί η παρούσα διατριβή. Αρχικά, η μελέτη βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε δημοσιευμένα δεδομένα, που συλλέγονται με το χέρι από τις ετήσιες οικονομικές εκθέσεις. Επομένως, η ποιότητα των δεδομένων που συλλέγονται εξαρτάται από την ποιότητα γνωστοποίησης των εταιρειών που είναι εισηγμένες στο Χ.Α.Α. Επιπλέον, παρόλο που έχει ληφθεί μέριμνα για την αποφυγή σφαλμάτων κατά τη συλλογή δεδομένων, είναι πιθανό να έχουν γίνει μικρά λάθη. Ωστόσο, η μελέτη συμβάλλει σημαντικά στη βιβλιογραφία των ελεγκτικών αμοιβών, της καθυστέρησης ελέγχου και ευρύτερα της Ε.Δ., μέσω των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. και του Δ.Σ., παρέχοντας

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

εμπειρικά αποτελέσματα, χρησιμοποιώντας ένα μοναδικό σύνολο δεδομένων, που συλλέγεται από τις ετήσιες οικονομικές εκθέσεις των εταιρειών του δείγματος.

Δεύτερον, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν αναφέρονται στις εταιρείες που είναι εισηγμένες στο Χ.Α.Α. και παρείχαν πλήρη στοιχεία και συνεχόμενα από το 2017 ως και το 2020. Η μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να επεκταθεί και να λάβει ένα χρονικό διάστημα πριν το 2017, που αποτελεί έτος αναφοράς του σημαντικού Ν. 4449/2017 περί Ε.Δ. και ένα μετά και να πραγματοποιήσει σύγκριση.

Τρίτον, παρόλο που αυτή η μελέτη προσπάθησε να χωρέσει σε όσο το δυνατόν περισσότερες μεταβλητές ελέγχου και επίσης να ελέγξει όσο το δυνατόν περισσότερα χαρακτηριστικά της Ε.Δ., έχοντας συμπεριλάβει χαρακτηριστικά της Ε.Ε. και σε δευτερεύουσα σημαντικότητα χαρακτηριστικά του Δ.Σ., ορισμένες σημαντικές μεταβλητές μπορεί να έχουν παραληφθεί και κάποιες να έχουν αγνοηθεί σκόπιμα. Η παράληψη ορισμένων μεταβλητών οφείλεται στους χρονικούς περιορισμούς, διότι η μη αυτόματη συλλογή δεδομένων είναι χρονοβόρα διαδικασία, καθώς και στη δυσκολία εύρεσης έγκυρων πληροφοριών αναφορικά με το βιογραφικό των μελών της Ε.Ε. και του Δ.Σ. Μια μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να περιλαμβάνει σημαντικές μεταβλητές που αγνοούνται σε αυτή τη μελέτη. Οι μεταβλητές αυτές μπορούν να αφορούν τη θητεία των μελών της Ε.Ε., την ηλικία τους, ιδιαίτερα στοιχεία του βιογραφικού τους, όπως αν είχαν εμπλακεί σε κάποιο οικονομικό σκάνδαλο ή παρατυπία, η θητεία του εξωτερικού ελεγκτή, η συμμετοχή ή όχι περισσότερων του ενός εξωτερικού ελεγκτή κ.α. Παράλληλα, θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν μεταβλητές που θα αναφέρονται αποκλειστικά στα χαρακτηριστικά του προέδρου της Ε.Ε., του διευθύνοντος συμβούλου ή του προέδρου της εταιρείας.

Τέταρτον, η μελέτη βασίζεται καθαρά σε ποσοτικά δεδομένα. Προτείνεται για το μέλλον μια έρευνα να ασχοληθεί με ποιοτικά δεδομένα, για την περαιτέρω διερεύνηση του ρόλου των μηχανισμών της Ε.Δ. και ιδίως της Ε.Ε. Η χρήση ποιοτικών ερευνητικών μεθόδων μπορεί να ρίξει φως στις ανησυχίες που διατύπωσε στην έρευνά του ο Spira (1999), αναφορικά με τον τελετουργικό ρόλο των Ε.Ε. Φαίνεται ότι αυτό το ζήτημα εξακολουθεί να είναι επίκαιρο στην περίοδο της μεταρρύθμισης της Ε.Δ. Μια ποιοτική μελέτη που πραγματοποιήθηκε το 2007 από τους Fearnley et al. (2011) αποκάλυψε το γεγονός ότι ούτε οι Ε.Ε. ούτε οι πρόεδροι των Ε.Ε. ασχολούνται πλήρως με όλες τις πτυχές της λήψης αποφάσεων σχετικά με την οικονομική αναφορά, υποστηρίζοντας επομένως, τον ισχυρισμό των Beasley et

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

al. (2009) και Cohen et al. (2010), ότι η Ε.Ε. θεωρείται απλώς μια συμβολική προσπάθεια.

Συνεπώς, οι ακόλουθες ερευνητικές ερωτήσεις που υιοθετήθηκαν από τους Gafran και O'Sullivan (2013) μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για τη λήψη πρόσθετων δεδομένων για την περαιτέρω κατανόηση της σχέσης που προσδιορίζεται μέσω της ποσοτικής ανάλυσης:

- Πώς αποφασίζουν τα μέλη της Ε.Ε. εάν θα συνεχίσουν ή αν θα αντικαταστήσουν τον εξωτερικό ελεγκτή;
- Πώς αποφασίζουν τα μέλη των Ε.Ε. για την έκταση και το είδος των μη ελεγκτικών υπηρεσιών που πρέπει να ζητηθούν από τον επίσημο ΟΕΛ τους;
- Πώς αποφασίζουν τα μέλη της Ε.Ε. για την ισορροπία μεταξύ ελεγκτικού και μη ελεγκτικού έργου που εκτελείται από εξωτερικούς ελεγκτές;
- Σε ποιο σημείο πιστεύουν ότι θα μπορούσε να επηρεαστεί η ανεξαρτησία του ελέγχου;
- Πώς γίνονται οι διαπραγματεύσεις για τις ελεγκτικές και ελεγκτικές αμοιβές μεταξύ της Ε.Ε. και του ΟΕΛ;
- Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν τα μέλη της επιτροπής ελέγχου/μη εκτελεστικά διευθυντικά στελέχη για να αποφασίσουν την έκταση και το εύρος του ελέγχου;

Πέμπτον, όπως συμβαίνει σε όλες τις αντίστοιχες μελέτες, που διερευνούν τους παράγοντες που επηρεάζουν τις ελεγκτικές αμοιβές, δεν μπορούμε να αποκλείσουμε τον αντίκτυπο της προσφοράς και της ζήτησης, με αποτέλεσμα να μετράμε μόνο τις συνδυασμένες επιπτώσεις τους. Η χρήση των ελεγκτικών αμοιβών δεν μας βοηθά να μετρήσουμε πλήρως την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν οι ΟΕΛ στις ελεγχόμενες εταιρείες, ενώ παράλληλα είναι δύσκολο να προσδιοριστεί και ο πραγματικός χρόνος που απαιτείται για την ολοκλήρωση του έργου τους.

Τέλος, προτείνεται ότι οι μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να επεκτείνουν τα χαρακτηριστικά της Ε.Δ., ώστε να συμπεριλάβουν τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου μέσα από μεθόδους ποιοτικής έρευνας, όπως συνεντεύξεις και έρευνες με ερωτηματολόγια, οι οποίες θα μπορούσαν να αποδειχτούν χρήσιμες για τη συλλογή δεδομένων, καθώς τα δεδομένα που δημοσιεύονται επί του παρόντος δεν είναι επαρκή για τον σκοπό αυτό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παρακάτω παρουσιάζεται η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε στη παρούσα διδακτορική διατριβή.

Ξενόγλωσση

- Abad, C., & Bravo, F. (2018). Audit committee accounting expertise and forward-looking disclosures. *Management Research Review*, 41(2), 166-185.
- Abbott, L. J., & Parker, S. (2000). Auditor selection and audit committee characteristics. *Auditing: A journal of practice & theory*, 19(2), 47-66.
- Abbott, L. J., Parker, S., & Peters, G. F. (2004). Audit committee characteristics and restatements. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23(1), 69-87.
- Abbott, L. J., Parker, S., & Peters, G. F. (2010). Serving two masters: The association between audit committee internal audit oversight and internal audit activities. *Accounting Horizons*, 24(1), 1-24.
- Abbott, L. J., Parker, S., & Peters, G. F. (2012). Internal audit assistance and external audit timeliness. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(4), 3-20.
- Abbott, L. J., Parker, S., Peters, G. F., & Raghunandan, K. (2003a). An empirical investigation of audit fees, nonaudit fees, and audit committees. *Contemporary Accounting Research*, 20(2), 215-234.
- Abbott, L. J., Parker, S., Peters, G. F., & Raghunandan, K. (2003b). The association between audit committee characteristics and audit fees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(2), 17-32.
- Abdullah, H., & Valentine, B. (2009). Fundamental and ethics theories of corporate governance. *Middle Eastern Finance and Economics*, 4(4), 88-96.
- Abdullah, M. S., Shah, S. Z. A., & Hassan, A. (2008). Impact of corporate governance on financial performance of firms: Evidence from Pakistan. *The Business Review, Cambridge*, 11(2), 282-289.
- Abdullah, M., Evans, L., Fraser, I., & Tsalavoutas, I. (2015, December). IFRS Mandatory disclosures in Malaysia: the influence of family control and the value (ir) relevance of compliance levels. In *Accounting Forum* (Vol. 39, No. 4, pp. 328-348). No longer published by Elsevier.
- Abdullah, S. N. (2006). Board composition, audit committee and timeliness of corporate financial reports in Malaysia. *Corporate ownership and control*, 4(2), 33-45.

- Abernathy, J. L., Barnes, M., Stefaniak, C., & Weisbarth, A. (2017). An international perspective on audit report lag: A synthesis of the literature and opportunities for future research. *International Journal of Auditing*, 21(1), 100-127.
- Abernathy, J. L., Beyer, B., Masli, A., & Stefaniak, C. (2014). The association between characteristics of audit committee accounting experts, audit committee chairs, and financial reporting timeliness. *Advances in Accounting*, 30(2), 283-297.
- Abor, J., Graham, M., & Yawson, A. (2011). Corporate governance and restructuring activities following completed bids. *Corporate Governance: An International Review*, 19(1), 61-76.
- Adam Smith (1776). *The Wealth of Nations*, Book 4, Chapter 2, pp. 401-402.
- Adams, R. B., & Ferreira, D. (2009). Women in the boardroom and their impact on governance and performance. *Journal of financial economics*, 94(2), 291-309.
- Adams, R. B., Hermalin, B. E., & Weisbach, M. S. (2010). The role of boards of directors in corporate governance: A conceptual framework and survey. *Journal of economic literature*, 48(1), 58-107.
- Adelopo, I., & Jallow, K. (2008, September). Board structures, audit committee characteristics, and external auditors' fee behaviour. In *2nd European Risk Conference, University of Bocconi, Milan*.
- Adelopo, I., Jallow, K., & Scott, P. (2012). Multiple large ownership structure, audit committee activity and audit fees. *Journal of Applied Accounting Research*, 13(2), 100-121.
- Afify, H. A. E. (2009). Determinants of audit report lag. *Journal of Applied Accounting Research*, 10(1), 56-86.
- Agrawal, A., & Chadha, S. (2005). Corporate governance and accounting scandals. *The Journal of Law and Economics*, 48(2), 371-406.
- Aguilera, R. V., & Cuervo-Cazurra, A. (2004). Codes of good governance worldwide: what is the trigger?. *Organization studies*, 25(3), 415-443.
- Aguilera, R. V., & Cuervo-Cazurra, A. (2009). Codes of good governance. *Corporate governance: An international review*, 17(3), 376-387.
- Aguilera, R. V., & Jackson, G. (2010). Comparative and international corporate governance. *Academy of Management annals*, 4(1), 485-556.

- Aguilera, R. V., Desender, K., Bednar, M. K., & Lee, J. H. (2015). Connecting the dots: Bringing external corporate governance into the corporate governance puzzle. *Academy of Management Annals*, 9(1), 483-573.
- Ahmed, A. S., Neel, M., & Wang, D. (2013). Does Mandatory Adoption of IFRS Improve Accounting Quality? Preliminary Evidence. *Contemporary Accounting Research*, 30(4), 1344-1372.
- Ahmed, M. I., & Che-Ahmad, A. (2016). Effects of corporate governance characteristics on audit report lags. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(7S), 159-164.
- Akerlof, G. (1970). The market for 'Lemons': Quality uncertainty and the market mechanism. *Quarterly Journal of Economics*, 84(3), 488-500.
- Al Daoud, K. A., Ismail, K. N. I. K., & Lode, N. A. (2015). The impact of internal corporate governance on the timeliness of financial reports of Jordanian firms: Evidence using audit and management report lags. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(1), 430-442.
- Alchian, A. A., & Demsetz, H. (1972). Production, information costs, and economic organization. *The American economic review*, 62(5), 777-795.
- Aldamen, H., Hollindale, J., & Ziegelmayr, J. L. (2018). Female audit committee members and their influence on audit fees. *Accounting & Finance*, 58(1), 57-89.
- Alexakis, C. A., Balios, D., Papagelis, G., & Xanthakis, M. (2006). An empirical investigation of the visible effects of corporate governance: the case of Greece. *Managerial Finance* 32(8), 673-684.
- Al-Harshani, M. O. (2008). The pricing of audit services: evidence from Kuwait. *Managerial Auditing Journal*, 23(7), 685-696.
- Ali, M. J., Singh, R. K. S., & Al-Akra, M. (2018). The impact of audit committee effectiveness on audit fees and non-audit service fees. *Accounting Research Journal*, 31(2), 174-191.
- Allegrini, M., & Greco, G. (2013). Corporate boards, audit committees and voluntary disclosure: Evidence from Italian listed companies. *Journal of Management & Governance*, 17(1), 187-216.
- Al-Matari, E. M., Al-Swidi, A. K., & Fadzil, F. H. B. (2014). The measurements of firm performance's dimensions. *Asian Journal of Finance & Accounting*, 6(1), 24-49.

- Al-Najjar, B. (2011). The determinants of audit committee independence and activity: evidence from the UK. *International Journal of Auditing*, 15(2), 191-203.
- Alqatamin, R. M. (2018). Audit committee effectiveness and company performance: Evidence from Jordan. *Accounting and Finance Research*, 7(2), 48-60.
- Alsaeed, K. (2006). The association between firm-specific characteristics and disclosure: The case of Saudi Arabia. *Managerial Auditing Journal*, 7(1), 310-321.
- Alzeban, A. (2015). Influence of audit committees on internal audit conformance with internal audit standards. *Managerial Auditing Journal*, 30(6), 539-559.
- Amir, E., Kallunki, J. P., & Nilsson, H. (2014). Criminal convictions and risk taking. *Australian Journal of Management*, 39(4), 497-523.
- Anderloni, L., & Vandone, D. (2011). Risk of over-indebtedness and behavioural factors. In *Risk tolerance in financial decision making* (pp. 113-132). Palgrave Macmillan, London.
- Anderson, R. C., Mansi, S. A., & Reeb, D. M. (2004). Board characteristics, accounting report integrity, and the cost of debt. *Journal of accounting and economics*, 37(3), 315-342.
- Arcay, M. R. B., & Vázquez, M. F. M. (2005). Corporate characteristics, governance rules and the extent of voluntary disclosure in Spain. *Advances in Accounting*, 21, 299-331.
- Archambeault, D. S., DeZoort, F. T., & Hermanson, D. R. (2008). Audit committee incentive compensation and accounting restatements. *Contemporary Accounting Research*, 25(4), 965-992.
- Arlow, P. (1991). Personal characteristics in college students' evaluations of business ethics and corporate social responsibility. *Journal of Business Ethics*, 10(1), 63-69.
- Armstrong, C. S., Guay, W. R., & Weber, J. P. (2010). The role of information and financial reporting in corporate governance and debt contracting. *Journal of accounting and economics*, 50(2-3), 179-234.

- Ashbaugh-Skaife, H., Collins, D. W., Kinney, W. R., & LaFond, R. (2008). The Effect of SOX Internal Control Deficiencies and Their Remediation on Accrual Quality. *The Accounting Review*, 83(1), 217-250.
- Ashton, R. H., Graul, P. R., & Newton, J. D. (1989). Audit delay and the timeliness of corporate reporting. *Contemporary accounting research*, 5(2), 657-673.
- Ashton, R. H., Willingham, J. J., & Elliott, R. K. (1987). An empirical analysis of audit delay. *Journal of accounting research*, 25(3), 275-292.
- ASX Corporate Governance Council (2003), Principles of Good Corporate Governance and Best Practices Recommendations, ASX, Sydney.
- Baatwah, S. R., Salleh, Z., & Stewart, J. (2019). Audit committee chair accounting expertise and audit report timeliness. *Asian Review of Accounting*, 27(2), 273-306.
- Badolato, P. G., Donelson, D. C., & Ege, M. (2014). Audit committee financial expertise and earnings management: The role of status. *Journal of accounting and economics*, 58(2-3), 208-230.
- Baer, L., Ertimur, Y., Zhang, J., (February 2019). Tainted executives as outside directors. *AAA 2018 Management Accounting Section (MAS) Meeting*. <https://ssrn.com/abstract=2991803> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2991803>.
- Bala, H., Amran, N. A., & Shaari, H. (2018). The Relationship between Audit Committee Attributes and Audit Fees of Listed Companies in Nigeria. *The Journal of Social Sciences Research*, 402-408.
- Baldry, J. C. (1987). Income tax evasion and the tax schedule: Some experimental results. *Public Finance*, 42(3), 357-383.
- Ball, R., Jayaraman, S., & Shivakumar, L. (2012). Audited financial reporting and voluntary disclosure as complements: A test of the confirmation hypothesis. *Journal of accounting and economics*, 53(1-2), 136-166.
- Baltagi, B. H., & Baltagi, B. H. (2008). *Econometric analysis of panel data* (Vol. 4). Chichester: Wiley.
- Barber, B. M., & Odean, T. (2001). Boys will be boys: Gender, overconfidence, and common stock investment. *The quarterly journal of economics*, 116(1), 261-292.

- Barney, J. B. (1990). The debate between traditional management theory and organizational economics: substantive differences or intergroup conflict?. *Academy of Management Review*, 15(3), 382-393.
- Barnhart, S. W., & Rosenstein, S. (1998). Board composition, managerial ownership, and firm performance: An empirical analysis. *Financial Review*, 33(4), 1-16.
- Barth, M. E., Landsman, W. R., & Lang, M. H. (2008). International Accounting Standards and Accounting Quality. *Journal of Accounting Research*, 46(3), 467- 498.
- Barua, A., Rama, D. V., & Sharma, V. (2010). Audit committee characteristics and investment in internal auditing. *Journal of Accounting and Public Policy*, 29(5), 503-513.
- Basioudis, I. G., & Fifi, F. (2004). The market for professional services in Indonesia. *International Journal of Auditing*, 8(2), 153-164.
- Bathula, H. (2008). *Board characteristics and firm performance: Evidence from New Zealand*, Auckland University of Technology, New Zealand.
- Baumann, M. F., & Ratzinger-Sakel, N. V. (2020). The Time Dependence of Audit Firm Alumni Effects: Evidence from Audit Committees. *International Journal of Auditing*, 24(1), 110-130.
- Baxter, P., & Cotter, J. (2009). Audit committees and earnings quality. *Accounting & finance*, 49(2), 267-290.
- Beasley, M. S. (1996). An empirical analysis of the relation between the board of director composition and financial statement fraud. *Accounting review*, 71, 443-465.
- Beasley, M. S., & Salterio, S. E. (2001). The relationship between board characteristics and voluntary improvements in audit committee composition and experience. *Contemporary Accounting Research*, 18(4), 539-570.
- Beasley, M. S., Carcello, J. V., Hermanson, D. R., & Lapedes, P. D. (2000). Fraudulent financial reporting: Consideration of industry traits and corporate governance mechanisms. *Accounting horizons*, 14(4), 441-454.
- Beasley, M. S., Carcello, J. V., Hermanson, D. R., & Neal, T. L. (2009). The audit committee oversight process. *Contemporary Accounting Research*, 26(1), 65-122.

- Beasley, M. S., Carcello, J. V., Hermanson, D. R., & Neal, T. L. (2009). The audit committee oversight process. *Contemporary Accounting Research*, 26(1), 65-122.
- Beaver, W. H. (1968). The information content of annual earnings announcements. *Journal of accounting research*, 6, 67-92.
- Beaver, W., Lambert, R., & Morse, D. (1980). The information content of security prices. *Journal of Accounting and Economics*, 2(1), 3-28.
- Becht, M. (1997). Strong blockholders, weak owners and the need for European mandatory disclosure. *The separation of ownership and control: A survey of 7 European countries*.
- Beck, M. J., & Mauldin, E. G. (2014). Who's really in charge? Audit committee versus CFO power and audit fees. *The Accounting Review*, 89(6), 2057-2085.
- Bedard, J. C., & Biggs, S. F. (1991). The effect of domain-specific experience on evaluation of management representations in analytical procedures. *Auditing-a Journal of Practice & Theory*, 10, 77-90.
- Bédard, J., & Gendron, Y. (2010). Strengthening the financial reporting system: Can audit committees deliver?. *International journal of auditing*, 14(2), 174-210.
- Bédard, J., Chtourou, S. M., & Courteau, L. (2004). The effect of audit committee expertise, independence, and activity on aggressive earnings management. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23(2), 13-35.
- Bédard, J., Coulombe, D., & Courteau, L. (2008). Audit committee, underpricing of IPOs, and accuracy of management earnings forecasts. *Corporate Governance: An International Review*, 16(6), 519-535.
- Bell, E., Bryman, A., & Harley, B. (2022). *Business research methods*. Oxford university press.
- Bell, T. B., & Carcello, J. V. (2000). A decision aid for assessing the likelihood of fraudulent financial reporting. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 19(1), 169-184.
- Benkel, M., Mather, P., & Ramsay, A. (2006). The association between corporate governance and earnings management: The role of independent directors. *Corporate Ownership & Control*, 3(4), 65-75.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Bentley, K. A., Omer, T. C., & Sharp, N. Y. (2013). Business Strategy, Financial Reporting Irregularities, and Audit Effort. *Contemporary Accounting Research*, 30(2), 780-817.
- Berle, A. Jr and Means, G.C. (1932), *The Modern Corporation and Private Property*, Macmillan, New York, NY.
- Bertomeu, J., Vaysman, I., & Xue, W. (2021). Voluntary versus mandatory disclosure. *Review of Accounting Studies*, 1-35.
- Beu, D. S., Buckley, M. R., & Harvey, M. G. (2003). Ethical decision-making: A multidimensional construct. *Business Ethics: A European Review*, 12(1), 88-107.
- Bhuiyan, M. B. U., & D'Costa, M. (2020). Audit committee ownership and audit report lag: evidence from Australia. *International Journal of Accounting & Information Management*. 28(1), 96-125.
- Bhuiyan, M. B. U., Rahman, A., & Sultana, N. (2020). Female tainted directors, financial reporting quality and audit fees. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 16(2), 100189.
- Bierstaker, J. L., Cohen, J. R., DeZoort, F. T., & Hermanson, D. R. (2012). Audit committee compensation, fairness, and the resolution of accounting disagreements. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(2), 131-150.
- Birkett, B. S. (1986). The recent history of corporate audit committees. *The Accounting Historians Journal* 13(2), 109-124.
- Blémus, S., & Guégan, D. (2020). Initial Crypto-asset Offerings (ICOs), tokenization and corporate governance. *Capital Markets Law Journal*, 15(2), 191-223.
- Bliss, M. A., Gul, F. A., & Majid, A. (2011). Do political connections affect the role of independent audit committees and CEO duality? Some evidence from Malaysian audit pricing. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 7(2), 82-98.
- Bliss, M. A., Muniandy, B., & Majid, A. (2007). CEO duality, audit committee effectiveness and audit risks. *Managerial Auditing Journal*, 22(7), 716-728.
- Blue Ribbon Committee (1999). On Improving the Effectiveness of Corporate Audit Committees. New York: The New York Stock Exchange and the National Association of Securities Dealers.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Bolton, B. (2014). Audit committee performance: ownership vs. independence—Did SOX get it wrong?. *Accounting & Finance*, 54(1), 83-112.
- Bonaimé, A. A. (2015). Mandatory disclosure and firm behavior: Evidence from share repurchases. *The Accounting Review*, 90(4), 1333-1362.
- Boo, E. F., & Sharma, D. (2008). Effect of regulatory oversight on the association between internal governance characteristics and audit fees. *Accounting & Finance*, 48(1), 51-71.
- Bosse, D. A., & Phillips, R. A. (2016). Agency theory and bounded self-interest. *Academy of Management Review*, 41(2), 276-297.
- Botosan, C. A. (1997). Disclosure level and the cost of equity capital. *Accounting review*, 72(3), 323-349.
- Bouaziz, Z., & Triki, M. (2012). The impact of the presence of audit committees on the financial performance of Tunisian companies. *International Journal of Management & Business Studies*, 2(4), 57-64.
- Boytsun, A., Deloof, M., & Matthyssens, P. (2011). Social norms, social cohesion, and corporate governance. *Corporate Governance: An International Review*, 19(1), 41-60.
- Bozec, R., Zéghal, D., & Boujenoui, A. (2004). The Effect of the Reform of Canadian State-Owned Enterprises on Major Corporate Governance Mechanisms. *Australian Journal of Public Administration*, 63(2), 79-94.
- Bradbury, M. E. (1990). The incentives for voluntary audit committee formation. *Journal of Accounting and public policy*, 9(1), 19-36.
- Braiotta Jr, L. (2000). Advice on Audit Committees. *Internal Auditor*, 57(1), 19-19.
- Braiotta, L. (1981). The audit director's guide: how to serve effectively on the corporate audit committee. John Wiley & Sons.
- Braiotta, L. (1994). The Audit Committee Handbook. New York, NY: John Wiley & Sons.
- Brammer, S., Millington, A., & Pavelin, S. (2009). Corporate reputation and women on the board. *British Journal of Management*, 20(1), 17-29.
- Brazel, J. F., Carpenter, T. D., & Jenkins, J. G. (2010). Auditors' use of brainstorming in the consideration of fraud: Reports from the field. *The Accounting Review*, 85(4), 1273-1301.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Brazel, J. F., Jones, K. L., & Zimbelman, M. F. (2009). Using nonfinancial measures to assess fraud risk. *Journal of Accounting Research*, 47(5), 1135-1166.
- Brickley, J. A., & Zimmerman, J. L. (2010). Corporate governance myths: comments on Armstrong, Guay, and Weber. *Journal of Accounting and Economics*, 50(2-3), 235-245.
- Broni, G., & Velentzas, J. (2012). Corporate Governance, Control and Individualism as a Definition of Business Success. The Idea of a “Post-Heroic” Leadership. *Procedia Economics and Finance*, 1, 61-70.
- Bronson, S. N., Carcello, J. V., & Raghunandan, K. (2006). Firm characteristics and voluntary management reports on internal control. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 25(2), 25-39.
- Brooks, C. (2008). RATS Handbook to accompany introductory econometrics for finance. *Cambridge Books*.
- Brown, L. D., & Caylor, M. L. (2006). Corporate governance and firm valuation. *Journal of accounting and public policy*, 25(4), 409-434.
- Bruynseels, L., & Cardinaels, E. (2014). The audit committee: Management watchdog or personal friend of the CEO?. *The Accounting Review*, 89(1), 113-145.
- Bryman, A., & Bell, E. (2003). Breaking down the quantitative/qualitative divide. *Business research methods*, 2(1), 465-478.
- Burrell, G., & Morgan, G. (1979). *Sociological Paradigms and Organisational Analysis: Elements of the Sociology of Corporate Life*, London 1979.
- Bushman, R. M., & Smith, A. J. (2001). Financial accounting information and corporate governance. *Journal of accounting and Economics*, 32(1-3), 237-333.
- Byrnes, J. P., Miller, D. C., & Schafer, W. D. (1999). Gender differences in risk taking: a meta-analysis. *Psychological bulletin*, 125(3), 367-383.
- Cadbury Report (1992), *Report of the Committee on the Financial Aspects on Corporate Governance*, Gee Professional Publishing Ltd, United Kingdom.
- California Public Employees’ Retirement System (CalPERS) (1998) *Global Corporate Governance Principles*.
- Cameran, M. (2005). Audit fees and the large auditor premium in the Italian market. *International Journal of Auditing*, 9(2), 129-146.

- Cao, Y., Myers, L. A., & Omer, T. C. (2012). Does company reputation matter for financial reporting quality? Evidence from restatements. *Contemporary Accounting Research*, 29(3), 956-990.
- Caramanis, C., Dedoulis, E., & Leventis, S. (2015). Transplanting Anglo-American accounting oversight boards to a diverse institutional context. *Accounting, Organizations and Society*, 42, 12-31.
- Carcello, J. V., & Neal, T. L. (2000). Audit committee composition and auditor reporting. *The accounting review*, 75(4), 453-467.
- Carcello, J. V., & Neal, T. L. (2003). Audit committee independence and disclosure: Choice for financially distressed firms. *Corporate Governance: An International Review*, 11(4), 289-299.
- Carcello, J. V., Hermanson, D. R., & Neal, T. L. (2002). Disclosures in audit committee charters and reports. *Accounting Horizons*, 16(4), 291-304.
- Carcello, J. V., Hermanson, D. R., & Raghunandan, K. (2005). Factors associated with US public companies' investment in internal auditing. *Accounting Horizons*, 19(2), 69-84.
- Carcello, J. V., Hermanson, D. R., & Ye, Z. (2011). Corporate governance research in accounting and auditing: Insights, practice implications, and future research directions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 30(3), 1-31.
- Carcello, J. V., Hermanson, D. R., Neal, T. L., & Riley Jr, R. A. (2002). Board characteristics and audit fees. *Contemporary accounting research*, 19(3), 365-384.
- Carpenter, T. D. (2007). Audit team brainstorming, fraud risk identification, and fraud risk assessment: Implications of SAS No. 99. *The Accounting Review*, 82(5), 1119-1140.
- Carroll, A. B. (1979). A three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of management review*, 4(4), 497-505.
- Carson, E., Fargher, N., Simon, D. T., & Taylor, M. H. (2004). Audit fees and market segmentation—further evidence on how client size matters within the context of audit fee models. *International Journal of Auditing*, 8(1), 79-91.
- Carter, D. A., Simkins, B. J., & Simpson, W. G. (2003). Corporate governance, board diversity, and firm value. *Financial review*, 38(1), 33-53.

- Carver, B. T. (2014). The retention of directors on the audit committee following an accounting restatement. *Journal of Accounting and Public Policy*, 33(1), 51-68.
- Cascino, S., Clatworthy, M., García Osma, B., Gassen, J., Imam, S., & Jeanjean, T. (2014). Who Uses Financial Reports and for What Purpose? Evidence from Capital Providers. *Accounting in Europe*, 11(2), 185–209.
- Causholli, M., De Martinis, M., Hay, D., & Knechel, W. R. (2010). Audit markets, fees and production: Towards an integrated view of empirical audit research. *Journal of accounting literature*, 29, 167-215.
- Chalevas, C. G. (2011). The effect of the mandatory adoption of corporate governance mechanisms on executive compensation. *The International Journal of Accounting*, 46(2), 138-174.
- Chan, A. M. Y., Liu, G., & Sun, J. (2013). Independent audit committee members' board tenure and audit fees. *Accounting & Finance*, 53(4), 1129-1147.
- Chan, P., Ezzamel, M., & Gwilliam, D. (1993). Determinants of audit fees for quoted UK companies. *Journal of Business Finance & Accounting*, 20(6), 765-786.
- Chandar, N., Chang, H., & Zheng, X. (2012). Does overlapping membership on audit and compensation committees improve a firm's financial reporting quality?. *Review of Accounting and Finance*, 11(2), 141-165.
- Chang, J. C., & Sun, H. L. (2009). Crossed-listed foreign firms' earnings informativeness, earnings management and disclosures of corporate governance information under SOX. *The International Journal of Accounting*, 44(1), 1-32.
- Chang, J. C., Luo, M., & Sun, H. L. (2011). The impact of independent and overlapping board structures on CEO compensation, pay-performance sensitivity and accruals management. *Quarterly journal of finance & accounting*, 54-84.
- Che Ahmad, A., Shafie, R., & Mohamad Yusof, N. Z. (2006). The provision of non-audit services, audit fees and auditor independence. *Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance*, 2(1), 21-40.

- Chee, S., Matsunaga, S., & Wang, S. (2022). Effective board monitoring over earnings reports and forecasts: Evidence from CFO outside director appointments. *Journal of Accounting and Public Policy*, 106981.
- Chen, H. L. (2011). Does board independence influence the top management team? Evidence from strategic decisions toward internationalization. *Corporate Governance: An International Review*, 19(4), 334-350.
- Chen, J., Cumming, D., Hou, W., & Lee, E. (2013). Executive integrity, audit opinion, and fraud in Chinese listed firms. *Emerging Markets Review*, 15, 72-91.
- Chen, K. Y., & Zhou, J. (2007). Audit committee, board characteristics, and auditor switch decisions by Andersen's clients. *Contemporary Accounting Research*, 24(4), 1085-1117.
- Chen, Y. M., Moroney, R., & Houghton, K. (2005). Audit committee composition and the use of an industry specialist audit firm. *Accounting & finance*, 45(2), 217-239.
- Cheng, S., Felix, R., & Indjejikian, R. (2019). Spillover effects of internal control weakness disclosures: The role of audit committees and board connections. *Contemporary Accounting Research*, 36(2), 934-957.
- Chiang, M. H., & Lin, J. H. (2007). The Relationship between Corporate Governance and Firm Productivity: evidence from Taiwan's manufacturing firms. *Corporate Governance: An International Review*, 15(5), 768-779.
- Child, J., & Rodrigues, S. B. (2003). Corporate governance and new organizational forms: Issues of double and multiple agency. *Journal of Management and Governance*, 7(4), 337-360.
- Chizema, A. (2008). Institutions and voluntary compliance: The disclosure of individual executive pay in Germany. *Corporate Governance: An International Review*, 16(4), 359-374.
- Christensen, H. B., Lee, E., Walker, M., & Zeng, C. (2015). Incentives or Standards: What Determines Accounting Quality Changes around IFRS Adoption? *European Accounting Review*, 24(1), 31-61.
- Churyk, N. T., Lee, C. C., & Clinton, B. D. (2008). Can we detect fraud earlier? A technique called content analysis raises the possibility. *Strategic Finance*, 90(4), 51-55.

- Claessens, S. (2006). Corporate governance and development. *The World bank research observer*, 21(1), 91-122.
- Clarke, T. (1998). The stakeholder corporation: A business philosophy for the information age. *Long range planning*, 31(2), 182-194.
- Clarke, T. (2004). Theories of corporate governance. *The Philosophical Foundations of Corporate Governance*, Oxon.
- Clarkson, M. E. (1995). A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *Academy of management review*, 20(1), 92-117.
- Coase, R. (1937). The Nature of the Firm, *Economica*, 4, 386–405.
- Cobbin, P. E. (2002). International dimensions of the audit fee determinants literature. *International Journal of Auditing*, 6(1), 53-77.
- Coffee Jr, J. C. (1984). Market failure and the economic case for a mandatory disclosure system. *Virginia Law Review*, 717-753.
- Cohen, J. R., Gaynor, L. M., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. M. (2011). The impact on auditor judgments of CEO influence on audit committee independence. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 30(4), 129-147.
- Cohen, J. R., Hoitash, U., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. M. (2014). The effect of audit committee industry expertise on monitoring the financial reporting process. *The Accounting Review*, 89(1), 243-273.
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. (2010). Corporate governance in the post-Sarbanes-Oxley era: Auditors' experiences. *Contemporary Accounting Research*, 27(3), 751-786.
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. (2010). Corporate governance in the post-Sarbanes-Oxley era: Auditors' experiences. *Contemporary Accounting Research*, 27(3), 751-786.
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. M. (2002). Corporate governance and the audit process. *Contemporary accounting research*, 19(4), 573-594.
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G., & Wright, A.M. (2004). The corporate governance mosaic and financial reporting quality. *Journal of Accounting Literature*, 23(1), 87–152.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Cohen, S., & Leventis, S. (2013, March). Effects of municipal, auditing and political factors on audit delay. *In Accounting Forum*, 37(1), 40-53. Taylor & Francis.
- Coleman, A., Adjasi, C. K., & Abor, J. (2007). Corporate governance and firm performance: Evidence from Ghanaian listed companies'. *Corporate Ownership and Control*, 4(2), 123-132.
- Coles, J. W., & Hesterly, W. S. (2000). Independence of the chairman and board composition: Firm choices and shareholder value. *Journal of Management*, 26(2), 195-214.
- Colli, A., & Colpan, A. M. (2016). Business groups and corporate governance: Review, synthesis, and extension. *Corporate Governance: An International Review*, 24(3), 274-302.
- Collier, P. (1992). Audit committees in large UK companies. London: ICAEW research board.
- Collier, P. (1996). The rise of the audit committee in UK quoted companies: a curious phenomenon?. *Accounting, Business & Financial History*, 6(2), 121-140.
- Collier, P. A. (1993). Audit committees in major UK companies. *Managerial Auditing Journal* 8(3), 25-31.
- Collier, P., & Gregory, A. (1996). Audit committee effectiveness and the audit fee. *European Accounting Review*, 5(2), 177-198.
- Collier, P., & Gregory, A. (1999). Audit committee activity and agency costs. *Journal of Accounting and Public Policy*, 18(4-5), 311-332.
- Collins, D. L., Román, F. J., & Chan, H. C. L. (2011). An Empirical Investigation of the Relationship Between Profitability Persistence and Firms' Choice of Business Model: Evidence from the US Airline Industry. *Journal of Management Accounting Research*, 23, 37-70.
- Combined Code on Corporate Governance (2003). Financial Reporting Council, London.
- Connelly, B. L., Certo, S. T., Ireland, R. D., & Reutzel, C. R. (2011). Signaling theory: A review and assessment. *Journal of management*, 37(1), 39-67.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Conyon, M. J. (1994). Corporate governance changes in UK companies between 1988 and 1993. *Corporate Governance: An International Review*, 2(2), 87-100.
- Conyon, M. J., & He, L. (2011). Executive compensation and corporate governance in China. *Journal of Corporate Finance*, 17(4), 1158-1175.
- Costa Jr, P. T., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: robust and surprising findings. *Journal of personality and social psychology*, 81(2), 322-331.
- Council directive 2006/43/EC on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts, amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC and repealing Council Directive 84/253/EEC (2006). *Official Journal L 157*, p. 87-107.
- Council directive 2014/56/EC amending Directive 2006/43/EC on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts Text with EEA relevance (2014). *Official Journal L158*, p. 196-226.
- Cullinan, C. P. (2003). Competing size theories and audit lag: evidence from mutual fund audits. *Journal of American Academy of Business, Cambridge*, 3(1-2), 183-183.
- Cullinan, C. P., Du, H., & Jiang, W. (2010). Is compensating audit committee members with stock options associated with the likelihood of internal control weaknesses?. *International Journal of Auditing*, 14(3), 256-273.
- Cyert, R.M. & March, J.G. (1963). *A behavioural theory of the firm*, Wiley, Englewood Cliffs, New Jersey
- Daft, R. (2006). *Organisation Theory and Design*. New York: South-Western College
- Daily, C. M., & Dalton, D. R. (1992). The relationship between governance structure and corporate performance in entrepreneurial firms. *Journal of Business Venturing*, 7(5), 375-386.
- Daily, C. M., Dalton, D. R., & Cannella Jr, A. A. (2003). Corporate governance: Decades of dialogue and data. *Academy of management review*, 28(3), 371-382.
- Dalton, D. R., Daily, C. M., Certo, S. T., & Roengpitya, R. (2003). Meta-analyses of financial performance and equity: fusion or confusion?. *Academy of Management Journal*, 46(1), 13-26.

- Dalton, D. R., Daily, C. M., Ellstrand, A. E., & Johnson, J. L. (1998). Meta-analytic reviews of board composition, leadership structure, and financial performance. *Strategic management journal*, 19(3), 269-290.
- Dao, M., Huang, H. W., & Zhu, J. (2013). The effects of audit committee members' age and additional directorships on the cost of equity capital in the USA. *European Accounting Review*, 22(3), 607-643.
- Dart, E. (2011). UK investors' perceptions of auditor independence. *The British Accounting Review*, 43(3), 173-185.
- Davidson III, W. N., Xie, B., & Xu, W. (2004). Market reaction to voluntary announcements of audit committee appointments: The effect of financial expertise. *Journal of Accounting and Public Policy*, 23(4), 279-293.
- Davies, B., & Whittred, G. P. (1980). The association between selected corporate attributes and timeliness in corporate reporting: further analysis. *Abacus*, 16(1), 48-60.
- Davis, G. F. (2005). New directions in corporate governance. *Annual review of sociology*, 31, 143-162.
- Davis, J. H., Schoorman, F. D., & Donaldson, L. (1997). Toward a stewardship theory of management. *Academy of Management review*, 22(1), 20-47.
- DeAngelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of accounting and economics*, 3(3), 183-199.
- Dechow, P. M., & Dichev, I. D. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The accounting review*, 77(s-1), 35-59.
- Dechow, P. M., Ge, W., Larson, C. R., & Sloan, R. G. (2011). Predicting material accounting misstatements. *Contemporary accounting research*, 28(1), 17-82.
- Dechow, P., Ge, W., & Schrand, C. (2010). Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences. *Journal of accounting and economics*, 50(2-3), 344-401.
- Deegan, C. (2012). *Australian financial accounting*, McGraw-Hill Education Australia, North Ryde, NSW.
- Deegan, C., & Hallam, A. (1991). The voluntary presentation of value added statements in Australia: a political cost perspective. *Accounting & Finance*, 31(1), 1-21.

- DeFond, M. L., Hann, R. N., & Hu, X. (2005). Does the market value financial expertise on audit committees of boards of directors?. *Journal of accounting research*, 43(2), 153-193.
- DeFond, M., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of accounting and economics*, 58(2-3), 275-326.
- Demb, A. and Neubauer, F.F. (1992), *The Corporate Board: Confronting the Paradoxes*, Oxford University Press, Oxford.
- Demsetz, H. (1983). The structure of ownership and the theory of the firm. *The Journal of law and economics*, 26(2), 375-390.
- Denis, D. K., & McConnell, J. J. (2003). International corporate governance. *Journal of financial and quantitative analysis*, 38(1), 1-36.
- Desender, K. A., Aguilera, R. V., Crespi, R., & García-cestona, M. (2013). When does ownership matter? Board characteristics and behavior. *Strategic Management Journal*, 34(7), 823-842.
- DeZoort, F. (1997). An investigation of audit committees' oversight responsibilities. *Abacus*, 33(2), 208-227.
- DeZoort, F. T. (1998). An analysis of experience effects on audit committee members' oversight judgments. *Accounting, Organizations and Society*, 23(1), 1-21.
- DeZoort, F. T., & Salterio, S. E. (2001). The effects of corporate governance experience and financial-reporting and audit knowledge on audit committee members' judgments. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 20(2), 31-47.
- DeZoort, F. T., Hermanson, D. R., Archambeault, D. S., & Reed, S. A. (2002). Audit committee effectiveness: A synthesis of the empirical audit committee literature. *Audit Committee Effectiveness: A Synthesis of the Empirical Audit Committee Literature*, 21, 38-75.
- DeZoort, F. T., Houston, R. W., & Hermanson, D. R. (2003). Audit committee member support for proposed audit adjustments: A source credibility perspective. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(2), 189-205.
- Dhaliwal, D. A. N., Naiker, V. I. C., & Navissi, F. (2010). The association between accruals quality and the characteristics of accounting experts and mix of expertise on audit committees. *Contemporary Accounting Research*, 27(3), 787-827.

- Dichev, I. D., Graham, J. R., Harvey, C. R., & Rajgopal, S. (2013). Earnings quality: Evidence from the field. *Journal of Accounting and Economics*, 56(2-3), 1-33.
- Dimitropoulos, P. E., Asteriou, D., Kousenidis, D., & Leventis, S. (2013). The impact of IFRS on accounting quality: Evidence from Greece. *Advances in Accounting*, 29(1), 108-123.
- Dittmar, A., & Mahrt-Smith, J. (2007). Corporate governance and the value of cash holdings. *Journal of financial economics*, 83(3), 599-634.
- Donaldson, L. (1990). The ethereal hand: Organizational economics and management theory. *Academy of management Review*, 15(3), 369-381.
- Donaldson, L., & Davis, J. H. (1991). Stewardship theory or agency theory: CEO governance and shareholder returns. *Australian Journal of management*, 16(1), 49-64.
- Donnelly, R., & Mulcahy, M. (2008). Board structure, ownership, and voluntary disclosure in Ireland. *Corporate Governance: An International Review*, 16(5), 416-429.
- Dowling, J., & Pfeffer, J. (1975). Organizational legitimacy: Social values and organizational behavior. *Pacific sociological review*, 18(1), 122-136.
- Doyle, J. T., Ge, W., & McVay, S. (2007). Accruals Quality and Internal Control over Financial Reporting. *The Accounting Review*, 82(5), 1141-1170.
- Drogalas, G., Nerantzidis, M., Mitskinis, D., & Tampakoudis, I. (2021). The relationship between audit fees and audit committee characteristics: evidence from the Athens Stock Exchange. *International Journal of Disclosure and Governance*, 18(1), 24-41.
- Duckworth, H. A., & Moore, R. A. (2010). *Social responsibility: Failure mode effects and analysis*. CRC Press.
- Duellman, S., Hurwitz, H., & Sun, Y. (2015). Managerial overconfidence and audit fees. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 11(2), 148-165.
- Dwyer, P. D., Gilkeson, J. H., & List, J. A. (2002). Gender differences in revealed risk taking: evidence from mutual fund investors. *Economics Letters*, 76(2), 151-158.
- Dyreng, S. D., Hanlon, M., & Maydew, E. L. (2010). The effects of executives on corporate tax avoidance. *The accounting review*, 85(4), 1163-1189.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Dzierżanowski, M., & Tamowicz, P. (2003). Setting standards of corporate governance: the Polish experience of drafting governance codes. *European Business Organization Law Review (EBOR)*, 4(2), 273-299.
- Earl, M.J. (1983), *Perspectives on Management: A Multidisciplinary Analysis*, Oxford University Press, Oxford; New York, NY.
- Eckel, C. C., & Grossman, P. J. (2002). Sex differences and statistical stereotyping in attitudes toward financial risk. *Evolution and human behavior*, 23(4), 281-295.
- Eichenseher, J. W. (1995). Additional factors in audit pricing-New evidence from Malaysia. *Accounting and business review*, 2(1), 1-26.
- Eichenseher, J. W., & Shields, D. (1985). Corporate director liability and monitoring preferences. *Journal of Accounting and Public Policy*, 4(1), 13-31.
- Eisenhardt, K. M. (1989). Agency theory: An assessment and review. *Academy of management review*, 14(1), 57-74.
- El-Gammal, W. (2012). Determinants of audit fees: Evidence from Lebanon. *International Business Research*, 5(11), 136.
- Engel, E., Hayes, R. M., & Wang, X. (2010). Audit committee compensation and the demand for monitoring of the financial reporting process. *Journal of Accounting and Economics*, 49(1-2), 136-154.
- Epps, R. W., & Cereola, S. J. (2008). Do institutional shareholder services (ISS) corporate governance ratings reflect a company's operating performance?. *Critical Perspectives on Accounting*, 19(8), 1135-1148.
- EU (2004), “Directive 2004/109/EC on the harmonization of transparency requirements in relation to information about issuers whose securities are admitted to trading on a regulated market and amending directive”, Official Journal of the European Union, pp. 38 57.
- Eulerich, M., Henseler, J., & Köhler, A. G. (2017). The internal audit dilemma—the impact of executive directors versus audit committees on internal auditing work. *Managerial Auditing Journal*, 32(9), 854-878.
- Ezzamel, M., Gwilliam, D. R., & Holland, K. M. (2002). The relationship between categories of non-audit services and audit fees: Evidence from UK companies. *International Journal of Auditing*, 6(1), 13-35.

- Faccio, M., & Lasfer, M. A. (2000). Do occupational pension funds monitor companies in which they hold large stakes?. *Journal of Corporate Finance*, 6(1), 71-110.
- Fama, E. F., & Jensen, M. C. (1983). Separation of ownership and control. *The journal of law and Economics*, 26(2), 301-325.
- Fama, E.F. (1970), 'Efficient Capital Markets: a review of theory and empirical work', *The journal of Finance*, 25(2): 383-417.
- Farber, D. B. (2005). Restoring trust after fraud: Does corporate governance matter?. *The Accounting review*, 80(2), 539-561.
- Farooq, M. U., Kazim, I., Usman, M., & Latif, I. (2018). Corporate governance and audit fees: Evidence from a developing country. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS)*, 12(1), 94-110.
- Fearnley, S., Beattie, V., & Hines, T. (2011). *Reaching key financial reporting decisions: How directors and auditors interact*. John Wiley & Sons.
- Feingold, A. (1994). Gender differences in personality: a meta-analysis. *Psychological bulletin*, 116(3), 429-456.
- Felix, R., Pevzner, M., & Zhao, M. (2021). Cultural Diversity of Audit Committees and Firms' Financial Reporting Quality. *Accounting Horizons*, 35(3), 143-159.
- Ferguson, A., Francis, J. R., & Stokes, D. J. (2003). The effects of firm-wide and office-level industry expertise on audit pricing. *The accounting review*, 78(2), 429-448.
- Ferris, S. P., Jagannathan, M., & Pritchard, A. C. (2003). Too busy to mind the business? Monitoring by directors with multiple board appointments. *The Journal of finance*, 58(3), 1087-1111.
- Fich, E. M., & Shivdasani, A. (2006). Are busy boards effective monitors? *The Journal of Finance*, 61(2), 689-724.
- Fields, T. D., Lys, T. Z., & Vincent, L. (2001). Empirical research on accounting choice. *Journal of accounting and economics*, 31(1-3), 255-307.
- Financial Accounting Standards Board - F.A.S.B, Statement of concepts No 1, Con 1, Objectives of financial reporting by business enterprises.
- Financial Accounting Standards Board (FASB). (2010), Conceptual framework for financial reporting; chapter 1, the objective of general purpose financial reporting, and chapter 3, qualitative characteristics of useful financial

- information, a replacement of FASB concept No. 1 and No. 2. Statement of Financial Accounting Concepts No. 8. Norwalk, CT: FASB
- Financial Reporting Council (2010), “The UK corporate governance code”, available at: www.frc.org.uk/corporate/reviewCombined.cfm
  - Finucane, M. L., Slovic, P., Mertz, C. K., Flynn, J., & Satterfield, T. A. (2000). Gender, race, and perceived risk: The 'white male' effect. *Health, risk & society*, 2(2), 159-172.
  - Firoozi, M., & Magnan, M. (2022). Audit committee members' proximity to corporate headquarters and audit fees. *Managerial Auditing Journal*, (ahead-of-print).
  - Firth, M. (1985). An analysis of audit fees and their determinants in New-Zealand. *Auditing-A Journal of Practice & Theory*, 4(2), 23-37.
  - Firth, M. (1997). The provision of non-audit services and the pricing of audit fees. *Journal of Business Finance & Accounting*, 24(3), 511-525.
  - Firth, M. (2002). Auditor–provided consultancy services and their associations with audit fees and audit opinions. *Journal of Business Finance & Accounting*, 29(5-6), 661-693.
  - Flynn, R. (2008). Audit committee compensation and perceived earnings quality: A preliminary investigation. *International Journal of Business Research*, 8(2), 146-152.
  - Fondas, N., & Sasselos, S. (2000). A different voice in the boardroom: How the presence of women directors affects board influence over management. *Global focus*, 12(2), 13-22.
  - Francis, J. R. (1984). The effect of audit firm size on audit prices: A study of the Australian market. *Journal of accounting and economics*, 6(2), 133-151.
  - Francis, J. R., & Ke, B. (2006). Disclosure of fees paid to auditors and the market valuation of earnings surprises. *Review of Accounting Studies*, 11(4), 495-523
  - Francis, J. R., Reichelt, K., & Wang, D. (2005). The pricing of national and city-specific reputations for industry expertise in the US audit market. *The accounting review*, 80(1), 113-136.
  - Francis, J., Huang, A. H., Rajgopal, S., & Zang, A. Y. (2008). CEO Reputation and Earnings Quality. *Contemporary Accounting Research*, 25(1), 109-147.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Francis, J., LaFond, R., & Schipper, K. (2004). Costs of Equity and Earnings Attributes. *The Accounting Review*, 79(4), 967-1010.
- Fredriksson, A., Kiran, A., & Niemi, L. (2020). Reputation Capital of Directorships and Demand for Audit Quality. *European Accounting Review*, 1-26.
- Freeman, R.E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Fujianti, L. (2019) The Role of Legal Compliance and Good Corporate Governance on Reducing Audit Delay on Publicly Listed Companies in Indonesia. *Research in World Economy*, 10(3), 359-365.
- Gaio, C. (2010). The Relative Importance of Firm and Country Characteristics for Earnings Quality around the World. *European Accounting Review*, 19(4), 693- 738.
- Gao, Y., Kim, J. B., Tsang, D., & Wu, H. (2017). Go before the whistle blows: An empirical analysis of director turnover and financial fraud. *Review of Accounting Studies*, 22(1), 320-360.
- Gay, G. E., and R. Simnett. 2007. Auditing and assurance services in Australia. 3rd ed. Sydney, NSW Australia: McGraw-Hill.
- Gendron, Y., Be´ dard, J., & Gosselin, M. (2004). Getting inside the black box: A field study of practices in “effective” audit committees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23(1), 153-171.
- Georgiou, O. (2018). The Worth of Fair Value Accounting: Dissonance between Users and Standard Setters. *Contemporary Accounting Research*, 35(3), 1297-1331.
- Geyskens, I., Steenkamp, J. B. E., & Kumar, N. (2006). Make, buy, or ally: A transaction cost theory meta-analysis. *Academy of management journal*, 49(3), 519-543.
- Ghabayen, M.A (2012). Board characteristics and firm performance: Case of Saudi Arabia. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 2(2), 168–200.
- Ghafran, C., & O'Sullivan, N. (2013). The governance role of audit committees: reviewing a decade of evidence. *International Journal of Management Reviews*, 15(4), 381-407.

- Ghafran, C., & O'Sullivan, N. (2017). The impact of audit committee expertise on audit quality: Evidence from UK audit fees. *The British Accounting Review*, 49(6), 578-593.
- Ghafran, C., & Yasmin, S. (2018). Audit committee chair and financial reporting timeliness: A focus on financial, experiential and monitoring expertise. *International Journal of Auditing*, 22(1), 13-24.
- Ghazali, N. A. M., & Weetman, P. (2006). Perpetuating traditional influences: Voluntary disclosure in Malaysia following the economic crisis. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 15(2), 226-248.
- Gibbins, M., Richardson, A., and Waterhouse, J. (1990), 'The management of corporate financial disclosure: opportunism, ritualism, policies and processes', *Journal of Accounting Research*, 28(1): 121-143.
- Gibbins, M., Salterio, S., & Webb, A. (2001). Evidence about auditor–client management negotiation concerning client’s financial reporting. *Journal of Accounting Research*, 39(3), 535-563.
- Gillan, S. L. (2006). Recent developments in corporate governance: An overview. *Journal of Corporate Finance*, 12(3), 381-402.
- Gilling, D. M. (1977). Timeliness in corporate reporting: some further comment. *Accounting and Business Research*, 8(29), 34-36.
- Givoly, D., & Palmon, D. (1982). Timeliness of annual earnings announcements: Some empirical evidence. *Accounting review*, 57(3), 486-508.
- Givoly, D., Hayn, C. K., & Katz, S. P. (2010). Does Public Ownership of Equity Improve Earnings Quality? *The Accounting Review*, 85(1), 195-225
- Glaeser, S. (2018). The effects of proprietary information on corporate disclosure and transparency: Evidence from trade secrets. *Journal of Accounting and Economics*, 66(1), 163-193.
- Goddard, A. R., & Masters, C. (2000). Audit committees, Cadbury Code and audit fees: an empirical analysis of UK companies. *Managerial Auditing Journal*, 15(7) 358-371.
- Goel, S., & Gangolly, J. (2012). Beyond the numbers: Mining the annual reports for hidden cues indicative of financial statement fraud. *Intelligent Systems in Accounting, Finance and Management*, 19(2), 75-89.
- Gompers, P., Ishii, J., & Metrick, A. (2003). Corporate governance and equity prices. *The quarterly journal of economics*, 118(1), 107-156.

- Goodstein, J., Gautam, K., & Boeker, W. (1994). The effects of board size and diversity on strategic change. *Strategic management journal*, 15(3), 241-250.
- Goodwin, J. (2003). The relationship between the audit committee and the internal audit function: Evidence from Australia and New Zealand. *International Journal of Auditing*, 7(3), 263-278.
- Goodwin, J., & Seow, J. L. (2002). The influence of corporate governance mechanisms on the quality of financial reporting and auditing: Perceptions of auditors and directors in Singapore. *Accounting & Finance*, 42(3), 195-223.
- Goodwin, J., & Yeo, T. Y. (2001). Two factors affecting internal audit independence and objectivity: Evidence from Singapore. *International Journal of Auditing*, 5(2), 107-125.
- Goodwin-Stewart, J., & Kent, P. (2006). Relation between external audit fees, audit committee characteristics and internal audit. *Accounting & Finance*, 46(3), 387-404.
- Gospel, H., & Pendleton, A. (2003). Finance, corporate governance and the management of labour: A conceptual and comparative analysis. *British journal of industrial relations*, 41(3), 557-582.
- Gouiaa, R. and Zéghal, (2014). An analysis of the effect of board characteristics and governance indices on the quality of accounting information. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(1), 25–58.
- Graham, L., & Bedard, J. C. (2003). Fraud risk and audit planning. *International Journal of Auditing*, 7(1), 55-70.
- Gramling, A. A., Maletta, M. J., Schneider, A., & Church, B. K. (2004). The role of the internal audit function in corporate governance: A synthesis of the extant internal auditing literature and directions for future research. *Journal of Accounting literature*, 23, 194-244.
- Gray, S. J., Meek, G. K., & Roberts, C. B. (1995). International capital market pressures and voluntary annual report disclosures by US and UK multinationals. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 6(1), 43-68.
- Green, C., Jegadeesh, N., & Tang, Y. (2009). Gender and job performance: Evidence from Wall Street. *Financial Analysts Journal*, 65(6), 65-78.
- Green, W. H. (2007). *Econometric Analysis* (7th).

- Greenbury, R. (1995). *Report on Directors' Remuneration*. London: Gee Publishing.
- Groce, C., Kargidis, T., & Chouliaras, V. (2014). Corporate governance in practice. The Greek case. *Procedia Economics and Finance*, 9, 369-379.
- Grossman, S. J., & Hart, O. D. (1986). The costs and benefits of ownership: A theory of vertical and lateral integration. *Journal of political economy*, 94(4), 691-719.
- Grove, H., & Basilico, E. (2008). Fraudulent financial reporting detection: Key ratios plus corporate governance factors. *International Studies of Management & Organization*, 38(3), 10-42.
- Guay, W., Samuels, D., & Taylor, D. (2016). Guiding through the fog: Financial statement complexity and voluntary disclosure. *Journal of Accounting and Economics*, 62(2-3), 234-269.
- Gujarati, D. N. (2003). *Basic econometrics* (4th ed.). New York, NY, USA: McGraw-Hill.
- Gul, F. A., Srinidhi, B., & Ng, A. C. (2011). Does board gender diversity improve the informativeness of stock prices?. *Journal of Accounting and Economics*, 51(3), 314-338.
- Gull, A. A., Nekhili, M., Nagati, H., & Chtioui, T. (2018). Beyond gender diversity: How specific attributes of female directors affect earnings management. *The British Accounting Review*, 50(3), 255-274.
- Habib, A. (2015). The New Chinese Accounting Standards and Audit Report Lag. *International Journal of Auditing*, 19(1), 1-14.
- Habib, A., & Bhuiyan, M. B. U. (2011). Audit firm industry specialization and the audit report lag. *Journal of international accounting, auditing and taxation*, 20(1), 32-44.
- Habib, A., & Bhuiyan, M. B. U. (2018). Overlapping membership on audit and compensation committees, equity holdings of overlapping members and audit outcomes. *Accounting Research Journal*.
- Habib, A., Bhuiyan, M. B. U., & Rahman, A. (2019). "Problem" directors and audit fees. *International Journal of Auditing*, 23(1), 125-143.
- Habib, A., Bhuiyan, M. B. U., Huang, H. J., & Miah, M. S. (2019). Determinants of audit report lag: A meta-analysis. *International Journal of Auditing*, 23(1), 20-44.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Hackbarth, D. (2008). Managerial traits and capital structure decisions. *Journal of financial and quantitative analysis*, 43(4), 843-881.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). Multivariate data analysis. Englewood cliff. New jersey, USA, 5(3), 207-2019.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). Multivariate data analysis (6th ed.). Upper Saddle River, NJ, USA: Pearson Prentice Hall.
- Hambrick, D. C., & Mason, P. A. (1984). Upper echelons: The organization as a reflection of its top managers. *Academy of management review*, 9(2), 193-206.
- Hambrick, D. C., Werder, A. V., & Zajac, E. J. (2008). New directions in corporate governance research. *Organization Science*, 19(3), 381-385.
- Hamdan, A. M., Mushtaha, S., & Musleh Al-Sartawi, A. (2013). The audit committee characteristics and earnings quality: Evidence from Jordan. *Australasian Accounting Business and Finance Journal*, 7(4), 51-80.
- Hampel. R. (1998). *Committee on Corporate Governance. Final Report*. London: Gee Publishing Ltd.
- Haniffa, R. M., & Cooke, T. E. (2002). Culture, corporate governance and disclosure in Malaysian corporations. *Abacus*, 38(3), 317-349.
- Haniffa, R. M., & Cooke, T. E. (2005). The impact of culture and governance on corporate social reporting. *Journal of accounting and public policy*, 24(5), 391-430.
- Haniffa, R., Yatim, P., Kent, P., & Clarkson, P. (2006). Governance structures, ethnicity, and audit fees of Malaysian listed firms. *Managerial Auditing Journal*, 21(7), 757-782.
- Harjoto, M. A., Laksmana, I., & Lee, R. (2015). The impact of demographic characteristics of CEOs and directors on audit fees and audit delay. *Managerial Auditing Journal*, 38(8/9), 963-997.
- Hart, O. (1995). Corporate governance: some theory and implications. *The economic journal*, 105(430), 678-689.
- Hashim, U. J., & Rahman, R. B. A. (2012). Internal Corporate Governance Mechanisms and Audit Report Lag: A Study of Malaysian Listed Companies. *Corporate Board: Role, Duties & Composition*, 8(2), 147-162.

- Hasnan, S., Eskandar, N. S. M., Hussain, A. R. M., Al-Dhubaibi, A. A. S., Kamal, M. E. M., Kusumaningias, R. (2022). AUDIT COMMITTEE CHARACTERISTICS AND FINANCIAL RESTATEMENT INCIDENCE IN THE EMERGING MARKET. *Corporate and Business Strategy Review*, <https://doi.org/10.22495/cbsrv3i2art2>
- Hassan, Y. M. (2016). Determinants of audit report lag: evidence from Palestine. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 6(1), 13-32.
- Hassan, Y., Hijazi, R., & Naser, K. (2017). Does audit committee substitute or complement other corporate governance mechanisms. *Managerial Auditing Journal*, 32(7), 658-681.
- Hatch, M.J. (2018). *Organization theory: Modern, symbolic, and postmodern perspectives*, 4th edn, Oxford University Press, London.
- Hay, D. (2013). Further evidence from meta-analysis of audit fee research. *International Journal of Auditing*, 17(2), 162-176.
- Hay, D. C., Knechel, W. R., & Wong, N. (2006). Audit fees: A meta-analysis of the effect of supply and demand attributes. *Contemporary accounting research*, 23(1), 141-191.
- Healy, P. M., & Palepu, K. G. (2001). Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature. *Journal of accounting and economics*, 31(1-3), 405-440.
- Heide, J. B., Kumar, A., & Wathne, K. H. (2014). Concurrent sourcing, governance mechanisms, and performance outcomes in industrial value chains. *Strategic Management Journal*, 35(8), 1164-1185.
- Heinle, M. S., Samuels, D., & Taylor, D. J. (2018). Proprietary costs and disclosure substitution: Theory and empirical evidence. *Available at SSRN 3173664*.
- Herciu, M., & Şerban, R. A. (2016). Creating Value—From Corporate Governance to Total Shareholders Return. An Overview. *Studies in Business and Economics*, 11(2), 36-50.
- Hermanson, D. R., & Rittenberg, L. E. (2003). Internal audit and organizational governance. *Research opportunities in internal auditing*, 1, 25-71.
- Higgs, D. (2003), Review of the Role and Effectiveness of Non-executive Directors, The Department of Trade and Industry, London.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Hillman, A. J., & Dalziel, T. (2003). Boards of directors and firm performance: Integrating agency and resource dependence perspectives. *Academy of Management review*, 28(3), 383-396.
- Hillman, A. J., Cannella, A. A., & Paetzold, R. L. (2000). The resource dependence role of corporate directors: Strategic adaptation of board composition in response to environmental change. *Journal of Management studies*, 37(2), 235-256.
- Hillman, A. J., Withers, M. C., & Collins, B. J. (2009). Resource dependence theory: A review. *Journal of management*, 35(6), 1404-1427.
- Hogan, C. E., Rezaee, Z., Riley Jr, R. A., & Velury, U. K. (2008). Financial statement fraud: Insights from the academic literature. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 27(2), 231-252.
- Hoitash, R., & Hoitash, U. (2009). The role of audit committees in managing relationships with external auditors after SOX. *Managerial Auditing Journal*, 24(4), 368-397.
- Hoitash, U., Hoitash, R., & Bedard, J.C. (2009). Corporate governance and internal control over financial reporting: A comparison of regulatory regimes. *The Accounting Review*, 84(3), 839–867.
- Holland, L., & Foo, Y. B. (2003). Differences in environmental reporting practices in the UK and the US: the legal and regulatory context. *The British Accounting Review*, 35(1), 1-18.
- Holmstrom, B., & Milgrom, P. (1991). Multitask principal-agent analyses: Incentive contracts, asset ownership, and job design. *JL Econ. & Org.*, 7(2), 24-52.
- Horton, J., Serafeim, G., & Serafeim, I. (2013). Does Mandatory IFRS Adoption Improve the Information Environment? *Contemporary Accounting Research*, 30(1), 388- 423.
- Hosseini, J. C., & Brenner, S. N. (1992). The stakeholder theory of the firm: A methodology to generate value matrix weights. *Business Ethics Quarterly*, 2(2), 99-119.
- Houque, M. N., Kerr, R., & Monem, R. (2015). Business strategy, economic growth, and earnings quality. *Social Science Research Network*, 1-36.
- Howitt, D., & Cramer, D. (2007). *Introduction to research methods in psychology*. Pearson Education.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Hsu, W. Y., & Petchsakulwong, P. (2010). The impact of corporate governance on the efficiency performance of the Thai non-life insurance industry. *The Geneva Papers on Risk and Insurance-Issues and Practice*, 35(1), S28-S49.
- Hult, G. T. M., Mena, J. A., Ferrell, O. C., & Ferrell, L. (2011). Stakeholder marketing: a definition and conceptual framework. *AMS review*, 1(1), 44-65.
- Huse, M., & Solberg, A. G. (2006). Gender-related boardroom dynamics: How Scandinavian women make and can make contributions on corporate boards. *Women in management review*, 21(2), 113-130.
- Hussey, J., & Hussey, R. (2009). *Business Research: A Practical Guide for Undergraduate and Postgraduate Students*. Basingstoke: Macmillan Press Ltd.
- Hussin, W. N. W., Bamahros, H. M., & Shukeri, S. N. (2018). Lead engagement partner workload, partner-client tenure and audit reporting lag. *Managerial Auditing Journal*, 33(3), 246-266.
- Hutcheson, G. D., & Sofroniou, N. (1999). *The multivariate social scientist: Introductory statistics using generalized linear models*. Sage.
- Huyghebaert, N., & Wang, L. (2012). Expropriation of minority investors in Chinese listed firms: The role of internal and external corporate governance mechanisms. *Corporate Governance: An International Review*, 20(3), 308-332.
- Ika, R. S., & Ghazali, M. N. A. (2012). Audit committee effectiveness and timeliness of reporting: Indonesian evidence. *Managerial Auditing Journal*, 27(4), 403-424.
- Ilgen, D. R., Hollenbeck, J. R., Johnson, M., & Jundt, D. (2005). Teams in organizations: From input-process-output models to IMO models. *Annu. Rev. Psychol.*, 56, 517-543.
- International Accounting Standards (I.A.S.), I.A.S. 1, Presentation of Financial Statements: 1-23.
- International Accounting Standards Board - I.A.S.B. (2008), Exposure Draft of an improved Conceptual Framework for Financial Reporting, Chapter 1 and Chapter 2, I.A.S.C. Foundation.
- International Accounting Standards Board IASB (2010), The Conceptual Framework for Financial Reporting is issued by the International Accounting Standards Board (IASB).

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- International Accounting Standards Board IASB (2018). Conceptual Framework for Financial Reporting in 2018 <https://www.ifrs.org/-/media/project/conceptual-framework/fact-sheet-project-summary-and-feedback-statement/conceptual-framework-feedback-statement.pdf>
- International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) (2009). International Standard on Auditing No. 240 (ISA No.240): The Auditors' Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statements. www.iaasb.org 7/12/2019
- International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) (2010). International Standard on Auditing No. 200 (ISA No.200): Overall Objectives of the Independent Audit and the Conduct of an Audit in Accordance with International Standards on Auditing. www.iaasb.org 7/12/2019
- Ittonen, K., Miettinen, J., & Vähämaa, S. (2010). Does female representation on audit committees affect audit fees?. *Quarterly Journal of Finance and Accounting*, 113-139.
- Jackson, S. E., Joshi, A., & Erhardt, N. L. (2003). Recent research on team and organizational diversity: SWOT analysis and implications. *Journal of management*, 29(6), 801-830.
- Jaggi, B., & Tsui, J. (1999). Determinants of audit report lag: Further evidence from Hong Kong. *Accounting and business research*, 30(1), 17-28.
- Jensen, M. C. (1993). The modern industrial revolution, exit, and the failure of internal control systems. *the Journal of Finance*, 48(3), 831-880.
- Jensen, M. C. (2001). Value maximization, stakeholder theory, and the corporate objective function. *Journal of applied corporate finance*, 14(3), 8-21.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of financial economics*, 3(4), 305-360.
- Jianakoplos, N. A., & Bernasek, A. (1998). Are women more risk averse?. *Economic inquiry*, 36(4), 620-630.
- Jizi, M., & Nehme, R. (2018). Board monitoring and audit fees: the moderating role of CEO/chair dual roles. *Managerial Auditing Journal*, 33(2), 217-243.

- Joecks, J., Pull, K., & Vetter, K. (2013). Gender diversity in the boardroom and firm performance: What exactly constitutes a “critical mass?”. *Journal of business ethics*, 118(1), 61-72.
- Johl, S., Subramaniam, N., & Zain, M. M. (2012). Audit committee and CEO ethnicity and audit fees: some Malaysian evidence. *The International Journal of Accounting*, 47(3), 302-332.
- John, K., & Senbet, L. W. (1998). Corporate governance and board effectiveness. *Journal of banking & Finance*, 22(4), 371-403.
- Johnson, J. E., & Powell, P. L. (1994). Decision making, risk and gender: Are managers different?. *British journal of management*, 5(2), 123-138.
- Jonas, G. J., & Blanchet, J. (2000). Assessing quality of financial reporting. *Accounting horizons*, 14(3), 353.
- Jones, M. J. (2010). *Creative accounting, fraud and international accounting scandals*. John Wiley & Sons.
- Judge, G.G. Griffiths, W.E. Lütkepohl, H., and Lee, T.C. (1985). *The Theory and Practice of Econometrics*, Second Edition, John Wiley, New York.
- Judge, G.G., Hill, R.C., Griffiths, W.E., Lutkepohl, H. and Lee, T.C. (1988). *Introduction to the Theory and Practice of Econometrics*, 2nd edition, Wiley, New York.
- Julie Pallant, S. P. S. S. *Survival Manual, A Step by Step Guide to Data Analysis using SPSS for Windows*.
- Kaaroud, M. A., Ariffin, N. M., & Ahmad, M. (2020). The extent of audit report lag and governance mechanisms. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 11(1), 70-89.
- Kalbers, L. P., & Fogarty, T. J. (1993). Audit committee effectiveness: An empirical investigation of the contribution of power. *Auditing*, 12(1), 24-49.
- Kalelkar, R. (2017). Effect of audit and compensation committee membership overlap on audit fees. *Asian Review of Accounting*, 25(1), 1-43.
- Kallunki, J. P., & Pyykkö, E. (2013). Do defaulting CEOs and directors increase the likelihood of financial distress of the firm?. *Review of Accounting Studies*, 18(1), 228-260.
- Kaminiski, K. and Wetzel, T.S. 2004. Financial ratios and fraud: an exploratory study using chaos theory. *Journal of forensic accounting*, 1(1)

- Kamla, R., & Roberts, C. (2010). The global and the local: Arabian Gulf States and imagery in annual reports. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 23(4), 449-481.
- Kang, S. A., & Kim, Y. S. (2011). Does earnings management amplify the association between corporate governance and firm performance?: Evidence from Korea. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 10(2), 53-67.
- Kaptein, M. (2003). The diamond of managerial integrity. *European Management Journal*, 21(1), 99-108.
- Karamanou, I., & Vafeas, N. (2005). The association between corporate boards, audit committees, and management earnings forecasts: An empirical analysis. *Journal of Accounting research*, 43(3), 453-486.
- Karim, K., Robin, A., & Suh, S. (2016). Board structure and audit committee monitoring: Effects of audit committee monitoring incentives and board entrenchment on audit fees. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 31(2), 249-276.
- Keasey, K., & Wright, M. (1993). Issues in corporate accountability and governance: An editorial. *Accounting and business research*, 23,(91), 291-303.
- Keay, A. (2017). Stewardship theory: is board accountability necessary?. *International Journal of Law and Management*, 59(6), 1-24.
- Kelton, A. S., & Yang, Y. W. (2008). The impact of corporate governance on Internet financial reporting. *Journal of accounting and Public Policy*, 27(1), 62-87.
- Kennedy, P. (2008). *A Guide to Econometrics*, Blackwell. Introduction to Econometrics, with James Stock, Addison-Wesley, Brief Edition.
- Kent, P., & Stewart, J. (2008). Corporate governance and disclosures on the transition to international financial reporting standards. *Accounting & Finance*, 48(4), 649-671.
- Kent, P., Routledge, J., & Stewart, J. (2010). Innate and discretionary accruals quality and corporate governance. *Accounting & Finance*, 50(1), 171-195.
- Keune, M. B., & Johnstone, K. M. (2015). Audit committee incentives and the resolution of detected misstatements. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(4), 109-137.

- Khlif, H., & Samaha, K. (2014). Internal Control Quality, Egyptian Standards on Auditing and External Audit Delays: Evidence from the Egyptian Stock Exchange. *International Journal of Auditing*, 18(2), 139-154.
- Khlif, H., & Samaha, K. (2016). Audit committee activity and internal control quality in Egypt. *Managerial Auditing Journal*, 31(3), 269-289.
- Kilborn, J. J. (2002). Behavioral economics, overindebtedness & comparative consumer bankruptcy: Searching for causes and evaluating solutions. *Emory Bankruptcy Developments Journal*, 22, 13-46.
- Kim, H., Kwak, B., Lim, Y., & Yu, J. (2017). Audit committee accounting expertise, CEO power, and audit pricing. *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 24(3-4), 421-439.
- Kirk, G. (2009). Corporate governance and the financial crisis. *OECD Financial Market Trends*, 96(1), 1-30.
- Klein, A. (1998). Firm performance and board committee structure. *The Journal of Law and Economics*, 41(1), 275-304.
- Klein, A. (2002a). Economic determinants of audit committee independence. *The Accounting Review*, 77(2), 435-452.
- Klein, A. (2002b). Audit committee, board of director characteristics, and earnings management. *Journal of accounting and economics*, 33(3), 375-400.
- Knapp, M. C. (1991). Factors that audit committee members use as surrogates for audit quality. *Auditing-A Journal of Practice & Theory*, 10(1), 35-52.
- Knechel, W. R., & Sharma, D. S. (2012). Auditor-provided nonaudit services and audit effectiveness and efficiency: Evidence from pre-and post-SOX audit report lags. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(4), 85-114.
- Koh, K., & Tong, Y. H. (2013). The effects of clients' controversial activities on audit pricing. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 32(2), 67-96.
- Koh, P. S., Laplante, S. K., & Tong, Y. H. (2007). Accountability and value enhancement roles of corporate governance. *Accounting & Finance*, 47(2), 305-333.
- Konrad, A. M., Kramer, V., & Erkut, S. (2008). The impact of three or more women on corporate boards. *Organizational dynamics*, 37(2), 145-164.
- Kosnik, R. D. (1990). Effects of board demography and directors' incentives on corporate greenmail decisions. *Academy of Management journal*, 33(1), 129-150.

- Krishnan, G. V. And Visvanathan, G. (2008). Does the SOX definition of an accounting expert matter? The association between audit committee directors' accounting expertise and accounting conservatism. *Contemporary Accounting Research*, 25, 827-857.
- Krishnan, G. V., & Parsons, L. M. (2008). Getting to the bottom line: An exploration of gender and earnings quality. *Journal of Business Ethics*, 78(1-2), 65-76.
- Krishnan, G., & Visvanathan, G. (2009). Do auditors price audit committee's expertise? The case of accounting versus nonaccounting financial experts. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 24(1), 115-144.
- Krishnan, J. (2005). Audit committee financial expertise and internal control: an empirical analysis. *The Accounting Review*, 80(2), 649–675.
- Krishnan, J., & Ye, Z. (2005). Why some companies seek shareholder ratification on auditor selection. *Accounting Horizons*, 19(4), 237-254.
- Kuhner, C., & Pelger, C. (2015). On the Relationship of Stewardship and Valuation—An Analytical Viewpoint. *Abacus*, 51(3), 379–411.
- Kumar, A. (2010). Self-selection and the forecasting abilities of female equity analysts. *Journal of Accounting Research*, 48(2), 393-435.
- Kumar, P., & Zattoni, A. (2016). Corporate Governance, Board Gender Diversity and Firm Performance. *Corporate Governance: An International Review*, 24(4), 388–389.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R. (2002). Investor protection and corporate valuation. *The journal of finance*, 57(3), 1147-1170.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R. W. (2000). Agency problems and dividend policies around the world. *The journal of finance*, 55(1), 1-33.
- Lafond, R., & Roychowdhury, S. (2008). Managerial Ownership and Accounting Conservatism. *Journal of Accounting Research*, 46(1), 101-135.
- Lai, K. M., Srinidhi, B., Gul, F. A., & Tsui, J. S. (2017). Board gender diversity, auditor fees, and auditor choice. *Contemporary Accounting Research*, 34(3), 1681-1714.
- Larasati, D. A., Ratri, M. C., Nasih, M., & Harymawan, I. (2019). Independent audit committee, risk management committee, and audit fees. *Cogent Business & Management*, 6(1), 1707042.

- Larcker, D. F., & Richardson, S. A. (2004). Fees paid to audit firms, accrual choices, and corporate governance. *Journal of accounting research*, 42(3), 625-658.
- Larcker, D. F., Richardson, S. A., & Tuna, Í. (2007). Corporate Governance, Accounting Outcomes, and Organizational Performance. *The Accounting Review*, 82(4), 963- 1008.
- Lary, A. M., & Taylor, D. W. (2012). Governance characteristics and role effectiveness of audit committees. *Managerial Auditing Journal*, 27, 336-354.
- Laux, C., & Laux, V. (2009). Board committees, CEO compensation, and earnings management. *The Accounting Review*, 84(3), 869-891.
- Law 3693/2008. Harmonisation of Greek legislation with Directive 2006/43/EC on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts, amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC and repealing Council Directive 84/253/EEC, and other provisions. National Gazette 174A / 25-8-2008 (in Greek) Law 4308/2014. Greek Accounting Standards and Relevant Regulations. National Gazette 251A / 24-11-2014 (in Greek).
- Law 3884/2010. Harmonization of Greek Law of Directive 2007/36/EC of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007, on exercise of certain rights by shareholders of listed companies Amendment and Adaptation of codified Law 2190/1920 on public limited companies and Law 2396/1996. National Gazette 168A / 24-09-2010 (in Greek).
- Law 4449/2017. On the statutory audit of annual and consolidated financial statements and public supervision of the audit work and other provisions. National Gazette 7A / 24-1-2017 (in Greek).
- Lawrence, A., Minutti-Meza, M., & Zhang, P. (2011). Can Big 4 versus non-Big 4 differences in audit-quality proxies be attributed to client characteristics?. *The accounting review*, 86(1), 259-286.
- Lazarides, T., & Drimpetas, E. (2010). Corporate governance regulatory convergence: a remedy for the wrong problem. *International Journal of Law and Management* 52(3), 182-192.
- Lazarides, T., & Drimpetas, E. (2011). Evaluating corporate governance and identifying its formulating factors: the case of Greece. *Corporate Governance: The international journal of business in society* 11(2), 136-148.

- Leblanc, R., & Gillies, J. (2005). *Inside the boardroom: How boards really work and the coming revolution in corporate governance*. John Wiley & Sons.
- Lee, H. Y. (2008). The association between audit committee and board of director effectiveness and changes in the nonaudit fee ratio. *Applied Financial Economics*, 18(8), 629-638.
- Lee, H. Y., & Mande, V. (2005). The relationship of audit committee characteristics with endogenously determined audit and non-audit fees. *Quarterly Journal of Business and Economics*, 93-112.
- Lee, H. Y., Mande, V., & Ortman, R. (2004). The effect of audit committee and board of director independence on auditor resignation. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23(2), 131-146.
- Lee, H. Y., Mande, V., & Son, M. (2009). Do lengthy auditor tenure and the provision of non-audit services by the external auditor reduce audit report lags?. *International Journal of Auditing*, 13(2), 87-104.
- Leiblein, M. J. (2003). The choice of organizational governance form and performance: Predictions from transaction cost, resource-based, and real options theories. *Journal of management*, 29(6), 937-961.
- Lennox, C. S., & Park, C. W. (2007). Audit firm appointments, audit firm alumni, and audit committee independence. *Contemporary Accounting Research*, 24(1), 235-258.
- Leung, S., & Wang, R. (2010). Family control, audit committees and audit fees. *Corporate Ownership and control*, 7(3), 72-84.
- Leventis, S., Weetman, P., & Caramanis, C. (2005). Determinants of audit report lag: some evidence from the Athens stock exchange. *International Journal of Auditing*, 9(1), 45-58.
- Levin, I. P., Snyder, M. A., & Chapman, D. P. (1988). The interaction of experiential and situational factors and gender in a simulated risky decision-making task. *The Journal of Psychology*, 122(2), 173-181.
- Levin, J. S., Taylor, R. J., & Chatters, L. M. (1994). Race and gender differences in religiosity among older adults: Findings from four national surveys. *Journal of Gerontology*, 49(3), S137-S145.
- Li, J., Pike, R., & Haniffa, R. (2008). Intellectual capital disclosure and corporate governance structure in UK firms. *Accounting and business research*, 38(2), 137-159.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Li, W., & Shi, D. (2012, October). Audit quality, audit fees and gender. In *2012 International Conference on Information Management, Innovation Management and Industrial Engineering* (Vol. 3, pp. 340-343). IEEE.
- Li, X., & Yang, H. I. (2016). Mandatory financial reporting and voluntary disclosure: The effect of mandatory IFRS adoption on management forecasts. *The Accounting Review*, *91*(3), 933-953
- Liao, C. H., & Hsu, A. W. H. (2013). Common membership and effective corporate governance: Evidence from audit and compensation committees. *Corporate Governance: An International Review*, *21*(1), 79-92.
- Lin, Y. C. (2018). The consequences of audit committee quality. *Managerial Auditing Journal*, *33*(2), 192-216.
- Lin, Z. J., Xiao, J. Z., & Tang, Q. (2008). The roles, responsibilities and characteristics of audit committee in China. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, *21*(5), 721-751.
- Lo, K. (2008). Earnings management and earnings quality. *Journal of accounting and economics*, *45*(2-3), 350-357.
- Luan, C. J., & Tang, M. J. (2007). Where is independent director efficacy?. *Corporate Governance: An International Review*, *15*(4), 636-643.
- MacGregor, J. (2012). Audit committee equity holdings, the risk of reporting problems, and the achievement of earnings thresholds. *Journal of Accounting and Public Policy*, *31*(5), 471-491.
- Madi, H. K., Ishak, Z., & Manaf, N. A. A. (2014). The impact of audit committee characteristics on corporate voluntary disclosure. *Procedia-social and behavioral sciences*, *164*, 486-492.
- Magd, H. (2003). Management attitudes and perceptions of older employees in hospitality management. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, *15*(7), 393-401.
- Magilke, M. J., Mayhew, B. W., & Pike, J. E. (2009). Are independent audit committee members objective? Experimental evidence. *The Accounting Review*, *84*(6), 1959-1981.
- Malkiel, B. G. (2003). The efficient market hypothesis and its critics. *Journal of economic perspectives*, *17*(1), 59-82.
- Mallin, C. (2016). *Corporate governance*, Oxford University Press, Oxford.

- Mallin, C., & Ow-Yong, K. (2012). Factors influencing corporate governance disclosures: Evidence from Alternative Investment Market (AIM) companies in the UK. *The European Journal of Finance*, 18(6), 515-533.
- Mangena, M., & Taurinana, V. (2008). Audit committees and voluntary external auditor involvement in UK interim reporting. *International Journal of Auditing*, 12(1), 45-63.
- Marashdeh, Z. M. S. (2014). *The effect of corporate governance on firm performance in Jordan* (Doctoral dissertation, University of Central Lancashire).
- Marrian, I. F. (1988). *Audit Committees*. Institute of Chartered Accountants of Scotland.
- Mavridis, D. G. (2002). Marital status aspects disclosed in Greek interims reports. *Equal Opportunities International*, 21(8), 1-17.
- Mayer, C. (1996). Corporate governance, competition, and performance. *Journal of Law and Society*, 152-176.
- McAteer, M. (2009). Financial Ratios as Predictors of Managerial Fraud in Community Banks: The Analytic Model of Management Fraud. *Available at SSRN 1430984*.
- McDaniel, L., Martin, R. D., & Maines, L. A. (2002). Evaluating financial reporting quality: The effects of financial expertise vs. financial literacy. *The accounting review*, 77(s-1), 139-167.
- McKnight, P. J., & Weir, C. (2009). Agency costs, corporate governance mechanisms and ownership structure in large UK publicly quoted companies: A panel data analysis. *The quarterly review of economics and finance*, 49(2), 139-158.
- McLintock, K. P. M. (1987). Independence and Incorporation of Auditors. *Submission by Peat Marwick McLintock*.
- McMeeking, K. P., Peasnell, K. V., & Pope, P. F. (2006). The determinants of the UK Big Firm premium. *Accounting and business research*, 36(3), 207-231.
- McMullen, D. A., & Raghunandan, K. (1996). Enhancing audit committee effectiveness. *Journal of Accountancy*, 182(2), 79-81.
- McNichols, M. F. (2002). Discussion of the quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The accounting review*, 77(s-1), 61-69.

- Meek, G.K., Roberts, C.B., and Gray, S.J. (1995), 'Factors influencing voluntary annual report disclosures by U.S., U.K. and continental European multinational corporations', *Journal of International Business Studies*, 26(3): 555–572.
- Mellemvik, F., Monsen, N., & Olson, O. (1988). Functions of accounting—a discussion. *Scandinavian Journal of Management*, 4(3-4), 101-119.
- Méndez, C. F., & García, R. A. (2007). The effects of ownership structure and board composition on the audit committee meeting frequency: Spanish evidence. *Corporate Governance: An International Review*, 15(5), 909-922.
- Menon, K., & Williams, J. D. (1994). The use of audit committees for monitoring. *Journal of accounting and public policy*, 13(2), 121-139.
- Miglani, S., & Ahmed, K. (2019). Gender diversity on audit committees and its impact on audit fees: evidence from India. *Accounting Research Journal*, 32(4), 568-586.
- Mitchell, R. K., Agle, B. R., & Wood, D. J. (1997). Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts. *Academy of management review*, 22(4), 853-886.
- Mitra, S., Jaggi, B., & Al-Hayale, T. (2019). Managerial overconfidence, ability, firm-governance and audit fees. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 52(3), 841-870.
- Mohamad Naimi, M. N., Rohami, S., & Wan-Hussin, W. N. (2010). Corporate governance and audit report lag in Malaysia. *Corporate Governance and Audit Report Lag in Malaysia* (October 20, 2010). *Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance*, 6(2), 57-84.
- Mohamed Yunos, R., Ahmad, S. A., & Sulaiman, N. (2014). The influence of internal governance mechanisms on accounting conservatism. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 164, 501-507.
- Monks, R. A. (2003). Equity Culture at Risk: the threat to Anglo-American prosperity. *Corporate Governance: An International Review*, 11(3), 164-170.
- Monks, R. A. (2005). Corporate governance—USA—fall 2004 reform—the wrong way and the right way. *Corporate Governance: An International Review*, 13(2), 108-113.
- Munasinghe, L., Reif, T., & Henriques, A. (2008). Gender gap in wage returns to job tenure and experience. *Labour economics*, 15(6), 1296-1316.

- Muniandy, B., & Ali, M. J. (2012). Ownership Concentration, Political Connection And Audit Fees: Some Evidence From Malaysian Capital Market. *Corporate Ownership & Control*, 9(2), 400-409.
- Muth, M., & Donaldson, L. (1998). Stewardship theory and board structure: A contingency approach. *Corporate Governance: An International Review*, 6(1), 5-28.
- Naser, K., & Hassan, Y. M. (2016). Factors influencing external audit fees of companies listed on Dubai financial market. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 9(3), 346-363.
- Nehme, R., Assaker, G., & Khalife, R. (2015). Dynamics of Audit Lag-Board of Directors and Audit Committees' Effect. *Corporate Ownership and control*, 12(3), 281-294.
- Nekhili, M., Gull, A. A., Chtioui, T., & Radhouane, I. (2020). Gender-diverse boards and audit fees: What difference does gender quota legislation make?. *Journal of Business Finance & Accounting*, 47(1-2), 52-99.
- Nelson, J. (2005). Corporate governance practices, CEO characteristics and firm performance. *Journal of Corporate Finance*, 11(1-2), 197-228.
- Nelson, S. P., & Shukeri, S. N. (2011). Corporate governance and audit report timeliness: evidence from Malaysia. *Research in Accounting in Emerging Economies*, 11(1), 109-127.
- Nerantzidis, M. (2015). Comparing intellectual capital disclosure among the Greek listed companies: does sector and capitalisation matter?. *International Journal of Learning and Intellectual Capital*, 12(2), 146-169.
- Nerantzidis, M. (2015). Measuring the quality of the “comply or explain” approach: Evidence from the implementation of the Greek corporate governance code. *Managerial Auditing Journal* 30(4), 373-412.
- Nerantzidis, M., & Filos, J. (2014). Recent corporate governance developments in Greece. *Corporate Governance* 14(3), 281-299.
- Nerantzidis, M., Drogalas, G., Lazarides, T. G., Chytis, E., & Mitskinis, D. (2023). Audit committee characteristics and the audit report lag in Greece. *Journal of Operational Risk*, 18(1), 59-89.
- Nerantzidis, M., Filos, J., Tsamis, A., & Agoraki, M. E. (2015). The impact of the Combined Code in Greek soft law: Evidence from ‘comply or

- explain' disclosures. *International Journal of Law and Management* 57(5), 445-460.
- Ng, E. S., & Sears, G. J. (2010). What women and ethnic minorities want. Work values and labor market confidence: A self-determination perspective. *The International Journal of Human Resource Management*, 21(5), 676-698.
  - Nicholson, G. J., & Kiel, G. C. (2007). Can directors impact performance? A case-based test of three theories of corporate governance. *Corporate Governance: An International Review*, 15(4), 585-608.
  - Noh, S., So, E. C., & Weber, J. P. (2019). Voluntary and mandatory disclosures: Do managers view them as substitutes?. *Journal of Accounting and Economics*, 68(1), 101243.
  - Nuryanah, S., & Islam, S. M. (2011). Corporate governance and performance: Evidence from an emerging market. *Management & Accounting Review (MAR)*, 10(1), 17-42.
  - O'Connell, V. (2007). Reflections on Stewardship Reporting. *Accounting Horizons*, 21(2), 215-227.
  - O'Sullivan, M., Percy, M., & Stewart, J. (2008). Australian evidence on corporate governance attributes and their association with forward-looking information in the annual report. *Journal of Management & Governance*, 12(1), 5-35.
  - O'Toole, J. & Mayer, D. (2013). *Good business: Exercising effective and ethical leadership*, 1st edn, Routledge Taylor & Francis Group, New York.
  - Oates, G. (2013). Exploring the links between stakeholder type, and strategic response to stakeholder and institutional demands in the public sector context. *International Journal of Business and Management*, 8(21), 50-62.
  - OECD (1999), *Principles of Corporate Governance*, OECD, Paris.
  - OECD (2004), *Principles of Corporate Governance*. Organization for Economic Co-operation and Development, Paris (www.oecd.org).
  - OECD (2015), *OECD principles of corporate governance*, OECD Publishing, Paris.
  - Ojah, K., & Mokoaleli-Mokoteli, T. (2012). Internet financial reporting, infrastructures and corporate governance: An international analysis. *Review of development finance*, 2(2), 69-83.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Ojeka, S. A., Iyoha, F. O., & Asaolu, T. (2015). Audit Committee Financial Expertise: Antidote for Financial Reporting Quality in Nigeria?. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(1), 136-146.
- Onetto, A.E. (2007). Agency problems and the board of directors. *Journal of International Banking and Financial Law*, 1(2), 414–417.
- Oradi, J., & Izadi, J. (2019). Audit committee gender diversity and financial reporting: evidence from restatements. *Managerial Auditing Journal*, 11(3), 18-30.
- O'Sullivan, N. (1999). Board characteristics and audit pricing post-Cadbury: A research note. *European Accounting Review*, 8(2), 253-263.
- O'Sullivan, N. (2005). Why do executives serve as non-executives? Pre-Cadbury evidence from UK non-financial companies. *Accounting and Business Research*, 35(2), 161-176.
- O'Sullivan, N. (2009, June). The impact of directors' and officers' insurance on audit pricing: Evidence from UK companies. In *Accounting Forum* (Vol. 33, No. 2, pp. 146-161). No longer published by Elsevier.
- O'Sullivan, N., & Diacon, S. R. (2002). The impact of ownership, governance and non-audit services on audit fees: Evidence from the insurance industry. *International Journal of Auditing*, 6(1), 93-107.
- Oussii, A. A., & Taktak, N. B. (2018). Audit committee effectiveness and financial reporting timeliness. *African Journal of Economic and Management Studies*, 9(1), 34-55.
- Owens-Jackson, L. A., Robinson, D., & Shelton, S. W. (2009). The association between audit committee characteristics, the contracting process and fraudulent financial reporting. *American Journal of Business*, 24(1), 57-65.
- Owusu-Ansah, S., & Leventis, S. (2006). Timeliness of corporate annual financial reporting in Greece. *European Accounting Review*, 15(2), 273-287.
- Paananen, M., & Lin, H. (2009). The Development of Accounting Quality of IAS and IFRS Over Time: The Case of Germany. *Journal of International Accounting Research*, 8(1), 31-55.
- Palmrose, Z. V. (1986). Audit fees and auditor size: Further evidence. *Journal of accounting research*, 97-110.

- Pålsson, A. M. (1996). Does the degree of relative risk aversion vary with household characteristics?. *Journal of economic psychology*, 17(6), 771-787.
- Parker, R. H. (1992). *MacMillan Dictionary of Accounting*. Second Edition. MacMillan. London
- Parum, E. (2005). Does disclosure on corporate governance lead to openness and transparency in how companies are managed?. *Corporate Governance: An International Review*, 13(5), 702-709.
- Pearce, J. A., & Zahra, S. A. (1992). Board composition from a strategic contingency perspective. *Journal of management studies*, 29(4), 411-438.
- Pelger, C. (2016). Practices of standard-setting – An analysis of the IASB's and FASB's process of identifying the objective of financial reporting. *Accounting, Organizations and Society*, 50, 51-73
- Pelger, C. (2020). The Return of Stewardship, Reliability and Prudence—A Commentary on the IASB's New Conceptual Framework. *Accounting in Europe*, 17(1), 33-51.
- Pesqueux, Y., & Damak-Ayadi, S. (2005). Stakeholder theory in perspective. *Corporate Governance: The international journal of business in society*, 5(2), 5-21.
- Pfeffer, J & Salancik, G..R. (1978). *The external control of organizations: A resource dependence approach*, Harper and Row Publishers, New York.
- Pfeffer, J. & Salancik, G.R. (2003). *The external control of organizations: A resource dependence perspective*, 1st edn, Stanford University Press, Harper & Row, New York.
- Phillips, R., Freeman, R. E., & Wicks, A. C. (2003). What stakeholder theory is not. *Business ethics quarterly*, 13(4), 479-502.
- Picconi, M. and Reynolds, J.K. (2013). Audit fee theory and estimation: A consideration of the logarithmic audit fee model.
- Picou, A., & Rubach, M. J. (2006). Does good governance matter to institutional investors? Evidence from the enactment of corporate governance guidelines. *Journal of Business Ethics*, 65(1), 55-67.
- Pierce, B., & Sweeney, B. (2010). The relationship between demographic variables and ethical decision making of trainee accountants. *International journal of auditing*, 14(1), 79-99.

- Pincus, K., Rusbarsky, M., & Wong, J. (1989). Voluntary formation of corporate audit committees among NASDAQ firms. *Journal of accounting and public policy*, 8(4), 239-265.
- Pitelis, C. N. (2004). (Corporate) governance,(shareholder) value and (sustainable) economic performance. *Corporate Governance: An International Review*, 12(2), 210-223.
- Porter, B. A., & Gendall, P. J. (1998). Audit committees in private and public sector corporates in New Zealand: an empirical investigation. *International Journal of Auditing*, 2(1), 49-69.
- Powell, M., & Ansic, D. (1997). Gender differences in risk behaviour in financial decision-making: An experimental analysis. *Journal of economic psychology*, 18(6), 605-628.
- Prentice, R. A., & Spence, D. B. (2006). Sarbanes-Oxley as quack corporate governance: how wise is the received wisdom. *Geo. LJ*, 95, 1843-1909.
- Pucheta-Martínez, M. C., & De Fuentes, C. (2007). The impact of audit committee characteristics on the enhancement of the quality of financial reporting: An empirical study in the Spanish context. *Corporate Governance: An International Review*, 15(6), 1394-1412.
- Qasim, A., Muqattash, R., & Al Barghouthi, S. (2019). Examining the relationship between audit committee effectiveness and audit fees: An empirical investigation on companies listed in the UAE financial markets. *Electronic Journal of Applied Statistical Analysis*, 12(1), 263-276.
- Raber, R. W. (2003). The role of good corporate governance in overseeing risk. *Corporate Governance Advisor*, 11(2), 11-16.
- Raghunandan, K., & Rama, D. V. (2003). Audit committee composition and shareholder actions: Evidence from voting on auditor ratification. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(2), 253-263.
- Raghunandan, K., & Rama, D. V. (2007). Determinants of audit committee diligence. *Accounting Horizons*, 21(3), 265-279.
- Raghunandan, K., Rama, D. V., & Read, W. J. (2001). Audit committee composition,“gray directors,” and interaction with internal auditing. *Accounting Horizons*, 15(2), 105-118.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Rahmat, M. M., Iskandar, T. M., & Saleh, N. M. (2009). Audit committee characteristics in financially distressed and non-distressed companies. *Managerial Auditing Journal*, 24(7), 624-638.
- Rainsbury, E. A., Bradbury, M., & Cahan, S. F. (2009). The impact of audit committee quality on financial reporting quality and audit fees. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 5(1), 20-33.
- Redmayne, N. B., Bradbury, M. E., & Cahan, S. F. (2011). The association between audit committees and audit fees in the public sector. *International Journal of Auditing*, 15(3), 301-315.
- Remenyi, D., Williams, B., Money, A., & Swartz, E. (1998). *Doing research in business and management: an introduction to process and method*. Sage.
- Reschiwatia, T. E. S. (2019). Determinants of Audit Delay (Empirical Study on Manufacturing Companies listed on Indonesia Stock Exchange period 2011-2016). *International Journal of Innovation, Creativity and Change* 6(3), 115-131.
- Rezaee, Z. (2005). Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud. *Critical Perspectives on Accounting*, 16(3), 277-298.
- Rezaee, Z. (2008). *Corporate governance and ethics*. John Wiley & Sons.
- Rezaee, Z., & Lander, G. H. (1993). The Internal Auditor's Relationship with the Audit Committee. *Managerial Auditing Journal*, 8(3), 35-40.
- Rickling, M. (2014). Audit committee characteristics and repeatedly meeting-beating analyst forecasts. *International Journal of Business*, 19(2), 173-191.
- Roberts, J. (2005). Agency theory, ethics and corporate governance. *Advances in Public Interest Accounting*, 11, 249-269.
- Robson, C. (2002). *Real World Research: A Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers.*, 2nd edn.(Blackwell Publishing: Oxford, UK.).
- Rosenfield, P. (2006). *Contemporary Issues in Financial Reporting: A user-oriented approach*. Routledge.
- Ross, S. A. (1976). The Arbitrage Theory of Capital Asset Pricing. *Journal of Economic Theory*, 13(3), 341-360.
- Rusmanto, T., & Waworuntu, S. R. (2015). Factors influencing audit fee in Indonesian Publicly Listed Companies applying GCG. *Contemporary Issues in Management and Social Science Research*, 172(27), 63-67.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Rustam, S., Rashid, K., & Zaman, K. (2013). The relationship between audit committees, compensation incentives and corporate audit fees in Pakistan. *Economic Modelling*, 31, 697–716
- Salim, M. R. (2006). Legal transplantation and local knowledge: Corporate governance in Malaysia. *Australian Journal of Corporate Law*, 20(10), 1–29.
- Salleh, Z., Baatwah, S. R., & Ahmad, N. (2017). Audit committee financial expertise and audit report lag: Malaysia further insight. *Asian Journal of Accounting and Governance*, 8, 137-150.
- Salloum, L., Salloum, C., Jarrar, H., Sassine, M., Gebrayel, E., & Chaanine, N. (2015). Corporate governance and audit committee. *International Journal of Managerial and Financial Accounting*, 7(3-4), 198-216.
- Samaha, K., Dahawy, K., Abdel-Meguid, A., & Abdallah, S. (2012a). Propensity and comprehensiveness of corporate internet reporting in Egypt. *International Journal of Accounting & Information Management*, 20(2), 142-170.
- Samaha, K., Dahawy, K., Hussainey, K., & Stapleton, P. (2012b). The extent of corporate governance disclosure and its determinants in a developing market: The case of Egypt. *Advances in Accounting*, 28(1), 168–178.
- Sánchez-Ballesta, J. P., & García-Meca, E. (2007). A meta-analytic vision of the effect of ownership structure on firm performance. *Corporate Governance: An International Review*, 15(5), 879-892.
- Sarbanes-Oxley Act. (2002). 107th Congress of the United States of America. Washington DC.
- Sarens, G., & Abdolmohammadi, M. J. (2011). Monitoring effects of the internal audit function: agency theory versus other explanatory variables. *International Journal of Auditing*, 15(1), 1-20.
- Sarens, G., & De Beelde, I. (2006). The relationship between internal audit and senior management: A qualitative analysis of expectations and perceptions. *International Journal of Auditing*, 10(3), 219-241.
- Sarens, G., De Beelde, I., & Everaert, P. (2009). Internal audit: A comfort provider to the audit committee. *The British Accounting Review*, 41(2), 90-106.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Saunders, M., Lewis, P. H. I. L. I. P., & Thornhill, A. D. R. I. A. N. (2007). Research methods. *Business Students 4th edition Pearson Education Limited, England, 6(3), 1-268.*
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2009). *Research methods for business students.* Pearson education.
- Schiehl, E., Ahmadjian, C., & Filatotchev, I. (2014). National governance bundles perspective: Understanding the diversity of corporate governance practices at the firm and country levels. *Corporate Governance: An International Review, 22(3), 179-184.*
- Schmidt, J., & Wilkins, M. S. (2013). Bringing darkness to light: The influence of auditor quality and audit committee expertise on the timeliness of financial statement restatement disclosures. *Auditing: A Journal of Practice & Theory, 32(1), 221-244.*
- Schmidt, R. H., & Tyrell, M. (1997). Financial systems, corporate finance and corporate governance. *European Financial Management, 3(3), 333-361.*
- Schmitt, D. P., Realo, A., Voracek, M., & Allik, J. (2008). Why can't a man be more like a woman? Sex differences in Big Five personality traits across 55 cultures. *Journal of personality and social psychology, 94(1), 168-182.*
- Schneider, A., & Scherer, A. G. (2015). Corporate governance in a risk society. *Journal of Business Ethics, 126(2), 309-323.*
- Schrader, C. L., & Sun, H. L. (2019). How does the type of equity compensation of audit committee affect audit fees?. *Advances in accounting, 45, 100411.*
- Schubert, R. (2006). Analyzing and managing risks—on the importance of gender differences in risk attitudes. *Managerial Finance, 32, 706–715.*
- SEC (2002), “Proposed rule: Disclosure required by Sections 404, 406 and 407 of the Sarbanes-Oxley act of 2002”, Securities and Exchange Commission, Release Nos 33-8138; 34-46701.
- Securities and Exchange Commission (SEC). 2002. Final Rule: Acceleration of Periodic Report Filing Dates and Disclosure Concerning Website Access to Reports. Release No. 33–8128. Washington, DC: Government Printing Office
- Securities and Exchange Commission (SEC). 2004. Final Rule: Additional Form 8-K Disclosure Requirements and Acceleration of Filing Date. Washington, DC: Government Printing Office.

- Sellami, Y. M., & Cherif, I. (2020). Female audit committee directorship and audit fees. *Managerial Auditing Journal*, 35,(3), 398-428.
- Sellami, Y. M., & Fendri, H. B. (2017). The effect of audit committee characteristics on compliance with IFRS for related party disclosures. *Managerial Auditing Journal*, 32(6), 603-626.
- SEV Hellenic Federation of Enterprises (2011), “Corporate governance code: listed companies”.
- Sharma, V. D., & Iselin, E. R. (2012). The association between audit committee multiple-directorships, tenure, and financial misstatements. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(3), 149-175.
- Shiller, R. J. (2003). From efficient markets theory to behavioral finance. *Journal of economic perspectives*, 17(1), 83-104.
- Shin, I. H., Lee, H. Y., Lee, H. A., & Son, M. (2017). How does human resource investment in internal control affect audit reporting lag?. *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 24(1-2), 195-215.
- Shivdasani, A. (1993). Board composition, ownership structure, and hostile takeovers. *Journal of accounting and economics*, 16(1-3), 167-198.
- Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1997). A survey of corporate governance. *The journal of finance*, 52(2), 737-783.
- Shukeri, N. & Islam, A. (2012). The determinants of audit timeliness: Evidence from Malaysia, *Journal of Applied Sciences Research*, 8(7), 3314-3322.
- Siebels, J. F., & zu Knyphausen-Aufseß, D. (2012). A review of theory in family business research: The implications for corporate governance. *International Journal of Management Reviews*, 14(3), 280-304.
- Sikalidis, A., & Leventis, S. (2017). The impact of unrealized fair value adjustments on dividend policy. *European Accounting Review*, 26(2), 283-310.
- Simon, H. A. (1982). Models of bounded rationality: Behavioral economics and business organizations. *Jg.*, Cambridge (MA).
- Simunic, D. A. (1980). The pricing of audit services: Theory and evidence. *Journal of accounting research*, 161-190.
- Smith, S. R. (2003). *Audit Committees: Combined Code Guidance*. London: Financial Reporting Council.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Soh, D. S., & Martinov-Bennie, N. (2011). The internal audit function: Perceptions of internal audit roles, effectiveness and evaluation. *Managerial auditing journal*, 26(7), 605-622.
- Solomon, J. (2010). *Corporate governance and accountability*, 3rd ed., John Wiley & Sons, London.
- Solomon, J. and Solomon, A. (2004). *Corporate Governance and Accountability*, John Wiley, New York, NY.
- Soltani, B. (2002). Timeliness of corporate and audit reports: Some empirical evidence in the French context. *The International Journal of Accounting*, 37(2), 215-246.
- Soltani, B. (2014). The anatomy of corporate fraud: A comparative analysis of high profile American and European corporate scandals. *Journal of business ethics*, 120(2), 251-274.
- Spanos, L. J. (2005). Corporate governance in Greece: developments and policy implications. *Corporate Governance: The international journal of business in society*, 5(1), 15-30.
- Spanos, L. J., Tsipouri, L. J., & Xanthakis, M. D. (2008). Corporate governance rating of family firms at the Athens exchange market. *Managerial Finance*, 34(7), 465-478.
- Spence, M. (2002). Signaling in retrospect and the informational structure of markets. *American Economic Review*, 92(3), 434-459.
- Spira, L. F. (1999). Ceremonies of governance: perspectives on the role of the audit committee. *Journal of Management and Governance*, 3, 231-260.
- Spira, L. F. (2003). Audit committees: begging the question?. *Corporate governance: an international review*, 11(3), 180-188.
- Spira, L.F. & Page, M., (2003), “Risk management: The reinvention of internal controls and the changing role of internal audit”, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, Vol. 16, No. 4, pp. 640 – 661.
- Srinidhi, B. I. N., Gul, F. A., & Tsui, J. (2011). Female directors and earnings quality. *Contemporary accounting research*, 28(5), 1610-1644.
- Srinivasan, S. (2005). Consequences of financial reporting failure for outside directors: Evidence from accounting restatements and audit committee members. *Journal of Accounting Research*, 43(2), 291-334.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Stanton, P., & Stanton, J. (2002). Corporate annual reports: research perspectives used. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 15(4), 478-500.
- Sternberg, E. (1997). The defects of stakeholder theory. *Corporate Governance: An International Review*, 5(1), 3-10.
- Stewart, J., & Munro, L. (2007). The impact of audit committee existence and audit committee meeting frequency on the external audit: Perceptions of Australian auditors. *International Journal of Auditing*, 11(1), 51-69.
- Stiglitz, J. E. (2000). The contributions of the economics of information to twentieth century economics. *The quarterly journal of economics*, 115(4), 1441-1478.
- Stiglitz, J. E. (2002). Information and the Change in the Paradigm in Economics. *American economic review*, 92(3), 460-501.
- Street, D. A., & Hermanson, D. R. (2019). How do restatements affect outside directors and boards? A review of the literature. *Journal of Accounting Literature*, 43, 19-46.
- Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of management review*, 20(3), 571-610.
- Sultana, N., Singh, H., & Rahman, A. (2019). Experience of Audit Committee Members and Audit Quality. *European Accounting Review*, 28(5), 947-975.
- Sultana, N., Singh, H., & Van der Zahn, J. L. M. (2015). Audit committee characteristics and audit report lag. *International Journal of Auditing*, 19(2), 72-87.
- Sun, F., Wei, X., & Xu, Y. (2012). Audit committee characteristics and loss reserve error. *Managerial Auditing Journal*, 27, 355-377.
- Sun, J., Lan, G., & Liu, G. (2014). Independent audit committee characteristics and real earnings management. *Managerial Auditing Journal*, 29(2), 153-172.
- Swamy, V. (2011). Corporate Governance and Firm Performance in Unlisted Family Owned Firms. *International Journal of Business Insights & Transformation*, 4(2), 37-52.
- Tam, O. K. (1995). Corporate governance in China's listed companies. *Corporate Governance: An International Review*, 3(1), 21-29.

- Tanyi, P. N., & Smith, D. B. (2015). Busyness, expertise, and financial reporting quality of audit committee chairs and financial experts. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(2), 59-89.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2003). Issues and dilemmas in teaching research methods courses in social and behavioural sciences: US perspective. *International journal of social research methodology*, 6(1), 61-77.
- Thiruvadi, S., & Huang, H. W. (2011). Audit committee gender differences and earnings management. *Gender in Management: An International Journal*, 26(7), 483-498.
- Thompson, J.D. (1967). *Organizations in action: Social science bases of administrative theory*, Transaction Publishers, Nebraska.
- Thorne, L., Massey, D. W., & Magnan, M. (2003). Institutional context and auditors' moral reasoning: A Canada-US comparison. *Journal of Business Ethics*, 43(4), 305-321.
- Tremblay, M. S., & Gendron, Y. (2011). Governance prescriptions under trial: On the interplay between the logics of resistance and compliance in audit committees. *Critical Perspectives on Accounting*, 22(3), 259-272.
- Tricker, B. (2009), *Corporate Governance: Principles, Policies and Practices*, Oxford University Press, New York, NY.
- Tricker, R. I. (1994). *International corporate governance: Text, readings, and cases*. Prentice Hall.
- Tsifora, E (2007). "Corporate Governance Mechanisms and Firm Performance: Evidence from Greek Manufacturing Sector", *International Journal*, Vol. 1, No. 13, pp. 181-211.
- Tsipouri, L., & Xanthakis, M. (2004). Can corporate governance be rated? Ideas based on the Greek experience. *Corporate Governance: An International Review*, 12(1), 16-28.
- Tsipouridou, M., & Spathis, C. (2014, March). Audit opinion and earnings management: Evidence from Greece. In *Accounting Forum* (Vol. 38, No. 1, pp. 38-54). No longer published by Elsevier.
- Turley, S., & Zaman, M. (2004). The corporate governance effects of audit committees. *Journal of management and governance*, 8(3), 305-332.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Turley, S., & Zaman, M. (2007). Audit committee effectiveness: informal processes and behavioural effects. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 20(5), 1-26.
- Turnbull Report (1999). *Internal Control: Guidance for Directors on the Combined Code*. London: The Institute of Chartered Accountants in England and Wales.
- Turnbull Review Group (2005). *Internal Control: Guidance for Directors on the Combined Code*, London, Financial Reporting Council.
- Turnbull, S. (1997). Corporate governance: Its scope, concerns and theories. *Corporate Governance: An International Review*, 5(4), 180-205.
- Vafeas, N. (1999). Board meeting frequency and firm performance. *Journal of financial economics*, 53(1), 113-142.
- Vafeas, N. (2003). Length of board tenure and outside director independence. *Journal of Business Finance & Accounting*, 30(7-8), 1043-1064.
- Vafeas, N. (2005). Audit Committees, Boards, and the Quality of Reported Earnings. *Contemporary Accounting Research*, 22(4), 1093-1122.
- Vafeas, N., & Theodorou, E. (1998). The relationship between board structure and firm performance in the UK. *The British Accounting Review*, 30(4), 383-407.
- Vafeas, N., & Waagelein, J. F. (2007). The association between audit committees, compensation incentives, and corporate audit fees. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 28(3), 241-255.
- Van Knippenberg, D., & Schippers, M. C. (2007). Work group diversity. *Annu. Rev. Psychol.*, 58, 515-541.
- Vanasco, R. R. (1994). The audit committee: an international perspective. *Managerial Auditing Journal*, 9(8), 18-42.
- Vance, S. C. (1983). *Corporate leadership: Boards, directors, and strategy*. McGraw-Hill Companies.
- Vanderstoep, S. W., & Johnson, D. D. (2008). *Research methods for everyday life: Blending qualitative and quantitative approaches*. John Wiley & Sons.
- Vermeer, T. E., Raghunandan, K., & Forgione, D. A. (2006). The composition of nonprofit audit committees. *Accounting Horizons*, 20(1), 75-90.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Verrecchia, R. E. (1990). Information quality and discretionary disclosure. *Journal of accounting and Economics*, 12(4), 365-380.
- Wallace, R. O., & Naser, K. (1995). Firm-specific determinants of the comprehensiveness of mandatory disclosure in the corporate annual reports of firms listed on the stock exchange of Hong Kong. *Journal of Accounting and Public policy*, 14(4), 311-368.
- Wang, Q., Xue, X., Yang, D., & Lee, C. K. (2020). Internal control system and mechanism of Chinese listed companies: an empirical study. *Enterprise Information Systems*, 1-26.
- Wan-Hussin, W. N., & Bamahros, H. M. (2013). Do investment in and the sourcing arrangement of the internal audit function affect audit delay?. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 9(1), 19-32.
- Watson, J., & McNaughton, M. (2007). Gender differences in risk aversion and expected retirement benefits. *Financial Analysts Journal*, 63(4), 52-62.
- Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1978). Towards a positive theory of the determination of accounting standards. *Accounting review*, LIII(1), 112-134.
- Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1979). The demand for and supply of accounting theories: The market for excuses. *Accounting review*, 54(2), 273-305.
- Weimer, J., & Pape, J. (1999). A taxonomy of systems of corporate governance. *Corporate governance: An international review*, 7(2), 152-166.
- Weld, L. G., Bergevin, P. M., & Magrath, L. (2004). Anatomy of a financial fraud. *The CPA Journal*, 74(10), 44.
- Westphal, J. D., & Zajac, E. J. (2013). A behavioral theory of corporate governance: Explicating the mechanisms of socially situated and socially constituted agency. *Academy of Management Annals*, 7(1), 607-661.
- Wild, J. J. (1996). The audit committee and earnings quality. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 11(2), 247-276.
- Williamson, O. E. (1978). *Markets and hierarchies: Analysis and antitrust implications*, 1st edn, Free Press, New York.
- Williamson, O. E. (1985). *The economic institutions of capitalism firms markets relational contracting*, Free Press, New York.
- Williamson, O. E. (1993). The evolving science of organization. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 149(1), 36-63.

- Williamson, O. E. (1996a). Economics and organization: A primer. *California management review*, 38(2), 131-146.
- Williamson, O. E. (1996b). *The mechanisms of governance*, Oxford University Press, New York.
- Wood, W., Polek, D., & Aiken, C. (1985). Sex differences in group task performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(1), 63-71.
- Wooldridge, J. M. (2002). Econometric analysis of cross section and panel data MIT press. *Cambridge, ma*, 108(2), 245-254.
- Xie, B., Davidson III, W. N., & DaDalt, P. J. (2003). Earnings management and corporate governance: the role of the board and the audit committee. *Journal of corporate finance*, 9(3), 295-316.
- Xie, H. (2001). The mispricing of abnormal accruals. *The Accounting Review*, 76(3), 357-373.
- Xu, X., & Albring, S. M. (2018). Audit committee director-auditor interlocking, audit pricing and industry specialisation. *International Journal of Corporate Governance*, 9(4), 428-461.
- Yang, J. S., & Krishnan, J. (2005). Audit committees and quarterly earnings management. *International journal of auditing*, 9(3), 201-219.
- Yatim, P., Kent, P., & Clarkson, P. (2006). Governance structures, ethnicity, and audit fees of Malaysian listed firms. *Managerial Auditing Journal*, 21(7), 757-782.
- Young, J. (2006). Making up users. *Accounting, Organizations and Society*, 31(6), 579-600.
- Young, M. N., Peng, M. W., Ahlstrom, D., Bruton, G. D., & Jiang, Y. (2008). Corporate governance in emerging economies: A review of the principal-principal perspective. *Journal of management studies*, 45(1), 196-220.
- Yue, D., Wu, X., Shen, N., & Chu, C. H. (2009, November). Logistic regression for detecting fraudulent financial statement of listed companies in China. In *2009 International Conference on Artificial Intelligence and Computational Intelligence* (Vol. 2, pp. 104-108). IEEE.
- Yusoff, W. F. W., & Alhaji, I. A. (2012). Insight of corporate governance theories. *Journal of Business & Management*, 1(1), 52-63.

- Zahra, S. A. (2014). Public and corporate governance and young global entrepreneurial firms. *Corporate Governance: An International Review*, 22(2), 77-83.
- Zahra, S. A., & Pearce, J. A. (1989). Boards of directors and corporate financial performance: A review and integrative model. *Journal of management*, 15(2), 291-334.
- Zain, M. M., Wahab, E. A. A., & Foo, Y. B. (2010). Audit quality: Do the audit committee and internal audit arrangements matters?. *Corporate Ownership & Control*, 8(1), 333-346.
- Zaitul & Ilona, D. (2019). Gender in Audit Committee and Financial reporting Timeliness: the Case of Unique Continental European Model. *International Journal of Engineering & Technology*, 7, 436-442.
- Zalata, A. M., Tauringana, V., & Tingbani, I. (2018). Audit committee financial expertise, gender, and earnings management: Does gender of the financial expert matter?. *International review of financial analysis*, 55, 170-183.
- Zaman, M., Hudaib, M., & Haniffa, R. (2011). Corporate governance quality, audit fees and non-audit services fees. *Journal of Business Finance & Accounting*, 38(1-2), 165-197.
- Zattoni, A., & Cuomo, F. (2008). Why adopt codes of good governance? A comparison of institutional and efficiency perspectives. *Corporate governance: an international review*, 16(1), 1-15.
- Zeff, S. (2013). The objectives of financial reporting: A historical survey and analysis. *Accounting and Business Research*, 43(4), 262-327.
- Zhang, T., & Huang, J. (2013). The risk premium of audit fee: evidence from the 2008 financial crisis. *China Journal of Accounting Studies*, 1(1), 47-61.
- Zhang, X., Semba, H. D., & Xu, H. (2021). Mandatory vs. voluntary disclosure of management forecast in China. *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 28(1), 133-152.
- Zhang, Y., Zhou, J., & Zhou, N. (2007). Audit committee quality, auditor independence, and internal control weaknesses. *Journal of accounting and public policy*, 26(3), 300-327.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Zhou, H., Owusu-Ansah, S., & Maggina, A. (2018). Board of directors, audit committee, and firm performance: Evidence from Greece. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 31, 20-36.
- Zhou, Z., Wang, H., & Cheng, X. (2020). Audit committee returnees and auditor choice: evidence from China. *Asian Review of Accounting*, 28(4), 635-663.
- Zingales, L. (1997), “Corporate Governance”, NBER Working Paper, no. 6309, available at: <http://www.nber.org/papers/w6309> (accessed 15/06/2020).

Ελληνική

- Ζαφειρόπουλος, Κ., & Μυλωνάς, Ν. (2017). Στατιστική με SPSS: περιέχει θεωρία πιθανοτήτων.
- Καραμάνης, Κ. (2008). Σύγχρονη ελεγκτική: θεωρία και πρακτική σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα. *εκδόσεις ΟΠΑ*.
- Μιχαλοπούλου, Ε., Σιάτρας, Γ., και Δασκαλάκης, Δ. (2001), Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών 125 χρόνια (Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών Α.Ε).

Νομοθεσία

- Κανονισμός 537/2014. Σχετικά με ειδικές απαιτήσεις όσον αφορά τον υποχρεωτικό έλεγχο οντοτήτων δημοσίου συμφέροντος και την κατάργηση της απόφασης 2005/909/ΕΚ της Επιτροπής.
- Νόμος 1969/1991. Εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου, αμοιβαία κεφάλαια, διατάξεις εκσυγχρονισμού και εξυγιάνσεως της κεφαλαιαγοράς και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 167/Α/30-10-1991.
- Νόμος 2190/1920. Περί Ανωνύμων Εταιρειών.
- Νόμος 3016/2002. Για την Ε.Δ., θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 110Α / 17-5-2002.
- Νόμος 3091/2002. Απλουστεύσεις και βελτιώσεις στη φορολογία εισοδήματος και κεφαλαίου και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α' 330/24-12-2002.
- Νόμος 3429/2005. Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί (Δ.Ε.Κ.Ο.). ΦΕΚ 314/Α/27-12-2005.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

- Νόμος 3604/2007. Αναμόρφωση και τροποποίηση του κωδικοποιημένου Νόμου 2190/1920 «Περί Ανωνύμων Εταιρειών» και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 189/Α'/8.8.2007.
- Νόμος 3693/2008. Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/43/ΕΚ περί υποχρεωτικών ελέγχων των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών, για την τροποποίηση των Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου και για την κατάργηση της Οδηγίας 84/253/ΕΟΚ του Συμβουλίου και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 174Α / 25-8-2008 Ν. 4308/2014. Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα και Σχετικές Διατάξεις. ΦΕΚ 251Α / 24-11-2014.
- Νόμος 3873/2010. Ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη της Οδηγίας 2006/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τους ετήσιους και ενοποιημένους λογαριασμούς εταιρειών ορισμένων μορφών και της οδηγίας 2007/63/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την απαίτηση για τη σύνταξη έκθεσης από ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα σε περίπτωση συγχώνευσης ή διάσπασης ανωνύμων εταιρειών. ΦΕΚ 150Α / 06-09-2010.
- Νόμος 3884/2010. Ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο της Οδηγίας 2007/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2007, σχετικά με την άσκηση ορισμένων δικαιωμάτων από μετόχους εισηγμένων εταιρειών - Τροποποίηση και προσαρμογή του κωδικοποιημένου νόμου 2190/1920 Περί ανωνύμων εταιρειών και του Ν. 2396/1996. ΦΕΚ 168Α / 24-09-2010.
- Νόμος 4449/2017. Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις. ΦΕΚ 7Α / 24-1-2017.
- Νόμος 4706/2020 Ε.Δ. ανωνύμων εταιρειών, σύγχρονη αγορά κεφαλαίου, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, μέτρα προς εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1131 και άλλες διατάξεις , κωδικοποιημένος με τον 4722/2020. ΦΕΚ Α' 136/17-07-2020.
- Οδηγία 2006/43/ΕΚ. Για τους υποχρεωτικούς ελέγχους των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών, για την τροποποίηση των οδηγιών 78/660/ΕΟΚ

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου και για την κατάργηση της οδηγίας 84/253/ΕΟΚ του Συμβουλίου.

- Οδηγία 2006/46/ΕΚ. Για την τροποποίηση της οδηγίας 78/660/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί των ετήσιων λογαριασμών εταιρειών ορισμένων μορφών, της οδηγίας 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με τους ενοποιημένους λογαριασμούς, της οδηγίας 86/635/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τους ετήσιους και ενοποιημένους λογαριασμούς των τραπεζών και λοιπών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και της οδηγίας 91/674/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τους ετήσιους και τους ενοποιημένους λογαριασμούς των ασφαλιστικών επιχειρήσεων.
- Οδηγία 2007/36/ΕΚ. Σχετικά με την άσκηση ορισμένων δικαιωμάτων από μετόχους εισηγμένων εταιρειών.
- Οδηγία 2007/63/ΕΚ. Για την τροποποίηση των οδηγιών 78/855/ΕΟΚ και 82/891/ΕΟΚ όσον αφορά την απαίτηση για τη σύνταξη έκθεσης από ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα σε περίπτωση συγχώνευσης ή διάσπασης ανωνύμων εταιρειών.
- Οδηγία 2014/56/ΕΕ. Για την τροποποίηση της οδηγίας 2006/43/ΕΚ για τους υποχρεωτικούς ελέγχους των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών.
- Οδηγία 2017/1131/ΕΚ. Για τα αμοιβαία κεφάλαια της χρηματαγοράς.
- Οδηγία 2017/828/ΕΚ. Για την τροποποίηση της οδηγίας 2007/36/ΕΚ όσον αφορά την ενθάρρυνση της μακροπρόθεσμης ενεργού συμμετοχής των μετόχων.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου.
Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1: Σημαντικοί ορισμοί της Ε.Δ.

Συγγραφείς	Πρότυπος Ορισμός	Απόδοση ορισμού στα Ελληνικά
Donaldson (1990)	CG is the structure whereby managers at the organizational apex are controlled through the board of directors, its associated structures, executive incentive, and other schemes of monitoring and bonding.	Η Ε.Δ. είναι η δομή μέσω της οποίας οι διευθυντές της οργανωτικής κορυφής ελέγχονται μέσω του διοικητικού συμβουλίου, των σχετικών δομών του, του εκτελεστικού κινήτρου και άλλων σχεδίων παρακολούθησης και σύνδεσης.
Demb and Neubauer (1992)	CG is a process by which corporations are made responsive to the rights and wishes of stakeholders.	Η Ε.Δ. είναι μια διαδικασία με την οποία οι εταιρείες ανταποκρίνονται στα δικαιώματα και τις επιθυμίες των ενδιαφερομένων μερών.
Cadbury Committee (1992)	CG is the system by which companies are directed and controlled.	Η Ε.Δ. είναι το σύστημα μέσω του οποίου διευθύνονται και ελέγχονται οι εταιρείες.
Keasey and Wright (1993)	CG is the structures, process, cultures and systems that engender the successful operation of the organization.	Η Ε.Δ. είναι οι δομές, η διαδικασία, οι κουλτούρες και τα συστήματα που δημιουργούν την επιτυχή λειτουργία του οργανισμού.
Cannon (1994)	The governance of enterprise is the sum of those activities that make up the internal regulation of the business, in compliance with the obligations placed on the firm by	Η διακυβέρνηση της επιχείρησης είναι το άθροισμα εκείνων των δραστηριοτήτων που συνθέτουν τον εσωτερικό κανονισμό της επιχείρησης, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

	legislation, ownership and control. It incorporates the trusteeship of assets, their management and their deployment.	επιβάλλονται στην εταιρεία από τη νομοθεσία και την ιδιοκτησία της. Μέσα σε αυτή ενσωματώνονται η αξιοπιστία των περιουσιακών στοιχείων, η διαχείριση και η ανάπτυξή τους.
Conyon (1994)	CG refers to the way in which companies are directed and controlled.	Η Ε.Δ. αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι εταιρείες κατευθύνονται και ελέγχονται.
Tam (1995)	In brief, CG ought to be the process for ensuring that a company performs in a responsible and responsive way to the interests of its stakeholders.	Εν συντομία, η Ε.Δ. πρέπει να είναι η διαδικασία που να διασφαλίζει ότι μια εταιρεία ανταποκρίνεται με υπεύθυνο τρόπο στα συμφέροντα των ενδιαφερόμενων μερών.
Mayer (1996)	CG is concerned with ways of bringing the interests of the two parties into line and ensuring that firms are run for the benefit of investors.	Η Ε.Δ. είναι οι τρόποι με τους οποίους εναρμονίζονται τα συμφέροντα των δύο μερών και διασφαλίζουν ότι οι επιχειρήσεις λειτουργούν προς όφελος των επενδυτών.
Schmidt and Tyrell (1997)	CG refers to the totality of the institutional and organizational mechanisms, and the corresponding decision making, intervention and control rights, which serve to resolve conflicts of interest between the various groups which have a stake in the firm.	Η Ε.Δ. αναφέρεται στο σύνολο των θεσμικών και οργανωτικών μηχανισμών, καθώς και στα αντίστοιχα δικαιώματα λήψης αποφάσεων, παρέμβασης και ελέγχου, τα οποία χρησιμεύουν στην επίλυση συγκρούσεων συμφερόντων μεταξύ των διαφόρων ομάδων που συμμετέχουν στην εταιρεία.
Schleifer and Vishny	CG deals with the ways in which suppliers	Η Ε.Δ. είναι οι τρόποι με τους οποίους οι

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

(1997)	of finance to corporations assure themselves of getting are turn on their investment.	χρηματοδότες μιας επιχείρησης διασφαλίζονται ως προς την απολαβή μιας λογιστικής απόδοσης από τα κεφάλαιά της.
Turnbull (1997)	CG describes all the influences affecting the institutional processes, including those for appointing the controllers and/or regulators, involved in organizing the production and sale of goods and services.	Η Ε.Δ. περιγράφει όλες τις επιρροές που επηρεάζουν τις θεσμικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων για τον διορισμό των ελεγκτών ή / και των ρυθμιστικών αρχών, που εμπλέκονται στην οργάνωση της παραγωγής και πώλησης των αγαθών και των υπηρεσιών.
Zingales (1997)	The complex set of constraints that shape the ex-post bargaining over the quasi-rents generated in the course of a relationship.	Το περίπλοκο σύνολο περιορισμών που διαμορφώνουν τις εκ των υστέρων διαπραγματεύσεις για τις οιονεί προσόδους που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια της επιχείρησης.
John and Senbet (1998)	CG deals with mechanisms by which stakeholders of a corporation exercise control over corporate insiders and management such that their interests are protected.	Η Ε.Δ. ασχολείται με μηχανισμούς με τους οποίους τα ενδιαφερόμενα μέρη μιας εταιρείας ασκούν έλεγχο επί εταιρικών εμπιστευτικών πληροφοριών και διαχείρισης, έτσι ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντά τους.
John and Senbet (1998)	CG is a means by which various stakeholders exert control over a corporation by exercising certain rights as established in the existing legal and	Η Ε.Δ. είναι ένα μέσο με το οποίο διάφοροι ενδιαφερόμενοι ασκούν έλεγχο επί μιας εταιρείας, ασκώντας ορισμένα δικαιώματα, όπως ορίζονται στα υφιστάμενα νομικά και

	regulatory frameworks as well as corporate by laws.	κανονιστικά πλαίσια, καθώς και στους εταιρικούς νόμους.
Weimer and Pape (1999)	A system of CG is defined as a more-or-less country-specific framework of legal, institutional and cultural factors shaping the patterns of influence that stakeholders (e.g. managers, employees, shareholders, creditors, customers, suppliers and the government) exert on managerial decision-making.	Το σύστημα της Ε.Δ. ορίζεται ούτε λιγότερο ούτε περισσότερο για τη χώρα ως πλαίσιο νομικών, θεσμικών και πολιτιστικών παραγόντων, που διαμορφώνουν τα πρότυπα επιρροής που ασκούν τα ενδιαφερόμενα μέρη (π.χ. διευθυντές, υπάλληλοι, μέτοχοι, πιστωτές, πελάτες, προμηθευτές και η κυβέρνηση) διοικητική λήψη αποφάσεων.
La Porta, Lopez-de-Silanes, Shleifer and Vishny (2000)	CG is a set of mechanisms through which outside investors protect themselves against expropriation by the insiders	Η Ε.Δ. είναι το σύνολο των μηχανισμών, μέσω των οποίων οι εξωτερικοί επενδυτές προστατεύουν τους εαυτούς τους από την εκμετάλλευση των στελεχών και των μετόχων με επιρροή.
Monks (2003)	CG properly understood, is a process of effective accountability of managements to informed and active owners.	Η Ε.Δ. είναι μια διαδικασία αποτελεσματικής λογοδοσίας των διαχειριστών σε ενημερωμένους και ενεργούς ιδιοκτήτες.
Gospel and Pendleton (2003)	CG is concerned with who controls the firm, in whose interest the firm is governed and the various ways whereby control is exercised.	Η Ε.Δ. ασχολείται με το ποιος ελέγχει την εταιρεία, προς το συμφέρον του οποίου διέπεται η εταιρεία και με τους διάφορους τρόπους με τους οποίους ασκείται ο έλεγχος.

Denis and McConnel (2003)	We define CG as the set of mechanisms-both institutional and market-based-that induce the self-interested controllers of a company (those that make decisions regarding how the company will be operated) to make decisions that maximize the value of the company to its owners (the suppliers of capital).	Η Ε.Δ. ορίζεται ως το σύνολο των μηχανισμών - τόσο θεσμικών, όσο και βασισμένων στην αγορά - που προκαλούν τους αυτοτελείς ελεγκτές μιας εταιρείας (αυτοί που λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας της εταιρείας) για τη λήψη αποφάσεων που μεγιστοποιούν την αξία της εταιρείας στους ιδιοκτήτες της (οι προμηθευτές κεφαλαίου).
Dailyn Dalton and Cannella (2003)	We define governance as the determination of the broad uses to which organizational resources will be deployed and the resolution of conflicts among the myriad participants in organizations.	Η διακυβέρνηση ορίζεται ως ο καθορισμός των ευρέων χρήσεων στις οποίες θα χρησιμοποιηθούν οι οργανωτικοί πόροι και η επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των μυριάδων συμμετεχόντων των οργανισμών.
Child and Rodrigues (2003)	CG is concerned with ensuring that managers run firms honestly and effectively, so as to provide a fair and acceptable return to those who invest resources in them.	Η Ε.Δ. ασχολείται με τη διασφάλιση ότι οι διευθυντές διοικούν τις επιχειρήσεις με ειλικρίνεια και αποτελεσματικότητα, ώστε να παρέχουν δίκαιη και αποδεκτή απόδοση σε όσους επενδύουν πόρους σε αυτές.
OECD (2004)	CG involves a set of relationships between a company's management, its board, its shareholders and other stakeholders. Also provides the structure through which the objectives of the company are set, and the means of attaining those objectives and	Η Ε.Δ. περιλαμβάνει ένα σύνολο σχέσεων μεταξύ της διοίκησης μιας εταιρείας, του διοικητικού της συμβουλίου, των μετόχων της και άλλων ενδιαφερόμενων μερών, που συνδέονται με τη λειτουργία της επιχείρησης. Επίσης παρέχει τη δομή μέσω της οποίας

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

	monitoring performance are determined.	καθορίζονται οι στόχοι της εταιρείας, τα μέσα επίτευξης των στόχων αυτών, καθώς και τους τρόπους παρακολούθησης και ελέγχου της απόδοσης της εταιρείας.
Pitelis (2004)	CG refers to who controls the capitalist firm, especially the modern joint stock, public limited, giant corporation, as well as what for, how and to what effect.	Η Ε.Δ. αναφέρεται στο ποιος ελέγχει την καπιταλιστική εταιρεία, ειδικά στο σύγχρονο εταιρικό απόθεμα, τους ενδιαφερόμενους, τη γιγαντιαία εταιρεία, καθώς και στο τι, πώς και σε ποιο αποτέλεσμα.
Monks (2005)	CG is about ensuring the integrity of equity culture which provides an environment within which traditional rates of return can continue to be achieved.	Η Ε.Δ. διασφαλίζει την ακεραιότητα της κουλτούρας των μετοχών, που παρέχει ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο μπορούν να συνεχίσουν να επιτυγχάνονται τα παραδοσιακά ποσοστά απόδοσης.
Nelson (2005)	I begin by defining corporate governance as a set of constraints on managers and shareholders as they bargain to determine how the value of the firm will be allocated.	Η Ε.Δ. είναι ένα σύνολο περιορισμών, οι οποίοι επηρεάζουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τους διευθυντές των επιχειρήσεων, όταν υπάρχει διαχωρισμός της ιδιοκτησίας και του ελέγχου της επιχείρησης.
Parum (2005)	CG can be defined as a set of principles concerning the governing of companies and how these principles are disclosed or	Η Ε.Δ. μπορεί να οριστεί ως ένα σύνολο αρχών σχετικά με τη διοίκηση των εταιρειών, καθώς και πώς αυτές οι αρχές αποκαλύπτονται ή

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

	communicated externally.	κοινοποιούνται εξωτερικά.
Davis (2005)	CG describes the institutional matrix that channels financial flows.	Η Ε.Δ. περιγράφει το θεσμικό πλαίσιο που διοχετεύει τις χρηματοοικονομικές ροές.
Picou and Rubach (2006)	From a financial perspective, CG is the construction of rules, practices, and incentives to effectively align the interests of the agents (boards and managers) with those of the principals (capital suppliers).	Από την οικονομική σκοπιά, η Ε.Δ. είναι η δημιουργία κανόνων, πρακτικών και κινήτρων για την αποτελεσματική ευθυγράμμιση των συμφερόντων των αντιπροσώπων (συμβούλια και διευθυντές) με εκείνα των αρχών (προμηθευτές κεφαλαίου).
Claessens (2006)	CG as being concerned with the resolution of collective action problems among dispersed investors and the reconciliation of conflicts of interest among various corporate claimholders.	Η Ε.Δ. ασχολείται με την επίλυση προβλημάτων συλλογικής δράσης μεταξύ διασκορπισμένων επενδυτών και τη συμφιλίωση των συγκρούσεων συμφερόντων μεταξύ διαφόρων εταιρειών, οι οποίες κατέχουν αξιώσεις.
Claessens (2006)	CG as a set of mechanisms through which firms operate when ownership is separated from management.	Η Ε.Δ. είναι ένα σύνολο μηχανισμών μέσω των οποίων οι επιχειρήσεις λειτουργούν, όταν η ιδιοκτησία διαχωρίζεται από τη διαχείριση.
Larcker, Richardson and Tuna (2007)	CG is the set of mechanisms that influence the decisions made by managers when there is a separation of ownership and control.	Η Ε.Δ. είναι το σύνολο των μηχανισμών που επηρεάζουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τους διαχειριστές, όταν υπάρχει διαχωρισμός ιδιοκτησίας και ελέγχου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Luan and Tang (2007)	CG means the relationships among stakeholders, including stockholders, the board, employees, customers, suppliers and the management.	Η Ε.Δ. αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένων των μετόχων, του διοικητικού συμβουλίου, των υπαλλήλων, των πελατών, των προμηθευτών και της διοίκησης.
Chiang and Lin (2007)	CG indicates a set of relationships among a company's management, its board, its shareholders and other stakeholders.	Η Ε.Δ. δείχνει ένα σύνολο σχέσεων μεταξύ της διοίκησης μιας εταιρείας, του διοικητικού της συμβουλίου, των μετόχων της και άλλων ενδιαφερόμενων μερών.
Sanchez-Ballesta and Garcia-Meca (2007)	CG can be seen as the mean to reduce the agency costs produced by aligning managerial and shareholders' interests, which should lead to a higher firm valuation.	Η Ε.Δ. μπορεί να θεωρηθεί ως το μέσο μείωσης του κόστους της αντιπροσωπείας που παράγεται με την ευθυγράμμιση των συμφερόντων των διευθυντών και των μετόχων, κάτι που θα οδηγήσει σε υψηλότερη αποτίμηση της επιχείρησης.
Young, Peng, Ahlstrom, Bruton and Jiang (2008)	CG intersects organizations, markets, and political systems, and hence is a microcosm of the broader institutional environment.	Η Ε.Δ. αγγίζει οργανισμούς, αγορές και πολιτικά συστήματα, και ως εκ τούτου είναι ένας μικρόκοσμος του ευρύτερου θεσμικού περιβάλλοντος.
Hambrick, Werder and Zajac (2008)	We see CG as referring to the formal structures, informal structures, and processes that exist in oversight roles and	Η Ε.Δ. αναφέρεται στις επίσημες δομές, τις άτυπες δομές και τις διαδικασίες που υπάρχουν στους ρόλους και τις ευθύνες εποπτείας του

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

	responsibilities in the corporate context.	εταιρικού πλαισίου.
Donnelly and Mulcahy (2008)	CG is a set of control mechanisms that is specially designed to monitor and ratify managerial decisions, and to ensure the efficient operation of a corporation on behalf of its stakeholders.	Η Ε.Δ. είναι ένα σύνολο μηχανισμών ελέγχου που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για την παρακολούθηση και την επικύρωση των διαχειριστικών αποφάσεων και για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας μιας εταιρείας για λογαριασμό των ενδιαφερόμενων μερών.
Chizema (2008)	A nation's CG code is generally a voluntary set of principles, recommendations, standards, or best practices, issued by a collective body, and relating to the internal governance of corporations within a country.	Ο κώδικας Ε.Δ. ενός έθνους είναι γενικά ένα εθελοντικό σύνολο αρχών, συστάσεων, προτύπων ή βέλτιστων πρακτικών, που εκδίδονται από ένα συλλογικό όργανο και σχετίζονται με την εσωτερική διακυβέρνηση των εταιρειών σε μια χώρα.
Brickley and Zimmerman (2010)	CG is the system of laws, regulations, institutions, markets, contracts, and corporate policies and procedures (such as the internal control system, policy manuals, and budgets) that direct and influence the actions of the top level decision makers in the corporation (shareholders, boards, and executives).	Η Ε.Δ. είναι ένα σύστημα νόμων, κανονισμών, θεσμών, αγορών, συμβάσεων και εταιρικών πολιτικών και διαδικασιών (όπως το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, εγχειρίδια πολιτικής και προϋπολογισμοί), που κατευθύνουν και επηρεάζουν τις ενέργειες των υπευθύνων λήψης αποφάσεων ανώτατου επιπέδου στην εταιρεία (μέτοχοι, διοικητικά συμβούλια και στελέχη).
Armstrong, Guay and	CG consists of the mechanisms by which	Η Ε.Δ. αποτελείται από τους μηχανισμούς με

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Weber (2010)	the shareholders ensure that the board of directors, in turn, sees to it that managers' interests are aligned with those of shareholders.	τους οποίους οι μέτοχοι διασφαλίζουν ότι το Δ.Σ., με τη σειρά του, φροντίζει ότι τα συμφέροντα των διευθυντών ευθυγραμμίζονται με εκείνα των μετόχων.
Aguilera and Jackson (2010)	CG may be defined broadly as the study of power and influence over decision making within the corporation.	Η Ε.Δ. μπορεί να οριστεί ευρέως ως η μελέτη της εξουσίας και της επιρροής στη λήψη αποφάσεων εντός της εταιρείας.
Boytson, Deloof, and Matthyssens (2011)	A distinction can be made between open and closed CG. Open CG refers to transparency, external monitoring, and more developed bonding between management and shareholders (and is generally consistent with dispersed ownership). Closed CG refers to opaqueness, internal monitoring, and little bonding (and is consistent with concentrated ownership).	Διάκριση της Ε.Δ. σε κλειστή και ανοιχτή. Η ανοιχτή Ε.Δ. αναφέρεται στη διαφάνεια, στην εξωτερική παρακολούθηση και στον πιο ανεπτυγμένο δεσμό μεταξύ της διοίκησης και των μετόχων (και είναι γενικά συνεπής με τη διασπαρμένη ιδιοκτησία). Η κλειστή Ε.Δ. αναφέρεται σε αδιαφάνεια, εσωτερική παρακολούθηση και μικρή συγκόλληση (και συνάδει με τη συμπυκνωμένη ιδιοκτησία).
Abor, Graham, and Yawson (2011)	Our view of CG is an integrated set of internal and external mechanisms that harmonize conflicts of interest resulting from the separation of ownership and control.	Η Ε.Δ. είναι ένα ολοκληρωμένο σύνολο εσωτερικών και εξωτερικών μηχανισμών που εναρμονίζουν τις συγκρούσεις συμφερόντων που προκύπτουν από το διαχωρισμό της ιδιοκτησίας και του ελέγχου.
Abor, Graham, and	Our view of CG is one of a multifaceted	Η Ε.Δ. είναι ένας πολύπλευρος μηχανισμός

Yawson (2011)	monitoring mechanism which, taken together, may explain the restructuring choices of the newly combined firm.	παρακολούθησης που, από κοινού, μπορεί να εξηγήσει τις επιλογές αναδιάρθρωσης της νέας συνδυασμένης εταιρείας.
Huyghebaert and Wang (2012)	CG has been characterized as the set of mechanisms protecting investors against actions that reduce the value of their claims.	Η Ε.Δ. έχει χαρακτηριστεί ως το σύνολο των μηχανισμών που προστατεύουν τους επενδυτές από ενέργειες που μειώνουν την αξία των απαιτήσεών τους.
Ojah and Mokoaleli – Mokoteli (2012)	CG is defined here as the set of identifiable arrangements that determine how the management of a corporation (agent) ensures that stakeholders’ (equity holders, creditors, suppliers, government and employees) claims on the firm are not materially different than their intrinsic values.	Η Ε.Δ. ορίζεται ως το σύνολο των αναγνωρίσιμων ρυθμίσεων που καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο η διοίκηση μιας εταιρείας (αντιπρόσωπος) διασφαλίζει ότι οι απαιτήσεις των ενδιαφερόμενων μερών (μέτοχοι, πιστωτές, προμηθευτές, κυβερνήσεις και υπάλληλοι) στην εταιρεία δεν είναι ουσιαστικά διαφορετικοί από τις εγγενείς αξίες τους.
Desender, Aguilera, Crespi, and García-cestona, (2013)	CG defined as a system of interrelated practices having strategic or institutional complementarities, where governance practices will be effective only in certain combinations.	Η Ε.Δ. ορίζεται ως ένα σύστημα αλληλένδετων πρακτικών με στρατηγικές ή θεσμικές συμπληρωματικότητες, όπου οι πρακτικές διακυβέρνησης θα είναι αποτελεσματικές μόνο σε ορισμένους συνδυασμούς.
Schiehll, Ahmadjiian, Filatotchev (2014)	...CG systems as comprising bundles of interrelated or even intertwined external (country-level) and internal (firm-level)	Τα συστήματα Ε.Δ. περιλαμβάνουν δέσμες αλληλοσυνδεόμενων ή ακόμη και αλληλένδετων εξωτερικών δυνάμεων (σε επίπεδο χώρας) και

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

	forces, which provide structures and processes of the relationship between firm's management and stakeholders, most commonly owners.	εσωτερικού (σε επίπεδο επιχείρησης), παρέχοντας δομές και διαδικασίες της σχέσης μεταξύ της διοίκησης της εταιρείας και των ενδιαφερομένων, συνήθως οι ιδιοκτήτες.
Zahra (2014)	CG is the set of rules, systems and regulations intended to protect stakeholders', especially shareholders', interests.	Η Ε.Δ. είναι το σύνολο κανόνων, συστημάτων και κανονισμών που αποσκοπούν στην προστασία των συμφερόντων των ενδιαφερομένων, ιδίως των μετόχων.
Aguilera, Desender, Bednar and Lee (2015)	I will [. . .] define CG as the design of institutions that induce or force management to <i>internalize the welfare of stakeholders</i> . (Emphasis added. 2014 Economic Nobel Laureate Jean Tirole's Presidential Address to the Econometric Society entitled "Corporate Governance"; Subsequently published in <i>Econometrica</i> , 2001, p. 4)	... η Ε.Δ. ορίζεται ως σχεδιασμός των ιδρυμάτων που προκαλούν ή αναγκάζουν τη διαχείριση να εσωτερικοποιήσει την ευημερία των ενδιαφερόμενων μερών.
Schneider and Scherer (2015).	We regard CG as a mechanism that signals the ability of a corporation to control and limit risks for stakeholders, and thus contributes to organizational legitimacy.	Η Ε.Δ. είναι ένας μηχανισμός που σηματοδοτεί την ικανότητα μιας εταιρείας να ελέγχει και να περιορίζει τους κινδύνους για τα ενδιαφερόμενα μέρη, και έτσι συμβάλλει στην οργανωτική νομιμότητα.
Collie and Colpan	CG is the way in which corporations are	Η Ε.Δ. είναι ο τρόπος με τον οποίο οι εταιρείες

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

(2016)	owned, controlled, and coordinated and set their goals.	κατέχονται, ελέγχονται, συντονίζονται και θέτουν τους στόχους τους.
Blémus and Guégan, (2020)	CG can be defined as the mechanisms which have an impact inside a company/firm on the relationship between the company's management, its board, its shareholders and other stakeholders, and whose aim is to provide an efficient structure to control and monitor effectively the company's management, objectives and performance.	Η Ε.Δ. μπορεί να οριστεί ως οι μηχανισμοί που έχουν αντίκτυπο μέσα σε μια εταιρεία στη σχέση μεταξύ της διοίκησης της εταιρείας, του διοικητικού της συμβουλίου, των μετόχων της και άλλων ενδιαφερομένων, και των οποίων στόχος είναι να παράσχει μια αποτελεσματική δομή για τον αποτελεσματικό έλεγχο και παρακολούθηση της εταιρείας. διαχείριση, στόχοι και επιδόσεις.
Wang, Xue, Yang and Lee, (2020)	CG, as a set of arrangements of a business activities system, aims to manage and coordinate the relationship among stakeholders of the company.	Η Ε.Δ., ως ένα σύνολο ρυθμίσεων ενός συστήματος επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, στοχεύει στη διαχείριση και το συντονισμό της σχέσης μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών της εταιρείας.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Πίνακας 2: Σύνοψη ερευνών που μελέτησαν το ρόλο της Ε.Ε. στις ελεγκτικές δαπάνες

Συγγραφέας	Χώρα	Μέγεθος Δείγματος	Περίοδος	Θεωρίες	Συνοπτικά Αποτελέσματα
Collier and Gregory (1996)	H.B.	315 ερωτηματολόγια σε εταιρείες του FTSE 500	1991	-	Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι υπάρχει μια σημαντική θετική σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και της παρουσίας, καθώς και του μεγέθους της Ε.Ε. Επίσης, τα τέλη ελέγχου σχετίζονταν αρνητικά με τον κίνδυνο και την πολυπλοκότητα της Ε.Ε.
O' Sullivan (1999)	H.B.	146 εισηγμένες εταιρείες	1995	-	Ο ερευνητής διαπίστωσε ότι τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε. δεν επηρέασαν την τελική διαμόρφωση των τελών ελέγχου από τα ελεγκτικά γραφεία, λαμβάνοντας υπόψη ότι σχηματίζονται από θεωρίες της ζήτησης και της προσφοράς.
Goddard and Masters (2000)	H.B.	253 εισηγμένες εταιρείες	1994 - 1995	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η παρουσία της Ε.Ε., είτε συμμορφωνόταν με τον κώδικα Cadbury (1992) είτε όχι, δεν έχει σημαντική επίδραση στα τέλη ελέγχου.
O' Sullivan and Diacon (2002)	H.B.	117 ερωτηματολόγια σε ασφαλιστικές εταιρείες	1992	Agency Theory	Οι ερευνητές έχουν κάποια στοιχεία που έδειξαν ότι η παρουσία της Ε.Ε. επηρέασε θετικά τις δαπάνες ελέγχου.
Abbott, Parker, Peters and	Αμερική	538 εισηγμένες	2001	Agency	Οι συγγραφείς διαπίστωσαν ότι εταιρείες με Ε.Ε. που αποτελούνται αποκλειστικά από ανεξάρτητα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Raghunandan (2003a)		εταιρείες		Theory	μέλη, που συναντώνται τουλάχιστον τέσσερις φορές το χρόνο συνδέονταν σημαντικά και αρνητικά με το ποσοστό πληρωμής για μη ελεγκτικά τέλη.
Abbott, Parker, Peters and Raghunandan (2003b)	Αμερική	492 εισηγμένες εταιρείες	2001	Supply and Demand Theory	Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. και η παρουσία τουλάχιστον ενός μέλους με οικονομικές γνώσεις συσχετίστηκαν σημαντικά και θετικά με τα έξοδα ελέγχου.
Goodwin-Stewart and Kent (2006)	Αυστραλία	401 εισηγμένες εταιρείες	2000	Supply and Demand Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η παρουσία της Ε.Ε. και οι συχνότερες συνεδριάσεις των επιτροπών σχετίζονται με υψηλότερα έξοδα ελέγχου. Αντίθετα, η εμπειρογνομοσύνη των μελών της Ε.Ε. σχετιζόταν με υψηλότερα τέλη ελέγχου, όταν η ανεξαρτησία και η επιμέλεια των μελών της Ε.Ε. είναι χαμηλές.
Yatim, Kent and Clarkson (2006)	Μαλαισία	736 εισηγμένες εταιρείες	2003	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει μια θετική και σημαντική σχέση μεταξύ της εμπειρογνομοσύνης των μελών της Ε.Ε., της συχνότητας των συνεδριάσεων της με τις ελεγκτικές δαπάνες.
Vafeas & Waegelein	Αμερική	410 εισηγμένες εταιρείες	2001 - 2003	-	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το μέγεθος της Ε.Ε., η εμπειρογνομοσύνη και η ανεξαρτησία των μελών της σχετίζονταν θετικά με τα τέλη

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

(2007)					ελέγχου στην περίπτωση που η Ε.Ε. λειτουργεί ως συμπλήρωμα των εξωτερικών ελεγκτών στη διαχείριση της παρακολούθησης.
Bliss, Muniandy and Majid (2007)	Μαλαισία	447 εισηγμένες εταιρείες	2001	Agency, Supply and Demand Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ύπαρξη δυαρχικού διευθυντή στο Δ.Σ. σχετίζεται με τα έξοδα ελέγχου και αυτή η σχέση εξασθενεί σημαντικά, όταν η εταιρεία έχει υψηλή αναλογία ανεξάρτητων μελών στην Ε.Ε.
Stewart and Munro (2007)	Αυστραλία	75 ερωτηματολόγια σε μέλη των Big4 και σε τέσσερις ελεγκτικές εταιρείες μεσαίου επιπέδου	-	Supply and Demand Theory	Τα ευρήματα έδειξαν ότι οι συχνότερες συναντήσεις της Ε.Ε., ειδικά με τους εξωτερικούς ελεγκτές, οδήγησαν σε υψηλότερα έξοδα ελέγχου.
Boo and Sharma (2008)	Αμερική	469 εισηγμένες εταιρείες	2001	Economic Theory	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υφίσταται μια αδύναμη σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και της ανεξαρτησίας των μελών της Ε.Ε.
Lee (2008)	Αμερική	631 παρατηρήσεις από των S & P Super 1500	2000 - 2001	Economic Theory	Τα ευρήματα τεκμηρίωσαν ότι υπάρχει μια αρνητική σχέση μεταξύ της αποτελεσματικότητας της Ε.Ε. και των αλλαγών στην αναλογία των μη ελεγκτικών δαπανών με τις ελεγκτικές δαπάνες. Έτσι αποδείχθηκε ότι οι ενεργές Ε.Ε. περιορίζουν αυτή την αναλογία προκειμένου να ενισχυθεί η

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

					ανεξαρτησία του ελεγκτή.
Hoitash and Hoitash (2009)	Αμερική	2.393 εταιρείες	2004	Supply and Demand Theory	Τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι υπάρχει μια σημαντική θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους, των συνεδριάσεων της Ε.Ε. και των ελεγκτικών δαπανών.
Krishnan and Visvanathan (2009)	Αμερική	801 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες, από τον S&P 500	2000 - 2002	Supply and Demand Theory	Τα αποτελέσματα υποστηρίζουν ότι τα τέλη ελέγχου σχετίζονταν αρνητικά με τη λογιστική χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Ε.Ε. Αυτή η σχέση μετριάστηκε από τη συνολική ποιότητα Ε.Δ.
Rainsbury, Bradbury and Cahan (2009)	Νέα Ζηλανδία	87 εισηγμένες εταιρείες	2001	-	Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι σε περίοδο χωρίς κανονισμούς σχετικά με τις Ε.Ε., η ποιότητα των Ε.Ε. έχει ελάχιστη επίδραση στα τέλη ελέγχου.
Engel, Hayes and Wang (2010)	Αμερική	3.295 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2000 - 2004	Agency and Bargaining Theory	Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι η συνολική αποζημίωση και τα μετρητά που καταβλήθηκαν στα μέλη της Ε.Ε. σχετίζονταν θετικά με τα τέλη ελέγχου.
Zain, Wahab & Foo (2010)	Μαλαισία	539 εισηγμένες εταιρείες	2006	Capital Reputational Theory, Agency	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπήρχε μια θετική σχέση μεταξύ της ανεξαρτησίας των μελών της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Αντίθετα, υπήρχε μια αρνητική σχέση μεταξύ της εμπειρογνωμοσύνης των μελών της Ε.Ε. και των

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

				Theory	αμοιβών ελέγχου.
Leung & Wang (2010)	Χονγκ Κονγκ	438 εταιρείες	2005 - 2006	Economic Theory, Stewardship Theory	Τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι υπήρχε μια θετική σχέση μεταξύ της ποιότητας της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου. Επίσης, ο συσχετισμός της υψηλότερης ποιότητας της Ε.Ε. με υψηλότερα τέλη ελέγχου είναι ισχυρότερος στις επιχειρήσεις που ελέγχονταν από την οικογένεια, σε σχέση με τις εταιρείες που δεν ελέγχονταν από την οικογένεια.
Tremblay and Gendron (2011)	Καναδάς	60 μέλη Ε.Ε., δημόσιων εταιρειών (ημι-δομημένες συνεντεύξεις)	2003 - 2004	Actor-Network Theory	Οι απόψεις των μελών της Ε.Ε. έδειξαν ότι η διαπραγμάτευση σχετικά με τα τέλη ελέγχου δεν αποτελεί πλέον βασικό ρόλο για τις Ε.Ε. Τα μέλη της Ε.Ε. ανέφεραν ότι είχαν αντιληφθεί ότι τα τέλη ελέγχου σχετίζονται θετικά με την ποιότητα του ελέγχου.
Zaman, Hudaib and Haniffa (2011)	H.B.	135 εισηγμένες εταιρείες	2001 - 2004	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αποτελεσματική Ε.Ε., όπως μετράται από τα χαρακτηριστικά τους, συνδέεται με περισσότερη παρακολούθηση, που οδηγεί σε ευρύτερο πεδίο ελέγχου και υψηλότερα τέλη ελέγχου. Επίσης, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. σχετίζεται σημαντικά με τις μη ελεγκτικές αμοιβές.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Bliss, Gul and Majid (2011)	Μαλαισία	803 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2001 - 2002	Institutional & Political Theory	Αυτή η μελέτη υποστήριξε ότι μια μεγαλύτερη αναλογία ανεξάρτητων μελών στην Ε.Ε. συσχετίζεται θετικά με υψηλότερες ελεγκτικές δαπάνες.
Redmayne, Bradbury and Cahan (2011)	Νέα Ζηλανδία	204 παρατηρήσεις από εταιρείες του δημόσιου τομέα	1998 - 2000	-	Σε μια περίοδο κατά την οποία ο σχηματισμός της Ε.Ε. ήταν εθελοντικός, τα αποτελέσματα υποστήριξαν ότι οι Ε.Ε. συσχετίζονταν θετικά με τα τέλη ελέγχου σε οντότητες του δημόσιου τομέα με προσανατολισμό στα κέρδη. Επίσης, οι Ε.Ε. σχετίζονταν με χαμηλότερα τέλη ελέγχου και αλληλεπιδρούν με τον κίνδυνο ελέγχου.
Adelopo, Jallow and Scott (2012)	H.B.	209 εισηγμένες εταιρείες	2005	Agency Theory	Τα αποτελέσματα της μελέτης φανέρωσαν ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ της δραστηριότητας της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου.
Johl, Subramaniam and Zain (2012)	Μαλαισία	559 εισηγμένες εταιρείες	2005	Supply and Demand Theory	Οι συγγραφείς δεν υποστήριξαν την κύρια υπόθεση που προέβλεπε θετική σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και της αναλογίας των μελών bumiputra στην Ε.Ε. Αντίθετα, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εταιρείες που καθοδηγούνται από έναν CEO bumiputra με πλήρως συγκροτημένη Ε.Ε. τείνουν να πληρώνουν υψηλότερα τέλη ελέγχου, υποδεικνύουν ότι υπάρχει μικτή σχέση εθνότητας για τα τέλη ελέγχου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Muniandy & Ali (2012)	Μαλαισία	162 εισηγμένες εταιρείες	2001	Agency Theory	Τα ευρήματα φανέρωσαν ότι το υψηλότερο ποσοστό ανεξάρτητων διευθυντών στην Ε.Ε. των πολιτικά συνδεδεμένων εταιρειών απαιτούσαν από τους ελεγκτές να καταβάλουν πρόσθετες προσπάθειες στις πολιτικά συνδεδεμένες εταιρείες, γεγονός που οδήγησε σε αύξηση των ελεγκτικών δαπανών.
Chan, Liu and Sun (2013)	Αμερική	794 εταιρείες	2005 - 2006	-	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ των τελών ελέγχου και του ποσοστού των διευθυντικών συμβούλων μακράς θητείας στην ανεξάρτητη Ε.Ε., λαμβάνοντας υπόψη ότι η μακροχρόνια θητεία των μελών της Ε.Ε. οδηγεί σε χαμηλότερη προσπάθεια ελέγχου.
Rustam, Rashid & Zaman (2013)	Πακιστάν	50 εισηγμένες εταιρείες	2007 - 2011	-	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η δραστηριότητα της Ε.Ε. και η ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής σχετίζονταν σημαντικά με τα επίπεδα τελών ελέγχου.
Cohen, Hoitash, Krishnamoorthy and Wright (2014)	Αμερική	18.567 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2001 - 2007	-	Τα αποτελέσματα σημείωσαν ότι τα μέλη της Ε.Ε. που είναι και λογιστές και χρηματοοικονομικοί εμπειρογνώμονες σχετίζονται σημαντικά θετικά με τα τέλη ελέγχου και σημαντικά αρνητικά με τα μη ελεγκτικά τέλη.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Beck and Mauldin (2014)	Αμερική	9.214 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2006 - 2009	-	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μικρότερες μειώσεις αμοιβών συμβαίνουν παρουσία ισχυρότερων Ε.Ε. και επίσης η Ε.Ε. επηρέασε κυρίως τις αμοιβές, όταν το ελεγκτικό γραφείο είναι λιγότερο ισχυρό.
Duellman, Hurwitz and Sun (2015)	Αμερική	7.661 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2000 - 2010	-	Η παρουσία μιας ισχυρής Ε.Ε. μπορεί να μετριάσει τη σχέση μεταξύ των τελών ελέγχου και της υπερβολικής εμπιστοσύνης των διαχειριστών. Αντίθετα, μια αδύναμη Ε.Ε. οδηγεί σε μια αρνητική σχέση μεταξύ της υπερβολικής εμπιστοσύνης των διαχειριστών και των τελών ελέγχου.
Harjoto, Laksmana and Lee (2015)	Αμερική	1.642 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2000 - 2010	Supply and Demand Theory	Τα ευρήματα υποστήριξαν ότι οι εταιρείες με υψηλότερο ποσοστό μελών εθνικής μειονότητας στην Ε.Ε, πληρώνουν σημαντικά μεγαλύτερα τέλη ελέγχου.
Salloum, Salloum, Jarrar, Sassine, Gebrayel and Chaanine (2015)	Λίβανος	110 παρατηρήσεις από οικογενειακές εταιρείες	2011 - 2013	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της Ε.Ε., όπως το μέγεθος, η ανεξαρτησία, η συχνότητα και η εμπειρογνομοσύνη των μελών, με τα έξοδα ελέγχου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Karim, Robin and Suh (2016)	Αμερική	11.422 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2000 - 2011	Theory of firm	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι αμοιβές ελέγχου σχετίζονται αρνητικά με την παρουσία κοινών μελών σε Ε.Ε. και αποζημιώσεων (αλληλοεπικάλυψη επιτροπών).
Nasser & Hassan (2016)	Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	23 εισηγμένες εταιρείες	2011	Agency Theory	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπήρχε μια σημαντική και θετική συσχέτιση μεταξύ των τελών ελέγχου και της ανεξαρτησίας των μελών της Ε.Ε.
Kim, Kwak, Lim and Yu (2017)	Αμερική	11.684 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2003 - 2010	-	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η Ε.Ε. με εμπειρογνώμονες λογιστικής απαιτεί μια πιο λεπτομερή διαδικασία ελέγχου και συνεπώς είναι πιο πιθανό να πληρώσει μεγαλύτερα έξοδα ελέγχου.
Lai, Srinidhi, Gul and Tsui (2017)	Αμερική	5.768 παρατηρήσεις	2001 - 2011	-	Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι οι Ε.Ε. με γυναίκες μέλη πληρώνουν μεγαλύτερα τέλη ελέγχου και είναι πιο πιθανό να επιλέξουν ειδικούς ελεγκτές σε σχέση με τις Ε.Ε. που έχουν μόνο άνδρες.
Ghafran and O'Sullivan (2017)	H.B.	991 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες του FTSE 350	2007 - 2010	Agency Theory	Τα ευρήματα της έρευνας σημείωσαν ότι τα μέλη της Ε.Ε. που έχουν υψηλότερα επίπεδα οικονομικής εμπειρογνωμοσύνης σχετίζονται με μεγαλύτερες ελεγκτικές δαπάνες.
Kalelkar (2017)	H.B.	11.334	2007 - 2012	-	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

		παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες			υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ της επικάλυψης των μελών της Ε.Ε. και της επιτροπής αποζημιώσεων με τις ελεγκτικές δαπάνες.
Habib and Bhuiyan (2018)	Αυστραλία	7.767 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2001 - 2014	Agency Theory	Οι ερευνητές τεκμηρίωσαν ότι εταιρείες με επικαλυπτόμενα μέλη στην Ε.Ε. έχουν χαμηλότερα τέλη ελέγχου, όταν αυτά τα μέλη κατέχουν μετοχές της εταιρείας.
Jizi and Nehme (2018)	Αμερική	749 εισηγμένες εμπορικές τράπεζες	2009 - 2015	Agency, Supply and Demand Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ των οικονομικών εμπειρογνομόνων της Ε.Ε. και των τελών ελέγχου.
Lin (2018)	Αμερική	1.087 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2006 - 2014	-	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αποζημίωση βάσει κινήτρων της Ε.Ε. σχετιζόταν θετικά με ανώμαλες αμοιβές ελέγχου μόνο όταν οι εταιρείες αλλάζουν από ελεγκτές Big 4 σε μη Big 4 ή μεταβαίνουν σε ελεγκτές εκτός Big 4.
Xu & Albring (2018)	Αμερική	9.271 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες του S & P 1.500.	2004 - 2014	-	Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ των αμοιβών των διευθυντών – ελεγκτών των Ε.Ε. και των ελεγκτικών τελών μόνο για εταιρείες που επιλέγουν εξειδικευμένους ελεγκτές βιομηχανίας. Αντίθετα, οι εταιρείες που

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

					επιλέγουν μη εξειδικευμένους ελεγκτές πληρώνουν χαμηλότερες ελεγκτικές δαπάνες στις ελεγκτικές εταιρείες.
Ali, Singh and Al-Akra (2018)	Αυστραλία	197 εισηγμένες εταιρείες	2007 - 2009	Supply and Demand Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε., που αντικατοπτρίζεται μέσα από τα βασικά χαρακτηριστικά της, σχετίζεται σημαντικά και θετικά με τις ελεγκτικές και μη ελεγκτικές δαπάνες.
Aldamen, Hollindale and Ziegelmayer (2018)	Αυστραλία	624 εισηγμένες εταιρείες	2011	Agency Theory, Institutional, Supply and Demand Theory	Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι η παρουσία γυναικών στην Ε.Ε. ενισχύει τη θετική σχέση μεταξύ του εταιρικού μεγέθους και των αμοιβών ελέγχου, καθώς και μεταξύ του κινδύνου και των ελεγκτικών δαπανών.
Farooq, Kazim, Usman & Latif (2018)	Πακιστάν	406 παρατηρήσεις από 100 εισηγμένες εταιρείες	2007 - 2011	Agency Theory	Τα ευρήματα έδειξαν ότι η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. (μετρούμενη μέσω του μεγέθους της Ε.Ε., της ανεξαρτησίας της Ε.Ε. και του αριθμού των συνεδριάσεων της Ε.Ε.) μειώνει τις ελεγκτικές δαπάνες.
Bala, Amran, &	Νιγηρία	440 παρατηρήσεις από εισηγμένες	2012 - 2016	-	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όπως το μέγεθος, η

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Shaari (2018)		εταιρείες			εμπειρογνωμοσύνη των μελών σε θέματα λογιστικής, αλλά και νομικών θεμάτων, καθώς και κατοχή μετοχών από την πλευρά των μελών συνδέονταν θετικά με τις ελεγκτικές δαπάνες, στην προσπάθειά τους για μεγαλύτερη διασφάλιση ελέγχου.
Habib, Bhuiyan and Rahman (2019)	Αμερική	9.175 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2004 - 2010	Agency Theory	Οι ερευνητές τεκμηρίωσαν ότι η παρουσία «προβληματικών» διευθυντών σε Ε.Ε., που σημαίνει προηγούμενη οικονομική αποτυχία ή διαχειριστική ακεραιότητα, σχετίζεται με μεγαλύτερα έξοδα ελέγχου.
Sultana, Singh and Rahman (2019)	Αυστραλία	13.155 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2001 - 2012	Organizational Behavior Theory, Supply and Demand Theory	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η θητεία των μελών της Ε.Ε., η ηλικία τους, οι πολλαπλές ηγετικές θέσεις και γενικά η εμπειρία τους συνδέονται θετικά με τις ελεγκτικές αμοιβές.
Schrader and Sun (2019)	Αμερική	467 παρατηρήσεις από εταιρείες του Small Cap 600	2011 - 2012	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αποζημίωση ιδίων κεφαλαίων με επιχορηγήσεις δικαιωμάτων των μελών της Ε.Ε. έχει αρνητική και στατιστικά σημαντική σχέση με τα έξοδα ελέγχου. Επίσης, τα ευρήματα έδειξαν ότι η αποζημίωση ιδίων

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

					κεφαλαίων με απονομή μετοχών στα μέλη Ε.Ε. σχετίζεται θετικά και στατιστικά με τα έξοδα ελέγχου.
Miglani and Ahmed (2019)	Ινδία	200 εισηγμένες εταιρείες	2011 - 2014	Agency Theory, Supply and Demand Theory	Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι η παρουσία οικονομικών εμπειρογνομώνων στην Ε.Ε. σχετίζεται σημαντικά θετικά με τα έξοδα ελέγχου.
Mitra, Jaggi and Al-Hayale (2019)	Αμερική	12.942 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2003 - 2011	Supply and Demand Theory	Τα ευρήματα της έρευνας τεκμηρίωσαν ότι υπάρχει πολύ ασθενέστερη τεκμηρίωση σχετικά με τον αντίκτυπο των χαρακτηριστικών της Ε.Ε. στα τέλη ελέγχου των εταιρειών με υψηλή διαχειριστική ικανότητα.
Larasati, Ratri, Nasih & Harymawan (2019)	Ινδονησία	510 παρατηρήσεις από 216 εισηγμένες εταιρείες	2014 - 2016	Agency Theory, Supply and Demand Theory	Τα ευρήματα έδειξαν ότι η παρουσία μιας ανεξάρτητης επιτροπής διαχείρισης κινδύνων και μιας πιο ανεξάρτητης Ε.Ε. απαιτούσαν περισσότερη κάλυψη για έλεγχο και άρα προέκυπταν μεγαλύτερες δαπάνες ελέγχου.
Qasim, Muqattash & Al Barghouthi	Ηνωμένα Αραβικά	64 εισηγμένες εταιρείες	2015	-	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. έχει σημαντικό θετικό αντίκτυπο στις ελεγκτικές δαπάνες. Τα

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

(2019)	Εμιράτα				ευρήματα φανέρωσαν ότι υπήρχε μια σημαντική θετική σχέση του αριθμού των συνεδριάσεων των Ε.Ε., καθώς και της εμπειρογνομosύνης των μελών με τις ελεγκτικές δαπάνες.
Nekhili, Gull, Chtioui and Radhouane (2020)	Γαλλία	1.488 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες του SBF 120	2002 - 2017	Supply and Demand Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι γυναίκες μέλη της Ε.Ε. είναι πιο πρόθυμες να περιορίσουν τη ζήτηση για στοιχειώδη ελεγκτική εργασία, λόγω των προηγμένων ικανοτήτων παρακολούθησης, με στόχο τη μείωση των τελών ελέγχου.
Fredriksson, Kiran and Niemi (2020)	Φινλανδία	940 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2007 - 2016	Agency Theory	Οι ερευνητές παρατήρησαν ότι ο αντίκτυπος του κεφαλαίου φήμης, όπως απεικονίστηκε από τον αριθμό των διευθυντικών στελεχών τους σε διαφορετικές εταιρείες, καθώς και η αποζημίωση των διευθυντών από όλες τις θέσεις τους, έχει ισχυρή επίδραση στα τέλη ελέγχου για εταιρείες που διαθέτουν Ε.Ε.
Sellami and Cherif (2020)	Σουηδία	790 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2013 - 2017	Supply and Demand Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της παρουσίας της γυναίκας στην Ε.Ε. και των τελών ελέγχου.
Bauman and Ratzinger	Γερμανία	477 παρατηρήσεις από εισηγμένες	2012 - 2013	-	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η παρουσία στην Ε.Ε. αποφοίτων ελεγκτικών εταιρειών που έφυγαν πρόσφατα από την πρώην

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

(2020)		εταιρείες			εταιρεία τους δεν επηρεάζουν τις ελεγκτικές δαπάνες.
Bhuiyan, Rahman, & Sultana (2020)	Αμερική	5.047 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2004 - 2010	Supply and Demand Theory	Τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι οι ενδείξεις αμοιβών ελέγχου για δραστηριότητες διαχείρισης πραγματικών κερδών είναι σημαντικά υψηλότερες σε περίπτωση που μια γυναίκα «μολυσμένη» διευθυντής είναι στο Δ.Σ. και στην Ε.Ε. Επίσης, οι ερευνητές δεν βρήκαν ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία για το αν η παρουσία γυναίκας επηρεάζει τους χρηματοοικονομικούς εμπειρογνώμονες «μολυσμένους» διευθυντές σχετικά με τα έξοδα ελέγχου.
Drogalas, Nerantzidis, Mitskinis & Tampakoudis (2021)	Ελλάδα	126 εισηγμένες εταιρείες	2017	-	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ελεγκτικές δαπάνες συσχετίζονται θετικά και σημαντικά με το μέγεθος της Ε.Ε., την παρουσία τουλάχιστον ενός μέλους με προηγούμενη εμπειρία σε παρόμοια θέση, καθώς και τη συχνότητα των συνεδριάσεων που πραγματοποιούνται καθ 'όλη τη διάρκεια του έτους.

Πίνακας 3: Σύνοψη ερευνών που μελέτησαν το ρόλο της Ε.Ε. στην καθυστέρηση ελέγχου

Συγγραφέας	Χώρα	Μέγεθος Δείγματος	Περίοδος	Ημέρες καθυστέρησης ελέγχου	Θεωρίες	Συνοπτικά Αποτελέσματα
Abdullah (2006)	Μαλαισία	731 παρατηρήσεις από 371 εισηγμένες εταιρείες	1998 - 2000	105	Agency and Signaling Theory	Τα ευρήματα έδειξαν ότι η ανεξαρτησία του Δ.Σ. και ο διαχωρισμός των ρόλων του προέδρου και του διευθύνοντος συμβούλου συνδέονται σημαντικά με την καθυστέρηση ελέγχου. Τα αποτελέσματα έδειξαν μια θετική συσχέτιση μεταξύ της επικαιρότητας των οικονομικών καταστάσεων και της μόχλευσης και αρνητική σχέση της καθυστέρησης ελέγχου με την κερδοφορία της εταιρείας. Αντίθετα, δεν εντοπίζεται καμία σημαντική σχέση με τα χαρακτηριστικά της Ε.Ε.
Afify (2009)	Αίγυπτος	85 εισηγμένες εταιρείες	2007	67	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ανεξαρτησία του Δ.Σ., η παρουσία Ε.Ε. και η δυαρχία του διευθύνοντος συμβούλου συνδέονταν αρνητικά με την καθυστέρηση ελέγχου.
Mohamad Naimi, Rohami & Wan-Hussin, (2010)	Μαλαισία	628 εισηγμένες εταιρείες	2002	100	-	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ενεργές και μεγαλύτερες Ε.Ε. μειώνουν την καθυστέρηση ελέγχου. Αντίθετα, δεν βρέθηκαν αποδεικτικά στοιχεία που να αποκαλύπτουν ότι η ανεξαρτησία και η εμπειρογνωμοσύνη της Ε.Ε. σχετίζονται με την επικαιρότητα της έκθεσης

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

						ελέγχου.
Nelson & Shukeri (2011)	Μαλαισία	703 εισηγμένες εταιρείες	2009	101	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η επικαιρότητα της έκθεσης ελέγχου επηρεάζεται από το μέγεθος της Ε.Ε., τον τύπο του ελεγκτή, τη γνώμη του ελέγχου και την εταιρική κερδοφορία.
Ika & Ghazali (2012)	Ινδονησία	211 εισηγμένες εταιρείες	2008	98	Agency Theory	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η αποτελεσματικότητα της Ε.Ε. μπορεί να μειώσει την καθυστέρηση ελέγχου.
Shukeri & Islam (2012)	Μαλαισία	491 εισηγμένες εταιρείες	2011	97	Agency Theory	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου επηρεαζόταν από το μέγεθος της Ε.Ε. και τις συνεδριάσεις της. Αντίθετα, δε βρέθηκαν στοιχεία που να υποστηρίζουν τις επιπτώσεις των προσόντων της Ε.Ε. στην επικαιρότητα των εκθέσεων ελέγχου.
Hashim & Rahman (2012)	Μαλαισία	864 παρατηρήσεις από 288 εισηγμένες εταιρείες	2007 - 2009	111	Agency and Resource Dependency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ανεξαρτησία της Ε.Ε. και η εμπειρογνομosύνη των μελών της Ε.Ε. μπορούσαν να βοηθήσουν στη μείωση της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου.
Schmidt & Wilkins (2013)	Αμερική	512 παρατηρήσεις από 154 εισηγμένες εταιρείες	2004 - 2009	92	-	Τα αποτελέσματά τους έδειξαν ότι οι επιχειρήσεις που απασχολούν Big4 ελεγκτές και οι επιχειρήσεις με οικονομικούς εμπειρογνώμονες στην Ε.Ε. έχουν μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Wan - Hussin & Bamahros (2013)	Μαλαισία	432 εισηγμένες εταιρείες	2009	98	Agency Theory	Τα ευρήματα φανέρωσαν μια αρνητική σχέση μεταξύ της καθυστέρησης ελέγχου και της ανεξαρτησίας των μελών της Ε.Ε., καθώς και της θητείας του ελεγκτικού γραφείου. Επίσης βρήκαν μια θετική σχέση μεταξύ της καθυστέρησης του ελέγχου και της συχνότητας των συναντήσεων της Ε.Ε.
Abernathy, Beyer, Masli & Stefaniak (2014)	Αμερική	332 εισηγμένες εταιρείες του S & P 500	2006 - 2008	55	-	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η λογιστική χρηματοοικονομική εμπειρογνομosύνη των μελών της Ε.Ε. συμβάλλει στην αποτελεσματικότητά της, βελτιώνοντας την επικαιρότητα των χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Επίσης διαπίστωσαν ότι οι πρόεδροι των Ε.Ε. με λογιστική πείρα σχετίζονται με την έγκαιρη χρηματοοικονομική αναφορά.
Khlif & Samaha (2014)	Αίγυπτος	344 παρατηρήσεις από 86 εισηγμένες εταιρείες	2007 - 2010	72	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ποιότητα εσωτερικού ελέγχου σχετίζεται αρνητικά με την καθυστέρηση του εξωτερικού ελέγχου, όπως ορίζεται από τη συνιστώσα του ελεγκτή και της καθυστέρησης αναφοράς του ελέγχου. Επίσης τα ευρήματα έδειξαν ότι η σχέση μεταξύ της καθυστέρησης ελέγχου και της δραστηριότητας της Ε.Ε. (συνεδριάσεις) δεν επαληθεύεται.
Sultana, Singh	Αυστραλία	494 παρατηρήσεις	2004 - 2008	81	Agency and	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα μέλη

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

& Van der Zahn (2015)		από εισηγμένες εταιρείες			Resource Dependency Theory	της Ε.Ε. με οικονομική πείρα, προηγούμενη εμπειρία και ανεξαρτησία συνδέονταν με μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου.
Harjoto, Laksamana & Lee (2015)	Αμερική	1.642 εισηγμένες εταιρείες	2000 - 2010	55	-	Τα αποτελέσματα υπέδειξαν ότι οι εταιρείες με υψηλό ποσοστό παρουσίας γυναικών, που ανήκουν σε κάποια εθνοτική μειονότητα, στην Ε.Ε. τους συνδέονται με μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου.
Al Daoud, Ismail & Lode (2015)	Ιορδανία	112 εισηγμένες εταιρείες	2011 - 2012	68	Agency Theory	Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστήριξαν ότι η ύπαρξη Ε.Ε. θα μπορούσε να επιλύσει την ασυμμετρία πληροφοριών μεταξύ της διοίκησης και των εξωτερικών ελεγκτών που, με τη σειρά τους, θα οδηγούσαν σε μειωμένη καθυστέρηση αναφοράς ελέγχου και καθυστέρηση αναφοράς της διοίκησης.
Ojeka, Iyoha, & Asaolu (2015)	Νιγηρία	15 εισηγμένες τράπεζες	2003 - 2012	91	-	Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι ο αριθμός συνεδριάσεων της Ε.Ε. και το μέγεθος της Ε.Ε. σε συνδυασμό με τη χρηματοοικονομική εμπειρογνομοσύνη των μελών της Ε.Ε. είχαν αρνητικό συντελεστή συσχέτισης για την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Nehme, Assaker & Khalife (2015)	H.B.	908 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες του FTSE 350	2007 - 2010	64	Agency Theory	Τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της Ε.Ε., τόσο πιο συχνές είναι οι συνεδριάσεις της Ε.Ε. και όσο μεγαλύτερο είναι το

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

						ποσοστό των οικονομικών εμπειρογνομώνων που υπηρετούν στην Ε.Ε., τόσο μεγαλύτερη είναι η καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Hassan (2016)	Παλαιστίνη	46 εισηγμένες εταιρείες	2011	62	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η καθυστέρηση ελέγχου σχετίζεται αρνητικά με την παρουσία Ε.Ε., το μέγεθος της εταιρείας, την πολυπλοκότητα της εταιρείας και τη διασπορά ιδιοκτησίας, ενώ σχετίζεται θετικά με το μέγεθος του Δ.Σ. και το status της εταιρείας ελέγχου.
Ahmed & Che-Ahmad (2016)	Νιγηρία	14 εισηγμένες τράπεζες	2008 - 2012	120	-	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το μέγεθος της Ε.Ε. δεν έχει σημαντική συσχέτιση με την καθυστέρηση ελέγχου. Αντίθετα, οι συνεδριάσεις του Δ.Σ., το μέγεθος του Δ.Σ. και η παρουσία γυναικών στο Δ.Σ. είχαν σημαντικές θετικές σχέσεις με την καθυστέρηση ελέγχου.
Salleh, Baatwah & Ahmad (2017)	Μαλαισία	100 πρώτες, κορυφαίες εισηγμένες εταιρείες	2005 - 2011	77	-	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η χρηματοοικονομική εμπειρία των μελών της Ε.Ε. δεν συνδεόταν με την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου. Επίσης πρότειναν ότι η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. ενίσχυε την χρηματοοικονομική εμπειρογνομοσύνη τους για την παροχή έγκαιρων οικονομικών εκθέσεων.

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Ghafran & Yasmin (2018)	H.B.	246 εισηγμένες εταιρείες	2007 - 2010	64	Agency Theory	Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι η καθυστέρηση ελέγχου σχετίζεται αρνητικά με τις Big4, το μέγεθος της Ε.Ε., όταν διαθέτει περισσότερα από τρία άτομα, την παρουσία οικονομικού εμπειρογνώμονα, την παρουσία μόνο ανεξάρτητων μελών και την πραγματοποίηση τριών ή περισσότερων συναντήσεων στη διάρκεια του έτους.
Hussin, Bamahros & Shukeri (2018)	Μαλαισία	651 εισηγμένες εταιρείες	2013	103	-	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ της καθυστέρησης ελέγχου και του αριθμού συσκέψεων της Ε.Ε. και αρνητική σχέση μεταξύ της καθυστέρησης ελέγχου και του μεγέθους της Ε.Ε.
Oussii & Taktak (2018)	Τυνησία	53 εισηγμένες εταιρείες	2011 - 2014	136	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το υψηλό ποσοστό μελών με χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη στην Ε.Ε. συνδέεται με μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου. Αντίθετα, η ανεξαρτησία των μελών της Ε.Ε. και ο αριθμός των συσκέψεων δεν έχουν σημαντική επίδραση στην καθυστέρηση ελέγχου.
Baatwah, Salleh & Stewart (2019)	Μαλαισία	100 εισηγμένες εταιρείες	2005 - 2011	77	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, όταν ο πρόεδρος της Ε.Ε. διαθέτει λογιστική πείρα, σχετίζεται με μικρότερη καθυστέρηση ελέγχου. Επιπλέον, η καθυστέρηση ελέγχου έχει αρνητική σχέση με το ποσοστό των ανεξάρτητων

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

						μελών και τον αριθμό των συνεδριάσεων που πραγματοποιεί η Ε.Ε.
Habib, Bhuiyan, Huang & Miah (2019)	Παγκόσμια μετα ανάλυση	321.650 παρατηρήσεις	-	66	Agency Theory	Τα ευρήματα έδειξαν ότι η παρουσία ενός μέλους με χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη σε μια Ε.Ε. και η συνεργασία με μια Big4 μειώνουν την καθυστέρηση ελέγχου.
Zaitul & Itona (2019)	Ινδονησία	370 παρατηρήσεις από 185 εισηγμένες εταιρείες	2014 - 2015	85	Agency Theory	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το φύλο των μελών της Ε.Ε. εξακολουθεί να συζητείται, όσον αφορά τον ρόλο τους στη βελτίωση της επικαιρότητας των χρηματοοικονομικών αναφορών, αφού αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα για καθυστέρηση ελέγχου.
Fujianti (2019)	Ινδονησία	94 εισηγμένες εταιρείες	2013	67	-	Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι κανένα χαρακτηριστικό από την παρουσία της Ε.Ε. δεν είχε σημαντική επίδραση στην καθυστέρηση της χρηματοοικονομικής αναφοράς.
Reschiwatia & Sitompul (2019)	Ινδονησία	41 εισηγμένες κατασκευαστικές εταιρείες	2011 - 2016	78	Agency Theory	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το μέγεθος της εταιρείας και η παρουσία της Ε.Ε. επηρεάζουν σημαντικά και αρνητικά την καθυστέρηση του ελέγχου.
Bhuiyan & D'Costa, (2020)	Αυστραλία	7.044 παρατηρήσεις από εισηγμένες εταιρείες	2001 - 2015	75	-	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η κατοχή μετοχικού κεφαλαίου από τα μέλη της Ε.Ε. αυξάνει την καθυστέρηση της έκθεσης ελέγχου.
Kaaroud,	Μαλαισία	112 ισλαμικά	2008 - 2014	64	Agency Theory	Τα αποτελέσματα φανέρωσαν ότι η

Ο αντίκτυπος της εταιρικής διακυβέρνησης στις ελεγκτικές δαπάνες και την καθυστέρηση ελέγχου. Μελέτη των ελεγκτικών επιτροπών στις εισηγμένες εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.

Ariffin, & Ahmad (2020)		τραπεζικά ιδρύματα				εμπειρογνωμοσύνη της Ε.Ε. και ο αριθμός συνεδριάσεων της Ε.Ε. έχουν σημαντική σχέση με την έκταση της καθυστέρησης της έκθεσης ελέγχου.
-------------------------	--	--------------------	--	--	--	---